Digitized by Google

XVIII - D - 10

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVIII
D
10
NAPOLI

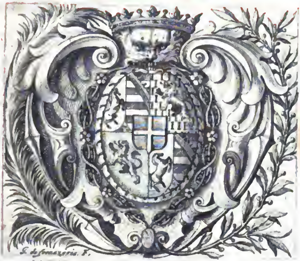
Digitized by Google

Digitized by Google

DE MONTISFERRATI DVCATV CONTRA SER. DVCEM MANTVÆ, PRO SERENISSIMO DVCE SABAVDIÆ Conſultatio

ANTONII FABRI I.C. Sebuſiani, Sermi. SABAVDIÆ DVCIS
Conſiliarij ab intimis, & in ſupremo Sabaudiæ Senatu Præſidis Primarij, &c.

Cum Indice Titulorum, Legumque explicatarum, & applicatarum, ac omnium materiarum copioſiſſimo.

LVGDVNI,
APVD IACOBVM ROVSSIN.
M. DC. XVII.

Digitized by Google

Digitized by Google

AD SERENISSIMOS
REIPVBLICÆ CHRISTIANÆ PRINCIPES, AC MODERATORES VNIVERSOS,

ANTONIVS FABER S. & F. P.

SOLEMNIS mos ille fuit omnium, qui à primis ferè Nini temporibus de bello ſiue inferendo, ſiue excipiendo laborarunt (SERENISSIMI QVOTQVOT VBIQ. TERRARVM CHRISTIANAM REMP. SAPIENTER GERITIS AC REGITIS PRINCIPES, ET MODERATORES) vti ne priùs vincendi ſpem, votumque animo, & cogitatione conciperent, quàm id egiſſent, quoadeius in ipſis eſſet, vt bellandi cauſas habere ſe iuſtiſſimas non modò crederent, ſed exteris quoque omnibus, adeóque ipſis etiam, ſi fieri poſſet, hoſtibus perſuaderent. Neque id ob hoc ſolùm, ne tot calamitatum, quas belli quantumuis iuſtiſſimi ſecum trahit infelicitas, materiam præbuiſſe, atque ita publicam hominum execrationem, & inuidiam in caput ſuum concitaſſe viderentur; verùm etiam vt, quod bellaturis præcipuum eſſe debet, optatæ victoriæ ſpem, quæ & ipſa difficilis plerumque eſt, certioribus iſtis,

quàm aliis vllis, vel auſpiciis, vel auguriis ſibi compararent, eáque non tam expectatione, quàm fiducia, curas illas ingentes bellicas, quæ ex tot periculorum metu, conflictuque proficiſcuntur, interea ſuauiſſimè recrearent. Et verò quemadmodum primam bellorum cauſam, atque originem nequitia eorum peperit, qui ſocietatem, & cognationem illam, quam inter omnes homines Natura conſtituerat, priores violare auſi, vt ſua facerent omnia, quæ ſummus naturæ parens Deus Opt. Max. etiam aliorũ, citra iniuriam tamen, eſſe voluerat, nihil nõ turbarũt audaciſſimè, fas, & nefas impudẽtiſſimè miſcuerunt: Ita nec quicquam eſt, fuítve vnquam apud probos rerum humanarum æſtimatores, quod tam iuſtum efficere bellum poſſit, quàm ſi propulſandæ grauioris alicuius iniuriæ neceſſitas faciat neceſſarium: vt eo veluti remedio, naturale ius violatum vindicari per ius gentium potiùs, quàm iterum violari exiſtimetur. Nec vnquam ſanè tanta illa Romani maieſtas Imperij ad eam vſque magnitudinem excreuiſſet, quam vniuerſa eſt admirata antiquitas, vix ipſa tandem credet poſteritas, ſi non ab ipſis quodammodo naſcentis Reipub. cunabulis, eam ſibi, ſuiſque viuendi rationem primi vrbis conditores, pro conſtanti perpetuaque lege præſcripſiſſent, præſcriptamque religioſiſſimè tenuiſſent, vt aliter nunquam ad arma decurrerent, quàm ſi vel iniuria laceſſiti fuiſſent ipſi, vel ad ſuppetias ei ferendas, quem veſana potentioris Tyrãni audacia vexaret, atque opprimeret, inuitati. Adeò illi bellis omnibus feliciter, vtiliterq; gerẽdis rationem conſtare voluerunt, aut Neceſſitatis, aut, ſi quando minùs vrgeret neceſſitas, ſaltem Pietatis,
quæ

quæ optimo cuique pro neceſsitate eſt, Sēper Honeſtatis. Nec priùs de tantæ Reip. excidio, aut quæ, excidium præcedere ſolet, inclinatione metuendum quicquam, vel ſuſpicandum fuit, quàm vox illa Euripidis

Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, Τυραννίδος περὶ κάλλιστον ἀδικεῖν, τ᾽ ἄλλα δ᾽ εὐσεβεῖν χρεών.

à Iulio Cæſare è Græcia Romam tranſlata, peſsimoque exemplo non citiùs audita Romæ, quàm facto ipſo laudata fuit; Si violandum ius eſt, regnandi cauſa violandum; in cæteris pietatem colendam eſſe. Neque rurſum ipſa Græcia, vel ſi quis altiùs repetere rem volet, ipſi etiam, Aſſyriorum, Medorum, Perſarum, Macedonumque Reges in hoc ſolo Romanis pares, quòd totius penè orbis æquè affectatum imperium magna ex parte occuparunt; ſuperiores etiam in eo, quòd primam affectandi laudem, quæ non poſtremum in ambitione gradum obtinet, ex temporum ordine ipſis præripuerunt, Aliam ſanè tam latæ, ac in immenſum penè excurrentis dominationis adeò breui annorum ſpatio concludendæ cauſam habuerunt, quàm quòd ſic affecti, & comparati eſſent, vt omnia vi agere mallent, quàm ratione; ſatisque iuſtam ad vincendum bellandi neceſsitatem illam eſſe crederent, quòd vellent & poſſent vincere. Stratagema Naturæ fuit, inquiebat ille, naſci hominem rationis expertē, ne ſcilicet naſci puderet illum, pigeretque, qui ſe tot ærumnis, & miſeriis obuium, tot periculis ac infirmitatibus obnoxium fore proſpiceret: At vbi cum ætate ratio adoleuit, ſic hominem viuere, quaſi rationis expers maneret, non ſtratagema iam, ſed mendacium eſſe dicerem Naturæ, quæ pro homine belluā peperiſſet.

Digitized by Google

Quid enim ferinum magis,vt ita dixerim,& belluinum eſt,quàm vt ab alio velit quis,& audeat, ſiue aperta vi,ſiue ſubdola extorquere, quod ſola rationis authoritate poſsit ac debeat euincere? & in deficientis rationis locum,vim ſubſtituere,denique in armis, in quibus nihil niſi vis eſſe poteſt, ius ipſum collocare? Quid immanius, & humanæ condicionis dignitate indignius, quàm infeſtis gladiis, velut cornibus, facultates, innocentiam, poſtremò vitam illorum inuadere, quos contra vim, & iniuriam tueri ſola ratio deberet, ſi cum iis ageretur,qui tam verè eſſent rationis participes, quàm impudenter ſe homines eſſe mentiuntur. Contra quos ſi quando armis aduerſis dimicandum ſit, vt nihil aduerſus vim ſine vi fieri poteſt, an non meritò inculpatum credendum eſt factum eius, qui vim vi repellit, vt nec alius, quàm qui priorem intulit, vtramque intuliſſe videatur?

ENIMVERÒ cùm ad Principes omnes iſta pertinent, quos vtique deceret pro ſua grauitate,morumq́ue integritate, tanto ferè à cæteris hominibus diſſitos eſſe interuallo, quanto vulgus hominum à reliquis diſtat animantibus; Tùm maximè ad Principes Chriſtianos, qui nō minùs religione,quàm ratione,magiſq́ue à Dei Opt. Max.gratia,quàm à natura ad benè viuendi,ac ſapienter imperandi regulas formati,informati,efformati,non ſolùm humanitatis,ſed etiam conſciētiæ vinculis obſtringuntur, ne tam facilè ad arma proſiliant, totq́ue cædibus,ac rapinis vaſtatam miſerè Rempublicam Chriſtianam lacerent, & diſcerpant: Quam non modò ſartam tectam ab iis conſeruari diligentiſſimè oporteret; ſed etiam,

etiam,ſi fieri poſſet,augeri potiùs,vt de paganis, hæreticis, & aliis, ſi qui ſunt, humani generis hoſtibus triumphando,ſacroſanctæ Fidei noſtræ fines,peranguſtos certè, ſi cum reliqua orbis parte conferantur, quàm latiſſimè propagarent.Quamquam autem ipſis rerum experimentis, nec abſque ſummo Chriſtiani nominis malo, ac dedecore compertum eſt, quàm plurimos ſuperiorũ ætatum Principes, ad bella quæque etiam in Chriſtianos, pro arbitrio mouenda, quàm ad tuendam pacem publicam propenſiores,ſic animatos fuiſſe, vt præcipuã ex bellicis trophæis inde reportatis gloriam quæſijſſe videantur;Liceat mihi tamen per vos obſecro (SERENISSIMI PRINCIPES) Liceat citra obtrectationis, vel adulationis inuidiam dicere,quod veſtrûm nemini,vel obſcurũ, vel dubiũ eſſe poteſt, Ex tot tantiſque Principibus,quos noſtra habuit primùm Comites, deinde Duces Sabaudia,ne vnum quidẽ fuiſſe, cuius gloriæ, & memoriæ exprobrari tale quid iure poſſit. Habuerunt omnes à Deo Opt. Max. ſingulari ac præcipuo quodam cœleſtis gratiæ dono,vt quamuis non plura ferè negotia,quàm bella tractauerint; nec pauciores penè victorias,quàm prælia numerarint; nunquam tamen ad arma proruperint, niſi cogente vel neceſſitatis ratione, qua nihil potentius; vel pietatis veneratione, qua nihil ad permouendos animos, & ad maxima, ac periculoſiſſima quæque audenda efficacius. Teſtantur hoc tam multæ, tamque honorificę ab Humbertis,Thomis,Amedeis,Ludouicis noſtris in trãſmarinas, & remotiſſimas quaſque Orientis regiones pro Chriſtianæ religionis, non tam ſalute, quàm dignitate vltrò ſuſceptæ, non, vt ab aliis,peregri-

nationes, ſed militares, quod à paucis, expeditiones; ex quibus totidem exinde ſecutæ, relatæq; victoriæ. Teſtantur receptæ Solymę, conſeruata Rhodus, Turci, Soldani tam ſæpe pulſi, fugatíque. Teſtantur denique tam multa, quibus eorum plerique claruerunt miracula: Inter quos, ne ſi in aliis ſingulis recenſendis longior ſim, hiſtoriam parare videar, Amedeus ille octauus, iam inde à quo primùm tempore terris euolauit, tacito Eccleſiæ totius conſenſu Beati cognomen nactus, tandem dignus probatus eſt, qui pro tot miraculorũ, tantæq; ſanctitatis fide certiſſima, etiam in Sanctorum numerum, quod breui futurum eſt, relatus publicè pronuncietur: Ne dubitari poſſit, quin acceptiſſima fuerint cœlo prælia, quæ tanti Principes pro Chriſtiani nominis propagatione, non minùs piè, quàm proſperè terra, marique peregerunt. Hinc illa tam immenſa diuinæ bonitatis, & liberalitatis erga eos, eorumque ſucceſſores dignatio, vt non ſolùm ditione ad imperandum fruerentur ampliſſima, & quanta poſt Reges maiores vix quiſquam alius; ſed etiam, inde iam ab annis circiter ſeptingentis, adeò longa, proſpereque continuata, & propagata Principũ ſerie, vt ex communi parentum omnium, & naturæ voto aſcendentibus deſcendentes ferè ſemper ſucceſſerint, patruus aliquãdo, patruelis nunquam; Quod vnum neſcio an alij familiæ, non dicam ex Principalibus & Illuſtrioribus, ſed vel priuatæ vlli poſt conditum terrarum orbem à Deo. Opt. Max. datum ſit beneficiũ. Et-ſi leuius hoc certè eſt, quàm vt tantum videri poſſit, quantum eſt, ſi cum eo conferatur, quod ſicuti longè diuinius, ita mirabilius ſemper mihi viſum fuit, In tot Comitibus, in

tot

tot Ducibus extitiſſe neminem,qui non fuerit,vno omnium iudicio, erga Deum pientiſſimus, cultuſque diuini obſeruantiſſimus; erga ſubditos optimus; in omnes liberaliſſimus; in hoſtes clementiſſimus; in amicos officioſiſſimus; in bello fortiſſimus; in pace continentiſſimus; in cæteris omnibus, vt prudentiſſimus, ita iuſtiſſimus. Quid addam? In cuius virtutibus non ſit viſa elucere clariſſimè inſignis quædam imago, & idea diuinitatis, tanto expreſſior atque illuſtrior, quanto in aliis plerumque demiſſior, & obſcurior, nec niſi adumbrata neſcio quæ ſpecies humanitatis.

NEC MINORE felicitate, & admiratione dignus Sereniſſ. Dux Carolus Emanuel Princeps meus, eo maior ſuis factus, & præclarior maioribus, quo pluribus & grauioribus rerum caſibus agitatus, maiores ille, ac præſtantiores habuit occaſiones exhibendarum velut in folle virtutum omnium, quas illi ſingulares quidem veriùs, quàm ſingulas habuerunt; ſed non ſemper tamen ſimul, & eodem, vt ille, tempore exhibere potuerunt. Hoc vno tãtùm inferior, quod in miſeriora incidit tempora, quorum infelicitate factum eſt, vt ex tam multis adeò fortiter exantlatis laboribus, nihil niſi pietatem, ac magnanimitatem pleniorem reſpirantibus, minùs vberes tamen fructus retulerit, ſi ex emolumenti quantitate magis, quàm ex honeſtate, & gloriæ amplitudine æſtimare quis eos velit: Relaturus proculdubiò longè vberiores, ni eorum potentia, & authoritas obſtitiſſet, qui generoſiſsimis eius conatibus fauere, vt par erat, potiùs, quàm inuidere voluiſſent, (quidni enim benignè de illis ita

ſuſpicari liceat?) ſi paſſa fuiſſet tanta rerũ omnium perturbatio, maiorem ab ijs rationem haberi dignitatis, & officij, quàm priuatæ vtilitatis, quæ iam ferè pro ſuprema lege, quaſi pro ſalute populi à pleriſque ſic habetur, vt eam rebus omnibus anteponant: quotquot ſcilicet in rebus agendis inter peritiſſimos prudentiſſimi, & inter prudẽtiſſimos perſpicaciſſimi hodie videri velint. Adeò ſuam fingit ſibi quiſque honeſtatem pro arbitrio, vt eam ex vtilitate, non, quomodo fieri oporteret, vtilitatem ex honeſtate metiatur. Quamquam neque temporum infelicitas, neque iſtorum inuidia facere potuit, quin hanc Princeps religioſiſſimus pietatis ſuæ laudem, ac veluti remunerationem à Deo Opt. Max. ſit conſecutus, vt ſolus fortaſſe inter Chriſtianos Principes peculiari quadã felicitate gloriari poſſit, in tam deformi tot Religionum in dies variantium, & fluctuantium difformitate, non modò reſtitutam à ſe fuiſſe perhonorifico poſtliminij iure ſacroſanctæ Fidei noſtræ vnitatem in ampliſſimis Prouinciis, vnde iam ante ſexaginta annos hæreſis exulare illam miſerè coegerat: ſed etiam, quod rarioris felicitatis fuit, nec minoris induſtriæ, ne vnum quidem eſſe in tam vaſta ditione ſubditum, qui aliam religionem aut publicè profiteatur, aut priuatim colat, quàm quæ Catholica, & Apoſtolica, id eſt, Romana: ſi excipiantur illi, qui hoc ipſo mutandæ religionis, ſiue ſtudio, ſiue prætextu, obedientiæ iugum excutere voluerunt, Superioritatis non potuerunt. Nec minùs rarum in eo quoque, vt arbitror, beatitatis exemplum, quod in medijs tot vndequaque circumſtrepentium bellorum tumultibus, dominationem obtinet pacatiſſimam, ab omni diſcor-

diarum

liarum quoque ciuilium periculo,metúque liberam, ac mmunem: & in tanta temporum, ne dicam hominum perfidia,cui nihil ſanctum, nihil inuiolabile videri iam poſsit,adeò conſtantem ſuorum omnium erga ſe fidem, obſeruantiam,& pietatem perpetuò expertus eſt,vt nullius vnquam vel dubiam,vel mendacem. Lubet,quando per vos licet,(SERENISSIMI PRINCIPES)ad publicas iſtas felicitates priuatam addere,ſed quæ tanta eſt,vt etiā publicas cumulare facilè poſsit: Tot nimirum vtriuſque ſexus liberos, tot Principes Sereniſsimos,ad quantamcumque virtutis & gloriæ amplitudinem feliciſſimè à Natura progenitos, ſtudioſiſsimè à doctrina excultos, perfectiſſimè ab exercitatione confirmatos, quibus nihil dignius fingere Natura potuit, nihil doctrina formare præſtantius, nihil exercitatio ipſa elaborare perfectius, nihil denique noſtra ætas, nec ſi eſſet aurea, vel mirabilius ferre, vel amabilius: vt ſi quis eos Naturæ miracula, & orbis delicias eſſe dixerit,minùs fortaſſe quàm id quod res eſt, dixiſſe videatur. Etſi autem illa vulgi opinio eſt, inter fortuita numerandum, vt quis liberos habeat,vt bonos, & quod omnium ſicuti maximum, ita rariſsimum eſt, vt omnes bonos, & quales optari debuerint: Et contrà vt eum viciſsim patrem filius habeat, cuius gloriari ſe filium iure poſsit: Attamen nec moribus noſtris conuenit credere, cuiquam mortalium, præſertim verò Principibus, iſta contingere abſque diuinæ præſcripto prouidentiæ: nec proinde dubitandum eſt, quin prior pater dignus fuerit eos habere filios, qui tanto patre digni aliquando & ipſi forent. Felix iſta non tam animorum, quàm virtutum contentio, & æmulatio, planè di-

gna, quæ paterni affectus, amoriſque lachrimas exprimat ſuauiſſimè, ſi quando ea ſit patris dignitas, ea liberorum claritas, vt non facilè diſcerni poſsit maiorine pater liberis, an liberi ſint patri ornamento. Niſi quod ſi quando liberis tantus debetur honos, deferturque, totus quantus eſt ad patrem recurrit, quoties pater ille eſt, à quo per liberalem educationem liberi habeant non tantum vt ſint, quod per ſe parum eſt, ſicuti cætera quæ non poſſunt non eſſe; ſed etiam, quod tanto maius eſt, quanto rarius, vt ſint tales. Quæ tamen omnia non idcirco à me dicta videri velim, vt quicquam de aliorum laudibus detraham, quibus addere ſi poſſem cuperem potiùs, & deberem: ſed vt omnes intelligant, Principis mei æmulos, gloriæ ac felicitati eius inuidere potuiſſe; at gloriam ipſius ſuggillare, & felicitatem minuere non potuiſſe.

CVM verò ſapienter ille omnia, & ea ſemper, qua maximum Principem maximè decuit, moderatione, tùm illud ſapientiſsimè, ſi quid mei iudicij eſt, & moderatiſſimè, quod tam multas habens iampridem, támque iuſtas Montisferratenſis Marchionatus, nunc Ducatus nobiliſsimi non ambiendi iam, ſed perſequendi, & repoſcendi cauſas, à quo tempore Dux effectus Sabaudiæ in paterna ſucceſsit, auitáque iura omnia, quibus mors vltimi Marchionis Paleologi, quæ huic controuerſiæ materiam præbuerat, viam quoque aperuiſſet: Nihil tamen per vim tentare, nihil infeſtum moliri voluit; ſed quod vix alius quiſquam poſt læſam per tot annos patientiam facturus fuerat, non niſi de lite, quam auus Carolus

olus eo nomine inſtituerat, vel peragenda,vel compo-
nenda cogitauit: Adhibitis ante omnia in conſilium, vt
n tanti momenti negotio fieri oportuit, quod & D.
Emanuel Philibertus pater iam fecerat,nobiliſsimis qui-
buſque Galliæ, & Italiæ Iureconſultis, ex quorum fide,
ac eruditione exploraret diligentiſsimè, an rebus per
mperiales pridem delegatos quoquomodo iudicatis
ſtandum eſſet: an in ea potiùs ciuili ſupplicatione, quæ
ad earum authoritatem ſubuertendam ab eodem Caro-
o impetrata fuerat,perſiſtendum.Et cùm vnanimi om-
nium voto comperiſſet, non poſſe illam iure defendi
ſententiam,quam à propemodum inuitis Iudicibus,non
error iuris & imperitia,ſed gratia, pro qualitate,& con-
dicione temporum, vt verba illa ſentẽtiæ demonſtrant,
& qualitati temporum conuenire,]contra manifeſtiſsimam ra-
tionem extorſiſſet (quid enim melius, aut verius dici
poſsit, vt de tantorum hominum minùs detrahatur exi-
ſtimatione?) Non tamẽ deſtitit vrgere modis omnibus,
vt de totius litis iure, vel iniuria,per arbitros familiari ac
priuata diſceptatione cognoſceretur: Præſertim quan-
tum ad eam Montisferrati partem, quæ citra Padum, &
vltra Tanagrum conſtituta eſt: de qua Cæſarei delegati
nihil in petitorio pronunciare auſi, ſolam poſſeſſorij
quæſtionem terminauerant: reliquam de proprietate
controuerſiam, quæ, vt noſtrorum verbo vtar, poſſeſ-
ſorium abſorbere debuerat, in proximè tùm ſequentem
annum iudicandam diſtulerant. Quidni enim ſperaſſet
fore,vt faciliores Sereniſſimorum Mantuæ Ducum ex-
periretur voluntates, in reſtituendis interim ijs ſaltem
oppidis, caſtris, & locis, quæ ſcirent illi nullo ad ſe iure

Digitized by Google

pertinere: & de quibus, quod ad proprietatis cauſam ſpectaret, nullum penitùs ne quidem rei perperam iudicatæ prætextum poſſent obtendere? Erubuerant nimirum Iudices, hanc quoque Montisferrati partem Sereniſſimo Duci Carolo eodem iniuriæ impetu euincere; Et iura ipſius tam aperta, quæ ignorare non poterant, diſsimulare rati facilius, & commodius, maluerant nihil hac de re, quàm malè pronunciare: Cùm tamen eos non puderet de cæteris omnibus, non tam aduerſus Ducem Carolum, quàm contra ius pronunciando, tantam vim feciſſe legibus, & iniuriam, abſit veritati inuidia, pro iure reddidiſſe. Atque vtinam idem pudor, qui eorum onerabat conſcientiam, ſic etiam oneraſſet modeſtiam, vt litem totam in meliora tempora, meliore genio, & ingenio dirimendam reliquiſſent. Haberemus hodie Sereniſsimi Ducis mei iura non quidem vel clariora, vel certiora; ſed illæſa tamen, & ea, qua decebat, religione Iuſtitiæ conſeruata: Neque in eo nunc laborandum nobis eſſet, vt aduerſus iniuriam remedium, & auxilium quæreremus; ſed in hoc tantùm, quod facilè poſſemus aſſequi, ne vllo iam vel remedio, vel auxilio, egeremus. Nec ſanè tam mirum eſt, non abſtinuiſſe ab inferenda iniuria eos, qui ſic affecti erant, vt ad dignitatem ſuam pertinere arbitrarētur, maximam temporum, nullam legum habere rationem, quàm illos qui verecundiæ fines ſemel tranſilijſſent, adeò tamen ſibi temperaſſe, vt à grauioribus damnis irrogandis abſtinuerint, quæ per eandem ſiue erroris, ſiue iniuriæ occaſionem irrogare potuiſſent; & fortaſsis, ipſa etiam impellente ratione, quæ ex errore nihil niſi errorem naſci patitur, debuiſ

lebuiſſent. Niſi fortè nouo exemplo teſtatum facere voluerunt, quod vix quiſquam poſsit credere, in media quoque intemperantia temperantiæ laudem aliquam quæri poſſe. Quamquam vel ob hoc ipſum proniores eos eſſe decebat ad ferendam pro nobis de Montisferrati parte ſententiam, vt in cæteris, de quibus contra nos pronunciauerant, nihil aut imperitè, aut iniuſtè; ſed omnia ex arte, & conſcientia feciſſe crederentur.

QVID autem, obſecro, cauſæ eſſe potuit, vt litis iam tùm inſtructiſsimæ, & ad coronidem perductæ deciſionem, [*ex ijſdem actis faciendam,*] vt verba ſentẽtiæ habent, in annum proximum reſeruarent, niſi vt aſtuto conſilio, & quaſi ſalua, vt ſibi videbantur, exiſtimatione aufferrent nobis honeſtiùs, quod ſine cauſa differrent; indeq́ue ſuſpicandi materiam omnibus darent, fore quod euênit, vt neque pro nobis intra annum illum iudicaturi eſſent, quia nollent; neque contra nos, quia non auderent, in tanta licèt malè iudicandi licentia, & impunitate? Aut cur non hoc etiã ad publicam vtilitatem pertinere crediderunt, vti ne per tot annos, quod ab ijs factum eſt, rem indeciſam relinquerent, nec tam litium, quàm bellorum ingentem materiam creſcere paterentur, qui per definitionem totius negotij, vel iniquiſsimam, omnes longioris diſsidij cauſas profligare iuſtiùs, & præſcindere potuiſſent? Excuſationem iuſtam, ſcilicet, præbere illis potuit, quod Sereniſs. Dux Carolus ſub idem ferè temporis vniuerſo Ducatu Sabaudiæ ſpoliatus, & pro tuenda Subalpina prouincia bellis iactatus perpetuis, quòd in Caroli Quinti Cæſaris ſororij ſui partibus, con-
ſtanter

ſtanter magis & honeſtè, quàm feliciter perſtitiſſet, exinde cogitandum altiùs, & laborandum habuerat de ſuæ dominationis ſtatu partim conſeruando, partim recuperando, quàm de proſequenda lite. Nec melior, aut commodior D. Emanueli Philiberto, poſt patris mortem litigandi opportunitas, quem iuſtius multo fuit, & dignius, totis animi ac ingenij neruis in eam duntaxat curam incumbere, vt, quod feliciſsimè tandem aſſecutus eſt, omnia quæ per iniuriam pater amiſerat, non minore virtutis bellicæ gloria, quàm ſingulari quadam animi fortitudine recuperaret: verúmque eſſe oſtenderet, quod peculiari iactare ſolebat prouerbio, [*Etiã ſpoliatis arma tamen ſupereſſe.*] A quo tẽpore totius receptæ dominationis, quid non egit ille per literas, primùm ad Guillielmum Ducem Mantuæ, vt hæc tota controuerſia, vel tranſactione, vel iudicio, quàm primùm dirimeretur? Deinde ad Maximilianum Imperatorem, vt quæ delegati Iudices intra annum ſe facturos receperant, poſt quadraginta ſaltem annos præſtarentur. Quibus tamen & literis, & interpellationibus, quid aliud aſſecutus eſt, niſi vt per longioris occaſionem patientiæ, tanto iuſtioris querelæ cauſam ſibi, ſuiſque compararet? Néue iuris ſui perſecutionem, aut omninò neglexiſſe, aut diuturniore ſilentio deteriorem feciſſe videretur? Patientia fuit illa, & meliorum temporum expectatio, non ſilentium, non negligentia. Pudebat credo tantum Principem pacis otia, quibus pleniſsimè fruebatur, proprijs litibus tractãdis terere, quem eximiæ & ſingularis prudentiæ fama percelebris, alienarum, quæ tùm inter Chriſtianos Principes verſabantur, arbitrum ferè vnicum fecerat, & conciliatorem. Poſtquàm

Digitized by Google

quam autem vita functus ille eſt, relicto iurium ſuorum, virtutúmque omnium ſucceſſore Carolo Emanuele, vix tùm adhuc pubertatem plenam ingreſſo, fuit is quoque à ſuſcipienda litis proſequendæ ſolicitudine tanto alienior, quanto pluribus, & grauioribus curis, ac ferè ſemper bellicis irretitus, ne ad leuiores iſtas animum adpelleret, prohibitus fuit, & neceſsitate temporum, & maiorum expediendarum rerum, quas in manibus habebat, dignitate. Ac quoniam ab ineunte propemodum dominatione ſuſceptis pro Fidei noſtræ, ſiue tuitione, ſiue propagatione, nunc in hos, nũc in illos bellis quamplurimis, eam ſibi iam tùm dixiſſe legem videbatur, vt neque aliud vnquam bellum, quàm pro Religione ſuſciperet, neque Religionis ſalute antiquius quicquam haberet, quis miretur ſuas illum vtilitates tandiu deſeruiſſe, maioremque boni publici, quàm priuati ſui compendij rationem habuiſſe?

NEQVE tamen adeò neglexiſſe litem videri poteſt, vt non ſæpiùs cum Sereniſs. Ducibus Mantuæ, tam per literas, quàm per legatos egerit, quantum in ipſo fuit, vt vel iudiciali diſceptatione, vel, quod erat facilius, & optabilius, bonis & æquis condicionibus à lite diſcederetur. Quàm ſæpè ob hanc cauſam hinc inde miſsi, qui ea quæ ad componendum negotium conuenientiora videbantur, proponerent, diſcuterent, terminarent? Quàm multi etiam tractatus habiti? Quàm variæ vtrimque expoſitæ pacis condiciones? ſed in quas neque Noſtri, neque Mantuani conuenire vnquam potuerunt, dum illi res iudicandas ex iudicatis, quibus ſuperbiunt, metiun-

tur; noſtri è contrariò, malè iudicatas ex meliùs iudicandis. Tandem fruſtrà, diuq; tentatis cæteris omnibus præclarè ac feliciter, nec ſine ſumma Dei Opt. Max. prouidentia cecidiſſe videbatur, vt contrahendi inter Sereniſſimas familias matrimonij præberetur occaſio, conſilium caperetur, ipſa etiam res ſequeretur. Quid enim felicius vel ſperari, vel optari poterat, quàm vt hoc veluti remedio, tantorum Principum diſſitæ voluntates, quod inter Principes maximè fieri ſolet, decétque, arctiſsimo neceſsitudinis & adfinitatis vinculo coniungerentur: vtque ex conuentionibus nouis dotalibus finem lis acciperet, cui pacta æquè dotalia præcipuam dederant, primamque cauſam? Quod ſi indeciſum aliquid manere neceſſe eſſet, vtique tanto facilior inter amiciſsimos & coniunctiſsimos Principes futura ſperari poterat tranſactio, quanto difficilius eſt, vt qui animis, & vtilitatibus omninò diſsident, in tale quid conſentiant, quod vni, quàm alteri commodius fore videatur. Sed proh dolor! vix per quinquennium ſteterat matrimonium, cùm Sereniſs. Ducis morte, filia vnica, maſculo nullo ſuperſtite, diremptum eſt. Hinc noua diſcordiarum materia, nouarumque iniuriarum ad veteres facta non mediocris acceſsio, dum neque dos filiæ, at vix filia ipſa patri redditur; neque matri filia, neque neptis auo, ad quem ſanè pupillæ ſaltem educatio pertinebat. Tantùm abfuit, vt de Ducatu reſtituendo, aut de componenda lite tractari quicquam, aut ſperari ampliùs poſſet.

HIC VERÒ quid faceret Sereniſsimus Dux Sabaudiæ? Aut quid facere debuiſſet, obſecro, ſi, vt aduer-

ſarij

arij criminantur, belli, quàm pacis vota ſequi maluiſſet? Quid enim fuiſſet ei facilius, aut honorificentius, quàm pacatis iam proſperè cæteris omnibus, conſilia, & arma omnia ad Montisferrati reſtitutionem extorquendam conuertere, totque iniurias non tam ſibi, quàm legibus factas, armis proprijs ſemper victricibus vindicare? Neque tamen vt id faceret, quod ratio ſuadebat, iubebat vtilitas, neceſsitas ipſa premebat iam ferè, cogebatque, perſuaderi priùs potuit, quàm nouis, iiſque grauiſsimis affectus iniurijs, & fruſtrà propoſitis iterum, atque iterum, ac deſperatis condicionibus pacis, in eas ſe coniectum vidit anguſtias, vt nec deliberationi locus ferè vllus relictus videretur, an mouendum eſſet bellum, quod nemo non videret, etiam ſalua lite, litiſque reuerentia, iam eſſe neceſſarium: Statimque primo impetu Tridinum, Albam, Montemcaluum munitiſſimas Montisferrati arces, vt cæteras taceam, adgreſſus, non citiùs ferè oppugnauit, quàm expugnauit: ne poſſent dubitare aduerſarij, quàm facilè idem de reliquis, & quàm breui facturus fuiſſet, niſi potentiſsimorum Regum authoritas interpoſita, maioribus, & præſentiſsimis eius conatibus obſtitiſſet, eique iam partæ victoriæ, non quidem gloriam, ſed pleniorem tamen fructum ademiſſet: Aut niſi potiùs in media concitatione victoriæ, eam ſibi legem ac moderationem dixiſſet, vt ab armis continuò diſcederet, ne Italiæ, &, quod fermè conſequens erat, totius propemodùm Europæ tranquillitatem turbaſſe crederetur, ſi quàm facilè fuerat illi vincere, tam celeriter, & incunctanter, quod vtique pro ſuo iure facere poterat, vti victoria voluiſſet. Cumque ſibi ad pleniſsi-

mam victoriæ gloriam ſatis eſſe crederet, non tam quòd hoſtem ita cœpiſſet vincere, vt conclamatum iam videretur, quàm quòd ſe ipſum viciſſet cumulatiſſimè; O miram, rarámque victoriam! Adeò procliuis fuit ille ad audiendas iterū pacis condiciones, quas propoſitum iri iactabatur, vt prius etiam, quàm vllæ proponerentur, pedem retulerit, arma proiecerit: Quid pręterea? Ipſarum quoque arcium, quas & ciuili & gentium iure ſuas poterat dicere, poſſeſsione ceſſerit, eáque vltrò ſe abdicarit; nudam vnius hominis fidem ſecutus, qui receptis ijs velut in depoſitum, & tanquam belli paciſq; futurus arbiter, ſpoponderat ſe res depoſitas & religioſè conſeruaturum, & fideliter reſtituturum, ni curaret, vt breuiſsimo quoque tempore de Montisferrati Ducatu cognoſceretur, & ei qui potiora iura oſtenderet, poſſeſsionis quoque commodum, nec manu militari, nec per apparitorem, ſed ab ipſo confeſtim depoſitario redderetur: denique non alijs aut melioribus legibus, quàm quas pro iuſtis habere is demùm debuiſſet, qui minùs vti victoria, quàm vincere didiciſſet. Præclaro certè, nec vnquam ſatis laudato conſilio, ſi eum ſiue publica, ſiue priuata depoſitarij fides minimè feſelliſſet. Quid enim aliud fuit, quod primo ſtatim poſt depoſitum ſuſceptum die, eas ipſas arces Sereniſs. Duci Mantuæ tradidit, vt reddidiſſe potiùs, quàm prodidiſſe videretur? Vtque non ſibi tantùm liberandæ fidei, ac reſtituendi depoſiti facultatem præriperet, ſed ipſi quoque Duci Mantuæ de pace cogitandi, deque ipſa etiam lite tranſigendi neceſsitatem?

ETSI

ETSI verò non ignorabat Princeps meus Sereniſsi-
us, idemque prudentiſsimus, quod prudenti cuilibet
mpertiſsimum eſt, Ignotam hominis fidem tentare
:riculoſum eſſe; cognitam autem perfidiam iterum
:periri non eſſe ſapientis: cùm tamen ijdem illi qui
m perfidè egerant, adfirmarent id ſe geſtire maximè,
: curare velle, quod receperant, vt tot diſcordiarum
nis tandem aliquis inueniretur: miſſis etiam ad Se-
niſs. Ducem meum literis, quaſi iam conueniſſent
lantuani de Arbitris, & de arbitrio Mediolani redden-
), itémque de Legatis eò mittendis, ſi modò non de-
ſent ex parte Sereniſsimi Ducis mei, qui iura eius, par-
ſque tuerentur: Non credebat Dux prudentiſsimus,
iam decere tam conſtantem erga potentiſsimum Hi-
paniarum Regem obſeruantiam, vt vel ſuſpectam vi-
deretur habere fidem eorum, quorũ tam inſignem iam
xpertus eſſet perfidiam: quam præſertim admiſſam
ſe ſciret, ſi non aduerſus tanti Regis imperia, certè
ræter eius voluntatem, cui nihil eſt, vnquámve fuit an-
quius, aut ſolemnius, quàm, quod vnum inter cætera
egia magis regium, vt datam à ſe fidem ſeruet, impleát-
ue religioſiſsimè, nec à ſuis violari eam, aut negligi pa-
atur: Sed quaſi agerentur omnia ex fide bona, conti-
uò ille me Taurinum euocare, vt illorum explerem
umerum, quos Mediolanum mittere deſtinabat, vbi
arata dicebantur omnia. Verùm hæc quoque ſpes ſta-
im eluſa: Vix enim Taurinum veneram, cùm Medio-
ano allatum eſt, Mantuanos ſuſpectum dicere locum
rbitrij, ſuſpecta tempora, ſuſpectos arbitros, ſuſpecta
enique omnia; niſi quòd, vt loqui ſoleo, ſuſpectas

Digitized by Google

quoque ipſas leges dicere potiùs debuiſſent. Ita factum eſt, vt dum per trimeſtre integrũ, quo Taurini ſubſiſto, meliora in dies ſperantur, & promittuntur, hæc quoque ſpes & expectatio Sereniſſimũ Ducem meum fefellerit. Quo nomine indignatus ille iuſtiſſimè, quidni exinde credere debuit, nullum ſibi ampliùs, extra litis cauſam, quam ſemper ſaluam eſſe voluit, niſi rurſum in armis ſupereſſe præſidium?.

NEQVE ideò tamen duriorem ſe, ac difficiliorem prębuit, cùm à Chriſtianiſſimi Regis Oratore rogaretur, vt pacis conſilia necdum reſpueret; ſed propoſitum, quod abieciſſe videbatur, tentandi denuò quid per arbitros fieri poſſet, renouaret. Nec mora: poſt menſes aliquot miſsi Mediolanum illi ipſi clariſſimi viri, quos ego partim collegas fueram habiturus, niſi me domum reuocaſſet neceſſitas obeundæ, fungendæque dignitatis, quæ ſuprema iam tùm in ſupremo Sabaudiæ Senâtu mihi demandata erat: ſed nihilo feliciùs illi re infecta propter Mantuanorũ contumaciam redire coacti, aliud nihil retulerunt, niſi quod referre certè pudet, meliora eſſe adhuc expectãda tempora. Vbinam verò gentium, Deus bone! aut quando, inquam, meliora? An quæ fortaſſis præclariores ferant Iureconſultos, qui pro ſingulari ſua, ſiue probitate, ſiue iuris ſcientia, iuſtum ab iniuſto, æquum ab iniquo meliùs poſſint, velintque diſcernere? An verò non habet, tulitque ætas noſtra, tam multos, & ingenij acumine, & eruditionis magnitudine adeò præſtantes viros, vt ſi neque plures, neque præſtantiores vllos à Papiniani temporibus floruiſſe dixero,

nullam

ullam tamen aut Accurſio, aut Bartolo, at ne ipſi quiem Triboniano, vel Theophilo iniuriam videar illatu- ıs? An ergo meliores fortè Principes expectamus, & ıris aut æquitatis obſeruantiores? Hîc ego vos teſtes ppello, (SERENISSIMI QVOTQVOT VBIQVE TERARVM CHRISTIANAM REMP. SAPIENTER GEITIS AC REGITIS PRINCIPES, ET MODERATOES,) & fidem veſtram imploro, an ij fortaſſe ſitis, quos ıſpicari liceat vnquam paſſuros in quantacumque iſta :mporum infelicitate, iniuriæ iura cedere, rationem ıſaniæ, honeſtum vtili, leges licentiæ, ipſam denique ıſtitiam effrenatæ potentiorum temeritati, & audaciæ? ın non potiùs ad veſtram omnium non modò dignita- :m, ſed etiam ſalutem pertinere putabitis, vt quibus mnibus fieri poterit modis proſpiciatur, ne tanti Prinpis tam iuſta cauſa deſeratur infeliciſsimè, opprima- ır iniquiſsimè, obruatur iniurioſiſsimè, quam poſsitis eſtro conſilio, veſtráque authoritate deſertam vindiare, oppreſſam erigere, obrutam reſtaurare? Quid igiır cauſæ eſſe poteſt, cur alia, & meliora debeamus ex- :ctare tempora, ad illam dumtaxat arcédam iniuriam; uæ tamen non vna, ſed duplex eſſet, ſi & de iure ſuo ıre experiri ei non daretur, & nihilominus ad vim, & ·ma decurrere vi maiore prohiberetur.

AT VERÒ ſi iuſtum erat futurum bellum aduerſus ſantuanos, qui poſt tot nouas vltrò illatas iniurias, pas condiciones, neque vllas ſatis iuſtas offerre, neque ɔlatas iuſtiores agnoſcere voluiſſent: An non multo ud iuſtius, quod non tam motum, quàm exceptum

fuit

fuit aduerſus iſtos, qui ne iuſtum moueretur, tam iniuſtè prohibere voluerunt? Nimia certè, nimíſque crudelis imperioſitas iſta eſt, per quam fiat, vt qui ſola ratione deberet, nec armis poſsit vincere. Fuit itaque tandem, non ob litem veterem, ſed ob nouas iniurias bello decertandum: At nouo, & quod nemo præuidere potuiſſet exemplo, non contra Mantuanos, cum quibus tam multę, iuſtæque, non minùs bellandi, quàm litigandi cauſæ intercedebant, & quos iam bis apparuit faciliimè, nulloque propemodum negotio vinci potuiſſe; ſed aduerſus eos, cum quibus tam arctæ anteà & animorum & ſanguinis coniunctiones perpetuam firmaſſe concordiam credebantur, & à quibus tanta potentia ſuperbientibus, tantoque exercitu, quantum alibi terrarum ætas noſtra nunquam viderat, intumeſcentibus, vinci Ducem meum non potuiſſe, quid aliud, rogo, quàm viciſſe eſt? Nam ſi ad Quinti Fabij gloriam, & vt Maximi cognomen mereretur, ſatis fuit Romanis, quibus vix quicquam ſatis eſſe poterat, quod in bello Punico poſt tot ab Hannibale illatas clades primus oſtendiſſet, non equidem vinci Romanos non poſſe, ſed tamen poſſe non vinci: quanto glorioſius Principi meo apud vos eſſe debet, eritque proculdubiò apud poſteros, vinci eum non potuiſſe à tam potentibus aduerſarijs, qui vt certè ſunt vereque bellicoſiſsimi, totidem ſibi videntur eſſe non dicam Carhtaginēſes, quod admitti facilius poſſet, ſed Hannibales, & quibus credere ſi quis velit, non ſit ex ijs gregarius miles vel vnus, qui non ſe Hannibale potiorem credat, iactitet, glorietur. Quāquam nec eo contentus fuit Dux generoſiſſimus, quod vinci non potuerit,

t, quæ prima & tutiſſima pars eſt victoriæ; ſed felici prœliorum omnium ſucceſſu, non ferè pugnauit ſæpiùs, quàm vicit: Aut ſi neque volent hoc illi concedere; fateantur tamen neceſſe eſt, quod vniuerſa vidit Europa, nec tacebunt Hiſtoriæ, potuiſſe illum in ipſo etiam belli exordio vincere, niſi, quod ante ipſum alius fortaſſis nemo vnquam fecerat, bello neceſſario miſcere vltrò, & obſequium, & reuerentiam voluiſſet: vt cùm vincere inciperet, iam deſinere videretur velle vincere. Qua ratione, nec enim alia melior, aut verior quærenda eſt, illud etiam effectum fuit, vt cùm à Sacroſancto Pontifice Maximo, & à Rege Chriſtianiſſimo, itémque à Sereniſſima Venetorum Republica, interueniente tandem per Legatum, etiam authoritate officioſiſſima, eadémq; efficaciſſima Regis magnæ Britanniæ, quàm plurimis & precibus, & officiis ad pacem vrgeretur, oblatas ab ijs conditiones, etiam quibus meliores ſperare poterat, ſi vel tantiſper diſtuliſſet, non reſpuerit: Hoc tantùm addito, vt de præſtandis bona fide ijs omnibus, quæ aduerſarij ſe facturos rurſum reciperent, alij fideiuſſores darentur, quàm qui iam ſemel, atque iterum fidem datam fefelliſſent. Tanti apud eum fuit, vel ab inuitis extorſiſſe, quod ante omnia & præcipuo quodam ſtudio ſemper ambierat, vt de ſuis in Montisferrati Ducatum iuribus iure agi, cognoſciq́ue tandem paterentur.

Ac sane nihil eſt, quod ad Sereniſſimi Principis mei dignitatem, & exiſtimationem magis pertineat, quàm vt publicè teſtatum fiat omnibus, quàm multis, quamq; iuſtis rationibus poſſit ille non modò eam Montisferrati partem, quæ citra Padum, & vltra Tanagrum eſt, ſed to-

tum etiam Ducatum ipſum ſuum dicere. Inde namque apparebit quàm iniqua fuerit, quæ contra eum per Delegatos Cæſareos lata ſententia eſt: quàm iniuſtè illa etiam, quæ ferri debuerat, fuerit dilata: Inde rurſum, quàm validas & ingentes belli pro Ducatu iſto iampridem gerendi cauſas habuiſſet, niſi pro ea, quam Cæſareæ Majeſtati, legibusq; debet reuerentia, euentum litis putaſſet expectandum, & honeſtiora pacis ſtudia victoriæ vtilitatibus prætuliſſet. Inde denique, quod totius rei caput eſt, quanta vos (SER^mi PRINCIPES, & MODERATORES) propenſione animi, & contẽtione iuſtiſſimas ipſius petitiones amplecti, fouere, & validiſſimis ſtudiis proſequi debeatis: non vt ſtatim, & vnanimi omniũ conſpiratione ad arma conuoletur (nec enim is ego ſum, qui vos ad bellum hortari aut poſsim, aut velim, aut debeam, quos ſcio, & gaudeo religioſiſſimos pacis cultores eſſe, qualẽ optimum quemque Principem eſſe ſemper decet;) ſed vt potiùs authoritate veſtra fiat, ne ad arma decurri neceſſe ſit. Quod aſſequi nec longum erit, nec difficile, ſi, quod vnũ à vobis totius ferè Europæ nomine poſtulo, per vos fiet, vt de tota hac lite & controuerſia Montiſſerrati feliciter dirimenda tractetur ſeriò, & quàm citiſſimè; nec longiore, vt hactenus, mora, quæ à denegatione parum diſtat, tanta res differatur.

ETSI verò Sereniſſimi Principis mei iura tam per ſe clara, certa, & explorata ſunt, vt, meo quidem iudicio, nihil poſsit dici clarius, nihil certius; quęrenti tamen mihi, cur non id æquè omnibus iampridem perſuaſum ſit, niſi ijs qui acta, & inſtrumenta litis pertractarunt, duæ potiſſimùm occurrunt cauſæ: Altera illa, quòd non facilè credi poſſit,

ſſit, vel debeat, Iudices iſtos à tanto Imperatore, quan-
is fuit Carolus V. poſt Carolum Magnum fortaſsis in-
r Cæſares primus, Delegatos, præcipuæ, vt veriſimile
t, probitatis, integritatis, & eruditionis viros; aut per
nperitiam; aut per ſordes, quod eſſet turpius; aut per
ratiam, quod liberalius, & aulicis familiarius; aut deni-
ue vllo alio malo more, aliter iudicaſſe, quàm & iuris
rret ratio, & Cæſar ipſe fuiſſet iudicaturus, cuius vi-
:, & partibus hac parte fungebantur. Nec ego ſanè poſ-
m credere, qui ſat ſcio quàm probè, benignéque de
idicibus, ac Magiſtratibus omnibus; præſertim verò de
ntis viris ſuſpicandum ſit, niſi verbis ipſis ſententiæ
ræfati eſſent, eam ſe in iudicando ſecutos eſſe opinio-
em, quæ temporibus illis maximè conueniret, id eſt,
: iam interpretati ſumus, nec negare quiſquam poſſit,
iagis pro qualitate, & condicione temporum, quàm
c rationis & conſcientiæ præſcripto id pronunciaſſe,
uod alio tempore pronunciare vtique puduiſſet. Quā-
uam nec probatio illa eſt, quæ obijcitur, ſed præſum-
:io tantùm innocentiæ, quam nihil prohibet, etiam in
bus perperam iudicatis, integrā, & ſaluam eſſe. Neque
:rò recuſamus, vt non tantùm innocenter; ſed etiam,
uod difficilius eſt, peritè, iuſtéq; iudicaſſe pręſumantur,
uoad vſque probatū à nobis ſit, & euictum innumeris
rum, iuríſque argumentis, nihil peius, nihil iniquius,
uod cum bona omnium venia dictum ſit, iudicari ab ijs
otuiſſe. Quod ſi perfecerimus, quis tam iniquus ſcri-
:orum noſtrorū æſtimator futurus eſt, vt leuiores iſtas
ræſumptiones certiſſimis probationibus nolit cedere?
ltera cauſa eſt, quod primo illo inſtitutæ litis tempore,
ui Mantuanas res procurabant, vafro planè, callidoque

Digitized by Google

conſilio id egerant, vt nobiliſſimos quoſque occuparent Iureconſultos, quibus iam tùm abundabat Italia, eorúmque vota quouis precio redimerent, vt illis etiam, quos conſcientia reſpondere pro Ducibus Mantuæ prohiberet, non eſſet exinde integrum, pro nobis ſcribere, etiam ſi rogarentur: Ita fore rati, quod euênit, vt Iudicum oculos, quaſi obiecta, & circumfuſa luce nimia perſtringerent, vt nec deliberandum haberent an pro illis iudicandum eſſet, qui tam multa pro ſe, ac tot Prudentum reſponſa præſeferrēt. Quaſi verò apud probos, & graues Iudices tantæ authoritatis eſſe debeant Conſulentium iſtorum opiniones, vt eas pro rebus præiudicatis haberi ſemper oporteat, quos vtique nemo neſcit, vt plurimùm ſic eſſe comparatos, vti ne pudeat eos ad nutum & voluntatem interrogantis, plerumque aduerſus ſcientiam, quàm ſæpe aduerſus conſcientiam quoque reſpondere: Niſi cùm tam magnis, validiſque mouentur rationibus, vt reſpōſum ad ius accommodatum fuiſſe appareat, non ius ad reſponſum. Nec tamen defuerunt tam ex Italis, quàm ex noſtris, qui etiam poſt Cæſaream latam ſententiam, & contra eam pro nobis ſcripſerint. Habemus ex noſtris Pobellos, Portenſes: ex Italis Balbos, Purpuratos, Cacheranos, Menochios, Bagniſaccos, qui ſi cum Pariſijs, Gozadinis, Socinis, Simonetis, Rolandis, & alijs certè quàm maximis viris conferantur, neque dignitate nominis, neque authoritate inferiores videri debeant: rationum verò ponderibus & momentis ita ſuperiores, vt quiſquis iudicio & ſcientia iuris adprimè præditus, Conſultationes omniū leget, ac cōferet, facilè perſpecturus ſit noſtros pro veritate, illos pro amico, quod aiunt, ne dicam, quod eſſet ſordidius, pro pecunia reſpondiſſe.

QVO

QVO MAGIS mirandum eſt, Sereniſſimum Ducem
:um, poſt tot, tantorumque clariſſimorum virorum
:ipta, quæ in totidem penè volumina excreuerunt, &
ibus nihil addi poſſe videbatur, operam tamen exe-
ſſe hac in re meam; niſi eo fortaſſis conſilio, vt ſiue
igandum diutiùs, ſiue per arbitros definiendum eſſet
gotium, haberent Iudices haberent Arbitri Conſulta-
onem, quæ inſtar omnium eſſe poſſet, ne in tam mul-
; legendis oculos & tempus terere cogerentur. Ma-
ıum certè opus, & cuius ſiue dignitas, ſiue difficultas
nto iudicio clarũ & conſpicuũ Principem mouere po-
ùs debuerat, vt non alij munus hoc demãdaret, quàm ei
ıi vnus inter ætatis noſtræ Iurecõſultos omnes, & eru-
tionis, & ingenij gloria præſtaret, ac in quo eſſent
ımma omnia, quæ ſentio quàm ſint exigua in me ſin-
ula. Sed quid facerem? An quia tanto oneri ferendo
ngè impar eſſet paries meus, hoc vnum Principi meo
enegarem, cui omnia debere me intelligerem, illa etiã,
uæ præſtare nunquam poſſim? An vſque adeò ſorti
ıeæ inuiderem, vt obſequij gloriam, quæ ſola mihi ab
s relicta eſt, qui ante ſcripſerunt, mihi ego præriperem,
ui iam illi ſcriptorum ſuorum ſubtilitate, ac elegantia
mnem ingenij præripuiſſent laudem, & induſtriæ? Ita-
ue parui continuò, & alacriter, vt debui, fecique quan-
ım in me fuit: Primùm, vt nihil eorum prætermiſerim,
uæ ab alijs in hanc vel in illam partem diſputata ſunt,
talia fuerunt, vt diſputari debuerint; ne quid omninò
ut neglexiſſe viderer, aut non vidiſſe: Deinde, vt de meo
ationes multas addiderim, quantum ingenij mei tenui-
as ferre potuit, quas priores illi, aut nullo modo vide-
ant, aut incurioſiùs tractarant: quarum tamen authori-

tas ad cauſæ noſtræ iuſtitiam teſtandam, tutandamque, non modò lucem magnã, ſed etiam vim maximam, nec leue momentum mihi adferre viſa eſt poſſe. Erit hæc, vt ſpero, & cupio, apud probos, & beneuolos quoſque lectores, ſi non ingenij mei laus, certè laboris tamen, & diligentiæ: Ne dubitent tantã à me præſtitã fuiſſe operam, quanta in re tãti ponderis præſtari potuit, & debuit, per totum illud tempus, quod ex quotidianis meæ dignitatis functionibus, ne vno quidẽ die intermiſſis, inter alia tot publicarum, & priuatarum cogitationum impedimenta ſubtrahi potuit, vt in hanc vnam maximè curam impenderetur. Sed quid & quantũ vigiliis ac lucubrationibus meis præſtitero, veſtrum (SER^MI^ PRINCIPES) & eorum omnium, qui hęc noſtra legent, non meũ eſto iudicium.

ILLVD planè nec tacere poſſum, nec diſſimulare, ſi quid eſt quod his ſcriptis minorem fortaſſe, quàm aliis quæ ante hunc diem à me nec pauca, nec vulgaria prodierunt, gloriam allaturũ ſit, hoc vnum fore, quod tota hæc controuerſia nullam penitùs habere dubitationem mihi vnquam viſa eſt, nec apud eos habitura, qui iuris, & æquitatis peritia vel mediocri cenſeantur. Quid enim eſt, quod magno ingenio in tam aperto iure præſtari poſsit? Acuunt ingenium ſubtiles difficultates; nec tantùm acuunt, ſed etiam augent, formant, præbent. Contrà verò ludere eſt, ne dicã nugari, ſi quis in re facili laborem fingere ſibi velit, vt ingenioſus aliis videatur. Facit certè controuerſiam percelebrem, & illuſtrem amplitudo & dignitas perſonarum; nobilitas feudi quo de contẽditur; celebritas ipſa Doctorũ, qui de quæſtione propoſita tam multi, tamq; multa reſpõderunt: ſed aliud prætereà nihil.

Nec

Digitized by Google

Nec puto quemquã ex antiquis illis Prudẽtibus noſtris, de fundo Capenate ad eãdem facti ſpeciem interrogati fuiſſent, aliud quicquam reſpõſurum, quàm quod olim Domitio Labeoni Iubentius Celſus, *Stultam eſſe conſultationem, quæ fiat de iure nimis aperto, & indubitabili.* Neq; aliter ſenturos vos eſſe mihi perſuadeo, (SERENISSIMI PRINCIPES) ſi à vobis impetrare poterit Principis mei fauor, & gratia, vt ſcripta hæc mea, qualia tandem cumq; ſint, non tam ex ingenij mei imbecillitate, quàm ex rationũ, quibus redundant, ponderibus, id eſt, ex æquitatis, ac iuſtitiæ legibus, & momentis æſtimẽtur. Hoc ipſum à vobis, vel ſola ipſa cauſæ magnitudo, etiam ſi nõ peterem, vltrò impetrare, ni fallor, deberet: & quæ tam multos tenet curioſa, nec reprehendenda cupiditas intelligendi quid de eo Ducatu iuris ſit, qui tantas iam excitauit tragœdias, maioreſque, ſine dubio, ac longè periculoſiores breui excitabit, ni veſtrûm omnium conſilijs, & vnanimi conſpiratione, tot malis, belliſque, ex ea cauſa imminentibus, occurratur, prouideatur. Sed impetrare multo faciliùs debebit ſola Principis mei Celſitudo, quem inter tot Italiæ Principes ſaluum, & incolumem ſeruari, non ſolùm Italiæ totius intereſt, præcipuo quodam iure, ſed vniuerſæ etiam Chriſtianæ Reipublicæ: Non ideo tantùm, ne per potentiorum opprimatur iniuriam, quos veriſimile ſit vbi hoc eſſent aſſecuti, vix ab opprimendis cæteris ſibi temperaturos; ſed etiam vt veſtro conſequatur beneficio, ne & iure ſuo cogatur per vim cedere, & prohibitæ iudicialis diſceptationis, quod grauius eſſet, quàm denegatæ iuſtitiæ iniuriã vltricibus armis vindicare; bellóque iuſtiſsimo, ſi iure non liceat, ſuũ ius exequi prohibeatur. Ad veſtrã certè non ſolùm gloriã, ſed etiam

vtili

vtilitatē omninò pertinet (SERENISSIMI QVOTQVOT VBIQVE TERRARVM CHRISTIANAM REMP. SAPIENTER GERITIS, AC REGITIS PRINCIPES, ET MODERATORES) proſpicere modis omnibus, quod à pleriſque iam veſtrûm tētatum, nequedum tamen peractū eſt, vt de totius litis, & controuerſiæ huius iure, vel iniuria, non armis, quod nec hucuſque, ſed rationibus & legibus diſputetur: tantæque contētiones, ſiue per Cæſareos Iudices, ſiue per arbitros hinc inde eligendos, ad optatum, felicemq; pacis exitum tandem perducantur. Quod vnum certè eſt, ſemperque fuit, nec vobis aut incognitū, aut ſuſpectū Sereniſ. Principis mei votum, pro ſingulari ea, qua affectus eſt erga quietem Italiæ & Reip. Chriſtianæ ſalutē, voluntate. Id veſtra authoritas, ſi ſe interponet, facilè ab aduerſariis noſtris, vel euincet pro ſuo iure, ſi velle volēt; vel ſi reluctari pergent, etiā ab inuitis extorquebit: Niſi fortè certiſsimo exiſtimationis ſuę detrimēto, exitioq; promptiſſimo experiri malent, quàm difficile ipſis futurū ſit, non dicam inuictiſsimū Principē vincere, quod ἀδύνατον prorſus & extra omnem ſpei, metuſq; aleam poſitum eſt: ſed ab eo non vinci, cuius fortiſsimos, iuſtiſsimoſq; conatus non tantùm ſpe bona, votiſq; fauſtiſsimis proſequendos ſuſcipiatis; ſed etiam conſiliis, copiis, & viribus veſtris, ſi, quod abominor, ad debellandā iſtam potentiorum ſuperbam audaciam erunt neceſſariæ, adiuuandos. Valete, (SERENISSIMI PRINCIPES, SAPIENTISSIMI MODERATORES:) Valete, Viuite: Fauete, Vincite. Dat. Camberij, Calend. Quintilib. CIↃ. DC. XVI.

LEC

Digitized by Google

LECTORI MEO.

HIC te tantiſper, mi Lector. Conſultatio ex meis vna hæc eſt, & quidem prima: non quòd ante alias ſcripta, ſed quoniam prima in lucem edita. Hoc primùm: Deinde quia pro eo, qui mihi ſicut Princeps, ita omnium primus: Poſtremò quòd pro Ducatu, nõ equidem primo, l tamen nobiliſſimo, de quo lis inter Europæas omnes nobiliſſima, ac ſine bio prima, & vetuſtate temporis, & dignitate contentionis. Quidni go, & doctior, inquies, & elegantior? Mirus es, penè dixi, Malè affe- us & iniurioſus, ſi antequàm legas, inſcitiam mihi obiicis, aut ſer- onis ruſticitatem. Legere te oportet, aut legiſſe, vt ille ſis quo cum mihi unc ſermo. At certè Papinianea non eſt. Hoc verò facilè patior, vltrò , priùs etiam quàm legas, vel diuinare, vel coniicere ex ſola voluminis perficie, cui nihil commune, vt vides, cum Papinianea breuitate. Sed ius tu? an neſcis noſtræ ætatis Conſultores, & quotquot à Papiniano ierunt, Papinianos nullos eſſe, Papinianeos perpaucos? Inter quos ſi e numeras, planè blandiris, falliſque, ſi non ipſe falleris. Si inſtas, nec ateris me contendere tecum diutiùs, expedio. Habeo gratiam: Is enim go ſum, ſi quis vſquam alius, qui præcipuo ac ſingulari quodam ſtudio apinianum proſequor, amo, veneror, colo, vel ob hoc ipſum, quòd ſentio on poſſe me ad ipſius elegantiã & ſubtilitatem vnquam pertingere. Nec anè maius quicquam poſſis vlli Iureconſultorum tribuere: Niſi te nimis ef- rænata, impudenſque adulatio eò permoueret, vt Papinianum ipſum ſſe aliquem diceres. Quod non facilè ferrem, nec ſi, vt in magno men- dacio, diceres te vidiſſe, qui ſcio non magis parem eſſe Papiniano vllum

Digitized by Google

poſſe, quàm ſuperiorem. Quid ſi addam, nec tamen boni Conſultoris nomen his temporibus habiturum Papinianum ipſum, ſi in tam conciſa illa & eleganti ſua breuitate adeò ſibi placeret? fortaſſis nec in Prudentum numero eum fore, ſi barbaris noſtris credimus, qui Alciatum, Duarenum, Goueanum, Connanum, Cujacium, alióſque politioris literaturæ Jureconſultos non meliore honeſtant notâ, quàm vt Grammaticos vocent. Cur verò Cujacianas ipſas conſultationes, tanta licèt elegantia, doctrináque redundantes, & ad exemplum veterum efformatas, apud pleroſque nihili eſſe credis, niſi ob hoc ſolùm quod & elegantiores ſunt, & breuiores? Ea nimirum iam condicio temporum eſt, vt nec ipſius Papiniani, nec iuris authoritas ſufficiat, ſed paſſim emendicanda ſint Doctorum barbarorum ſuffragia, nec tantùm veterum, quod eſſet tolerabilius, ſed etiam recentiorum, qui eruditione, ſi mihi credis, (de vulgaribus intelligo) non minùs diſtant à veteribus, quàm veteres illi à Papiniano. Quis verò tam ſtultus, maléque feriatus, vt ſibi laborandum putet in Accurſio, Bartolo, Baldo, ne alios addam magis barbaros, Ciceroniana Latinitate donandis? Meliora nobis ſtudia, & ad majora. Taceo quod nec Conſultationes iſtæ ad praxim noſtram accõmodari aliter poſſunt, quàm ſi pragmaticorum verbis; quæ porrò ſi quis Ciceroniana facere velit, ἀδύνατον: ſi Apuleiana, vel Budæana, quod à quibuſdam ſatis infeliciter tentatum eſt, nimis certè importunum id fuerit, nec legenti minùs, quàm ſcribenti. Alius ergo hîc nobis & nouus ſtylus quærendus fuit: Alius in Coniecturis, Chiliade, Juriſprudentia, & Rationalibus: Alius denique in Codice, pro rerum quas tractamus, tractandique varietate: nec puto dubitabis potuiſſe nos hæc ſcribere paullò majore elegantia, ſi aptius id & acceptius fore crediſſemus. Quamquam ſi noſtram cum alienis conferes, videbis fortaſſe alienas elegantiores non eſſe, noſtram aut eſſe, aut, quod minùs inuidioſum, eſſe potuiſſe. Satis mihi ad gloriam, ſi quæ prima inter meas, inter cæteras non poſtrema tibi videbitur, ſiue ſermonis dignitate (nec enim barbariem affectare ambitionis vnquam fuit meæ:) ſiue, quod malo, & numero & pondere non orationis, ſed rationum. At ſi hæc

prima,

Digitized by Google

ima, inquies, vbinam ergo alia? Iam enim te audio. Quaſi verò ne-
as in iure noſtro, primam poſſe dici etiam, quam alia ſequatur nulla:
èmque vltimam, quam nulla præcedat. Tam igitur poſſim vltimam,
uàm primam dicere: Sed primam malo, ne quid te fallam. Alias enim
bere me ſi negem, mentiar. Habeo, nec paucas, & iuſto volumini iam
res; quas ſi expectas, facis pro tuo iure: ſi petis, promitto: ſi iam vrges,
ide ſis ne nimis importunè, qui eodem tempore, & vixdum abſoluta,
itáque Chiliade, vrges etiam Rationalia & Iuriſprudentiam. Facis
men aliorum multorum exemplo, qui vrgent pariter Conſultationes.
deò fortaſsis quòd me videant præſtare huc vſque ſolitum plura, quàm
ſsim. Sed non eadem nunc ætas; licèt idem animus: quem tamen etiam
ud aliquantulum remoratur, quòd quæ mihi in manibus, ſi paucas
cipio, ſunt omnes Gallicæ. Pudet enim Papinianum Gallico ſermone
Iuriſprudentia loquentem exhibere. Non quòd Gallis maximè nolim
ibere: ſed quia etiam alijs velim. Item ne quam Iuriſprudentiæ in-
riam facere videar, ſi tantæ ſecreta ſcientiæ vulgari ſermone vulgata,
ciam hoc ipſo vulgaria; vel ipſi potiùs Papiniano, cuius Latinam elo-
entiam inimitabilem, ſi quis Gallica velit adumbrare, nunquam mea
dicio ſit aſſecuturus, ſi magnùm illum virum, Verúmque excipis, (nec
im alia certiore demonſtratione indiges, vt intelligas quem dico,) qui
nta ſcriptorum ſuorum elegantia iam obtinuit, vt non deſint, quibus
allica huius ſeculi eloquentia Latinæ, Græcæque anteponenda videatur.
uod ſi ita eſt, nec deſpero fore vt Papinianum elegantiorem habeat
ndem aliquando Gallia, quàm Roma. Sed non ego certè is ſum, qui
m tantam adgredi, nedum præſtare poſſim, cui nec omnino materna
litior illa lingua Gallica, nec ab exercitatione, vſúque tantopere excul-
: neque rurſum ad tot Conſultationes Latinitate decorãdas, vix etiam
l relegendas, mihi ſatis otij; quod quantulumcunque ſuppetit, mallem
ſoluendis Rationalibus, aut Iuriſprudentiæ Papinianeæ impendere.
n ergo tot perire patiar & intercidere lucubrationes? Neque hoc velim:
rodeſſe illas publicè mallem, quæ tam multis priuatim profuerunt: &

Digitized by Google

quas auſim dicere magna ex parte rerum in ſupremis pleriſque Tribunalibus iudicatarum authoritate confirmatas eſſe: ne dolendum amplius habeam, quòd otia tam ſæpè mea, id eſt, ſcriptionem nunc Chiliadis, nunc Rationalium interpellarunt. Eas itaque expectare te patior non illibenter, ne quid tibi, mihi've pereat: ſupplebũt quod per eas factum erit, quominùs ſit in Rationalibus. Adeò mihi fixum illud, firmumque, vt mea omnia velim eſſe tua. Meum tamen accendet deſiderium, ſi tuum ex primæ huius lectione inflammari ſenſero. Nec te huius prolixitas terreat. An ignoras quod ante nos Plinius, in tot Ciceronis orationibus, optimam credi eam, quæ omnium lõgiſſima? Erunt aliæ breuiores, eóque, ſi aliud nihil exigis, fortaſſe gratiores: ſed nullæ, ne deceptum te poſſis conqueri, meliores. Hoc *vnum eſt,* mi Lector, *quod te volebam. Nihilne præterea? Illud etiam quod Facti compẽdium poſt Conſultationem ſcriptam ad me tranſmiſſum præpoſui, nõ vt volumini maiorem pulchritudinem adijceret magnitudo; ſed vt ex Facti ſpecie, quæ planiſſimè, ac optima methodo, vt videbis, expoſita eſt, ſi velles legere, planior quoque & lucidior eſſet Conſultatio: ſi nolles, tanto magis vera eſſe crederes, quæ circa Facti quæſtionem Conſultatio ſupponit pro veris. Nam quod ad iuris quæſtiones attinet, ipſa tibi Conſultationis lectio ſatisfaciet: nec vllum, vt ſpero, apud te, ſi & doctus & beneuolus es, qualem eſſe te iubeo, dubitationi locum relinquet. Benè vale, mi Beneuole, & cui benè vis, benè faue.*

APPROBATIO, ET PERMISSIO.

CONSVLTISSIMVM hoc Reſponſum Prudentis D. FABRI, jam inde ſcriptis pluribus, necnon dignitatum pondere clareſcentis, Ego IACOBVS DAVEYNE, Regis Procurator typis mandari non renuo.

DAVEYNE.

VT typis mandetur luculentum opus hoc, concedimus. Lugduni, die prima Aprilis, M. DC. XVII.

SEVE, Locumtenens generalis.

COMPENDIVM
FACTI IN CAVSA MONTISFERRATI,

Pro Sereniſſimo DVCE SABAVDIÆ.

PRO FACTI intelligentia, & vt ſecundum temporum ordinem procedatur, ſciẽdum eſt: antiquiſſimam ſcripturam, quæ in hac cauſa Montisferrati à Saluciarum Marchione primùm producta, deinde à Duce Sabaudiæ reproducta eſt, adeóque in punctis, vt aiunt, vtilibus acceptata per Duces Mantuæ, eſſe conceſſionem Ottonis Imperatoris factam ledramo Principi Saxonico, die 23. Martij, anno 967. cuius nor talis eſt:

OTTO diuina ordinante prouidentia Imperator Auguſtus. Opor- t Imperialem Excellentiam aurem Serenitatis ſuæ, honeſtis fidelium ſuo- i petitionibus inclinare: quatenus promptiores, & deuotiores eos in ſuum ficiat famulatum; Quapropter nouerit omnium fidelium Sanctæ Dei cleſiæ, noſtrorúmque, præſentium, ſcilicet, ac futurorum vniuerſitas, A- dram Marchionem, interuentu, ac petitione Adhelegidæ noſtræ coniugis q; Imperij noſtri participis, noſtræ adijſſe ſublimitatis culmen, humiliter ſtulando, vt quaſdam cortes abſas hactenus regni noſtri iuri de beati oſtri præcepti pagina illi concederemus; Necnon omnes res, & proprie- tes ſuas ad vtriuſq; ſexus familias, quæ illi aduenerunt, tàm de heredita- parentum, quàm de ſuo adqueſtu, ſimiliter autoritate noſtri præcepti, eidẽ nfirmaremus, & penitùs corroboraremus. Cuius petitionibus annuentes,

& ipſius fidelitatem conſiderantes, per hoc noſtrum præceptum, prout iuſtè, & legaliter poſſumus, concedimus, donamus, atq; largimur, præfato Aledramo Marchioni omnes illas cortes in deſertis locis conſiſtentes, à flumine Tanard, vſque ad flumen Vrbam, & ad littus maris, quorum nomina hæc ſunt: de Gobangiaſco, Balangio, Salaſcedo, Leceſi, Cabole, Miolia, Pulcione, Gruaza, Prunetto, Altriſmo, Cortemiglia, Monteneſi, Noſcetto, Maſionti, Arche, & quicquid ibidem hactenus Iuris Regni Italici pertinuit, vt ſicut hucuſq; Iuri Regni noſtri, & dominio ſubdi viſæ ſunt; ita amodò inantea præfati Aledrami Marchionis dominio ſubdantur, & in eius ius delegentur, & omninò transfundantur. Inſuper etiam confirmamus, & corroboramus prædicto Aledramo Marchioni omnes res, & proprietates ſuas, ad vtriuſq; ſexus familias, tam de hereditate parentum, quàm de adquæſtu illi aduenientes per diuerſa loca infrà Italicum Regnum coniacentes, videlicet in Comitatu Aquenſi, Saonenſi, nec-non Aſtenſi, & Montisferrati, Taurinenſi, & Vercellenſi, Parmenſi, & Cremonenſi, ſeu Pargamenſi, cũ omnibus eorum pertinẽtijs, & adiacẽtijs, ſeu etiam quicquid habere, vel poſſidere videtur, in diuerſis locis, in toto Italico Regno, vel inantea adquirere poterit, ſine aliqua minoratione per huiuſmodi noſtri præcepti cõfirmationẽ habeat, & teneat, firmitérque poſſideat, tam ipſe, quàmq; ſui heredes, vnà cum terris, vineis, campis, pratis, paſcuis, cultis, & incultis, diuiſis, & indiuiſis, mobilibus, & immobilibus, vtriuſque ſexus familiis, ſiluis, ſalicetis, montibus, & vallibus, planiciebus, aquis, aquarúmque decurſibus, molendinis, piſcationibus, venationibus, pedagiis, teloneis, omnibuſq; publicis functionibus, vel etiam quæ dici, vel nominari poſſunt, ad eaſdem res, & proprietates, ſeu cortes, vel caſtella pertinentibus, vel adſpicientibus: habeantq; poteſtatem tenendi, vendendi, commutandi, alienandi, pro anima iudicandi, & quicquid eorum decreuerit animus faciendi, omnium hominum contradictione remota. Interea per huius noſtræ donationis, & confirmationis autoritatem iubemus, & omninò ſtatuimus, vt nulla Italici Regni perſona præfatum Aledram, ſuoſq; heredes de omnibus quæ ſuprà, vel inantea adquirere poterit diſueſtire præſumat. Quod ſi aliquis contentionem de huiuſmodi ſupradictis omnibus, cum eodem, ſuiſq; heredibus habuerit, volens illi obijcere, quòd inueſtituram inde præterito tempore non habuerint, liceat eidem Aledramo, ſuiſq; heredibus per noſtram datam licentiam, & huius noſtri præcepti conſtitutionem, aut per ſacramentum, aut pugnam declarare. Præterea recipimus eundem Marchionem Aledram, cum filiis, & heredibus ſuis, & omnibus rebus mobilibus, & immobilibus,

Digitized by Google

ilibus,iuſtè & legaliter ad eum pertinentibus,ſub noſtri mundburditione; ta videlicet,vt nullus Dux, nulliúſque Marchio, nullus Comes,nullus Iu- lex,nullus Gaſtaldus,nullúſque publicæ partis Procurator, nulla maior, vel minor perſona eum abſque legali iudicio inquietare, aut moleſtare præſu- nat. Siquis igitur huius noſtri præcepti, aut mundburdi violator extiterit ulpabilis, ſoluere cogatur auri optimi libras centum, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem præfato Aledramo Marchioni, ſuiſque heredibus. Quod vt verius credatur,diligentiúſque obſeruetur,manu propria roborãte, nnuli noſtri impreſſione inferiùs affigi præcepimus,Signũ Domini Ottonis erenißimi Imperatoris. Ambroſius Cancellarius, ad vicem Humberti piſcopi,& Archicancellarij recognoui,& ſcripſi. Dat. decimo kal. Aprilis, nno Dominicæ incarnationis dcccc. lxvij. Imperij verò Domini Otto- is pijßimi Cæſaris vj. Indictione decima. Actum Rauennæ,in Dei no- mine feliciter: Amen.

SCRIPTVRA originalis huius conceſſionis nunquam in li- e fuit producta,ſed tantùm deſcripta,& vt vocant,extracta quæ- lam. Quæ res Doctoribus,qui in cauſa ſcripſerunt,altercãdi ma- eriam tribuit circa eorum fidem probatoriam; ſed ab annis ali- quot accidit,vt ea ſcriptura originalis in manus ſuæ Celſitudinis peruenerit;ita vt nullus hodie altercationibus eiuſmodi locus ſu- perſit.Et quemadmodum deſcripta illa diuerſis temporibus facta unt,& à diuerſis Notariis,itémq; ad varios fines;ita vix duo repe- riuntur,quæ iiſdem omnino verbis concepta ſint:Præſertim verò bi in diſpoſitiuis verbis legitur, [*ad vtriuſque ſexus familias*,] pro *ad*] ſcriptum reperitur, [*ac*]: Et ita legi debere defendunt mor- licùs,qui pro Marchione Saluciarum ſcripſerunt, & quidam ex is quoque,qui pro Duce Mantuæ,referẽtes verba illa, [*ac vtriuſ- que ſexus familias*,] ad res conceſſas: Quaſi mens Imperatoris fue- it concedere maſculos & fœminas, atque ita familias, nõ etiam ad perſonas,in quarum fauorem fiebat conceſſio. Id enim agebãt qui pro Marchione Saluciarum ſcribebant, vt effugerent obie- ctionem,quæ à noſtris fiebat, Vocatas ea conceſſione etiam fœ- minas; tametſi iis quoque verbis circumſcriptis appareat ſatis vocatas eas fuiſſe per clauſulam, quæ tam latam ac liberam alie- nandi facultatem verbis tam amplis conceſſit: Sed vtvt ſit, con- ſtat in dicta originali ſcriptura legi [*ad*:] nec potuiſſe legi aliter. Cùm debuerit conceſſio eſſe conformis petitioni Aledrami, qui

in præcedentibus ſupplicauerat concedi ſibi, [*ad vtriuſque ſexus familias.*] Præter id quod in ſequentibus reperiuntur poſiti maſculi, & fœminæ inter cæteras res conceſſas: fuiſſétque ſuperuacuum eadem verba repetere ad eundem finem.

POST conceſſionem Ottonis, alia legitur facta per Fedéricũ I. Imperatorẽ Guillielmo Saxonico, ex linea Aledrami, anno 1164. ad 5. Octobr. nouem & triginta locorum in ea deſignatorum, additis his verbis: [*Per rectum feudum pro ſe & ſuis heredibus, ſalua fidelitate noſtra:*] & hæc ex parte Mantuæ fuit producta. Contra quam, ex parte Ducis Sabaudiæ multa opponuntur. Ac primùm ei ſcripturæ fidem non conſtare, cùm nihil aliud ſit quàm deſcriptum quoddam: cuius originali nullum inerat ſigillum Imperatoris, vt ille ipſe atteſtatur, qui deſcripſit, & extraxit. Item quòd in ea prætenſa inueſtitura continentur loca permulta, quæ Montisferrati Marchiones nunquam poſſederũt: cuiuſmodi ſunt Coconatum, Robella, Aramengum, Crauilia, Paſſaranũ, Prumelium Schiaranum, quæ omnia loca ſemper poſſeſſa ſunt à Comitibus Coconati, & per eos immediatè ab Imperatore recognita: nunc verò à Duce Sabaudiæ, quamuis ex Imperiali conceſſione: ſicut & loca Baldiſſei, Montis-belli de Fraſca, Marentini, & Ripæ pendentis à mandamento Cherij, ſub dominatione Ducis Sabaudiæ: Riualbæ verò & Pauarelli de dominio directo Archiepiſcopi Taurinenſis; ſub ſuperioritate tamen ſuæ Celſitudinis. Montanarum verò eſt ex Abbatia ſancti Benigni. Vtcunque ſit, nulla in hac inueſtitura mentio fit Mõtisferrati, & ad ſupradicta loca ſingula ſpecialiter reſtricta eſt.

ALIA quoque inueſtitura eſt ab Henrico VI. Imperatore facta Bonifacio filio dicti Guillielmi, anno 1190. die 8. Decemb. ſimiliter producta ex parte Mantuæ, in qua dicit Imperator, [*Volens feudum tuum ad Imperij honorem augere, tibi Bonifacio dilecto fideli Principi noſtro Marchioni Montisferrati, tuiſq́; ſucceſſoribus in perpetuum loca Gamundi, & Marenghi, cum omnibus hominibus, & omni iure, & omnibus diſtrictis, & vniuerſis regalibus, &c. in feudum concedimus, reſtituimus, & confirmamus: locum etiam Fori, cum omnibus pertinentiis ſuis, & hominibus, cunctiſque diſtrictis; omnia etiam caſtra, villas, poſſeſſiones, honores, iuriſdictiones, & iura, & vniuerſa regalia, quæ tu tenes, aut poſſides, aut pater tuus tenuit, aut poſſedit, & inſuper omnia,*

tia, quæ in priuilegijs tuis continentur tibi liberè, plenariè, hac Imperiali ina concedimus, & confirmamus, &c.]

CONTRA hanc inueſtiturã opponitur ex parte Ducis Sabau-:, Nõ eſſe illam munitam ſigillo Imperatoris, vel ex ipſius, qui ſcripſit & extraxit, confeſſione: Ac præterea nullibi gentium eriri loca illa Gamundi & Marẽghi, quæ in ea inueſtitura nonantur: nec poſſe dici, in qua Marchionatus parte ſita ſint. Itẽ òd etiãſi ex ea inueſtitura probaretur, reliquum quod à Marione tenetur, eſſe feudum, cùm illa conceſſio Imperialis ſit in gmentum feudi; eſt nihilominùs feudum illud alienabile ex s verbis, [*liberè, plenariè,*] quia ſi non eſſet feudum alienabile, n eſſet libera & plenaria conceſſio.

SEQVITVR alia inueſtitura Federici II. Imperatoris, anno 1245. llo expreſſo die; ſed tantùm mẽſe Iulij, facta Marchioni Bonicio, in qua dicit Imperator ſe, in gratiam ſuã illum recipere & ſtituere, eíque remittere indignationem omnem & iniuriam eo factam Imperatori & Imperio. Tùm ſubiungit: [*Inueſtimus ſum de rectis feudis ſuis, quæ tenet ab Imperio, à quorum iure per ofſas contra nos, & Imperium perpetratas iuſtè cecidiſſe hactenus videtur, vt ea tàm ipſe, quàm heredes ſui à nobis, & Imperio ſemper immetè teneant, & recognoſcant.*] Ex qua inueſtitura prætendit Dux antuæ probare Marchionatum eſſe feudum rectum & inalieibile, cùm ſemper immediatè debeat teneri ab Imperio.

AD quod replicatur ex parte Ducis Sabaudiæ: Primò, Non nſtare legitimè de dicta inueſtitura, cùm ſit extractum & deriptum ex alio extracto & deſcripto ſumptum. Secundò eſſe ilm ſine die. Tertiò, Dictum Imperatorem Federicum nullam tempore poteſtatem habuiſſe faciendæ eiuſmodi inueſtituræ, uòd tùm eſſet excommunicatus & declaratus hæreticus, priuaiſque Imperio à Gregorio IX. anno 1238. Et ab Innocentio IV. Concilio Lugdunenſi, anno 1244. & 1245. De quo eſt textus larus in cap. 2. De ſentent. & re iudic. in 6. Prætereà, Quia ullus ex iis qui de Montisferrati Marchionatu ſcripſerunt, vnuam ſcripſit dictum Bonifacium tentaſſe quicquam, aut molium eſſe contra dictum Imperatorẽ, aut cõtra Imperium. Neque iuius conceſſionis vllo modo meminit Beneuenutus in ea, quam onſcripſit de Montisferrati rebus hiſtoria, qua potiſſimùm in

A 3

Digitized by Google

aliis pleriſque niti ſolent Mantuani, eamque ideò in actis produxerunt. Et quamuis Beneuenutus meminerit cuiuſdam priuilegij, aut inueſtituræ à dicto Federico conceſſæ dicto Bonifacio, anno 1239. in qua teſtatur Federicus, fuiſſe ſibi & ſuis progenitoribus fidelem Bonifacium, eumque inueſtit [*De omnibus his, quæ tam ipſe, quàm prædeceſſores ab Imperatoribus tenuerunt, adepti & vſi ſunt quolibet iuſto titulo; videlicet, quæ de domanio tenebant in domanium, quæ de ſeruitio in ſeruitium, & ſpecialiter de caſtris Pacibiani, Torcelli, & Cunioli, cum omnibus iuribus, quæ Imperium habet.*] Ex ea tamen inueſtitura non poteſt inferri, quod Bonifacius tenuerit bona ſua in rectum feudum: Et conſequenter alia illa inueſtitura ſubſecuta, tametſi obiectiones ſupradictas non pateretur, non poſſet tamen feudum rectum facere, quod rectum non erat: Et denique dicta inueſtitura ſpecialis eſt feudorum rectorum, quæ dictus Bonifacius ab Imperio tenebat. Et quòd Bonifacius haberet bona ſua pro feudo recto, probatur apertiſſimè ex teſtamentaria ipſius diſpoſitione, de qua mox dicemus.

IDEM dicitur de inueſtitura per Conradum Imperatorem facta eidem Bonifacio 4. Maij, anno 1253. quæ inſerta eſt in inueſtitura Caroli IV. Imperatoris. De qua etiam paullò inferiùs tractabitur, cùm ſit illa etiam ſpecialis & certorum locorum, & eius tãtum partis, quæ ad Imperatorem deuoluta erat ex cauſa criminis læſæ Majeſtatis, quod admiſerat Manfredus Lanza, rebellionis erga Imperium & perduellionis reus.

VTCVMQVE ſit de dictis priuilegijs, & inueſtituris, certũ eſt, ſiue prima conceſſio Ottoniana fuerit mera donatio, facta in allodium, ſiue feudum alienabile, non potuiſſe reſtringi, & immutari naturã iſtorũ bonorũ in feudũ rectum & proprium, in quantum vltimæ iſtæ inueſtituræ non eſſent ſpeciales, ſed vniuerſum Marchionatum complecterentur, niſi conſtaret, inueſtitos, ex certa ſua ſcientia, quod exprimendum neceſſariò fuerat, dictam primam conceſſionem alterare voluiſſe.

ET quod dictus Marchionatus ſemper fuerit alienabilis, probatur ex quamplurimis diſpoſitionibus tam vniuerſalibus, quàm ſpecialibus per Marchiones ſucceſſiuè factis, tã in vltimis voluntatibus, quàm in contractibus inter viuos: inter quas, Bonifacius III. Rex Theſſaliæ, & Marchio Montisferrati, vt recitat Beneuenutus

nutus in ſua hiſtoria, fol. 65. teſtamentum condidit, ex quo
ceſſit in regno Theſſaliæ Demetrius filius eius primogenitus;
n Marchionatu Montisferrati Guillielmus eius filius ſecundo-
nitus: quod factum non eſſet, ſi Marchionatus feudum re-
m & proprium fuiſſet. Quandoquidem in eo ſucceſſiſſet om-
nodò primogenitus, tanquam in feudo Regia dignitate inſi-
ito, aut ſaltem in eo vterque filius pariter ſucceſſiſſet, nec va-
ſſet paterna diſpoſitio contraria.

BONIFACIVS IV. Marchio Montisferrati, vt idem Bene-
nutus refert fol. 86. cùm ſuprema ordinaret, die 12. Iunij, 1253.
tituit heredem in Marchionatu, Guillielmum filium ſuum,
ſ ſubſtituit Alaſinam eiuſdem teſtatoris filiam, in caſum, quo
oriente dicto Guillielmo, non inueniretur nupta. Quòd ſi
n iam nupta eſſet, ſubſtituit ei Thomam de Saluciis: Quæ ta-
n ſubſtitutio dictæ Alaſinæ fieri non potuiſſet, ſi feudum re-
m & proprium fuiſſet.

GVILLELMVS V. Marchio Montisferrati, cognomine
agnus, ſuo ſimiliter teſtamento relato in hiſtoria Theodori
imi Marchionis ex familia Paleologa, cuius etiam meminit Be-
uenutus fol. 160. heredem ſcripſit in dicto Marchionatu Ioan-
m filium ſuum, qui fuit vltimus maſculus ex linea Saxonica:
ſ ſi ſine liberis moreretur, ſubſtituit Violandam, ipſius Guil-
lmi filiam.

IOANNES Marchio, filius dicti Guillelmi, teſtamento ſuo
cto die 18. Ianuarij, 1305. & in actis cauſæ producto ex parte
antuæ, rogato & recepto per Facium Dericobono Notarium,
ſtituit heredes in dicto Marchionatu poſthumos, aut poſthu-
as, ſeu poſthumum, vel poſthumam, qui vel quæ, naſcerentur
Margareta à Sabaudia, coniuge ſua: & in defectum eorum,
bſtituit Violandam ſupradictam ſororem ſuam, & vxorem An-
onici Paleologi Grȩcorum Imperatoris, & ipſius filios: & caſu,
o non eſſent ipſi heredes, aut ad hereditatem ſuam venire
llent, ſubſtituit filium alterius Margaretæ ſororis ſuæ, eiuſ-
mque vxoris Ioannis filij Alphonſi Regis Caſtilliæ: & vlti-
o loco ſubſtituit Manfredum Marchionem Saluciarum. Quæ
men omnes ſubſtitutiones fieri non poterant, ſi feudum re-
um fuiſſet, & proprium, vt iam ſæpiùs dictum eſt.

QVOD

QVOD verò pertinet ad diſpoſitiones per Cõtractum factas, & inter viuos in linea Saxonica, conſtat dictum Bonifacium III. vendidiſſe ciuitati Vercellarum, locum & territorium Tridini, & Burgi Noui, precio ſeptem milium librarum, monetæ argenteæ, cum pacto de retrouendendo illi ipſi, aut eius filio, eodem precio, & ita, vt ſi nollet filius redimere, teneretur dicta ciuitas retrouendere vxori Alberti Malaſpinæ, aut Alaxinæ vxori Manfredi de Salucijs filiabus dicti Bonifacij, aut Agneti ipſius ſorori, vt duobus inſtrumentis continetur, de anno 1202. die 22. Iulij, & memorat Beneuenutus in ſua hiſtoria fol. 59. & 60.

ANNO 1207. die 15. Auguſti, Guillielmus filius dicti Bonifacij, pignorauit Girardo Faræ ſtipulanti nomine Vniuerſitatis Papienſis, oppidum Valentiæ, pro ſumma 40000. librarum, vt refert Beneuenut. fol. 70. Et idem Guillielmus anno 1220. die 24. Martij, vt ſuccurreret fratri Demetrio pulſo è Regno Theſſaliæ, accepit ab Imperatore Federico mutua nouem millia marcharum argenti, & pro reſtitutione obligauit multa loca Montisferrati, vt per inſtrumentum regiſtratum in Chronicis Beneuenuti, fol. 75. & ſeq.

ANNO 1235. 9. Decembris, Bonifacius IV. in augmentum dotis Margaretæ vxoris ſuæ, filiæ Amedei III. Comitis Sabaudiæ dedit & ceſſit ei iura omnia realia, & perſonalia, vtilia & directa, ad eum pertinentia, in locis Planetiæ, Ciriaci, Caſellarum, & in valle Mattenſi: & quia locus Caſellarum reſtitui eo tempore liberè non poterat, remittit ei in vicem ipſius Virolengum, cum pacto de reſtituendo dicto loco de Virolengo, quoties redderetur locus Caſellarum, vt per inſtrumentum authenticum, rogatum & receptum à Georgio de Caluſo Notario, in quo tamen obſeruandum eſt, Margaretam iſtam à nonnullis Hiſtoricis nominatam per errorem, Conſtantiam.

GVILLELMVS V. cognominatus Magnus, filius dicti Bonifacij IV. cùm anno 1257. die 18. Martij ſponſalia contraheret cum Iſabella filia Comitis Gloaſtri; & Harcforti, promiſit ei titulo donationis, propter nuptias dictæ Iſabellæ, locum Chiuaſij cum ſuis pertinentiis; hoc tamen pacto addito, vt poſt ipſius Iſabellæ mortẽ reuerti deberet liberè ad heredes dicti Marchionis, & vt dos in tuto collocaretur, obligata fuerunt caſtella

Montis-

Digitized by Google

ntiſbelli, Camini, Pontiſturæ, Montiſcalui, Verolengi, Cagnei, & S. Raphaëlis, vt legitur in dicta hiſtoria Beneuenuti, 89. & 90.

IDEM Guillielmus anno 1271. die 18. Octobris, conuenit n Alphonſo Rege Caſtiliæ, vt ſi quando contingeret mori dim Guillielmum ſine liberis maſculis, Marchionatus Montisrati perueniret in dotem, & doris nomine, ad Margaretã filiam m, vxorem futuram Ioannis dicti Regis Alphonſi: reſeruato nen per pactum, vt poſſet Marchio, durante vita ſua, diſponede Marchionatu, vt erat ſolitus, exceptis tantùm caſtris Moncalui & Vignalis, quæ erant obligata pro dote Beatricis vxoris. Et in caſum, quo filiæ ex Marchione ſupereſſent, dotari cas luit, vt in inſtrumento per Beneuenutum relato, fol. 91.

ANNO 1294. die 10. Decembris, Arbitri electi ab Amedeo omite Sabaudiæ, ex vna parte: & Philippo Petro, & aliis dicti omitis nepotibus, ex altera, ſuper nonnullis eorum litibus & æſtionibus, pronunciarunt laudum, per quod aſſignarunt dictis potibus, loca & bona in eodem laudo deſignata, ſubiuns mox his verbis: [*Exceptis, & reſeruatis eidem domino Comiti, heredibus feudis, & fidelitatibus Illuſtrium dominorum Marchiom Montisferrati, & Saluciarum,*] ſicuti per inſtrumentum à Pe- Franciſci Notario rogatum, & quatuor ſigillis ſignatum.

IOANNES vltimus Marchio ex familia Saxonica, anno 1296; . Martij, accepit in vxorẽ Margaretam filiam Amedei IV. Coitis Sabaudiæ, & pro ſecuritate dotis, obligauit ei ſpecialiter, ca Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, mandando, vt in caſum reſtitionis dictæ dotis, homines eorum locorum tenerentur præare iuramentum fidelitatis, & eam pro domina recognoſcere, vt r inſtrumentum in bona forma rogatum à dicto Petro Fran- ſci Notario.

MORITVR ſubinde Ioannes ſine liberis, nona Martij, 1305. cto priùs teſtamento, vt ſuprà, die 18. Ianuarij præcedentis, proer quod cõuocatis generaliter vaſallis omnibus, & iis maximè, ui electi fuerant à Communitatibus Montisferrati, ex iuſſu & nperio Manfredi Marchionis Saluciarum, & electis ab Vniuerſite Papiæ, & à Richardino Langoſco, nomine Philipponis Lanoſci, Comite Palatino, Lumelli Gubernatoribus, & defenſo-

ribus dicti Marchionatus, in Ioannis teſtamento nominatis: In qua conuocatione & congregatione, electi & deputati fuerunt nonnulli, qui in Græciam irent ad Violandam Imperatricē Græcorum, ſororem dicti Ioannis vltimi Marchionis, denunciatum ei, quòd à fratre ſuo fuiſſet heres inſtituta, cū ſuis filiis, & ad eam, eiúſque filios dictus Marchionatus ſpectaret, ob ídque dignaretur illa venire ad Marchionatum Montisferrati, ſi commodè facere poterat; Sin minùs mitteret ſaltem duos, aut vnum ex ſuis filiis, ad acceptandam & agnoſcendam hereditatem, ad poſſeſſionem apprehendendam dicti Marchionatus, & recipiendam fidelitatem, quæ à vaſallis, vniuerſitatibus, & hominibus dicti Marchionatus offerebatur, vt per inſtrumentum rogatum à Iacobino de Labora.

EODEM anno 1305. 14. Martij, Marchio Manfredus de Saluciis, cum cæteris Gubernatoribus Montisferrati, remittunt & cedunt Margaretæ à Sabaudia, viduæ dicti Ioannis Marchionis, ſupradicta loca Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, pro reſtitutione ſuæ dotis, cum pacto tamen ea redhibendi, mediāte ſolutione ſortis, pro qua fuerant obligata, vt conſtat ex inſtrumento recepto per Iacobum de Villars, productum in cauſa ex parte Mantuæ.

SVPRADICTI electi & deputati, cùm ſe in Græciam tranſtuliſſent, impetrauerunt ab Imperatrice Violanda, vt ex tribus filiis quos habebat, Ioannem, ſcilicet, Theodorū, & Demetrium, mitteret Theodorum ſecundogenitum, collata in eum donatione dicti Marchionatus, per inſtrumentum quod inſertum eſt in hiſtoria Beneuenuti, fol. 118.

IS Theodorus vbi in Marchionatum venit, eiúſque poſſeſſeſſionem accepit, die 19. Nouembris, obtinuit in ciuitate Aſtenſi ab Imp. Henrico VII. inueſtituram, qua confitetur primò, & recognoſcit Marchionatum Montisferrati, cum ſuis pertinentiis, fuiſſe, & eſſe feudum nobile, & antiquum ſacri Romani Imperij. Deinde petit ſe de eo inueſtiri illo modo & forma, quibus prædeceſſores dicti Marchionis ſoliti fuerunt eundem Marchionatum tenere in feudum, à prædeceſſoribus dicti Imperatoris, prout de facto inueſtitus fuit ab eodem Imperatore, [*in nobile, rectum, gentile, antiquum, auitum, & proauitum feudum, pro ſe, & heredibus ſuis,*] remiſſa illi etiā omni caducitate. Tùm ſubiungit: [*Ita quòd*

amodò

amodò idem Marchio pro ſe, & ſuis heredibus, dictum feudum teneat, & habeat, ſicut, eo modo, & forma, quo & qua prædeceſſores, & ſucceſſores Montisferrati habere, & tenere conſueuerunt.]

ANNO 1311. cùm orta eſſet controuerſia inter dictum Theodorum, & Manfredum Marchionem Saluciarum, qui ſucceſſionem Montisferrati prætendebat, compromiſerunt ipſi, in Bonifacium de Salucijs & Oppecinum Spinolam arbitros & arbitratores electos, à quibus prolatum fuit laudum, acceptatum, & executioni mandatum hinc inde, quo declararunt debere Theodorum dare, & remittere dicto Marchioni Saluciarum caſtella & terras Monharcheri & Cameranæ, iuraque omnia, quæ habebat Theodorus in caſtello & villa Cortemilliæ, & in locis Carſerolæ, Cagniæ, Loëſi, Holmi & Salegri: Præterea iura omnia, quæ habebat in caſtellis Montiſclari & Buggij. Item quæ habebat idem Theodorus, & ſoliti erant habere ipſius anteceſſores in quolibet feudo exiſtente inter ciuitatem Albam, verſus Hormeam, & à Cortemillia, & ſuprà, verſus dictam Hormeam, vt docent inſtrumenta producta in lite ex parte Mantuæ, aduerſus Marchionem Saluciarum.

EODEM anno 1311. 23. Iulij, dictus Theodorus vendidit tertiam partem Spigni & Rupeculæ domino Ponzoni, vt in inſtrumento per Albertum de Quinta rogato.

ANNO 1325. prima Martij, ſupradictus Theodorus, & Philippus à Sabaudia Princeps Achaiæ, duobus inſtrumentis conuenerunt, vt Ioannes, & Violanda, quando ad legitimam ætatem perueniſſent, matrimonium contraherent cum filio & filia reſpectiuè dicti Principis Achaiæ, ita vt moriente dicto Ioanne ſine legitimis liberis maſculis, aut in casū quo in partes vltramarinas proficiſceretur, ibi perpetuò cōmoraturus, nec ad partes noſtras rediturus, in tali caſu dictus Marchionatus pertinere deberet ad ipſā Violandā & eius ſucceſſores, prout iam ex tunc dictus Marchio donatum ei volebat in dictum caſum, inter viuos.

EO ipſo anno & die, conuenerunt dicti Marchio Theodorus & Princeps Achaiæ, vt dotem Margaretæ à Sabaudia, viduæ Ioannis vltimi Marchionis Saxonici, reſtitui oporteret intra annum: & in defectum ſolutionis, promiſit Theodorus terram Lancei, cum ſua Caſtellania, & locum Chiuaſij, cum ſuis perti-

B 2

lamentum eſt vnius exprætenſionibus ſereniſſimi Ducis Sabaudiæ,) in hac ipſiſſima verba: [*Item conuenit, & promiſit dictus dominus Marchio prædicto D. Comiti, quòd ſi contingeret dictum dominum Marchionem, vel eius liberos maſculos ex legitimo matrimonio procreatos decedere, quoquo tempore abſque liberis maſculis, ex ſuis corporibus, & legitimis matrimoniis procreatis, quòd in illo caſu Marchionatus Montisferrati cum ipſius hominibus, vaſallis, iuriſdictionibus, meris mixtis imperijs, & vniuerſaliter cum ipſius iuribus, ſint, & eſſe debeant pleno iure dictæ dominæ Violandæ, & ſucceſſorum ſuorum in augmentum, & ex cauſa dotis dictæ D. Violandæ, expreſſim hoc pacto appoſito, Quòd ſi aliquæ filiæ remanerent, & extarent ex dicto domino Marchione, & filijs ſuis legitimis, ex legitimis matrimonijs procreatis, quòd eis prouideatur ſecundum dignitatem Marchionatus per dictam D. Violandam, heredes, & ſucceſſores eius de congrua, & ſufficienti dote, pro matrimonijs copulandis, vel per aliam viam caſtitatis, ſeu religionis, ſi ipſas magis elegerent.* Deinde ſequitur aliud pactum: *Item dictus D. Comes contemplatione dicti matrimonij quittat, cedit, remittit, atque donat dicto domino Marchioni præſenti, & recipienti, omnia, & ſingula iura ſua, obligationes, priuilegia, ſeu inueſtituras acquiſitorum hinc retrò in Claſſio, Verolengo, Montebello, ſeu in alia parte Marchionatus Montisferrati per inclytæ recordationis dominos Amedeum, & Edoardum Comites Sabaudiæ, per ipſum dominum Aymonem nunc Comitem, vel per dictam D. Margaretam, ſaluis, & exceptuatis ſpecialiter iuribus acquiſitis hactenus per dictos dominos Comites, & dictam D Margaretam, vel per alterum ipſorum in dictis caſtris Lancei, Ciriaci, & Caſellarum: quæ quidem omnia iura acquiſita in dictis caſtris Lancei, Ciriaci, & Caſellarum in prædicta renunciatione, ſeu quittatione non intelligantur incluſa*, vt per inſtrumentum rogatum & receptum per Ioannem Raynaudi.

ANNO 1337. die 4. Februarij contractum fuit matrimonium inter Ioannẽ filiũ Marchionis Theodori, & Ceciliam Comminiam Comitiſſam Aſtiriaci, dotatam quadraginta millibus florenorum auri, eáque dos ſpecialiter aſſignata à dicto Ioanne, cum Marchionis patris ſui conſenſu, ſuper locis Chiuaſij, Montiſcalui, & Montisbelli, vt ſcribit Beneuenutus in ſua hiſtoria fol. 170.

IDEM Marchio Theodorus anno 1338. die 24. Februarij, fecit

Digitized by Google

teſtamentum,in quo Ioannem filium ſuum inſtituit,ſubſtituta ei dicta Violanda; & ipſa deficiente,ſubſtituit Demetrium fratrem dicti Marchionis,& poſt eum proximiores ſuos Hiſpanos,& tandem cognatos ſuos de Brunſvich in Germania, ſeruato ſemper ordine primogenituræ. Quam ſuam diſpoſitionem voluit valere iure teſtamenti,aut iure codicillorum, ſecundùm formam, & tenorem priuilegij ab Ottone, &alijs Imperatoribus conceſſi Aledramo & ſuis ſucceſſoribus,vt per inſtrumētum receptum à Gabriele de Riccobono.

MORTVO Marchione Theodoro, dicto anno 1338. die prima Aprilis,ſucceſſit in Marchionatu Ioannes eius filius, qui fuit inueſtitus à Carolo IV. Imperatore, anno 1355. die 10. Maij, In cuius inueſtituræ narratione dicitur & præſupponitur ita rem ſe habere, vt tam dictus Ioannes, quàm Aledramus, & alij eius anteceſſores,multas obtinuerint gratias,priuilegia, & conceſſiones, tam ſuper Marchionatu Montisferrati, quàm aliis terris & caſtellis à diuerſis Imperatoribus prędeceſſoribus dicti Caroli IV. Qui volens magis ac magis fauere dicto Ioanni, dicit in verbis diſpoſitiuis,[*ſc,vltrà prædicta*] donare, concedere, & conferre dicto Ioanni Marchioni, ac ſuis heredibus & ſucceſſoribus maſculis,& fœminis,multa loca ibi ſpecialiter nominata,quæ maiore ex parte tenentur ab aliis Principibus. Mox ſubiungit: [*Item omnes illas cortes in deſertis locis conſiſtentes, à flumine Tanagri, vſque ad flumen Vrbæ,& ad litus maris.*] Quæ clauſula legitur in conceſſione Aledrami:& inde nominat præterea multa alia loca,quæ ſimiliter maiore ex parte,ab aliis Principibus tenētur. Tùm inferiùs ſubiicit,ſe illi donare,& cōcedere pro ſe, & ſuis heredibus & ſucceſſoribus,[*Omnia, & ſingula loca,caſtra, terras, & burgos exiſtentes, & exiſtentia in finibus, & circuitibus, ac pertinentijs Montisferrati: & cum hoc omnia, & ſingula loca, caſtra, terras, & homines,quas, & quæ habent, tenent, & poßident, aut de iure habere,tenere,& poßidere debēt, & poßidēt omnes, & ſinguli nati, & deſcēdentes ex progenie dicti quondam Aledrami primi Marchionis, vt præmittitur, necnon fidelitates, & fidelitatis vaſſallatus, ſuperioritates, & ſuperioritatis, dominia omnium, & ſingulorum prædictorum, & eorum qui de eadem progenie ſunt, in quibuſcunque locis ſint, conſiſtant, & potißimùm Marchionum de Carreto, de Ceua, de Craueſana, de Boſco, de Ponzono,*

Digitized by Google

mo, de Buſca, de Garreſſio, de Inciſa, omnium de progenie prædicta, & aliorum omnium ſi qui forent. Deinde ſequitur, *ita videlicet, quòd omnia, & ſingula caſtra, bona, terræ, res, & iura, & dominia ex prædictis, & quolibet eorumdem, quæ ſunt de proprietate, & dominio noſtro immediato, & Sacri Romani Imperij ipſi Marchioni, heredibus, & ſucceſſoribus ſuis, vt ſuprà, in proprietatem: quicquid verò in feudum eſt, vel eſſe debet, aut etiam in retrofeudum in præmiſſis, hoc in rectum, & nobile feudum de nouo, vt ſuprà, damus, concedimus, & largimur.*

ANNO 1359. die 29. Ianuarij, Ioannes Marchio accepit à Republica Genuenſi ſeptem millia ducatorum Florentinorum, vltrà decem alia millia, iam cùm recepta, pro quorum reſtitutiòne obligauit ſpecialiter caſtellum & villam Nouæ, vt ſcribit Beneuenutus fol. 266. Et idem Marchio Ioannes in ineunda pace cum Galleaceo Duce Mediolani, remiſit ei ciuitatem Albæ, & certa alia caſtella, vt refert idem ille Beneuenutus fol. 237.

ANNO 1369. 8. Martij, dictus Carolus IV. Imperator confirmat omnes conceſſiones Imperiales, dicto Marchioni Ioanni factas, tanquam ſi de verbo ad verbum fuiſſent ibi inſertæ, [*& ſicut in talium poſſeſſione legitima tempore tranſacto fuit, & adhuc eſſe dignoſcitur, & prout vſu ſunt vtentium approbata.*

DICTVS Marchio Ioannes die 9. Maij, ſuum condidit teſtamentum, in eòque confirmauit donationem factam Duci de Brunſvich terrarum Verolengi, S. Raphaëlis, Caſtanetti, Volpiani, & Brondicij. Et cùm haberet quatuor filios, inſtituit heredes ſingulares, Ioannem, Theodorum, & Guillielmum, in quibuſdam caſtellis Montisferrati aſſignandis per Papam Gregorium XI. & Ottonem Ducem de Brunſvich, tanquam qui melius inſtructi eſſent, quàm alius quiſquam de terris, & facultatibus dicti Marchionis: conſtituendo tutorem & curatorem dictorum filiorum ſuorum Ducem de Brunſvich, cũ facultate ampliſſima vendendi, infeudandi, inueſtiendi, reueſtiendi, & donandi eorum bona, quomodo vellet, & ad libitum ſuæ voluntatis. In reliquis autem bonis fecit heredem Secundotũ, aut, vt alij vocant, Secundum Ottonem, primogenitum ſuum: cui ſimiliter conſtituit tutorem Ducem de Brunſvich, cum ampla poteſtate, vt ſuprà. Subiungendo, quòd quãdiu Amedeus Comes Sabaudiæ nepos ſuus foret

foret in Longobardia, eſſet etiam ipſe ſi vellet tutor dicti Secundotti, ſimul cum Duce de Brunſvich; ſubſtituendo dictos tres filios ex ordine dicto Secundotto, vt conſtat ex dicto teſtamento, inſerto in hiſtoria Beneuenuti, folio 296. & ſeq.

MORTVO paullò poſt dicto Marchione Ioāne, qui dum viueret, bellum gerebat cum Galleacco Vicecomite, Comite Virtutū pro ciuitate Albæ, dictus Dux de Brunſvich tutor dicti Marchionis Secundotti, ſattegit per aliquot dies de tractanda pace cum dicto Galleacco: quā cùm perficere nō potuiſſet, miſit Legatos ad Amedeum Comitem Sabaudiæ, cum quo, die 17. Iunij 1372. confœderationem inijt multa continentem pacta: inter quæ illud vnum eſt, vt dictus Marchio dare debeat ducenta millia florenorum auri, dando eidem ex tunc in ſolutum caſtellum & oppidum Chiuaſij, cum ſuis pertinentijs, & totum territorium Canapicij intra Padum, cum omnibus iuribus, & vaſſalagijs dicti Canapicij, exceptis terris & vaſallagijs à dicto Duce de Brunſvich poſſeſſis: cum pacto tamen redimendi infra certa tempora. Et quod interim à dictis vaſſallis & Communitatibus præſtaretur iuramentum fidelitatis dicto Comiti Amedeo, & is perciperet reditus, & obuentiones dictorum locorum, vt per inſtrumētum authenticum & ſolemne, & legitur præterea in hiſtoria ſupradicta, fol. 315. & ſeq.

EODEM anno, & die 7. Iulij, dictus Comes Amedeus, & Papa Gregorius XI. qui tùm Auenione ſedebat, tam ſuo, quàm Secundotti Marchionis Montisferrati nomine, fœdus inierunt, pro defenſione ditionis Eccleſiaſticæ in Italia, & Prouinciæ Pedemontanæ, ac Montisferrati, vt per inſtrumentum publicum apparet.

IDEM Comes Amedeus anno 1372. tenuit à Marchione Mōtisferrati locum Poirini precio viginti duorum millium florenorum auri, vt refert Beneuenutus fol. 318.

ANNO 1374. 21. Aprilis, cùm orta eſſet cōtrouerſia inter dictum Amedeum, Marchionem Secundottum, ob non ſecutam obſeruationem pactorum, de quibus in ſuprà dicto fœdere conuenerant, nouas fecerunt conuentiones, immutatis quibuſdam capitibus primæ confœderationis. Et inter cætera dictus Comes prorogat tempus redemptionis locorum ei remiſſorum, ſcilicèt Chiuaſij,

hiuaſij, in annum vnum, à die conuentionis numerandum: iorum verò locorum, in quadriennium, remittendo ſummam iadraginta millium florenorum, ex quãtitate ducentorum mil-ım, pro qua fuerant ſupradicta loca anteà in ſolutum data, vt onſtat ex inſtrumenti deſumpto & extracto authentico.

DICTVS Marchio Secundottus anno 1377. 2. Iulij, confir-auit teſtamentum Ioannis patris ſui, maximè in ea parte, qua ›annes confirmauerat donationem factam Duci de Brunſvich, ındo ei ex integro, poſſeſſionem bonorum donatorum, cũ clau-la conſtituti & iuramento.

POSTEA tractatu per dictum Papam Gregorium habito, ſe-ıta fuit pax, inter dictum Marchionem Secũdottum & Gallea-ːum Vicecomitem, accepta per dictum Secũdottum in vxorem, : diſpenſatione Papæ, Violanda filia dicti Galleacei, ex qua ta-en nullos ſuſcepit liberos. Eóque mortuo anno 1378. 16. Decẽ-:is, ſucceſſit in Marchionatu Ioannes ipſius frater. Inter quem dictum Galeaceum, noua rurſum exorta bella, tùm pactis in-ıciis in duos annos, & tres menſes, compromiſerunt in Papam lementem VII. & in dictum Amedeum, vt refert Beneuenutus ›l. 320. & 328. & ſeq.

OCCISO deinde prædicto Ioanne, die 25. Auguſti. 1381. in ello Neapolitano, in quo pariter captus fuit Dux de Brunſvich Carolo de Duracio, ſucceſſit in Marchionatu Theodorus fra-:r dicti Ioannis, & à Vinceſlao Imperatore obtinuit confirma-onem omnium priuilegiorum, & conceſſionum ab Imperatori-us, præſertim verò à Carolo IV. patre ſuo factarum, cum de-aratione quòd quidquid à tutore, curatore, vel adminiſtratore ictorum Secundotti, & Ioannis fratrum ſuorum, contra formam ictorum priuilegiorum, & conceſſionem factam reperiretur, nul-ım eſſet & irritum; reſeruata ſibi tamen ſuperioritate, & hoc an-o 1384. die 17. Martij.

DICTVS Theodorus anno 1393. die 8. Septembris, accepta ı vxorem Ioanna, filia Roberti Ducis Barri, ſuſcepit ex ea, Ioan-em Iacobum, natum anno 1395. die 23. Maij: & mortua dicta ›anna, anno 1403. ſecundã vxorẽ duxit Margaretã à Sabaudia, liam Ludouici Principis Achaiæ, ex qua nullos habuit liberos.

Digitized by Google

ANNO 1407. 2. Aprilis contracta fuerunt ſponſalia inter dictum Ioannem Iacobum filium Marchionis Theodori, & Ioannam ſororem Amedei, qui ſubinde fuit primus Dux Sabaudiæ: poſteà celebratæ nuptiæ anno 1410. menſe Aprili, & conuentum inter eos fuit, vt dictus Theodorus deberet poſt mortem ſuam relinquere Marchionatum dicto Ioanni Iacobo, niſi fortè contingeret, vt alios ſuſciperet liberos, & hoc caſu liberũ ei eſſet ipſis relinquere, vt Ioannes fecerat, pater dicti Theodori, liberis ſuis.

Anno 1409. 1. Februarij, dictus Marchio Theodorus ceſſit ſupradicto Comiti Amedeo loca Turris dictæ *Del recetto di Vico*, Rupis Baldi, Sancti Albani, Putei, Baptiſtæ, Caraſonis, & Trinitatis, cum ipſorum iuribus & pertinentiis: Et poſteà omnium iurium ei competentium in ciuitate Montisregalis, & in ipſius pertinentiis, exceptis locis Cigliari, & Rupis Cigliari. Itemque iurium omnium, quæ habebat in locis Boueſij, Peueragni, Bruſaporcelli, Margaritæ, & Benarum: in quorum vicem remiſit dictus Comes, & ceſſit eidem Marchioni quædam alia loca, de quibus in inſtrumento per Vittonium Rauoriam, & Simoncellum de Cicolelis receptum.

ANNO 1414. die 26. Martij, Sigiſmundus Imperator erexit in Comitatum, Aquoſanam, eique adiunxit omnes terras & loca, quæ dictus Marchio Theodorus habebat, [*in toto territorio citrà Tanagrum, verſus mare, & etiam citrà Tanagrum, verſus Pedemontium, & Aſt, cum omnibus quæ continentur in priuilegiis antecedentium Imperatorum, & ſpecialiter Caroli quarti.*] Et de dicto Comitatu, cui prætereà vnitas voluit omnes terras Canapicij, inueſtiuit Ioannem Iacobum, [*ac heredes, & ſucceſſores ſuos legitimos, & naturales maſculos,*] reſeruata ſuperioritate dicti Comitatus, poſt iura Imperij, dicto Theodoro & eius ſucceſſoribus in Marchionatu; & ita vt non poſſet dictus Comitatus in alium alienari, quàm in eum qui poſt mortem dicti Theodori eſſet in eo Marchionatu ſucceſſurus. Nec ab eo tempore fuit vnquam renouata inueſtitura, in fauorem cuiuſquam ex deſcendentibus dicti Ioannis Iacobi: nec ſubſecuto vllo vſu approbata. Immò verò dictus Ioannes Iacobus, tanquam primus acquiſitor ex noua qualitate data feudo de terris dicti Comitatus, maximè Canapicij, contraxit pro arbitrio, vt latiùs infrà dicetur.

DECES

DECESSIT Marchio Theodorus, anno 1418. relicta Margareta à Sabaudia, ſecunda ſua vxore ſuprà nominata, quæ Monaſterium ingreſſa ſanctæ Magdalenæ, ciuitatis Albæ, reliquam vitam totam tranſegit, tanta pietate, & ſanctitate in annum vſque 1464, vt inter Beatas meritò connumeretur, quemadmodũ ſcribit Beneuenut. fol. 422. & Philibertus Pingonius in arbore Gentilitiæ domus Sabaudiæ, fol. 51. Et ita ſucceſſit in dicto Marchionatu, dictus Ioannes Iacobus, filius dicti Theodori, ex quo & ex dicta Ioanna à Sabaudia eius vxore nati ſunt Ioannes, Guilelmus, Bonifacius & Theodorus: itemque filiæ duæ Iſabella & Amedea.

DICTVS Marchio Ioannes Iacobus, & Amedeus primus Dux Sabaudiæ, frater dicti Ioannis, anno 1425. fœdus inierunt cum Venetis aduerſus Philippum Mariam Vicecomitem, Ducem Mediolani, qui anno deinde ſequenti pacem pactus eſt cum dicto Duce Sabaudiæ: In cujus capitulis inter cætera promiſit vxorem ducere Mariam filiam dicti Ducis Sabaudiæ, eique donare ciuitatem Vercellarum, cum toto ſuo territorio & diſtrictu intrà flumen Seziæ, vt ſcribit Beneuenut. fol. 423. & ſeq. Vbi refert præterea nouam confœderationem inter dictos Amedeum, Ioannem Iacobum, & Philippum Mariam, anno 1428. & ſcribit Pingonius in arbore ſua Gentilitia fol. 56. contractum fuiſſe matrimonium inter dictam Mariam & Ducem Mediolani: eodemque anno donatam fuiſſe ciuitatem Vercellarum dicto Amedeo. Veriùs tamẽ eſt donatã fuiſſe per Procuratores dicti Ducis Mediolani dicto Amedeo, 2. Decembris 1427. vt per inſtrumentum receptum à Ioanne Franciſco filio quondam Petri Gallinæ: in quo tamen inſtrumento, nulla fit mentio quòd dictus Philippus Maria iam tùm fuiſſet gener dicti Comitis Amedei; fuitque ratificata donatio ab eodem Duce Mediolani, die 8. eiuſdem menſis, vt per inſtrumentum ab eodem Gallina rogatum.

ANNO eodem 1427. & die 2. Decembris, dictus Amedeus Dux Sabaudiæ, & Phillippus Maria, Dux Mediolani confœderationem aliam inierunt, eámque ſe facere dixerunt, [*Ex mandato Sereniſſimi Romanorum Regis Sigiſmundi,*] reſeruatis in ea Venetis & Florentinis, vt per inſtrumentum ab eodem Gallina receptum.

Digitized by Google

SIGISMVNDVS Imperator ſuis literis ſcriptis ſub die 20. Aprilis, 1431. ad Amedeum, imperat ei, vt à dicta confœderatione recedat, ſi quam fortè feciſſet cum Venetis, & eorum confœderatis: hoc quoque addito, vt ad arma proſiliat pro recuperandis aduerſus Venetos, ciuitatibus, & terris Imperij, ab ipſis occupatis. & iuxta dictarum literarum tenorem, qui talis eſt:

SIGISMVNDVS Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Boëmiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex. Illuſtri Amedeo Duci Sabaudiæ, &c. Principi, & conſanguineo noſtro cariſſimo: Gratiam regiam, & omne bonum. Illuſtris Princeps, & conſanguinee cariſſime; Notorium eſt, & manifeſtum, nec poteſt aliqua tergiuerſatione celari, qualiter Veneti, noſtri, & Imperij ſacri antiqui hoſtes, & rebelles, tracti cupidine dominationis iniuſtæ, funiculos ſuos ampliùs extendentes quàm debent, & ſe ſupra ſe extollentes, à longis temporibus vſque huc, ſacro Romano Imperio innumera contra Deum, & iuſtitiam abſtulerunt; & præſertim per ſæuam tyrannidem terras, & ciuitates noſtras, & ſacri Romani Imperij Paduæ, Vincẽtiæ, Veronæ, Brixiæ, Pargami, Forumjulij & Patriarchatum, pluréſq; terras, alia quoq; dominia ad Imperiũ ſacrum ſpectantia pro ſe indebitè vſurparunt: vtrumque Statum, ſpiritualem, videlicet, & ſecularem Comitum, Baronum, & totius ingenuitatis totaliter extinguendo. Et quamquàm nos cupientes euitare effuſionem ſanguinis Chriſtiani, ipſos Venetos præter morem regium ſæpenumerò beneuolè moneri fecimus; imò cum Oratoribus ipſorum ad nos aliquoties miſſis tractauerimus, quòd prædictas terras, & dominia ad Imperium ſacrum ſpectantia, nobis vti Romanorum Regi reſtituere, & expedire vellent; tamen ipſi illud facere non tantummodò recuſarunt, ſed potiùs mala malis cumulando, terras alias, ciuitates, & dominia ad ipſum Imperium ſpectãtia, & in Lombardia exiſtentia ſuis tyrannicis niſibus tam per vim, tractatúſque, & alijs multisfarijs modis vſurpare, & ſibi appropriare conantur. Nos quoque hucuſque manſuetudine ſolita has illatas iniurias quadam patientia tranſeuntes, vt ipſi Veneti quandoque ad cor reuerſi erga nos, & Imperium, facerent, vt debent, amplius tolerare non poſſumus, ad hoc effectualiter intendentes, vt id quod in ipſis pietate mollire nequiuimus, potenti brachio auferamus diſpoſiti ſumus, prout tua Dilectioni prius crebrò deſcripſimus, indubiè incontinenti perſonaliter intrare Italiam, & omni potentia fidelium noſtrorum ad hoc peragere, vt abſtracta, & ſuppreſſa de manibus æmulorum, Deo adiuuante, qui iuſtas cauſas fouentibus ſuam

dat

at gratiā,recuperare valeamus. Idcircò Dilectioni tuæ firmiſſimè præcipiē-o mandamus, requirentes, & admonētes te autoritate Regia, ſub ea fide ua nobis, & Imperio Sacro exiſtis obnoxius, quatenus non obſtan. qui-uſcumque confœderationibus cum præfatis Venetis, & eorum colligatis ›rtaſsis initis; & nedùm abſque ſcitu, & conſenſu noſtro, tanquam Ro-nanorum Regis domini tui veri, & ordinarij, verumetiam in diſpen-'ium, & damnum ſacri Romani Imperij factis, quæ de iure nullatenus oſſunt ſubſiſtere, ab ipſorum Venetorum adhærentia mox reſipiſcas, & rogenitorum tuorum, qui apud Imperium ſacrum multa glorioſa fece-unt, & proindè ſibi non modicos honores, & commoda cumularunt, ſe-'ando veſtigia, tanquam fidelis vaſallus, & Princeps Imperij, qui à obis etiam non modica beneficia recepiſti, te incontinenti pares, & diſpo-as, actualitérque procedas cum qua maiori potentia poteris, ad ſeruien-'um Maieſtati noſtræ in recuperationem iurium Imperij, & ſuorū fidelium itionem, vnà cum alijs Principibus, & fidelibus eiuſdē Imperij, qui ad oc per nos ſunt, & fuerunt ordinati, quemadmodum de Dilectione tua immè co fidimus, & tu à nobis, & Imperio pro te, & filiis tuis vberiora ona expectas: ſecus non facturus ſub pœna indignationis noſtræ grauiſ-'ma, & priuatione quorumque iurium, libertatū, gratiarum, & bonorum, 'e quibus nobis, & Imperio variis reſpectibus obligatus exiſtis: quam uidem priuationem, ex nunc, prout ex tunc te incurriſſe intelligas, ſi ſta-im receptis literis noſtris eas executioni non mandaueris. Auiſantes tuam Dilectionem, ſi te in hoc voto noſtro inobedientem cognouerimus, quòd ad xterminium tuum tanquam rebellis noſtri, & in hunc qui per inobedien-iam crimen læſæ maieſtatis incurrit, ſic efficaciter procedemus, quòd aliis nerito poterit cedere ad exemplum: Confidimus tamen, quod tibi in hoc acto aliter conſules, & debito, ac honori tuo ſalubrius prouidebis. Dat. Nuremberge, anno Domini 1431. die vigeſima menſis Aprilis, Regnorum noſtrorum anno; Hungariæ quadrageſimo quinto, Romanorum vigeſimo-rimo, & Bohemiæ vndecimo.

Eo ipſo anno 1431. ſecunda Iunij, idem ipſe Imperator Sigiſ-mundus alias literas ſcribit ad dictum Ducem Amedeum, eius, qui ſequitur, tenoris:

SIGISMVNDVS Dei gratia Romanorum Rex ſemper Augu-ſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex. Illuſtris Princeps conſanguinee ca-riſſime; Quamquam Maieſtatem noſtram ſatis commouerit liga, & con-

Digitized by Google

fœderatio, quas cum Venetis & Florentinis tempore litis præteritæ iniſti, cùm illa non mediocriter contra nos, & ſacrum Romanum Imperium tendebant, & tendunt; tamen illud manſuetudine Regia tranſeuntes, tibi pro eo hucuſque nil mali intulimus; quin potius te requiſiuimus, vt huiuſmodi adhærentiis prætermiſſis nobiſcum contra præfatos Venetos noſtros inſurgeres, prout tam ex ſcriptis, quàm nuntiis noſtris ad te creberrimè miſſis clariùs collegiſti. Et ecce ſingulis negotiis noſtris diſpoſitis, & familia Curiæ noſtræ ad Mediolanum præmiſſa, in procinctu eramus eorum veſtigia quantotiùs ſubſequendi; ſed Hæretici Bohemiæ ad nos miſerunt; petentes nos inſtanter pro conuentione mutua ſub ſpe bonæ concordiæ: ad quos, vt nil, quod ad bonum fidei, & reductionem ipſorum conferre poſſet per nos intentatum maneret, non parcendo laboribus, & fatigis, cum ipſis conuenimus, feruenti ſolicitudine laborantes, vt hanc peſtem aliqualiter poſſemus compeſcere per quod cædes vitarentur & tolleretur effuſio ſanguinis Chriſtiani. Sed quia cum Principibus, Doctoribus, & aliis peritiſſimis viris ipſos ad nullam honeſtam viam deflectere, nec eos aliqua potuimus manſuetudine, & pietate mollire, ſine concluſione ab inuicem diſceſſimus, & requiſitis de nouo Principibus, Nobilibus, & Communitatibus ſacri Imperij, vt cum exercitu ſuo iuxta determinationē in Nuremberga factā ad Bohemiam accellerent, huc applicuimus, & ſine intermiſſione, omni qua poterimus feſtinantia, die, noctúque ad Italiam continuabimus greſſus noſtros, diſpoſiti omninò procedere, & à quibuſcunque fidelibus noſtris procedi facere armata manu contra Venetos antiquos hoſtes, & rebelles Imperij, qui multa detinent ex bonis Maieſtati noſtræ, & Imperio ſacro, tam extra Italiam, quàm etiam in Italia ſpectantibus: & ita per Dei gratiam procedendo, & procedi faciendo, vt occupata, & abſtracta recuperentur, & ipſi Veneti, qui funiculos ſuos in aliena minus iuſtè extendunt, & ſe ſupra ſe extollunt, debitè compeſcantur. Et quemadmodum, vt præmiſimus, Dilectioni tuæ pleriſque vicibus mandauimus, vt cum potentia tua nobiſcum deberes inſurgere: illud idem etiam nouiſſimè per magnificum Conradum de Venſpergh Camerarium noſtrum, & fidelem dilectum nunciando; ita denuò, & ex ſuperabundanti eidem tuæ Dilectioni firmiſſimè præcipiendo mandamus, requirentes, & monentes te autoritate Regia, ſub ea fide, qua nobis, & Imperio Sacro exiſtis obnoxius, quatenus non obſtantibus huiuſmodi illicitis, & indebitis confœderationibus cum præfatis Venetis, & eorum colligatis, nedum abſque ſcitu,

&

*conſenſu noſtro, tanquam Romanorum Regis domini tui veri, & or-
narij, verumetiam in diſpendium, & damnum ſacri Romani Imperij,
itiſq; de iure nullatenus poſſunt ſubſiſtere, ab ipſorum Venetorum adhæ-
ntia mox reſipiſcas, & progenitorum tuorum, qui apud Imperium ſa-
um multa glorioſa fecerunt, & proindè ſibi non modicos honores, &
mmoda cumularunt, leuando veſtigia, tanquam fidelis vaſſallus, &
rinceps Imperij, qui à nobis etiam non modica beneficia recepiſti, ſtatim
luerſus dictos Venetos, eorúmque colligatos vndecunque, & quomodo-
nque validiùs, & fortiùs poteris inſurgas, guerram eis, & colligatis ſuis
ciendo, ac ad omnes offenſiones eorum velut hoſtium, & rebellium Im-
rij totis tuis viribus intendendo, quemadmodum etiam tuæ Dilectioni
r præfatum Conradum de Venſpergh ſatis clarè ſignificauimus: ſecus nõ
cturum ſub pœna indignationis noſtræ grauiſſima, & priuatione quo-
mcunque iurium, libertatum, gratiarum, & bonorum, de quibus no-
s, & Imperio reſpectibus obligatus exiſtis. Quam quidem priuationem
c nunc, prout ex tunc te incurriſſe intelligas, ſi ſtatim receptis his lite-
s noſtris, eas executioni non mandaueris; certificantes tuam Dilectionem,
te in hoc voto noſtro inobedientem cognouerimus, quod ad finale exter-
iinium tuum, tanquam rebellem, & hunc qui per inobedientiam crimen
ſæ Maieſtatis incurrit, ſic efficaciter procedemus, quod aliis meritò po-
ris cedere ad exemplum: Confidimus tamen quòd tibi in hoc facto ali-
r conſules, & debito, ac honori tuo ſalubriùs prouidebis. Dat. Bamber-
æ, ſecunda die Iunij, Regnorum noſtrorum anno, Hungariæ, &c. xlv. Ro-
ianorum xxi. & Bohemiæ xi.*

ANNO 1431. 13. Octobris, Mediolani Dux, ſcribit ad Ducem abaudiæ ſocerum ſuum, Venetos duos per Germaniam tran- euntes, & qui à Marchionatu Montisferrati venerãt, captos fuiſ-e à vaſallo quodam Imperatoris, & cum iis interceptam ſcriptu-am, quam à Marchione Montisferrati perferendam acceperant, ontinentem multa capita, quæ dicti Veneti referre ad Rempu-licam debebant, ex mandato dicti Marchionis; cuius ſcripturæ xemplum ad ipſum Mediolani Ducẽ miſerat Legatus in Cæſa-eæ Maieſtatis curia degens. Et quia in eiuſmodi ſcriptura mul-a erant ab eodem Marchione dicta in præiudiciũ Ducis Sabau-liæ, & ditionis eius, conſtituit ad eum tranſmittere illud ipſum xemplum, ex cuius inſpectione poſſet, quaſi ea quæ oculis cer-nuntur

nuntur videre, quàm mala mente, malóque animo dictus Marchio affectus eſſet. Et habebat dicta ſcriptura inter cætera capita hoc quod ſequitur: [*Tertiò, quod præfatus Dominus miſit quemdam eius familiarem ad D.Theuiñ Præpoſitũ Pariſiis, & dominũ Præſidẽtem Pariſÿs, qui aliàs ſe obtulerũt paratos ſe velle intelligere ad offenſas cõtra præfatum D. Ducẽ Sabaudiæ; ac etiam ad Rodericũ: & quod ab ipſis nullum habuit reſponſum, & multum dubitat ne dictus famulus captus ſit: quicquid tamen ſit, non eſt ſpes ponenda in ipſis, in conſeruatione Status præfati D. Marchionis, quia ad ipſius ſuccurſum nequaquam venire poſſent: ſi quid tamen ab ipſis habebitur, notificabitur præfato domino.*]

ET ſubiungit, expectare ſe à Republica, vt ad eum mitteret pecunias, cùm literæ in eam rem anteà Genuam miſſæ, nullum effectum habuiſſent. Itémque vt Reſpublica prouideret de equitatu mille ad minus equitum, ac præterea de mille peditibus per mare tranſmittendis, quod aliter non poſſet ille tantam equitum copiam ſibi parare, nec ſi paratos haberet nummos.

INTEREA gerebatur bellum inter Ducem Mediolani ex vna parte: & Venetos & Florentinos ex altera: & Marchio Montisferrati tanquam pacto cum ipſis fœdere, partes eorum ſequebatur, contra dictum Ducem Mediolani, qui miſſa ob eam cauſam ingenti armatorum hominum manu in Montemferratum, multas arces expugnauit, multaque oppida, quorum nomina exprimit Beneuenutus fol. 427.

ANNO 1431. 14. Decembris, Ioannes Iacobus Marchio ſcribit ad Ducem Amedeum, conqueritur aduerſam ſibi fortunam eſſe, ſuáſque res quotidie in peius ruere, ob inuaſionem factam, motúmque ſibi bellum à Duce Mediolani: ac ſcripſiſſe quidem ſe iam anteà, & Legatos miſiſſe ad dictum Ducem Sabaudiæ, neque tamen reſcriptum quicquam fuiſſe à Manfredo de Saluciis Mareſchalo dicti Ducis, nec à Præſide Marchiãdo, qui Pedemõtanæ Prouinciæ prçerãt; indéq; valdè ſe dubitare, ne Legati nihil egiſſent: petens idcircò quanta poterat animi cõtentione, vt eum Excellentia dicti Ducis ſalutari aliquo remedio iuuare vellet.

DVX Sabaudiæ, cui fuerat comminatus Imperator, vt ſuprà dictum eſt, cùm Marchionis inconſtantiã, & nutantis conſilij incertitudinẽ videret, antequã ſupradictas literas acciperet, miſerat iam

iam Legatos & Procuratores Mediolanum, qui ad diem 18.eiuſdem mēſis Decembris fœdus inierunt cum Legatis & Procuratoribus, in eam rem à Duce Mediolani contra dictum Marchionem Montisferrati, cuius confœderationis inſtrumentum in actis productum fuit ex parte Mantuæ, & continet narratiuam ſequentis tenoris:

QVOD cùm Illuſtris Ioan. Iacobus Marchio Montisferrati, præter & contra voluntatem Sereniſſimi Principis, & domini noſtri Dom. Sigiſmundi, Dei gratia Romanorum Regis ſemper Auguſti, inhibitionesq́, & mandata eidem per literas, & ſolemnes Ambaſciatores authoritate Regia ſæpiſſimè factas, inhærendo voluntati dominij Venetorum manifeſtorum rebellium ſacri Romani Imperij, cum ipſis conſpirationem, & ligam fecerit, & in guerram proruperit aduerſus ipſius ſacri Romani Imperij terras, feuda, & vaſallos, ſignanter contra Illuſtriſ. Principem, & Excellentiſſimum D.D. Philippum Mariam Anglum Ducem Mediolani, & Papiæ, Angleriaq́ Comitem, ac Ianuæ Dominū, Sereniſſimi D.D. noſtri Romanorum Regis filium, & fidelem, temptando tam vi armorum, quàm diuerſarum ſeditionum tractatibus operam præſtans, & auxilium dicto Venetorum dominio, Statum ipſius Illuſtriſ. D. D. Ducis Mediolani ſubuertere? terraſq́, & oppida, quæ ab Imperiali Majeſtate in feudum poſſidet, vſurpare: fueritq́ neceſſarium, & expediens ipſi Dom. Duci Mediolani, tam pro defenſione ſui Status, quàm etiam propter requiſitiones, & mandata Sereniſſimi Dom. noſtri D. Romanorum Regis, non ſolùm ipſi D. Marchioni reſiſtere, ſed etiam ſibi tanquam colligato ipſius Dominij Venetorum ſacri Imperij rebellium, & inimicorum, guerram inferre, vt ita eſſe, & fuiſſe veritatē dixit, & proteſtatus fuit prælibatus D. Dux Mediolani, per medium perſonæ egregij vtriuſque iuris Doctoris D. Nicolai de Arcimboldis de Parma, nuntij, & procuratoris ſui in præſentia noſtrûm Notariorum infraſcriptorum. Cumq́ Illuſtriſ. Princeps, & D.D. Amedeus Dux Sabaudiæ, Chablayſij, & Auguſtæ, &c. ſimiliter Imperialis feudatarius, & fidelis, tam per ipſum Sereniſſimum D. noſtrum Regem Romanorum, quàm dictum D. Ducem Mediolani, velut fidelem Imperialem multipliciter, & inſtantiſſimè requiſitus fuerit, & debitè interpellatus; imò etiam per ipſum Sereniſſ. D. noſtrum Romanorum Regem ſub grauiſſimis pœnarum arctationibus & ſub vinculo fidelitatis comminatus, vt ad defenſionem fidelium Imperij, & maximè ipſius D. Ducis Mediolani, ci-

uitatúmque, villarum, caſtrorum, & aliorum territoriorum, quæ ſub Imperiali feudo poſſidebat; necnon propulſationem, & offenſam ſibi guerram inferentem, cum toto ſuo exercitu proſiliret. Ipſeque Illuſtriſſim. D. Dux attendens affinitatem, qua tam ipſe Dominus Dux Mediolani, quàm dictus D. Marchio Montisferrati erga eum coniuncti ſunt, mitiùs agere volens, prædictum D. Marchionem per literas, & ſolemnes Ambaſciatores fraternè requiſiuerit, vt præfati D. noſtri Romanorū Regis iuſſibus obtemperaret, & ab vlterioribus offenſis vaſallorū, & feudorum Imperialium ſe vellet abſtinere. Quod tamen minimè facere curauit; imò, quod deterius eſt, multos Capitaneos, & alios ſtrenuos per magnarum rerum pollicitationes aduerſus ipſum D. Ducem Sabaudiæ incitauit; propter quod ipſe D. Dux Sabaudiæ videns rerum notorietate euidente ipſum D. Marchionem in contemptum Imperialis Maieſtatis manſuetire nolle, ſed totis conatibus peiora prioribus irrefrenabiliter tam contra dictum D. Ducem Mediolani, quàm etiam ipſum D. Ducem Sabaudiæ palàm, & clandeſtinè conſpirare: non volens etiam ipſe D. Dux Sabaudiæ, debito ſuæ fidelitatis exigente, vlteriùs differre, prædictis Imperialibus mandatis continuè ſuperemergentibus, pro poſſe obtemperare: nec etiam dicto Illuſtriſſ. D. Duci Mediolani eius genero, & proximiori ſubuentionem denegare; imò nec prætermittere ſuiipſius propriæ D. Ducis Sabaudiæ ſaluti prouidere, & conſpiratis verſutiis ipſius Marchionis obuiare, vt ita eſſe, & fuiſſe veritatem in præſentia noſtrorum infraſcriptorum Notariorum dixerunt, & proteſtati fuerunt Illuſt. Dom. Manfredus Marchio Saluciarum, Mareſcallus Sabaudiæ, & ſpectabilis miles, & doctor D. Petrus Marchiandi Præſidens conſilÿ præfati D. Ducis Sabaudiæ citra montes reſidentis Oratores, Nūtij, & Procuratores præfati Illuſtriſs. & Excellentiſs. D. Ducis Sabaudiæ, ſpontè, & ex certa animi ſcientia deliberauerunt præfati D. Ducis contra, & aduerſus ipſum D. Marchionem vnionem, ligam, & confœderationem facere, &c.

Tùm deueniunt ad pacta inter ipſos celebrata, in quibus cùm loquuntur de bello inter Ducem Mediolani & dictum Marchionem, vocant [*Bellum motum*:] & cùm de bello inter Ducem Sabaudiæ, & dictum Marchionem, vocant, [*Bellum mouendum*:] & inter cætera pacta hoc vnum eſt:

[*Quòd ex tunc in antea nō liceret cuiquam dominorū Ducum Sabaudiæ, & Mediolani, aut aliis interpoſitis perſonis pacem, neque treguam cum dicto D. Marchione, terris, aut ſubditis ſuis facere; nec aliquo modo ipſam*

ſam pacem concludere, ſine expreſſis ſcitu pariter & conſenſu vtriuſque ipſorum dominorum Ducum; liceat tamen per vtrumque ipſorum dominorum, aut tractari facere; abſque tamen aliqua concluſione facienda, niſi de communi conſenſu vtriuſque dominorum Ducum prædictorum.

VBI vidit Marchio malè res ſuas cedere, & iam à Duce Mediolani obſeſſam ciuitatem Caſallis, nec ſibi expectanda amplius auxilia, & ſubſidia à Venetis, aliiſque cõfœderatis, cœpit cogitare de ſe in Ducis Amedei ſoceri ſui manum & protectionem prorsùs transferendo; confiſus fore, vt propter affinitatem & arctiſſimam coniunctionem, quæ inter ipſum Amedeum & Ducem Mediolani intercedebat, poſſet facilè dictum Ducem Mediolani ad pacis conſilia, & condiciones permouere, ab eoque impetrare, vt oppida & loca omnia quæ occupauerat, reſtitueret: In eamque rem miſſis ad Amedeum Legatis, pepigit cum eo, & cõuenit, vt paullò pòſt dicetur: Maximè verò de cedendis & remittendis ei in cuſtodiam reliquis oppidis, & caſtellis omnibus, quæ dictus Dux Mediolani nondum occupauerat: Imperans publico Diplomate dato Tridini, ad diem penultimam Decẽbris, vaſallis, & communitatibus omnibus, vt dicto Duci Amedeo obedirent. In cuius mandati executionem, collocata ſunt à Duce vbique præſidia, vt conſtat ex multis inſtrumentis à die 7. vſque ad 15. Ianuarij ſequentis 1432. confectis à Franciſco Pettenati, & Nicolino Garrone de Liuorno Notariis. Atque ita ſecundùm id quod tractatum & conuentum fuerat, dictus Marchio Ioannes Iacobus, & Ioannes eius filius primogenitus, ſe in Sabaudiam & ciuitatem Tononi tranſtulerunt, ad Ducem Amedeum: ibíque die 13. Februarij. 1432. ſcripta ſunt & ſubſcripta manu propria dicti Ducis Amedei & Principis Ludouici ex vna parte, & dicti Ioannis Iacobi, & Ioannis ipſius filij ex altera, eadem illa pacta, quæ paullò antè cum dictis Legatis tractata & concluſa fuerant: Nec ab ipſis tantùm ſcripta fuêre, ſed ab ipſorum quoque Secretariis, in præſentia Ioannis Bellifortis, & Henrietti Nattæ, & ſigillis dictorum Principum munita. In quibus pactis, & capitulis, conuentum fuit, Vt ſecuta pace inter dictum Ducem Mediolani, & Marchionem, donaret ipſe Marchio dicto Duci Amedeo & ipſius ſucceſſoribus in bona & valida forma, terras, loca, & caſtella Cliuaſij, Septimi, Volpiani, Tridini, & Liuornij, & cæteras omnes ci-

tra Padum exiſtentes,quamuis iam affectas, & pignori obligatas pro dote Marchioniſſæ vxoris ſuæ. Promittens eam ſe dotem alibi collocaturum. Et viciſſim Dux promiſit ei infeudare,& remittere dictas terras, loca & caſtella Ioanni filio Marchionis, & ſucceſſori futuro in Marchionatu,pro ſe & ipſius aſcendentibus,deſcendẽtibus,& collateralibus agnatis Marchionibus Mõtisferrati in feudum ligium,nobile,antiquum, & paternum, & ſub homagio nobili, & ligio præſtando per dictum Ioannem ex conſenſu patris,pro ſe & ſuis ſucceſſoribus,dicto Duci Amedeo & eius ſucceſſoribus in Ducatu:Ita vt dictum feudum maneat inſeparabile à Marchionatu,& ſemper ad eũ pertineat, qui in dicto Marchionatu ſit ſucceſſurus. Additis etiam aliis conuentionibus, de quibus in dictis articulis & capitulis:& ſpecialiter,vt per eam homagij ligij præſtationem non intelligatur præiudicatum fidelitati debitæ Imperatori pro dignitate illa Marchionali. Et viciſſim dictus Amedeus pro ſe & ſuis ſucceſſoribus promiſit dictum feudum eidem Ioanni & eius ſucceſſoribus tueri & adſerere contra quamlibet perſonam,communitatem, collegium, & vniuerſitatem,tam ratione poſſeſſionis, quàm proprietatis. Itémque factis & adimpletis ſupradictis omnibus,dimittere eidem Marchioni, & tradere terras, caſtella & loca,quæ dictus Dux Sabaudiæ per occaſionem dicti belli occupaſſet inter Padum & Tanagrum exiſtẽtia, pro quibus idem Marchio pro ſe & ſuis ſucceſſoribus perpetuam adhærentiã dicto Duci promiſit,& ſuis, aduerſus omnes, excepto Imperatore; quemadmodum & pro omnibus terris, & locis occupatis à Duce Mediolani ſtatim atq; recuperata eſſent. Itémque promiſit dictus Marchio ea ſe loca omnia dicto Duci traditurum,qui ſubinde Ioanni, & eius ſucceſſoribus concederet deberet pariter in feudum,& ſub homagio, prout ſuprà, omnes terras,caſtella,& loca vltra Tanagrum conſtituta, cum facultate de illis diſponendi in vaſallagium inter fratres ſuos,& alios quoſlibet; ſaluo ſemper iure homagij & ſuperioritatis dicto Duci Sabaudiæ. Et quantùm ad ciuitatem Albæ,Dianum,& alia loca vltra Tanagrum exiſtentia, quæ per occaſionem eius belli fuerant in depoſitum tradita dicto Duci,conuenit,vt quamdiu viueret dictus Marchio,manerent ſub adhærentia dicti Ducis,vt ſuprà. Et poſt ipſius mortem pertinerent ad Ioannem, eiúſque ſucceſſores in

feudum,vt ſuprà. Et ibi inter cætera capita vnum eſt, in hæc
:ba conceptum : [*Item ad maiorem præmiſſorum obſeruantiam, te-
ntur, & debeant ipſe Illuſtris Ioannes, & eius prædicti ſucceſſores
iuſmodi homagium,cum ſuis promiſſionibus,& cæteris clauſulis in mu-
ione cuiuslibet domini, & vaſalli facere, & ſolemniter præſtare dicto
mino Duci Sabaudiæ,& ſuis infra terminum iuris, aut poſt,incontinẽ-
ſine quacunque moroſa dilatione : Et vlterius quamprimùm requiren-
· facere, & cum effectu procurare, quod ex nunc, & ſemper in ipſa mu-
ione cuiuslibet domini,& vaſalli, omnes vaſalli, communitates, ſub-
ti, adhærentes,& recommendati eiuſdem feudi præſentes,& futuri ſo-
nniter promittent, iurabunt, & ſe efficaciter obligabunt de ſeruando,
nunquam contrà faciendo,præmiſſis per ipſum Illuſtrem Ioannem, &
s prædictos ſucceſſores promiſſis. Quinimò ſi contingeret, (quod abſit)
andocunque in futurum dictum Illuſtrem Ioannem, vel eius prædictos
:ceſſores guerram facere contra dictum dominum Ducem, vel ſuos;aut
i debitam obedientiam non præſtare,his caſibus,& in quolibet eorundẽ,
& quando ſuprà,promittent,iurabunt,& ſe efficaciter obligabunt dicti
iſalli,communitates, ſubditi,adhærentes, & recommendati eiuſdem
udi totis viribus aſſiſtere,& auxiliari dicto domino Duci, & ſuis prædi-
is contra dictum Illuſtrem Ioannem,& ſuos prædictos ſucceſſores, bona
le,præciſè,ſineque exceptione,aut alia requiſitione quacunque.*] Et in fi-
: dictorum pactorum leguntur verba ſequentia : [*quæ præmiſſa
nnia capitula prolocuta fuerunt, & vnanimiter concordata inter ipſos
minos Ducem Sabaudiæ, Marchionem Montisferrati, & Ioannem
us primogenitum,adeò quòd facta prius pace inter ipſum dominum no-
um Ducem, ac Illuſtriſs. D. Ducem Mediolani eius generum ex vna;
dictum D. Marchionem partibus ex altera, illa omnia & ſingula ſine
iacunque mora,& diſpendio firmentur.*

DIE 15. Februarij, Manfredus Marchiandus ſcribit ad Du-
:m Amedeum, quòd quamuis dictus Dux imperaſſet ſolui mi-
tantibus in Marchionatu, menſis vnius ſtipendia; debebantur
ımen duorum menſium : Nec fieri poterat, vt in poſterum ſumi
oſſet ex reditibus Marchionatus, quantum ad eos retinendos
eceſſe eſſet.Ideóque nondum concluſa pace cum Duce Medio-
uni, neceſſariò quærenda alia ſubſidia, id eſt, de proprio ipſius
)ucis ærario haurienda:ſubiungens nullam inde iacturam metui
oſſe,cum indemnitatis pignus haberet ille in manibus, iuréque

Digitized by Google

licito dictam impenſam poſſet repetere: propterea quòd cùm milites in præſidia Marchionis Montisferrati mitteret, ſignificauerat ipſi Marchioni fore id oneri, & ſumptibus ipſius, eique denũciationi & ſignificationi Marchio conſenſerat. Scribit præterea miſiſſe ſe & curaſſe, vt quidam ex iis, qui à Mediolani Duce capti fuerant, liberarentur.

DVX Amedeus tractata & concluſa pace ſcripſit continuò ad Ducem Mediolani, miſſis etiam ad eum Legatis, cum iis quos Marchio delegauerat, ad pacem cum dicto Marchione ineũdam, rogandúmque Ducem Mediolani, ne quam ampliùs moleſtiam dicto Marchioni inferret, attenta remiſſione & depoſito quod in manibus dicti Amedei Marchio fecerat terrarum, caſtellorum, & locorum dicti Marchionatus. Ad quas literas dictus Dux Mediolani reſpondit die 29. Februarij ſupradictæ, in hæc ipſa quæ ſequuntur verba:

ILLVSTRIS Princeps, & Excellentiſſ. Domine, ac Pater mi chariſſime: Quemadmodum aliàs dixi, & ſæpius replicaui, ego filialem erga vos diſpoſitionem habeo, & ſemper habebo, nec minus res veſtras charipendo quàm meas, potiúſq; in me ipſum agerem, quàm aduerſus aliqua loca veſtra; ſed non habet Celſitudo veſtra admirationis aut querelæ cauſam, ſi ad acquirenda loca procedo Marchionis Montisferrati hoſtis mei, ex conuentionibus quas ſimul habuimus mihi ſpectantia. Non ago rem nouam, Pater Illuſtris, ſed proſequor quod inceperam; Nec ſcio, aut video qua debeam ratione deſiſtere ab acquirendis locis ex ipſis conuentionibus mihi ſpectantibus. Non intelligo etiam quare pacificè mihi viuendum ſit cum illo Marchione, inimico meo; quandoquidem nullam adhuc pacem cum ipſo firmaui, & inter eum ac me publicum bellum eſt. Non proceditur contra loca Marchionis, Paternitati veſtræ, ex factis conuentionibus pertinentia; ſed ad acquiſitionem tantùm eorum, quæ debitè mihi ſpectant. Eſſet à me de Officialibus veſtris habenda querela, qui ea ceperunt, & detinent loca, quæ vigore conuentionum inſimul initarum mihi dari debuiſſent; requiſiui tamen illa, ſed hucuſque nullus eſt ſequutus effectus: neque poſſum credere quod ex mente veſtra procedat, vt per veſtros occupentur quouis colore, vel modo aliqua mihi ſpectantia. Et quamquam ego legitimam occaſionẽ conquerendi habeam, nihil tamen conqueror, & mihi ſufficit proſequi iura mea, in quo ſiquidem pactiones factas non excedo. Non puto Excell. Veſtræ diſciplicere; imò ea ſpe, & fiducia viuo, vt

Pater

ternitati veſtræ gratum eſſe non debeat, quod Officiales veſtri occupauerint, & occupata detineant loca mihi ſpectantia. Adſunt conuentiones, adſunt ratificationes earum authenticæ, quarum fides diligentiſsimè obſeruãda eſt. Videatur ſubtiliter quicquid continent, & clarè patebit, quod ego indebitè non procedo: ſiq; reperiatur oppoſitum, emendationi debitæ ſtare offero; ſed certus reddor, quòd Officiales veſtri iudicabuntur debitum exceſsiſſe, quamquã Paternitati veſtræ forſan aliter perſuadeant, vt errorẽ ſuũ palient, transferantq; in alios. Non admiretur igitur Celſitudo veſtra, ſi à perſequutione iuris mei non deſiſto, quia deſiſtendo viderer ab ipſo iure decidere. Venientibus tamen Oratoribus veſtris, ſicut ſcribitis, paratus ero facere quicquid debeo; certum habens, quod etiam erga me fieri debeat illud idem, ſicut meritò fieri debet inter patrem & filium. Dat. Mediolani, die 29. Februarij 1432. Filius veſter Dux Mediolan. &c. Papiæ, Angleriúmque Comes, ac Ianuæ Dominus, Franciſcus.

ET ſanè ita erat, nec ceſſabat Dux Mediolani inſtitutum bellum proſequi, maiora in dies damna Marchioni inferendo, vt cõſtat ex variis literis ſcriptis per Legatos dicti Ducis Sabaudiæ & alios: itémque per epiſtolam quandam Marchioniſſæ Montisferrati ad diem 18. Februarij, per quam ſcribit illa ad Marchionem maritum ſuum, captum eſſe & direptum à militibus Ducis Mediolani locum Corſionis, quam epiſtolam Marchio poſtea miſit ad Ducem Sabaudiæ, cum aliis ſuis literis ad diem 24. eiuſdem Februarij datis: rurſúmque per alias literas die 18. eiuſdẽ Februarij ſcriptas ad Ducem, ab vno ex ipſius officiariis, qui Ditto dicebatur, traductas primùm è lingua Gallica in Italianam, ſequentis tenoris:

METVENDISSIME mi Domine: Præmiſsis humiliſsimis ſalutationibus, ſciat V. E. Ballinum Chablaſij & me nunc primùm Mediolano rediſſe & cum Duce Mediolani tractaſſe iuxta voluntatem E. V. & mandata nobis data vt referet ipſe Ballinus, ne in ſcribendo longiores ſimus. Cras ille rectà ad E. V. profecturus eſt. Sciat rurſum, Domine mi metuendiſsime, non potuiſſe nos vlla ratione à Duce Mediolani obtinere vt abſtinere voluerit ab iniurijs contra multas terras Marchionatus inferẽdis, in quibus præſidia tenet E. V. dicens loca illa ad ſe pertinere, ex cauſa Comitatus Papienſis, & quòd finito bello vergeret ea res in præiudiciũ ſuum: & in ſumma tandem conceſsit nobis & contentus fuit abſtinere à dictorum locorum & caſtellorum obſidione, cùm iam alioqui bombardas & tormenta

Digitized by Google

menta bellica pro obſidendo Pomario & Burgo S. Martini preparaſſet, multúmque conqueritur quòd non ſint ei remiſſæ terræ & arces, quas ad ſe pertinere contendit, iuxta formam pactorum & conuentionū cum Oratoribus veſtris factarum. Nos ei ad omnia reſpondimus prout nobis conuenire viſum eſt, ſimulq́ loca dicti Marchionatus, quæ habet E. V. in manibus, per eam teneri tam pro ſecuritate dicti D. Ducis, quàm pro ſua propria. Multaq́ alia ſubiunximus, quæ Balliuus referet. Optimum erit Legatos quamprimùm mittere, vt huius negotij exitus & concluſio aliqua inueniatur: erit enim dicto D. Duci pergratum vt illud fiat. Recordetur etiam E. V. metuendiſſime mi Domine, & proſpiciat vt militaria ſtipendia ſoluantur: quandoquidem tanta milites prēmuntur egeſtate, vt diutiùs ſubſiſtere non poſſint: quæ me res cogit vt ipſo quoque die vaſa quædam argentea mittam oppignoratum ad ſubleuandum ipſorum inopiam, donec ſtipēdia perſoluantur. Metuendiſſime mi Domine, Benedictum Dei Filium precor, vt ſua gratia ampliores E. V. honores in dies, longamq́, ac proſperam vitam largiatur. Scripſi manu mea propria apud Sauliacum, die 18. Februarij, 1432. ſubſcripta, *ſeruus Ditto*, & ſupraſcripta, *Ad Excellentiſſimum Ducem Sabaudiæ Dominum meum metuendiſſimum.* Et per alias eodem anno 1432. & die 3. Martij ſcriptas à Manfredo & Petro Marchiandi ad dictum Ducem Sabaudiæ, & traductas, vt ſuprà; quarum tenor ſequitur:

METVENDISSIME mi Domine, poſt dictam tibi ſalutem plurimam, & commēdationem humilimam: Dignabitur ſcire quòd inſequendo ſua mandata, aperuimus literas hîc incluſas, & vidimus quidquid in ijs continetur, atque ita noſtrum iter peragimus ad Mediolani Ducem, ad quem citiùs ire non potuimus, cùm is ſtipendia militum vrgeret, quæ ad hunc vſque diem habere non potuimus. Cæterùm hîc noui nihil eſt, niſi quod, metuēdiſſime Domine, milites ducis Mediolani non ceſſant offendere Montemſerratum: Inueniunt tamen, qui ex parte noſtra reſpondeat, repulſis & fugatis iam multis, qui ad excurſiones venerant, vt nos offenderēt; ita vt ab eorum partibus iam multi capti ſint, & ſimiliter mortui multo plures, quàm ex noſtris: & noſtri ſemper rectiùs ſe gerant quantùm fieri poteſt, per Dei Opt. Max. gratiam, quem precor vt vobis & honorem & vitam diutiſſimè proroget. Dat. Vercellis, 3. Martij, ſubſcripta, *Humilimi, & obedientiſſimi ſerui & ſubditi, Manfredus & Petrus Marchiandi*, ſuperſcripta, *Duci Sabaudiæ domino noſtro metuendiſſimo.*

MARCHIO Montisferrati publicis ſuis literis Tononi datis, prima-

prima Maij, confirmat, & de nouo poteſtatem dat Duci Sabaudiæ tranſigendi pro arbitrio, & prout vellet, cum Duce Mediolani; Atque ita profectus Sabaudia, cùm fingeret ſe in Montemferratum redire velle, Bernam iuerat, inde profecturus Venetias, celato Duce Amedeo, vt probatur ex epiſtola dicti Marchionis è Berna ad dictum Ducem miſſa, die 4. Maij, tenoris ſequentis:

ILLVSTRISS. & Excellentiſs. domine frater honorande: Moleſtum nobis foret cum vlla mundi perſona genere aliquo diſceptationis, & rixæ contendere; naturaliter etenim pacem appetimus, ſemperque nobis cura fuit omnia agere, & pati, quibus omnis obiurgandi materia amoueri deberet. Verùm longè moleſtius nobis eſt, ſemperq; fuit voluntati noſtræ permaximè contrarium armis, & bello decertare cum Illuſtriſs. Fraternitate veſtra, & Illuſtriſs. & Excellentiſs. Domino Duce Mediolani, cùm ſanguine, & affinitate mutuo iungamur. Cùm autem fatis laxãtibus nequaquam adimplere potuerimus hoc tam ardens votum noſtrum, imò deuentum fuerit ad ea de quibus Excellentia veſtra plenariè informata eſt, omne noſtrum ſtudium conuertimus ad ea quærenda, & facienda, quæ illa omninò ſedare poſſent. Ea ex re perſonaliter ad conſpectum veſtræ Excellentiæ venimus, miſimus & inſuper Oratores noſtros Mediolanum, vt vnà cum Oratoribus veſtris, & deputandis per præfatũ Ducem Mediolani, ea quæ pacis ſunt quærerent. Conſideratis autem ſingulis ex praticatis hincindè reſultantibus, ac confœderationibus, quibus colligamur Illuſtriſs. Ducali dominio Venetiarum, & Magnificæ Communitati Florentiæ, opus, & neceſſarium eſt, vt ſuper huiuſmodi rebus aliqua dari poſsit forma, & concluſio, quòd perſonaliter nos transferamus ad dictam ciuitatem Venetiarum; melius enim, & celerius nos ipſi agendis, & incumbentibus nobis cum præfato Illuſt. dominio Venetiarum, & Magnifica Communitate Florentiæ formam dare poterimus, ſaluo honore, & indemnitate noſtris, quàm valeat nomine noſtro alia quæque perſona. Greſſus itaque noſtros ob hæc ad partes illas dirigimus, quæ nunciare decreuimus iam dictæ veſtræ Fraternitati, ne admirationem vllam capiat de huiuſmodi acceſſu noſtro, nec opinetur, quòd ob hoc ab inceptis practicis concordiæ, & pacis reſilire velimus. Diſpoſiti etenim ſumus in eis firmiter intendere, ordinauimúsque, quod Oratores noſtri prædicti ad omne veſtri beneplacitum materiam hanc proſequantur. Et nos hoc medio omni diligentia agemus, & perquiremus quæ nobis neceſſaria ſunt pro dicta cõcluſione honorificè firmanda; conſtanter namque tenemus, quòd gratiſſimum vobis

erit, & præfato D. Duci Mediolani, vt potius illæſo honore noſtro, & cum beneplacito horum, quorum conſocij ſumus, hæc firmemus, quàm quod cum vlla honoris noſtri macula prædicta concludamus; adhac etenim tota noſtra laborat intentio, hac de cauſa hunc laborem itineris ſuſtinemus. Nos itaque, & facta noſtra iam dictæ veſtræ Illuſtr. Fraternitati ex corde recõmittimus, precamurque eam, quatenus practicam prædictam reconciliationis proſequatur, nec vllatenus illam rumpi permittat. Nos verò de ijs, quæ egerimus, curabimus confeſtim eam reddere certiorem, ad cuius beneplacita quæque parati ſemper ſumus. Dat. Bernæ, die quarta Maij, 1432.

ET ex alia eiuſdem epiſtola ad Comitem Gebennenſem, ſcripta Venetiis, die 2. Iunij, tenoris ſequentis:

COMITI Geneuæ honorandiſſimo meo nepoti: Honorandiſſime nepos, Ego me tibi commendo quantùm poſſum: & tibi notum facio me magno teneri deſiderio ſciendi boni aliquid de Domino fratre meo, de te, de mea Domina, & de meo nepote Philippo, ſupplicando Deum Opt. Max. vt talia ſint noua quæ expecto, qualia cor meum deſiderat. Et ſi cupis ſcire rerum mearum hiſtoriam, ſto ſanus corpore, Dei gratia. Honorandiſſime nepos nolim te in malam partem accipere, quòd ante diſceſſum meum, nihil tibi dixerim de itinere quod meditabar, cùm iſthinc excederem. Teſtor enim Deum, me id feciſſe ex legitima cauſa. Quòd ſi in eo tibi diſplicui, peto, ignoſcas. Et quãdocumque placebit tibi paratum me experieris ad iuſſa tua omnia capeſſenda. Eſt enim rationi maximè conſentaneum, nepos honorandiſſime, ſi quid ſit quod à me fieri poſſit, hoc vt faciam: & precor Deum vt te conſeruet. Gratiſſimum mihi eſt à te habere literas, ex quibus videam tibi à me ſatisfactum. Quòd ſi meæ literæ non ea ortographia ſcriptæ ſunt, qua deceret, ignoſce ſcribenti qui melius neſcit. Placeat tibi commendare me fratri meo. Scripta Venetiis, 2. Iunij.

ET iterum ex alia epiſtola ad dictum Ducem ſcripta per Ioannem filium Marchionis, die 29. Iunij, tenoris qui ſequitur:

ILLVSTRISSIMO, & Excellentiſſimo Domino, & auunculo honorando Domino Duci Sabaudiæ. Illuſtriſſ. Princeps, & Excellentiſſ. Domine, & auuncule honorande: Quia nobilis Magnificus Ioannes de Trufort pridie dum hîc fuit mihi dixit, ſicut veſtræ Excellentiæ relatum fuerat, quòd ego dixiſſe debueram, quòd Illuſtr. & Excel. Dominus genitor meus honorandus Dominus Marchio iuerat Venetias cum conſenſu, & licentia prælibatæ veſtræ Excellentiæ: Ideò deliberaui cum omnimoda reuerentia de hoc iuxta meram veritatem Celſitudinem veſtram claram reddere;

reddere; videlicet ſicut ſalua gratia illius, qui ita retulit non in veritate protulit illa verba. Eſt benè verum, quòd dixi præfatum Illuſtrem Dominum genitorem meum receſſiſſe à vobis cum veſtri beneplacito, & bona licentia; ſed de eundo Venetias nunquam protuli verbum, nec proferre potuiſſem tanquam de hoc ignarus; & ita deuotiſſimè precor, vt huiuſmodi veridicam reſponſionem meam acceptare dignetur memorata veſtra Excellentia, cui me deuotiſſimè, & humiliter recommendo. Dat. Clauaxij, die 29. Iunij, 1432. Nepos veſter Ioannes de Monteferrato.

TANDEM Dux Mediolani, ad inſtantiam & preces Ducis Amedei, de pace cum dicto Marchione ineunda tractari paſſus eſt, & literis ſuis patentibus datis die 4. & 11. Maij, Procuratores ſuos fecit Candidum Decembrem Secretarium ſuum, & Lancelottum Crottum Conſiliarium, vt interuentu Ducis Amedei pacem tractarent & concluderent.

SED conſilium, quod cæperat Marchio eundi Venetias, nec concludendi pacem cum dicto Duce Mediolani, abſque conſenſu Venetorum & Florentinorum, in cauſa fuit ne tractatus ille pacis, per Amedeum Ducem concluſus ad effectum perduci potuerit: propterea quòd neque Veneti, neque Florentini, qui non ſolùm inimicitias, ſed etiam bellum cum Duce Mediolani gerebant, vnquam conſenſiſſent, aut permiſiſſent, vt eorum confœderatus Marchio pacem iniret, quin ipſi quoque iiſdem pactis continerentur.

DICTVS Marchio miſit à Treuiſio Secundinum Nattam Conſiliarium ſuum Legatum ad Ducem Amedeum, cum literis fiduciarijs, aut vt vocant, confidentiæ, datis die vltima Iunij, & prima Iulij, commendans ei ſeipſum, vxorem, filios, & ſtatum. Idemque repetit per alias literas 29. Auguſti, à Treuiſio rurſum ſcriptas: & rurſum per alias literas Venetijs datas, die 2. Iunij, ſcribens de ſuo ad Venetos aduentu, & quantos illi ad bellum facerent apparatus, paratis iam 11. millibus equitum, 8. millibus peditum, & 12. millibus copiarum auxiliarium: hoc etiam addito, quòd triremes 36. iam è Corcyra ſoluerant, Genuam versùs, præter 4. alias Florentinas, & alias 5. iam anteà profectas: & quòd dicta Reſpublica Venetorum magnas iam habebat copias, & de magnis rebus andēdis & perficiēdis cogitabat: ita vt belli exitus non poſſet non eſſe dubius. Subiungitque, locutum ſe cum ple-

Digitized by Google

riſque ex dominis Gubernatoribus Reipublicæ, pro negotio Lauſannæ & Abbatiæ Sancti Stephani Vercellenſis, iuxta id quod à Duce habuerat in mandatis; qui omnes reſponderant paratos ſe adimplere omnia quæ poſſent, in eamque rem miſerant Romam ad Reipublicæ Oratorem, vt rem totam diligentiſſimè procuraret.

AD diem 10. Octobris, eiuſdem anni 1432. dictus Marchio, cùm adhuc eſſet Venetiis, ſcribit ad Ducem Amedeum, quòd in Ciuitate Ferrariæ de pace tractabatur, ibique erant Legati confœderatorum omnium: Itemq; Ducis Mediolani: nec tamen ſciri poterat, quis colloquij exitus futurus eſſet: & die 16. Nouembris ſcribit rurſum iniri ſecretos tractatus de pace; ſed de quibus nihil poſſit apertiùs ſcribere, breui tamen fore vt ad Ducem mittat virum aliquem grauiſſimum, ex quo ille ſit omnia ſigillatim intellecturus, quæ Marchio ipſe ſciret: rurſumque eidem commendat ſeipſum, vxorem, filios, & ſtatum.

INTERIM cùm eſſet Marchio Venetijs, Dux Amedeus ſeruabat terras, caſtella, & loca, quæ ei Marchio in cuſtodiam dederat: & cùm de futura pace mentem ſuam iuſinuaſſet Dux Mediolani, qui interim ab omnibus iniuriis contra dictum Marchionem & ipſius ſtatum inferendis abſtinebat, videbatur ſibi dictus Marchio rebus ſuis ſat benè prouidiſſe, cùm in Monteferrato, per interceſſionem & diligentiam Ducis Amedei, nihil hoſtiliter fieret à Duce Mediolani: & Ferrariæ tractaretur de componendo negotio, & firmanda pace inter dictum Ducem Mediolani, Venetos, & Florentinos. In quo tractatu non poterat ipſe non compræhendi, tanquam adhærens & confœderatus dictis Venetis & Florentinis. Ideóque parum curabat adimplere ea, quæ pactis Tononenſibus continebantur.

TRACTATVM tandem fuit per Nicolaum Aſtenſem Marchionem Ferrariæ, & Ludouicum Marchionem Saluciarum arbitros electos, & concluſa pax Ferrariæ inter dictos Venetos, & Florentinos ex vna parte; & Ducem Mediolani ex altera, & pronunciata per eos fuit ſententia arbitramentalis, & laudum pacis die 26. Aprilis, 1433. Et quantùm ad dictum Marchionem Montisferrati fuit dictum & declaratum in hæc verba:

[*Item, quòd præfatus Illuſtr. D. Dux Mediolani teneatur, & debeat*

infra

infra terminum vnius menſis, à die latæ præſentis noſtræ ſententiæ computandi, liberè, & expeditè reſtituere, & relaxare, ac relaxari, & reſtitui facere omnes terras, caſtra, fortalitia, & loca, quæ per eum, ſeu eius colligatos, adhærentes, recommendatos, complices, & ſequaces, ac gentes, & ſubditos ſuos fuerunt præfato D. Marchioni adhærentibus, recommendatis, feudatarijs, complicibus, & ſubditis ſuis ablata, & ablata à principio huius guerræ citra, vſque in diem præſentis latæ noſtræ ſententiæ. Pro terris autem, & locis eiuſdem D. Marchionis Montisferrati, quæ tenentur per Illuſtriſs. D. Ducem Sabaudiæ, vel ſubditos feudatarios, aut complices ſuos, prædictus Illuſtriſs. D. Dux Mediolani ad earum reſtitutionem minimè teneatur; ſed teneatur, & obligatus ſit omni poſſibili prece, & affectione idem D. Dux Mediolani intercedere, & rogare prædictum Illuſtriſſimum Ducem Sabaudiæ, vt debeat reſtituere, & liberè relaxare ipſi D. Marchioni Montisferrati omnes ipſas terras, & loca eiuſdem D. Marchionis Montisferrati, & quæ olim per eum poſſidebantur, ſeu eius adhærentes, recommendatos, feudatarios, complices, & ſubditos ſuos à principio huius guerræ citra, remanente ipſo D. Marchione Montisferrati colligato ligæ, & in aliquo non obligato Domino Duci Mediolani aliqua ratione, vel cauſ.]

Ex quo apparet Marchionem Montisferrati tùm animo agitaſſe, vt tentaret, an per interceſſionem Ducis Mediolani poſſet impetrare reſtitutionem terrarum & locorum, quæ, vt ſuprà dictum eſt, tradiderat, & remiſerat Duci Sabaudiæ, citra obſeruationem pactorum, quæ Tononi cum ipſo ſtabilierat. Idémque rurſum per Venetos tentabat, qui hanc in rem miſerant Legatos ad Ducem Sabaudiæ, & ipſe viciſſim ad Venetos, paratum ſe dicens reſtituere, dummodò prior Marchio ex ſua parte obſeruaret & adimpleret quidquid in dictis pactis ſe promiſerat facturum. Replicantes Veneti per literas datas die 3. & vltima Auguſti, anni 1433. precabantur & vrgebant ardentiſſimè dictum Ducem, vt earum terrarum ac locorum dicto Marchioni reſtitutionem faceret. Et quod ad dicti Marchionis promiſſa pertinebat, pollicebantur daturos ſe omnem operam, vt perficeret ipſe omnia & adimpleret. Et Marchio die 2. eiuſdem menſis Auguſti, ſcripſit ad Ducem Amedeum ſe intellexiſſe à Guillielmo Rigaudo Conſiliario, & ab Andræa Maletti Secretario Legatis miſſis ad Venetos à dicto Duce, quæ illi ad eum retulerant, & quibus reſpon-

derat: [*Prout eidem,* inquit, *poterunt referre, & eum de ſincera diſpoſitione ipſius Marchionis plenius informare, paratum ſe dicens ad ſingula ſuæ Excellentiæ grata.*] Et ad diem vltimam menſis Auguſti, 1433. ſcribit dictus Marchio ad Ducem Amedeum, ſe omnia intellexiſſe, quæ dictus Amedeus ad Venetorum Ducem ſcripſerat, referens illi eo nomine gratias, & dicens ſe certum eſſe dictum Ducem Amedeum paterno, fraternóque animo ſecum ſemper tractaturum. Subiungens, [*Nos verò reciprocè diſpoſiti ſumus erga eandem debitum adimplere.*]

MARCHIO Ferrariæ, dum Vienna Metropoli Allobrogum rediret, quò profectus erat priuatæ ſuæ erga D. Antoniũ deuotionis gratiã, diuerterat Geneuã, colloquij cum Amedeo Duce habendi cauſa. Et cùm Mediolanum veniſſet, ſcripſit ad dictũ Ducem ſub die 9. Iulij, 1434. vt in hæc quæ ſequuntur verba:

ILLVSTRIS & Excelſe domine, maior frater noſter honorandiſſime; Libenter intelleximus, quæ ſub literis credentialibus Excell. V. nobis in Vercellis expoſuit vir egregius D. Franciſcus de Tomatis iuris vtriuſque Doctor ſuper factis concernentibus Illuſtr. fratrem noſtrum chariſſimum dominum Marchionem Montisferrati, quæ effectu continent, quòd dummodò ipſe Illuſt. D. Marchio Excel. V. remittat totum territoriũ ſuum, quod eſt citra Padum, & illud ab ea in feudum recipiat Ioannes eiuſdem D. Marchionis primogenitus, & ipſe D. Marchio de reſiduo totius ſui territorij faciat adhærentiam, contenta eſt liberaliter ei reſtituere omnia bona, & loca per eum in manibus Excel. V. repoſita. Miſit ad nos ſpectabilem legum Doctorem D. Henrietum Nattam, cui prædicta notificauimus, vt ea referat præfato D. Marchioni. Conſiderata autem perfecta diſpoſitione Excel. V. erga eum, quam ex prædictis, & ex colloquio, quod in Gebennis cum ea habuimus, perfectè percepimus, ac etiam ſincera beneuolentia, & reuerentia, quam ipſe reciprocè gerit ad eam, cuius teſtes ſumus firmiter ſperamus, quòd his auditis, ipſe nullatenus diſcedat ab hac veſtra intentione. Precamur itaque, & obnixè oramus eam, quatenus ad hanc concluſionem cum eo deuenire velit manu liberali, & ipſum tum reſpectu conſanguinitatis, & affinitatis, & amoris fraterni mutui, quo inuicem iungimini, tùm etiam noſtri contemplatione, dignetur habere commendatum. Recipiemus in hoc ab eadem veſtra Excell. complacentiam ſingularem, & nos paratos inuenerit ad eius quæque beneplacita. Dat. Mediolani, die 9. Iulij 1434.

CON-

CONVENIENTER dictis literis Marchionis Ferrariæ, Marchio Montisferrati ſcripſit ad eundem Ducem Amedeum, Caſalis, die 12. Iulij, eo qui ſequitur tenore:

ILLVSTRISS. Princeps, & Excelſe domine frater honorande. Ex Vercellis nos requiſiuit Illuſtr. frater noſter chariſſimus Marchio Eſtenſis, quatenus ad eum vnum ex noſtris in Mediolanum mitteremus, cui nõnulla explicare poſſet. Miſimus itaque ad eum ſpectabilem legũ Doctorem dominum Henrictum Nattam chariſſimum Conſiliarium noſtrum, qui heri ſerò ad nos rediens, nobis retulit parte præfati Illuſtris D. Marchionis, quòd ſpectabilis iuris vtriuſque Doctor D. Franciſcus de Tomatis nomine Excellentiæ veſtræ ipſi Illuſtr. Dom. Marchioni expoſuit in ſumma, quòd ſi veſtra Eccellentiæ remiſſionem facimus de territorio noſtro vltra Padũ, & nos, aut Illuſtr. Ioannes primogenitus noſter illud ab ea recipiamus in feudum, & nos de reſiduo territorij noſtri Illuſtr. veſtræ Fraternitati faciamus perpetuam adhærentiam, de nobis contenta reſtabit ſuper his, quæ inuicẽ habemus agere, ac nobis reſtituet, quæ in eius manibus repoſuimus. Multáque alia retulit ſignificantia fraternam beneuolentiam, & paternum amorem, quem Excel. veſtra erga nos gerit, quibus conſideratis Illuſt. frater, ac etiam quæ nobis retulerunt Oratores noſtri, qui ab ea ad nos redierunt, Excellentiæ veſtræ, quas poſſumus, & debemus, pro huiuſmodi ſingulari dilect[illegible]ne ſua erga nos ingentes agimus gratias; quamquam ex his nil noui nunc accepimus, cùm ſemper etiam in teneris annis noſtris de ea ſemper, & benemerito hæc, & potiora ſperauimus. Quãuis autem per Oratores noſtros cum Illuſtr. veſtra Fraternitate aliqua temptari, & tractari fecerimus, noſtra tamen ſemper fuit, & eſt opinio idem velle, quod ſe velle ipſa finaliter profiteretur, neque vllatenus ab ipſius beneplacito reſilire. Hilari itaque animo hanc ſuam oblationem, & concluſionem recipimus, & amplectimur, paratiq; ſumus ſupraſcripta cum ea firmare; pro quorum celeriori executione confidenter rogamus eam, quatenus bailiam neceſſariam in his, & ab eis dependentibus, largam, & amplam concedere dignetur aliquibus ex ſuis, qui ad nos veniant, cum quibus præmiſſa firmare poſſimus: adeo enim noſtra diſpoſitio perfecta, ſinceráq; eſt erga Excellentiã veſtram, quòd non ambigimus, quòd huiuſmodi concluſio, autore Deo, inter nos ipſos firmabitur; omnem enim ordinem, quem pro præmiſſis adimplendis ſtatuerit veſtra Illuſtr. Fraternitas ſequemur indilatè. Super quibus per harum latorem eius reſponſum expectamus, parati ad ipſius quoque beneplacita: facimúſque ei ſolita fraterna, & filiali deuotione nos recom

recom

recommiſſos. Dat. Caſalis, die 12. Iulij, 1434.

DICTVS Marchio iterum ſcripſit alias literas eodē die, cum incluſa cartula ad dominum Caſtriueteris, ſic ſuperſcriptas: *Spectabili Militi, domino Caſtriueteris, amico noſtro chariſſimo,* infrà ſcripti tenoris:

SPECTABILIS Miles, amice chariſſime: Conſiderantes quāta deuotione laborauit amicitia veſtra in his, quæ agenda ſunt inter Illuſtriſs. & fratrem noſtrum honorandum dominum Ducem Sabaudiæ, & nos, tam ex pura fidelitate, quam geritis verſus prædictum Dominum, quàm ex ſincero amore, quo veſtra Curialitas nobis afficitur; Pro veſtri conſolatione vobis ſignifi animus, ſicut per latorem præſentium ſcribimus præfato Illuſtriſs. & Excell. fratri noſtro, quòd contentamur cum eius Excellen. ad cōcluſionem venire, iuxta reſponſum datum ex parte eius prædictæ Excell. Illuſt. fratri noſtro chariſſimo domino Marchioni Eſtēſi: & quòd ob id dignetur ad nos mittere Oratores ſuos cum plena, & ampla bailia concludēdi: quod quidem vobis pro noſtri debito nunciamus: quod ratum tamē habeatur, quòd bonis reſpectibus hoc penes vos ſecreta ſint, donec, Deo duce, concluſio facta erit: paratos nos offerentes, ſi quæ poſſumus veſtræ amicitiæ gratuita. Dat. Caſalis, die 12. Iulij, 1434. hora 24. Marchio Montisferrati.

TENOR cartulæ repertæ in dictis literis, & eadem manu ſcriptæ:

PER cedulam noueritis, ſicut ſingularis gratia nobis foret, quòd inter Oratores, quos mittere deliberaret Illuſt. & Excel. frater noſter honor. D. Dux Sabaudiæ, vos eſſetis vnus ex illis; & quòd ſpectabilis Bolomerius ſimiliter intereſſet, tam quia interfuit illis pactis tunc in Sabaudia ſcriptis, tum quia prædictum Bolomeriū cognoſcimus hominem rationabilem, & fidelem, ita quod ſicut ambo in his laboraſtis circa principium & medium agendorum, ſic, Deo duce, optatæ concluſioni intereſſe poſſitis.

AB eo tempore Marchio Ioannes Iacobus aliam ſibi viam eligendam eſſe ratus, recurrendum putauit ad Papam Eugenium, & tacitis pactis ac conuentionibus cum Amedeo Duce Sabaudiæ anteà celebratis, obtinuit ab eo literas ad Amedeum ſcriptas Florentiæ die 18. Auguſti, 1434. ſequentis tenoris:

EVGENIVS Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei; dilecto filio nobili viro Amedeo Duci Sabaudiæ ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Ex iniuncta nobis paſtorali ſolicitudine, qua pacem, & quietem totius populi

Digitized by Google

populi Chriſtiani procurare obnoxij ſumus, ſi quando aliqua à nobis poſtulantur, iuſta præſertim, & honeſta, pacem, & vnitatem Chriſtianorum concernentia, libenter interponimus partes noſtras, & illa ad effectum perducere totis charitatis viſceribus procuramus. Dudum ſiquidem pro parte dilecti filij nobilis viri Marchionis Montisferrati nobis extitit enarratum, quòd cùm olim vrgente bello inter ipſum, ac Ducem Mediolani, ipſeque Marchio ſe longè potẽtia ipſo Duce inferiorem videret, de Nobilitate tua, quæ illi affinitatis vinculo eſt coniuncta, ſpecialem fiduciam gerens, quaſdam terras ſuas, quas ipſe defendere poſſe dubitabat, præſertim cùm eſſet illis temporibus Venetias acceſſurus, tuæ Nobilitati commẽdauit. Demùm verò pace inter Dominium Venetorum, ipſúmque Ducem Mediolani, & Marchionem præfatos contracta, cùm Dux Mediolani terras omnes, quas ab eodem Marchione abſtulerat, diligentiſſimè reſtituiſſet, eidem terras, & loca tuæ fidei commiſſa nunquam à te repetita, nondum ſibi eſſe reſtituta affirmat: quæ ſi vera eſſent, non poſſent abſque detrimento tuæ hactenus integræ, & illeſæ opinionis, & famæ contingere; de quibus, ſi vera ſint, tua Nobilitas proculdubiò informata exiſtit. Itaque Nobilitatem eandem in Domino exhortamur, quatenus reſpectum habens ad honorem fidei, Euangelij obſeruantiam, integritatem, omnem querelarum diſſenſioníſque inter te, ac præfatum Marchionem materiam auferre, & amputare velis, in quo complacentiam ſingularem facies nobis. Poſteà verò quàm præſentes literas ſcribi mandauimus, venit ad nos dilectus filius Nuncius Nobilitatis tuæ; nobiſq; tuam bonam erga præfatum Marchionem cognatum tuum voluntatem, & intẽtionem enarrauit, quo ſperamus, quòd benè ad inuicem concordes eritis, ad quod te diligenter dare operam efficaciter exhortamur. Dat. Florentiæ, anno incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo trigeſimo quarto, quintodecimo calendas Septembris, Pontificatus noſtri anno quarto.

QVA de re certior factus Dux per Oratorem ſuum, in curia Papæ reſidentem, miſit Legatum ad dictum Papam Eugenium, vt eum de facti veritate inſtrueret. Cúmque in curiam veniſſet antequàm traditæ fuiſſent literæ ſummi Pontificis, fecit ea res vt Marchio iis literis iuuare ſe non potuerit, ſed eas penes ſe retinuerit, vt ex eo cõſtat, quod originale ipſarum literarum à Mantuanis in lite productum eſt.

ET cùm Veneti in quibuſdam literis ſcriptis ad Ducem Amedeum, poſt rogatum illum, vt Marchionatus terras quas tenebat,

Digitized by Google

Marchioni reſtitueret, ſubiunxiſſent, [*ne ſcandala & inconuenientia oriantur, quæ, & vobis & nobis fortaſſe diſplicere poſſent, & eſſe moleſta.*] Dux Amedeus, qui ea verba in malam partem acceperat, de eo conqueſtus per literas ſuas ad Venetos ſcriptas, ab iiſdem alias accepit datas die 8 Octobris, 1434. quibus declarabāt non ita ſe ſcripſiſſe, [*ad iniuriam, vel diſplicentiam ipſius Ducis, ſed potiùs fraterna intentione, quoniam ſentiebant oriri poſſe aliqua ſcandala, non quidem pro ipſiſmet eorum cauſa, ſed aliunde quæ ipsis diſplicuiſſent.*] Ideóque dictum Ducem precantur, [*vt de illis verbis ſua Excellentia ſincera remaneat.*

POSTREMÒ dictus Marchio Ioannes Iacobus, vtendum ſibi credidit opera & interceſſione Ducis Mediolani, tanquam qui per conuentiones pacis obligatus erat, [*omni poſſibili prece, & affectione intercedere, & rogare ducem Sabaudiæ,*] vt ſuprà dictum eſt. Qua de cauſa dictus Dux Mediolani, miſit ad dictum Ducem Sabaudiæ tres Oratores, Guidonem Torrellum Comitem Guaſtallæ, & Monremclariculum, Capitaneum ſuum, & Garnerum Caſtillionem legum Doctorem: itemque Emanuelem Secchium Equitem, ad Ludouicum à Sabaudia Principem Pedemontium filium Amedei primogenitum, eiuſque in Subalpina Prouincia Locumtenentem generalem, vt per patentes literas conſtat, ſcriptas die 17. Nouembris, 1434. qui tùm erat Taurini. A quibus Oratoribus nomine Ducis Mediolani rogatus fuit Ludouicus, vt totam hanc controuerſiam, quæ inter eum, aut potiùs Amedeum patrem eius, & Ioannem Iacobum Marchionem Montisferrati iactabatur, ipſorum deciſioni & arbitrio committeret. Quod à Ludouico Principe non denegatum, ipſi etiam Marchioni placuit, poſtquàm ad eum dicti Oratores ex hac cauſa redierunt. Subinde, & die 27. Ianuarij, 1435. dicti Oratores ſententiam & laudum pronunciarunt Taurini, præſentibus ibidem dictis Principe Ludouico & Marchione Io. Iacobo, eiuſque filio Io. itemque Henrico, & Secundino Natta, Marco Carreto ex Marchionibus Sauonæ, Allouiſio Tizzono, & I. Bartholomeo Carreto dicti Marchionis Conſiliariis adhibitis in teſtes cū aliis Nobilib. Mediolanenſibus, & aliis Officiariis dicti Principis Ludouici. Quo laudo fuit dictum, quòd Ioannes Iacobus Marchio deberet donare donatione valida, irreuocabili, & in forma

forma ſolemni Duci Amedeo, iuxta formam & tenorem pactorum Tononenſium, terras omnes, caſtella, & loca, de quibus in dictis pactis ſit mentio. Et quòd Princeps Ludouicus, tanquam Locumtenens generalis ſuprà dictus, deberet de dictis terris, caſtellis, & locis Ioannem filium primogenitum dicti Marchionis inueſtire in feudum antiquum, auitum, & paternum, cum obligatione homagij & fidelitatis præſtandæ ad formam & mentem dictorum pactorum, exceptis tamen ab infeudatione, locis Cliuaſij, Septimi, Ozegniæ, Azellij, Branditij, & adhærentia Abbatis Sancti Benigni. Itemque quod iuxta formam eorumdem pactorum teneretur dictus Marchio facere adhærentiam dicto Duci omnium terrarum & locorum quæ ſuprà dictis pactis expreſsè continebantur: quæ pacta deberent in omnibus & per omnia obſeruari & executioni mandari. Et rurſum quòd poſtquam dictus Princeps accepiſſet poſſeſſionem Cliuaſij & Septimi, deberet ille die ſequenti & ſucceſſiuè aliis ſequentibus diebus ſine vlla intermiſſione reſtitutionem peragere terrarum, caſtellorum, & locorum inter Padum & Tanagrum conſiſtentium, & omnium locorum, quæ adhærentia compræhendebantur, ſiue citra, ſiue vltra Tanagrum & Padum ſita eſſent, vacuamque eorum poſſeſſionem tradere dicto Marchioni, remanentibus Cliuaſio & Septimo liberè & irreuocabiliter dicto Principi acquiſitis, pro expenſis omnibus petitis & quæ peti poſſent. Itemque vt pro ſecuritate, & obſeruatione rerum conuentarum, remaneret penes dictum Principem adhærentia Sancti Benigni, Ozegniæ & Branditij. Et quò magis cautum eſſet de conuentis rebus præſtandis, deberet dictus Marchio facere, vt ad ſuam inſtantiam Dux Mediolani ſcriberet ad Principem Ludouicum, & ex parte dicti Marchionis promitteret obſeruationem omnium rerum ab eo conuentarum. Et quòd in caſum inobſeruantiæ, ipſe Dux Mediolani, contra dictũ Marchionem inſurgeret. Et quatenus nollet dictus Dux Mediolani tale quicquam promittere, dictus Marchio teneretur, prout facturum ſe iam Comiti Guaſtallæ promiſerat, remittere in manibus dicti Comitis duo fortalitia Pontiſturæ & Montiſcalui, vt ea ſubinde dictus Comes haberet in manũ & poteſtatẽ dicti Principis Ludouici pro ſecuritate & obſeruantia omnium ſuprà dictarũ rerum.

DICTVM laudum & arbitramentum fuit expreſſim acceptatum & ratificatum à dicto Principe Ludouico, & à dicto Ioanne Iacobo Marchione, & à Ioanne eius filio, cum iuramento, renunciationibus, & clauſulis opportunis.

ET in eius executionem eodem die incontinenti dictus Ioannes Iacobus Marchio donationem contulit in Ducem Amedeū, licet abſentem, præſente tamen Principe Ludouico eius filio, & Locumtenente generali: itemque Notario ſtipulantibus & acceptantibus, ſuarum terrarum, locorum, & caſtellorum exiſtentium citra Padum, & ciuitatis Aquenſis: & omnium præterea terrarum, quæ ſitæ eſſent vltra Tanagrum: Idque cum clauſula conſtituti, iuramẽto, & aliis in ampla forma. Poſtquam donationem incontinenti dictus Princeps Ludouicus, nomine Ducis Amedei patris ſui, dedit & cõceſſit eaſdem ipſas terras, loca, & caſtella, exceptis Cliuaſio, Septimo, Ozegnia, & adhærentia ſancti Benigni, in feudum nobile, antiquum, paternum, & auitum dicto Ioanni, acceptanti pro ſe & ſuis aſcendentibus, deſcendentibus, & collateralibus agnatis Marchionibus Montisferrati, & ſecundùm modum & formam, & ſub condicionibus & declarationibus contẽtis in pactis & capitulis Tononẽſibus. Et iurauit dictus Ioannes dicto Principi Ludouico, homagium pro ſe, & dictis ſuis aſcendentibus, deſcendentibus, & collateralibus agnatis Marchionibus Montisferrati ſucceſſoribus in illō feudo. Et ſimiliter dictus Marchio Ioannes Iacobus iurauit perpetuam adhærentiã dicto Duci, pro terris, caſtellis, & locis ſuis omnibus: & pro toto reliquo Marchionatu conſtituto inter flumina Padi & Tanagri. Itemque pro ciuitate Albæ, & pro locis Diani, Rodi & Rodelli ſitis vltra Tanagrum, quandiu viueret Marchio Ioannes Iacobus, & ita vt, poſt ipſius mortem remanerent compræhenſa dicta loca in infeudatione, ad formam dictorum pactorum Tononenſium. Et pariter in dictis contractibus donationis, infeudationis & adhærentiæ cõuentum fuit, vt vaſalli omnes, & vniuerſitates adhærentes, & à dicto Marchione commendati deberent reſpectiuè promittere, & iurare pro ſe & ſuis heredibus & ſucceſſoribus, Quòd dictus Marchio Ioannes, & eius ſucceſſores obſeruarent in perpetuum quidquid promiſiſſent & conueniſſent. prout legitur diffuſiùs in dictis inſtrumentis receptis per Antonium Bolomerium:

merium:& paullò pòſt dicetur ſpecialiùs.

Seqventi die, quæ fuit 28. Ianuarij, Ioannes Iac obus Marchio conſtituit ſuum Procuratorem ſpecialem Ludouicum Tiſſonum, dominum Deſanæ, ſuum Secretarium, ad dandum & relaxãdum ſuo nomine realem & actualem poſſeſſionem di ctorum locorum Cliuaſij, & Septimi, Principi Ludouico & eius Procuratoribus. Et die penultima eiuſdem menſis Ianuarij, idem Procurator dedit & remiſit dictam poſſeſſionem Manfredo de Saluciis, Mareſcallo Sabaudiæ, acceptanti nomine dicti Principis, vt per inſtrumentum rogatum à Milanino Campanino de Bianzzata, & Philiberto de Cara de S. Ianuario.

Eadem die 28. Ianuarij, Princeps Ludouicus præcipit & imperat omnibus Capitaneis, Gubernatoribus, Caſtellanis, ſtipendiarijs & alijs quibus commiſerat regimen & cuſtodiam dictorũ caſtellorum, villarum & locorum Montisferrati, tam citra, quàm vltra Padum & Tanagrum, & alibicumque à dicto Duce Amedeo deputatis, vt ſub pœna indignationis perpetuæ dicti Ducis, deberent tradere & laxare dicta caſtella, villas, & loca, cum omnibus mobilibus, machinis bellicis, victualibus & alijs omnibus in ipſis exiſtentibus dicto Marchioni: deputatis inſuper Commiſſarijs ad exequenda dicta mandata Iacobo de Turre, legum Doctore, ſuo Conſiliario, & Ioanne Mutia ſuo Secretario & computorum Auditore, ſicuti per patẽtes literas eo die ſigillatas, & à Bolonierio ſubſcriptas.

Cvivs præcepti vigore facta fuit remiſſio dictorum caſtellorum, villarum, & locorum Marco Carretano ex Marchionibus Sauonæ, Commiſſario in hanc rem deputato à Marchione Ioanne Iacobo, vt conſtat ex confeſſione & liberatione per eum facta apud Montemcaluum, die 6. Februarij, 1435. & ex ratificatione, cõfeſſione & liberatione ab ipſo Marchione facta Caſalis, eodem die.

Præterea in executionem earũdem conuentionum fuit occupata poſſeſſio ex parte Principis Ludouici, & facta ei libera remiſſio omnium terrarum & locorum, quæ erant citra Padum: & incontinenti ſubſecuta quoque fuit traditio, & remiſſio dictorum omnium locorum ipſi Ioanni filio Marchionis in vim infeudationis ſupradictæ, exceptis locis Cliuaſij, Septimi, Branditij, &

Ozegniæ, de quo conſtat diuerſis inſtrumentis rogatis, aliis atque aliis diebus menſium Februarij, & Martij, eiuſdem anni 1435.

SVPRADICTVS Ioãnes die 9. Februarij, ſcripſit ad Ducem Amedeum literas tenoris ſequentis:

ILLVSTRISS Princeps, & Excelſe D. D. metuen. Præuia humili, & deuota recommendatione. De concluſione, Dei laude, firmata pridie in Taurino inter Illuſtr. & Excellen. Dominum genitorem meum honorandum dominum Marchionem, ac Illuſtr. & Excellent. dominum, & conſanguineum meum honorandum dominum Principem Pedemõtium, aliter pro nunc ſcribere non expedit, quia Excellẽtia veſtra, vti ſum certus, plenè informata eſt, niſi quòd dicta concluſio præfato domino genitori meo gratiſſima fuit, & eſt, & ex ea reſtat contentiſſimus. Ego itaque Celſitudinem veſtram certam reddo, ſicuti omnia promiſſa benè, & fideliter adimplebo, & ſeruabo, totoq; animo ſtudebo circa omnia, quæ augmentum veſtri ſtatus, & honoris concernunt, conſtantiſſimè tenens, quòd Illuſtr. Dom. veſtra me tanquam fidelem ſuum, & filium paterno dulcore tractabit Verùm Illuſtr. Dom. metuen. deuotiſſimè ſupplico, vt locum Mazadij in feudum mihi conferre dignetur, nec aliam perſonam anteponere pro loco prædicto; quia profectò alium feudatarium meliorem me habere non poteſt, nec qui ita de ipſo feudo fideliter ſeruiat, ſicut ego faciam; hoc enim pro honore meo, & ex ſingulariſſima gratia deuotiſſimè peto à prælibata Excellentia veſtra, quam autore Deo viſitare diſpono, quamprimùm commoditas temporis affuerit, prout meo incumbit debito, pronus omni tempore ad quæque eiuſdem veſtræ Celſitudinis præcolenda mandata. Dat. Caſalis, die 9. Februarij, 1435. ſubſcripta, *fidelis, & humilis nepos veſter Ioannes de Monteferrato.*

MARCHIONISSA Montisferrati die 10. dicti Februarij, ſcribit ad dictum Ducem alias literas infraſcripti tenoris:

ILLVSTRISSIMO Principi, & Excelſo Domino fratri honorandiſſimo Domino Duci Sabaudiæ. Illuſtriſſime Princeps, & Excellentiſs. Domine frater honorande, cum ſolita, & debita reuerentia; Non ceſſat animus meus cõtinuè appetere noua proſpera, & felicia de ſtatu Excellentiæ veſtræ; quæſo igitur, vt pro mea ſpeciali conſolatione, ſæpius dignemini de ipſo veſtro bono ſtatu, certam reddi facere. Significans itaque præfatæ Excellentiæ veſtræ, ſicut ego diuina fauente gratia ex corporis ſanitate benè valeo, & multum conſolata ex bona concluſione aſſumpta per Illuſtr. Dominum conſortem, & natum meum cum Excellentia veſtra,

quam

Digitized by Google

quam Omnipotens, cum fœlici augmēto longiùs conſeruare dignetur. Dat. Caſalis, die 10. Februarij, 1435.

DIE 12. dicti Februarij, Marchio Ioannes Iacobus, & Ioannes eius filius per patentes literas, Caſalis datas, imperant dominis de Riuara, & Rupis de Corio, ſancti Georgij, Marcenaſchi, de Salugia, & aliis, vt præſtent iuramentum Duci Sabaudiæ in obſeruationem conuentionum. Et quidem Marchionis literæ fuerunt huiuſmodi:

MARCHIO Montisferrati. Cùm pro implemento conuentionum pridie initarum inter Illuſtr. & Excell. nepotem noſtrum domin. Principem Pedemontium, & generalem Locumtenentem Illuſtriſſ. & Excell. fratris noſtri honoran. domini Sabaudiæ Ducis, ac eius proprio nomine parte vna; & nos, Illuſtrémque natum noſtrum Ioannem parte altera, præſtari debeat certum iuramentum per vaſallos, adhærentes, & recommendatos noſtros, idcircò tenore præſentium mandamus vobis omnibus, & ſingulis, quatenus dictum iuramentum, ſine vlla exceptione præſtare debeatis, prout egregius Mattheus de Coconato dilectus Conſiliarius noſter, lator præſentium, plenè informatus eſt; credendo ſuper præmiſſis dicto Mattheo tanquam propriæ perſonæ noſtræ, aliquibus in contrarium non obſtantibus. Volentes quòd dictum iuramentum præſtare debeatis omninò, ac omni prorſus contradictione ceſſante, in quantum diſplicentiam noſtram, diſpendiúmq. noſtrū vitare deſideratis. Dat. Caſalis, die 12. Februarij, 1435.

Egregijs viris Condominis Ripariæ.
Egregiis viris Condominis Rochæ, & Corij.
Egregiis viris D. Ioannis ex Comitib. Valpergiæ, & nepotib.
Egregiis viris Gottofredo Guidetto, & Secondino, ac heredib. quondam Gullielmi Alberti, & Nicolai, ſiue eorum tutoribus Condominis S. Georgij, & pertinentiarum.
Nobilib. Condominis Fabricæ.
Nobilibus Condominis Candiæ, & Caſtellioni.
Nobilibus Manfredo de Orio, & conſortibus.
Nobilibus Marcenaſchi.
Nobilibus de Montillio Condominis Salugiarum.
Egregio Antonio de Ripis.

Sigillatæ.

IOANNIS verò literæ infrà ſcripti tenoris:

Ioannes de Monteſerrato. Cùm pro implemento conuētionū pridie initarum

taram inter Illuſt.& Excell.D. genitorem noſtrum metuendum D. Marchionem Montisferrati, nóſque parte vna: & Illuſtrem, & Excellentem Dominum,& conſanguineum noſtrum honorandiſſ. dominum Principem Pedemontium generalem Locumtenentem ex parte altera;teneantur vaſalli,adhærentes,& recommendati in Canapicio,& vltra Padum vbilibet conſtituti,de quibus infeudati fuimus,præſtare certum iuramentum,prout informatus eſt egregius Mattheus de Coconato ex Comitibus Radicatæ, lator præſentium,Procurator,& mandatarius noſter in hac parte. Idcircò in executionem ſentẽtiarum & conuentionum mãdamus vobis expreſſè, quatenus iuramentum prædictum omnimodò præſtare debeatis,credendo ſuper præmiſſis prædicto Mattheo tamquam ipſæ perſonæ noſtræ, inquantùm diſplicentiam prælibati Illuſtr.& Excell. Domini genitoris noſtri,ac noſtram vitare deſideratis, ita, & taliter, quod iuramentum prædictum prorſus faciatis, quacunque exceptione remota Dat. Caſalis,die 12. Februarij,1435.

Egregijs Viris Condominis Ripariæ.

Egregijs Viris Condominis Rochæ, & Corij.

Egregio D. Ioanni ex Comitib. Valpergiæ,& nepotibus.

Egregijs Viris Gottofredo Guidetto, & Secundino, ac heredibus quondam Gullielmini Alberti,& Nicolai,ſiue eorum tutoribus,Condominis Sancti Georgij, & pertinentiarum.

Nobilib. Condominis Fabricæ.

Nobilib. Condominis Candiæ,& Caſtellioni.

Nobilib. Manfredo de Orio, & conſortibus.

Nobilib. Marcenaſchi.

Nobilib. de Montillio Condominis Salugiarum.

Egregio Antonio de Ripis.

Ludouicus. Sigillatæ.

ET ſimilia præcepta facta fuerunt cæteris omnibus vaſallis, vniuerſitatibus, & adhærentibus tam citra Padum, quàm vltra Tanagrum,per literas diuerſis diebus ſcriptas, præſertim verò 4. 14. & 20.Martij,& 9.Aprilis.

ET die 13. dicti Februarij per publicum inſtrumentum rogatum in caſtello Caſalis,à Nicolino Garrone de Liburno,narratis primùm inſtrumentis conuentionum, donationis & infeudationis ſupradictæ,& promiſſionis factæ, vt vaſalli,communitates, ſubditi & adhærentes citra Padum & vltra Tanagrum, promitterent, cum iuramento, obſeruationem rerum conuentarum:

[Quin

[*Quinimò ſi contingeret, quod abſit, quandocunque in futurum dictum Illuſt. D. Ioannem, &c.*] Prout ſuprà relatum eſt contineri in pactis Tononenſibus: & quæ clauſula fuit repetita in dictis contractibus, & de qua ſtatim pòſt dicemus. Subiungitur: [*Cúmque prælibati Illuſtr. Dom. Marchio, Ioannésque eius primogenitus velint omnia, & ſingula, vt præmittitur, per eos, ſeu eorum alterum promiſſa realiter, & effectualiter adimplere, ecce quòd prælibatus Illuſtr. Dom. Ioannes primogenitus præfati Illuſtr. Dom. Marchionis, cum præſentia, conſenſu, auctoritate, voluntate, & licentia ſæpedicti D. Marchionis eius genitoris, ibidem præſentis, volentis, auctorizantis, & expreſsè conſentientis, omnib. via, modo, & forma, quibus melius, & validius potuit, & poteſt, &c.*]

CONSTITVIT & creat ſuum Procuratorem, Matthæum de Coconato ex Comitibus Radicatæ, Cõdominũ Broſulij, præſentem & acceptantem, ad aſtringendos & compellendos omnes & quoſcunque vaſallos, adhærentes, recommendatos, communitates & ſubditos dicti Ioannis, vigore prænarratæ inueſtituræ & infeudationis terrarum, caſtellorum, locorum, & villarum vltra Padum, vt præſtarent corporaliter iuramentum, tactis ſacroſanctis Euangeliis, & Sacris Scripturis, ſéque ſolemniter & efficaciter obligarent in manibus [*Prælibatorum Illuſtriſſ. D. Sabaudiæ Ducis, ſeu eius Illuſtr. primogeniti, & Locumtenentis, aut quorumcumque ipſorum, aut eorum alterius Procuratorum, ſeu Commiſſariorum, qui ad ipſum iuramentum, & obligationem recipiendum fuerint per eos, aut eorum alterum deputati, quòd ipſi vaſalli, adhærentes, recommendati, cõmunitates, & ſubditi ſingula, ſingulis debitè referendo, attendent efficaciter, & obſeruabunt, nec vnquam contrà facient, quouis exquiſito colore, contentis in dictis pactis deſcriptis in ipſo infendationis inſtrumento, & per ipſum Illuſtr. Dom. Ioannem, ac eius ſucceſſores, promiſſis, & promittendis: quinimò ſi contingeret, quod abſit, quandocunque in futurum dictum Illuſtr. D. Ioannem, & eius prædictos ſucceſſores guerram, aut aliud quicquam contra dictos Dominos Ducem, & Principem, vel ſuos facere, ſeu eis debitam obedientiam non præſtare, his caſibus, & quolibet eorumdem, vt, & quando ſuprà, totis viribus reſiſtent dicto Illuſt. D. Ioanni, & ſuis contrà facientibus, aut facere volentibus: reſiliéntque pariter, & reſiſtent, ſine alia quacumque ipſius Illuſtriſſ. D. Ducis, & ſuorum requiſitione; immò etiam eiſdem Dominis Duci, & Principi, primogenito, & ſuis prædictis, totis viribus aſſiſtere, & auxiliari contra dictũ Illuſtr.*

D. Ioannem, & eius prædictos ſucceſſores, bona fide, præciſè, & ſine exceptione quacumque.]

VASALLI, adhærentes, recommendati, communitates, & ſubditi prædicti, & inter cæteros Domini de Riuara, de Rupe, de Sancto Georgio, & alij ſuprà nominati, ad quos directa erant ſuprà dicta mandata: & inter alios, ipſi prædeceſſores modernorum dominorum de Riuara, & Comitis Guidonis S. Georgij Aldobrandini, per publicum inſtrumentum rogatum Vulpiani, die 23. Februarij ſuprà dicti, per Vincentium de Ripa, ad requiſitionem & præceptum ſupradicti Matthæi de Coconato Procuratoris & Commiſſarij ſuprà deputati, promiſerunt, cum iuramento, obſeruationem dictorum contractuum ibi relatorum & deſignatorum, de quibus dixerunt eſſe ſe plenè informatos, in hæc verba formalia: [*Ex eorum meris, & ſpontaneis voluntatibus, vidente, requirente & iubente memorato ſpectabili Matthæo Procuratore, & Cōmiſſario ad hæc electo, tranſmiſſo, & deputato per præfatos dominos Marchionem, & Ioannem eius primogenitū in nominibusq́; eorumdem ipſi vaſſalli, & eorum quilibet, pro ſe, & ſuis heredibus, & ſucceſſoribus vniuerſis, promiſerunt, & promittunt iuramentis ſuis, tactis Euangeliis Sacroſanctis, etiam per fidem ſuorum corporum, more Nobilium datam, in manibus egregiorum domini Iacobi de Turre legum Doctoris, & præfati Antonij Bolomerij, Secretarij, Commiſſariorum, ad hæc per prælibatum dominum noſtrum Principem, & Locumtenentem deputatorum, conſtantibus indè Patentibus eiuſdem Domini Principis literis, datis Taurini, die duodecima menſis huius Februarij, noſtriq́; ſubſcripti Notarij, more publicæ perſonæ recipientium, & ſolemniter ſtipulantium ad opus ipſorum dominorum Ducis Sabaudiæ, & Principis, & ſuorum, ac omnium aliorum, quorum poterit in futurum, quomodolibet intereſſe; ita quòd fides non deroget iuramento, nec econtrà; ſed ſimul concurrant, & ſe coadiuuent, vimq́; & efficaciam obtineant pleniores; & ſub cuiuſlibet ipſorum expreſſa obligatione, & hypotheca bonorum omnium, & ſingulorum mobilium, & immobilium, præſentium, & futurorum, vbicunque conſiſtentium, & valeant vbilibet reperiri præmiſſa omnia, & ſingula per dictum Illuſtr. Ioannem eorum dominum in ipſo homagij, & fidelitatis inſtrumento promiſſa eiſdem Dominis noſtris Duci Sabaudiæ & Principi Pedemontium, ac ſuis prædictis heredibus, & ſucceſſoribus vniuerſis, tanquam valida, & perpetuò duratura, tenere, & adimplere, & nunquam contrà facere,*

Digitized by Google

facere, dicere, vel venire volenti in aliquo conſentire, neque dare, ſeu præbere auxilium, conſilium, aut aliud quodcumque iuuamen, clam, vel palam, tacitè, vel expreſſè, quouis exquiſito colore. Quinimò ſi, vt præmittitur, contingeret, quod abſit, quandocunque in futurum dictum Illuſtr. Ioannem, vel eius prædictos ſucceſſores guerram, aut aliud quidquam contra ipſos dominos noſtros Ducem, & Principem, ſeu eis debitam obedientiam non praſtare, his caſibus, & in quolibet eorumdem, totis viribus dicto Illuſt. Ioanni, & ſuis, quibuſcunque ſucceſſorib. eorúmque Officiariis, & contrà facientibus, aut facere volentibus, aut debitam reuerentiam præſtare denegantibus, reſilire pariter, & reſiſtere, ſine alia quacumque ipſorum dominorum noſtrorum Ducis, & Principis, vel ſuorum requiſitione: immò etiam eiſdem Dominis Duci, & Principi, aut ſuis prædictis toto poſſe aſſiſtere, & auxiliari contra dictum Illuſt. Ioannem, eius prædictos ſucceſſores, ac alios omnes contrà facere volentes, bona fide, præciſè, ac ſine exceptione quacumque.

DIE 10. Aprilis, dicti anni 1435. dictus Ioannes, præſente & conſentiente Marchione patre, renouat procurationem & mandatum doctori Ioanni de Medicis, ad formam, in omnibus, prioris mandati, quod factum fuerat dicto Matthæo de Coconato, abſque tamen reuocatione dicti Matthæi, quin potiùs ad eam confirmandam, vt per inſtrumentum rogatum ab eodem Nicolino de Garrone in pede alterius ſuprà relati.

IAMQVE ipſe Marchio Ioannes Iacobus cõſtituerat eoſdem ipſos Ioannem de Medicis & Matthæum de Coconato, vt cogerent vaſallos, adhærentes, recommendatos, communitates, & ſubditos inter Padum & Tanagrum, ad effectum dictæ adhærentiæ, cum iiſdem clauſulis, de quibus ſuprà, vt per inſtrumentum receptum à dicto Garrone de Liburno, die 22. Martij, 1435. Quemadmodum & idem Marchio & Ioannes iam anteà per aliud inſtrumentum, die 20. Martij, ab eodem Garrone rogatum, deputauerunt eoſdem de Medicis & de Coconato ad exigenda, vel ab inuitis, iuramenta citra Padum & vltra Tanagrum. Quæ omnia iuramenta tandem vbique præſtita ſunt, vt apparet ex variis inſtrumentis eiuſdem reſpectiuè tenoris & ſubſtantiæ, quæ longum eſſet referre.

QVIBVS omnibus ità executioni mandatis, dictus Marchio Ioannes Iacobus, & Ioannes eius filius, ſcripſerunt ambo ad Du-

Digitized by Google

cem Amedeum literas,ſub die 14. Aprilis, in hunc tenorem,qui ſequitur:

ILLVST. & Excelſo Domino dom. fratri honorand. Domino Duci Sabaudiæ: Illuſtr. & Excel. Domine, & frater honoran. præmiſſa recommendatione; Fuerunt ad nos egregij dominus Iacobus de Turre Legum Doctor, Vicarius, & Antonius Bolomerius Secretarius veſter pro executione eorum, quæ fieri reſtabant circa implementum conuentionum celebratarum, qui omnia benè ſolicitè adimpleuerunt, prout ab eiſdem Excell. Veſtra informata reddetur. Præterea cupientes continuò de ſtatu Celſitudinis veſtræ votiuè certiorari, rogamus, vt ad noſtram ſingularem complacentiam dignetur præfata Veſtra Excellen. de ipſius ſtatus fœlici, & votiua conditione nobis ſæpe reſcribere: nos enim gratia Altiſſimi, vnà cum Illuſtribus conſorte, & natis noſtris corporea ſoſpitate vigemus: ſemper ad omnia vota veſtra ſincero corde parati. Dat. Caſallis, die 14. Aprilis, 1435. Marchio Montisferrati, Ludouicus.

ET literæ Ioannis erant inſcriptæ: *Illuſtr. Principi, & Excelſo Domino dom. Duci Sabaudiæ, auunculo, & Domino metuen.*

ILLVSTRIS. Princeps, & Excel. domine auuncule, & domine metuen. Prout per literas Illuſtr. & Excel. Domini domini Genitoris mei metuen. Dominatio veſtra reddetur auiſata, quòd egregij dominus Iacobus de Turre, & Antonius Bolomerius Secretarius executioni mandarunt quæcunq; pro implemento conuētorum fienda reſtabant, & quemadmodū ſperamus, quòd præfati Dominus Iacobus, & Antonius veſtram Celſitudinem informabunt, cuius gratiæ me deuotiſſimè recommendatum reddo, paratumq; ad ſingula iuſſa prælibatæ Dominationis veſtræ, quam fœliciter Omnipotens conſeruare dignetur. Dat. Caſallis, die 14. Aprilis, 1435. Fidelis, & humilis nepos veſter, Ioannes de Monteferrato.

ET quia in laudo & conuentionibus ſuprà narratis, dictum fuerat, quòd ad inſtantiam & requiſitionem dicti Marchionis Montisferrati, promitteret Dux Mediolani obſeruantiam dictarum conuentionum, nomine Marchionis Ioannis, & eorum, qui ipſis eſſent ſucceſſuri, ob eam cauſam Dux Mediolani duobus inſtrumentis die 17. Februarij, & die 18. Martij 1435. receptis per Vrbanum de Iacobo, ſigillatis Ducali ſigillo: [*Inclinatus & motus*, vt ipſe ait, *reiteratis precibus & inſtantiis præfati domini Marchionis, qui ipſum dominum Ducem Mediolani ardentiſſimè ſuis literis & nunciis exorauit.*] De quo nec dubitandum eſt; quoniam alioqui debuiſ

debuiſſet Marchio dimittere & tradere duo illa fortalitia Ponciſturæ & Montiſcalui Duci Sabaudiæ, vt ſuprà dictum eſt, [*Vt pro corroboranda*, ſubiungit ille, *compoſitione, & pace inter ipſos Principes ſanctiſſimè celebrata, firmandamq́; beneuolentiam, & charitatem inter ipſas partes, dictam promiſſionem faciat pro ipſo D. Marchione.*]

NARRATO tenore dictæ conuentionis, cum deſignatione inſtrumenti, [*ſponte & ex eius certa ſcientia, animo deliberato, nullóque ductus errore, promiſit, & efficaciter promittit, & in fide ſui corporis, ac veri, & iuſtiſſimi Principis pollicetur, ſub ſui, & omnium bonorum ſuorum obligatione, pignore, & hypotheca Illuſtr. fratri, & filio ſuo chariſſimo Domino Principi Pedemontium, generali Locumtenenti, ac primogenito præfati Illuſtriſſ. D. Ducis Sabaudiæ, & mihi Vrbano de Iacoppo Secretario, & Notario ſuo perſonæ publicæ ſtipulanti, &c.*]

QVOD dicti Marchio & Ioannes eius filius primogenitus, & eorum ſucceſſores vaſalli, & ſubditi obſeruabunt dictũ laudum, & dictas promiſſiones: [*In omnibus, & per omnia fide integra, inuiolabiliter, & ſine exceptione, nec in aliquo deficient, ſeu contrà facient: & in quantùm in prædictis, vel aliquo prædicto deficerent, contrà facerent, vel non impl'erent, contra ipſos Dominum Marchionem, & filiũ, & ſucceſſores, & vaſallos, & ſubditos, vi, & armis inſurgere, & agere, atque ipſos ad omnimodam obſeruantiam conuentorum compellere.*]

EODEM anno & die 7. Auguſti, Ripaliæ in Sabaudia, diœceſi Gebennenſi, concluſum fuit matrimonium à Duce Sabaudiæ inter Ludouicum Marchionem Saluciarum, & Iſabellam filiam dicti Ioannis Iacobi Marchionis Montisferrati, cum dote decem millium florenorum auri ſoluẽdorum per dictum Marchionem. Cui doti iunxit Dux Amedeus quinque millia florenorum ſimilium, vt per inſtrumentum rogatum ab Antonio Bolomerio, relatúmque à Beneuenuto in ſua hiſtoria fol. 436.

SVPRADICTI contractus donationis, infeudationis & adhærentiæ, & aliæ res omnes, quas ſuprà conuentas fuiſſe diximus, ratificatæ & adprobatæ fuerunt à Guillielmo filio ſecundogenito dicti Marchionis, præſente, nec tantùm conſenſum, ſed etiam auctoritatem præſtante patre, & cùm iuramentis, renunciationibus, & clauſulis oportunis, vt per patentes literas, Caſallis datas, die vltima Nouembris, 1435.

ANNO 1436. Ioannes primogenitus Marchionis profectus in

Digitized by Google

Sabaudiam Tononum vſque, fecit ibi confœderationem, & pacta quædam cum Ludouico Pedemontium Principe, & Locumtenente Ducis Amedei patris ſui, de ſtatu Mediolanenſi, in caſu quo Philippus Maria Dux ſine liberis moreretur: In qua confœderatione fuit expreſsè dictum, & conuentum, vt quidquid tunc fiebat, eſſet citra præiudicium conuentionum & adhærentiarum præcedentium, in hæc ipſa verba: [*Citra ſemper præiudicium, eneruationem, & quamuis aliam derogationem adhærentia perpetuæ, homagiíque, fidelitatis, & aliorum fœderum, pactorum, & conuentionum inter nos, dictúmque Illuſtr. D. Marchionem, ac nos Ioannem primogenitum, Taurini initorum, anno Domini 1435. de menſe Ianuarij, decimatertia indictione, per Antonium Bolomeri Secretarium receptorum, quibus per aliqua præmiſſorum, & infrà ſcriptorum derogare, aut aliàs elidere non intendimus, ſed illa potius firmare, & roborare,*] vt per inſtrumentum rogatum à Franciſco Fabri, 12. Iunij, *1436.* ſubſcriptum manu ipſorum Ludouici & Ioannis: itémq; ſigillatum.

ILLA ipſa confœderatio de verbo ad verbum ratificata fuit & adprobata à Marchione Ioanne Iacobo: ſimúlque à Guillielmo Bonifacio & Theodoro liberis eius, vt per Patentes Caſalis datas, die vndecima Decembris, 143*6*. ab ipſis & à Secretario ſubſcriptas, & debitè ſigillatas.

EADEM ipſa die xj. Decẽbris, per alias Patentes, debitè quoque ſubſcriptas, & ſigillatas, dicti Bonifacius & Theodorus in ipſa ciuitate Caſalis ratificarunt & adprobarunt donationem, infeudationem, & adhærentiam, & conuentiones ſuprà narratas: Et hoc in præſentia & de conſenſu & voluntate Marchionis patris: promiſſa etiam obſeruatione cum iuramento, & obligatione bonorum.

ANNO 1437. & die 23. Decembris, Ripaliæ, per interuentum & tractatum Ducis Amedei, concluſum fuit matrimonium inter Amedeam filiam Marchionis Ioannis Iacobi, & Ioannem de Luſignano Regem Hieroſolimæ, & Cyprii, idque per Oratores dicti Regis & Marchionis, vt recitat Beneuenutus fol. 438.

E o ipſo anno 1437. & die 25. Aprilis, dictus Marchio ſcribit ad Ducem Sabaudiæ in hunc modum:

ILLVSTRIS. & Excelſo Domino, & fratri honorandiſſimo Domino Duci Sabaudiæ.

ILLV-

ILLVSTR. & Excelſe Domine, & frater honoran. præuia recommendatione: Vidimus literas, quas ſpectabilis Bolomerius Conſiliarius veſter nuper ſcripſit ſpectabili domino Henrieto Nattæ dilecto Conſiliario, & Vicario noſtro, ſuper concluſis inter Excellentiam veſtram, & nos. Et quia de his, quos veſtra Fraternitas in hac re, & alia quacunque confidentes habet, plenariam nos fiduciam gerimus, contentamur, quòd cum nominatis in ipſis literis Excel. veſtra ad eius libitum de concluſis inter nos conferat, & diſponat: in omni enim re ſequemur iudiciũ, & conſilium veſtrum, paratiſſimi ad quæcumque vota veſtra. Poſt nouitatem occurſam inter Dom. Thomam de Campo Fregoſo, & M. Baptiſtam eius fratrem, Excel. Dom. Dux. Mediolani, continuò hic penès nos reſidere fecit nobilem Chriſtophorum de Lampugnano, credens fortaſſe ex hoc agendis ſuis fauorem impendi: tractatúrque, quòd domus de Adurnis, eius Excel. reddatur beniuola. Deus autem omnipotens Celſitudinem veſtram conſeruet fœliciter. Dat. Caſalis, die 25. Aprilis, 1437. Marchio Montisferrati.

MORITVR Amedeus Dux Sabaudiæ, ob cuius mortem Ioannes Iacobus Marchio, anno 1440. die 26. Nouembris, conſtituit Marcum de Carreto, Secundinum Nattam, & Euſebiũ Bianzateum Procuratores ſuos ſpeciales ad renouandam & confirmandam adhærentiam perpetuam cum Ludouico filio & ſucceſſore dicti Ducis Amedei, ad formã adhærentiæ iam factæ, anno 1435. die 27. Ianuarij, vt inſtrumento Caſalis per Alexãdrum Brunetum recepto.

SIMILITER & Ioannes filius Marchionis deſtinauit & deputauit per inſtrumentum publicum à dicto Bruneto Oratores, & Procuratores ſuos eos ipſos ſuprà nominatos, quos dictus Marchio deputauerat, vt irent ad Ducem Ludouicum, & ab eo ipſius Ioannis nomine acciperent inueſtituram, eíque præſtarent fidelitatem terrarum, caſtrorum, & locorum, eidem, vt ſuprà, infeudatorum, ad formam inſtrumenti diei 27. Ianuarij, 1435. per Bolomerium recepti.

DICTI Oratores & Procuratores, cùm ſe ad Ludouicum Ducem contuliſſent, renouarunt adhærentiã nomine dicti Marchionis, & inueſtituram à dicto Duce acceperunt nomine dicti Ioannis, eíque iurarunt fidelitatem, vt per inſtrumentum à Franciſco Fabri receptũ, die 29. Ianuarij, 1441. Sumpto ex ipſius protochollis per Iacobum Valerium, ex præcepto Cæſareorum Delegato

legatorum,anno 1535.die 3.Ianuarij: Et dictus Ioannes ratificauit poſteà dictam inueſtituram,& iuramentum fidelitatis, publico inſtrumento per Antonium de Tizonibus, in bona forma recepto, die 12. Aprilis,1441.

IOANNES Iacobus Marchio moritur anno 1445. die 12. Martij, ob cuius mortẽ,Ioãnes eius filius primogenitus,ſucceſſor in Marchionatu, vt obſeruaret & exequeretur quod conuenerat in adhærentia facta 27. Ianuarij 1435. & renouata vt ſuprà, 12. Aprilis, 1441.nempe vt in morte cuiuſlibet Domini dicta adhærentia renouaretur,mittit ad Ludouicum Ducem Sabaudiæ Legatos & Procuratores ſuos ſpeciales Secundinum Nattam, & Gaſparinum ex Marchionibus Inciſæ, ad renouandam dictam adhærentiam,pro terris,caſtellis, & locis inter flumina Padi & Tanagri exiſtentibus.Quod poſtea fecerunt,vt conſtat ex inſtrumẽto rogato à Franciſco Fabri 11.Octobris,1445.Et veluti in prima adhærentia facta à Ioanne Iacobo, cõuentum fuerat,quòd ciuitas Alba,& territoriũ Diani,Rodi, & Rodelli comprehẽderentur tantùm in dicta adhærentia,dum in viuis eſſet dictus Ioan.Iacobus; ſed pòſt comprehenderentur in infeudatione facta à Ioanne; in hac renouatione adhærentiæ ſtatutum & conuentum fuit,quòd dicta ciuitas & ſupradictæ terræ remanerent etiam in adhærentia,dum viueret ipſe Marchio Ioãnes; ſed poſt ipſum recognoſcerentur in feudum per ipſius ſucceſſores, Duci Sabaudiæ,cum præſtatione fidelitatis, quemadmodum fiebat pro aliis terris & locis vltra Tanagrum ſitis. Atque iſta renouata adhærẽtia fuit ratificata ab ipſo Marchione Ioanne, vt in inſtrumẽto excepto in caſtello Montiſcalui, 28. Octobris, 1445. à Bernardino Caluzino.

SCRIPTÆ ſunt poſtea multæ literæ perhonorificæ ab ipſo Marchione ad Ducem, quarum vna 6. Auguſti 1447. eſt huius tenoris:

ILLVSTRISSIMO Principi,& Excel.Domino conſanguineo noſtro honorando Domino Duci Sabaudiæ: Illuſtr. Princeps, & Excel. Domine conſanguinee noſter honorand. Cupientes continuò ſentire noua fœlicia de bono ſtatu veſtræ Celſitudinis,eamdem affectuosè rogamus, vt dignetur per nobilem Guillielminum de Montilio, præſentium latorem, dilectum Scutiferum noſtrum, de ipſo ſuo ſtatu nos certiores reddere. Nos

enim

enim gratia Altiſsimi probè valemus, prout idem Guillielminus Olerius referet, Excellentiæ veſtræ, quam rogamus, vt dignetur eius Guilhelmini relatibus, vt noſtris proprijs indubitatam fidem præſtare, paratiſsimi ſemper in omnibus votis veſtræ memoratæ Celſitudinis. Dat. Caſallis, die ſexta Auguſti, 1447.

Ioannes Marchio Montisferrati, Antonius.

ANNO 1450. die 21. Februarij, Marchio Ioannes requiſitus à Duce Ludouico, vt pacem ratificaret initam inter ipſum Ludouicum, & Franciſcum Sfortiam Ducem Mediolani, in qua dictus Marchio nominatus erat tanquam confœderatus dicti Ludouici, proteſtatus eſt ante ratificationem, [*Quod per aliquam à ſe faciẽdam ratificationem, & adprobationem anteſcriptæ nominationis non intendit modo aliquo derogare inde, & pro iuribus ipſi Domino Marchioni, & ſucceſſoribus competentibus, ſeu competituris in terris, caſtris, villis, diſtrictibus, & locis, quos, quas, & quæ ipſe Illuſtr. D. Dux Sabaudiæ tenet; ſed quod prædicta eius iura competentia, & competitura ſic illæſa, & ſalua remaneant, ac ſi nulla ratificatio nominationis prædictæ ſequeretur:*] vt per extractum & deſcriptum, productum ex parte Mantuæ.

ANNO 1451. & die 15. Februarij Alphonſus Rex Siciliæ, per Procuratores & Oratores in eam rem deputatos, accepit Ducem Sabaudiæ, & Marchionem Montisferrati in partem & ſocietatem fœderis, iam aliàs initi inter ipſum & Venetos, vt conſtat ex inſtrumento dato 16. Aprilis eiuſdem anni: Et inter cætera capita vnum erat; ſi contingeret moueri bellum contra Franciſcum Sfortiam, qui ſe Mediolani Ducem prædicabat, diuiderentur inter eos territoria, & loca, quæ in dicto bello caperentur, modo, & forma ibidem contentis. Et ad requiſitionem dicti Ducis Sabaudiæ, & Marchionis Montisferrati facta fuit à dicto Rege Siciliæ quædam declaratio ſuper vno ex capitulis dicti fœderis, die 29. dicti menſis Aprilis.

ANNO 1454. & die 2. Iulij, cũ diſpenſatione Papæ Nicolai V. contractum fuit matrimonium inter Margaretam filiam Ducis Ludouici, & Marchionem Ioannem, omnibus præſentibus, cum conſtitutione dotis centum millium ſcutorum auri, vt ex inſtrumento rogato Camberij per Ioannem de Clauſo, Secretarium Ducis Sabaudiæ, & Euſebium Deblanzate Secretarium dicti Marchionis: dilata tamen matrimonij executione in annum

Digitized by Google

vſque 1457. vt probatur ex inſtrumento procurationis factæ Caſaliis à dicto Marchione Ioanne fratri ſuo Bonifacio, vt ſe transferret ad Ducem Sabaudiæ, & Margaretam ſuprà dictam, ad ducendam eam in vxorem cum annulo, vt probat inſtrumentum procuratorium, factum die 13. Iulij, eiuſdẽ anni, receptum à Stephano Calüino. Dictus autem Marchio in primo illo inſtrumento, dotalitij, &, vt vocant, doarij nomine, & ſponſalitiæ largitatis, dedit prædictæ Margaretæ quatuor millia ſcutorum annua, obligatis in eã rem locis Tridini, Morani, Burgi S. Martini, & Mombarutij, cum eorum pertinentiis. Quòd ſi dictorum locorum valor non reſponderet dictę quantitati, ſuppleri deberet quod deeſſet, ex aliis locis vicinioribus, addita etiam obligatione & hypotheca bonorum omnium pro reſtitutione dotis. Itémque pacto, quòd primogenitus, qui ex dicto matrimonio naſceretur, deberet ſecundùm vſum & conſuetudinem, in dicto Marchionatu ſuccedere.

MORITVR dictus Marchio Ioannes anno 1464. die 19. Ianuarij, ſine liberis, eique ſucceſſit in Marchionatu Guilhelmus frater ſecundogenitus: & vndecimo die antequàm dictus Ioannes moreretur, id eſt, octaua Ianuarij, legitur conceſſa inueſtitura ab Imperatore Federico III. per Martinum quemdam de Nibia Nouarenſem, aſſerentem ſe Procuratorem dicti Marchionis, quamuis de ipſius mandato non conſtet, feudorum à dicto Imperatore, & ſacro Imperio dependentium: ſpecialiter verò S. Damiani, Diani, Inſulæ, Albæ, Rodi, & Rodelli, cum ipſorum pertinẽtiis, cũ clauſula ſequentis tenoris: [*Alienationibus, ſiue diſtractionibus regalium feudorum, feudalium, & temporalium prædictorum, & pertinentiarum ab eodem per vim, forſan, dolum, metum, ſiue aliam ſiniſtram machinationem, aut alias quouis modo indebitè exactas, & extortas per quoſcunque, & præſertim per Illuſtr. Ludouicum Ducem Sabaudiæ, noſtrum, & Imperij Sacri Principem fidelem dilectum, ipſiuſq́. progenitores, & prædeceſſores quoſuis, vt accepimus obtentas, & factas. Quas omnes & ſingulas non ad alicuius pro hoc nobis oblatæ petitionis inſtantiam, ſed motu proprio, dictaq́. auctoritate, ſcientia, & plenitudine poteſtatis caſſamus, irritamus, & annullamus.*]

GVILLIELMVS, eo ipſo die, quo mortuus fuit Ioannes Marchio frater, cùm in animo haberet, vt contra dictas promiſ-

ſiones

ſiones & conuentiones factas, & à ſe cum iuramento ratificatas, veniret, repudiauit hereditatem dicti Ioannis, & repudiationis tenorem in hæc verba concepit: [*Quòd ipſe Dom. Guillielmus, tam ex ſanguinis neceſſitudine, & Imperialibus indultis, quàm ex vi, & poteſtate conſuetudinis vetuſtiſſimæ Marchionatus Montisferrati, cuius initij memoria non exiſtit, Baroniam, & Marchiam Montisferrati, cum vniuerſis eius dominijs, ciuitatibus, caſtris, oppidis, & territorijs iure ſucceſſorio feudorum regalium ad ipſum Illuſtriſſimũ, & Excellentiſſimum Dominum Guillielmum prærogatiua genituræ, cùm ſe nunc reperiat primogenitum viuentē Illuſtris nunquàm delendæ memoriæ domini Ioan. Iacobi Marchionis Montisferrati, ad ipſum ſolum, & inſolidum eſſe deuolutum, & apertum. Hinc eſt, quòd idem dom. Guillielmus conſultè, & ex eius certa ſcientia, dictam Baroniam, & Marchiam, cum vniuerſis ſuis dominijs, ciuitatibus, oppidis, villis, territorijs, regalibus, & generaliter cum omnibus, & ſingulis iuribus ad ipſam Marchiam, & Baroniam, aut ipſius cauſa, & occaſione Illuſtribus D. Marchionibus, qui per tempora fuerunt in ipſa Marchia, ſpectantibus, & pertinentibus, atque competentibus, acceptat, & admittit: cum proteſtatione ſemper ita integram, optimamq́; cum vniuerſis ſuis iuribus, vt ſuprà, ac ita liberam, & firmam ab omni ſpecie ſeruitutis, tam quoad perſonam ipſius Domini Guillielmi moderni Marchionis Montisferrati, ſaluo ſemper iure Sacratiſſ. Roman. Imperij, quàm quoad ipſam Marchiam, ſicut vnquam fuerit perſona Illuſtriſſ. quondam domini Theodori Marchionis Montisferrati eius aui paterni, & cæterorum aſcendentium eius proauorum, & ipſa Marchia apud eoſdem, vel aliquem ipſorum: & ita continuò proteſtatur, quòd nunc, & in futurum ita, & fatetur, vt ſuprà acceptauit, ſupraſcripta acceptata ſint, prout ſunt, diuerſum corpus, & ſeparatum, nihil penitùs attingens ab hereditate Illuſtriſſ. Dom. Ioannis Marchionis Montisferrati eius germani nouiſſimè viam vniuerſæ carnis ingreſſi, quam quidem hereditatem, & omnia, & ſingula prouenientia, & connexa dicto titulo hereditario in allodialibus, prædictus Princeps Marchio modernus D. Guillielmus repudiat, & à ſe repellit, & abdicat omnino, & peromnia.*

SIMILIS repudiatio eodem ipſo die à Bonifacio quoque facta fuit ratione bonorum allodialium, quæ dictus Ioãnes in hereditate reliquerat, contendens debere illa ad ſe peruenire pro rata ſua portione, per mortem dicti Ioannis ſine liberis, & ſine teſtamento: [*citrà ſemper omne præiudicium ſibi generandum ad feudum-*

Digitized by Google

hærentiæ, ſeu alterius ſubmiſſionis eidem Domino Duci, & ſuis, &c. Et ſunt huiuſmodi proteſtationes numero quatuor: vna ſub die 25. Februarij: alia ſub die nona Aprilis, 1465. tertia ſub die 12. Iunij: & quarta, die 23. Auguſti, 1467.

PROPTER inobſeruantiam & cõtrauentionem à dicto Guillielmo Marchione factam aduerſus ea quæ Ioannes Iacobus pater, & Ioannes filius promiſerát, mouit bellum dictus Dux Amedeus 1467. per Philippum fratrem ſuum, aduerſus dictum Guillielmum: qui pacto fœdere cum Galleaceo Maria Duce Mediolani filio Franciſci Sforriæ, curauit quantùm potuit, vt ſe ab imminentis periculi metu liberaret. Itaque poſt conflictus aliquot, tandem fuit inita pax inter dictum Philippum, tanquam Locumtenentem & Procuratorem dicti Ducis Amedei, vt conſtat ex mandato ſub die 9. Nouembris, dicti anni 1467. & Ducem prædictum Mediolani, tã ſuo nomine, quàm dicti Marchionis Guilhelmi, ſcilicet die 14. dicti Nouembris, vt conſtat per inſtrumentum rogatum à Cico Simoneta: in quo præter cætera conuentum fuit in hæc verba: *Item*, declaratur per hos articulos, quòd quãtùm ad lites & controuerſias de his locis & homagio, &c. quæ vertuntur inter dictos D D. à Sabaudia & Marchionem Montisferrati, vnaquæque pars in priſtinis ſuis iuribus, ſuoque gradu remaneat, qualiter erant [*ante motum præſentis guerræ.*]

MORTVA deinde priore Guillielmi coniuge, ſecundam duxit ille Eliſabetham, Frãciſci Sforriæ filiam, & ſororem dicti Ducis Galleacei Mariæ, die 18. Iulij, 1469.

MORITVR dictus Dux Amedeus VIII. anno 1472. die 30. Martij, relicto Philiberto filio ſuo primogenito ſucceſſore in Ducatu, & aliis liberis omnibus infantibus, ſub tutela Yolandæ à Francia vxoris ſuæ, conſtitutis, vt conſtat ex tutelari inſtrumento, recepto per Antonium Iacobum de Puteo, & Iacobum Lambertum, die xj. Aprilis, 1472. cùm eſſet Philibertus annorũ ſex duntaxat, quippe natus die 7. Auguſti, 1465. Is anno 1479. menſe Februarij, duxit vxorem Blancam Mariam filiam Galleacei, Ducis Mediolani. Poſteà mortuus abſque liberis, anno 1482. 22. Aprilis, & ſic annorum tantùm ſedecim, menſium octo, & dierum quindecim, ſuperſtite dicta Blanca, quæ poſteà cum Imperatore Maximiliano ſecundas iniit nuptias. In Ducatu autem Sabaudiæ

Digitized by Google

ſucceſſit Carolus huius nominis primus, frater dicti Philiberti, ætatis annorũ quindecim, quippe qui natus erat 29. Martij, 1468. Is ſubinde annum agens 17. contraxit matrimonium cum Blanca filia defuncti Marchionis Guillielmi, anno 1485. menſe Aprili, vt mox dicetur. Mortuus deinde anno 1490. die 13. Martij, & ſic ætatis annorum triũ & viginti, relicto ſucceſſore Carolo Ioanne Amedeo, filio ſuo anniculo, ſub tutela dictæ Blãcæ vxoris ſuæ: qui & ipſe poſteà adhuc infans defunctus eſt, natus ſcilicet 24. Iunij, 1479. & mortuus 16. Aprilis, 1496. Cui ſucceſſit in Ducatu Philippus filius, iam ſupradicti Ludouici, & patruus magnus dicti Caroli Ioannis Amedei: qui Philippus iam tùm erat annorum ſexaginta octo, cùm natus eſſet anno 1438. die 6. Februarij: nec Ducatum tenuit, niſi anno vno, menſibus ſex, & diebus vno & viginti: obijt enim anno 1497. die 7. Nouembris. Philippo ſucceſſit in Ducatu Philibertus, filius eius primogenitus, ætatis annorum ſeptemdecim, natus nimirum anno 1480. die 21. Martij. Et mortuo eo in minore adhuc ætate conſtituto, nẽpè anno 1504. die 10. Septembris, abſque liberis, ſucceſſit Carolus III. frater ipſius, & filius Philippi Ducis ſupradicti.

ANNO 1479. Ludouicus Marchio Saluciarum vxorem duxit, præcedẽte diſpenſatione Apoſtolica, Ioannam filiam Guillielmi ſupradicti, cùm dote & pacto de ſuccedendo in Marchionatu Montisferrati, in caſum quo Bonifacius frater Marchionis moreretur ſine liberis maſculis legitimis, & naturalibus, vt refert Beneuenutus fol. 480.

MORITVR tandem Marchio Guillielmus anno 1483. die vltima Februarij, ſine maſculis, ſuperſtite ſola filia Blanca; Eique ſucceſſit in Marchionatu Bonifacius ſupradictus, qui cùm anteà conſenſiſſet pacto de ſuccedendo facto, vt ſuprà dictum eſt, inter Marchionem Guillielmum & Marchionem Saluciarum in matrimonio dictæ Ioannæ, reuocauit dictum conſenſum, reponendo & reducendo ſe, inquit, in ſuam priſtinam libertatem, diſpoſitionem & arbitrium proprium, vt poſſet diſponere de Marchionatu quandocumque, & quo liberet modo, vt ſcribit Beneuenutus fol. 483.

MARCHIO Bonifacius ſubinde in matrimonium collocauit dictam Blancam filiam Marchionis Guillielmi fratris ſui, Carolo

rolo huius nominis I. Duci Sabaudiæ, qui cùm adhuc in iuuenili ætate conſtitutus eſſet, & ſub adminiſtratione cuiuſdam vaſalli ſui, inductus fuit ab eo, colludẽte per inſidias cum Marchione Montisferrati, vt dictum matrimonium cõtraheret peſſimis condicionibus & valdè inſolitis, id eſt, vt moriente dicto Bonifacio cum maſculis naturalibus & legitimis, dos conſtituta eſſet dictæ Blancæ ducatorum octoginta millium, ſoluendorum poſt mortem dicti Bonifacij in ſingulos annos, quinque millium: ita vt, ſi dictus Marchio per annos quamplurimos vixiſſet, prout naturaliter euenire poterat, interim ſuſtinuiſſet Dux onera matrimonij, nec tamen aut dotem vllam, aut dotis fructus vllos habuiſſet: obligatis tamẽ per dictum Marchionem pro dotis ſolutione terris Montisferrati citra Padum exiſtentibus. Et caſu quo dictus Bonifacius moreretur ſine liberis naturalibus & legitimis, conſtituebat in dotem dictas terras citra Padum exiſtentes: Reliquum verò totum Marchionatum ſibi ſuæque liberæ volũtati & diſpoſitioni reſeruabat; nulla tamen facta vel minima mentione donationis, infeudationis, adhærentiæ, & aliorum iurium ſupradictorum. Dictus autem Dux augmentum fecit & donationẽ propter nuptias ducatorum viginti millium, cum promiſſione reſtituendæ dotis, & augmenti dictæ Blancæ & ipſius heredibus, in caſum quo dictus Dux moreretur. Et pro dicta reſtitutione obligauit ei loca Ciriaci, Caſellarum, Mõtiſcallerij, Vigonis, Villefrancæ, Carignani, & Lancei, & aliorum omnium locorum, ſi non eſſet ei ſatisfactum pro dicta quantitate. Et caſu quo dicta Blanca in matrimonio ſine liberis moreretur, promiſit dictus Dux eam dotem reſtituere ad eam vſque quantitatem, quam legitimè conſtaret ab eo fuiſſe exactam, & à dicto Marchione ſuiſve heredibus ſolutam. Qui porrò caſus nõ euenit, præmortuo ſcilicèt marito Duce, relictis quidem liberis, vnico nimirum filio, vt ſuprà dictum eſt; ſed qui tamen & ipſe antè dictam Blancam matrem deceſſit. Præterea fuit cõuentum, vt in caſum, quo ſiue Status, ſiue Dux Mediolani ceſſaret in ſoluenda penſione annua quindecim millium ducatorum, dicto Marchioni promiſſorum, tali caſu dictus Dux Sabaudiæ teneretur anno quolibet, quandiu viueret, dare dicto Marchioni ducatorum quatuor millia. Et ſi non daret, poſſet dictus Marchio, & ipſius heredes ea ipſa quatuor millia ducatorum

torum

Digitized by Google

niſſet, ad diminutionem præfati Marchionatus, & feudi à nobis, & anteceſſoribus noſtris Rom. Imperatoribus, & Regibus ſibi, & ſuis prædeceſſoribus conceſſi ſublata dici poſſet, & allegari, non obſtante: quibus per præſentes derogamus, & derogatum eſſe volumus ex certa noſtra ſcientia, & de plenitudine poteſtatis, legibus quibuſcumque, ſtatutis, & conſuetudinibus, aliiſq; quibuscumque in contrarium diſponentibus non obſtantibus. Declarantes ea intentione nos id diſponere pro conſeruatione iurium, dominij, priuilegiorum, & gratiarum dictæ Marchiæ, ſeu Illuſtr. Marchionibus conceſſorum: & eo libentius, quòd eorum fides, & deuotio verſus Sacrum Rom. Imperium in hunc vſque diem extitit inuiolata, eritq; in futurum, vt nobis ipſi facilè perſuademus.

DICTVS Bonifacius Marchio die 19. Aprilis, 1487. ſcribit ad Ioannem Cappellinum, Doctorem, Magiſtrum redituum literas ſequentis tenoris:

SPECTABILI Doctori Domino Ioanni Capellino, Magiſtro intratarum, & Oratori noſtro chariſſimo, Marchio Montisferrati. Spectabilis chariſſime nobis, Etſi alijs literis ad te datis, ſcripſerimus vt ad nos redires; nihilominus ob cauſas, quæ nunc Mulazani occurrunt, volumus, vt licèt iam iter aggreſſus ſis, regrediaris ad Illuſt. D. Ducem Sabaudiæ, & omni diligentia & ſollicitudine agas apud ſuam Excell. ne qua terris noſtri retrofeudi moleſtia aut impedimentum afferatur, vti promiſit nobis, & ſperamus Illuſtr. ſuam Dominationem promiſſa obſeruaturam. Quem verò ſucceſſum res habitura ſit, fac vt nos continuò moneas. Dat. Caſallis, die 19. Aprilis, 1487. Pro illuſtriſſ. Domino, Sigillata, Anton. Vulpus.

SCRIBIT dictus Beneuenutus in hiſtoria ſua fol. 489. dictum Bonifacium contraxiſſe matrimonium cum Maria filia Deſpotti Stephani, interueniente tractatu Imperatoris Federici III. & quòd moriens ſine filijs, auxit dotem eius, quæ erat duntaxat decem millium ducatorum, vſque ad centũ millia, pro quibus cautum illi eſſe voluit ſuper bonis ſuis omnibus, & ſpecialiter ijs quæ vltra flumen Tanagrum ſita erant.

ANNO 1490 die 1. Iulij, Marchio Bonifacius apocham ſcripſit Ludouico Sfortiæ Duci Mediolani totius pecuniæ, quæ ſupererat à dicto Duce debita, pro penſione annua ſupradicta: idque mediante ſumma viginti millium ducatorum, ſolutorum Defendenti Suardo, vt ſcribit dictus Beneuenutus fol. 493.

MORITVR Marchio Bonifacius anno 1491. ſuperſtitibus

Guillielmo & Ioanne Georgio filiis ſuis,inter quos ſic teſtatus eſt, vt Guillielmo primogenito ſuo Marchionatum reliquerit: Ioanni Georgio autē caſtella Montillij, & Morani; Mariæ denique vxori ſuæ tutelam liberorum, cum facultate [*vt poſſet alienare, & pignorare loca & caſtra, prout opus fuerit.*

DICTVS Guillielmus obtinuit ab Imperatore Maximiliano, anno 1494. inueſtituram cum clauſula annullatiua, ſimili ei quam Federicus III. vſurpauerat.

ANNO 1504. die 10. Septēbris, Maximilianus Imperator, cùm ei à parte Ducis Philiberti, quem Philippi primogenitum filium diximus, porrectæ eſſent ſupradictæ conuentiones donationis & infeudationis, cū ratificationibus à dicto Marchione Ioāne Iacobo & ipſius filiis reſpectiuè factis, & ad ſupplicationē dicti Ducis Philiberti, [*Matura,* inquit, *ſuper his omnibus Conſiliariorū, & Procerū noſtrorū deliberatione præhabita: non per errorē, aut improuidè, ſed bonis, & iuſtis ad hæc moti reſpectibus, ex noſtra certa ſcientia, motu proprio, ac de noſtræ ſupremæ poteſtatis plenitudine, pro nobis, & noſtris in ipſo Sacro Imperio ſucceſſoribus,*] laudauit, ratificauit, & adprobauit dictas conuentiones, donationem, infeudationem, & ratificationes; & inueſtiuit dictum Ducem Philibertum de dictis locis comprehenſis in dictis diſpoſitionibus, [*In augmentum aliorum feudorum, quæ tenet à nobis & Imperio Sacro: eidem præterea quodcumque ius nobis in præmiſſis competens infeudantes; iure tamen ſuperioritatis ſemper ſaluo:*] Remittendo ei omnem caducitatem, & reſtituendo eum etiam aduerſus omnem præſcriptionem, ſi qua decurſa fuiſſet. Deinde ſubiungit, [*Reuocantes etiam, & irritam decernentes omnem conceſſionem, & inueſtituram per nos, ſeu prædeceſſores noſtros forſan inaduertenter, præmiſſis incognitis de huiuſmodi rebus donatis dicto Marchioni Montisferrati, donatori, eiuſq; liberis; & ſucceſſoribus factam in præiudicium prænarratorum contractuum. Mandantes inſuper, & iniungentes Illuſtri Guillielmo moderno Marchioni Montisferrati, filio Bonifacij vltimi ratificantis, & ipſius Illuſtris Ioannis Iacobi Marchionis donatoris nepoti, ſub pœna priuationis feudorum, quæ tenet à nobis, & Imperio Sacro, amiſſioniſque prænarratarum rerum, & bonorum ipſi Sabaudiæ Duci applicandorum, indignationisq; Regiæ noſtræ grauiſſimæ, quatenùs iuxta formam prænarratorum contractuum, cum eius prædeceſſoribus initorum, eidem Duci Sabaudiæ, & ſuis prædictis ſucceſſoribus*

ceſſoribus

Digitized by Google

ceſſoribus fidelitatem, & homagium præſtet, & de præmiſſis inueſtituram accipiat, omni exceptione reiecta. Supplētes omnes defectus, &c.]

ACCIDIT vt eo ipſo conceſſionis die moreretur Dux Philibertus, cui ſucceſſit in Ducatu Carolus III. eius frater, vt ſuprà dictum eſt, qui poſt paullulum temporis volens pro cōſeruatione & cōſecutione ſuorum iurium, mouere bellum Marchioni Guilielmo, ne id faceret prohibitus fuit à Maximiliano Imperatore, per patētes ipſius literas, ad dictum Ducem ſcriptas die 20. Aprilis, 1509. Quibus declarabat intellectas à ſe controuerſias, quæ inter dictum Ducem & Marchionem Montisferrati verſabantur: quarum occaſione veriſimiliter metui poterat ne bellū & armorum motus naſceretur. Et quòd cùm dictus Imperator fœdus pepigiſſet cum Ludouico Rege Franciæ, ſtatuerat cum exercitu ire in Italiam, ibiq́ue coronam Imperialem aſſumere: poſteà aduerſus infideles bellum gerere, quæ omnia per dictas controuerſias, ſi in bellum prorumperent, facilè poterant impediri. Ideóque cùm ad ipſum, tanquam ad Imperatorem & ſupremum & competentem iudicem vtrumque ſpectaret, vt & dictas controuerſias terminaret, & bellum prohiberet, declarat ſibi propoſitum eſſe vbi primùm Italiam ingreſſus erit, componere omnia amicabiliter: [*& ex bono & æquo,*] ſi fieri poterit; ſin minùs, decidere & terminare dictas controuerſias per viam iuris, & iuſtitiæ, aſſumptis ſecum Iuriſconſultis, & viris longa rerum experientia confirmatis. Interim verò iubet dicto Duci, & imperat, ne quid aduerſus dictū Marchionem, eiuſq́ue ſubditos & Statum innouet, ſub pœna ſuæ indignationis, inobedientiæ, & rebellionis, & amiſſionis ſuorum iurium, feudorum, & priuilegiorum. Subiungens quòd ſub eadem pœna idem ipſum Marchioni imperauerat. Et quòd ſi quis eorum contraueniret, procederetur contra eum à dicto Imperatore, & Gallorum Rege & aliis Principibus Imperij, (quorum intererat dictam expeditionem aduerſus infideles faciendam non impediri,) tanquam contra inobedientem & contumacem ad dictarum pœnarum declarationem.

IDEM ille Imperator Maximilianus, dicto anno 1509. die penultima Iulij, per patentes ſuas literas dicit, Quòd licèt in omni conceſſione Imperiali, intelligatur reſeruatum ius tertij; nihilominùs ad ſupplicationem dicti Ducis Caroli declarat, non fuiſſe

Digitized by Google

mentis ſuæ per vllam inueſtituram factam, vel faciendam Marchioni Montisferrati derogare, nec præiudicium facere conceſſionibus,& iuribus dicti Ducis Caroli: imò velle ſe,vt ſaluæ,illæſæ,& in ſuo robore ſint,& maneant.

MORTVVS eſt Marchio Guillielmus anno 1518.die 4.Octobris, facto priùs teſtamento, quod ex parte Mantuæ in actis productum eſt: in quo legauit Annæ Dealanſonæ vxori ſuæ caſtella Serri & Calliani, [*cum omnimoda iuriſdictione hominum, fidelitate, iuribus,& pertinentiis vniuerſis.*] Quæ caſtra iam anteà dictus Guillielmus eidem Marchioniſſæ donauerat. Legauit ei præterea caſtrum Ricaldoni, anteà quoque per Marchioniſſam ab eodem Marchione comparatū. Liberos ſuperſtites reliquit Bonifacium, & Margaretam, prætereà ſuperſtitem fratrem Ioannem Georgium. Marchionatum reliquit Bonifacio, qui de eo fuit inueſtitus à glorioſæ memoriæ Imperatore Carolo V. anno 1522.

INTERIM deceſſerat Duciſſa Blanca ſine liberis, ſed cum teſtamento, quo heredem ſibi vniuerſalem inſtituit dictum Ducem Carolum, ſubſtituendo ei filios ipſius.

CAROLVS V. Imperator anno 1521. die 3. Maij, & anno 1530. die 15. Martij, per patentes ſuas literas confirmauit conuentiones, donationem, & infeudationem, de quibus ſuprà, in fauorem dicti Ducis Caroli.

DEFVNCTVS deinde eſt Marchio Bonifacius filius Guillielmi, anno 1530. die 6. Iunij, abſque liberis, ſuperſtite Margareta ſorore ſua,quæ iam tunc nupſerat Federico de Gonzaga I. Duce Mantuæ, ſuperſtite præterea Io. Georgio patruo ſuo, qui in Marchionatu ſucceſſit: & ex inde multas fecit alienationes, & inter cætera bona vendidit molendina & tributa Tridini,multa prætereà à loco Morani dependentia : inſuper Verolengum, Nitiam, bona Pomerij, Fraſſigni, Boſſoli,& Burgi S. Martini, Montiſmagni, & partem bonorum Pontiſturiæ, Monſani,Caſorſi, partem vnam Diani, Cremolini, & alia multa bona, de quibus deponunt teſtes examinati ex parte dicti Ducis Sabaudiæ, ſuper 12. & 15. articulis.

FEDERICVS & Margareta coniuges & Duces Mantuæ anno 1532 die vltima Decembris, viuo adhuc Ioanne Georgio Marchione ſupradicto, inueſtiti fuerunt à Carolo V. Imperatore de

Digitized by Google

de Marchionatu Montisferrati, quotieſcumque contingeret dictum Ioannem Georgium mori ſine maſculis: Et vt dictam inueſtituram obtinerent, ſupplicarunt, vt ex narratione inueſtituræ conſtat, quòd dicto Marchioni Ioanni Georgio nulla ſpes ſupererat ſuſcipiendorum liberorum. Ideoque petierant, vt eo caſu adueniente, inueſtirentur à dicto Imperatore in feudum nobile, paternum, antiquum, & auitum, pro ſe & ſuis deſcendentibus, legitimis, & maſculis deficientibus, pro fœminis; ita tamen vt fœminæ etiam ſemel aut ſæpiùs excluſæ poſſent admitti: atque ita ab Imperatore inueſtiti ſunt, iuxta formam ſupplicatam.

Pavllo pòſt deceſſit ſubita & improuiſa morte correptus dictus Ioannes Marchio, die vltima Aprilis, 1533. abſque liberis, ſuperſtite dicta Margareta Ducilla Mantuæ nepte ex fratre præmortuo, & Carolo Duce Sabaudiæ prætendentibus ambobus ſucceſſionem Marchionatus Montisferrati.

Anno 1534. die 7. Maij, Carolus V. Imperator declarat patentibus ſuis literis, quòd per Montisferrati inueſtituram à ſe factam Ducibus Mantuæ, non fuit, nec eſt ſuæ mentis derogare iuribus Ducis Sabaudiæ, ad eum quomodolibet ſupradicto Marchionatu pertinentibus, & ſpectantibus. Quæ vult eidem manere ſalua, illæſa, & intacta, nonobſtante dicta inueſtitura: immò de ſua certa ſcientia, motu proprio, & de plenitudine Cæſareæ poteſtatis ea iura confirmat, & adprobat.

Die 10. Maij, Imperator ſupradictus concedit teſtimoniales Procuratori Ducis Caroli de interpellatione ab eo facta ad capiendam inueſtituram & acceptandam poſſeſſionē Mōtisferrati.

Per mortem dicti Ioannis Georgij Marchionis, dictus Imperator Carolus iuſſit ad ſuas manus reduci Marchionatum Montisferrati, tanquam feudum ab eo dependens: idque, vt habebant verba mandati, tam ad adminiſtrandā iuſtitiam omnibus in dicto Marchionatu ius aliquod prætendentibus, & competitoribus: quàm ne qua ſupereſſet occaſio committendi aliquid de facto, in præiudicium pacis, & tranquillitatis Italiæ. Deinde quoſdam ex ſuis Conſiliariis delegauit, poſtea in progreſſu litis mutatos in alios, quibus mandauit, aut ad minùs quatuor ex omnibus, qui commodiùs in eam curam poſſent incumbere, in eo Italiæ loco, qui partibus, & cauſæ conuenientior videretur, vt vocarent in

Digitized by Google

ius, & citari curarent omnes, ſiue in vniuerſum, ſiue ſingulariter prætendentes in dicto Marchionatu; eorumque auditis in voce & in ſcripto rationibus, litem inſtruerent ad definitiuam vſque ſententiam: & ita inſtructa lis, ab eorum aliquo ferri deberet, aut mitti cum eorum placito & conſilio, ad eumdem Imperatorem; vt poſſet miniſtrare iuſtitiam, prout rationis eſſet & æquitatis, vt latiùs continetur in literis Imperialibus, datis die vltima Iulij 1533.

QVI Delegati laxarunt literas citatorias contra omnes ius prætendentes, die 10. Martij, 1534. publicatas voce cridæ, in locis Caſallis, Tridini, Aquij, Albæ, Nitiæ, & Montiſcalui, Ad comparendum intra menſem, coram ipſis, in ciuitate Mediolani: quam elegerunt, vt commodiſſimam inter cæteras omnes Italiæ ciuitates, vbi agitari cauſa deberet, & iudicium ferri: Idque ad iura partium omnium proferenda, proponenda, & deducenda, prout ſingulis meliùs videretur, Ad effectum inſtruendi proceſſus, iuxta formam & mentem commiſſionis, & delegationis ipſis factæ.

ATQVE ita inſtituto iudicio, comparuerunt multi prætẽdentes & competitores: & quidem vniuerſum Marchionatum prætendebant Federicus de Gonzaga & Margareta eius vxor, Duces Mantuæ, Carolus Dux Sabaudiæ & Franciſcus Marchio Saluciarum. Speciales verò & ſingulares petitiones varias propoſuerunt: idem ille Carolus Dux Sabaudiæ, Dux Mediolani, dictus Marchio Saluciarum, Iulia de Arragone vidua dicti Marchionis Ioannis Georgij, & alij quamplures: de quibus tractare nihil attinet, cùm agatur de ſolis iuribus, quæ Dux Sabaudiæ & Duces Mantuæ, tanquam præcipui competitores prætendebant.

A parte igitur Federici de Gonzaga Ducis Mantuæ, & Margaretæ vxoris ipſius propoſitum fuit, dictæ Margaretæ tanquam nepti ex fratre & heredi ab inteſtato dicti Ioannis Georgij Marchionis vltimi Paleologi, debitam eſſe poſſeſſionem dicti Marchionatus, & ambobus quoque ipſis coniugibus, vtpote à Cæſarea Majeſtate, vt ſuprà dictum eſt, inueſtitis: Addita ſemper proteſtatione quòd nollent ingredi petitorium, quin priùs in ipſorum fauorem deciſum eſſet poſſeſſorium. Ob eamque cauſam ſublatum poſſeſſionis ſequeſtrum, quod iuſſu Imperatoris factum

fuerat:

fuerat: In eamque rem fuit ex eorum parte producta ſupradicta inueſtitura Caroli V. & aliæ pleræque tam Saxonibus, quàm Paleologis conceſſæ, cum multis iuribus & ſcripturis ex ſuprà relatis. Et præterea deducti fuerunt varij articuli & multi teſtes examinati ſuper ijs omnibus, quæ probari poſſe & debere videbãtur. Quæ hîc latiùs exprimere neceſſe non eſt.

A parte autem dicti Caroli Ducis Sabaudiæ propoſita fuit petitio vniuerſalis dicti Marchionatus, varijs tribus de cauſis.

PRIMO, quia per defectum lineæ maſculinæ Paleologorum, mortuo ſine liberis Ioanne Georgio vltimo Marchione, dictus Dux Carolus, tanquam maſculus deſcendens à Violanda filia Theodori ex familia Paleologa primi inueſtiti, præferri debebat dictæ Margaretæ, tanquam fœminæ, in ſucceſſione dicti Marchionatus. Quandoquidem in ſucceſſione feudali, maſculi, etiam ex fœmina, & remotiores in gradu, præferri debẽt fœminis; cùm maſculus & fœmina deſcendunt ab eodem primo ſtipite inueſtito pro maſculis & fœminis. Ob ídque probata fuit ſucceſſio graduum, & genealogia dicti Caroli à dicto Theodoro, mediãte perſona Violandæ vxoris Comitis Aymonis, per multas ſcripturas, quæ nullum dubitationi locum relinquũt, cùm ad dictum Carolum, tanquam deſcendentem ab ipſo Aymone in recta linea, ſucceſſio Ducatus peruenerit.

SECVNDO, vi & virtute dictorum pactorum dotalium, quæ ſuprà retulimus inita fuiſſe inter dictum Aymonem Comitem Sabaudiæ, & ſuprà dictum Theodorum, in matrimonio dictæ Violandæ filiæ: Purificata nempè condicione dictorũ pactorum per mortem dicti Ioannis Georgij vltimi maſculi Paleologi.

TERTIO, quòd dictus Carolus eſſet heres vniuerſalis Duciſſæ Blancæ, filiæ Guillielmi Marchionis.

VLTRA quam petitionem vniuerſalem, fuit alia quoque ſpecialis ſubordinatè propoſita, de terris & locis dicti Marchionatus, conſiſtentibus citra Padum, & vltra Tanagrum, idque virtute conuẽtionum, donationis, & infeudationis, die 27. Ianuarij, 1435. de quibus ſuprà dictum eſt: nimirum quòd finita linea maſculina Ioannis, qui fuerat filius Ioannis Iacobi, & à Duce Amedeo VII. inueſtitus, reſtabat deuolutum feudum ad Carolum, tanquam ad dominum directum.

ALIA etiam ſpecialis prætenſio competebat dicto Duci Carolo, id eſt, de dote Ducisſæ Blancæ, quæ erat ducatorum octoginta millium, cum acceſſionibus, velut qui heres vniuerſalis inſtitutus eſſet, in teſtamento dictæ Blancæ, de cuius dotali inſtrumento, vt ſuprà producto, licèt ad alios fines ex parte Mantuæ, legitimè conſtabat.

ET pro fundamento petitionum dicti Ducis Caroli, fuerunt ex parte ipſius producta inſtrumenta dotis dictæ Violandæ. Itémque laudi, donationis, infeudationis, & adhærentiæ. Præterea teſtamentum dictæ Blancæ, & alia multa ſuprà relata, ne dicam innumera: cum reproductione multorum in punctis vtilibus, quæ ex parte Mantuæ & Marchionis Saluciarum producta fuerũt. Additis etiam pleriſque teſtationibus, & depoſitionibus teſtium, & probationibus, quas hîc referre ſuperuacuum eſſet.

TANDEM poſt longos litis anfractus prolata fuit Genuæ à Carolo V. Imperatore ſententia, die 3. Nouembris, 1536. infraſcripti tenoris:

CAROLVS Diuina fauente Clementia Romanorum Imperator Auguſtus: Defuncto Illuſtr. Ioan. Georgio, vltimo Marchione Montisferrati ex linea Paleologa, Marchiam, & Statum Montisferrati ſub noſtram Imperialem manum reduximus, tùm vt quod Cæſareæ dignitati, & iuſtitiæ cõueniret præſtare poſſemus, tùm vt prouideremus ne quid de facto, & vi attemptaretur quod Italicæ paci & trãquillitati obſiſteret. Cumq; pro more noſtro nihil magis cuperemus, quàm in hoc negotio de plano procedi, & cum ſumma æquitate, & iuſtitia proſpici, vt omnibus volentibus de iure ſuo experiri æqua lance, vera, & breuis iuſtitia adminiſtraretur, cauſam dictæ Marchiæ, quondam Antonio de Leyua Principi Aſculi, Marino Carracciolo Protonotario tunc Apoſtolico, nunc Cardinali, & aliis condelegatis cognoſcendam, & vſque ad ſententiam excluſiuè inſtruendam commiſimus, vt illam legitimè inſtructam cum eorum conſilio, & ſententiis nobis decidendam remitterent. Coram quibus Delegatis comparuêre Procuratores Illuſtr. Pincipum Ducum Sabaudiæ, & Mantuæ, ac Marchionis Saluciarum prætendentes ius vniuerſale, & particulare ad Marchiam prædictam: ac nonnulli alij prætendentes ius particulare ſuper aliquibus locis, & caſtris dictæ Marchiæ, & tàm coram dictis Delegatis, quàm coram aliis noſtris Delegatis in dicta cauſa Neapoli, videlicet Maio Vicecancellario, &c. vſque ad concluſionem in cauſa excluſiuè proceſſerunt,

runt, & ita cauſam inſtruxerunt, vt meritò illius deciſioni incumbere, illíque vltimam manum imponere, & id præſtare debeamus, quod huiuſmodi cauſæ, & perſonarum grauitati, & temporibus iſtis conuenire arbitramur. Iccircò habita priùs, & audita à dictis noſtris Delegatis diligenti cauſæ relatione, & intellectis eorum iudicijs, & ſuffragijs, ac viſis, &c. omnibuſq; diligenter, & maturè diſcuſsis, & examinatis: accedente etiam conſilio, & matura deliberatione aliorum Procerum noſtrorum, partibus pro hac die, & hora ad audiendum ſententiam coram nobis legitimè citatis. Ante omnia ex ſuprema noſtra poteſtate, & Cæſareo officio, cauſam hanc inter dictas partes, tàm ius vniuerſale, quàm particulare ſuper dicta Marchia Montisferrati, & bonis, locis, & caſtris dictæ Marchiæ prætendentes, tàm in poſſeſſorio, quàm in petitorio concludentes, & pro concluſa habere volentes, CHRISTI nomine inuocato; in hunc, qui ſequitur modum, diffinitiuè pronunciamus, & declaramus.

IN primis, quoad petitionẽ vniuerſalem Illuſtr. Franciſci Marchionis Saluciarum petentis ſibi Marchiam adiudicari, cauſis de quibus in proceſſu: Pronunciamus, & declaramus, nullum ius dicto Marchioni Saluciarum competere in dicta Marchia Montisferrati, & Statu, & bonis per eum petitis. Ad petitionem autem particularem dicti Illuſtr. Marchionis Saluciarum reintegrationis poſſeſsionis, & adiudicationis ciuitatis Albæ: Pronunciamus, & declaramus in iudicio poſſeſſorio nullum ius competere dicto Marchioni Saluciarum: in petitorio, tàm dicto Marchioni Saluciarum, quàm ciuitati Albæ ius, quod eis competere prætendunt, reſeruando. Ad petitiones verò vniuerſales Illuſtr. Ducis Sabaudiæ tàm ratione pacti dotalis, quàm ratione ſucceſsionis ex perſona, & iure Violandæ filiæ Theodori primi Marchionis Montisferrati ex linea Paleologa, quàm ex perſona, & iure hereditario Blancæ filiæ Marchionis Guillielmi: Pronunciamus, & declaramus nullum ius vniuerſale ex dictis cauſis, & petitionibus dicto Illuſtr. Sabaudiæ Duci in dicta Marchia Montisferrati, & bonis ſupradictis competere. At in petitione particulari dotis octuaginta mille ducatorum dictæ Blancæ, Declaramus dictam dotem deberi prædicto Duci Sabaudiæ, vt heredi dictæ Blancæ, eámque ſibi adiudicandam eſſe, prout adiudicamus ſuper bonis allodialibus, mobilibus, & immobilibus, & ſuper melioramentis factis in Marchia, caſtris, & locis per tunc Marchionem Guillielmum dictæ Blancæ patrem poſſeſsis ratione hypothecæ, & iurium dotalium: ſaluis exceptionibus, tàm ſolutionis, quàm alijs, ſi quæ competunt, in executione reſeruatis. In petitione verò vniuerſali Il-

luſtr. Federici de Gonzaga, & Margaretæ Paleologæ coniugum, Ducum Mantuæ, tàm circa poſſeſſorium, quàm petitorium: Pronunciamus, & declaramus dictam Marchiam Montisferrati, & caſtra, & loca feudalia, & alia per Marchiones Paleologos poſſeſſa fore, & eſſe illis adiudicandam, & adiudicanda, prout illa eis adiudicamus. Reſeruatis locis, bonis, & caſtris, de quibus in donatione facta à Ioan. Iacobo Marchione Montisferrati, Illuſtr. Amedeo tunc Duci Sabaudiæ, vt infrà: Super quibus pronunciamus, & declaramus, quo ad dicta bona, de quibus eſt contentio inter dictas partes, ratione, & cauſa dictæ donationis, & infeudationis per dictum Illuſtr. Ducem Sabaudiæ prætenſarum, prædictos Duces Mantuæ immittẽdos eſſe in poſſeſſionem dictorum locorum, bonorum, & caſtrorum, & totius Marchiæ. Reſeruata tamen nobis diffinitione petitorij, ex eiſdem actis ſuper bonis, & caſtris prædictis. Ita tamen, quod prædicti Illuſtr. Duces Mantuæ in prædictam poſſeſſionem non immittantur, nec illam quouis modo aſſequi poſsint, quin priùs præſtiterint ad manus noſtras idoneam, & ſufficientem cautionem pro arbitrio, & ſatisfactione noſtra de relaxatione, & dimiſsione reali, & effectuali poſſeſsionis locorum, & caſtrorum prædictorum, & ſe ſubmiſerint ſub pœna amiſsionis omnium iurium, quæ prætextu huius ſententiæ dictis Illuſtr. Ducibus Mantuæ in dicta Marchia, & bonis competere poſſet, caſu quo repertum fuerit, & pronunciatum prædicta loca, & caſtra, & bona ad Illuſtr. Ducem Sabaudiæ ſpectare, & pertinere. Quam quidem ſententiam intendimus proferre infra annũ: & interim quandocunque, & ad dictam ſententiam audiendam partibus mandamus, vt ſuos idoneos Procuratores in curia noſtra habeãt prolaturi ſententiam, eorum contumacia non obſtante. Quantùm verò attinet ad fructus perceptos tempore ſequeſtri de dicta Marchia, locis, & bonis Illuſtr. Ducibus Mantuæ adiudicatis, fructus omnes prædictos præfatis Illuſtr. Ducibus Mantuæ adiudicamus. Ita tamen, quod habeatur ratio impenſarum, & ſumptuum pro gubernatione, conſeruatione, & manutentione prædicti Marchionatus, tempore dicti ſequeſtri rationabiliter factorum per Miniſtros noſtros; quas quidem expenſas prædicti Illuſtr. Duces compenſare, & ſoluere teneantur. Circa petitionem dotis, & caſtrorum per Illuſtr. Annam de Alenconio factam, quia plenè non conſtat de eius intentione, reſeruamus iura quæ ſibi competunt in alio iudicio. In petitione verò dotis, & donationis propter nuptias quatuordecim mille ſcutorum Illuſtr. Dominæ Iuliæ de Aragonia, pronunciamus, & declaramus dictam ſummam quatuordecim mille ſcutorum dictæ Illuſtr. Iuliæ deberi, & pro illis fore, & eſſe

& eſſe ſibi obligata, & hypothecata bona omnia feudalia dictæ Marchiæ, & alia caſtra omnia, & bona per dictum Ioannem Georgium eius virum tempore obitus poſſeſſa. Ad petitionē, & ſupplicationem Caſallenſium, dicimus, & declaramus dictos Duces Mantuæ eſſe immittendos in poſſeſſionem dictæ ciuitatis Caſallis. Ad alias verò petitiones particulares dictæ ciuitatis Caſallis, de quibus in proceſſu, quia non plenè conſtat de iuribus per eos pratenſis, dicta iura, ſi quæ eis competunt in petitionibus prædictis, fore, & eſſe eis reſeruanda. In petitionibus etiam, & ſupplicationibus vaſſallorum dicti Status, & Marchiæ, declaramus illorum ſupplicata locum non habere. Ad petitiones verò particulares ciuitatis Iannenſis, Vercellenſis, &c. Quoniam proceſſus cauſarum prædictarum non ſunt plenè inſtructi, earum deliberationem nobis reſeruamus, committētes earum cognitionem, & diffinitionem admodùm Reuerendo Cardinali Marino Carracciolo. Et ita in omnibus ſupradictis pronunciamus, & declaramus, & ad maiorem corroborationem manu propria ſcripſimus, &c.

FVIT ex parte Ducis Sabaudiæ acceptata dicta ſententia in punctis tantùm vtilibus, & in odioſis fuit proteſtatum de ſupplicatione Cęſareæ Majeſtati aduerſus eam ſententiam porrigenda.

ET quoniam habet dicta ſententia, debere Ducibus Mantuæ adiudicari Marchionatum, & quidquid poſſidebant Marchiones Paleologi, atque ita multò ampliùs quàm poſſediſſet, & poſt ſe reliquiſſet Marchio Ioannes Georgius: Ideò ad inſtantiam, & petitionem Ducis Sabaudiæ, ſine præiudicio impetrandæ reuiſionis, idem Imperator die 10. dicti Nouembris, in contradictorio iudicio, cùm eſſet adhuc Genuæ, declarauit dictam ſententiam intelligi debere de iis dūtaxat locis, & bonis, quæ tenebat & poſſidebat & poſt mortē ſuā reliquerat dict. Marchio Io. Georgius.

PROPOSVIT poſteà Procurator Ducis Sabaudiæ, Illata ſibi grauamina per dictam ſententiam, & appellando à relatione cauſæ; itemque ſupplicando contra dictam ſententiam, petiit dictam appellationem & reuiſionem admitti: vtque etiam ex iiſdem actis iudicaretur iterum, & iudicibus non ſuſpectis in aliqua Imperij parte cauſa committeretur.

CVI propoſitioni cùm Procurator Ducum Mantuæ ſe oppoſuiſſet, inſtabat ad hoc tantummodò, vt quantùm ad petitionem ſpecialem dicti Ducis Sabaudiæ in dicta ſententia reſeruatam, committeretur cauſa in petitorio Iudicibus delegandis Medio-

lani aut Neapoli, vbi etiam pars actorum præcedentis inſtantiæ facta erat.

DIE 14. dicti Nouembris, Imperator committit executionem dictæ ſententiæ [*vocatis vocandis*] Bernardo de Ariete, vno ex Delegatis: [*Præſtitis tamen priùs legitimis & iuridicis cautionibus, & fideiuſſionibus, quæ iuxta formam prædictæ ſententiæ nobis præſtare tenentur, quas etiam ratione ſupplicatæ, & conceſſæ reuiſionis dare prædicti Duces debent, ſi iam tunc præſtitæ prædictæ cautiones non fuerint, vel non vt conuenit.*]

QVÆ cautiones præſtitæ fuerunt ex parte Mantuæ coram dicto Delegato; nempè pro reſtitutione locorum particulariũ in obſeruationem ſententiæ pro ſumma ſcutorum triginta quinque millium, datis in eam rem fideiuſſoribus plerìſque Nobilibus Genuenſibus: Ita tamen, vt eorum obligatio non vltra duos annos tunc proximos extenderetur, vt cõſtat ex actis dierum 10. & 15. Nouembris. Et fortaſſis ad illos tantùm duos annos reſtricta fuit obligatio, propterea quòd decidenda erat cauſa petitoria infra annum, iuxta ſupradictam ſententiam. Et die 15. dicti Nouembris, fuit alia cautio præſtita ad obtinendam executionem dictæ ſententiæ, nonobſtante reuiſione petita. Et obligauit Dux Mantuæ ciuitatem & Statum Mantuæ, pro quingentis millibus ducatorum auri, dato in eam rem fideiuſſore tam ſuo quàm Ducíſſæ nominibus Principe Salernitano, Marchione Vaſto, & Comite Nouoralano, & alijs, pro ſumma quinquaginta milliũ ſcutorum: præſtito tamen priùs ab Imperatore conſenſu, vt eorum feuda obligari poſſet. Et die 25. eiuſdem Nouembris in ciuitate Caſallis, coram eodem Delegato, promittit Dux Mantuæ, quòd in caſum, quo intra duos illos annos ſuprà dictos, pro quibus dederat fideiuſſores, nõ pronunciaretur in petitorio ratione ſingularis petitionis, daret ille alios fideiuſſores pro sũma ſcutorũ auri quadraginta milliũ. Quod tamẽ factũ & ſecutũ fuiſſe nõ apparet.

ANNO 1537. die 5. Iulij, Imperator Carolus V. ad ſupplicationem ducis Sabaudiæ, Patentibus ſuis literis declarat [*eidem Illuſtri Duci Sabaudiæ ex quouis lapſu, aut decurſu temporis, nullum præiudicium in ſuo iure generari debere, nec tempus ei cucurriſſe, aut currere, tàm reſpectu ipſorum locorum particularium, de quibus in donatione per quondam Ioan. Iacobum Montisferrati Marchionem, quondam Amedeo Sabau*

Sabaudiæ Duci facta; quàm etiam dictæ reuiſionis, ſeu ſupplicationis, & reclamationis ab eadem noſtra ſententia parte dicti Caroli Sabaudiæ Ducis interpoſita, & per nos admiſſæ; ſed omne ius ipſi competens, vt ſuprà, ſaluum, & illæſum eſſe, & permanere, non obſtantibus in contrarium facientibus quibuſcunque.]

DVX Sabaudiæ poſt obtentam dictam declarationem, non deſtitit ex parte ſua vrgere expeditionem dictæ cauſæ; Maximè quantùm ad petitorium reſeruatum in dicta ſententia, pro locis ſpecialiter petitis, abſque præiudicio dictæ reuiſionis: qua de cauſa die 24. Iunij, 1541. dictus Imperator, Ratisbonæ, ad ſupplicationem dicti Ducis, decretum fecit ſequentis tenoris: [*Cæſarea Maieſtas ob alias occupationes non potuit hactenus, neque adhuc nunc poteſt articulum de bonis, & caſtris per Illuſtr. Ducem exponentem prætenſis in ſententia, de qua hîc fit mentio, reſeruatum diffinire; ſed quàm primùm data opportunitate Maieſtas ſua illum curabit expediri, expenſura, & habitura rationem eorum, quæ hîc exponuntur, & interim tempus Illuſtr. Duci non currat, cùm ſemper fuerit hanc diffinitionem diligenter proſecutus, atque ex hac cauſa Procuratores ſuos in aula Maieſtatis ſuæ habuerit.*]

MORTVVS eſt Dux Carolus ſupradictus, anno 1553. die 17. Augusti, cui ſucceſſit filius Emanuel Philibertus inueſtitus à dicto Carolo V. die 15. Iunij, 1554. de Ducatu Sabaudiæ & aliis locis Principatus Pedemontium, aliiſque dominationibus, quas eius prædeceſſores poſſidebant, & de illis etiam quas de iure habere & tenere debent: quomodo iuxta eandem formam inueſtiti iam anteà fuerant dictus Dux Carolus, & alij prædeceſſores. Qua de cauſa ex parte Marchionum Montisferrati, à temporibus Marchionis Guillielmi filij Ioannis Iacobi ſemper obtentæ ſunt declarationes ab Imperatoribus, nō fuiſſe mentis Imperatorum per dictas inueſtituras præiudicare iuribus Marchionum.

MANSIT per aliquod tempus, inter Emanuelem Philibertum Ducem Sabaudiæ, & Guillielmum filiū Federici iam defuncti Ducem Mantuæ bona ſpes, mutuumque propoſitum terminandi ſummariè, & quàm benè fieri poſſet ſupra dictas Prouincias, eaque de cauſa, extant literæ inter eos viciſſim ſcriptæ, & inter cæteras vnæ dicti Ducis Mantuæ ad Ducem Sabaudiæ, in hæc verba conſcriptæ.

Digitized by Google

AD Illuſtriſſimum & Excellentiſſimum Dominum Dominum Ducem Sabaudiæ. Illuſtriſſime & Excellentiſſime Domine: Non tanti erant momenti rumores Albæ & Caſallis, vt ſi Celſitudo veſtra eo tempore iura ſua proferre voluiſſet, quæ in Marchionatu iſto prætendit, reſpondere me prohibuiſſent: ſed quando ita Celſitudini veſtræ placuit, vt differretur negotium, quò vſque pacata eſſent omnia, facile id credo, eique teſtatum facio, non minùs charum mihi eſſe quàm ipſi ſit, vt iſtæ controuerſiæ ad ſucceſſores noſtros indeciſè non tranſmittantur: Immò verò dum viuimus, eum finem & exitum ſortiantur, quem Cæſareæ Maieſtatis Imperatoris noſtri iuſtitia dictauerit. Poteſt Celſitudo veſtra confidere, vt ego quoque confido, futurum vt ſincera, perfectáque, non ad gratiam, vel ambitionem adminiſtretur nobis iuſtitia. Incipiat igitur Celſitudo veſtra quandocumq; commodum videbitur, & ego quoque ſi hac via procedatur non poſſum non in bonam partem id accipere. Nec minùs ero paratus ad obſequia, & officia omnia præſtanda, quæ ipſa offerre mihi dignatur, eadémque animi propenſione, vt coram & ex ore pluribus egi cum Capitaneo Ioanne Baptiſta Caccia. Et poſt exhibitam veſtræ Celſitudini ex animo ſalutationem, quamdiutiſſimam & fæliciſſimam vitam ei auguror & cupio. Caſallis, die 17. Iulij 1565. Celſitudinis veſtræ ſeruus, Dux Mantuæ.

ET Dux Sabaudiæ ad eum ſcripſit tenoris infraſcripti ſchedulam, inſcriptam: [*Ad Dominum Ducem Mantuæ. Fecit valetudinis meæ infirmitas, vt poſt reditum Domini à Cruce, qui teſtatam fecit mihi pleniſſimè Excellentia veſtra ſummam erga me beneuolentiam, & quidquid illa reſpondit ad ea omnia, quæ ipſe meo nomine propoſuerat, vt non potuerim antè hunc diem reſpondere, nec quid reſpondendum haberem decernere. Iam verò conſideratis diligenter omnibus, & vt veſtra Excellentia intelligat nõ inferiorem à me referri ei voluntatis & beneuolentiæ ſignificationem, quia non facile mihi videtur, vt circa vnius Principis electionem conſentiamus, cui æquè ambo confidere velimus, aut etiam circa duos ab vno quoque noſtrûm ex ſua parte ſingulos eligendos: Non tam quòd nobis difficile id futurum ſit, quàm quòd Principibus ipſis eligendis. Putarem commodius, ſi Excellentiæ veſtræ ita placeret, vt ad præſcindendas omnes difficultates iſtas, iuxta id quod ex parte veſtra dominus Calandra mihi primùm propoſuit, ampliſſimum & liberũ compromiſſum ſcriberemus in Cæſaream Maieſtatem ſupremi noſtri Principis, petendo ab ea coniunctis precibus, vt per viam ſiue amicabilis tranſactionis, ſiue iuſtitiæ, terminare velit litem, quæ inter nos pro Monteferrato*

verti

vertitur, intra ſex menſes, aut ad ſummum intra annum: hac tamen lege & condicione, vt caſu quo intra dictum terminum ad deciſionem dictæ cauſæ non perueniatur, quidquid coram dicta Cæſarea Maieſtate factum fuerit, ratione dicti compromiſſi producti, tantum valeat, quantum ſi iudicialiter factum fuiſſet: Ita vt ſi intra compromiſſi tempus conſtitutum reperiatur lis inſtructa, placeat ſuæ Maieſtati & debeat illa tali caſu iudicare, & decidere dictam litem de iure tantùm. Expectabo igitur quid ad hoc Excellentia veſtra reſponſura ſit, vt ſi non diſplicebit condicio, nulla temporis iactura fiat, quin res tota ad executionem perducatur. Et Deum Opt. Max. deprecor, vt Excellentiam veſtram in omni proſperitate conſeruet. Dat. Riuoliis, die 20. Auguſti, 1571.

AD eas literas reſcripſit Dux Guillielmus in hunc qui ſequitur modum.

AD Illuſtriſſimum & Excellentiſſimum Dominum, dominum Ducem Sabaudiæ.

ILLVSTRISSIME, & Excellentiſſime Domine: Cùm redditæ mihi ſunt Celſitudinis V. literæ, ad diem 20. Auguſti datæ, iã intellexeram miſſum ab ea in aulam Cæſaream dominum à Cruce: ideoq́; putabam, inter cætera, quæ mandata illi fuiſſent, non eſſe hoc etiam prætermiſſum, vt ſuæ Maieſtati rationem redderet eorum omnium, quæ inter ſuam Celſitudinem & me tractata ſunt, circa cõtrouerſiarum noſtrarum compoſitionẽ. Ea res fecit, vt idem quoque à me fieri debere crediderim, & id ipſum vni ex meis Secretarijs, quem ad eam aulam miſi, faciendũ mandauerim. Qui ſtatim atque ad me reſcripſerit, quod breui futurum credo, non committam, vt in eo quod faciendum mihi conſtituam & decernã, Celſitudo veſtra diutiùs meas literas expectet. Interim credere illam cupio tam hac in re, quàm in alia qualibet, eã me perpetuam erga veſtram Celſitudinem gerere voluntatem, quam decet & debeo: dictaq́; ei ſalute quamplurima, precor eidem à Deo Opt. Max. pleniſſimam fœlicitatem, Mantuæ 21. Octobris 1574. Celſitudinis veſtræ ſeruus, Dux Mantuæ.

SED iam anteà Imperator Maximilianus, eodem anno 1571. die 19. & 24. Septembris[t], per literas ſuas etiam decreto confirmatas, ſe obtulerat arbitrium ex compromiſſo recepturum inter dictos Duces Sabaudiæ & Mantuæ, ad ſedandas eorum lites, & controuerſias.

CVMQVE poſteà idem Dux Mantuæ ab Imperatore Maximiliano obtinuiſſet, vt Marchionatus Montisferrati in Ducatum erige

erigeretur, dictus Imperator declarauit nolle tamen ſe per dictam erectionem præiudicium aliquod Duci Sabaudiæ generari.

Tandem anno 1587. menſe Iunij, Rodolphus Imperator, ad ſupplicationem Caroli Emanuelis hodierni Ducis Sabaudiæ, per Patentes ſuas declarauit, neque cucurriſſe, neque currere tẽpus vllum in præiudicium dicti Ducis, quo minùs iura ſua, quæ in Montemferratum habet, poſſit perſequi, quæ & ipſa dictus Imperator, quatenus opus ſit, confirmat.

Hæc ſunt in quibus totius Facti, cauſæque ſubſtantia conſiſtit. Quamuis grandia & perampla ſint volumina litis peractæ & peragendæ, teſtationum, ſcripturarum, & iurium hinc inde productorum, & aliorum quamplurium, quæ nondum producta ſunt: Et quæ ex ſequentis Conſultationis lectione intelligentur.

FINIS.

Digitized by Google

ANT. FABRI I. C.

SEBVSIANI, SER^mi. SABAVDIÆ DVCIS CONSILIARII AB INTIMIS, & in Supremo Sabaudiæ Senatu Præſidis Primarij

DE MONTISFERRATI DVCATV, Contra Ser. DVCEM MANTVÆ, *PRO* Sereniſſimo SABAVDIÆ DVCE, Conſultatio.

OPTANDVM equidem fuerat, vt grauiſſimæ iſtæ inter Sereniſſimos Sabaudiæ, ac Mantuæ Duces, de Montisferrati Ducatu contentiones, priuata & familiari decertatione componerentur; quod ſuperiore anno, tantis præſertim fauentibus arbitris, Mediolani commodiſſimè fieri poſſe ſperabatur, niſi paratis iam nobis,& ad profectionem Mediolanenſem com-

paratis omnibus, Mantuani ſuſpectum locum, ſuſpectos arbitros, ſuſpecta denique dixiſſent tempora, qui ſuſpectas potiùs leges dicere debuiſſent. Quàm verò fuiſſet nobis iucundius, ſermonis initium facere ab ea, quæ Deo Opt. Max. quāta maxima debebatur, gratiarum actione, quòd in mediis penè tubarum clangoribus, & vndequaque circumfrementium armorum ſtridoribus, ſuauiſſimum hoc pacis & concordiæ votum Sereniſſimorum Principum mētibus inſtillaſſet, vt quæ iam inde à tot ſeculis inter familias toto terrarum orbe celeberrimas, contracta fuerat, & nuper honorificentiſſimè renouata ſanguinis, animorumque coniunctio, nullis diſſenſionum flammis delibata, ſed præteritarum recordatione accenſa potiùs, auctaq; tanto firmior ac ſuauior in poſteros tranſmitteretur; réque ipſa verum eſſe appareret, quod olim non minùs eleganter, quàm argutè dixit Comicus, *Amātium iras nihil niſi tenaciorum eſſe amoris priſtini redintegrationem.* Quis enim non miretur, diuinæque non adſcribat bonitati, ac prouidentiæ, quòd ſub idem ferè temporis, rumore vixdum belli perlato, Pater ſanctiſſimus, Imperator Auguſtiſſimus, Reges potentiſſimi, nullo inter ſe tractatu habito, in eandem penitùs cogitationem conſpirarant, vt quia iam non erat integrum facere ne ad arma decurreretur; facerent tamen, quod ſicuti fuit longè mirabilius, ita multo excellentius, vt primo ſtatim nutu imperij vtrimque ab armis reſiliretur.

Digitized by Google

ſiliretur. Tali nimirum animo decebat eſſe tantum Patrem in dulciſſimos filios, tantum Imperatorem in Duces tam eximios; tantos denique Reges erga Principes chariſſimos, vt quos authoritate ſua poſſent compeſcere, non paterentur digladiari diutiùs, & armis experiri quod iure tantùm ac ratione tentandum, & conficiendum eſſet. Tali viciſſim ſtudio, & obſeruantia decebat affectos eſſe tantos Principes, gratos, verecundos; quid plura? obſequentes. In quo & ſi parem vtrique Principi laudem par obſeruantia pollicebatur; erat tamen id Sereniſſimo Duci noſtro Carolo Emanueli tanto glorioſius futurum, quãto difficilius eſt iam partæ victoriæ fructum, quàm vincendi ſpem nudam deſerere, quæ tùm etiam cùm vindictæ, vltioniſq; cupiditate animatur, non magis à metu, quàm à periculo ſeiuncta eſſe poteſt; quippe quæ ancipitis fortunæ aleam comitem ſemper gerat. Sed feciſſet tamen Sereniſſimus Dux noſter, paruiſſetq; libentiſſimè; nõ ideò tantùm quòd bellicis iam tot exantlatis laboribus, partaque tãtis periculis & victoriis gloria ſcientiæ militaris, ſolam ſibi laudem obſequij relictam animaduerteret, quam graui licèt ſuo damno & incommodo parare ſibi poſſet: ſed etiam vt exemplo doceret ſuo, quod optimo cuique Principi æquè perſuaſum eſſe oporteret, ſicuti ſummæ felicitatis eſt poſſe quantũ velis; ita magnitudinis velle quantum poſſis. At quoniam Sereniſſimo Duci Mantuæ viſum commodius

Digitized by Google

fuit, & expeditius, vt ab armis quidem continuò, ſed non etiam à lite, niſi quàm tardiſſimè fieri poſſet, diſcederetur; faciendum neceſſariò nobis eſt, qui Sereniſſimi Ducis noſtri partes tuemur, vt omnes intelligant, quemadmodum nulla prorſus ex parte inferiorem; ita rationum ponderibus ac momentis longè ſuperiorem eum eſſe, ac potiorem. Quod etſi facilè poſſumus aſſequi, ne tamen paucis verbis rem tantam præſtare liceat, prohibemur non tantùm cauſæ grauitate, ac magnitudine, quæ non breuiùs pro decoro ac dignitate tractari poſſe viſa eſt: verùm etiam Conſultationum, quæ in vtramq; partem à celeberrimis Iureconſultis editæ in plura volumina excreuerunt multitudine, quas nos propemodum ſigillatim ſubſequi, ac perſequi neceſſe fuit, ne quid intactum reliquiſſe videremur. Poteramus eſſe multo breuiores, ſi aduerſariorum obiectiones pleraſq; leuiſſimas, &, quod cum bona eorum venia dictum ſit, planè futiles, ac parum dignas quæ proponerentur, ſilentio magis, quàm accurata, & ſeria tractatione refellere libuiſſet. Enimverò ſi ad ingenij gloriolam captandam, vel minima quæque ſectari voluerunt, fortaſſis ne quid per incuriam potiùs, quàm per imperitiam prætermiſiſſe crederentur, quidni licere nobis etiam debuit, veritatis tuẽdæ gratiâ, idipſum facere, quod non ſine grauiſſimo præuaricationis ſcelere prætermittere potuiſſemus? Nimirum ad illa etiam quæ non decebat obiicere, aliquid tamen reſpondere

dere non modò decuit; ſed etiam neceſſe fuit. In eoque experti ſumus, quàm fuiſſet commodius totam hanc Controuerſiam corã, & ex ore, quàm ex ſcripto tractare: Tantos ſiquidem viros, qui à partibus Mantuæ Mediolanum venturi dicebantur, in tam leuibus & ocioſis obiectionibus proponendis tempus & operam terere certè puduiſſet: Adeò verum eſt, quod præclarè quidam dixit, *Conſcientiam facilius in vultu erubeſcere, quàm in charta.* Sed iam ad id, quod res eſt, accedamus.

Digitized by Google

CONSVLTATIONIS

PARS PRIMA.

Sereniſſimus Dux Sabaudiæ habet fundatā intētionem ex inueſtituris, & alijs inſtrumentis iam productis. Totaque huius litis difficultas conſiſtit in diluendis Mantuanorum obiectionibus.

MAGNVM nobis prò Sereniſſimo Sabaudiæ Duce ad ſpem victoriæ pondus adfert, quòd habet ille fundatam, probatámque intentionem ex inueſtituris, & alijs inſtrumentis iam olim hac in cauſa productis: nec in alio nobis laborandum eſt, quàm vt eorum qui pro Sereniſſimo Duce Mantuæ cōtrà ſcripſerunt exceptiones & obiectiones diluamus. Sed quia de iure actoris ante omnia tractandum eſt, oſtendemus primùm breuiter ex quibus inueſtituris & contractibus intentio Sereniſſimi Sabaudiæ Ducis probata ſit: Deinde ad obiectiones diluendas veniemus.

Inueſtitura prima facta per Imperatorem Ottonem Aledramo Saxoni de Marchionatu Montisferrati, anno 967. & eius inueſtituræ verba.

ILLVD primùm in confeſſo eſt, ac tametſi negaretur conſtat ex inueſtitura per Imperatorē Ottonē facta an. 967. fuiſſe conceſſum ab eo Marchionatum Montisferrati Aledramo Saxoni, primo Marchioni, eiúſq; heredibus ad familias vtriuſque ſexus, his verbis additis: *Habeantq́; Aledramus & ſui heredes poteſtatem vendendi, commutandi, alienandi, pro anima iudicandi,*

candi, & quicquid eorum decreuerit animus faciendi, omnium hominum contradictione remota.

CONSTAT etiam ex alia inueſtitura facta per Henricum ſeptimum Theodoro Paleologo filio Violandæ, quæ fuerat ipſa ſoror Ioannis Marchionis vltimi de linea Aledrami, & vxor Andronici Imperatoris Conſtantinopolitani Paleologi, ex quo ſuſceptus fuit dictus Theodorus, totam Marchiam Montisferrati fuiſſe eidem Theodoro conceſſam in feudum nobile, rectum, gentile, antiquum, auitum, & paternum. *Ita quòd à modo dictus Marchio pro ſe & heredibus, ſuis dictum feudum teneat & habeat, ſicut, & eo modo & forma, quo & qua prædeceſſores, & ſucceſſores Marchiones Montisferrati habere & tenere conſueuerunt.* Quæ verba ipſa ſunt inueſtituræ factæ anno 1310.

Secunda inueſtitura facta per Henricum VII. Imperatorem Theodoro Paleologo, primo Marchioni ex linea Paleologa, anno 1310. & eius verba.

TERTIÒ illud etiã conſtat, Theodorũ, tam ex dicta inueſtitura, quàm ex prima ſucceſſiſſe in tota dicta Marchia Io. vltimo Marchioni de linea Aledrami, & de ea diſpoſuiſſe cùm filiam ſuã nuptui collocaret Aymoni Comiti Sabaudiæ, anno 1330. Cal. Maij, in hæc verba: *Item conuenit & promittit dictus D. Marchio præfato D. Comiti, quòd ſi cõtingeret dictum D. Marchionẽ, vel eius liberos maſculos ex legitimo matrimonio procreatos decedere, quoquo tempore, abſque liberis maſculis ex ſuis corporibus & legitimis matrimoniis procreatis, quòd in illo caſu Marchionatus Montisferrati, cum ipſius honoribus, vaſallis, iuriſ*

Theodorus tã per hanc, quàm per primam inueſtituram ſucceſſit in toto Marchionatu Ioanni vltimo Marchioni de linea Aledrami: & de eo diſpoſuit cùm filiam ſuã Violandã nuptui collocauit Aymoni Comiti Sabaudiæ, anno 1330.

Verba pacti dotalis quod iniit Theodorus cum Aymone Comite Sabaudiæ, cui

filiam ſuã Violandam nuptui collocabat.

iuriſdictionibus, meris & mixtis imperiis, & vniuerſaliter cum ipſius iuribus, ſint & eſſe debeãt, pleno iure dictæ D. Violandæ & ſucceſſorum ſuorum, in augmentum & ex cauſa dotis dictæ D. Violandæ: expreſſè hoc pacto appoſito, Quòd ſi aliquæ filiæ remanerent ex dicto Dom. Marchione, & filiis ſuis legitimis ex legitimis matrimoniis procreatis, quòd eis prouideatur ſecundum dignitatem Marchionatus per dictam D. Violandam, heredes & ſucceſſores eius, de congrua & ſufficienti dote, pro matrimonijs copulandis, vel per aliam viam caſtitatis & religionis, ſi ipſam magis eligerent.

Marchiones Montisferrati, tam qui de Aledrami linea fuerunt, quàm qui ex Paleologa, ſemper de dicto Marchionatu diſpoſuerunt tam inter viuos, quàm in vltima voluntate.

QVARTÒ in confeſſo etiam eſt, Marchiones Mõtisferrati, qui Marchionatum illum ſemper in feudum ab Imperatore tenuerunt, tam qui de Aledrami, quàm qui de dicti Theodori Paleologi linea fuerunt, de eo Marchionatu diſpoſuiſſe pro arbitrio, tam inter viuos, quàm in vltima voluntate, inſcijs quoque nec requiſitis Imperatoribus, eaſq; diſpoſitiones ratas, effectumq; ſuum pleniſſimum ſortitas fuiſſe.

Ser^mus. Sabaudiæ Dux Carolus II. Ser^mi. Caroli Emanuelis auus paternus, fuit ex liberis in recta linea deſcendentibus à Theodoro, per mediam Violandæ perſonã: & conſequenter ex linea Aledrami.

QVINTÒ illud quoque conſtat, quod ab ijs, qui pro Duce Mantuæ primi ſcripſerunt, non fuerat obſeruatum, Sereniſſimum Sabaudiæ Ducem Carolum ſecundum, Sereniſſimi Ducis noſtri Caroli Emanuelis auum paternum, ex liberis fuiſſe in recta linea deſcendentibus à dicto Theodoro Paleologo, per mediam perſonam dictæ Violandæ, & conſequenter ex ipſa etiã linea recta Aledrami, ex qua ſcilicet ipſa etiam erat

Violan

Violanda: quippe quæ patrem habuerat Theodorum filium alterius Violandæ, quæ ſoror fuerat conſanguinea Ioannis vltimi Marchionis, ex linea Aledrami.

SEXTÒ, & omnium maximè illud in confeſſo eſt, Ioannem Georgium, vltimum Marchionem ex familia Paleologorum, deceſſiſſe nullis ſuperſtitibus liberis, ſola ſuperſtite Margareta nepte ex fratre, quæ à dicto Marchionatu bis excluſa fuerat, ſemel per fratrem, iterum per patruum. Eodémque tempore ſuperſtitem quoque & in hominum natura fuiſſe Carolum ſecundum Sabaudiæ Ducem, ſolum maſculum ex vtraque linea Aledrami & Theodori Paleologi, licèt deſcendentem per fœminam.

Ioannes Georgius vltimus maſculus ex linea Paleologa deceſſit ſine liberis, relicta Margareta nepte ex fratre prædefuncto: bis excluſa à ſucceſſione Marchionatus.

POSTREMÒ, illud etiam conſtat, Sereniſſimum Sabaudiæ Ducem Carolum Emanuelem ſucceſſiſſe in iura omnia Caroli ſecundi aui ſui paterni, ac proinde in omne ius quod habuit auus inſtituendæ & proſequendæ litis huius de toto Marchionatu cōtra dictam Margaretam. Et rurſum non alio iure vllo niti hodiè Sereniſſimum Ducem Mantuæ, vt Marchionatum ſibi adſerat, quàm quo iam olim ac primæ litis tèmpore dicta Margareta nitebatur.

Sereniſſimus Sabaudiæ Dux Carolus Emanuel in iura omnia Caroli ſecundi aui ſui paterni ſucceſſit.

Non aliud ius habet hodiè Sereniſſ. Dux Mantuæ, quàm quo iam olim ſuprad. Margareta nitebatur.

Ex quibus omnibus ita in facto præſuppoſitis, & partim ex aduerſariorum confeſſione, partim per litis acta & producta inſtrumenta probatis, conſequens relinquitur, vt ex pacto appoſito in tabulis dotalibus Violandæ filiæ Theodori, nuptæ Aymoni tunc Comiti Sabaudiæ, aperta ſit Sereniſſimo Sabaudiæ Duci Carolo Emanueli ſucceſſio in toto Marchionatu Montisferrati, tanquam heredi & ſucceſſori Caroli ſecundi, in cuius primùm perſona euenerat condicio per mortem

Illatio ex præcedentibus veriſſimis & probatis, tam ex confeſſione aduerſariorum, quàm ex inſtrumentis in lite productis, Quòd ex pacto dotali, de quo ſuprà, ſucceſſio in Marchionatu aperta ſit Sereniſſimo Duci Sabaudiæ.

Digitized by Google

Io. Georgij vltimi Marchionis ex familia Paleologorum, ſine vllis liberis neque maſculis, neque fœminis, ſola dicta Margareta ſorore ſuperſtite.

Seruanda ſunt pacta omnia, quæ neque cõtra leges ſunt, neque contra bonos mores.

NEC haberet res vllam dubitationem, ſi de iure tantùm actoris, non etiam de exceptionibus rei quærendum eſſet. Qũis enim neſcit ſeruanda eſſe pacta omnia, quæ nec contra leges ſunt, nec contra bonos mores: idque & naturali æquitati & bonæ fidei maximè conuenire? *l. 1. in princip. l. iuriſgentium. 7. §. ait Prætor. D. de pact. l. 1. de pecun. conſtit.* Et in traditionibus rerum quodcunque pactum valere, etiam quod alioqui non valeret, *l. in traditionibus. 45. D. de pact. l. ei fundo. 19. D. de ſeruit. l. venditor. 13. D. commun. præd.* quia ſcilicet non fuerat, qui rem tradidit, aliter traditurus, *l. vlt. C. de pact. int. empt. & vendit.* Quanto igitur magis idem obtinere debet in traditionibus filiarum, quę nuptui collocantur certis legibus & condicionibus, ſine quibus non fuerat maritus eam vxorem ducturus, taleque matrimonium contracturus: nihil enim aliud id eſſet, quàm maritum decipere, quod certè ferendum non eſt, *l. ſi donaturus. 9. D. de condict. ob cauſ. dat. l. Titia. 62. in fin. D. de iur. dot. l. purè. 5. §. penult. D. de doli mal. except.* Nec tantùm deciperetur maritus, ſed, quod eſſet iniquius, quotquot ſunt de familia mariti; cũ omnes contractus matrimoniorum, non tam perſonarum quæ contrahunt, quàm familiarum cõtractus ſint, propter agnationem & cognationem illam, quæ inter vtriuſque familiæ perſonas, etiam ignorantes & inuitas, adeóque inter futuros earum ſucceſſores ac poſteros omnes contrahitur. Quæ res facere debet, fecítque ſemper, vt cõuentionum omnium fauorabiliſſimæ habeantur

In traditionibus rerũ quodcumque pactũ appoſitum ſit, valet.

Maximè ſeruanda ſunt pacta dotalia, ſine quibus maritus non fuerat vxorem ducturus.

Cõtractus matrimoniorum, non tãtùm eorũ qui nuptias contrahunt, ſed etiam familiarum contractus ſunt.

Digitized by Google

beantur eæ quæ matrimoniales ſunt, & contrahendo matrimonio cauſam dederũt:maximè verò inter Principes,ad quorum dignitatem & exiſtimationem præcipuè pertinet,ne fidem vnquam ſefelliſſe videantur:nec de fide rupta conquerendi occaſionem cuiquam probabilem dediſſe:tanquam quorum cõuentiones, dummodò iuſtæ & honeſtæ,pro iuſtis legibus cẽſendæ ſint, ſi quaſi à Principibus factæ conſiderentur: aut ſaltem eodem iure haberi, quo ſi inter priuatos alios quoſlibet initæ eſſent, ſi tanquam priuati contraxiſſe videri velint.Cùm ob eam cauſam dici ſoleat,Principes in ſuis contractibus vti iure priuatorum,ne alioqui, vt Baldus dicebat,qui omniũ Præſul eſt,fiat omnium exul: *Bald. in l. ex imperfecto. C. de teſtam. Thom. Grammat. deciſ. 65. num. 2. Cin. Caſt. & alij ad l. digna vox. C. de legib. Didac. Couar. lib. 2. Var. reſolut. cap. 19. num. 3.* Multóque magis debet ab illicitis abſtinere Princeps, quàm priuatus, *l. pen. vbi idem Bald. D. de hered. inſtit.* Adeò vt vel ſola mutatio voluntatis in ſupremo Principe videatur indigna eius maieſtate. Quæ dubitandi ratio elegans eſt ad *l. cùm heredes. 7. in fin. C. qui teſta. facer. poſſ.* In propoſito autem illud etiam accedit, quòd detracto huiuſmodi pacto dotali, nimis exiguam dotem habuiſſet Aymo Comes Sabaudiæ, qui iam tum potentiſſimus Princeps erat:nec contentus, vt credibile eſt, tam parua dote futurus, niſi pactum hoc dotale interueniſſet, vt eſſet pars dotis, & vt contractus verba ſonant, [*in augmentum & cauſam dotis.*] Pacta enim omnia in contractibus appoſita partẽ contractus efficiunt. Præſertim verò in contractu dotis, qui bonæ fidei eſt, *d. l. iuriſgentium. §. adeò. de pact.* ſicut ſolemus dicere,

Pacta Principum in tabulis dotalibus appoſita potiſſimùm ſeruanda ſunt.

Conuentiones Principum pro iuſtis legibus cenſentur.

Principes in ſuis contractibus vtuntur iure priuatorum.

Sola mutatio voluntatis in Principe videtur indigna eius maieſtate.

Veriſimile eſt tantum Principem, quantus fuit Aymo Comes Sabaudiæ, non fuiſſe ducturum vxorẽ Violãdam tam exigua dote, ſi pactũ hoc dotale ad dotem augendam non interueniſſet.

Pacta omnia in contractu quolibet appoſita, partẽ con-

Digitized by Google

tractus efficiũt: Etiam ea quorũ ratione dici non poſſit honeſtè quicquã paciſcentis intereſſe.

pactum in venditione adhibitum, etiam cuius ratione nihil poſſit dici honeſtè ac probabiliter intereſſe paciſcentis, facere partem precij, ob idq́ue omnimodò ſeruandum eſſe, *l. ſi venditor. 6. §. 1. in fin. D. de ſeru. export. d. l. venditor. 13. D. commu. præd.* Quanto magis cùm ex cauſa honeſta & pecuniaria intereſt, vt in *l. fundi partem. 79. D. de contr. empt. l. ſi ſterilis 21. §. ſi tibi. D. de act. empt.*

Exceptiones Mantuanorum poſteà confutandæ ex ordine.

RESTAT igitur vt de Sereniſſimi Ducis Mantuæ exceptionibus, quænam & quales eæ ſint, & cuius ponderis, videamus. Omnes autem his ferè capitibus continentur: De quibus ſingulis poſtea ex ordine dicendum erit.

Prima exceptio principalis, De fide probatoria dotalis inſtrumenti, ex quo agimus, tanquã quod à duobus Notariis exceptum, nec niſi ab vno ſubſcriptum fuerit.

Addunt Mantuani, non conſtare de notariatu, nec de rogitu Notarij, qui ſubſcripſit.

Parum confidunt ſuis exceptionibus, qui ab ineptiorib. iſtis non abſtinent.

PRIMA exceptio eſt de fide probatoria inſtrumenti dotalis, quo huiuſmodi pactio dotalis, de qua proximè diximus, continetur. Tanquam quòd ſubſcriptum ſit ab vno tantùm ex pluribus Notariis, qui de eo ſimul, nec in ſolidum ſinguli rogati fuiſſe dicũtur. Nam quod addunt Mantuani, non conſtare de Notariatu & rogitu eius qui ſubſcripſit, leuius certè & futilius eſt, quàm vt confutandum eſſe videatur: Quamuis vel ex eo maximè coniici poſſit, quàm parum illi ſuis confidant exceptionibus, qui ab huiuſmodi nugis & ineptiis inchoandum ſibi eſſe crediderunt.

Secũda exceptio principalis, Quòd dotalis conuentio facta ſit à Theodoro cõtra formam inueſtituræ, ac proinde nulliter.

SECVNDA exceptio eſt, non valere prædictã conuentionem dotalem tanquam quæ facta ſit, nec fieri potuerit à Theodoro Paleologo, contra tenorem inueſtituræ eidem Theodoro factæ ab Henrico VII. Imperatore, anno 1310. & heredibus Theodori de toto Marchionatu, cum ſuis pertinentiis, in feudum, nobile, rectum, gentile, antiquum, auitum, & paternum: in quo feudi

Digitized by Google

feudi genere conſtat dictionē,[*heredibus,*] intelligendam eſſe de filiis maſculis: dicique tale feudum eſſe [*ex pacto & prouidentia,*] & conſequenter nō alienabile,ne quidem in deſcendentes ex fœmina; quippe quos pro extraneis habendos eſſe [conſtet, cùm non ſint de genere ac familia inueſtiti, *l. 1. in fin. D. de iur. immunit.*

In feudo recto gentili & antiquo, dictio, *heredibus*, intelligitur de filijs maſculis.

Feudum, quod dicitur ex pacto & prouidentia, non poteſt alienari in deſcēdentes ex fœmina, non magis quàm in extraneos.

DEINDE, quæ tertia exceptio eſt, quia pactum illud de futura ſucceſſione fuit, quod omni iure & naturali & ciuili prohibitum eſt, tanquam quod & contra leges ſit, & inducat votum captandæ mortis.

Exceptio tertia principalis, Quòd pactum hoc non valeat tanquam prohibitum omni iure, quòd ſit de futura ſucceſſione.

ITEM, quæ quarta exceptio eſt, quòd ex dicta conuentione nullum ius prædictæ Violandæ tunc abſenti quæſitum fuerit; eius verò liberis & heredibus multominùs, nulla præſertim ſecuta, ſaltem quæ probata ſit, ratihabitione.

Quarta exceptio principalis, Quòd nullum ius potuerit ex eo pacto quæri Violandæ, tùm abſenti, nec eius liberis.

QVINTA exceptio eſt, etiamſi valeret ea dotalis conuentio; non tamen eo magis futurum, vt prodeſſe vnquam potuerit Sereniſſimo Duci Carolo, quia de ſolis Theodori liberis, & iam natis, & primi gradus intelligi debeat, quorum reſpectu dici nequeat condicionem pacti eueniſſe, cùm Ioannes primus Theodori filius maſculus, Theodorum filium reliquerit ſuperſtitem & heredem, & Theodorus maſculum alium: & ſic deinceps per plures gradus, ad Ioannem Georgium vſque, qui vltimus fuit Marchio ex familia Paleologorum, præſertim Carolo vltra ſeptimum gradum conſtituto.

Quinta exceptio principalis, Quòd pactum nō poſſit intelligi niſi de Theodori liberis iam natis & primi gradus: Nec proinde de Carolo Duce Sabaudiæ conſtituto vltra gradum.

SEXTA & poſtrema exceptio eſt, ſupradictā conuentionem fuiſſe reuocatam ex conceſſionibus & inueſtituris Imperatorum ſubſecutis, ſcilicet Caroli quar-

Sexta & vlti. exceptio principalis, Quòd ſupradicta cōuentio dotalis fuerit reuocata per conceſſiones & inueſtituras Caro-

Digitized by Google

ii IIII. & aliorum Imperatorum.

De prima exceptione, quæ habet implicitam duplicem quæſtionem, vnam facti, aliam iuris.

Quæſt. facti, An plures Notarij rogati fuerint de inſtrumento dotali: an ſolus ille qui ſubſcripſit.

Quæſt. iuris rurſum duplex. Prima: An valeat inſtrumētum ſubſcriptū ab vno tantum ex plurib. Notariis, ſimul quidem, ſed nō in ſolidum rogatis.

Secunda: vtrū in dubio pluribus Notariis adhibitis, ſinguli in ſolidū rogati præſumantur, interueniente præſertim temporis antiquitate, & contractus implemento.

Nobis ſufficit ad victoriam in alterutra harum quæſtionū vincere.

Prior quæſt. quæ facti eſt, quomodo, & vnde ſit decidenda.

Verba inſtrumenti non exprimunt tres

ti, Federici tertij, Maximiliani primi, & Caroli quinti, per quas ex certa ſcientia, motu proprio, & de plenitudine poteſtatis factas, derogatum eſt expreſsè omnibus in contrarium facientibus.

PRIMA exceptio habet implicitam duplicem quæſtionem: vnam facti, An Ioannes Raynaudus de Borgeto, qui ſolus inſtrumēto dotali ſubſcripſit, ſolus quoque rogatus fuerit; an verò ſimul etiam cum eo, Michael de Riccobono & Ioannes Meſtralis æquè Notarij publici, qui in eodem inſtrumento præſentes fuiſſe inueniuntur. Alteram iuris: An inſtrumentum à pluribus Notariis ſimul, nec in ſolidū expreſſim rogatis receptum, valeat, quamuis non niſi ab vno ex ipſis ſubſcriptum. Aut ſaltem vtrum in dubio ſinguli in ſolidum rogati præſumantur: maximè verò concurrente tam longi temporis decurſu, & in cæteris omnibus extra id de quo quæritur ſubſecuto contractus implemento. Etſi autem duæ ſunt quæſtiones; nobis tamen in alterutra viciſſe ſatis erit: ſiue enim ſolus Ioannes Raynaudus fuerit rogatus, ſiue plures quidem, ſed ſinguli in ſolidum, ſiue pluribus non in ſolidum rogatis, inſtrumentum ab vno tantum ex pluribus Notarijs ſubſcriptum valere probemus, quaſi præſumendum ſit in dubio ſingulos rogatos, vicimus.

PRIOR quæſtio, quæ facti eſt, aut ex verbis inſtrumenti decidenda eſt, aut ex iuris præſumptione. Nam per teſtes, poſt tam multa decurſa temporum interualla, probari certè non poteſt. Atqui verba inſtrumenti tale nihil exprimunt, quòd tres illi Notarij fuerint omnes rogati: ſic etenim habent: [*Et me Ioanne Raynaudi de Borgeto Gratiano-*

politanen

politanenſis Diœceſis Imperiali authoritate Notario, qui vnà cum Michaele de Riccobono de Clauaxio, & Joanne Meſtralis, publicis Notarijs, ac teſtibus ſupradictis, ad prædicta omnia præſens fui, hoc inſtrumentum recepi, ſcripſi, ſignaui, & fideliter expediui, rogatus.] Quin potiùs ex his verbis probatur, ſolum Ioannem Raynaudum de eo inſtrumento recipiendo rogatū fuiſſe. De ſe enim ſolo is loquitur; & in numero ſingulari, non de pluribus, de quibus loquendum fuiſſet in numero plurali, ſi omnes illos Notarios fuiſſe rogatos exprimere voluiſſet. Ac quamuis præcedant verba illa, [*qui vnà cum Michaele à Riccobono, & Ioanne Meſtralis publicis Notarijs, &c.*] non tamen conſequens eſt, vt æquè fuerint illi ſimul rogati. Habent enim ſupradicta verba cum præcedente articulo, *qui*, verbum ad quod terminentur, quodq́ue proximius eſt [*præſens fui:*] Non illa prætereà quæ ſunt remotiora, [*hoc inſtrumentū recepi, ſcripſi, ſignaui, & fideliter expediui, rogatus,*] vt in his ipſis terminis tractat Decius, *conſ. 36. num. 4.* qui non habet contradicentem. Alioqui eodem argumenti genere poſſis inferre Ioannem Raynaudum, vnà cum Michaele de Riccobono & Ioanne Meſtralis publicis Notariis, non tantùm rogatum fuiſſe de inſtrumento recipiendo; ſed etiam vnà cum iis ſcripſiſſe, ſignaſſe, & expediuiſſe inſtrumentum. Quod tamen ex ipſa inſtrumenti inſpectione, reiq́ue euidentia manifeſtè falſum eſt. Solus enim Raynaudus ſcripſit, neque tres ſimul in eadem charta ſcribere potuerunt: nec tantum ad Michaelem

Notarios fuiſſe rogatos, qui in dotali inſtrumento nominati ſunt.

Solus Io. Raynaudus, qui ſubſcripſit, rogatus fuit, non cæteri.

Reſponſio ad verba præcedentia quæ de aliis Notariis loquuntur.

Quomodo cōſtruenda ſint verba inſtrumenti, quæ aduerſarios feſellerunt.

Decij conſiliū 36. *num.* 4. in terminis.

Ab abſurdo.

Digitized by Google

chaelem de Riccobono & Ioãnem Meſtralem ea conſecutio pertineret, vt omnes ſimul inſtrumentum ſcripſiſſe dicerentur; ſed etiam ad teſtes omnes in eo inſtrumento adhibitos, cùm de iis ſimul, ac de Notariis illis coniunctim loquantur verba præcedentia, [*publicis Notarijs, ac teſtibus ſupradictis*,] vt eiuſdem clauſulæ reſpicientis plura determinabilia fiat par & vniformis determinatio, ex *reg.l. iam hoc iure. 4. de vulg. & pupill. ſubſtit. cum ſimilib.* An non multo conuenientius eſt, vt ad præſentiam omnium & Notariorum illorum, & teſtium ea oratio referatur, quàm ad rogitum, de quo nihil niſi in dictione poſita vltima in fine clauſulæ: Aut ſi etiã de rogitu verba illa omnia intelligere quis velit, erũt vtique neceſſariò intelligenda de eo rogitu, qui nõ minùs teſtibus, quàm Notariis cõueniat, id eſt, de rogitu præſentiæ, cùm etiam Notarij non minus quàm alij quilibet rogari poſſint vt ſint teſtes, *l. Domitius. 27. D. qui teſtam. facer. poſſ.* Non etiam de rogitu receptionis & expeditionis inſtrumenti, qui rogitus in ſolos Notarios, non autem in alios teſtes cadere poteſt, qui non æquè ſunt Notarij: longeque aliud eſt, vt ex tribus Notariis dicat vnus, ſe cum aliis & teſtibus præſentem fuiſſe: inſtrumentum verò ſe rogatum recepiſſe, ſignaſſe, & fideliter expediuiſſe, quomodo ſcriptum eſt in eo inſtrumento de quo tractamus: Aut verò, quomodo aduerſarij intelligunt, vnum ex tribus Notariis dicere, ſe cum aliis rogatũ fuiſſe. Quod tantùm abeſt vt ita ſcriptum ſit, vt neque ſcribi potuerit, propter ſubiuncta verba illa, [*ac teſtibus ſupradictis*,] quæ vt diximus ad rogitum ſcribendi, ſignandi, & expe

Clauſula qua nituntur aduerſarij, loquitur cõiunctim de aliis Notariis & teſtibus, qui inſtrumento adfuerunt.

Debet fieri par & vniformis determinatio.

Separãdus eſt rogitus præſentiæ, à rogitu ſtipulationis, & receptionis, atque expeditionis inſtrumenti.

Quãtum intereſt, an ita ſcriptum ſit quomodo in dotali inſtrumento ſcriptũ eſt: an quomodo aduerſarij interpretantur.

& expediendi inſtrumenti nullo modo referri poſſunt; ideoque nec interpretationem hanc patiuntur, quam pati poſſent fortaſſe commodiùs,licèt non neceſſariò,ſi de teſtibus nihil adiectum fuiſſet.

Ioannes Raynaudus,qui ſolus ſubſcripſit, fuit Imperiali authoritate Notarius, non etiam cæteri.

ILLVD quoque obſeruatione dignum putamus, quod à nemine adhuc obſeruatum vidimus, Ioannem Raynaudum,qui ſubſcripſit & ſe rogatum dicit, fuiſſe Imperiali dignitate Notarium: alios verò non niſi publicos dici Notarios, ex alterius ſcilicet inferioris Principis authoritate,quos proinde credibile non eſt ſimul cum Raynaudo rogatos fuiſſe; ſed adhibitos potiùs ex vtraque parte contrahentium, vt dictando inſtrumento darent operam ac prouiderent, ne quid ex debitis & neceſſariis clauſulis omitteretur. In contractu enim tanti momenti,& inter tantos Principes celebrato,magis decebat adhiberi Notarium,qui authoritate Imperiali eſſet Notarius, quàm alios minoris dignitatis, licet publicos Notarios, quos nec in honoris & laboris ſocietatem cum Notario Imperiali adſciri ſatis conueniens fuiſſet. Atque hunc ſanè germanum & verum clauſulæ huius ſenſum eſſe arbitror, vt ſolus Ioannes Raynaudus,tanquam dignior,&,vt credibile eſt, peritior Notarius rogatus ſit de inſtrumento recipiendo, ſignando & expediendo: Cæteri autem duo Notarij publici vnà cum eo interuenerint, non tanquam Notarij rogati,licet etiam ſtipulantes; ſed tanquam teſtes potiùs, qui tamen arte ſua & peritia Notarium recipientem iuuare potuerint, & contrahentium vtilitati proſpicere.

Cur adhibiti fuerint tam multi Notarij.

Cur Raynaudus ſolus fuerit rogatus de recipiẽdo, ſcribendo,& expediendo huiuſmodi dotali inſtrumento.

APPARET igitur ex verbis inſtrumenti, ſi benè ponderentur, ſolum Ioannem Raynaudum de eo in-

Digitized by Google

ſtrumento recipiendo,ſcribendo, & expediendo rogatum fuiſſe; tantum abeſt vt ex eo probari poſſit, fuiſſe tres Notarios ſimul rogatos. Enimuerò etiamſi de hoc minùs apertè conſtaret, & tota hæc facti quæſtio dubia relinqueretur, quidni tamen in dubio præſumamus potiùs omnia ſolemniter acta,ſolumque rogatum eum fuiſſe, qui ſolus ſubſcripſit, vt de fide inſtrumenti minùs detrahatur; Quàm quod volunt & diuinant aduerſarij,rogatos ſimul omnes fuiſſe,vt ob non additam omnium ſubſcriptionem inſtrumenti fides conuellatur? Repugnant certè vulgares iuris regulæ, quæ & in dubio eam ſemper capi volunt interpretationem, per quam actus ſuſtineatur potiùs quàm pereat, *l.quoties.80. de verb.oblig.l.quoties.12.D. de reb.dub.* & ex antiquitate tanti temporis, quod trecentorum ferè annorum memoriam excedit, omnes ſolemnitates præſumi etiá extrinſecas, qualis eſt de qua diſputamus, *l.ſciendum. 36. vbi Bart.& alij notant,præſertim Iaſ.D. de verb. obligat. idem Iaſ.conſ.120.num.1.vol.1.& conſ.65. vol.3. & ad l.admonendi.num.244.D.de iureiur.Crauet. conſ.274. num. 4. & 5.Dec.conſ.13.num.8.& conſ.341. num.13. & conſ.409.* Malignamque hanc interpretationem prudentes noſtri benè vocant,per quam id agitur,vt actus, qui alioquin valere poſſet,inutilis fiat, *l.ſi ita ſtipulatus.126.§. Chriſogonus,verſ.Neque enim malignè accipiẽdum eſt,eod.tit.* Et verò, quemadmodum ſola tam longi & immemorialis temporis antiquitas facit, vt quamuis inſtrumenti facti tempore probari potuiſſet per teſtes inſtrumentarios,aut alios, ſolum Ioannem Raynaudum de eo recipiendo & expediendo rogatum fuiſſe; probari tamen id hodie non poſſit, extinctis iam inde à tanto tempore omni

In dubio præſumendum eſt omnia ſolemniter acta.

Ea ſemper capienda eſt interpretatio,per quam actus ſuſtineatur.

Ex antiquitate tãti temporis omnes ſolemnitates etiã extrinſecę præſumuntur.

Maligna interpretatio eſt, per quam fit vt actus pereat.

Antiquitas temporis illa eſt, quæ facit ne per teſtes, aut aliter probari hodie poſſit ſolũ Raynaudũ, qui ſolus ſubſcripſit, rogatũ fuiſſe de inſtrumento recipiendo.

re omnibus qui tum adfuerant, *l. in lege Aquilia. 40. D. ad leg. Aquil.* ne quidem per auditum, & eo modo quo immemorialia pleraque probari ſolent, *l. ſi arbiter. 28. D. de probat.* Æquiſſimum eſt ſanè, ac rationi adprimè conſentaneum, vt omnes hi probationum defectus, quos temporis antiquitas parit, eiuſdem antiquitatis authoritate ſuppleantur: vt hîc quoque Ouidianum illud vſurpare liceat:

Antiquitas debet ſupplere omnes defectus, quos ipſa parit.

Vulnus Achillæo quod quondam fecerat hoſti,
Vulneris auxilium Pelias haſta tulit.

Atque hæc quidem circa priorem huius articuli quæſtionem, quæ tota in facto conſiſtit, dixiſſe ſufficiat.

ALIA quæſtio quæ iuris eſt: An pluribus adhibitis ad inſtrumentum aliquod recipiendum Notariis, quos omnes rogatos eſſe conſtet, ſinguli in ſolidum rogati fuiſſe credendi ſint, vt ſubſcriptio & expeditio ab vno ex iis facta valeat: An verò omnes ſimul, vt ab omnibus quoque ſimul ſubſcriptionem & expeditionem factam eſſe oporteat, faciliorem habet tractatum. Clarum enim eſt, in dubio præſumendum eſſe ſingulos in ſolidum rogatos fuiſſe, vt inſtrumentum valeat, & probet, quod alioqui nec valeret, nec probaret. Quæ Decij ſententia eſt, *dict. conſ. 36.* communiter à cæteris omnibus adprobata, vt vix habeat contradicentem: niſi cùm ex inſtrumenti verbis apparet omnes ſimul rogatos fuiſſe, vt in eo caſu, de quo reſpondit Alex. *conſ. 124. lib. 7.* & in ſpecie illa, de qua in noſtro Codice, *defin. 1. de fid. inſtrum.* Nam ſicuti ex eo quòd quis tanquam Notarius inſtrumentum aliquod receperit, rogatus præſumendus eſt, vt reſpondit Alex. *conſ. 73. num. 7. vol. 1.*

Quæſtio iuris: An plures Notarij præſumendi ſint rogati ſinguli in ſolidum.

Plures Notarij adhibiti præſumendi ſunt ſinguli in ſolidum rogati.

Niſi cũ ex inſtrumenti verbis apparet omnes ſimul rogatos fuiſſe.

per text.cum gloſſ. in l. 1. C. de vſur. ita & quamuis plures Notarij & adhibiti & rogati proponantur; præſumendum tamen eſt ſi ex iis ſolus vnus ſubſcripſerit, ſolum quoque illum ſubſcribere potuiſſe, id eſt, in neceſſarium antecedens rogatum illum in ſolidum fuiſſe; quia ſemper pro Tabellione præſumēdum eſt, quòd in officio non deliquerit. Idem Dec. *conſ. 653. num. 5.* longeque facilius eſt, vt cùm plures Notarij rogati ſunt, ſinguli in ſolidum rogati præſumantur, quàm vt rogitus ipſe præſumatur; qui tamen in dubio, vt diximus, maximè autem in antiquis, præſumitur. Hoc enim poſteriore caſu præſumitur, aut potiùs ſuppletur ſubſtantia ipſa rogitus. Priore verò non niſi qualitas & accidens quoddam eius ſubſtantiæ. Eſt autem multo facilius & tolerabilius, vt qualitas aliqua, quàm vt ipſa facti veritas & ſubſtantia ſuppleatur, *d. l. ſciendum. 36. de verb. oblig. l. heredes palam. 21. §. 1. ibi: Nihil enim nũc dat, ſed datum ſignificat. D. qui teſtam. facere poſſ.* Et verò quemadmodum iam in præcedentibus diſputauimus, cur in dubio malignam illam interpretationem capiamus, per quam fiat vt tanti inſtrumenti fides corruat, & negotij inter tantos Principes geſti veritas collabatur? *d. l. quoties. 80. & l. ſi ita. 126. §. Chriſogonus. de verb. oblig. l. quoties. 12. de reb. dub.* Præſertim cùm nemo dubitet; quin Notarij plures ad aliquem actum adhibiti, tantam ſinguli authoritatem habeant, quantam omnes ſimul ad fidem inſtrumento dandam. Niſi cùm expreſsè dictum, aut ſaltem actum probatur, vt ab omnib. ſimul inſtrumentum recipi & expediri oporteat: aut cùm ex lege municipali, vt Lutetiæ Pariſiorum, & aliis quampluribus locis, ea ſolemnitas præſcripta eſt de duobus adhibendis No

Pro Tabellione præſumendũ ſemper eſt, quòd in officio nõ deliquerit.

In dubio, maximè in antiquis, Notarius rogatus præſumitur: multo magis rogatus quiſque in ſolidũ, cùm plures rogati ſunt, & quare.

Plures Notarij adhibiti tãtam ſinguli habẽt authoritatem, quantam omnes ſimul.

dis Notariis,ad euitandas falſitates. Cur ergo requiramus plurium Notariorum ſubſcriptionem ad validitatem inſtrumenti,cùm vnius poſſit ſufficere? An nõ hoc eſſet probationum vim cõſtringere, quarum è contrario fauor efficit, vt debeant potiùs ampliari? *l. vlt. §. ſi verò quis, C. de Epiſcop. audient. l. vlt. §. licentia. C. de iur. delib. l. inquiſitio. 18. C. de ſolut.* Aperta ſiquidem & reperta veritas finem & terminum diſceptationis facit, *l. cùm ſeruum. 6. C. de ſeru. fugit.* quo fauorabilius dici nihil poteſt, *l. fratris. 10. C. de tranſact.* Hinc nimirum tot in toto iure noſtro inductæ præſumptiones, vt deficientibus probationibus ſuppetias ferrent, earumque quodammodò vice fungerentur, quantum ſalua clariore veritatis probatione fieri poſſet, *l. ſi Chirographum. 24. cum l. ſeq. l. Imperatores. 29. §. 1. D. de probat.* Nec reſpõderi poteſt, contrahentium,qui plures Notarios non ſine cauſa adhibuerunt, voluntatẽ ſeruandam eſſe; ne quid ex ſolemnitate detrahatur, quam neceſſariam eſſe voluerunt. Non enim bona conſecutio eſt, vt tùm quoque cùm plures Notarij adhibiti ſunt,neceſſariam omnium ſubſcriptionem eſſe voluerint ad validitatem actus;ſed id potiùs animo eos agitaſſe credibile eſt, vt pluribus Notariis interuenientibus, etiam qui omnes rogati eſſent, certior rei geſtæ probatio in futuram hominum memoriam extenderetur:ſi contingeret,quod plerumque fit, vt vnius ex Notariis protocolla deperderẽtur, alterius verò conſeruarentur. Quemadmodum ſolemus dicere,Non quoties contractus ſcribitur dicẽdum ſtatim eſſe contractum in ſcriptis initum fuiſſe;ſed tùm demùm cùm id actum eſt, vt contractus in ſcriptis fieret. Alioqui adhibitam videri ſcripturam magis ad fu-

De cõſuetudine adhibendorum pluriũ Notariorũ, ad euitandas falſitates.

Probationes ampliãdæ ſunt potiùs, quàm cõſtringendæ.

Cur iure noſtro inductæ ſint & comparatæ tot præſumptiones.

Non ſemper adhibẽtur plures Notarij ad augendam ſolemnitatẽ inſtrumenti: ſed plerumque ad certiorem rei geſtæ probationem.

Non quoties cõtractus ſcribitur, fieri dicitur in ſcriptis.

Digitized by Google

turam rei memoriam & probationem, quàm ad augendam contractus ſolemnitatem, *l.contrahitur. 4. D. de pignor.l.vlt.D.de fid.inſtrum.* Nam neque facilè credendi ſunt contrahentes ſuperuacuis. ſolemnitatibus onerare ſe voluiſſe, vt nec vnquam onere aliquo ſuperuacuo ſunt prægrauandi, *l.hæc ſtipulatio.14.§.1.vt legat.ſeu fideic. ſeru.cauſ.caueat.* neque eam ſcribendi inſtrumenti viam elegiſſe, per quam eorum iudicia & voluntates ſubuerterentur, *arg.l.3. D. de teſtam.milit.* Ne aliter poſito iure eueniat, vt inducta ad vnum finem, cõſeruandi ſcilicet ſcripturá & memoriam inſtrumenti, contrarium effectum & euentum operentur, cõtra *l. legata inutiliter.19. de legat.1.l.legata.14.de adim.legat.l.in ratione.30.§.tametſi. D. ad l.Falcid.l.nulla.25.D. de legib.l.quod fauore. 6.C.eod.* Facit diſtinctio Bart. cõmuniter adprobata, *in l.1. §.ſi plures.D.de exercito. act.* vbi dicit, quoties plures ſunt, quorum officium authoritate publicum eſt, & officij adminiſtratio ordinaria, poſſe ſingulos, perinde ac omnes ſimul, officium illud exercere, *Dec.poſt Abbat.in c.prudentiam, col.2. verſ.ſecunda concluſio, de offic.deleg.* Notariorum enim officium tale eſt, publicum ſcilicet authoritate, licèt ſit vtilitate priuatum, *l.1.& l.generali.vbi not.C.de tabell. libr. 10. & l.non aliter. D. de adopt.c. 2. vbi Canoniſt.de fid.inſtrum.Bald.in l.1.col.4. C.per quas perſon. nob. acquiri* Et habent Notarij quandam veluti iuriſdictionem ordinariam, ita vt etiam [Chartularij Iudices] dicantur, *Gloſ.& DD.in l.1.in verb. qui tribunali, in fin.de iudic.Alex. conſ. 92. num.3.vol.7. Guill. Bened.in cap. Raynutius.in verb.mortuo,1. num.419.poſt alios ibi relatos.*

Nõ facilè credendi ſunt cõtrahẽtes ſuperuacuis ſolemnitatib.ſe onerare voluiſſe.

Inducta ad vnũ finem non debent contrariũ effectum operari.

Notariorum officiũ publicum eſt authoritate, licèt ſit vtilitate priuatum.

Habent Notarij iuriſdictionem quandam ordinariam, & dicuntur etiam Chartularij Iudices.

INDE eſt, quòd ſi quis plura eiuſdem teſtamenti ſui non exempla, ſed exemplaria, quæ noſtri [Originalia]

Applicatio l. vlt. D. de his quæ in teſtam. delent.

nalia] vocant,ſcripſerit,& ſolemniter compleuerit, & vnas tabulas in publico depoſitas poſteà abſtulerit; atque deleuerit:non eo magis tamen quæ iure geſta ſunt irrita conſtituuntur,cùm ex aliis tabulis, quas non abſtulit,res geſta declaretur, inquit Papinianus, *in l. vlt. D.de his quæ in teſtam. delent.* Niſi heredes legitimi probent aliam fuiſſe teſtantis mentem, vt ſcilicet inteſtatus moreretur, & ſcriptis heredibus auocaret hereditatem, vt ad Papinianu[m] Paulus ibidem notat: cùm tamen magna ratio ſuadere videretur, vt deletũ dici poſſet teſtamentum deletis vnis tabulis,quibus tota teſtamenti ſubſtantia & ſolemnitas cõtinebatur:Nimirum Papiniano ea fortior ratio viſa eſt, vt contrà reſpondere debuerit,quòd deletis vnis tabulis, aliæ ſupereſſent, per quas res geſta declararetur & probaretur. Similiter igitur & in propoſito, cur non dicamus tabulis dotalibus nocere non debere, quòd duo ,,trésve adhibiti eſſent Notarij, & alter tantum ſubſcripſiſſet? Cùm per vnius Notarij perinde ac per plurium ſubſcriptionem perfici ſolemnitas inſtrumenti poſſit. Eſt enim apta ſatis,vt videtur,horum caſuum comparatio:quandoquidem eadem ferè præcautio eſt teſtatoris ſcribentis teſtamentum duobus exemplaribus,& eius qui duos adhibet Notarios,ſcilicet ne tam facilè voluntatis probatio intercidat. Et tamen in Papiniani ſpecie hoc amplius eſt, quòd factum teſtatoris delentis vnas ex duabus tabulis,magnam præbet coniecturam mutatæ voluntatis:quod non ſimiliter dici de eo poteſt, qui duobus rogatis Notariis, vnius tamen ſubſcriptione contentus eſt. Si ergo Papinianus ea ratione moueri potuit, & debuit, quòd tabulæ deletæ, eſſent ſuperfluæ, ſufficiat

Comparatio huius caſus cũ illo, de quo *in d.l.vlt.*

Digitized by Google

ſufficiatque extare adhuc vnas tabulas non deletas, quidni in caſu noſtro dicemus ſufficere ad validitatem dotalis inſtrumenti, ſubſcriptionem vnius Notarij, licèt alius qui de ſubſcribendo rogatus fuerat, non ſubſcripſerit?

Applicatio *l. cùm tabulæ. 7. D. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tabul.*

Eòdem ferè pertinet quod à Iuliano ſcriptum eſt, *in l. cùm tabulæ. 7. D. de bonor. poſſ. ſecund. tabul.* cùm tabulæ teſtamenti plurium quàm ſeptem teſtium ſignis ſignatæ eſſent, & quædam ex his non apparent, ſeptem tamen ſigna maneant, ſufficere ad bonorũ poſſeſſionem dandam, ſeptem ſigna comparere, licèt cæterorum non omnium qui ſignauerint maneant ſigna. Nempe quia quicquid ſupra & extra ſeptem ſigna eſt, excedit neceſſariam ſolemnitatem; & quemadmodum non fuit adhibendum neceſſariò, ita nec ſublatum nocet. Idque in omnibus quæ abundant & ſuperuacua ſunt, generale eſt, vt nunquam vitient: non magis ſi deſint, quàm ſi adſint, *ex reg. l. non Solent. 94. de reg. iur.* ſicuti nec ea quæ dubitationis tollendæ cauſa cõtractibus adiiciuntur, *l. quæ dubitationis. 81. ead. l. pediculis. 32. §. Labeo. de aur. & argent. legat.* Et quemadmodum ſi quis per nũcupationem teſtaturus, eam ſibi legem dicere voluerit, vt decem teſtes adhiberet; tamen ad validitatẽ teſtamenti ſufficiet ſolemnem numerum exaudiſſe, *d. l. heredes palam. 21. §. 1. D. qui teſtam. facer. poſſ.* Ita & in ſolemni teſtamento in ſcriptis dicẽdum eſt, ſi teſtator plura quàm ſeptem teſtium ſigna in teſtamento ſuo adhiberi voluerit, ideò fortaſſe vt certius & ſolemnius teſtaretur, non eò minus valere teſtamentum, vt ſecundum eas tabulas bonorum poſſeſſio peti poſſit: non ſolùm ſi tot ſigna ſint adhibita quot teſtator voluit; quorum tamen aliqua

Solẽnitas quæ non fuit adhibenda neceſſariò, nec omiſſa nocet.

Applicatio *l. heredes palam. 21. §. 1. D. qui teſtam. facer. poſſ.*

Digitized by Google

aliqua ſic perierint, vt nullo modo appareant, dummodò ſeptem ſuperſint, ſed etiamſi ſupra ſeptem alia nulla ſint adhibita. Quid enim referre poteſt, an adhibita nunquam fuerint: an verò fuerint, ſed eſſe deſierint? Vtroque nimirum caſu verum eſt, ſolemnitatem neceſſariam interueniſſe, quamuis non tanta interuenerit, quantam interuenire teſtator voluerat: tametſi perinde poſſit obiici, teſtatorem non videri ſeptem duntaxat teſtium fidem ſequi voluiſſe, qui decem adhiberi voluit: quomodo nobis obiicitur noluiſſe vnius Notarij fidem ſequi contrahentes, qui duos rogauerunt. Quemadmodum igitur apud Iulianum nihil nocet, quòd deſtinata & præordinata ſolemnitas ad tabularum fidem non interuenerit, quæ non erat neceſſaria: ita & in caſu noſtro, etiamſi admitteremus tres fuiſſe rogatos & adhibitos Notarios; non eò minor tamen fides tabulis dotalibus conſtaret, quòd ab vno tantum ſubſcriptæ ſint, cùm iuris ratio non maiorem ſolemnitatem exigat, quàm vt vnius Notarij ſubſcriptione inſtrumentum muniatur: niſi poneres ita expreſſim dictum conuentumque fuiſſe, vt niſi à duobus Notariis ſubſcriptum fidem nullam faceret, *arg. eorum quæ tractat Bart. de pluribus executoribus, conſ.147. num.2.* In eo ſiquidem teſtamenta differre videntur à contractibus, quòd teſtamenta à legibus duntaxat ſolẽnitatem ſuam accipiunt: Contractus verò, & omnia quæ ad contractuum, ſiue ſubſtantiam, ſiue probationem pertinent, à contrahentibus ipſis legem ſumunt: quoniam in contractibus lex neque iubendo, neque prohibendo ſe interponit; ſed tantùm adprobando: quia non vt teſtamenta, ſic & contractus ſunt iuris publici, & ex legibus;

Sufficit ſolemnitatem neceſſariã interueniſſe; quamuis nõ tanta quãtam interuenire teſtator voluerat.

Iuris ſolemnitas vnius Notarij ſubſcriptione contenta eſt.

Elegans differentia inter teſtamẽta & cõtractus.

Digitized by Google

ſed ferè omnes iurisgentium, *l. ex hoc iure. 5. D. de iuſtit. & iur.* Sed tamen ſi verum amamus, magis eſt vt probationum ſolemnitates, ſicut & omnes cæteræ, ſint ex iure ciuili & conſequenter iuris publici, non minùs ſi de contractibus, quàm ſi de teſtamentis tractetur: Nam idem ius ciuile, quod requirit ſeptem teſtes in teſtamentis, duobus contentum eſt in contractibus, *l. vbi numerus. 22. D. de teſtib.* quo loco quod ſcriptum eſt, [*vbi numerus teſtium non adiicitur,*] ſic intelligi debet, & ſuppleri, ac ſi ſcriptum eſſet: [*Non adijcitur in lege.*] Proinde quamuis ſubſtantia contractus cuiuſlibet pendeat à voluntate contrahentium, ſicut & ſubſtantia teſtamenti à voluntate teſtatoris: vtroque tamen caſu ſolemnitas probationis eſt ex iure ciuili, ob idque nec ampliari, nec reſtringi per teſtatorem, aut per contrahentes poteſt: ne alioqui eueniat, quod eſſet perabſurdum, vt priuatorum cautiones legum authoritate cenſeantur, *l. vlt. D. de ſuis & legit.* Nec ſanè ius gentium vllas habet, aut agnoſcit ſolemnitates, vt fuſiùs probauimus in *Chiliade noſtra, de error. Pragmat.*

Probationum omniũ ſolemnitates ſunt ex iure ciuili.

Explicatio *l. vbi numerus. 22. D. de teſtib.*

Solemnitas iuris publici nec ampliari, nec reſtringi per teſtatorem, aut per cõtrahentes poteſt.

Ius gentium nullas habet, nec agnoſcit ſolemnitates.

Ex antiquitate temporis præſumitur mandatum, & quãdo.

ETSI autem generaliter vera ſunt quæ diximus; in propoſita tamen facti ſpecie tanto veriora ſunt, quòd ad ſupradictas rationes accedit antiquitas temporis ſupra ducentos annos, ex qua certum eſt etiam mandatum præſumi; præſertim quoties tale negotium eſt, quod non ſit probabile ſine mandato geſturum eum, qui geſſit, vt eleganter & notabiliter docet Dec. *dict. conſ. 36. num. 8. ex Rot. deciſ. 3. de cauſ. propr. & poſſ.* Reprobatà in hoc ſaltem caſu Baldi ſententia, qui ſcripſerat *ad l. 2. C. ſi ex falſ. inſtrumen. Ne quidem per mille annos mandatum præſumi.* Quam & à cæteris Doctoribus

ribus improbatam eſſe, quaſi nullo iure, nullaque ratione fultam, refert, teſtaturque Boer. *deciſ. 281. num. 17.* Quis verò credat Ioannem Raynaudum de tanto inſtrumento, inter tantos Principes recipiendo, rogatum, exſcripturum id inſtrumentum fuiſſe, & ſubſcripturum ſolum; ſi non aut ſolus, aut ſaltem in ſolidum rogatus fuiſſet? Quis ſibi perſuadeat in re tanti momenti voluiſſe illum facere actum inutilem & illuſorium? Aut ipſos etiam Principes, ea inſtrumenti expeditione contentos eſſe potuiſſe, quam ſcirent per defectum ſubſcriptionis aliorum Notariorum inutilem fore, ac nullius ad faciendam fidem ponderis? Illud igitur mandatum de inſtrumento per ſingulos Notarios rogatos,& in ſolidum expediendo,præſumendum omninò eſt,vel ex ſola ipſa temporis antiquitate.

Non eſt veriſimile Raynaudum Notariũ, cũ excepit inſtrumẽtũ, ſcripſit & ſubſcripſit ſolus, voluiſſe facere actum inutilẽ.

DE quo ne dubitari poſſit, illud etiam facit, quòd in actis productum fuit aliud inſtrumentum, datum ad diem 16. Septemb. *1332.* quo continetur, dictum Aymonem Comitem Sabaudiæ donaſſe propter nuptias Violandæ ſuæ futuræ vxori ſummam triginta millium aureorum, & pro ipſis Prouinciam Maurianenſem pignori obligaſſe. Quod inſtrumentum per eundem Ioannem Raynaudi receptum legitur: in eóque facta expreſſa & ſpecialis mentio ſupradicti inſtrumenti dotalis, quaſi per dictum Io. Raynaudi ſolum & in ſolidum recepti, nulla cæterorum Notariorum, qui interfuerant, adiecta commemoratione. Cur enim de ſe ſolo dixiſſet, ſi non aut ſolus, aut in ſolidum de eo inſtrumento dotali recipiendo rogatus fuiſſet? Verba ſiquidem enunciatiua in antiquis probant, non tantùm inter eaſdem partes; ſed etiam inter alias, *ex notat. per*

Verba enũciatiua Notarij atteſtantis de alio inſtrumẽto per ſe recepto, probãt inter eaſdẽ partes, maximè in antiquis.

Verba enunciatiua probãt in antiquis, etiã inter alias partes.

DD. in l. optimam. D. de contrah. & committ. ſtipul. & in l. cùm aliquis. C. de iur. delib. Crauet. *latiſſimè de antiq. tempor. part. 1.* quanto magis eodem Notario inter eaſdem partes de ſeipſo ſolo enunciante aliquid & atteſtante? Notario enim aliquid aſſerenti, maximè quod ſit de ipſius facto, credendum omninò eſt, cùm dicit ſe rogatum: Bart. Angel. Alex. & cæteri *ad d. l. ſciendũ. 30. de verb. oblig.* & conſequenter cùm dicit ſe ſolum rogatum. Nec enim maior ratio eſt, vt in hoc minùs ei, quàm in illo credatur.

Notario aliquid aſſerenti de ſuo præſertim facto, credendũ eſt, cùm dicit ſe rogatum.

ACCEDIT, quòd de alio inſtrumento dotali nullo apparet, quod inter dictum Comitem Aymonem, & dictam Violandam celebratum ſit, cùm tamen dici non poſſit, aut nullum præceſſiſſe (quandoquidem apparet de contrario per ſubſecutum inſtrumentum ſupradictum de anno *1532.* nec veriſimile eſt à communiter accidentibus, inter Principes contractum fuiſſe ſine tabulis matrimonium, §. *quia verò, Nouell. quib. mod. natur. efficit. legit. &* §. *nec quoniam, vt liceat matr. & auiæ*) aut aliud inſtrumentum præceſſiſſe, quàm quod exhibetur. Nec enim pluralitas inſtrumentorum præſumitur, vt neque perſonarum: Bald. & poſt eum cæteri *ad l. 2. C. de error. Aduoc.* Alex. *conſ. 16. num. 30. vol. 6.* Præſertim verò inſtrumentorum, quæ vno & eodem die facta dicantur, vt in propoſita ſpecie: ne alioqui aut poſterius fruſtra factum eſſe dicendum ſit, aut incontinenti, tamque citò mutatam eſſe voluntatem, aut correctam, contra *l. non ad ea. 89. de condicio. & demonſtr.*

Inſtrumentorũ pluralitas non præſumitur.

HIC verò etiam illud amplius eſt, quòd omnia quæ in dicto inſtrumento dotali continentur, cuius fidem aduer

Ex ſecuto effectu, probatur veritas inſtrumenti.

aduerſarij in dubium reuocant, effectum ſuum habuiſſe & executioni mandata pleniſſimè fuiſſe conſtat. Nec aduerſarij ipſi poſſunt diffiteri, non ob id ſolùm, quòd ſecutum fuerit matrimonium inter dictum Aymonem Comitem Sabaudiæ, & Violandam filiam Theodori: ſed in eo etiam, quòd à contracti eius matrimonij tempore, dicti coniuges, eorumque ſucceſſores omnes, primùm Comites, deinde Duces Sabaudiæ vſque in hodiernum diem tenuerunt & poſſederunt pleno iure tria illa oppida Ciriaci, Lancei, & Caſellarum, quæ in dotem data à Theodoro fuiſſe in controuerſo dotali inſtrumento ſcriptum eſt: multaque priuilegia dictorum locorum habitatoribus conceſſerunt, vt ex productione in actis facta conſtat. Quod non alio iure in dubio credendum eſt factum eſſe, quàm ex cauſa illa dotis, & ex vi ac poteſtate dicti dotalis inſtrumenti, cùm de alio nullo appareat. Præſumendus enim eſt quilibet poſſediſſe potiùs iuſtè, quàm iniuſtè, & ſuo nomine potiùs quàm alieno; & denique ex cauſa tituli præcedentis, *vulg. l. quædam mulier. 77. D. de rei vindic. l. 2. C. de acquir. poſſ.* Alciat. *de præſumpt. reg. 2. c. 23. & ſeq.* Nullàque fortior rerum geſtarum probatio eſt, ad validandum inſtrumentum, de cuius fide dubitatur, quàm quæ ex ſubſecutis effectibus deducitur, & ex obſeruantia pactorum, vt latè poſt Cinum, Baldum, & alios tractat Crauet. *conſ. 65. num. 10. conſ. 158. num. 1. & 2. & conſ. 274. num. 7.* Thom. Grammat. *deciſ. 106. num. 8. & ſeq.*

Sereniſſ. Duces Sabaudiæ, tanquam ſucceſſores Aymonis Comitis poſſederunt in hodiernum vſque diē, caſtra Ciriaci, Lācei, & Caſellarum, tanquam dotalia, ex ſupradicto inſtrumento dotali.

Præſumendus eſt quilibet poſſediſſe iuſtè, & ex cauſa tituli præcedētis.

Nulla eſt fortior probatio ad validandam fidē inſtrumēti, quā ex ſubſecuta obſeruatione pactorū.

VANA enim, ne dicam ridicula, eſt obiectio illa, quæ fit ab aduerſariis, quòd ea inſtrumenti clauſula, quæ pactum hoc continet, de quo nunc diſputamus, nunquam executioni mandata fuerit, cùm fieri non

Reſponſio ad obiectionē aduerſariorū, De nō ſecuto effectu pacti condicionalis ante condicionis euentum.

Digitized by Google

potuerit, vt executioni mãdaretur, antequàm condicio ipſius exiſteret: quæ porrò non extitit ante mortem Io. Georgij vltimi Marchionis ex familia Paleologorum ſine liberis defuncti: quo demùm tempore cœpit Dux Carolus contra Margaretam neptem ex fratre dicti Io. Georgij agere ex pacto illo dotali, tanquam cuius condicio impleta tunc, & (vt loquuntur) purificata fuiſſet.

Sufficit ad probandam fidem inſtrumẽti dotalis, de quo agimus, quòd habuerit effectum quantum ad pacta pura, licèt non quãtum ad condicionalia, ante euentum condicionis.

Sufficit ergo vt inſtrumentum, cuius fides in controuerſiam adducitur, effectum ſuum pleniſſimum habuerit in omnibus iis in quibus habere iure potuit. Nec illud etiam exigendum eſt, quod iuris ratio non admittit, vt pacta condicionalia in eo appoſita, executioni mandata ſint ante impletam condicionem, quo tempore impleri nec à volentibus potuiſſent, *l. ſtipulatio iſta. 38. §. inter. D. de verb. oblig. l. ſub condicione. 16. D. de condict. indeb. l. Iulianus. 59. §. 1. eod.*

Ad aliam obiectionem: De conſuetudine Principũ plures Notarios adhibentium, ſi quando inuicẽ contrahant, vt ſibi conſulant aduerſus mutuam ſuſpicionem fraudis.

De Principib. inuicem contrahentibus nõ poteſt capi ſuſpicio fraudis.

QVÒD autem de Principum conſuetudine allegatur, quaſi ſoleant Principes, cùm plures ſimul contrahunt, ſuum quiſque Notarium rogare, & ita duos adhibere, ne vnus, inquiunt, alium poſſit fraudare, multo alienius eſt. Quis enim de Principibus credat inuicem contrahẽtibus, cogitare illos de fraude aliqua vel comminiſcenda, vel propulſanda? Cum è contrariò dici ſoleat: Ex ſola præſentia Principis, etiam inter alios contrahẽtes, purgari, tollíque omnem ſuſpicionem fraudis, doli, & metus: quod enim fit coram Principe, toto iure teſte fieri intelligitur, *l. omnium. 19. in illis verbis,* [*Qui nobis mediis, & toto iure teſte ſuccedit,*] *C. de teſtam.*

Probatur conſuetudo contraria eorundẽ Principum, ex aliis inſtrumẽ-

TANTVMQVE abeſt, vt allegata conſuetudo probata ſit, quam nos negamus, vt appareat potiùs de contraria, per productionem in actis factam inſtrumenti, quod idem.

idem Theodorus Paleologus paulò ante fecerat cum Philippo de Sabaudia, Principe Achaiæ, vaſallo Aymonis Comitis Sabaudiæ, anno 1325. in quo inſtrumento eadem ferè pactio continetur, quæ in dotali, cuius fidem tuemur: & quod tamen ab vnico Notario Franciſco Naſaporis ſubſcriptum & expeditum legitur. Sed & in poſteriore illo inſtrumento, de quo iam diximus, continente donationem propter nuptias triginta millium aureorum, factam per Aymonem ipſum Comitem Sabaudię coniugi futuræ Violandæ filiæ Theodori, in conſequentiam eiuſdem dotalis inſtrumenti, anno 1332. ſolus idem ille Io. Raynaudus, qui dotale receperat, de hoc quoque recipiendo rogatus fuit. Vt proinde, ſi ex aliquot actibus probari poſſit conſuetudo, quæ in familia aliqua ſit inducta, dicendum potiùs ſit, eam fuiſſe conſuetudinem tam Aymonis Comitis, quàm Theodori Marchionis, vt ſi quando contraherent, vnũ duntaxat Notarium adhiberent. Neque verò vllorum contrahentium minùs intereſt, quàm Principum, vt plures Notarij adhibeantur, ſiue quòd nunquam credendi ſint contraxiſſe niſi ex conſilio Iuriſperitorum & Conſiliariorum, quos tam multos, tamque peritos habere ſolent, ad quorum curam potiùs, quàm ad Notarios pertinet, vt videant quibúſnam verbis & formulis conceptum ſit inſtrumentum, ne quid in Principis ſui fraudem & captionem fiat: ſiue quòd neque verendum habeant, ne facilius deperdatur inſtrumentum, quod ab vno tantum Notario exceptum fuerit: cùm ſoleant inſtrumenta omnia, quæ de Principum negotiis conſcribuntur, in tutioribus & ſecretioribus locis recondi, quæ Latini [Tabularia,] vulgò [Archiuia] vocant,

tis inter eoſdẽ factis, & in lite producti.

Aliud inſtrumentum inter eaſdem partes, in quo ſolus Raynaudus reperitur rogatus.

Minùs intereſt Principum, quàm aliorum priuatorum, vt plures Notarij in eorum contractibus adhibeãtur. Et quare.

cant,

cant,vbi perire vix vnquam poſſint: & ſi quo caſu perirent,vtique perinde id accideret multis in inſtrumento adhibitis Notariis, atque ſi vnus tantùm fuiſſet: quod non ſimiliter in priuatorum contractibus & inſtrumentis contingit.

Non eſt veriſimile digniori marito minorem dotem fuiſſe datam,quàm quæ priori minùs digno promiſſa fuerat.

SED & obſeruatione præcipua dignum eſt,quod in eo inſtrumento per Franciſcum Naſaporis Notarium recepto,de anno 1325.legitur,eundem Theodorum,cùm de filia ſua Philippo de Sabaudia vxore tradenda cogitaret, ſimilem ferè conuentionem cum eo iniiſſe,vt deficientibus maſculis Theodori, Marchionatus Montiſferrati ad Philippum Principem Achaiæ, eiúſque maſculos ſucceſſores perueniret, aſſignata fœminis dote competente. Hoc enim admiſſo, de quo dubitari non poteſt, cùm de inſtrumento conſtet, in publica & authentica forma producto, quis credat Theodorum, mutato in peius conſilio, minorem dotem eidem filiæ nubenti maiori Principi offerre & conſtituere voluiſſe? Aut Aymonem Comitem Sabaudiæ minore illa dote contentum eſſe potuiſſe, qua Philippus de Sabaudia, Princeps quidem Achaiæ,ſed Comitis vaſallus,contentus eſſe noluiſſet?Illud ſi quidem tritum eſt, Ex comparatione dignitatis mariti,dotem maiorem, minorémve conſtitui debere,*l.quæro.60.l.cùm poſt.69.§.gener.D.de iur. dot. l.ſi filiæ.43.de legat.3.* Rurſum id, quod non eſt veriſimile habere imaginem quandam & ſpeciem falſitatis,vt Baldus dicere ſolebat,*ex l.vlt.D.quod met.cauſ.* ex qua lege,aliiſque ſimilibus penè innumeris, ſolent noſtri probare, fortiſſimum eſſe in iure argumẽtum,quod à veriſimilibus deducitur. Quod ergo veriſimile eſt, quidni in dubio habeamus pro vero? Idem illud pa-

Ex comparatione dignitatis mariti, maior, minórve dos conſtitui debet.

ctum

ctum dotale, quod in fauorem Philippi de Sabaudia Principis Achaiæ conuentum fuerat, multo magis, multóque æquius ab eodem patre eiuſdem filiæ nomine, quæ potentiori & digniori Principi tradebatur retentũ & conſeruatum fuiſſe? Nam & conuentiones in vno contractu dotali appoſitæ, facile in poſteriore contractu æquè dotali repetitæ præſumuntur, *l. dotem. 30. D. de iur. dot.* Bart. *latè in quæſt. 7. incip. mulier amplum habens patrimonium.*

TACEO, quod ex actis liquidè apparet, factas eſſe duas productiones dicti dotalis inſtrumenti antequàm de ſubſcriptionis defectu, déque fide probatoria quicquam oppoſitum ſit. Quæ res efficit, vt ſecuta ex interuallo huiuſmodi oppoſitio non fuerit admittenda, tanquàm ſeriùs & intempeſtiuè facta: non ſolùm iuxta formam ſtatuti Sabaudici, cui hac parte ſimilia pleraque ſunt in Italia, & quo expreſſim cautum eſt, vt intra primam dilationem tales oppoſitiones fieri oporteat: alioqui poſtea nũquam admittatur: ſed etiam ex iuris communis ratione, quæ facit vt quiſquis exhibitum ab aduerſario inſtrumentum admittit, nec ſtatim impugnat, hoc ipſo videatur inſtrumenti fidem agnouiſſe, & pro publico atque authentico illud approbaſſe: Alex. *conſ. 185. in fin. vol. 6.* Io. Crotus *conſ. 210. num. 11. & ſeqq.*

> Non poteſt impugnari fides inſtrumenti, quæ non fuit impugnata intra dilationem primam, à quo tempore exhibitum, & productum fuit.

> Intra primam dilationem opponendum eſt cõtra formam extrinſecã inſtrumenti.

POSTREMÒ, ſola temporis tam longi antiquitas poteſt ſufficere ad totam hanc dubitationem excludendam, non illa ſolùm ratione quam attigimus in præcedentibus, Quod etiamſi tres illos Notarios omnes rogatos fuiſſe conſtaret, in dubio tamen præſumendi eſſent ſinguli rogati in ſolidum ad validitatem inſtrumenti: pro quo etiam ſemper in dubio præſumendum eſt, *ex notat.*

> Sola temporis antiquitas ſufficit ad tuẽdam fidem inſtrumenti, & ad defectus omnes ipſius, etiã oculares, purgandos.

> In dubio præ-

ſumendum eſt pro inſtrumento.

per Bart. & alios communiter ad l. 1. §. vlt. D. de oper. noui nunciat. ſed illa etiam, quæ omnium maxima & præcipua eſt, quòd tanta ſit antiquitatis poteſtas & authoritas, vt inſtrumentorum omnium defectus omnes purget, etiam eos qui ex ipſa inſtrumenti oculari inſpectione apparent. Sic enim Maſcardus ex communiore traditione interpretum, *concluſ. 108. de probat.* poſt Felin. Anchar. & alios.

Antiquitas purgat omnes defectus, qui ex ipſa etiam oculari inſpectione inſtrumenti apparét.

EADEM ratio facit, vt de inueſtitura & conceſſione Imperatoris Ottonis facta Aledramo primo Marchioni Montisferrati, multo minùs dubitari poſſit, licèt ad eam probandam exempla tantùm hucuſque producta ſint, cùm & plura ſint & antiqua omnia, & ex iis quædam vetuſtiſſima, quæ ſine dubio probant pleniſſimè; tametſi non appareret ſumpta ea fuiſſe parte vocata. Quinimò etiamſi appareret de contrario ex ſupradicta Maſcardi concluſione, iunctis iis quæ tractat Alex. *conſ. 101. num. 7. & 8. vol. 7.* Iaſ. *ad auth. ſi quis in aliquo. C. de edend. col. 3. verſic. 9.* Crauet. *latiſſ. in tract. de antiq. tempor. part. 3. num. 21. & ſeqq.* & poſt eum Didac. Couarr. *Pract. quæſt. c. 2. num. 26. verſic. ſed & propter antiquitatem.*

De inſtrumẽto inueſtituræ & conceptionis factæ per Imp. Ottonem in fauoré Aledrami I. Marchionis Montisferrati.

ITAQVE quod obiicitur, De defectu teſtium: De non expreſſo loco loci: De errore in nomine vxoris Ottonis, quaſi debuerit in inſtrumẽto ſcribi *Adelaidæ*, nó vt ſcriptum eſt, *Adlegidæ:* Itémq; in anno imperij Ottonis: Et denique quòd non appareat Ambroſium Cancellarium, qui tanquam Notarius de ea inueſtitura recipienda rogatus fuit, Notarium fuiſſe eo tempore, aut in quaſi poſſeſſione notariatus; vt nec eos qui exempla ſumpſerunt. Hæc, inquam, omnia, & ſi qua alia ſunt huius generis, præterquàm quòd ab iis qui antè nos ſcripſe

Variæ obiectiones Mantuanorum contra inueſtituram Ottonianam, quàm futiles & leues.

ſcripſerũt, pluribus confutata fuerunt, adeò ieiuna ſunt, ne dicam puerilia, vt digna videri debeant, quæ ſilentio magis, quàm ratione refellantur. Præſertim cùm ea conceſſio & inueſtitura Ottonis primi conſentientem habeat omnium Hiſtoricorum fidem: maximè verò hiſtoriam Beneuenuti à ſancto Georgio, Præſidis Marchionatus, & quæ ex parte ſereniſſimi Ducis Mantuæ producta fuit. In qua Beneuenuti hiſtoria non tantùm fit mentio huius conceſſionis; ſed etiam totus eius tenor deſcribitur, & iiſdem omninò verbis conceptus legitur, quibus in exemplis productis; vt proinde dubitari non poſſit quin & exẽplo & hiſtoriæ fidem adhiberi oporteat, *ex notat. per Bart. & alios in l. 1. D. de reb. credit.* Præcipuè contra producentem, *vulg. l. cùm precum. C. de liber. cauſ. Gloſ. Bald. Alex. & alij ad l. 1. §. editiones. D. de edend.* Nec ſanè leuis aut temeraria ſuſpicio eſt, tot tantóſque Iureconſultos, quot & quanti fuerunt qui pro Ducibus Mantuæ ſcripſerunt, in his leuioribus obiectionibus ad horum inſtrumentorum fidem labefactandam tamdiu, tantáque pertinacia immoratos, præuidiſſe ſatis, id quod res eſt, nullas eis ſuperfuturas exceptiones in principali negotio, ſi cogerentur fateri, quod ab inuitis extorquebit veritas, inſtrumentis noſtris, quibus Sereniſſimi Sabaudiæ Ducis intentio nititur, publicam fidem conſtare. Eſtque indigna prorſus tantis Principibus hæc quæſtio de inſtrumentorum tam antiquorum fide probatoria, & ex poſterioribus quoque inueſtituris enuntiatiuè probata: cùm ad Principum dignitatem maximè pertineat, vt nihil ab iis, aut pro iis, niſi ex bona fide dicatur: Cui certè non conuenit de huiuſmodi apicibus, non tam iuris quàm iniurioſæ &

Ottonis conceſſionem probãt omnes Hiſtorici, præſertim Beneuenutus à S. Georgio, qui fuit Mantuanus, & Præſes Marchionatus.

Hiſtoriæ fidem adhiberi oportet.

Indigna tantis Principibus eſt hæc quęſtio de inſtrumentorum dotaliũ tam antiquorum fide.

litigioſæ tergiuerſationis diſputare, *l. ſi fideiuſſor. 29. ſ. quædam, D. mandat.* Nec alia conceſſio & inueſtitura vlla Marchionatus proferatur, ad quam referri poſſit quod de præcedenti conceſſione ſcriptum legimus in poſterioribus inueſtituris. Nam neque conceſſionum, aut inſtrumentorum pluralitas vnquam præſumitur: Crauet. *conſ. 198. num. 1.* concurrente præſertim tanti temporis decurſi antiquitate, quæ identitatis (vt loquuntur) probationem non modò difficilem, ſed etiam impoſſibilem facit. Sed planè ocioſa & inutilis hodie tota hæc quæſtio eſt, cùm originale inſtrumentum conceſſionis & inueſtituræ Ottonianæ tandem repertum ſit in Archiuiis Cameræ computorum Pedemontanæ, in forma optima & authentica. Iam ergo ad ſecundam exceptionem, quæ & maioris momenti, & tota iuris eſt, veniamus.

Conceſſionũ & inueſtiturarum pluralitas non præſumitur.

Originale & authenticum inſtrumentum cõceſſionis Ottonianæ tandem repertum eſt.

SECVNDA exceptio eſt, non valere conuentionem illam dotalem à Theodoro factam in fauorem Aymonis Comitis Sabaudiæ, & maſculorum ex eo deſcendentium, quaſi ſit contra tenorem inueſtituræ de toto Marchionatu factæ eidem Theodoro, ab Henrico VII. Imperatore, anno *1310.* & heredibus Theodori de toto Marchionatu, cum ſuis pertinẽtiis, in feudum nobile, rectum, gentile, antiquum, auitum, & paternum. In quo feudi genere conſtat dictionem [*heredibus*] intelligendam eſſe de filiis maſculis, dicique tale feudum eſſe [*ex pacto & prouidentia*] & conſequenter non alienabile, ne quidem in deſcendentes ex fœmina; quippe quos pro extraneis haberi oporteat, cùm non ſint de familia & genere inueſtiti.

Secunda Mãtuanorum exceptio, de inualiditate pacti dotalis cõuenti inter Theod. Paleologum Marchionem Mõtisferrati, & Aymonem Comitem Sabaudiæ, ex eo quòd tale pactũ initum fuerit cõtra tenorẽ primæ inueſtituræ eidem Theodoro factæ ab Henrico VII. Imper. anno 1310.

Hic

Digitized by Google

HIC verò illud ante omnia diſpiciendum eſt: An conceſſio per Ottonem primum facta de toto Marchionatu Montisferrati, fuerit allodium, an feudum, vt ſciri poſſit quomodo intelligenda ſit inueſtitura, quæ ab Henrico VII. facta eſt, quippe quæ ad præcedentes conceſſiones ſe ipſam refert. Sic enim habet: [*Ita quòd amodò dictus Marchio pro ſe, & heredibus ſuis, dictum feudum teneat & habeat, ſicut, & eo modo, & forma, quo, & qua prædeceſſores, & ſucceſſores Marchiones Montisferrati habere & tenere conſueuerunt.*] Quibus verbis licet apertè exprimatur Marchionatum hunc eſſe feudum, & iam antea fuiſſe: non deſunt tamen qui contrà ſcripſerint, quaſi per errorem ſiue Imperatoris inueſtientis, ſiue Theodori inueſtiti, id factum ſit. Propterea quòd, inquiunt, præcedens conceſſio, quæ facta fuerat ab Imperatore Ottone, videatur ſonare in meram donationem, ob datam Aledramo liberam & pleniſſimam poteſtatem de eo Marchionatu diſponendi pro arbitrio, in quem vellet, & quomodo vellet. Qua ratione defendunt iſti fuiſſe Marchionatum ab initio merum allodium, non feudum; ideóque iuris feudalis regulas locum in eo habere non poſſe, ſed iuris potiùs communis diſpoſitionem: præſertim cùm ex Beneuenuti hiſtoria, & aliis probatæ fidei authoribus, conſtet, Marchiones ferè omnes, quotquot ab Ottone fuerunt ante & poſt Theodorum Paleologum, de eo Marchionatu diſpoſuiſſe, tam inter viuos, quàm in vltima voluntate: nec ſolùm irrequiſito Imperatore; ſed neque reſeruato & excepto ipſius beneplacito.

An conceſſio Marchionatus Montisferrati per Ottonem facta fuerit in allodium, an in feudum. Et ſi in feudum, an in rectum & proprium, an in improprium & alienabile.

Erronea illorũ opinio, qui putant Marchionatũ fuiſſe conceſſum ab Ottone in allodium.

Marchiones ferè omnes, quotquot fuerunt, ab Ottone ante & poſt Theodorum, diſpoſuerũt de Marchionatu, pro arbitrio, tã

inter viuos, quàm in vltima voluntate.

Quas alienationes omnes diligenter recenſuit & conceſſit vir & eruditione & dignitate clariſſimus Octauianus Cacheranus Sabaudiæ Cancellarius, vt nec operæprecium ſit hîc repetere. Alij verò, cum quibus & nos ſentimus, magis probant vt conceſſio illa Ottonis facta fuerit in feudum, ſed improprium & alienabile. In quo numero etiam ſunt plerique ex iis ipſis qui pro Sereniſſ. Mantuæ Ducibus hucuſque ſcripſerunt. Et quidem ſi feudum ſit, vt illi volunt, negare certè non poſſunt quin ſit improprium, cùm verba conceſſionis dent Aledramo & eius ſucceſſoribus liberam, vt diximus, de eo diſponendi facultatem: quod apertè eſt contra naturam feudi proprij propriè dicti, ex eóque vno maximè feudum improprium æſtimatur; ſicut & ex eo quod poſſit peruenire ad fœminas, quæ alioquin feudi proprij ſunt incapaces, *cap. vnic. § filia, de ſucceſſ. feud. c. vnic. verſ. ad filias, de ſucceſſ. fratr. vel gradib. ſucced. in feud. cap. vnic. de feud. non habent. propr. feud. natur. iunct. capit. vnic. in princip. de ſucceſſ. feud. in illis verbis*, [*Nulla ordinatione defuncti in feudo manente, vel valente.*] Adeò vt nec ſi feudum ab initio ſit fœmineum; poſſit tamen peruenire ad fœminas, etiam poſt extinctos omnes maſculos, niſi expreſsè id in inueſtituris dictum ſit, *cap. vnic. de feud. fœmin. & tit. 104. caſus in quibus fœmina in feud. ſucced.* De illo itaque dubitari tantùm poterat, an ſit feudum. Si quidem nulla prorſus feudi mentio fit in dicta Ottonis conceſſione. Quod tamen neceſſarium eſſe videtur, vt feudum dici poſſit, & feudi iure quid poſſeſſum: præſertim cùm neque fidelitatis & homagij, neque ſeruitij vllius, tanquam à vaſallo debiti, præſtatio & receptio ſecuta.

De natura feudi proprij, & feudi improprij.

Nec feudum fœmineum poteſt peruenire ad fœminas, etiam poſt extinctos omnes maſculos, niſi id expreſsè in inueſtituris dictum ſit.

ſecuta probetur, *cap. vnic. circa princip. de conſuet. rect. feud.* Nec enim ſufficit vt voluntate domini poſſeſſionem fundi quis nactus ſit, niſi prætereà illud concurrat, vt nactus ſit [*feudi nomine*] *ibid. in verſic. quia ille.* Nam & illud tritum eſt, præſumi omnia allodialia & libera, nõ feudalia, cùm feudum ſit ſpecies quædam ſeruitutis, quæ nunquam præſumitur niſi probetur; quia eſt qualitas accidentalis non naturalis, ſiue de perſonis agatur, ſiue de rebus, *l. 4. D. de iuſtit. & iur. l. altius. 8. C. de ſeruit. & aqua.* Quibus potiſſimùm rationibus mouentur Mantuani plerique, vt conceſſionem illam ab Ottone factam, feudum eſſe negent; licèt alij, etiam ex Mantuanis ipſis non pauci, & de meliore nota, feudum eſſe, vt diximus, fateantur.

Ad conſtituẽdum feudum, non ſufficit vt voluntate domini poſſeſſionem quis nactus ſit, niſi nactus ſit feudi nomine.

EGO verò non dubito, quin ea mens fuerit & Ottonis concedentis, & Aledrami accipientis Marchionatum, vt feudum Imperiale & Regale ea conceſſione conſtitueretur.

PRIMVM, quia verba conceſſionis non repugnant, quod ſufficit, vt iuris præſumptionibus, de quibus mox dicemus, locus eſſe poſſit, *l. talem inſtitutionem. 51. §. 1.* in illis verbis: [*Neque verba omninò repugnant.*] *D. de hered. inſtit.*

Probãtur Marchionatũ Montisferrati ab initio conceſſum fuiſſe, & poſſeſsũ in feudum, non in allodium. Ratio prima.

SECVNDÒ, quoniam in ea conceſſione fit mentio etiam iuriſdictionis, cuius propriũ & ſingulare ius eſt, vt in dubio numquam præſumatur allodialis, ſed ſemper feudalis, niſi expreſſim conſtet de contrario. Ex Baldo *in c. ad audientiam. col. vlt. extr. de præſcript.* Paul. Caſtrenſ. *conſ. 179. nu. 15. lib. 1.* Abbate *conſil. 82. incip. Quamquã in his dubiis, lib. 1.* Capyc. *in ſua inueſtitura, in verb. Feuda allo*

Ratio ſecunda, ſumpta ex conceſſione iuriſdictionis, quòd iuriſdictiones omnes in dubio præſumendæ ſint feudales.

da allodia,col.fin.verſ. Excepto ſi quis teneat iuriſdictionem, & in verb. caſtris, col. 2. verſ. eſt benè verum, Chaſſa.*in Conſuet. Burgund. tit. de feud.*§.*4.col.1.num.18.*Et ratio eſt, quia omnia ſunt Cæſaris,ſi non dominio,ſaltem imperio,vt Seneca dicebat.Iuriſdictio autem etiam ſimplex & ciuilis tantum, nunquam ſine imperio eſt, quod ob eam cauſam dicitur mixtum,*l. 3. D. de iuriſd.l.vlt.D.de offic.eius cui mand.iuriſd.eſt.*Multo minùs ea, quam vulgò criminalem vocant,quæ ipſa nihil niſi imperium eſt, & quidem merum: Habere ſcilicet gladij poteſtatem, ad animaduertendũ in facinoroſos homines,*d.l.3.de iuriſd.* Et qui habet pleniſſimam in aliquo territorio iuriſdictionẽ, maius imperium in eo territorio habet omnibus poſt Principem,*l. ſi in aliam.7.*§.* cùm pleniſſimam. & legib.ſeqq.de offic.Proconſ.& Legat.*Imperiũ porrò,præſertim merum,ex quo Cæſaris,alteriúſve cuiuſlibet ſupremi Maieſtas potiſſimùm æſtimatur, ſicuti naturali iure nulli competit, quoniam natura vnam, æqualemq́ue fecit hominum omnium condicionem,*d.l.4.de iuſtit.& iur.l. quod attinet. 32.de reg.iur.* Iure autem gentium non alij quàm potentiori,*l.ex hoc iure.5.eod.tit.de iuſtit.& iur.* quia ſcilicet potentioribus pares eſſe non poſſũmus, *l.3. in princip.de alien.iudic.mut.cauſ.fact.* & conſequenter ſoli Principi, qui cæteris omnibus ſibi ſubditis ſuperior eſt: maximè verò Cæſari, qui totius mundi dominus dicitur,*in l.deprecatio.9.D.de leg.Rhod.de iact.*Nec minùs iure ciuili,quàm iure gentium, poſteaquàm lege Regia populus ei, & in eum ius ſuum totum tranſtulit, *l. 1. D. de conſtit.Princip.*Ita nec alij vlli poteſt conceſſum videri à Cæſare, quàm in quem beneficium, & quidem maximum, conferre Cæſar voluerit. Quo vel ſolo beneficij nomi-

Omnia ſunt Cæſaris, ſi non dominio, ſaltem imperio.

Natura vnam & æqualé omnium hominũ fecit cõdicionem.

Cæſar totius mundi dominus dicitur.

Solo beneficij nomine feudum ſignificatur.

nomine iam feudū ipſum ſignificatur, *c. vnic. de benefic. fratr. & qualit. frat. in benef. fratr. ſucced. & tit. quæ fuit prim. cauſ. benefic. amitt. & paſſim in vſib. feudor.* At neque credibile eſt, velle Cęſarem tantam poteſtatem inferiori & ſubdito ſuo communicare, niſi certis legibus & condicionibus; præſertim obſequiorum & ſeruitiorum præſtandorum; ad quæ etiamſi nihil expreſſum eſſet, naturali tamen ratione, & velut ad ἀντίδωρα, inferior obligaretur, *l. ſed etſi. 25. § conſuluit, D. de petit. hered.* vt pro eo imperandi iure, quod à Cæſare in alios nactus eſſet, tanto maiorem ille pro ſe, ſuiſque ſubditis obedientiam & reuerentiam Cæſari præſtaret, tanquam patrono ſuo, cuius beneficio tantam poteſtatem eſſet conſecutus, *l. 1. verſ. quod æquiſſimum, D. ſi à parent. quis manum. ſit, l. ſi manumiſſori. 4. C. de obſeq. patron. præſt. l. filio. 7. D. vt legat. ſeu fidic. ſeruand. cauſ. caueat.* Quæ ſola ſeruitiorum & obſequiorum præſtandorum ſiue ratio, ſiue neceſſitas iuſta cauſa eſt inducendi feudi: Adeò vt ad probandum feudum, etiamſi inueſtitura nulla proferatur, ſufficiat tamen poſſeſſum aliquid fuiſſe nomine beneficij, aliquo tempore, domino pręſente, & non contradicente, & ſeruitium eius recipiente, quaſi à vaſallo, *c. vnic. verſ. inde etiam dicitur, de conſuet. rect. feud.* Per quem text. concludit Natt. *conſ. 460. nu. 5.* poſt. Bald. *in l. 1. quæſt. 31. de rer. diuiſ.* Angel. & Imol. *in l. qui in aliena. in prin. D. de acqui. hered.* ſolam obſequiorum & ſeruitiorum mentionem in conceſſione factam, habere vim inueſtituræ ad probãdum feudum. Etſi neque nouum eſt (quod tamen pauci obſeruant) ita feudum dari, vt nullum pro eo ſeruitium fiat, *d. tit. 104. caſus in quibus fœm. in feud. ſucced. in fine principij.* Sed neque dubitandum eſt in primis illis iuriſdi-

Ratio quæ primùm induxit feuda Cæſarea.

Sola obſequiorũ & ſeruitiorum mentio in conceſſione, habet vim inueſtituræ.

ctionum conceſſionibus cautum ſemper & exceptum fuiſſe à concedentibus, vt ſi ea conceſſione is qui accipiebat abuteretur, amitteret hoc ipſo iuriſdictionem, eáque tota rediret ad concedentem, vt ſunt ferè omnia prona in peius imperia, & inſolentes eorum, qui tantam in alios poteſtatem habent, dominationes, *l.1.§.vlt. & l.2.D.de his qui ſunt ſui, vel alien.iur.l.vlt.D.ſi à parent.quis manum.ſit.* Nam & inde factum videmus, vt etiamſi nulla eiuſmodi pactio in conceſſione iuriſdictionis interueniſſe probetur: ipſo tamen iure amittat iuriſdictionē quiſquis ea in ſubditorum necem abutitur, *d.l.2.§.dominorum,* vbi Bald. *D.de his qui ſui vel alien. iur.ſunt,* Bart. *in l.1.eod.* Io.Fab.. *in §.vlt. Inſt.eod.* Guid.Pap. *quæſt.62.& deſin.3.Cod.noſt. Quando liceat vnicuique ſin.iudic.ſe vindic.l. illicitas.6.§.ne potentiores, D. de offic. Præſid.* ſicuti aliis in pleriſque iuris partibus ita receptum videmus, vt quod non niſi ex partium conuentione primùm fieri ſolebat, paullatim tranſierit in ius commune, factúmque ſit iuris aut recepti, aut conſtituti, ne ſemper maneret neceſſitas eiuſdem conuentionis interponendæ, vt *in l.vlt. C. quæ res pignor.oblig.poß.iunct.l.& quæ nondum.25.§.quod dicitur, D.de pignor.l. vltim. C.de fideiuſſor. l.quòd ſi nolit.31. §. quia aſſidua, D. de ædilit. edict.* Porrò quotieſcunque beneficium aliquod datur certis legibus & condicionibus; ſed ea potiſſimùm lege, vt aliquo caſu ad dominum reuerti debeat, feudum certè, nō allodium eſt, cùm fuerit illa feudi antiquiſſima natura, & dominorum poteſtati adeò connexa, vt quando vellent illi poſſent auferre rem in feudum à ſe datam: quod tamen poſtea ſic immutatum eſt, vt non niſi poſt certum tempus, deinde ex certis tantùm cauſis, & quibuſdam duntaxat caſibus facere id poſſent, *cap.vnic.§.& quia vidimus, vbi omnes*

Cùm quis iuriſdictione ſibi conceſſa abutitur, debet iuriſdictio redire ad concedentem.

Pacta apponi ſolita facilè tranſeūt in ius commune.

Beneficiū quod datur ſub lege reuerſionis, feudum, non allodium eſt.

Feuda poterāt olim auferri ad nutum & arbitrium concedentis: Hodie verò non niſi certis caſibus.

Digitized by Google

notant,qui feud.dar.poſſ.& tit.23. In quibus cauſ.beneſ.amitt. & tit.ſeq.quæ fuit prim.cauſ.beneſ.amitt. Hac nimirum ratione defendi rectè poteſt, quod ex interpretum ſententia ſuprà diximus, Iuriſdictiones omnes præſumendas eſſe non modò datas à Principe,ſed etiam feudales, cùm in territorio,quod ideo à terrẽdo dictum eſt,*l. pupillus.139.§. territorium,de verb.ſignific.* non alius iuriſdictionem, & terrendi poteſtatem habere poſſit, quàm Princeps ſupremus, aut cui Princeps iuriſdictionem cũ territorio dederit. Vnde fit quod extra territorium ius dicenti,impunè non paretur,*l.vlt.D.de iuriſd.l.cùm vnus. 12.§.penult.de reb.author.Iudic.poßid.*

In territorio, quod à terrendo dictum eſt, non alius habet ius terrendi,quàm Princeps.

Hoc autem ita ſuppoſito, vt iuriſdictionis conceſſio ab Imperatore Ottone facta Aledramo,præſumenda ſit facta in feudum;etiamſi de eo nihil expreſſum ſit: conſequens ſtatim fit,cæterorum omnium,quæ eâdem conceſſione continentur,idem iudicium eſſe debere,vt omnia ſimiliter in feudum conceſſa eſſe intelligantur: ſic enim benè arguitur à præſumptione partis,ad præſumptionem totius, & qualis res vnaquaq; eſt pro parte, talis in totum eſſe exiſtimanda eſt,*cap.vnic. verſ. hoc ita niſi,de content.int.dom. & fidel. de inueſt.tit.10.* vbi feudatarius in vna re,adeòpræſumitur feudatarius in alia, vt ex ſolius domini iureiurando controuerſia decidi debeat. *Melior text.in tit.4.ſi de inueſt.feud.contr.fuer.§.ſin autem;*vbi Bald.*in verſ.Concludendo ergo,* notat per illũ textum, quòd ſi de latitudine prædiorum dubitetur an ſit tota feudalis vel emphyteuticaria,tota præſumẽda eſt, & eſſe eiuſdem qualitatis, vbi nullæ apparent notæ diuerſitatis,*per not.in l.vxori ſuæ.33.in princ.de legat.3.& in l. fin.§.cui dulcia,de vin.tritic.& oleo legat.l.ſi eo loco.9.§.vlt.*

Quoties aliqua conceſſio probatur feudalis pro parte, præſumẽda eſt feudalis in totum.

Feudatarius in vna re, præſumitur feudatarius in alia.

Latitudo prædiorum tota præſumẽda eſt feudalis ſi pars eius ſit talis, nec vlla ſit ratio diuerſitatis.

D. ſi ſeruit. vindic. l. ſi ſtillicidij. 8. §. 1. D. quem. ſeruit. amitt. Refert & ſequitur Boer. *deciſ. 50. nu. 18.* licèt per errorem alleget *tit. 10. de content. int. dom. & fidel. de inueſt.* pro *tit. 4. ſi de inueſt. feud. contr. fuer.* Et ratio eſt, quam adfert idem Boer. *num. 17.* ne alioquin vna & eadem res diuerſo iure cenſeatur. Contra vulg. *l. eum qui ædes. 23. D. de vſucapionib.* Cui addimus, non debere induci temerè diuiſionem voluntatis, *ex l. eum qui. 18. in fin. D. de his quæ vt indign.*

Ratio tertia ex verbis illis cōceſſionis Ottonianæ *ad vtriuſque ſexus familias.*

TERTIA ratio, qua moti ſunt qui ante nos ſcripſerunt, vt conceſſionē illam ab Imper. Ottone factam in feudū eſſe dixerint, ex eo ſumitur quòd in dicta conceſſione verba illa adiecta ſunt, [*ad vtriuſque ſexus familias,*] quorum non alium ſenſum eſſe defendunt, quàm ſi ſcriptum eſſet, [*pro maſculis & fœminis.*] Eſt enim huiuſmodi adiectio tunc tantùm neceſſaria, cùm de feudo tractatur, & quidem de feudo impropriando, vt ad illud poſſint admitti etiam fœminæ, quæ alioqui non admitterentur, vt iam ſuprà diximus, *ex d. cap. 1. §. hoc autem, de iis qui feud. dar. poſſ. tit. 8. de ſucceſſ. feud. §. filia, tit. 30. de feud. fœm. tit. 17. de eo qui ſibi, vel hered. ſuis maſcul. & fœmi. inueſti. accep. tit. 50. de natur. ſucceſſ. feud. & tit. 104. Caſus quib. fœm. in feud. ſucced.* Nam in conceſſione allodij quis vnquam talem conuentionem neceſſariam eſſe dixerit? An non potiùs inepta eſt & ridicula? cùm in allodiis locum habeant regulæ iuris communis: præſertim quod ad ſucceſſiones hereditarias: niſi cùm allodium quoque datum eſt in feudum, *tit. 54. de allod. vbi omnes notant.* Atqui ex qualitate pacti in aliquo contractu adhibiti ſem

Feudū eſt impropriandum, vt fœminæ ad illud admitti poſſint.

Etiam allodiū poteſt dari in feudum.

Ex qualitate pacti in con-

ſemper æſtimanda & dijudicanda eſt qualitas & natura contractus, tùm quoque cùm verba repugnant, *l. vbi ita donatur. 27. D. de mort. cauſ. donat. l. Lucius. 24. D. depoſ.* in illis verbis: [*Nam ſi vt tantundem ſolueretur conuenit, egreditur ea res notiſſimos depoſiti terminos.*] *l. ex conducto. 15. §. Papinianus, aliàs l. ſi vno. D. locat.* vbi Vlp. ſcribit, Etiamſi dominus in penſionis remiſſione conductori facta primo anno propter illius anni ſterilitatem, donationis verbum vſurpauerit; tranſactionem tamen illam dicendam eſſe potiùs quàm donationem: adeò vt ſi ſequentibus annis vbertas contigerit, nihil debeat locatori obeſſe remiſſio, ſed integra penſio exigi poſſit, etiam eius anni, cuius remiſſa fuit. Nempe quia non niſi in contractu locationis de penſionis remiſſione tractari poteſt. Sicuti nec de fœminis in conceſſione aliqua, ad eas ſiue admittendas, ſiue excludendas à ſucceſſione; niſi cùm agitur de feudo. Textus eſt perelegans *in l. quidam. 132. verſ.* [*In eo autem qui non adoptauit quem intellectum habeat hæc conceptio, ſi eum aliter quàm vt filium obſeruaſſet, non proſpicio: An & hîc exigemus exheredationem, vel emancipationem, Res in extraneo ineptas?*] *de verbor. obliga.* Nam & ſic dicere poſſumus: In eo Imperatore, qui conceſſionem in feudum non fecerit, ſed in allodium, & per meram donationem non poſſe dici, quem intellectum habeat iſta verborum conceptio, [*Ad familias vtriuſque ſexus:*] nec niſi ineptam poſſe videri eam adiectionem. Quod tamen quis tam impudens eſt, vt de Imperatore auſit dicere? quem nec credibile eſt quicquam fruſtrà, nedum ineptè facere voluiſſe, *l. Imperatores. 30. de reb. author. Iudic. poſſid. aliàs l. 15. de priuileg.*

tractu adhibiti qualitas contractus dijudicanda eſt.

Non ſolet in cõceſſione tractari de fœminis aut excludendis, aut admittendis, niſi cùm de feudo tractatur.

Non eſt credendus Imperator quicquã fruſtrà facere.

Digitized by Google

cred. Ineptior verò longè futura ſit ea interpretatio, quam aduerſarij comminiſcuntur, qui per occaſionẽ erroris ab exſcriptore admiſſi in verbis diſpoſitiuis, [*ac familias vtriuſque ſexus,*] hunc ſenſum horum verborum adſtruunt, quaſi Ottonis concedentis mens ea fuerit, vt concederet res ipſas cum familiis vtriuſque ſexus, id eſt, cum perſonis vtriuſque ſexus: non vt res concederet pro maſculis & fœminis. Nam quis credat aliud conceſſiſſe Imperatorem, quàm quod petebatur? Alioquin non eſſet reſponſum congruum, ſi petitioni & ſupplicationi non conueniret, *l. vt reſponſum. 15. C. de tranſact. l. Domitius. 27. D. qui teſtam. facer. poſſ.* Quid verò aliud petebat Aledramus, ſi ſupplicationis verbis credimus, quàm vt Imperator dignaretur ei concedere res & proprietates ad familias vtriuſque ſexus? Aut quis vnquam audiit ita petitum, vel conceſſum, ſiue feudum, ſiue allodium cum iuriſdictione, vt perſonæ duntaxat alterutrius, non etiam vtriuſque ſexus concederentur? Quod etſi aliquando vſurpatum probaretur, de quo nec cogitatum fuit vnquam; quid tamen erat neceſſe verba illa adiicere? An fortè quia ſi adiecta non fuiſſent, habiturus erat Aledramus iuriſdictionem in maſculos tantum, non etiam in fœminas; aut è contrario in fœminas tantùm, non etiam in maſculos? An potiùs quia de eo ſaltem dubitari fortaſſe potuiſſet? Neutrum certè dici probabiliter poteſt, omninóque fatendum eſt, vel inutiliter & ſuperuacuò adiecta ea verba, quod in conceſſione qualibet, ſed in ea præſertim quæ à ſupremo Principe facta eſſet, ridiculum foret, *cap. ſi Papa, de priuileg. in 6.* potiúſque improprianda, vt loquuntur,

Mendum ſcripturæ in illis verbis *ac familias*, pro eo quod ſcribi debuit, & in ipſo originali ſcriptum eſſe tandem compertũ eſt, *ad familias.*

Verba illa, *ac familias vtriuſque ſexus*, nullũ habere ſenſum.

Verba ſunt improprianda po-

tur, nedum emendanda verba eſſent, quàm vt nihil operarentur, *l. ſi quando. 109. vbi omnes notant. de legat. 1.* vel ſic interpretanda, vt in reſcripto & conceſſione id ipſum contineatur, quod per ſupplicationem petebatur, *l. Titia. 134. §. idem reſpondit, plerumque, de verb. oblig. l. vlt. C. de fideic. libert.* Ac proinde vt conceſsio cenſeatur facta [*ad familias vtriuſque ſexus,*] quomodo in originali & authentica ſcriptura dictæ conceſsionis tandem reperta, ſcriptum eſſe apparuit, id eſt, quod ipſa etiam fert & dictat ratio Latini ſermonis, [*pro familiis vtriuſque ſexus.*] Quod ipſum quid aliud eſt dicere, quàm quod volumus *pro maſculis & fœminis:* nec hoc tantùm; ſed etiam, quod amplius eſt, [*pro fœminis etiam ex fœminis deſcendentibus:*] de quibus tamen dubitari magis poterat, ſi [*perſonas*] dixiſſet Imperator, non [*familias,*] quo nomine, *lineas* potiùs ſignificaſſe videtur: cùm ſi propriè ac partitè quis loqui velit, ſexus fœmininus nullam familiam habere poſſit, quando mulier quælibet familiæ ſuæ & caput & finis eſt, *l. pronunciatio. 195. §. vlt. & l. ſeq. de verb. ſignific.* Eſt enim hoc tolerabilius, vt familias dixerit Imperator pro lineis, quàm vt pro perſonis, cùm quiſquis familiam dicit, plures ſemper intelligat perſonas, *vt in tit, ſi famil. furt. feciſſ. dic.* Aliquando verò, vt in propoſito, etiam plures plurium perſonarum gradus, vt *in l. omnia. 32. aliàs l. cùm ita. ff. in fideicommiſſo, l. peto. 69. §. fratre, de legat. 2. l. vlt. C. de verb. ſignific.* Atque ita hæc verba, [*ad familias vtriuſque ſexus,*] accipi oportere ſenſerunt etiam plerique ex celebrioribus Mantuanis ſcriptoribus, præſertim Pariſ. *conſ. 22. num.*

[Margin: tiùs, quàm vt nihil operētur.]

[Margin: Mulier nullam familiam habere poteſt.]

[Margin: Etiam ſcriptores Mantuani noſtram interpretationē admittunt.]

Digitized by Google

num. 2. & 6. num.45. & 46. & 140. lib. 1. Alipr. *conſ. 13. num.39. & 82. itémque num. 148. in 2. part.* An verò ex ſupradictis verbis ita ſint vocatæ fœminæ, vt etiam ſimul cum maſculis, aut ante maſculos remotiores ſuccedere debeant, alia quæſtio eſt, de qua poſtea ſuo loco dicendum erit. Nunc enim hoc tantùm agimus, vt per hæc verba oſtendamus, eam fuiſſe Ottonis Imperatoris mentem, vt de feudo concedendo & conſtituendo, non de ſimplici donatione facienda cogitaret.

Confirmatur ſupradicta ratio ex aliis verbis eiuſdem conceſſionis Ottonianę, quę non alij cōceſſioni, quàm feudali conuenire poſſunt, nec niſi in materia feudorum vſurpantur.

EÔDEM pertinent verba illa eiuſdem conceſſionis. [*Habeántque idem Aledramus, & ſui heredes, poteſtatem vendendi, commutandi, alienandi, pro anima iudicandi, & quicquid eorum decreuerit animus faciendi:*] non ſolùm quia nihil erat neceſſe talem, tamque latam poteſtatem Aledramo dari, eiuſque ſucceſſoribus, ſi id agebatur vt conceſsio fieret tantùm in allodium: cùm nullo ſit opus pacto, vt rei ſuæ quilibet moderator ſit & arbiter, deque rebus ſuis pro arbitrio diſponat, *vulg. l. in re mandata. 21. C. mandat. l. 1. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Adeò vt nec pactum valeat, quo aliquid in contrarium conuenerit, *l. penult. D. de pact.* niſi ab initio, & in ipſa re tradenda factum ſit, *l. in traditionibus. 44. eod. l. vltim. C. de pact. inter emptor. & vendit.* Sed etiã propter illam adiectionem *pro anima iudicandi,* quæ clauſula neque in rerum allodialium contractibus & conceſſionibus vſurpari vnquam ſolet, neque ex Latini ſermonis ratione bonum vllum ſenſum habet, tantúmque in materia feudali vſurpatur, pro eo quod alibi dicimus, *legare pro anima, & in piam cauſam:* ſic enim accipitur in vſib. feud. *tit. 9. qualiter olim poter. feud. alien.*

Verba illa, *pro anima iudicandi*, non ſolent apponi niſi cũ de feudo agitur

§. *dona*

Digitized by Google

§.donare,& tit.55.de prohib.feud.alien.per Frider. in princip. verſ.habito: Nec vllo iuris noſtri loco reperias,aut prudentes noſtros, quibus incognitum fuit ius feudorum; aut ipſos etiam interpretes, licèt ad barbariē procliuiores,ita locutos fuiſſe.Cùm ergo ſit verbum tam inſolēs, & extra feudalem materiam nunquam vſurpatum,quis non videt,vel ex hac ſola obſeruatione, etiamſi tot alia deeſſent quæ ſuperſunt argumenta,non niſi de feudali conceſſione ac inueſtitura cogitaſſe Imperatorem?Sic dicimus, Eum qui prohibitus eſt vendere, pignorare, donare,alitérve alienare,non prohiberi teſtamento extraneum heredem inſtituere, *l.pater filium.38.§.fundum. de legat.3.*Nempe quia verba contractuū non pertinent ad ius teſtandi,*l.verba contraxerunt.20.de verb.ſignific.*Et quemadmodum ſi dubitetur de voluntate aliqua teſtatoris,ſítne teſtamentum, aut codicillus, & an legatum, an fideicommiſſum;nō melius id dignoſcere poſſumus, quàm ex verborum inſpectione,vtrum teſtamēto conueniant,an codicillis:& an legatorum verba ſint, an fideicommiſſorum,*l.illud.13.§.tractari,de iur.codic.d.l.pater.38.§.mater,pen.de legat.3.§.vlt.Inſt. de ſingul.reb. per fideic. relict.* quouſque hæc verborum ſolemnitas & differentia in legatis & fideicommiſſis à Iuſtiniano ſublata eſt, *l.2. C. commun. de legat.*Ita nec certiùs ſcire poſſumus an feudum, an allodium concedere Otto voluerit, quàm ex qualitate & condicione verborum, quibus vſus eſt; quæ cùm feudis ſolis, non etiam allodiis, conueniant, prorſus conſequens eſt,vt feudum ab eo, non allodium conſtitutum fuiſſe dicendum ſit.Ideo enim tam lata illa poteſtas[*vendendi,cōmutandi,alienandi,pro anima iudicandi,& quicquid decreuerit animus faciendi,*]

Ex verbis, quibus Imperator vſus eſt,cognoſcitur eius voluntas, quòd feudalem conceſſionem facere voluerit.

Simile ex *l.pater filium.38.§. fundum. de legat.3.*

Aliud ſimile, cū quæritur an teſtamētū quid ſit, an codicillus, inſpiciendū eſſe an verba teſtatoris cō ueniant teſtamento, an codicillo.

In feudi improprij conceſſione ſolet dari latiſſima pote-

ſtas de feudo diſponendi, vt appareat feudũ non eſſe rectũ, ſed impropriũ.

quoties feudum improprium conceditur neceſſaria eſt: quoniã alioqui feudum rectum & proprium, ac proinde prorſus inalienabile, conſtitutum intelligeretur. Feudum namque nihil niſi beneficium quoddam eſt, quod ex beneuolentia ita datur, vt proprietas rei immobilis beneficiariæ penes dantem remaneat: vſusfructus verò illius rei ita ad accipientem tranſeat, vt ad eũ, heredeſq; eius, ſiue maſculos, ſiue fœminas, ſi de his nominatim dictum ſit, in perpetuum pertineat, ad hoc vt ille, & illius heredes fideliter domino ſeruiant: ſiue ſeruitium illud nominatim quale eſſe debeat, expreſſum ſit; ſiue indeterminatè ſit promiſſum: Quomodo feudum diffinitur *tit. 23. quib. cauſ. feud. amitt. in fin.* Proinde mirum non eſt, eum, cui feudum aliquod datum eſt, neque vendere, neque permutare, neque oppignorare quicquam ex eo feudo poſſe, neque donare; at neque pro anima iudicare, id eſt, in piã cauſam legare, niſi cùm hæc omnia in ipſa feudi conceſſione nominatim permiſſa ſunt: cùm nihil horum facere liceat fructuario, qui ſicut dominus non eſt, ita nec ea facere poteſt, quæ ſolis dominis permittũtur, *l. intereſt. 6. l. vſufructu. 9. l. habitatio. 11. C. de vſufr.* Benè igitur ab Ottone prouiſum eſt, data Marchioni Aledramo licentia expreſſim ac nominatim ea omnia faciendi, quæ alioquin accepto ſimpliciter feudo facere pro ſuo iure non potuiſſet.

Feudi diffinitio.

Fructuarius nõ poteſt ea facere, quæ ſolis dominis permittuntur.

Ratio quarta, ex aliis poſterioribus Imperator. aliorum conceſſionibus factis, in cõſequentiam conceſſionis Ottonianæ.

QVARTA ratio ex poſterioribus aliorum Imperatorum conceſſionibus feudalibus ducitur, in varios Aledrami ſucceſſores collatis, quæ de Marchionatu Montisferrati ſic loquuntur, vt non dubitent iam anteà fuiſſe feudum per inueſtituram conſtitutum: quamuis de alia feudi conceſſione non appareat, ne quidem per conie

coniecturas & ſuſpiciones, quàm quæ ab Ottone facta fuerat,& de qua hucuſque diximus. In quibus ſingulis recenſendis ideò nobis immorandum non eſt, quòd in eam rem tot viri clariſſimi; qui ante nos ſcripsêre, operam ſtrenuam præſtiterunt:ſed illam tamen ſpecialiore nota dignam arbitramur,quæ ab Henrico VI. facta eſt Bonifacio II. anno 1190. vbi hæc leguntur verba, [*Imperator volens ad Imperij honorem augere feudum ipſius Marchionis:*] nec enim potuiſſet augeri feudũ, quod antea feudum non fuiſſet:ſicut nec poteſt augeri vel ſuppleri legitima,ſi nihil omninò pro legitima relictum ſit:cùm non entis nullæ ſint qualitates,vt vulgari noſtrorum iactatur brocardico,*ex l.eius qui in Prouincia. 41.D.de reb.cred.* Neque rurſum dubitandum eſt, quin eædẽ eſſe debeant qualitates & condiciones augmenti, quæ principalis conceſſionis,cui augmentum accedit,*l. inter ſocerum. 26. §. cùm inter*: vbi eſt text.elegans in illis verbis, [*Nec ſeparabitur portio dotis,additamẽti cauſa data, ſi poſtea nihil aliud conueniat,*]*D.de pact.dotal.l.etiamſi.8. C. de iur.dot.*Itẽ quæ à Conrado Imperatore Bonifacio III. Marchioni anno 1253. vbi mentio fit *inueſtituræ,* quo nomine nihil niſi feudum in conceſſionibus ſignificatur:ita vt hæc verba, [*feudi & inueſtituræ,*] eodem penè ſenſu promiſcuè accipiantur, vt conſtat ex titulis: *Si de inueſtit.feud.contr.fuer. De content. int.dom.& vaſall.. De inueſtit.feudi: Si de inueſtit.inter dom.& vaſall.lis oriat. Quid ſit inueſtit. De inueſt.de re alien.fact. De inueſt.quam Titius accep.à Sempr. De inueſt.in marit.fact.& aliis ſimilib.* Vt proinde ad inducendũ, aut probandum feudũ, nihil interſit an inueſtituræ mentio in aliqua conceſſione

Ac primùm de conceſſione facta ab Henrico VI. in fauorem Bonifacij II. anno 1190.

Ponderantur verba cõceſſionis factæ ab Henrico VI. Imper.in fauorem Bonifacij II. an.1190.

Non poteſt augeri feudũ, quod nullũ eſt.

Eædem debent eſſe qualitates & condiciones augmenti, quæ conceſſionis principalis.

De conceſſione facta per Conradum Imp. in fauorem Bonifacij III. anno 1253.

Inueſtituræ nomine quid propriè ſignificetur, & in vſibus feudorum.

facta ſit, an feudi; ſcilicet ſecundum vſus feudorum extra quos inueſtituræ nomen propriè ſumptum ſanè nihil niſi poſſeſſionem ſignificat, *dict. tit. 2. quid ſit inueſt. lib. 2.* Etſi verò fatẽdum eſt poſteriores huiuſmodi conceſſiones certorum duntaxat locorum fuiſſe, non totius Marchionatus, de quo nunc tractamus, & qui totus ab Ottone in vniuerſum conceſſus fuerat: non eo minùs tamen ex iis probatur, quod volumus, totum Marchionatum iam antea fuiſſe feudum. Nam quemadmodum placet interpretibus, Augmẽtato, vt loquuntur, regno, partem illam augmentatam eodem iure cenſeri debere, quo regnum ipſum; ita vt iiſdem moribus & conſuetudinibus regatur, vt tractat Boer. *d. quæſtio. 50. num. 19.* poſt Alex. *in l. ſi ex toto. 8. per ill. text. de legat. 1. & conſ. 178. in occurrenti caſu, vol. 2.* Lancel. Dec. *in d. l. ſi ex toto.* Guid. Pap. *q. 265. in l. fin. C. de verb. ſignific.* Ita quale ex poſtfacto apparet, probatúrque augmentum eſſe, tale reliquũ antea fuiſſe credendum eſt. Nec enim nouum eſt, vt ex iis, quæ ſubſecuta ſunt probetur quid, & quale fuerit, quod antè fuit, ſaltem præſumptiuè, vt aiũt, donec contrarium probetur, *l. ſemper in ſtipulationib. 34. de regul. iur.* quam ad hoc citat Bart. *conſ. 58. incip. Commune Spoleti, l. ſicut. 8. §. ſuperuacuum. D. quib. mod. pign. vel hypoth. ſoluit. l. qui res. 98. in fine principij, & §. rem autem caſtrenſis peculij, D. de ſolut.* Neque certior vlla præcedentium conuentionum interpretatio eſt, quàm quæ ex ſecuta obſeruatione colligitur, vt ſuprà diximus, quámque ideo conſuetudinem interpretatiuam dicere noſtri ſolent. *Text. opt. in l. 2. verſ. licet enim, C. de acquir. poſſ. l. ſi maior. 4.* vbi omnes notant ex ſubſecuta inter condiuiſores ſeparata rerum poſſeſsione, præſumi, probaríq; factam inter eos

Augmẽtato regno, vt loquũtur interpretes, pars quæ acceſſit cenſetur eodem iure, quo regnum ipſum.

Ex iis quæ ſubſecuta sũt probari poteſt quid & quale antea fuerit, ſaltem præſumptiuè.

Cõſuetudo eſt optima interpres cõuentionum præcedentium; & ideo dicitur interpretatiua.

diuiſio

diuiſionem, *C. commun.diuid.* Nam & eo modo teſtatorum voluntates interpretari ſolemus; ex conſuetudine ſcilicet quam habuerunt illi & loquendi & faciendi, *l. ſi ſeruus.10.§.vlt.de legat.1.l.nummis.75.de legat.3.l.heredes.21. §.1.in fin.D.qui teſtam.fac.poſſ.l.3.§.vlt.de ſuppell.legat.*

SED omnium apertiſſima in hanc rem probatio eſt, ex conceſſione facta ab Henrico VII. illi ipſi Theodoro Paleologo, de cuius pacto diſputamus: in qua ſcriptũ eſt diſertis verbis, & in ipſa, quod magis eſt, Theodori ſupplicatione, Marchionatum Montisferrati, cum ſuis pertinentiis, fuiſſe & eſſe feudum nobile, & antiquum ſacri Romani Imperij. Quis enim neſcit etiam feudum, quanticunque ſit momenti, per verba enunciatiua & narratiua probari poſſe in antiquis, vt concludit Crauet. *de antiq. tempor.part.5. num.10.* poſt Alex. *conſ.15. lib. 5.* quanto iuſtius in antiquiſſimis? At multo magis per confeſſionem poſſidentis rem, quæ dicitur feudalis: Maſcard. *de probat. concluſ.768.* Afflict. *in c.1. nu. 79. tit. ex quib. cauſ.feud.amitt.* poſt Baldum, quem citat *in l.1.num.8.C. quand.lic. ab empt. diſced.* & Dynum à Baldo ipſo citatum, *conſ. 15. incip. quidam confeſſus fuit,* idem Dyn. *conſ.48.incip. in quæſtionibus quæ vertuntur, num. 16. 17. & 18.* Etſi enim feudum per inueſtituram ſolam conſtituitur; aut per aliquid aliud, quod inueſtituræ æquipolleat, non per nudam confeſsionem, ſicut nec cæteri contractus qui re perficiuntur, *l. qui negotia.34.D. mandat.* facilius tamen eſt vt per confeſsionem probetur; aut ſaltem vt eius probatio per confeſsionem impleatur; quomodo eleganter Paulus loquitur, & ad propoſitum noſtrum accommodatè, tractans de depoſito, quod non minùs quàm feudum re contrahitur,

De cõceſſione facta ab Henrico VII. in fauorem Theodori Paleologi.

Feudum probatur etiã per verba enunciatiua in ãtiquis: multo magis in antiquiſſimis.

Item per confeſſionem poſſidentis.

Aliud eſt feudum conſtitui, aliud conſtitutum probari.

Digitized by Google

in l.Publia.26.§.1. D.depoſiti, iunct.l.codicillis.39.aliàs l.cùm quis.38.§.codicillis,de legat.3.

Obiectio aduerſariorum, vt eludant argumentũ,quod deſumimus ex illa conceſſione Theodoro facta per Henricum VII.

NEC dici poteſt, quod quidam reſpondent, Marchionatum Montisferrati, cùm antea eſſet allodialis, factum fuiſſe feudum Imperij, per eam Theodori ſupplicationem, & confeſsionem, & ab eo duntaxat tempore: cùm iure noſtro ita comparatum ſit, vt quiſquis rem ſuam liberam & allodialem recognoſcit ab alio, prudens & ſciens, tanquam feudalem,vel emphyteuticariam, hoc ipſo faciat eam; aut feudalem aut emphyteuticariam, ex traditis per DD. *ad l. ſi aliquam rem.28. D. de acquir. poſſ.* & per Curt. *conſ.140. num.6.*quaſi confeſsio illa poſsit eſſe vice traditionis & inueſtituræ, vt ait Bald. *ad l.1. C.quand.lic.ab empt.diſced.*

Reſponſio ad ſupradictã obiectionem.

REPVGNANT enim manifeſtiſsimè verba ſupplicationis, quibus non illud tantùm dicitur, Marchionatum eſſe feudum Imperij, ſed fuiſſe iam in præteritum, adeóque fuiſſe antiquum: Quod ſummoperè notandum eſt, ad conuellendam aliam aduerſariorum reſponſionem,qui huius adiectionis eum ſenſum eſſe volunt,quaſi feudum, quod tùm primùm per illã confeſſionem conſtituebatur,non ita conſtitutum tamen fuerit, vt feudi noui, ſed vt antiqui iure cenſeretur. Sic enim feudum concedi plerumque ſolet, vt in antiquum feudum ſit, non in nouum. Fateor: ſed cùm ita ſonant verba inueſtituræ. Alioquin nouum feudum eſt, quod de nouo,& nunc primùm conceditur. Atqui implicat contradictionem,vt feudum illud fuerit antiquum & nouum, id eſt, eo primùm tempore conſtitutum: nec vtrumque ſimul ſtare poteſt. Suntque iſta longè

longè differentia, feudum antiquum fuiſſe, & antiqui iure cenſeri. Poteſt nouum eſſe, & antiqui iure cenſeri, quoties ea fuit voluntas & concedentis & accipientis. Sed non poteſt antiquum fuiſſe, quod habent verba ſupplicationis; & nouum eſſe, quod aduerſarij comminiſcuntur: ſicut & longè aliud eſt, fateri ſimpliciter rem eſſe feudalem: aliud verò dicere rem illam feudum antiquum fuiſſe. Nam quemadmodum non quicquid fuit, adhuc eſt: ita neque poſſit quiſquam dicere, id quod nunc eſt, æquè iam fuiſſe. Multo minùs autem, nunc primùm eſſe incipere id, quod iam antè fuit. Quamquam nec illud abſolutè verum eſt, effici rem feudalem, quæ non erat, hoc ipſo quo quis prudens & ſciens eam talem recognouerit & confeſſus ſit. Illud enim præterea requirit Iureconſultus, *in d. l. ſi aliquam*, vt animus interuenerit confitentis, feudi conſtituendi noui: alioqui eiuſmodi confeſsione nihil agitur, cùm ſit erronea. Errantis ſi quidem conſenſus nullus eſt, nulla voluntas, inquit *l. ſed hoc ita. 20. de aqua & aquæ pluu. arcen.* cùm error imperitiam detegat, *l. ſi quis per errorem. 15. D. de iuriſd.* Error autem probaretur ex eo ſolo, quòd conſtaret rem illam fuiſſe allodialem; quo nomine ſola etiam præſumptio ſufficeret: multo magis ſufficiens eſſet ea probatio, quæ per inſpectionem fieret primæ conceſsionis ab Ottone factæ, ſi ea, vt volunt aduerſarij, in allodium duntaxat ſonaret, non in feudum. Probatur enim error, quotieſcunque docetur de contrario, *l. cùm de indebito. 25. D. de probat. l. ſi poſt diuiſionem. 4.* vbi Bald. & alij, *iunct. l. cùm teſtamentum. 8. & ſeq. C. de iur. & fact. ignor. l. vnic. vbi omnes. C. de error. calcul.* Ideoque nimirum exigunt etiam

Aliud eſt feudum eſſe antiquum: aliud verò antiqui iure cenſeri.

Non ſufficit recognitã eſſe rem tanquam feudalẽ, vt fiat feudalis, niſi accedat animus feudi cõſtituendi.

Confeſſio erronea non probat.

Probatur error quoties docetur de contrario.

Recognitio rei non feudalis in feudalem, debet fieri à prudente & ſciente, vt res fiat feudalis.

etiam aduerſarij ipſi, vt eiuſmodi recognitio, qualem hanc eſſe volunt, de qua contendimus, facta ſit à prudente & ſciente, ne vllus erroris, allegationi locus relinquatur. Vnde verò probant, aut probare vnquam poterunt, Theodorum noſtrum prudentem & ſcientem, id eſt, cùm ſciret ſe Marchionatum tenere in allodium, non in feudum; confeſſum tamen eſſe, & quidem animo feudi noui, ac tùm primùm conſtituendi, feudum illud antiquum fuiſſe? Quid enim aliud id eſſet, quàm prudentem & ſcientem eum mentitum fuiſſe, nec minùs cum ſeipſo, quàm cum veritate pugnaſſe? Si quidem pugnat ſecum, quiſquis dicit idem quid eſſe, & non eſſe, quod Logici dicunt, *implicare contradictionem*. Imò probat potiùs ea recognitio & confeſſio Theodori, non alia eum fuiſſe opinione atque intentione, in illam vſque diem, quàm vt Marchionatum feudum Imperij; adeoque antiquum eſſe, ſi non planè ſciret, ſaltem crederet. Aut igitur verum dixit, ſi non errauit,

Alleganti errorem, incumbit onus probandi.

quod & in dubio præſumendum eſt: alleganti enim errorem, incumbit onus probandi, vt diximus. Aut errauit, ſi falſum dixit, & eo caſu non potuiſſet erronea, ipſius confeſſio feudum facere, quod antea non erat, cùm animo in eam rem opus fuerit, qui in errante nullus eſt, *d.l.ſed hoc ita.d.l.cùm teſtamentum.* Etſi verò diximus non eſſe præſumendum errorem, facilius tamen

Facilius præſumitur error, quàm mendacium.

eſt, vt præſumi debeat, quàm mendacium. Quod ſine dolo & improbitate committi non poteſt, *l.rem alienam. in fin. D. de pignor. act.* Pœnamque ſemper illam meretur mendax ſupplicator, vt carere debeat impetratis, tùm quoque cùm legibus conſentaneum oraculum retulit, *l. & ſi legibus.ſ.C.ſi cont. ius, vel vtilit. public.* Quæ omnia

Digitized by Google

omnia quis ferat dici de tanto Principe, quantus fuit Theodorus noſter? Admittamus ergo, quod res eſt, voluiſſe Theodorum vera dicere & dixiſſe, cùm expoſuit Marchionatum fuiſſe iam antea feudum antiquum Imperij, ſcilicet quod iam inde à tempore conceſsionis factæ ab Ottone feudum fuiſſet Imperij, ſemperque habitum & poſſeſſum pro tali.

In Principe neque error præſumendus eſt, neque mendacium.

NAM quod iidem aduerſarij replicant, Non eſſe hanc bonam conſecutionem; propterea quòd fieri potuerit vt Theodori temporibus eſſet iam feudum, & quidem antiquum; nec tamen tale conſtitutum ab Ottone, ſed ab aliquo fortaſſe ex iis qui Ottonem ſecuti ſunt Imperatoribus, qui plures vtique interceſſerunt. Hoc verò certè omnium improbabiliſsimum eſt, cùm neque à quo primùm Imperatore alio quàm Ottone id factum ſit, poſsint dicere, neque quo demùm tempore cœperit Marchionatus eſſe feudum Imperij. Quæ tamen omnia probare illi deberent, cùm in illis fundent ſuam replicationem, *ex regula l. 2. & l. in exceptionibus. 19. & paſſ. D. de probat.* Maximè verò cum quis ſe fundat in tempore, *l. cùm te minorem. 9. l. matrem. 17. C. eod. l. eum actum. 17. D. de negot. geſt.* Idque in propoſita ſpecie tanto magis obtinere debet, quòd neque conceſsionum, vt nec aliarum rerum, pluralitas in dubio præſumenda eſt, cùm ſit facti: facta autem non præſumantur niſi probentur, *vulgat. iurib.* neque mutatio voluntatis, vt quod ab vno Imperatore factum eſt legitimè, alius correctum voluerit, & ſine cauſa immutatum, *l. præcipimus. 32. in fin. C. de appellat. iunct. l. eum qui mutatam. 22. D. de probat.* Eſt enim ſemper erubeſcen-

Alia replicatio aduerſariorũ. Et ad eam reſponſio.

Probare quiſque debet id, in quo fundat replicationem ſuam.

Semper erubeſcenda eſt va-

rietas iudicij & voluntatis.

da varietas iudicij & voluntatis, vt loquitur *l. vlt. ad fin. C. de mod. multar.* tanquam quæ aut alienæ, aut ſuæ propriæ inſcitiæ quâdam veluti exprobrationem contineat, niſi cùm magna eſt, vrgétque cauſa mutationis in melius faciendæ, *l. minimè ſunt mutanda.23. D. de legib. l. 22. de conſtit. Princip. l. etſi nihil facile.183. de regul. iur.* Quænam autem ratio ſatis honeſta & iuſta eſſe potuit mutandi allodium in feudum, ſi per conceſſionem Ottonis Marchionatus non in feudum datus fuerat, ſed in allodium, vt aduerſarij contendunt? An non maius beneficium eſt dare in allodium, quàm in feudum? Ruſſus an non beneficij reuocatio quædã eſſet, ſaltem diminutio, ſi allodium in feudum conuerteretur? Sed & tritum eſt: Perfectam ſemel donationem, nullas poſteà recipere condiciones, *l. perfecta. 4. C. de donat. quæ ſub mod.* Cur ergo credamus mutatum fuiſſe allodium in feudum, ſine cauſa; præſertim à Principe & Imperatore, cuius beneficia ſanè debent eſſe manſura, vt Iuſtinianus in Nouellis ſcribit: & ampliari etiam per interpretationem quàm latiſſimè fieri poteſt, non etiam reſtringi, *l. 3. D. de conſtit. Princip. l. 2. C. de bon. vacant. l. ex facto. 43. de vulg. & pupill. ſubſt.* Cùm itaque negari non poſſit, quod nec aduerſarij negant, Marchionatum fuiſſe feudum Imperij, & quidem antiquum, temporibus Theodori, qua fronte obſecro dici poteſt fuiſſe antea allodium, vt conceſſionem illam Ottonis, quæ tot habet verba, vt diximus, feudis tantùm conuenientia; de allodio interpretemur potiùs, quàm de feudo? Non negamus poſſe allodium quoque infeudari, vt ſcriptum eſt *in tit. 14. de allod. lib. 2.* ſed ab eo ſcilicet qui allodium accepit; non autem ab eo qui dedit. Sic enim is lo

Beneficij diminutio eſſet, ſi allodium cõuerteretur in feudum.

Poteſt allodiũ infeudari; ſed ab eo qui accepit, non qui dedit.

Digitized by Google

is locus intelligi debet, & ab omnibus interpretibus rectè intelligitur. Addimus in iis quæ ſolo temporis curſu non mutantur: ſicuti præſumptio eſt de tempore præſenti in præteritum, ita & eſſe de præterito ad plus præteritum, vt loquitur & docet Bart. *ad l. quicunque. n. 10. & ibid. poſt eum alij C. de apoch. public. lib. 10.* Igitur quemadmodum Marchionatus feudum fuit Theodori temporibus; ita & iam antea tale illud fuiſſe dicendum eſt: & iam inde ab ipſa Ottonis conceſſione, quæ omnium antiquiſſima eſt, ac inter quam, & eam quæ Theodoro facta fuit ab Henrico VII. alia poſtmodùm nulla de toto Marchionatu facta interceſſit.

Præſumptio eſt ſicut de præſenti in præteritum, ita & de præterito in plus præteritũ.

ACCEDIT prædictis, quòd per teſtes quamplures auditos, ad futuram rei memoriam, anno *1306*. inſtante Manfredo Marchione Saluciarum, qui iam tum obtendebat Marchionatum iure feudi ad ſe pertinere, tanquam ad proximiorem agnatum deſcendentem ab Aledramo, qui primus ab Ottone fuerat inueſtitus, probatum eſt clariſſimè, Marchionatum fuiſſe non ſolùm eo tempore; ſed iam antea & in præteritum, Imperij Romani feudum: eamqùe publicam fuiſſe omnium vocem & conſtantem famam, viuo adhuc non ſolùm Ioanne vltimo Marchione ex maſculina linea Aledrami; ſed etiam Guillielmo eius patre & auo Bonifacio. Nec deſunt ex teſtibus, qui dicant ſe vidiſſe reſcripta varia & conceſſiones Imperatorum, quibus id ipſum continebatur. Ex quibus teſtimoniis dubitandum non eſt, quin feudum ſufficienter probatum ſit, tanquam quod per famam ſolam probari poſſit, etiam inter alios, ſaltem in antiquis, vt iam diximus ex Cra-

Alia reſponſio ex feudi antiqui probationibus, iã olim & ante trecentos annos factis per teſtes.

uet. *de antiq. tempor. part.1. num.9. & 10.* poſt Alex. *conſ. 15. lib.5. & conſ.269. col.2. & ex prædicta* Maſcard. *Concl. 768. de probat.* Afflict. *deciſ.276.*

Alia reſponſio ex verbis ſupplicationis Theodori, & ex differentia feudi paterni auiti & antiqui.

SED & expreſſio illa Theodori ſupplicantis quòd Marchionatus fuerit feudum antiquum Romani Imperij, oſtendit ſatis altiùs quàm à quarto gradu qualitatem illam feudi repetere illum voluiſſe, ſi interpretibus feudorum credimus, qui hanc paterni & antiqui feudi differentiam conſtituunt, vt feudum paternum dicatur vſque ad quartum gradum aſcendentium, itemque auitum: at verò antiquum ab inde ſuprà: ſic enim Curt. *in tract. de feudis, part.1. princ. quæſt.8.* poſt Bald. *in §. hoc quoque, col. fin. in fin. de ſucceſſ. feud.* Non igitur poteſt ea confeſſio referri ad inueſtituram factam Bonifacio II. qui in quarto tantùm gradu fuit, vt in ea conquieſcat; ſed ad vlteriores & antiquiores conceſſiones extendenda eſt, vt illam quoque conceſſionem, quæ Aledramo ab Ottone facta eſt, comprehendat.

De nomine *anteceſſorū*, quod vſurpatum fuit in conceſſione facta Theodoro.

QVIDNI verò cùm diſertis verbis inueſtitus fuerit Theodorus, eo modo & forma, quo & qua anteceſſores & ſucceſſores Marchiones Montisferrati habere & tenere conſueuerunt. Quis enim illo [*anteceſſorum*] nomine comprehendi magis debeat, quàm Aledramus, qui omnium primus Marchio fuit? Aut quinam erunt illi anteceſſorum ſucceſſores, de quibus inueſtitura loquitur, ſi anteceſſorum nomine ſolos eos intelligere volumus, qui Theodorum immediatè, & in proximioribus gradibus, ad quartum vſque præceſſerunt? An potiùs fruſtrà & ſuperuacuò nomen illud [*ſucceſſo-*

rum

rum] in inueſtitura adiectum eſſe fatebimur? Quod vtique dicendum nunquam eſt, vt pluribus tractat Crauet. *conſ.84. num. 12.* poſt multos ibi citatos *ex l. 1. in princ. D. quod met. cauſ. l. 1. in fin. D. ad municip.* Bald. *ad rubr. C. de contr. empt.* Cur denique ex illa generali *anteceſſorum* mentione indefinita, quæ vniuerſali æquipollet, *l. ſi plures. 98.* vbi Bart. & alij *de legat. 3.* Aledramum exceptum volumus, vt qui totius familiæ caput & Princeps fuit, ab ea generalitate excludatur? At longè aliter Caius, *in l. familiæ. 296. in princ. de verb. ſignif.* Familiæ appellatione ipſum etiam Principem familiæ contineri ait. Et vel ex ipſa nominis proprietate [Anteceſſor] is maximè ac propriè dicendus eſt, qui omnes antecedit, & quem nemo. Qua ergo fronte ex *anteceſſorum* numero Aledramum demere volumus, qui ſolùm eo ſenſu anteceſſor fuit, quia omnes anteceſſit, & de quo proinde ſolo ſenſiſſe Theodorum dicendum eſſet, ſi non in plurali numero *anteceſſores*, itémque *ſucceſſores* nominaſſet? Textus eſt in hanc ſententiam accõmodatiſſimus *in l. 1. §. generaliter. D. de legat. præſt.* vbi Vlpianus ſcribit: Prætorem illo edicto generaliter parentes, liberóſque excepiſſe, nec gradus liberorum, parentúmve enumeraſſe. Ex eóque infert ſtatim; [*In infinitum igitur eis præſtabitur.*] Similiter igitur & in ſpecie propoſita dicamus, Theodorum generaliter, & indiſtinctè anteceſſores ſuos dixiſſe, nec ad quem vſque gradum anteceſſores intellexerit expreſſiſſe. Igitur in infinitum anteceſſores hîc intelligi debere. Quòd ſi in infinitum, ergo Aledramus continebitur; etiamſi nulla ſucceſſorum mentio adiecta eſſet, quæ tamen magnum ad in-

Non debet à generalitate familiæ excludi is, qui totius familiæ caput & princeps eſt.

Applicatio *l. 1. §. generaliter. D. de legat. præſt.*

Digitized by Google

terpretationis noſtræ confirmationem habet momentum. Neceſſe enim eſt, vt anteceſſorum nomine vetuſtiſſimos quoſq; Theodorus intellexerit, quia anteceſſoribus ſucceſſores, & in plurali quidem numero, addidit. Suntque iſta tam aperta, & omnia, quæ in contrarium obiiciuntur, adeò leuia; vt in iis tantopere laborare, tamdiuque immorari, ſtultum penè videatur.

De cõceſſione facta per Carolum IV. Imperatoré Ioanni filio Theodori.

ILLVD tamen prætermitti nõ poteſt, quod omnem prorſus dubitationem perimit, ex inueſtitura facta per Carolum IV. Imperatorem Ioanni filio Theodori, de toto Marchionatu, qua potiſſimùm aduerſarij nitũtur, conſtare pereuidenter, Conceſſionem illam, de qua diſputamus, factam ab Ottone Marchioni primo Aledramo fuiſſe in feudum, non in allodium. Fit namque in ea inueſtitura mentio donatorum & cõceſſorum per anteceſſores Imperatores Aledramo primo Marchioni, & aliis Marchionibus Montisferrati: nec tantùm mentio, ſed etiam confirmatio, & quidem in feudum, de quo nec ij quidem dubitant, ſi vnum Hozadinum excipias, qui pro Ducibus Mantuæ ſcripſerunt. Non ob id ſolùm, quòd Theodori inueſtitura præceſſerat, quæ, vt diximus, totum Marchionatum dixerat eſſe & fuiſſe antiquum feudum Imperij; ſed etiam, quia illa ipſa Caroli IV. conceſſio hoc expreſsè ſõnat, in illa clauſula, [*Ita videlicet, quòd omnia & ſingula caſtra, bona, terræ, res, iura, & dominia, ex prædictis & quolibet eorũdem quæ ſunt de proprietate & dominio noſtro immediato & ſacri Romani Imperij* (multa enim Carolus IV. tanquam ſui dominij concedebat, quæ Marchio

Marchiones Mōtisferrati nec antea tenuerant, nec vnquàm poſteà tenuerunt) *ipſi Marchioni, heredibus & ſucceſſoribus ſuis, vt ſuprà, in proprietatē. Quicquid verò in feudum eſt, vel eſſe debet, aut etiam in retrofeudum in præmiſsis, hoc in rectum & nobile feudum de nouo damus, concedimus, & largimur.*] Cùm enim duo tantùm genera ſint earum rerum, quæ conceſſione illa continentur; vnum illarum, quæ erant de proprietate & immediato dominio Imperatoris; alterum illarum, quæ iam antea in feudum & retrofeudum datæ fuerant, apparet Marchionatum Montisferrati, qui in priore rerum genere contineri nullo modo poteſt, cùm de immediato dominio Imperatoris non fuerit, à tempore conceſſionis Ottonianæ, ad poſterioris generis bona referri omninò debere; & cōſequenter ex eorum numero eſſe, quæ Carolus IV. in feudum ſe dare dixerat. De nouo quidem, vt conceſſio loquitur, id eſt, per formam renouationis priorū inueſtiturarum, non autem in feudum nouum. Supponit enim conceſſio iam ante fuiſſe illud feudum, cùm ait, [*quicquid verò in feudum eſt.*] Si quidem feudum non eſt antequam conſtitutum ſit: nec dici poſſet de nouo, id eſt, iterum dari feudum, quod nūquam datum fuiſſet, *l. ex facto. 19. D. de hered. inſt.* ſicuti neque confirmari feudum, quod nūquam fuiſſet conſtitutum; cùm non entis nullæ ſint qualitates, *d. l. eius qui. 41. D. de reb. credit.* nec ſit confirmabile id quod non eſt, *l. quidam referunt. 14. verſ. eſſe enim debet, D. de iur. codicill.* Denique aliud eſt, nunc primùm dare aliquid; aliud verò datum ſignificare, aut confirmare, *l. heredes palam. 21. §. 1. verſ. nihil enim nunc dat, ſed*

Conceſſio Caroli IV. ſupponit præcedentem conceſſionem feudi.

ſed datum ſignificat, D. qui teſtam. facer. poſſ.

NEC aliter ea Caroli IV. conceſſio à poſterioribus Imperatoribus accepta eſt, qui quoties per inueſtiturarum renouationem, eam cõfirmarunt, toties feudi mentionem fecerunt. Inter quos Sigiſmũdus anno 1413. cùm inueſtiret filium ſupradicti Ioannis, Theodorum, de Marchionatu, & aliis quibuſcunque terris, dominiis, ciuitatibus, &c. ſubiecit in hæc ipſa verba: [*quæ, quos, & quas præfati Theodori progenitores à prædeceſſoribus Imperatoribus in feudum, ſeu feuda tenuerunt & poſſederunt.*] Item Federicus III. qui anno 1469. Guillielmum Marchionem inueſtiuit in feudum nobile, antiquum, paternum, & auitum, de Marchionatu & omnibus aliis, [*& ſignanter de locis*, inquit, *& caſtris comprehenſis priuilegiis & inueſtitura Diui quondam Romanorum Imperatoris Caroli IV. &c.* Subque eadem forma idem Federicus iterum inueſtiuit Bonifacium Marchionem fratrem dicti Guillielmi, anno 1487. Poſtea Maximilianus I. & tandem Carolus V. alios Marchiones inueſtierunt de eodem Marchionatu Montisferrati, & omnibus aliis contentis in priuilegio & inueſtitura Caroli IV. cuius tenorem ideo in ſuis quoque inueſtituris inſertum voluerunt. Inueſtituram porrò qui dicit, procul dubio feudum dicit: quoniam ſine inueſtitura, aut alio actu, qui inueſtituræ æquipolleat, conſtitui feudum nullo modo poteſt, *cap. 1. in princ. tit. 25. quib. mod. feud. conſt. pot. & tit. 33. de conſ. rect. feud. in princ.* & vtrobique omnes notant. Quod ſi Caroli IV. conceſſio in feudum fuit, de quo probabiliter nemo vnquam dubitauit, conſequens eſt vt illa etiam, quę ab Ottone

De inueſtitura facta per Sigiſmũdum Imperatorem, anno 1413 in fauorem Theodori II.

De inueſtitura Federici III. in fauorem Guillielmi Marchionis, anno 1469.

De alia inueſtitura facta per eundẽ Federicum, in fauorem Bonifacij fratris dicti Guillielmi, anno 1487. & de aliis ſecutis per Imperatores Maximilianũ, & Carolum V.

Ottone primùm facta fuerat Aledramo, in feudũ fuerit; cùm eam confirmauerit Carolus IV. expreſſis verbis; facta etiam Aledrami mentione, qui nec ab alio Imperatore, quàm ab Ottone, nec per aliam conceſſionem, quàm quæ à nobis relata eſt, Marchionatum primus accepit; Alioqui eſſet non modò inutilis, ſed etiam ridicula confirmatio, quæ conceſſioné factam in allodium confirmaret tanquam feudum: niſi conſtaret factam ea mente, vt allodium conuerteretur in feudum: quod neque in dubio prȩſumendum eſt, neque fieri vnquam ſolet. Et ſi quando fieret, non confirmatio illa dici deberet prioris conceſſionis; ſed extinctio potiùs, & noua conceſſio, vt tractat Oldrad. *conſ. 178. incip. Factum tale eſt, quidam nobilis, ex l. ſi fortè vxor. 7. D. de caſtr. pecul. l. ſi donatione. 13. C. de collat.*

QVAMQVAM minùs anxiè laborandum videtur, an conceſſio illa Ottoniana fuerit facta in feudum, necne; cùm in confeſſo ſit, eo ſaltem tempore, quo inter Theodorum Paleologum, & Aymonem Comitem Sabaudiæ facta de Marchionatu pactio eſt, fuiſſe Marchionatum feudum per conceſſionem & inueſtituram ipſi Theodoro antea factam ab Hérico VII. Imperatore. Nec tantùm illud conſtat fuiſſe antiquum feudum Imperij, vt verba inueſtituræ ſonant; ſed etiam feudum improprium pro maſculis & fœminis, & cum libera de eo diſponendi facultate: cùm & Ioannes vltimus Marchio de linea Aledrami de eo diſpoſuerit, & Violanda eius ſoror: aut, quod effectu idem eſt, per Violandam Theodorus eius filius ſucceſſerit. Quod fieri non potuiſſet, ſi non etiam pro fœminis feudum illud fuiſſet, *tit. 1. §. hoc autem, De iis qui feud. dar. poſſ.* in illis verbis;

[*ſimiliter & earum filij.*] *l. ſi viua matre. 3. vbi omnes notant. C. de bon. matern.* Sic & Guilliclmum VII. cognomento Magnum, de hoc feudo & toto Marchionatu diſpoſuiſſe legimus, eúmque per contractum contuliſſe in Margaretam filiam ſuã, cùm eam Ioanni filio Alfonſi Regis traderet in vxorem: In eum ſcilicet caſum, quo nulli ex ipſo liberi extarent, qui tamen extiterunt, & ſuperſtites fuerunt.

Tempore pacti dotalis, de quo diſputamus, habebat Theodorus Marchionatum Môtiſferrati in feudum, ſed improprium, & alienabile.

HOC verò ad litis victoriam nobis hac parte ſatis eſt, quòd eo tempore conuentionis inter Theodorum, & Aymonem factæ, Marchionatus fuerit feudum improprium pro maſculis & fœminis; quodque de eo diſponere pro arbitrio ſuo Marchiones potuerint, idque facere ſoliti ſint. Qualis enim Marchionatus fuit in Aledrami linea: talem quoque in Theodorum, totámque Paleologorum lineam tranſlatum fuiſſe dubitandum non eſt, vt ſolent feuda trãſire ab vna familia in aliam, cum ſuis omnibus qualitatibus, *tit. 17. de eo qui ſibi, & hered. ſuis maſcul. & fœm. & tit. 30. de feud. fœm. & tit. 3. per quos fiat inueſt. & per quos recip. lib. 2.*

Reſponſio ad 1. exceptionem Mãtuanorum.

Quid ſonet nomen *heredũ*, in inueſtitura facta Theodoro per Henricũ VII. de toto Marchionatu Montisferrati.

ERGO vt ad obiectionẽ aduerſariorum diluendam veniamus, quæ toti huic diſputationi cauſam dedit, quamuis aliàs in feudis, [*heredum*] appellatione ſoli maſculi contineantur regulariter; in propoſito tamen negari non poteſt, quin ea, quæ Theodoro facta fuit ab Henrico VII. inueſtitura, pro ipſo & ipſius heredibus, non tantùm de maſculis intelligi debeat; ſed etiam de fœminis: cùm ex præcedentibus inueſtituris, & ex ſecuta earum obſeruatione, debeat recipere interpreta-

tionem

Digitized by Google

tionem, *tit. 18. de duob. fratrib. à capit. inueſt. lib. 2.* in illis verbis: [*Vnuſquiſque enim ſibi, ſuiſque heredibus videtur proſpexiſſe.*] Heredes enim vocat eos, quos priùs ex forma inueſtituræ maſculos & fœminas dixerat: ſic & in *tit. 26. ſi de feud. defunct. content. ſit inter dom. & agnat. vaſall. §. 7. verſ. feud. iunct. tit. 48. de feud. non habēt. propr. natur. feud. lib. 2.* Tātoq; magis hæc interpretatio admitti debet, quòd conuenit proprietati dictionis: quandoquidem heredum appellatione, ſolent ſucceſſores omnes cuiuſcunq; ſexus & gradus ſignificari, *l. heredis appellatio. 65. l. heredis. 170. de verb. ſignif. d. l. 1. §. generaliter, verſ. ſed nec perſonas, de legat. præſt.* Nec ab ea interpretatione & ſignificatione recedendum eſt, niſi cùm agitur de feudo merè recto ac proprio, vt diximus in præcedētibus, aut in aliis caſib. à iure expreſſis, ſi qui ſunt, vt inquit Bald. Aluar. & alij *ad tit. 6. §. quinetiam Epiſc. vel Abbat. lib. 1.* Crauet. *conſ. 256. col. 3. verſ. nam licet verba.* poſt Socin. *conſ. 266. &* *252. col. pen. lib. 2.* Et verò vt de hoc ipſo dubitandi cauſa omnis tolleretur, addita videntur in Theodori inueſtitura verba illa ſtatim & immediatè ſequentia, quaſi declarationis, adeoq; ampliationis loco: [*Ita quòd amodò dictus Marchio pro ſe, & heredibus ſuis, dictum feudum habeat, ſicut, & eo modo, & forma, quo, & qua prædeceſſores, & ſucceſſores Marchiones Montisferrati habere & tenere conſueuerunt.*] Solēt enim clauſulæ cōceptæ per verba iſta, [*ita quòd*] non tantùm declarare, ſed etiam ampliare diſpoſitionem, & augere præcedentia, vt poſt alios tradit Pariſ. *conſ. 1. num. 24. lib. 3. & conſ. 90. nu. 26. & ſeq. & conſ. 92. n. 33. lib. 2.* ſicut è contrario verba illa, [*ita tamen,*] declarant

quidem præcedentia, ſed ſic, vt reſtringant, *l. venditor. 13. §. ſi conſtat, D. commun. præd. l. Lucius. 78. §. quæ habebat, D. ad S. C. Trebell.* Quòd non ſatis benè videtur obſeruatú à Decio, *conſ. 227. nu. 6.* poſt Socin. quem refert *conſ. 241. col. antep. verſ. nam dictio, ita quòd, lib. 2.* vbi clauſulas iſtas comparát quaſi eiuſdem ſint poteſtatis, quod non ita eſt. Cùm ergo ſic inueſtitus fuerit Theodorus, vt Marchionatum haberet, [*ſicut, & eo modo, & forma, quo, & qua prædeceſſores ipſius Marchionatum tenere conſueuerūt,*] id eſt, iiſdem omninò condicionibus, ſiue in qualitate, ſiue in ſubſtantia, vt vulgò noſtri tractánt, *ex l. ſicut. 4. C. de repud. vel abſtin. hered. l. ſicut. 5. C. de oblig. & action.* Dubitari autem non poſſit, quin Theodori anteceſſores, eorumque ſucceſſores, Marchionatum tenuerint ex die primæ conceſſionis Ottonianæ factæ Aledramo in feudum improprium, pro maſculis & fœminis, & cum libera de eo in fœminas quoque diſponendi facultate. Quis dubitat Theodorum idem pro ſuo iure facere potuiſſe? aut quis credat facturum eum fuiſſe, ſi non ita faciendi ius habuiſſet? An non præſumendus eſt quilibet etiam priuatus iure ſuo feciſſe, quod fecerit potiùs, quàm ius alienum vſurpaſſe? *vulg. l. meritò. 51. D. pro ſocio.* Quanto magis Princeps, qui nihil iniuſtè, nihil iniquè facere vnquam velle credendus eſt; & quo præſente quicquid fit, toto iure teſte fieri videatur, *l. omnium. 19. C. de teſtam.* Quid autem tam alienum à iure, quàm iniuria, nimirum ex eo dicta, quòd non iure fiat? *l. 1. D. de iniur.* Quis denique ſibi perſuadeat id egiſſe Theodorum cum Aymone contrahentem, vt prudens & ſciens actum nullum faceret, quod nec priuatus quiſquā in dubio facere velle præ-

ſumitur,

ſumitur, *vulg. l. quoties. 12. de reb. dub. l. quoties. 81. l. ſi ita ſtipulatus. 126. §. Chriſogonus, verſ. neq; enim malignè, de verb. oblig. l. non ſolùm. 31. de oblig. & action.* & ſpecie futuræ dotis amplioris, quam ſciret præſtare non poſſe, generum, induceret ad contrahendum matrimonium, quod alioqui non fuiſſet ipſe contracturus? An non id apertè eſſet genero inſidiari? vt Paulus apud Labeonem loquitur, *in l. penult. D. de iur. dot.* Quòd ſi aliqua in præcedentibus inueſtituris & cōceſſionibus eſſet ambiguitas, quæ certè nulla eſt, maximè propter verba illa, [*ad familias vtriuſque ſexus,*] de quibus diximus in præcedentibus, cur non potiùs ex ſecuta obſeruatione, adeóque præſcripta per tot non annos, ſed ſecula, ſic eas interpretemur, vt Imperatorum mens omnium fuerit feudum pro maſculis, & ſucceſſiuè pro fœminis dare, ac liberam de illo etiam in fœminas diſponendi facultatem concedere, in eum ſcilicet caſum, quo maſculi nulli ſupereſſent? Vnde namque melius quàm ex euentu, ſecutaque obſeruatione, dignoſcere poſſumus quęnam fuerit antea mens & intentio contrahentium? Text. eſt perelegans *in c. cùm veniſſent, ext. de inſtit. l. item ſi. 7. aliàs l. ſed Iulianus. §. proinde, verſ. ſed ſi ab initio, D. de S.C. Maced. l. ſi qui adulteri. 34. C. ad leg. Iul. de adult. l. hoc legatum. 45. de legat. 3. l. Seiæ. 20. §. Tyrannæ, de fund. inſtruct. l. iure noſtro. 26. §. vlt. D. de teſtam. tutel. l. 3. §. quando autem, D. de iur. fiſc.* Bald. *conſ. 241. incip. villa, vel caſtrum, lib. 3.* Paul. Caſtr. *conſ. 347. incip. Quia circa donationem, n. 14. verſ. tertiò præſumitur, part. 1.* Natt. *conſ. 406. num. 28.* Bald. Ang. Iaſ. & alij *ad l. ſi certis annis. C. de pact.* Socin. *conſ. 111. incip. abundè, col. pen. circ. fin. vol. 1.* Crauet. *conſ. 211. in fin.* vbi loquuntur de obſeruantia etiam non præſcripta. Quod

Ambiguitas ſi qua ſit in aliquo contractu, recipere interpretationē debet ex ſecuta obſeruatione.

Digitized by Google

naturali rationi, aut potiùs inſtinctui adeò conſentaneum eſt, vt in beſtiis quoque idem obtineat, ſcilicet vt ex eo, quod poſtea fecerunt, probetur quid antea in animo habuerint, §. *pauonum. 15. Inſt. de rer. diuiſ.* in poſtremis illis verbis, [*Reuertendi autem animum tùm videntur deſinere habere, tunc cùm reuertendi conſuetudinem deſeruerint.*] Quod ſumpſit Iuſtinianus ex Caio *in l. naturalem. 5. §. pauonum, de acquir. rer. dom.* In propoſita autem quæſtione, id eſt, cùm de alicuius inueſtituræ declaratione ac interpretatione quæritur, an ita datum ſit feudum, vt in fœminas quoque de eo diſponi poſſit, conſuetudinem & obſeruantiam ſecutam præcipuè inſpiciendam eſſe; reſpondit Brunus *conſ. 135. lib. 2.* poſt Bald. *in tit. 51. de Cap. qui cur. vend. §. ſimiliter ſi quis.* Eamq; conſuetudinē, vel ex vnico actu ſucceſſiuo, iuncto curſu temporis, induci & probari ait Brunus, *eod. conſ. col. 2.* ex traditis per Panormit. *in c. fin. col. 10. extr. de conſuet.* vbi etiam Roch. de Curt. *col. 53. verſ. ſecunda eſt concluſio, quòd ex vnico actu ſucceſſiuo, & col. 62. verſ. quintò limita*, Paul. Caſtr. *in conſ. 163. incip. in cauſa, col. 3.* concurrente præſertim tanti temporis antiquitate, quæ habet vim tituli & priuilegij, *l. 3. §. ductus aquæ, de aqua quotid. & æſt.* adeoque legis, *l. vlt. D. de aqua & aquæ pluu. arc.* Sunt enim ſemper tolerabilia, quæ vetus conſuetudo adprobauit, *l. Imperatores. 13. in fin. D. ad municip.* Idque Andræas Alciat. tractans de hoc ipſo caſu noſtro, diſertè ſcripſit, inter ipſa etiam conſilia Mantuæ, *conſ. 22. numer. 38. & ſeq.*

DENIQVE feudum hoc, de quo agimus, eſſe improprium & alienabile, nec aduerſarij ipſi diffitentur, ideoq; pro maſculis & fœminis datum cenſeri debere, etiamſi

etiamſi verba illa deeſſent, [*ad familias vtriuſque ſexus.*] Pariſ. inter Conſilia Mantuæ, *conſ.4.num.23.& conſ.9. num. 29.* poſt Socin. & Dec. *ibi relatos, & num.61.* Textus eſt *in dict.tit.26. ſi de feud. defunct. content. ſit int. dom.& agnat.vaſall.* §. 7.*verſ.feudum,& tit.48.de feud.non habent.propr.natur.feud.*

NEC ideo tamen dici poteſt ita vocatas eſſe ad hoc feudum fœminas, vt vel cum maſculis:vel etiam,quod ex aduerſariis ſcriptoribus quidam tentauerunt, etiam ante maſculos admitti poſſint. Repugnat enim natura & conſuetudo feudi, etiam improprij, quod fœminas nunquam admittit, niſi poſt extinctos omnes maſculos, non ſolùm ſi feudum proponatur conſtitutum his verbis, [*pro maſculis, & his deficientibus, pro fœminis,*] *vt in tit. 17. de eo qui ſibi vel hered. ſuis maſcul. & fœm. inueſt. accep.* ſed etiamſi per copulam, & coniunctim, hoc modo, [*pro maſculis & fœminis,*] *tit.6. Epiſcop. vel Abbat. vel Abbatiſſ. feud. dare non poſſ.* §. *quin etiam, & tit.8. de ſucceſſ. feud.* §. *vlt. lib.1.* Itémque ſi ſub nomine collectiuo, vt in propoſita ſpecie, in hunc modum, [*pro heredibus vtriuſque ſexus,*] cùm verbi collectiui non maior poſſit eſſe vis, quàm copulæ, quæ omnia copulata ſimul colligit & coniungit, vt in terminis reſpondit Alex. *conſ. 9. col. 2. verſ. nec prædictis obſtat, lib.1.* poſt Angel. quem refert *conſ.38. incip. Quidam Joannes deceſſit*: quamuis à Decio improbatus *conſ.88. Ad clariorem, verſ. & quamuis, & conſ.390. quoniam ex facto, verſ. ſolùm ſupereſt, & conſ. 614. in cauſa feudali.* Alexandri enim ſententiam tanquam veriorem & communiorem cæteri omnes probarunt, teſte Roland. à Valle,

In feudo etiam improprio vocantur maſculi per prius: fœminæ autē non niſi per poſterius.

Valle, *conſ.84.num.14. & ſeq. lib.4.& conſ.48.num. 49. & ſeq. eod. lib.* Curt. *de feud.in 3. part. princ. queſt. 17.* Pariſ. *conſ.21.num.7. & ſeq.lib.1.* Vno excepto Hozadino, *conſ. 56.num. 22.* qui tamen ſibi contrarius Alexandrum aduerſus Decium defendit, *conſ.40. num. 8.* & in propoſita ipſa facti ſpecie, vt aduerſariorum præcipuè teſtimonia proferamus, ita reſpondit Cardinalis Simoneta, inter conſilia Mantuæ, *conſ.39. num.21. verſ. item quia hoc important*, & Pariſ. inter eadem conſilia, *conſ.9.num. 191. & conſ. 21. num. 140.* ait: Ex illis verbis inueſtituræ Aldrumi, [*ad familias vtriuſque ſexus*,] vocari fœminas ordine ſucceſſiuo, id eſt, poſt maſculos, nec niſi maſculis omnibus deficientibus: nam in feudis ſemper vocantur maſculi per prius; fœminæ autem non niſi per poſterius, vt & aliis nonnullis caſibus, de quibus Franciſc. Mauric. *lib.8.tit.7.num.1.& 2.*

Verba quantumuis generalia recipiunt interpretationem ordinis ex ordine voluntatis.

PRO qua etiam Alexandri ſententia contra Decium, adfero textum *in l. omnia.32. aliàs l. cùm ita. §. in fideicommiſſo, l. peto.69.§. fratre, de legat.2.l.vlt.C.de verb. ſign.* vbi ſcriptum eſt: Pluribus vocatis ad fideicommiſſum, ſub nomine familiæ, quod per ſe collectiuum eſt plurium graduum & perſonarum; non omnes tamen ſimul admitti, ſed ex eo ordine quem veriſimile eſt à teſtatore intellectum eſſe, vt proximus quiſque primo loco videatur inuitatus, deinde ſequentes admittantur.

Nec feudum fœmineũ tranſit ad fœminas, niſi deficientibus maſculis.

IN feudo autem adeò verum eſt non poſſe illud tranſire ad fœminas, niſi deficientibus maſculis omnibus, vt nec aliud probandum ſit, etiamſi agatur de feudo fœmineo. Text. eſt in *tit.30.de feud.fœm.lib.2.* vbi additur, quod magis eſt: Neque etiam deficientibus maſculis,

culis, vocari poſſe fœminas ad eiuſmodi feudum, niſi ſpeciali pacto ipſis prouiſum ſit. Interpoſito igitur pacto, etiam per nomen collectiuum, æquè dicendum eſt, ac multo magis, ſolos maſculos admittendos eſſe per prius; fœminas autem non niſi per poſterius, quod ſupradicti Doctores dicunt, [Ordine ſucceſſiuo.] Nec parum eſt, quòd nomen collectiuum hoc operetur in fauorem fœminarum, vt poſſint admitti poſt maſculos; tametſi nihil in pacto de fœminis expreſſim dictum ſit. Quodcunque enim pactum fit in feudo, de filiarum ſucceſſione, id eſt, vt poſſint fœminæ in feudo ſuccedere, certè contra naturam & conſuetudinem feudi eſt, *tit. 2. quid ſit inueſt. §. vlt. lib. 2.* & contra leges feudorum, *tit. 1. de his qui feud. dar. poſſ. §. hoc autem, & d. tit. 6. Epiſcop. vel Abbat. §. quinetiam; & tit. 8. de ſucceſſ. feud. §. vlt. & tit. 14. de feud. March. §. ſi Capitanei, & §. vlt. lib. 1.*

VNVS tantùm caſus eſt, quo poſſint fœminæ ſimul cum maſculis ſuccedere, ſcilicet cùm ſpeciali pacto ita dictum eſt, vt *in tit. 104. caſus quib. fœm. in feud. ſucced. §. item ſi quis*, vbi agitur de feudo ſic conſtituto, [*vt in eo ſuccedant fœminæ ſicut maſculi.*] Nempe propter verba inueſtituræ, quæ hoc caſu tam aperta ſunt & enixa, vt nullum aut dubitationi, aut contrariæ interpretationi locum relinquant. Sed valdè diuerſus eſt is caſus ab hoc, quem nunc tractamus; De feudo, quod quis accepit pro ſe & ſuis heredibus vtriuſque ſexus. Nihil enim ex his verbis inferre poſſis pro fœminis, niſi quod nos admittimus & contendimus; Etiam fœminas ad huiuſmodi feudum vocari. Sed non ſicut maſculos, vt in præcedenti ſpecie; at poſt maſculos, & iis

Caſus vnicus, in quo poſſunt fœminæ ſimul cum maſculis in feudo ſuccedere, ſi ſpeciali pacto ita conuenerit.

demùm deficientibus. Facitque pro hac etiam noſtra ſententia, quod in *dict. tit. 104.* ſubiungitur in *§. iugales*, de iugalibus à milite quodam ſic inueſtitis, vt in ſe, ſuóſque [deſcendentes,] id haberent. Nam cùm illi filio & filia ex ſe ſuperſtitibus defuncti eſſent, & inter eos feudi quæſtio agitaretur, maſculo vniuerſum feudum ſibi vindicante: fœmina verò defendente, vocatam ſe ad feudum cum fratre pariter: & alij pro maſculo, alij pro filia pronunciarent: Reſponſum eſt cum diſtinctione, vt ſi filia ſola ex dictorum iugalium contubernio ſuperſit; ex prædefuncta verò vxore ſuſceptus ſit maſculus, qui proinde ſit conſanguineus tantùm ſorori, admitti debeat pariter filia cum maſculo. Si autem ex eodem matrimonio ſit maſculus, ſolus ipſe admittatur, filia in totum excluſa. Si verò ſola filia ſit ex eo matrimonio relicta, nullo ex eo, vel ex alio matrimonio ſuperſtite maſculo, feudum ſcindatur, ita vt dimidiam quidem partem fœmina ſibi acquirat, reliquam verò dominus, aut eius heres accipiat. Ex quo apparet tùm quoque cùm vocati ſunt maſculi & fœminæ ſub nomine aliquo collectiuo, quale hîc erat nomen [deſcendentium,] non tamen admitti fœminas, ne quidem ex pacto fœminæ, quamdiu maſculus ſupereſt, qui modò ſit ex eodem matrimonio. Hæc enim adiectio neceſſaria eſt, cùm de feudo iugalibus ſimul conſtituto agitur, vt in *dict. §. 1. iugales*. Extra hunc caſum nec neceſſaria eſt, nec bona adiectio, manétque generaliter vera concluſio: Maſculis extantibus, ex quocunque tandem ſint matrimonio, fœminas nunquam admitti, ne quidem ad feudum fœmineum, niſi in caſu *d. tit. 104. caſus quib. fœm. in feud. ſucced. §. item ſi quis.* id eſt,

Applicatio textus in § iugales, tit. 104. caſus quib. fœm. in feud. ſucced.

eſt, cùm verba pacti tam apertè id exprimunt, & euincunt, vt contrariam interpretationem recipere nullam poſſint. Nec ſanè video quid ad hunc textum reſpondere, aut qua arte vel cauillari, vel effugere illum Decius ipſe, aut pro Decio alius quiſquam poſſit. Proinde nil eſſet neceſſe in auxilium noſtrum aduocare hac parte eandem obſeruationem ſecutam, de qua iam ſuprà diximus; quæ tamen vtrumque ſimul probat in perſona Violandæ, quæ fuit & ſoror Ioannis vltimi Marchionis ex linea Aledrami, & mater Theodori Paleologi: & quæ ſicuti viuo Ioanne non ſucceſſit nec in totum, nec in parte, vt nec alia vlla ante, aut poſt eam fœmina, extantibus maſculis: ita poſt mortem Ioannis defuncti ſine liberis, nulloque iam maſculo ſuperſtite, ſucceſſit in dicto Marchionatu; aut ſaltem, quod effectu idem eſt, ſucceſſionis viam aperuit Theodoro filio, quem Imperator Henricus VII. inueſtitum voluit in conſequentiam primæ illius inueſtituræ Ottonianæ, tanquam qui ex iis perſonis eſſet, quas Ottoniana illa inueſtitura comprehenderat.

Violanda ſoror Ioannis vltimi Marchionis ex linea Aledrami, & mater Theodori Paleologi ſucceſſit in Marchionatu ex cōceſſione Ottoniana, nullis ampliùs ex tota Aledrami familia ſuperſtitibus maſculis.

NON obſtat ſuperioribus, quod aduerſarij obiiciunt, Sereniſſ. Ducem Carolum tranſuerſalem & collateralem fuiſſe Io. Georgio vltimo Marchioni ex linea Paleologorum, vltra ſeptimum gradum; ideóque ad feudi ſucceſſionē, etiam ſuppoſita pacti validitate, admitti non potuiſſe: Quaſi ex iuris feudalis ratione ita comparatum ſit, vt ſucceſſio in deſcendentes quidem ex recta linea perueniat vſque in infinitum: At verò in agnatos, ex latere venientes, non niſi ad quartum vſque gradum, aut ad ſummum, non niſi vſque ad

Alia obiectio aduerſariorum ex eo quòd Sereniſſ. Sabaudiæ Dux Carolus fuerit trāſuerſalis Io. Georgio vltimo Marchioni ex linea Paleologorum vltra 7. gradum.

Digitized by Google

ſeptimum, *ex tit.1. de his qui feud.dar.poſſ.§. hoc quoque, & cap.1. §. hoc quoque, de ſucceſſ. feud. tit. 8.lib.1.& tit.14. de feud. March.§.ſi Capitanei,eod.lib. cap. Imperialis, §. ſatis benè,de prohib. feud. alien. per Lothar. tit. 52. lib.2.* & ex traditis per Andr. de Iſern. ad *d. §. hoc quoque, qui feud. dar. poſſ.* Bald. *in d. §.ſi Capitanei, & ad Auth. defuncto, C. ad S.C.Tertyll.* Aret. & Ioann. Fabr. *ad §. vlt.Inſt. de cognat. ſucceſſ.* Iaſ. *ad l. certum. C. vnde legit.* qui ferè omnes adfirmant eſſe hanc non modò veriorem, ſed etiam communiorem Doctorum ſententiam.

Reſponſio ad obiectionem, ex Diſtinctione magis communiter probata ab interpretibus, cùm quæritur an feudum tranſeat ad deſcendentes,aut tráſuerſales vltra 4. aut 7. gradum.

NAM reſpondemus, ſiue iure & ratione, ſiue Doctorum authoritate decertandum ſit, illam eſſe & veriorem,& frequentiore interpretum calculo receptam diſtinctionem: An agatur de feudo paterno, id eſt, quod ab alicuius aſcendentis communis perſona inceperit (ſic enim diffinitur *in d.tit.1.de his qui feud.dar.poſſ. §. cum verò:* & apertiùs *tit. 11. de ſucceſſ. fratr. vel grad. ſucced.in feud. verſ. quod ita, & tit. 50. de natur. ſucceſſ. feudi, verſ. paternum,lib.2.*) An de fraterno & nouo: vt ſi feudum ſit paternum & antiquum,quod primordialiter, vt loquuntur, tranſierit de primo inueſtito,& acquirente in deſcendentes, ex eo,tunc tranſeat ad tranuerſales deſcendentium in infinitum: id eſt, etiam vltra ſeptimum gradum, & ſine vlla graduum præfinitione ac determinatione. Si verò feudum ſit fraternum & nouum, quod ea lege datum ſit, vt ad agnatos peruenire poſſit, non vltra quartum; aut ad ſummum,non vltra ſeptimum gradum admittantur: Sic enim Iulius Clarus *in §. feudum, quæſt.79. verſ. difficultas eſt,* poſt Zaſium *in tract. de feud. part. 8. num.5.* & Guill. Bened. *in repet. cap.Raynutius, in verb. & vxorem,num.91.de teſtam.*

Afflict.

Digitized by Google

Afflict. *ad tit. 31. ſi vaſall. feud. priuet. cui deſer. lib. 2. in vlt. notab.* Paul. Caſtr. *conſ. 279. incip. Viſa petitione, nu. 1. lib. 1.* Dec. *ad l. certum. num. 8. C. vnde legit. & conſ. 85. nu. 5.* & alij per iſtos relati, quos congerere longum & ſuperfluum eſſet. Sed iis addo Mynſingerum *lib. 2. Obſer. cap. 95.* Quòd ſi iure agimus, & textuum authoritate, habemus pro ſententia noſtra textum apertiſſimum *in tit. 50. de natur. ſucceſſ. feud. lib. 2.* vbi tractatur ex profeſſo quænam ſit natura feudi, quantum ad aſcendentes, quantum etiam ad deſcendentes, quantum denique ad tranſuerſales. Et quidem quod pertinet ad aſcendentes, ait textus, nullomodò eos ſuccedere. Ex deſcendentibus verò maſculos ſolos ſuccedere, non etiam fœminas, nec maſculos deſcendentes ex fœminis. Sed poſt filium, nepotem ex filio ſolum; & ſic, id eſt, poſt eum deinceps cæteros ex maſculis deſcendentes maſculos, vſque in infinitum. At in tranſuerſalibus, & ex latere venientibus adhibendam eſſe diſtinctionem, an feudum ſit paternum, an fraternum, & nouum: vt ſi ſit fraternum, non ſuccedat in eo frater, niſi ea lege feudum datum ſit, vt vno defuncto ſine maſculis, alter ſuccedat (ſic enim locus ille neceſſariò ſupplendus eſt, ex *dict. tit. 1. de his qui feud. dar. poſſ. §. cùm verò, ex tit. 12. de fratrib. de nouo benef. inueſt. lib. 2.*) Si verò ſit paternum, id eſt, ab aliquo ex ſuperioribus, quiſquis ille ſit, acquiſitum; ad omnes deſcendentes per maſculos perueniat [*vſque in infinitum.*] Quæ verba tam ſunt aperta, vt non magis cauillationem quàm reſponſionem vllam poſſint admittere: & conuincunt manifeſtè, quod vnum aduerſarij reſpondent, loqui eum textum, de deſcendentibus tantùm, non etiam de tranſuerſalibus

Explicatio *tit. 50. de natur. ſucceſſ. feud. lib. 2.*

Digitized by Google

ſuccedentibus. Fuiſſet longè melius, nihil prorſus, quàm adeò malè, falſoque, & contra ipſiſſima textus verba reſpondere.

Explicatio tit. 11. de ſucceſſ. fratr. vel gradib. ſucced. in feud.

ALIVS in eandem rem textus eſt, *in tit. 11. de ſucceſſ. fratr. vel gradib. ſuccedent. in feud. lib. 2.* vbi ſimiliter ſcriptum eſt: Mortuo eo qui beneficium tenebat, primam cauſam eſſe liberorum. Filiis enim exiſtentibus maſculis, vel ex filio nepotibus, vel aliis maſculis, deinceps per maſculinum ſexum deſcendentibus, cæteros remoueri agnatos. Ad filias verò, ſeu neptes, vel proneptes, vel ex filia nepotes, aut pronepotes, ſucceſſionem feudi non pertinere. Prolem enim fœminini ſexus, vel ex fœmineo ſexu deſcendentem ad huiuſmodi ſucceſſionem aſpirare non poſſe, niſi eius condicionis ſit feudum, vel eo pacto acquiſitum. Deinde ſubiicitur: [*His verò deficientibus, vocantur primò fratres, cùm fratrum præmortuorum filiis : Deinde agnati vlteriores.*] Et ſi enim non addit textus verba illa [*vſque in infinitum,*] quæ ſunt addita in alio textu ſuprà citato; ſufficit tamen ſcriptum eſſe, quòd admitti debeant [*agnati vlteriores,*] generaliter & indiſtinctè, nullis gradibus agnatorum enumeratis, vt ſtatim illa fiat conſecutio: [*Ergo in infinitum,*] quomodo Vlp. noſter argumentatur *in d. l. 1. ſ. generaliter, de legat. præſt.* Cur enim diſtinguamus, vbi lex non diſtinguit? *vulg. l. de precio. 8. D. de public. in rem act.* In propoſita verò quæſtione tanto magis hoc obtinet, quod [*vlteriorum*] nomine textus vtitur: cuius nominis propria ſignificatione continentur, vt apparet, remotiſſimi quique. Sunt enim omnes quo remotiores, eo vlteriores.

Cur

Digitized by Google

Cur ergo minùs vocabuntur ſuo ordine ij, quibus nomen ſub quo ſit vocatio magis propriè conuenit? Aut vbinam gentium melius, quàm in eo loco, in quo agitur ex propoſito, de ſucceſſione collateralium, debuerat addi ea reſtrictio & interpretatio, quam adhibent aduerſarij, [*vſque ad quartum, aut ad ſeptimum duntaxat gradum?*] Alioqui an non decipere hoc eſſet potiùs, quàm docere? Nec eſt quod quis dicat, locum illum, qui indiſtinctè loquitur, ſupplendum & interpretandum eſſe ex aliis locis, in quibus quarti & ſeptimi gradus mentio fit. Nullus enim omninò iuris feudalis locus eſt, quo ea ſuppletio & interpretatio probari poſſit, vt mox oſtendemus. Imò verò in contrarium, & pro noſtra ſententia, vt diximus, Textum habemus apertiſſimum, & extrà omnem cauillationem poſitum, *in d. tit. 50. de natur. ſucceſſ. feud.* cùm cæteri omnes textus, qui contrà proferuntur, alias atque alias recipiant interpretationes. Nam & tritum, licèt periculoſum interpretum ferè omnium verbum eſt: [*Non eſſe faciendum fundamentum ſuper textu, qui recipit varios intellectus, præſertim cùm adeſt textus in contrarium,*] vt in propoſito: iuris enim probationes non minùs debent eſſe concludentes, quàm probationes facti: quæ ſi dubiæ ſint & variæ non releuant, *l. non hoc. C. vnde legit. l. neque natales. 10. & paſſ. C. de probat. l. ſemper in ſtipulationibus. 35. ibi [Quid ergo ſi neque Regionis mos apparet, quia varius fuit?] de regul. iur.* Imò tanto concludentiores, quanto certius eſt ius, quàm factum, *l. 2. D. de iur. & fact. ignor.*

SED quid opus eſt pluribus? Eſt & alius pro nobis textus non minùs apertus *in tit. 31. ſi vaſall. feud. priuet. cui defer.* — Explicatio & applicatio textus *in tit. 31. ſi*

Digitized by Google

vaſall.feud. priuet. cui deſer.

deſer.lib.2. vbi ſcriptum eſt: Vaſalli delinquẽtis feudum, licèt ad agnatos aliquando pertineat; tamen ad filium pertinere nunquam poſſe; nec filium ad illud aſpirare, niſi id iterum à domino licitè acquirat ſibi gratiam faciente, ſubiicit exemplum: [*Verbi gratia*, inquit, *ſi non ſint alij ex latere quibus aperiatur, ad eius petitionem admittuntur qui quarto gradu ſunt remoti, ab eo qui id acquiſiuit, & etiam vſque ad infinitum: dum tamen hos conſtet ab eo per maſculos deſcendiſſe.*] Ex quibus verbis probatur liquidiſſimè: Tantum diſtare vt ius agnatorũ in ſucceſſione feudi quarto gradu concludatur & coanguſtetur, quod aduerſarij volunt, vt aliquo caſu, id eſt, cùm vaſallus feudo propter delictum priuatus eſt, incipiat ius ſuccedendi à quarto gradu. Quod & ſcriptum eſt *in tit. 26. ſi de feud. defunct. cont. ſit int. dom. & agnat. vaſall. §. ſi vaſallus, lib. 2.* Niſi quòd de ſolis agnatis, qui in quarto gradu ſunt, textus ille loquitur, nec addit [*& etiam vſque ad infinitum.*] At quis credat ſic incipere ius ſuccedendi à quarto gradu agnatorum, vt in eo conquieſcat, nec progrediatur vlteriùs? Quod ſi admittas progredi poſſe vlteriùs, quæro, ad quem igitur gradum? an ad ſeptimum duntaxat, vt vellent aduerſarij? Atqui nullus in toto iure feudali textus eſt, qui ſeptimi gradus hoc caſu meminerit. Cur non ergo potiùs in infinitum, vt diſertè ſcriptum eſt *in d. tit. 31. ſi vaſall. feud. priuet.?* Hoc autem admiſſo, quis credat ideò meliorem eſſe debere condicionem agnatorum, vt in feudo ſuccedãt in infinitum & vltra gradum quoque ſeptimum, ob id ſolùm quòd vaſallus ob ſuum delictum feudum amiſerit? An debet

Applicatio tit. 26. ſi de feud. defunct. cõt. ſit int. dom. & agnat. vaſall.

eſſe

eſſe melior cõdicio agnatorum eius qui deliquit? Longè potiùs deterior, vt ex eo conſtat, quòd agnati trium priorum graduum, quamuis innocentes; ab ea tamen ſucceſſione omnimodò excluduntur, tanquàm de quibus verendum ſit magis, ne eoſdem ad delinquendum ſpiritus gerant, quos agnatus ille qui deliquit tam arcto iis vinculo ſanguinis coniunctus. Hæc enim ſola proculdubiò fuit ratio excludendorum proximiorum. Sed an ea res facere poteſt, aut debet, vt cæteri remotiores tanto ſint fauorabiliores, vt in vlteriore gradu ſuccedant, quàm ſi agnatus nõ deliquiſſet, aut ſimpliciter ſine maſculis deceſſiſſet? Ita namq; fieret, vt pœna vnius, eſſet præmium alterius, contra *l. ſi ſequens. 11. in princ. D. de S.C. Silan.* Itemque vt deterior fieret condicio domini, ob id quòd vaſallus delictum admiſiſſet: quo tamen nomine certum eſt, tanto meliorem eſſe debere, vt etiam filij vaſalli, cæteriq́ue proximiores, ſi qui ſint ante quartum gradum, omnes excludantur, *d. tit. 31. & d. §. ſi vaſallus, d. tit. 26.*

Replicatio ad id quod reſpõdét aduerſarij, *Specialẽ eſſe caſum, de quo in dict. tit. 31. ſi vaſall. priuet. feud. cui defer.*

NEC illud rurſus dici poteſt, quod iidem aduerſarij tentant, vt nihil penitùs intentatum relinquant, [*Eſſe caſum illum ſpecialem.*] Ne aliter poſito iure Imperator per auaritiã, aut per vindictam magis, quàm ex ratione, aut æquitate aliqua, tale ius cõſtituiſſe videretur. Quod vtrumque ab Imperatoria maieſtate alienum prorſus videtur, *l. vnic. C. ſi quis Imper. maled. l. vnic. §. pen. C. de caduc. tollend.* Obſeruandum enim eſt, quod omnes admittunt, loqui eos textus de vaſalli delicto, quod non in ipſum dominum, ſed in alium quemlibet admiſſum ſit. Quoties enim feudo quis priuatur ob delictum aliquod admiſſum in ipſum dominum, iuris cer-

tiſſimi eſt, deuolui feudum & redire ad dominum, excluſis agnatis omnibus, & proximioribus, & remotioribus, vt hanc habeat dominus ſuæ iniuriæ vltionem, inquit textus, *in* §. *denique, tit. 24. quæ fuit prim. cauſ. benef. amitt. lib. 2. & tit. 37. an ille qui interf. fratr. dom. eod. lib. & tit. 5. quib. mod. feud. amitt. lib. 1.* Iul. Clar. *in* §. *feudum, q. 66.* Ergo neque vindictæ, neque auaritiæ ratio haberi vlla poteſt in Imperatore, aut in alio quolibet domino, ad quem feudum hoc caſu reuertitur. Fatendúmque eſt ſolo agnatorum fauore conſtitutum eſſe, vt qui quarto gradu remoti ſunt, & vlteriores admitti poſſint, excluſis proximioribus; idque ex ſumma æquitate: ne alieno ſcelere tot innocentes prægrauentur, in quos nulla veriſimilis ſuſpicio cadere poſſit delicti, ſiue admiſſi, ſiue admittendi. Vt verò in fauorem eorum, qui quarto gradu ſunt, & vlteriorum vſque in infinitum ſuccedi poſſit, in eo feudo quod vaſallus ob delictum ſuum admiſerit, proculdubiò fit ex iuris communis feudorum ratione, & regula; non iure aliquo ſpeciali, cuius inducendi aduerſus dominum nec vlla ſatis probabilis ratio afferri poſſet.

Replicatio ad aliam reſponſionem aduerſariorum, qui verba illa, *vſq; ad infinitũ*, intelligunt vſque ad 7. gradum.

ILLVD verò longè minùs probabile eſt, quod aduerſarij addunt, verba illa, [*vſque ad infinitum,*] ſic intelligi debere, ac ſi ſcriptum eſſet, [*vſq; ad ſeptimum gradum;*] quaſi poſſit dici gradus infinitus, qui eſt finis ſucceſſionis, *arg.* §. *vlt. Inſt. de ſucceſſ. cognat. iunct.* §. *cæterùm, Inſt. de legit. agnat ſucceſſ.* Quis enim hanc ferat interpretationem, vt infinitas illa ſuccedendi ſeptimo gradu conſtringatur: cùm etiam in hereditatibus & ſucceſſionibus iuris communis, ad decimum ſaltem vſque gradum ſuccedi poſſit? *d.* §. *vlt. Inſt. de cognat. ſucceſſ.* Conſtat ſiquidem

Digitized by Google

ſiquidem latiùs patere iura ſucceſsionum feudalium, adeò vt, qui in milleſimo quoque gradu ſunt, poſsint in feudo ſuccedere, ſi aliud nihil obſtet. Afflict. *ad d. §. ſi Capitanei, notab. 4.* vbi etiam cæteri *de feud. March. & in d. tit. 31. ſi vaſſall. feud. priuet. notab. vlt.* cum aliis in hanc ipſam rem iam ſuprà citatis. Quaſi in feudis non tam ſucceſsio ſit, vt in hereditatibus, quàm ſucceſſorũ quædam continuatio, quæ fit à primo acquirente in omnes ex eo deſcendentes in infinitum, licèt iidem illi ſint ſibi collaterales. Deinde an nõ ſunt iſta omninò non diuerſa tantùm, ſed etiam contraria, [*ſuccedi vſque ad ſeptimum gradum, & ſuccedi vſque in infinitum?* Textus eſt *in d. tit. 1. de his qui feud. dar. poſſ. §. hoc quoque:* vbi differentia illa conſtituitur inter ſucceſsiones deſcendentium & collateralium, quòd feudum ad venientes ex latere vltra ſeptimum gradum non progreditur: At in maſculis deſcendentibus nouo iure vſque in infinitum extenditur. Quid ergo illud eſt, [*vſque in infinitum*,] niſi hoc ipſum quod volumus, [*etiam vltra ſeptimum gradum*?]

Quo ſenſu dictæ ſint olim, & dicantur hodie, actiones perpetuæ.

NEC ſimile eſt quod affertur de perpetuis actionibus, quæ licèt perpetuæ dicantur, non eo minùs tamen triginta, vel ad ſummum quadraginta annis finiuntur, *l. 3. & 4. C. de præſcript. 30. vel 4. annor.* Nam imò verò [perpetuæ actiones] olim non ob aliá cauſam dicebantur, quàm quòd nullo vnquam tempore finirentur, *Inſt. de perpet. & tempor. act.* Poſteriores Imperatores ſuis conſtitutionibus fecerunt ex perpetuis temporales: & cùm hodiè perpetuas appellamus, nomen vetus retinemus, ad differentiam aliarum actionum, quæ iam olim erant temporales: ſed verbi vim ac poteſtatem non re-

tinemus. Neque enim reuerà ſunt hodiè perpetuæ, quæ factæ ſunt temporales.

Quàm diſſimile ſit quod affertur de ſocietate in perpetuum cõtracta.

DISSIMILE quoque illud eſt, quod adferunt de ſocietate in perpetuum contracta, quæ finitur morte, *l.1.D.pro ſocio.* Aliud enim eſt dicere, [in perpetuum:] aliud verò, [in infinitũ:] ſicut & aliud, [in æternum,] *l.nulla.70.eod.tit.* Deniq; quomodo poſſet ſocietas quantumuis ꝑpetua viuere, niſi quandiu ſocij ipſi viuunt? Sicuti fatemur nec poſſe in infinitum ſuccedi, ſi finiti, & extincti ſint omnes ij qui ſuccedere poſſunt. Sed hoc dicimus quandiu vel vnus agnatus ſupereſt, in quocunque tandem gradu ille ſit, poſſe illum ſuccedere. Quod certè vel fatendum eſt verum eſſe, vel negandum quod tot textibus expreſſum eſt, poſſe illos in infinitum ſuccedere.

In ſucceſſionibus hereditariis poteſt ſuccedi etiam vltra 10. gradum.

NEC denique illud verum eſt, quod pro vero ſupponunt aduerſarij, in ſucceſſionibus hereditariis non ſuccedere agnatos vltra decimum gradum, *ex d.§.vlt. de cognat. ſucceſſ.* Non enim ſic Iuſtinianus loquitur, vt dicat; agnatos vltra decimum gradum non ſuccedere, quod falſiſſimum eſt, cùm poſſint ſuccedere; etiamſi longiſſimo inter ſe gradu diſtent, *§. cæterùm, 3. Inſt. de legit. agnat. ſucceſſ.* id eſt, longiore etiam quàm decimo; ſed ait, poſſe illos ſuccedere etiamſi decimo gradu ſint: ad differentiam, ſcilicet, ſucceſſionis cognatorum, quæ à Prætore, & ex mera eius indulgentia, ſic inducta eſt, vt ſextum gradum extra quaſdam perſonas non poſſit excedere, *d.§.vlt.* Latiùs nimirum patet verba legis XII. Tab. quàm Edicti, cùm lex duodecim Tabularum non niſi *agnato proximo* hereditatem detulerit. Agnatus autem proximus ille ſit, quē alius nemo antecedit, quantum

tumcunque longiſsimo gradu diſtet,id eſt, ſupra decimum,*l.2.§. hæc hereditas,D.de ſuis & legit.l. qui duos.9.D. de reb.dub.* Nec aliam ob cauſam diſtinctionem & enumerationem graduum lex prætermiſit, quàm vt appareret de agnatis in infinitum legem ſenſiſſe. Quemadmodum & in cognatorum ſucceſsione obtineret, ſi Prætor nullos in deferenda bonorum poſſeſsione,[*vnde cognati,*] gradus præſcripſiſſet, *d. l. 1. §. generaliter,D.de legat. præſt.* qui textus in hanc ſententiam ideò recurrit ſæpiùs, quòd omnium accommodatiſsimus eſt. Ideo nimirum *in d.cap.vnic.ſi vaſall.feud.priuet. cui defer.* poſt verba illa[*& etiam vſque ad infinitum,*] addit textus, [*dum tamen hos conſtet ab eo per maſculos deſcendiſſe.*] Non ſolùm quòd difficilior eſſe ſoleat probatio in perſonis eorum,qui ab aliquo vltra ſeptimum gradum deſcenderunt; ſed etiam vt intelligamus ad ſucceſſionem agnatorum illud duntaxat quærendum eſſe: an qui vult ſuccedere probet ſe per maſculos à primo inueſtito deſcendiſſe: non etiam de illo laborandum quoto gradu ſit.Alioqui erat multo conuenientius,magiſque neceſſarium, diſtinctionem illam graduum addere, de qua dubitari probabilius poterat, quàm neceſſitatem illam probationis exigere,de qua ne anus quidem dubitaſſet. Quis enim tanquam agnatus poſſit ex pacto & inueſtitura ſuccedere, niſi qui ſe agnatum eſſe probet eius qui primus fuit inueſtitus?At neque potuiſſet quadrare adiectio illa graduum, poſt verba illa, [*& etiam vſque ad infinitum,*] quæ nec ſeptimi, nec alterius quantumlibet remotiſſimi gradus limitationem patiuntur:

Iterum de ſententia *cap.vnic. ſi vaſall. feud. priuet.*

QVOD verò aliter reſpondent quidam ex aduerſariis, vt ſubtiliores videantur, prorſus intolerabile eſt.

Replicatio ad aliam reſponſionem aduer-

ſariorum circa textum *in d. c. vnic. ſi vaſall. feud. priuet.*

Aiunt enim textum illum non loqui de collateralibus, ſed tantùm de deſcendentibus à primo acquiſitore, ex verbis illis vltimis, [*Dum tamen hos cõſtet ab eo per maſculos deſcendiſſe.*] In deſcendentibus autem non negant ſuccedi vſque ad infinitum;ſed negant admitti eos qui vltra ſeptimum gradum coniuncti ſunt illi cui ſuccedi-tur, Eſto, inquiunt, quòd à primo acquiſitore diſtent longè vltrà:ſic enim Socin.Iun. *conſ.76.num.74.lib.1.*

Nos verò admittimus quidem tractari eo loco de agnatis deſcendentibus ab eo qui primus feudum acquiſiit; ſed hos ipſos dicimus eſſe inter ſe collaterales & tranſuerſales, ac proinde probari optimè ex illo textu id quod nos volumus: Etiam vltrà ſeptimum gradum agnatos inuicem ſuccedere, quotocunque gradu inter ſe diſtent, dummodò ſint deſcendentes à primo inueſtito, id eſt, dummodò feudum ſit paternum. Nam de feudo paterno agi eo loco conſtat, vel ex hoc maximè quòd in feudo nouo & fraterno nullus quæſtioni locus eſſe poſſet. Cùm in eo feudo nec fratres ipſi ſuccedant, nec agnati remotiores, ne tum quidem ſi feudi poſſeſſor ſine maſculis deceſſerit. Quanto minùs ſi feudum ob aliquod delictum amiſerit? *tit.1. de his qui feud. dar. poſſ. §. cùm verò, verſ. ſin autem, & tit. 8. de ſucceſſ. feud. §. vlt. & tit. 20. de benef. fratr. & qualit. fratr. in benef. fratr. ſucced. lib. 1. tit. 12. de fratr. de nouo ben. inueſt. & tit. 18. de duob. fratr. à Capit. inueſt. lib.2. & tit. 90. fratrem fratri in nouo benef. non ſucced.* Neque rurſum intelligi textus ille poteſt de deſcendentibus ab eo qui feudum amiſit: non ſolùm quia loquitur expreſſim de eo qui feudum acquiſiuit; ſed etiam quia quod initio textus ſcriptum eſt, Vaſalli filium nullatenùs.

nùs ad id feudum aſpirare poſſe, quod pater ob delictum amiſerit: ſic omninò accipi debet, vt neque ipſe filius primi gradus, neque quiſquam ex ipſius deſcendentibus admitti poſſit, vt diſertè ſcriptum eſt, *d. tit. 26. ſi de feud. defunct. content. ſit int. dom. & agnat. vaſall. §. 7. verſ. ſi vaſallus, in illis verbis* [*Neque enim deſcendentes:*] quæ ſic accipi ſanè debent, ac ſi additum eſſet [*vſque ad infinitum:*] quod tamen addi neceſſe ideo non fuit, quòd ſufficeret expreſſam eſſe ſententiam per nomen collectiuum plurium graduum, quale eſt [*deſcendentium,*] nulla graduum diſtinctione & enumeratione facta ad infinitos gradus complectendos, *d. l. 1. §. generaliter, de legat. præſt.* Loquitur ergo textus de agnatis collateralibus, de quibus & *d. §. ſi vaſallus,* in illis verbis. [*Sed agnati qui quarto gradu ſunt:*] ſed deſcendentibus tamen ab eo, qui primus feudum acquiſiuit. Quod cum ea interpretum diſtinctione, quam ſuprà retulimus, omninò conuenit. Diſtinguunt enim, vt diximus, an feudum paternum ſit, an fraternum: id eſt, an primordialiter, vt loquuntur, tranſierit à primo acquiſitore in deſcendentes ex eo, vt ſemel factum ſit paternum: an verò rectà venerit ad collaterales primi inueſtiti: vt priore caſu ſuccedant inuicem collaterales vſque ad infinitum, non tanquam collaterales, ſed tanquam deſcendentes, inter quos fatentur ipſi etiam aduerſarij dari ſucceſſionem in infinitum. Poſteriore verò non ſuccedant, qui ſunt vltra ſeptimum gradum. Nec quicquam noſtra refert, vt dicamus collaterales ſuccedere, quatenus collaterales ſunt: an quatenus deſcendentes; dummodò verum ſit, vt eſt, quod contendimus, eos qui ſunt inuicem ſibi collaterales ſuccedere,

re, quamuis non ſuccedant quà collaterales ſunt, ſed quà deſcendentes. Non enim de formalitate, vt loquuntur Philoſophi, diſputamus; ſed de re ipſa & effectu rei, vt *in l. ſi paterfamilias. 15. §. qui duos, D. de adopt.* Idcircò autem in collateralibus iſtis qualitatem deſcédentium intuemur potiùs, quàm collateralium; quòd licèt ſibi inuicem ſuccedant, non tamen tanquam collaterales ſuccedant, ſed tanquam deſcendentes; quia nimirum ſuccedunt aſcendenti, qui primus fuit inueſtitus; non autem collaterali, qui aut ſine maſculis deceſſit, aut beneficium amiſit, Iul. Clar. *d. quæſt. 79. de feudis, num. 3. verſ. difficultas eſt,* Andr. de Iſern. *in tit. 19. Conſtit. feudal. D. Lothar. Imper. §. ſi quis miles, lib. 1. per ill. text.* Vbi dicitur ſi quis miles ſine filio maſculo deceſſerit, & nepotem reliquerit, ſuccedere nepotem auo *in vicem patris.* Et ſi reliquerit filium & fratrem, ſolum quidem filium ſuccedere: ſed ſi filius fratris mortuus ſit, fratrem patris ſuccedere in beneficium aui defuncti, id eſt, non tam defuncto vltimo, quàm auo, qui primus feudum acquiſiit: Bald. *ad tit. 11. de ſucceſſ. fratr. & gradib. ſucced. in feud. & ibid.* Præpoſ. & Laudenſ. Idem Præpoſ. *in tit. 1. de his qui feud. dar. poſſ. §. & quia vidimus.* Curt. *in tract. de feudis, part. 3. verſ. ſucceſſiuè expedito tractatu.* Origine ſcilicet beneficij inſpecta, quæ inſpici ferè ſemper ſolet & debet, *Auth. ex teſtamento C. de ſecund. nupt. l. 3. C. de S. C. Maced. l. tutor. 69. [Et non titulus actionis, ſed debiti cauſa reſpicienda eſt.] D. de fideiuſſ.* Textus accommodatior *in tit. 14. de vaſall. decrep. ætat. qui feud. refut. vt filij inueſtir.* vbi dicitur feudum à vaſallo refutatum, & iterum à domino conceſſú, filiis & vaſalli, non tam noui quàm paterni feudi iure

Explicatio *tit. 19. Conſtit. feudal. D. Lotharij Imperat. §. ſi quis miles.*

di iure cenſeri, quamuis reuera ſit nouum, quia fuit ab initio paternũ. Hinc eſt quod dicimus, [*Feudum acquiri non minùs ſucceſſione, quàm inueſtitura*] *d. tit. 11. de ſucceſſ. fratr.* id eſt, non minùs acquiri per ſucceſſionem in locum primi, quàm ſi ſucceſſor ipſe fuiſſet à domino inueſtitus: quaſi ſucceſſio in locum inueſtiti ſit ſpecies quædam inueſtituræ. Atqui per inueſtituram ius acquiritur primo inueſtito: Ergo & cùm cæteri agnati ſuccedunt in eo feudo, nõ ab alio videntur ius habere, quàm à primo inueſtito, aut potiùs ab inueſtiente: quaſi & ipſi per ſucceſſionem inueſtiti, nõ minùs, quàm qui prior inueſtitus fuit, vt fiat par & vniformis determinatio, *ex dict. reg. l. iam hoc iure. 4. de vulg. & pupill. ſubſt.* Indéque etiam fit vt agnatus quilibet tranſuerſalis poſſit in feudo ſuccedere, etiam repudiata hereditate, non modò eius qui vltimus defunctus eſt, de quo nemo dubitat; ſed illius quoque, qui primus inueſtitus fuit, *tit. 45. an agnat. vel fil. poſſ. ret. feud. repud. hered.* Vbi additur quod eſt conſequens, nihil eum de debitis hereditariis ideò ſoluere debere. Quod vtique non ita eſſet, ſi is, qui in feudo ſuccedit, heres eſſe intelligeretur vltimi decedentis, & ei ſuccederet, qui nec primo inueſtito ſuccedit: niſi cùm feudum hereditarium eſt, de quo poſtea dicemus. Ideóque nec tam dicitur ſuccedere alteri, quàm in feudum & beneficium alterius, *tit. 20. de beneſ. fratr. & qual. frat. in beneſ. fratr. ſucced. & tit. 24. quemadm. feud. ad fil. pert. lib. 1.* Quare nec illud probo, quod noſtri quoque ſcriptores admittunt, eos omnes qui in feudo ſuccedunt, ſuccedere primo acquirenti. Nam ſi ita eſſet, quomodò, aut qua fronte feudum retinere vellent, hereditate repudiata, & ita

Quid ſit quod dici ſolet, feudũ acquiri non minùs ſucceſſione, quàm inueſtitura.

Agnatus quilibet tranſuerſalis, poteſt in feudo ſuccedere, etiam repudiata hereditate, non modò vltimi defuncti, ſed etiam primi inueſtiti.

Non omnes qui in feudo ſuccedunt, ideò primo acquirẽti ſuccedunt.

ius ſucceſſionis, quod ſemper indiuiduum eſt, diuidere? Tantùm abeſt vt ſuccedant vltimo defuncto, qui feudi poſſeſſor fuit. Quid ergo eſt? Succedunt in vicem & locum primi inueſtiti, vt loquitur textus *in d. §. ſi quis miles*, quod longè diuerſum eſt. Sic enim dicimus, vulgarem ſubſtitutum ſuccedere in locum & vicem primi heredis inſtituti, *l. coheredi. 41. §. vlt. de vulg. & pupill. ſubſt.* Et tamen nemo dixerit primo heredi ſuccedere vulgarem ſubſtitutum, quem è contrariò conſtat ſuccedere teſtatori, *d. l. coheredi. in princip. l. ſi Titius. 27. eod. l. quandiu.* vbi Bart. & omnes notát *de acq. hered.* Sic fideicommiſſarius in vicem & locum heredis directi ſuccedit; ideoque loco heredis eſſe dicitur, *l. 2. & paſſ. D. ad S. C. Trebell.* Nec ideo tamen ſuccedit heredi, ſed teſtatori, *l. 1. l. ita tamen. 27. §. qui ex Trebelliano, eod. d. l. coheredi. §. cùm filiæ, de vulg. & pupill. ſubſtit. l. ſequens. quæſt. 67. de leg. 2.* Sic denique emptor hereditatis, ne tot alia exempla conquiramus, ſuccedit in locum heredis, qui aditam hereditatem vendidit, *l. 2. §. cum quis debitori, D. de hered. vel act. vend.* & tamen quis heredem eum dixerit primi venditoris adhuc viuentis? *l. 1. eod.* Succedit igitur defuncto, cuius hereditas eſt, non heredi, licet non niſi per mediam heredis perſonam, *l. 2. & paſſ. C. eod.* Similiter & in propoſito, agnatus quiſquis ille ſit, & cuiuſcunque gradus, ſuccedit in locum vltimi poſſeſſoris, itémque primi inueſtiti. At neque poſſeſſori vltimo, neque primo inueſtito ſuccedit, ſed per medias vtriuſque & cæterorum, quotquot intermedij ſunt, perſonas: veruntamen eo colore, quaſi ſit & ipſe inueſtitus immediatè, tranſeunte ſcilicet in eum beneficio inueſtituræ per viam ſucceſſionis. Et verò

Aliud eſt ſuccedere primo inueſtito, aliud verò ſuccedere in locum primi inueſtiti.

verò quid fuiſſet neceſſe monere, feudum paternum tranſire in filios maſculos heredes patris, ſi in feudis, aut vltimo poſſeſſori, aut primo inueſtito ſuccederetur? Præſertim cùm non aliter poſſit filius feudum paternũ retinere, quàm ſi paternam hereditatem retineat, *d. tit. 45. an agnat. vel fil.* Quis enim neſcit filium patri ſuccedere, & quidem ipſo iure, *l. in ſuis. 11. de lib. & poſth. l. in ſuis. 14. D. de ſuis & legit.* At quia in feudis non ſucceditur, niſi iure & ratione inueſtituræ; nec ſemper in inueſtitura exprimitur quis ſucceſſurus ſit, exponendum fuit quibus perſonis, & quibus gradibus feudi ſucceſſio poſt primum inueſtitum deferenda eſſet.

INDE etiam eſt, quòd feudum paternum alienari non poteſt à vaſallo; etiamſi dominus conſentiat, niſi conſentientibus agnatis indefinitè, vt ſcriptum eſt *in tit. 39. de alien. patern. feud. lib. 2.* id eſt, omnibus & cuiuſcunque gradus. Neque enim lex diſtinguit de agnatis qui ſint intra, vel vltra quartum, aut ſeptimum gradum; quomodo tamen fuerat diſtinguendum, ſi agnati non niſi ad certum vſque gradum ſuccedere poſſent. Ad quid enim prodeſſet illorum quoque conſenſum exigere, qui ipſi ſuccedere nunquam poſſent? *arg. l. quoties. 15. C. de fideic. l. ſi poſt mortem. 10. ʃ. liberi, D. de bonor. poſſ. contr. tabul.* Sicut ergo alienationi feudi paterni conſentiri omnes agnati debent, in quocunque gradu ſint, & ſine vlla graduum diſtinctione & enumeratione: ita conſequens eſt, vt dicamus in eo feudo agnatos quoque tranſuerſales omnes ſuccedere cuiuſcunque ſint gradus, vt ex neceſſitate conſentiendi, inferamus ad ius ſuccedendi.

Feudum paternum alienari non poteſt à vaſallo, etiamſi dominus conſentiat, & non agnati quoque omnes conſentiant: ad *tit. 39. de alienat. patern. feud.*

Explicatio *d. tit. 39. de alien. patern. feud.*

EODEM pertinet quod *in d. tit. 39. de aliena. feud.*

Mm 2

Feudum paternũ poteſt alienari, etiam in agnatũ remotiorem, proximioribus quoque non conſentientibus.

patern. adiicitur, prohibitam quidem eſſe etiam inter agnatos alienationem beneficij, ſcilicet non paterni, vt ſequentia explicant: ſed tamen ſi paternum fuit, concedendam eſſe ac permittẽdam, vt ſcilicet poſſet feudum alienari non modò in proximiorem agnatum, quomodo malè nõnulli explicant; ſed etiam in remotiorem quemlibet, dummodò ſit ex agnatis, ſine vlla etiam graduum diſtinctione, nullóque requiſito agnatorum proximiorum cõſenſu; Sicut is qui fideicommiſſum in familia relinquere iuſſus eſt, etiam remotiorem, modò ex familia ſit, poteſt eligere, *l. vnum ex familia. 67. §.1. verſ. itaque, de leg.2. iunct. l. filiusfamilias. 114. §. antep. de legat.1. l. is qui complures. 94. de legat. 3.* niſi cùm fideicommiſſi gradus præſcripti ſunt, vt in *l. cum pater. 77. §. pen. de leg.2. l. heredes mei. 57. §. vlt. ad S.C. Trebell.* Quod tamen falsò diceretur, ſi non alius agnatus poſſet in feudo paterno ſuccedere, quàm qui in ſeptimo ad ſummum gradu eſſet. Si quidem iniuria fieret proximioribus agnatis, qui ſoli ſucceſſionis ſunt capaces, ſi non requiſito eorum conſenſu alienatio permitteretur in remotiorem, qui eſſet vltra gradum ſuccedendi, cùm habendus ille ſit, quod ad hoc, pro extraneo, qui ſuccedere non poteſt. Ex eo igitur quod textus ait: Poſſe feudi paterni alienationem fieri in agnatum quemlibet, etiam non requiſito conſenſu domini, nec agnatorũ (ſic enim is locus intelligi neceſſariò debet) & nulla facta reſtrictione ad quartum vſque aut ſeptimum gradum, intelligimus poſſe igitur in eo feudo paterno, non tantùm deſcendentes, ſed etiam agnatos quotocunque tandem gradu diſtent, ſiue à primo inueſtito, ſiue ab vltimo feudi poſſeſſore, vſque ad infinitum ſuccedere, tanquam

Digitized by Google

quam qui omnes, licèt inter ſe ſint tranſuerſales, attamen ſint deſcendẽtes ab eo qui primus fuit inueſtitus.

Nec ſanè poſſum intelligere quid ſibi velint aduerſarij, cùm negant admitti agnatos, qui vltra ſeptimum gradum coniuncti ſunt, vltimo poſſeſſori. Eſto, inquiunt, quòd à primo acquiſitore diſtent vltra longè: quaſi verò fieri poſſit vt à primo acquiſitore, à quo ponimus eos deſcendere, diſtent illi longiore ac remotiore gradu, quàm quo diſtant ipſi inter ſe. Quod certè repugnat iuris Canonici regulæ, quæ vult: [*Quoto aut agnatus, aut cognatus quiſque gradu diſtat à ſtipite, toto & diſtare inter ſe, ſi ſint in linea æquali: Aut ſi in linea inæquali, quoto diſtat is qui remotior eſt,*] *cap. vlt.* vbi Gloſ. & omnes Canoniſtæ *de conſang. & affin.* Ergo quemadmodum concedunt aduerſarij, poſſe in feudo paterno agnatos ſuccedere, illos etiam qui à ſtipite ac primo inueſtito diſtant in infinitum: ita & fateantur neceſſe eſt: non minus poſſe illos ſuccedere qui inter ſe diſtant in infinitum, id eſt, quantumlibet remoto gradu: vt quod ſcriptum eſt *in tit. 50. de natur. ſucceſſ. feud.* Naturã ſucceſſionis feudi eam eſſe, vt deſcendentes ſuccedant in infinitum: ex latere autem omnes per maſculos deſcendentes ſimiliter vſque in infinitum: eandem vtrobique recipiat interpretationem ex propria illorum verborum, [*vſque ad infinitum*,] ſignificatione: nec quãtum ad deſcendentes intelligatur propriè: quantum verò ad collaterales impropriè & vſque ad ſeptimum duntaxat gradum. Quis enim iudex tantam varietatem, & ſiue ſignificationis, ſiue interpretationis inconſtantiam poſſit

Poſſunt in feudo paterno ſuccedere agnati, quotocunque gradu diſtent à primo inueſtito: ergo & quotocunque gradu diſtent inter ſe.

vnquam propitiis auribus admittere?Placet autem valdè quòd textus ille ſic loquitur:[*Ex latere omnes per maſculos deſcendentes,*] ne dubitare quis amplius poſſit,quin veriſſimum ſit:Eoſdem agnatos & collaterales ſibi eſſe inuicem,& deſcendentes à primo inueſtito,diuerſis nimirum reſpectibus.

Hoc verò ita eſſe quod volumus,vt agnati collaterales ad ſucceſſionem feudi admittantur, etiamſi diſtent tam inter ſe, quàm à ſtipite vltra ſeptimum gradum, probatur etiam ex eo ipſo loco, quem proferunt aduerſarij, vt errorem ſuum tueantur: Is eſt *in tit. 8. de ſucceſſ.feud.§.hoc quoque,lib.1.* vbi tractatur de ſucceſſione feudi paterni,quod ad agnatum reuertitur: *Et olim obſeruabatur,* inquit, *vſque ad quartum gradum tantùm, ſecundum quoſdam: Hoc ideò quia poſtea non vocatur feudum paternum. Alij autem dicunt vſque ad ſeptimum gradum.* Quibus verbis apertiſſimum eſt ſignificari ius vetus tantùm,quod olim obtinebat,nec amplius obtinet, ac cuius memoria iam tùm erat adeò vetus & antiqua, vt de eo iure quodnam & quale anteà fuiſſet, controuerteretur.Quidam enim dicebant tale fuiſſe, vt non ſuccederetur vltra quartum gradum: alij vt nō vltra ſeptimum. Neutrum igitur hodie obtinet: Alioquin ſi non magis hodie,quàm olim, vltra ſeptimum gradum ſuccederetur,quid attineret tractare de iure vetere?aut ius vetus illud dicere,quod etiānum tale maneret? Quem verò ſenſum habere poſſunt verba illa:*Alij autem dicūt vſque ad ſeptimum gradum,* niſi eum quem haberent, ſi ſcriptum eſſet: *Alij autem dicunt, quòd olim obſeruabatur vſque ad ſeptimum gradum:* quomodo ſi ſcriptum eſſet, nemo dubitaret quin ius vetus iis verbis ſignificaretur

Explicatio *tit. 8. de ſucceſſ. feud.§. hoc quoque.*

diuer

diuerſum à iure nouo. Sic enim & prudentes noſtri exploſas aliorum ſententias referre ſolent per verba præteriti imperfecti, *l. Papinianus putabat. 23. D. de donat. int. vir. & vxor.* ſecundum eam interpretationem & emendationem, quam nos ad illum locum attulimus, *lib. 2. Coniect. cap. 6. l. lecta. 40. verſ. & ſi vt ille putabat, D. de reb. credit. l. ſi venditor. 6. §. 1. ibi, Nobis aliquando placebat, D. de ſeru. export. & aliis ſexcentis.* Ius verò antiquum & antiquatum quibuſnam verbis exprimi potuit apertiùs, quàm illis, *Olim obſeruabatur quòd vſque ad ſeptimum gradum ſuccederetur?* vt intelligeremus, non igitur ſic obſeruari hodie; ſed ſuccedi in infinitum, quomodo ſcriptū eſt tot aliis locis ſuprà citatis, vt leges legibus concordentur, quod ſemper, quantum fieri poteſt, faciendum eſt, *l. vnic. C. de inoffic. dotib.* Nec ſanè ratio bona erat, qua mouebantur qui dicebant: Ita olim fuiſſe obſeruatum, vt ad quartum duntaxat gradum ſuccederetur, quaſi non potuiſſet obſeruari, vt etiam vſque ad ſeptimum, quòd poſt quartum gradum non dicatur amplius feudum paternum. Nam hoc etiam admiſſo, quid vetat dicere: Fieri feudum auitum cùm deſinit eſſe paternum, quemadmodum & ſi auitum quoq; eſſe deſineret, vtique tanto magis fieret antiquum: An verò paterni feudi naturam ob id retinere minùs deberet, quòd paternum eſſe deſiiſſet ac auitum, aut etiam antiquum factū fuiſſet? Nam quod diſtinguimus inter feudum paternum & nō paternum, quoties de ſucceſſione feudi diſputamus, non ideò facimus quaſi hac parte feudum paternū ſeparādum ſit ab auito & antiquo, quod vtrūq; ſemper paternum eſt; ſed ad differentiam feudi noui, quod nos alio nomine fraternum appellamus, *d. tit. 8. §. vlt.*

Feudum non dicitur paternum, ad differentiam auiti, nec auitum ad differentiā antiqui; ſed habet hæc tria nomina ad differentiam feudi noui & fraterni.

vlt. & *tit.20.de beneſ.fratr. & qualit.frat.in beneſ. fratr. ſucced.lib.1.* & *d.tit.50.de natur.ſucceſſ.feud.* Cæterùm ſi bona eſſet hæc ratio, propter quam credere deberemus obſeruatum olim fuiſſe vt vltra quartum gradum ſuccedi non poſſet, fatendum eſſet ne quidem hodie ſuccedi poſſe vſque ad ſeptimum. Quod tamen nec aduerſarij ipſi audent dicere: quos planè ſi interrogem, Ex quo iuris loco probent ſuccedi poſſe in feudis vſque ad ſeptimum gradum, proferre nullum certè poſſint. Textus enim *d.tit.8.§.hoc quoque*, eorum duntaxat ſententiam refert, qui dicunt obſeruatum olim fuiſſe vſque ad ſeptimum gradum: ſed an ſententia illa vera ſit, an illorum potiùs, qui negabant obſeruatum fuiſſe vltra gradum quartum, textus non aperit, totúmque ius illud vetus in dubio relinquit. At non etiam nouum: quod cùm non poſſit aliud non eſſe à vetere; conſequens omninò eſt, vt hodie nec quarti, nec ſeptimi gradus ratio vlla habeatur. Cuiuſnam igitur? Alterius certè nullius. Ergo ſucceditur hodiè vſque in infinitum: nec neceſſe eſt vt textum illum dicamus abrogatum eſſe per poſteriorem, *tit. 50. de natur.ſucceſſ. feud.* cùm vtriuſque loci planè idem ſit ſenſus: niſi quòd *in tit. 50.* nihil expreſſum eſt de iure vetere, quo nec valdè nos indigemus, dummodò ius nouum, quo vtimur, teneamus.

Nullus iuris feudalis textus eſt, ex quo probari poſſit, in feudis ſuccedi vſque ad ſeptimum gradum.

NEQVE alius meo iudicio ſenſus eſt eius, quod ſcriptum legimus *in d.tit.1. de his qui feud. dar. poſſ. §.hoc quoque*, Beneficium, id eſt, feudum ad venientes ex latere vltra fratres patrueles non progredi ſucceſſione, ſecundum vſum ab antiquis ſapientibus conſtitutum, licèt moderno tempore vſque ad ſeptimum geniculum ſit vſurpatum [*Quod in maſculis*, inquit, *deſcendenti*

Explicatio *tit. 1. de his qui feud.dar.poſſ. §. hoc quoque.* quo etiã textus Mantuani mouentur.

cendentibus nouo iure vſque in infinitum ſuccedi-tur.] Nam tametſi textum illum de feudo paterno cum aduerſariis intelligas, non de eo quod à primo inueſtito rectà & primordialiter tranſierit in collaterales, vt quidam ex noſtris volunt, de quo nos parum laboramus, apparet nihil aliud agi in eo textu, quàm vt ius vtrumque referatur quod in feudo paterno & obtinuit & obtinet. Obtinuit antea quidem vt non progrederetur feudi ſucceſſio vltra fratres patrueles, id eſt, vltra quartum gradum; quaſi poſt eum gradum non dicatur amplius feudum paternum, *d. tit. 8. de ſucceſſ. feud. §. hoc quoque*. Poſtea verò cœpit vſurpari, hoc eſt, modernis, nec ita dudum elapſis temporibus, vt vſque ad ſeptimum gradum feudi ſucceſſio eſſet. Tandem denique obtinuit iure nouo, quo nos hodie vtimur, vt iidem illi collaterales, qui antea non ſuccedebant, niſi ad quartum vſque aut ſeptimum gradum, ſuccedant vſque in infinitum. Nec quod dicit, [*in maſculis deſcendentibus*,] facere debet vt exiſtimemus mutari caſum, vt loquuntur, & tractari iam de aſcendentium ſucceſſione in deſcendentes, non de collateralium in collaterales. Quis enim credat mutari caſum in antitheſi iuris veteris, & noui: & eum qui ita ſcripſit tam inſulſum fuiſſe, vt quid in collateralibus olim & iure vetere obtineret, expreſſerit, non etiam quid hodie obtineat iure nouo? Rurſum quid in deſcendentibus in recta linea hodie obtineat, & iure nouo, non autem quid olim obtinuerit? Et verò quis vnquam audiit ius vetus aliquando ita fuiſſe, vt aſcendentibus non ſuccederent deſcendentes vſque in infinitum? Et tamen negari non poteſt quin hæc locutio, [*Quod in maſculis deſcendenti-*

Differentia iuris veteris & noui, cùm agitur de ſucceſſione feudi inter tranſuerſales cauſam habentes à primo inueſtito.

Digitized by Google

bus nouo iure vſque in infinitum extenditur,] illam quoque ſententiam vi ſua includat, Iure vetere aliter haud dubiè obſeruatum fuiſſe. Quis enim de iure nouo tractandi & loquendi locus in ea re,in qua vnum & idem ius ſemper fuerit,nunquam aut abrogatum,aut immutatum? Hodie igitur ſuccedunt iure nouo vſque in infinitum iidem maſculi deſcendentes, qui antea non niſi vſque ad quartum primò, deinde vſque ad ſeptimum gradum ſuccedebant. Atqui ea graduum diſtinctio in agnatis collateralibus obſeruabatur, non in deſcendentibus poſt aſcendentes ſuccedentibus. De iiſdem ergo agnatis collateralibus,& collateraliter ſuccedentibus, intelligi omninò debet, quod ait textus, [*Succedere eos nouo iure vſque in infinitum*,] vt intelligamus hac parte abrogatum fuiſſe vtrumque ius vetus, quod antea obtinuerat:nec hodie quicquam eſſe,quod de quarto, aut ſeptimo gradu tractari poſſit in ſucceſſione collateralium agnatorum, non magis quàm cùm liberi poſt parentes ſuccedunt. Idque demõſtrat etiam verbum *extenditur*, quod eſt in textu. Priùs enim dictum fuerat feudum ad venientes ex latere vltra fratres patrueles non progredi ſucceſſione, ſecundum vſum ab antiquis ſapientibus conſtitutum, quamuis moderno tempore vſque ad ſeptimum geniculum fuerit vſurpatum.Quod itaque ſequitur [*Nouo iure vſque in infinitum extenditur*,] de illo ipſo feudo eſt,quod antè dictum fuerat non progredi vltra quartum & ſeptimum gradum, & quod extendi neceſſe fuit vt vltra dictos gradus progrederetur: quemadmodum etiam extenſum fuerat à quarto gradu ad ſeptimum,quæ prima fuit extenſio: poſtquam ſola illa facienda ſupererat, vt à

vt à gradu ſeptimo in infinitum vſque feudum progrederetur. Antitheſis enim eſt in verbis illis, *Non progreditur, Extenditur*: itémq; in illis, *Nouo iure*, quæ ſcilicet opponuntur ſuperioribus illis verbis, *ſecundum vſum ab antiquis ſapientibus conſtitutum*: & rurſum illis, *moderno tempore*. Sed in eo quod addit textus, *in maſculis deſcendentibus*, antitheſis nulla eſt, quia de illis ipſis ſolis tractatum fuerat in præcedente parte eiuſdem §. ad excluſionem ſcilicet collateralium non deſcẽdentium à primo inueſtito: quos certiſſimũ eſt nullomodò poſſe in feudo ſuccedere: neque tanquã in feudo paterno, cùm quantum ad eos attinet qui communẽ parentem & ſtipitem non habent, feudum paternum dici non poſſit, *d. tit. 1. §. cùm verò, & d. tit. 50. de natur. ſucceſſ. feud.* Neque tanquam in fraterno, aut nouo, cùm in eo non ſuccedant agnati, ne quidẽ illi qui in ſecundo & proximiore gradu ſunt (nec enim iure ciuili vllus eſt primus gradus agnationis, niſi qui ſecundus in quo eſt frater) ſi non ſpeciali pacto in contrarium actum ſit, vt in eo quoque feudo ſuccedi poſſit, *d. §. cùm verò, & d. tit. 8. de ſucceſſ. feud. §. vlt. & aliis ſuprà citatis*. Quod cùm euenit, fruſtra eſt quærere ad quem & quotum vſque gradũ ſuccedere agnati poſſint, quia pacti verba inſpicienda ſunt, & textus inueſtituræ, vt neque plures, neque pauciores gradus admittantur ad ſucceſſionem feudi, quàm de quibus admittẽdis expreſſim dictum eſt, cùm nullo alio quàm pacti iure admitti poſſint. Qua potiſſimùm ratione moueor, vt probare non poſſim, quod ex noſtris quidam volunt, viri alioquin pereruditi, textum hunc, de quo diſputamus, intelligendum eſſe de feudo fraterno & nouo potiùs, quàm de paterno: cùm in fraternum

Contra eos qui putant in *d. tit. 1. de his qui feud. dar poſſ.* tractari de feudo nouo & fraterno, non de paterno.

quæſtio illa cadere nunquam poſſit, ad quem vſque gradum venientes ex latere in eo ſuccedant. Et verò in paterno tantùm feudo, non etiam in fraterno varietatem illam fuiſſe iuris & obſeruationis veteris, vt primò non niſi vſque ad quartum gradum, deinde vt etiam vſque ad ſeptimum ſuccederetur, tam apertè ſcriptum eſt *in d. tit. 8. de ſucceſſ. feud. §. hoc quoque*, vt nihil potuerit ſcribi apertius: ſicut è contrariò varietas iuris & obſeruationis nulla vnquam fuit in ſucceſſione feudi paterni progrediente ab aſcendentibus rectà in deſcendentes, nullis collateralibus intermixtis: ſemper enim progreſſus ille fuit in infinitum: nec quicquam aliud in eam rem vnquam requiſitum, niſi vt qui volunt in eo feudo ſuccedere, non ſolùm ſint maſculi, ſed etiam probent ſe ab eo deſcendiſſe, qui primus fuit inueſtitus: *d. tit. 31. ſi vaſall. feud. priuet. cui defer. lib. 2.* quæ probatio plerumque propter temporis antiquitatem difficillima eſt. At neque ſufficit vt probent ſe & maſculos eſſe, & à primo inueſtito deſcendiſſe, ſi non etiam probent ſe deſcendiſſe per maſculos. Poſſent enim & maſculi eſſe & deſcendentes à primo inueſtito, ſed tamen per fœminas, qui non minùs incapaces ſucceſſionis eſſent, quàm ipſæ fœminæ, *d. tit. 8. de ſucceſſ. feud. §. vlt. lib. 1. & de natur. ſucceſſ. feud. tit. 50. lib. 2.* Idque benè additum eſt in *d. tit. 31. ſi vaſall. feud. priuet.* illis verbis, [*per maſculos,*] quæ non debuerant prætermitti *in d. tit. 1. de his qui feud. dar. poſſ. §. hoc quoque*, vt nec prætermiſſa ſunt *in d. tit. 50. de natur. ſucceſſ. feud. ibi,* [*Ex latere omnes per maſculos deſcendentes.*] Niſi fortè prætermittendi color is fuit, quòd maſculi, qui per fœminas deſcendunt, non tam maſculorum, quàm fœmina

minarum iure cenſeantur, nec melioris condicionis eſſe debeant, quàm fœminæ, ex quibus,& per quas ab antiquioribus maſculis deſcenderunt,vt *in l. ſi viua matre. 3. C. de bon. matern.* Ergo de maſculis ſolis, & quidem per ſolos maſculos deſcendentibus ex maſculis, textus noſter loquitur, vt appareat non loqui eum niſi de feudo paterno. Non autem vt putemus loqui eum de deſcendentibus, qui non ſint ſibi inuicem collaterales.Eſſet enim hæc non extenſio ſuperiorum,ſed mutatio caſus, vt ex ſupradictis conſtat.

Reſponſio ad *tit. 52. de prohib. feud. alienat. per Lothar. §. ſatis benè.*

VNVS tantùm ſcrupulus diluendus ſupereſt,quem aduerſarij iniiciunt, *ex tit. 52. de prohib. feud. alien. per Lotharium,§.ſatis benè,*vbi tractat Imperator Lotharius de milite,qui bina beneficia à duobus dominis acquiſiuerat, & decedens duos reliquerat filios, qui beneficia paterna inter ſe diuiſerant. Alter eorum ſuo domino pro beneficio quod ad eum peruenerat fidelitatem, nullo antepoſito & excepto,fecerat, ſicuti pater. Alter verò frater pro ſuo beneficio alteri domino ſuo ſimiliter, quia nullum alium dominum habere videbatur, nullo antepoſito, fidelitatem fecerat. Defuncto poſteriore fratre ſine filiis, vtrumque feudum in vnam, vt priùs, venerat perſonam (ſic enim haud dubiè legendum eſt, vt in Fragmentis Ardijonis: aut ſi minùs immutare velis, *in vnam venit, vt priùs perſonam*) & ſic dominus poſterior talem fidelitatem quærebat à priore fratre,qualem poſterior frater fecerat,vt ſcilicet eam præſtaret iuraretque ſimpliciter,nullo alio excepto domino, cùm tamen eſſet alius eius feudi dominus ſuperior. Ille fortaſſis, cui prior frater iurauerat,aut alius

Digitized by Google

quiſquis ille eſſet (nihil enim refert) quod verba illa indicant, [*Quia nullum alium dominum habere videbatur:*] ſupplendum enim neceſſariò eſt, [*cùm tamen haberet,*] vt poſſit fieri locus quæſtioni. Reſcribit Lotharius, has amputans altercationes, quod frater poſterior fecit, ſcilicet iurando ſimpliciter (nam & hîc emendandus textus eſt, in quo legitur vulgò *in dando*, pro *iurando*) nihil obeſſe fratri ſuperſtiti: *Licet*, inquit, *in ſecundam & tertiam generationem, & vſque in infinitum peruenit, ſi hoc actum erit.* Hîc verò inſultant, & ſibi gaudent aduerſarij, contendentes, quod apertiſſimum eſt, nec quiſquam inficiatur, tractari eo loco de feudo paterno; nec eo minùs tamen requiri hoc actum eſſe, vt in eo ſuccedatur vſque in infinitum, ad inducendam inter agnatos etiam à primo inueſtito deſcendentes ſucceſſionem feudi in infinitum & vltra ſeptimum gradum. Quid enim attinebat verba illa addere, *ſi hoc actum erit,* ſi iuris communis feudalis ratio ita ferebat, vt in eiuſmodi feudo ſuccedi poſſet in infinitum, ac ſine vlla graduum diſtinctione? Specioſa ſanè obiectio eſt, tantoque fortior, quòd textus ille poſterior eſt cæteris omnibus, qui in vtriuſque ſententiæ confirmationem adducuntur, vt proinde nouiſſimum ius continere videatur, quod per alios textus abrogatum fuiſſe dici non poſſit. Torquent ſe noſtri mirum in modum, vt ad obiectionem hanc reſpondeant, & alij quidem aliter reſpondent. Sed vereor ne nondum fortaſſe quiſquam dixerit, quod dicere & reſpondere oportuit.

Interpretatio ſupradicti textus in illis verbis *ſi hoc actum erit.*

NIMIRVM, ſi quid noſtri iudicij eſt, non requiri à Lothario, quod aduerſarij præſupponunt, ſpecialiter actum eſſe, vt in eo feudo maſculi deſcendentes per

maſcu.

maſculos ſuccedant in infinitum, quomodo ſpecialiter agi neceſſe eſt, & dici, vt filiæ in feudo ſuccedant, *tit.1. §.hoc autem, de his qui feud. dar. poſſ.* quod certè falſiſſimum eſt, vt probauimus: ſed illud tantùm ſupradictis verbis ſibi velle Lotharium, quod pluribus hiſce verbis exprimere potuiſſet, [*Si hoc actum erit, vt in eo feudo ſuccedatur, non ſolùm in ſecundam, aut tertiam generationem; ſed etiam in infinitum.*] Quæ ſententia eò recidit, quaſi ſcriptum ſit: *ſi hoc actum non erit, vt feudum ad ſecundam, vel tertiam duntaxat generationem perueniat; ſed vt vſque in infinitum.* Nec enim fuiſſet neceſſe addi verba illa, *ſi hoc actum erit,* niſi præceſſiſſent illa, *licèt in ſecundam & tertiam generationem peruenit.* Quia quoties de certis gradibus loquimur, neceſſe eſt ponere id actum eſſe, vt vel in vltimo illorum graduum ſucceſſio conquieſcat, vel vſque in infinitum progrediatur, vt quod textus ait: *ſi hoc actum erit,* ſic accipi debeat, ac ſi ſcriptum eſſet, *prout actum erit:* aut, vt ad ſecundam vel tertiam vſque generationem tantùm progrediatur ſucceſſio; aut vt vſque ad infinitum. At cùm de nullo gradu, nulláque generatione mentio facta eſt, nil neceſſe eſt ponere actum eſſe de ſuccedendo in infinitum, vt vſque ad infinitum ſuccedatur. Ad quem enim duntaxat gradum ſuccederetur, nullis per inueſtituram præſcriptis gradibus? *d.l.1. §.generaliter, de legat.præſt.*

SED & longè aliud eſt requirere vt quid actum ſit: aliud verò requirere vt actum ſit ſpecialiter. Id enim duntaxat ſpecialiter actum intelligi poteſt, quod expreſſim & ſpecialiter dictum eſt, *l.vlt. C.de nouat.l. ſemper in ſtipulationibus.35.de reg.iur.iunct. l. qui vſumfructum. 58.de verb.oblig.l.aliam.29. D. rat. rem haber.* Multa verò ſunt

Aliud eſt requirere vt quid actum ſit: aliud verò requirere vt actū ſit ſpecialiter.

ſunt, quæ in contrahendo aguntur tacitè, etiamſi non dicantur, *l. pen. D. de euict. l. quòd ſi nolit. 31. §. quia aſſidua, D. de ædilit. edict.* Eiuſque rei exemplum apertum & elegans eſt in nouationibus, quæ nec olim aliter fiebant, quàm ſi id actum eſſet, *l. 2. l. ſi Stichum. 8. §. 1. & ſeqq. & paſſ. D. de nouat.* Neque tamen requirebatur vt id actum eſſet ſpecialiter ante, *d. l. vlt. C. eod.* niſi in caſibus illis *d. l. qui vſumfructum, & d. l. aliam.* ſi non potius Triboniano adſcribenda eſt dictio, [*Specialiter,*] in illis legibus poſita. Quod ſenſit vir doctiſſimus Iacob. Cuiac. *in Comm. ad tit. de verb. oblig. ad d. l. qui vſumfructum.* Præſumebatur enim actum pleriſque caſibus & ex variis coniecturis, vt fieret nouatio, etiam ſi nominatim & ſpecialiter id dictum non eſſet, vt puta ſi quid plus, aut minus poſteriore ſtipulatione, quàm priore cõtineretur: aut ſi noua perſona in poſteriore ſtipulatione interueniret: aut alia huiuſmodi, quæ Iuſtin. recenſet ac corrigit *in d. l. vlt. C. de nouat.* Itaque quoties legimus in Pandectis, *Nouationem fieri, ſi id actum ſit,* ſemper ſic interpretari debemus, vt tamen hoc ipſum actum intelligatur, ſi nihil in contrarium actum ſit. Quædam enim ſtipulationes ideo tantùm interponebantur, vt nouatio fieret, nouáque actio eſſet. Quales erant Prætoriæ ſtipulationes, quæ cautionales appellabantur, *l. 1. § cautionales, de Præt. ſtipul.*

Applicatio *l. dotem. 30. D. de iur. dot.*

NEC diſſimile eſt, quod Paulus noſter ſcribit, *in l. dotem. 30. D. de iur. dot.* Dotem quę in prius matrimonium data eſt, non aliter conuerti in poſterius matrimonium, quàm cùm hoc agitur; ſed ſtatim ſubiicit, *Dum hoc agi ſemper interpretemur, niſi probetur aliud conueniſſe.* Cum quo & Vlpianus conſentit *in l. Diuus Seuerus. 40. eod. tit.*

ERGO

Digitized by Google

ERGO & in propoſito, etiam ſi ſcriptum eſſet *in d.l. §. ſanè,* [*Succedere agnatos in feudo paterno vſque in infinitum, ſi id actum erit,*] nulla etiam ſecundæ, aut tertiæ generationis facta mentione, quod non ita eſt: adhuc tamen ſuppleri poſſet & deberet is locus per adiectionem poſitam *in d.l. dotem:* [*Dum tamen hoc agi ſemper interpretemur, vt in huiuſmodi feudo ſemper & vſque in infinitum ſuccedatur, niſi probetur in contrarium cõueniſſe, vt ad certum vſque duntaxat gradum ſuccedatur.*] Multa enim aguntur quæ non dicuntur, & quæ veniunt tacitè ex natura contractus, & negotij de quo tractatur: Alioqui nunquam non appareret quid actum eſſet, ſi aliud nihil actum intelligeretur, quàm quod dictum fuiſſet, contrà quàm tamen ſcriptum ſit, *in d.l. ſemper in ſtipulationibus,* aliiſque plurimis iuris noſtri locis.

APPARET igitur ex ſuperioribus, nullum iuris locum ſententiæ noſtræ obſtare, quæ ab interpretibus quoque frequentiore calculo recepta eſt: ei verò fauere quamplures, ad quos reſponderi nihil poteſt. Et conſequẽter non poſſe obiici Sereniſſimo Duci Sabaudiæ, quòd Carolus auus, tempore litis inſtitutæ, & in cuius primùm perſona feudum apertum eſt, vltra ſeptimum eſſet gradum agnationis: cùm fateãtur aduerſarij, quod nec poſſint negare, ſi velint, fuiſſe Carolum ex maſculis deſcendentibus ab Aledramo primo inueſtito, & ex dicto Theodoro; adeoq́ue fuiſſe ſolum maſculum, eo tempore quo litem inſtituit, ſuperſtitem.

[Margin note: Illatio ex præcedẽtibus, Carolum Ducem Sabaudiæ, auũ Ser^mi. Ducis, potuiſſe ſuccedere in feudo Marchionatus Montisferrati, quamuis eſſet vltra 7. gradum conſtitutus.*]*

QVARE nec illud valdè curandum eſt, vt ad id reſpondeamus, quod iidem aduerſarij obiiciunt, multiſq; rationibus euincere conantur, In feudis ſuccedi vltimo

[Margin note: In feudis neq; vltimo poſſeſſori, neque primo inueſtito*]*

ſucceditur, niſi cùm feudũ eſt hereditarium.

feudi poſſeſſori, non autem primo inueſtito, vt noſtri volunt. Nam ſi verum amamus; neque vltimo poſſeſſori, neque primo inueſtito ſucceditur, cùm feudum non eſt hereditarium: ſed quiſquis ſuccedit, à ſolo domino qui primum inueſtiuit, aut ſaltem ab iis qui in locum eius ſucceſſerunt, totum ius ſuum habere intelligitur, iure potius tacitæ cuiuſdam inueſtituræ, id eſt, quaſi & ipſe inueſtitus. De quo certè dubitabit nemo, qui feudorum ius & progreſſum adprimè intelligat, qui, & qualis deſcribitur *in d. tit. 1. de his qui feudum dar. poſſ. §. & quia vidimus.* Vbi ſcriptum eſt, feuda hæc olim habuiſſe initia: Antiquiſſimo tempore ſic fuiſſe in dominorum poteſtate feudum connexum, vt quando vellent poſſent aufferre rem in feudum à ſe datam. Poſtea verò eò ventum eſſe, vt per annum tantùm firmitatem haberent feuda. Deinde ſtatutum eſſe, vt vſque ad vitam fidelis producerentur, ita vt ne quidem ad filios iure ſucceſſionis pertinerent. Inde progreſſum eſſe, vt etiam ad filios deueniret: (ſic enim legendum eſt, non vt vulgò *ad filias*, vt conſtat ex ſequentibus illis, *in quem ſcilicet*, non *in quam*, quomodo ſcribendum fuiſſet, ſi de filiabus proximè dictum eſſet: Item ex *§. hoc autem, eiuſdem tit.*) Mox additur, *in quem ſcilicet dominus vellet hoc beneficium confirmare.* Ex quibus verbis intelligimus neceſſariam olim fuiſſe ſpecialem cõfirmationem in perſona eius filij, qui in feudo eſſet ſucceſſurus: nec aliter potuiſſe illum ad feudum admitti, quàm ſi ſpecialem illam confirmationem obtinuiſſet à domino. Quę porrò confirmatio quid aliud eſſe, aut videri poterat, quàm præcedentis inueſtituræ renouatio, & noua veluti quædam inueſtitura? Idque adeò verum eſt, vt nec ſi filius

Initium & progreſſus iuris feudorum.

heres

heres patris fuiſſet, in eo tamen feudo citra ſpecialem confirmationem ſuccedere potuiſſet. Non magis quàm hodie filius eius, qui ſine vlla inueſtitura feudi poſſeſſionem nactus eſt, iubente domino, eamq́ue rem quandiu vixit feudi nomine retinuit. Quo caſu conſtat heredem eius, id eſt, etiam filium maſculum, qui heres ſit, in hoc iure nullomodò patri ſuccedere; quia ſcilicet feudum ſine inueſtitura conſtitui nullomodò poteſt, *tit. 25. quibus mod. feud. conſtit. poteſt, in princip. lib. 1.* Quis verò dixerit inueſtiri filium, qui & ipſe fuerit ab eodem domino inueſtitus, ſuccedere primo inueſtito in eo feudo? Imò verò ſuccedit non tam in ius, quàm in locum primi inueſtiti: hoc eſt, in ius par & æquale ei iuri, quod primus inueſtitus habuit ab inueſtiente. Et quamuis hodie nulla eiuſmodi opus ſit ſpeciali confirmatione, poſtquam ita ſtabilita ſunt feuda, vt ad omnes filios æqualiter perueniant; quemadmodum ſcriptum eſt *in d. §. & quia vidimus*: hoc ipſum tamen quod hodie obtinet, vt ſine vlla ſpeciali cōfirmatione filius paternum feudum retinere poſſit, non aliam vim & rationem habet, quàm quòd eò tandem progreſſum ſit, vt in perſona filij, aut ſi plures ſint, in omnium perſonis, feudum æqualiter tacitè confirmatum intelligatur. Cui conſequens eſt vt idem ergo ius hodie ſit filij in feudo paterno ſuccedentis citra confirmationem vllam ſpecialem, quod olim erat interueniente confirmatione. Ac proinde vt qui ſuccedit in feudo, ſuccedat iure quaſi inueſtituræ nouæ; aut ſaltem veteris renouatæ; non autem quaſi heres primi inueſtiti, non magis quàm vt quaſi heres vltimi poſſeſſoris. Ideóque benè textus in *tit. de feud. March. §. ſi Capitanei, lib. 1.* ſic loquitur, non vt

De filio & herede eius qui ſine vlla inueſtitura feudi poſſeſſionē nactus eſt, iubente domino.

Filij hodie ſuccedunt in feudo iure tacitæ cuiuſdam confirmationis.

Digitized by Google

dicat, ſuccedere fratres vel nepotes in beneficium patris & aui;ſed ſuccedere in beneficium [*per inueſtituram patris & aui.*] Beneficium enim eius eſt qui dat, non eius qui accipit,vt eleganter Seneca in libris de Beneficiis:nec poteſt dici beneficium patris,aut aui, quod pater, aut auus à domino habuit, manetque beneficium domini,ex cuius liberalitate frater, aut nepos feudum retinet, perinde ac pater, aut auus habuit; nec minùs quàm ſi confirmatio aliqua interueniſſet. Quo veluti remedio benè proſpectum eſt dominis, vt feudi & beneficij nomen retineret res in feudum data,ne per longioris temporis antiquitatem eueniret,vt obliuio inuaderet,cuius beneficium antea fuiſſet, id eſt,cuius beneficio ea res ad poſſeſſorem ſuum perueniſſet. Semper autem verum eſt perueniſſe beneficio eius ſolius, qui primus dedit, licèt alius hodie ſit, qui poſſidet, quàm cui primùm data fuit. Non enim tollere debet memoriam beneficij, ſed augere potiùs vaſallorum ſucceſſio & ſucceſſorum multiplicatio. Sic dicimus heredes legitimos in hereditatibus ſuccedere quaſi ſcriptos,*l.ab exheredati. 126. de legat.1.* Non quòd reuera ſcripti ſint;ſed quia veniunt ex tacito iudicio defuncti, perinde ac ſi eſſent ſcripti;& ob eam nimirum cauſam fideicommiſſo grauari poſſunt,*l.conficiuntur.8.iunct. l.3. in princ.D. de iur.codicill.*Sic Papinianus,Codicillos ante teſtamentum factos negabat aliter valere poſſe, quàm ſi teſtamento, quod poſtea factum eſſet, vel codicillis confirmarentur, aut eorum voluntas quocunq; iudicio retineretur, *l.ante tabulas.5.eod.tit.*Sed tamen magis placuit Imperatoribus Seuero & Antonino,vt etiam ex codicillis, qui teſtamētum præceſſerūt, poſſit fideicommiſſum peti;

Simile de heredibus ab inteſtato ſuccedentibus, tanquā tacitè inſtitutis.

Aliud exemplū ſimile tacitæ cōfirmationis.

ſimodò

ſi modò non appareat eum, qui teſtamentum fecit à volútate, quam in codicillis expreſſerat, receſſiſſe. Quaſi hoc ipſo, quo non apparet mutatam fuiſſe voluntatem, credendum ſit ſatis confirmatos tacitè fuiſſe codicillos; nec ſit neceſſaria ſpecialis illa confirmatio, quam Papinianus exigebat, vt Iuſtin. ſcribit *in §. non tantùm, Inſt. eod. tit. de codic.* Non quaſi nulla confirmatio neceſſaria ſit, ſed quoniam tacita ſufficiat, quæ expreſſæ ac ſpecialis loco eſt. Similiter & in feudis dicimus, ſpecialem illam primæ inueſtituræ confirmationem non eſſe hodie neceſſariam, quę olim erat neceſſaria, *d § & quia vidimus*. Non quaſi poſt mortem primi inueſtiti nulla ſit opus confirmatione ac inueſtituræ renouatione; ſed quia ſufficit tacita, quæ facta intelligitur hoc ipſo, quo is in feudo ſuccedit, quem leges feudi iubent ſuccedere, aut pactiones, aut conuentiones appoſitæ in inueſtitura ad ſucceſſionem admittunt. Quiſquis ergo ſuccedit, per inueſtituram quidem primi ſuccedit, ſed non tam primo inueſtito, quàm quaſi & ipſe ſuo nomine inueſtitus; nec tam ſuccedit feudatario, quàm in feudo. Applicatio exéplorum ſupradictorum.

INDE fit, quod iam attigimus, vt qui ſuccedit in feudo, ſi non ſit filius, ſed tantùm agnatus; adeóque etiamſi ſit nepos ex filio, non cogatur hereditatem, quamuis delatam, agnoſcere: nec magis primi inueſtiti quàm vltimi poſſeſſoris, niſi cùm feudum eſt hereditarium, *tit. 45. an agnat. vel fil. defunct. poſſ. retin. feud. repud. hered.* Pariſ. *conſ. 2. num. 3. lib. 7.* Dec. *conſ. 395. col. pen. num. 7. & conſ. 44. num. 5.* Applicatio *tit. 45. an agnat. vel fil. defun. ct. poſſ. retin. feud. repud. hered.*

IN eamque rem textus eſt elegantiſſimus, & apertiſſimus *in tit. 17. de eo qui ſibi, vel hered. ſuis maſcul. & fœmin. inueſt. accep. lib. 2.* vbi licèt reſpondeatur pro maſ- Explicatio *tit. 17. de eo qui ſib. vel hered. ſuis maſcul. & fœmin. inueſt. accep. lib. 2.*

Digitized by Google

culo, qui feudum totum ſibi vindicabat, quòd ſolus heres eſſet eius qui primus inueſtituram acceperat, excluſa fœmina: non ideò tamen admittitur maſculus quòd ſit heres, ſicut nec ideo excluditur fœmina quòd heres non ſit: ſed vtrumque idcirco duntaxat, quòd in ſucceſſione feudi non pateat locus fœminæ, quandiu maſculus aliquis ſupereſt, ex eo qui primus de hoc feudo fuerit inueſtitus. Vt proinde ſi maſculus nullus fuiſſet, non eo minùs ſucceſſura fuerit filia, quòd primi inueſtiti heres non eſſet. Quamquam, ſi verum amamus, quod ait textus, [*Maſculo quidem hoc feudum totum ſibi, quia ſolus eius, qui primò inueſtituram accepit, heres maſculus ſit, vindicante:*] non ita debet accipi, quaſi in ea ſpecie maſculus eſſet ſolus heres primi inueſtiti; ſed ſic potiùs, vt ex vſu feudorum, *heredem* dixerit, pro *deſcendente.* Ob idque adiicitur ſtatim, *maſculus.* Id enim tantùm contendebat filius ex altero filiorum ſuperſtes, ſe ſolum eſſe deſcendentem maſculum: non autem ſe ſolum eſſe heredem, & vniuerſalem ſucceſſorem eius, qui primus fuerat inueſtitus. Neque ſanè fieri poterat in illa ſpecie, vt maſculus eſſet ſolus heres, cùm is qui ſibi, & heredibus ſuis maſculis & fœminis feudum acceperat, deceſſiſſet, relicta filia vnica herede ex aſſe, quæ quidem poſtmodùm nupta ſuſceperat duos filios ex marito, cui in dotẽ feudum dederat: iiſdemque ab inteſtato heredibus relictis deceſſerat, atque ita feudum ad omnes ſimul æqualiter peruenerat. Itaque cùm alter filius deceſſiſſet, relictis duabus tantùm filiabus; alter verò ſuperſtite maſculo, dubitari non poterat, quin neptes ex perſona patris ſui ſucceſſiſſent auiæ; & ex auiæ perſona,

proauo,

proauo, qui primus feudum acceperat; non minùs quàm maſculus ex alio filio ſuperſtes ex perſona itidem patris ſui, *§. cùm filius, Inſt. de hered. quæ ab inteſt. defer.* Idque eſt quod textus ait: [*fœminis verò totam ſui patris partem ſibi defendentibus.*] Non poterat igitur maſculus dicere ſe ſolum heredem & ſucceſſorem vniuerſalem proaui, qui primus fuerat inueſtitus: nec eo minùs tamen ſuccedit in toto feudo, vt appareat in ſucceſſione feudi non magis inſpici quis ſuccedat primo inueſtito, quàm quis vltimo poſſeſſori: quia ſcilicet ſucceditur quidem per primam inueſtituram, id eſt, propter primam inueſtituram, quæ in deſcendentium omnium perſonis confirmata intelligitur, vt diximus; Sed non primo inueſtito; at pari iure quo primus inueſtitus, licèt non niſi poſt eum, & quodammodò propter eum: hactenus ſcilicet vt probandum habeat, qui ſuccedit, ſe à primo illo inueſtito deſcendiſſe, non quaſi ei ſuccedat, ſed vt appareat eſſe illum ex iis perſonis, in quibus prima inueſtitura confirmata intelligitur.

SED ſi verum eſt quod volumus, In feudis non ſuccedi primo inueſtito, contrà quàm vulgò Interpretes ſentiant; multo magis illud verum eſt, non ſuccedi vltimo poſſeſſori. Nec contrarium eſt quod ſcribitur *in d. tit. 1. de his qui feud. dar. poſſ. §. & quia vidimus, verſ. cùm verò fratri ſine legitimo herede defuncto, fratrem in beneficio, quod patris eorum fuit, ſuccedere.* Debet enim id intelligi de ſucceſſione non ciuiliter, ſed naturaliter ſumpta: id eſt, ita vt frater dicatur fratri ſuccedere, non quaſi ſuccedens in vniuerſum ius, quod frater habuerit; ſed quaſi ſubintrans in locum fratris. Quemadmodum

In feudis ſicut non ſucceditur primo inueſtito, ita nec vltimo poſſeſſori.

Succeſſionis nomen habet duplicē ſignificationem, naturalem, & ciuilem.

modum in tractatu legis Velleæ, dicitur nepos ſuccedere in locum filij, & ſuccedendo rumpere teſtamentum aui, non per viam ſucceſſionis hereditariæ (nec enim poterat filiusfamilias eo iure habere heredem, præterquàm ſi de peculio caſtrenſi teſtatus fuiſſet, *l. vlt. §.1. D. ad S.C. Tertyll. l. 1. & 2. D. de caſtren. pecul.*) ſed ſubintrando in locum patris, & occupando primum gradum, quem pater viuus occupauerat, *l. Gallus. 29. §. ſequenti parte, & §. videndum, D. de liberis & poſthum.* Ex quo loco, itémque ex *l. coheredi. 41. §. vlt. de vulg. & pupil. ſubſt. & aliis ſuprà citatis*, apparet longè aliud eſſe [Succedere quem in locum alterius:] & [ſuccedere in ius alterius tãquam heredem.] Nec proinde neceſſe eſt vt recurramus ad eam reſponſionem, quam nonnulli adferunt, vt *ſuccedendi* verbum hîc impropriè vſurpatum ſit: ſed tantùm diſtinguenda eſt duplex huius verbi ſignificatio: naturalis vna, ciuilis altera: quarum quæ naturalis eſt, ea non impropria, ſed magis propria videri debet. Sic namque dicimus, Bonorum appellationem eſſe duplicem, naturalem & ciuilem: Naturaliter bona dici ex eo quòd beent & proſint, ac proinde illa quæ plùs habent commodi quàm incommodi: quæ propria huius nominis ſignificatio eſt, *l. bonorum. 49. l. propriè. 83. de verb. ſignific.* Ciuiliter verò & impropriè, id eſt, contra ipſam nominis etymologiam, illa etiam quæ plus habent incommodi, quàm commodi, *l. 1. 2. & 3. D. de bonor. poſſ.* vbi obſeruandum eſt, quòd Vlp. ſic loquitur [*In hoc loco propriè bona appellabuntur.*] Non enim ſimpliciter ait, Propriè dici hæc bona, ſed addit, *in hoc loco*, id eſt, in Edicto de bonorum poſſeſſionibus: quia bonorum poſſeſſio

Aliud eſt ſuccedere quẽ in locum alterius: aliud verò ſuccedere in ius alterius, tanquã heredem.

poſſeſſionem voluit Prætor eſſe vice hereditatis, vt & bonorum poſſeſſorem vice heredis, *l. Prætor. 117. de reg. iur. l. hereditatis. 138. de verb. ſignif. l. 2. D. de poſſ. hered. petit.* Sed extra illum tractatum, non dicuntur propriè bona, quæ plus habent incommodi, quàm commodi, *d. l. propriè. l. non poſſunt. 11. D. de iur. fiſc.* Similiter & [Succedere alteri] propriè dicitur & naturaliter, qui in alterius locum ſuccedit. Vnde & [Succenturiati milites] olim dicebantur : Impropriè verò & ciuili magis, quàm naturali nominis ſignificatione, qui ſuccedit in ius & in bona alterius. Primo modo ſucceditur in feudis, ſecundo autem in hereditatibus. Succeditur autem in feudis primo modo, non minùs vltimo poſſeſſori, quàm primo inueſtito: imò multo magis cùm inueſtito ius quæſitum ſit per inueſtituram propriam: vltimo autem poſſeſſori per alienam, *d. cap. 1. §. ſi Capitanei, de feud. March.* Alex. *conſ. 29. quoniam abundè, nu. 3. lib. 1.* poſt Bart. Bald. & alios *ibi relatos:* vt proinde maior ratio ſit exiſtimandi, Eum qui ſuccedit in feudo, quiſquis ille ſit, ſuccedere in ius primi inueſtiti, quàm ſuccedere in ius vltimi poſſeſſoris. Verum tamen illud eſt, neque in huius, neque in illius ius ſuccedere, ſed in vtriuſque locum, vt oſtendimus: quaſi dato per ordinem feudo maſculis omnibus deſcendentibus à primo inueſtito, vt dici ſolet de fundo pluribus ex ordine per fideicommiſſum relicto, vt à præmorientibus tranſeat in ſuperſtites: Puta ſi teſtator fundum in familia relinqui iuſſerit, vt *in l. omnia. 32. aliàs l. cùm ita. §. in fideicommiſſo, l. peto. 69. §. fratre, de legat. 2.* quaſi ſingulis & omnibus ad vitam duntaxat inueſtitis, *tit. 26. ſi de feudo defuncti content. ſit int. dom. & agnat. vaſall. §. Ti-*

Simile de fundo pluribus ex ordine per fideicommiſſum relicto.

tius, lib. 2. & tit. 3. per quos fiat inueſt. §. ſed etiam res, & tit. 39. de alien. feud. patern. eod. lib. Nec tam videtur vna conceſſio facta primo inueſtito, & ex ordine omnibus ab eo deſcendentibus, quàm tot conceſſiones & inueſtituræ, quot erunt perſonæ ſuccedentium, vt iam ante nos ſcripſit Calder. *conſ. 13. tit. de feud.* poſt Andr. de Iſern. *in cap. 1. §. quid ergo, & §. donare, qualit. poter. olim feud. alien.* & Camer. *in c. 1. §. prætereà Ducatus, de prohib. feud. alien. per Frider.* Vbi obſeruandum eſt, præſertim *d. tit. 39. de alienat. feud. patern. in princ.* quòd textus ait, In alienatione feudi paterni debere agnatos omnes conſentire, *ad quos*, inquit, *beneficium ſit quandoque reuerſurum*, vt ſignificet non ſuccedere illos ex iure aliquo nouo, ſed ex vetere, primæ nimirum inueſtituræ: nec tam ad eos feudum venire, quàm reuerti: denique non tam perſonæ ſucceſſionem eſſe, quàm feudi & beneficij, vt loquitur text. *in tit. 11. de ſucceſſ. fratr. vel gradib. ſucced. in benef. ibi: Ad cognatos enim eius beneficium non pertinet, neque beneficij ſucceſſio*, & aliis pleriſque locis. Vnde etiam eſt quòd inueſtituram vltimo quoq; poſſeſſori factam non ſolùm nouam inueſtituram appellamus, ſed etiam veriùs, & magis propriè, [Renouationem inueſtituræ,] vt appareat non tam eſſe illud ius nouum aliquod in perſona vltimi poſſeſſoris, quàm renouatum idipſum ius vetus, quod per mediam primi inueſtiti perſonam in omnibus ex eo deſcendentibus perſonis fuerat iam inde ab initio, vt ita dixerim, radicatum, *tit. 19. Conſtit. feudal. D. Lothar. Imper. § ſi quis miles*, in poſtremis illis verbis [*Frater patris in beneficium aui defuncti ſuccedit,*] *lib. 1. & tit. 26. ſi de feud. defunct. content. ſit, § Titius, lib. 2. & d. tit. 14. de feud. March. §.*

Beneficiũ non tam acquiri intelligitur illis, qui in feudo ſuccedũt, quàm ad eos reuerti.

ſi Ca

ſi Capitanei, lib. 1. Habet quidem omnes illud ipſum ius, quod habuit primus acquirens; ſed non ab ipſo primo acquirente: multo minùs ab vltimo, ſed ab eo domino qui primum acquirentem inueſtiuit, quique omnibus à primo inueſtito deſcenſuris beneficium iam inde ab initio dediſſe intelligitur, tanquam non in ius, ſed in locum primi ſucceſſuris, idemq; ius per mediam quidem primi perſonam, ſed ex proprio tamẽ capite habituris.

Adverſariorũ obiectio, & ad eam reſponſio. In feudo ſuccedunt priores tanquam proximiores, qui ſunt ex eadem linea, excluſis tranſuerſalibus aliarum linearum: Et quare, & quo iure.

NEC eſt contrarium quod in feudo ſuccedunt priores tanquam proximiores, qui ſunt ex eadem linea, excluſis tranſuerſalibus aliarum linearum, *d. tit. 50. de natur. ſucceſſ. feud. verſ. dummodò ſcias, & verſ. & hoc eſt, vſque ad finem.* Id enim rationem illam habet, non quòd vltimo poſſeſſori feudi ſuccedatur; ſed quia per diuiſionem factam inter plures filios primi acquiſitoris, quorum vni feudum totum obtigit, ſicut acquiritur ius ei vt totum feudum habeat, excluſis non quidem in perpetuum, ſed interim fratribus: Ita & quæ ex ipſo deſcendit linea, quandiu aliquis ex ea maſculus supereſt, neceſſe eſt vt tranſuerſalem fratrum lineam excludat, non quòd ſuperſtes maſculus ſit proximior vltimo defuncto, aut primo inueſtito, ſed quaſi ſit ipſe prior in inueſtitura comprehenſus, tanquam quæ facta ſit primo inueſtito pro eo & maſculis quidem omnibus ex ipſo deſcenſuris; ſed tamen pro ea priùs linea cui feudum obtinget. Præfertur itaque cæteris tanquam proximior ſuperſtes ex linea cui feudum obtigit, nec tanquam proximior ſimpliciter ei qui deceſſit vltimus, ſed tanquam proximior inueſtitus: & quamuis ſuccederet vltimo defuncto, & tanquam ei proximior, ſuccederet

Digitized by Google

Cur in feudis inſpiciatur quis proximior ſit vltimo defuncto.

tamen in locum, non in ius ipſius. Proinde inſpicitur quis proximior ſit vltimo defuncto, non vt in ius ipſius ſuccedatur; ſed tantummodò vt ſciatur quis in eius locum ſubintrare debeat, ad feudum iure proprio & ex prima inueſtitura occupandum. Nam & ſimiliter in fideicommiſſo fundi, quem quis in familia relinquere iuſſus eſt, proximior quidem videtur primo loco inuitatus, & quidem proximior vltimo decedenti, qui iam fideicommiſſum obtinuit, *d. l. peto. 69. §. fratre, de legat. 2.* ſed non quaſi in eo fundo ſuccedat defuncto vltimo poſſeſſori, ſed hactenus duntaxat, vt in eius locum ſubintret, eúmque occupet.

Alia obiectio aduerſariorũ.

In feudis ſuccedunt etiã illi, qui neque nati, neque concepti fuerũt, moriente primo inueſtito: Et quare: & quo iure.

MINVS etiam illud obſtat, quod iidem aduerſarij obiiciunt, ſi ex perſona primi inueſtiti, non item vltimi poſſeſſoris in feudo ſuccederetur, futurum vt non alij poſſent ſuccedere, quàm qui moriente illo qui primus inueſtitus fuiſſet, aut iam nati, aut ſaltem concepti reperirentur, cùm alioqui proximior dici non poſſit, qui alium nullo proximitatis, aut ſanguinis iure contingit, *l. 1. §. ſi quis proximior, D. vnd. cognat. l. Titium 19. & ſeq. D. de ſuis & legit.* Quod tamen non ita eſſe certum eſt. Succedit namque in feudo quiſquis ex eorum numero eſt, qui in prima inueſtitura cõprehenſi ſunt, quantocunq; gradu diſtet à primo inueſtito, vt ſuprà diximus, ſi modò probetur ex eo deſcẽdiſſe, *d. tit. 31. ſi vaſall. feud. priuet. cui defer. & d. tit. 50. de natur. ſucceſſ. feud.* licèt neque natus, neque conceptus fuerit tempore mortis primi Inueſtiti: dum tamen aut natus, aut ſaltem conceptus fuerit, moriente eo qui fuit vltimus feudi poſſeſſor.

Reſponſio ad

NAM reſpondemus ex hac obiectione, Nihil aliud

infer

inferri poſſe, vt neque ex præcedente, quàm quod nos vltrò ac libéter admittimus, In feudis non ſuccedi primo inueſtito, iure vllo hereditario, non magis quàm vltimo poſſeſſori; ſed in vtriuſque locum ſubintrare illum qui feudum occupat. Qui porrò non aliter poteſt ſubintrare & occupare locum primi inueſtiti, quàm ſi priùs ſubintret locum vltimi poſſeſſoris, per cuius quippe perſonam, aliaſque intermedias prædeceſſorum primo inueſtito coniungitur. Vltimi autem poſſeſſoris locum ita demùm ſubintrare poteſt, ſi eo moriente fuerit in rerum, aut ſaltem in hominum natura, & in vtero. Non quaſi in iura, quæ vltimus ille habuit, ſucceſſurus, vt malè aduerſarij exiſtimant: ſed quia feudum ſtatim aperiretur domino, & ad eum reuerteretur, ſi eo inſtanti, quo vltimus poſſeſſor moritur, nemo extaret, aut expectari deberet, qui ad feudum ex prima inueſtitura admitti poſſet. Semel autem reuerſum ad dominum, poſtea diſcedere ab eo, ſine noua inueſtitura nunquam poſſet: vt & *in l. Paulus. 47. §. pen. D. de bon. libert.* Bart. *in l. item Prætor. 9. de ſuis & legit. & ad l. quod dicitur de verb. oblig. l. ſi ego. 9. §. ſi res, D. de iur. dot.* Alia ergo cauſa eſt ſucceſſionum hereditariarum, in quibus non alius poteſt ſuccedere, quàm qui vel natus, vel ſaltem conceptus fuit, viuo eo cui vult ſuccedere: Alia verò feudalium, in quibus nihil aliud exigimus, niſi vt qui ſuccedit, ex eo qui primus inueſtitus eſt, deſcéderit per rectam lineam maſculinam. Et ratio diuerſitatis euidens & obuia illa eſt, quòd in hereditatibus is demùm ſuccedit, cui lex, aut Prætor defert ſucceſſionem, quæ porrò nunquam defertur, niſi filio, aut matri, aut agnato, aut cognato proximiori illius, de cuius bonis agitur. At feudalis ſuc-

obiectionem aduerſariorū.

Ratio diuerſitatis inter feudales ſucceſſiones, & hereditarias.

ceſſio non tam ex lege aliqua defertur, quàm ex conuentione & inueſtitura, & ex volūtate domini feudum concedentis: à qua voluntate alienum eſt quærere, an qui ſuccedere vult, natus fuerit, aut conceptus viuo eo, qui primus fuit inueſtitus. Sed illud tantùm inſpiciendum eſt, an ſit ex illis, de quibus cogitauit dominus, & qui ſunt in inueſtitura comprehenſi.

In feudis omnibus, ſed maximè dignitatum, ſucceditur inter tranſuerſales deſcendētes in infinitū.

ET ſi verò generaliter in feudis omnibus obtinet, quod diximus, vt in iis detur ſucceſſio in infinitum, etiā inter trāſuerſales deſcendētes à primo inueſtito, quando feudum ſemel fuit radicatum in perſona vnius ex deſcendentibus, *ex d.tit.50.de natur.ſucceſſ.feud.& tit.31.ſi vaſall.feud.priuet. cui defer. lib.2.* id tamen multo certius & indubitatè procedit in feudis dignitatum, quale eſt hoc de quo tractamus Marchiæ Mōtisferrati: ſic namq; Baldus, & poſt eum Præpoſ. Laudenſ. Afflict. & cæteri *in c.1.de feud.March.lib.1.* Iul.Clar. *de feud.quæſt.79.* Dec. *in l.certum.nu.91. C. vnde legit.* Guill.Bened. *in verb. & vxorem nomine Adelaſiam, prælud 4. num. 92.* cum aliis innumeris, qui in hanc rem citari poſſent. Nec ferè eſt, ſi aduerſarios excipias, qui à Baldo diſſentiat. Eſt enim hoc ſanè conuenientiſſimum, vt ad perpetuanda huiuſmodi feuda dignitatum, ſuccedatur ſaltem in iis vſque ad infinitum, quòd non modò agnatis ſuccedentibus, ſed etiam ipſi domino feudi honorificentius id videri debeat tales habere quamplures feudatarios, licèt neceſſaria ſit in ſingulis ſucceſſoribus renouatio inueſtituræ, vt tanto magis obligetur quiſquis feudum poſſidet, ad fidelitatem domino exhibendam, *d.tit.14.de feud.March. in princ.* ſcilicet niſi in prima inueſtitura comprehenſi ſint generaliter omnes à primo inueſtito deſcendentes,

Explicatio *tit. 14. de feud. March. in princ.*

vt in caſu propoſito. Sic enim is locus intelligi neceſſariò debet. Nec obſtat quod *in §. ſi Capitanei, ad fin. eod. tit.* textus loquitur tantùm de cõſobrinis, in illis verbis, [*Et ſimiliter intelligendum eſt in conſobrinis.*] Nam ſiue vulgatam lectionem retineas, quæ retineri commodè poteſt, & intelligi de filiis ſororum, ſi ponas feudum fœmineum eſſe, de quo *in tit. 30. de feud. fœm. lib. 2.* ſiue cum Hotomano emendes & legas, [*ſobrinis,*] non, [*conſobrinis:*] ſiue cum Cuiacio intelligas de patruelibus, quorum iſti in quarto gradu ſunt, illi in ſexto, *l. Iuriſconſultus. 10. D. de gradib. & adfin.* non ait textus non ſuccedi niſi vſque ad conſobrinos, aut ſobrinos; ſed exempli tantùm cauſa de iis loquitur, tanquam de quibus dubitari minùs poſſet, quin ad feudi ſucceſſionem admittendi eſſent, etiam inſpecto iure illo vetere, de quo ſuprà diximus *ex §. hoc quoque, tit. 1. de his qui feud. dar. poſſ. & tit. 8. de ſucceſſ. feud. §. hoc quoque.* Præter id quod dici etiam poteſt *in d. §. ſi Capitanei*, non tractari de feudo Marchiæ, de quo in principio tituli; ſed de beneficio nouo ſimpliciter, cuius ſucceſſionem ſtrictiorem, minúſque fauorabile eſſe plerique Doctorum volunt, quos retulimus: etſi nos omnium feudorum, ſiue ſimplicia ſint, ſiue dignitatum, eádem rationem eſſe arbitramur, vt ſi verba inueſtituræ non repugnẽt, ſuccedat in iis omnes deſcendentes à primo inueſtito, vſque ad infinitum.

Concluſio.

MANEAT igitur firma concluſio, non eo minùs potuiſſe Carolum Ducem Sabaudiæ in Marchionatu Montisferrati ſuccedere, quòd vltra ſeptimum gradum diſtaret, tá à Ioanne Georgio vltimo Marchione, quàm à Theododo, cùm ſit in confeſſo fuiſſe illum ex maſculis

In confeſſo eſt Ser^mum. Sabaudiæ Ducẽ Carolum, qui pri-

mus hāc litem inſtituit, fuiſſe ex maſculis deſcendentibus à Theodoro.

lis deſcendentibus à Theodoro, qui primus fuerat inueſtitus ex familia Paleologa; qui tamen & ipſe quoque ex linea Aledrami per fœminam deſcenderat, & ex iis erat, quos prima inueſtitura Ottoniana comprehenderat.

Alia aduerſariorũ obiectio, ex eo quòd hoc feudum ſit hereditariũ: Carolus autẽ Dux Sabaudiæ non fuerit heres primi inueſtiti, neque ex propcio capite, neque per mediā vltimi poſſeſſoris perſonā.

A T ſurſus inſultant aduerſarij, negantque potuiſſe Carolum ſuccedere, quòd feudum, de quo agimus, ſit hereditarium, tanquam quod Theodorus olim acceperit pro ſe, & ſuis heredibus maſculis & fœminis. In feudo autem hereditario non alius poſſit ſuccedere, quàm qui ſit heres primi inueſtiti, ſiue ex ſuo capite, ſiue per mediam vltimi poſſeſſoris perſonā, ex traditis per DD. *in tit. 17. de eo qui ſibi, vel hered. ſuis, lib. 2.* Iul. Clar. *de feud. q. 9. verſ. nunc proſequendo,* poſt Dec. *conſ. 441. num. 8.*

Variæ reſponſionos.

V E R V M leuiſſima obiectio eſt, & ad quam optimè reſponderunt, qui pro Sereniſſimo Duce Carolo iam olim ſcripſerunt.

Prima reſponſio.

P R I M V M quia feuda dignitatum hoc ſpecialiter iure vtuntur, vt non admittant ſucceſſionem vllam hereditariam, nec tam ex cauſa ſucceſſionis. hereditariæ deferantur, quàm ex pacto & inueſtitura, vt ſcriptum eſt *d. tit. 14. de feud. March.* & ibi notant, præſertim Bald. *& in d. §. hoc quoque, de ſucceſſ. feud. & ad d. tit. de eo qui ſibi, vel ſuis hered.*

Secũda reſponſio.

D E I N D E quia quod dicimus, Feudum hereditarium ad eum qui heres non ſit pertinere non poſſe, hũc ſenſum habet, vt ſi cui delata ſit hereditas, non poſſit ea repudiata feudum retinere, quomodo loquitur text. *in tit. 41. an agnat. vel filius, lib. 2.* Nõ autem ita vt feudum hereditarium amittere agnatus debeat, ob id ſolũm,

Explicatio *tit. 45. an agnat. vel filius. lib. 2.*

quòd

quòd heres eſſe non poſſit, etiamſi maximè velit, non delata ei hereditate. Alioquin eſſet in poteſtate poſſeſſoris morientis ſine maſculis, alium heredem inſtituendo feudum eripere agnato proximo, qui tamen tanquam agnatus ſuccedere debeat ex lege feudi. Feudum enim quamuis hereditariũ, tamen feudum eſt, iiſdémq; legibus & condicionibus regitur feudorum, quibus & feudum ſimplex, rectumque regitur; niſi quantum ad hoc, quòd hereditarium eſt, nec repudiata hereditate per eum cui delata fuerat retineri poteſt: quod ſecus eſſet in feudo nõ hereditario, *d. tit. 45. an agnat. vel fil. lib. 2.*

In ſucceſſione feudi etiam hereditarij, non nocet volenti ſuccedere, quòd non ſit heres, ſi non ſit ei delata hereditas.

Quamquam & cùm feudum hereditarium eſt, placet noſtris, & rectè, non illud requiri, vt qui in feudo ſuccedit, heres ſit in vniuerſum primi inueſtiti: ſed ſufficere vt ſit heres ex aliqua parte vel minima: quaſi in feudis non cõſideretur hereditas diſtributiuè, ſed ſola heredis qualitas denominatiuè, inquit Io. Baptiſt. Surdus *ad d. tit. an agnat. vel filius, num. 24. & 25.* poſt Iacob. de Bellouiſu & Bald. ibi relatos: Bart. *in l. vt iuriſiurandi. §. ſi liberi, D. de oper. libert.* Bald. *ad tit. 8. de ſucceſſ. feud. verſ. quæro vtrum filius,* Alex. *conſ. 26. incip. ponderâtis, num. 9. lib. 5.* In propoſito autem negari non poteſt, quin Ser^mus. Dux Carolus ſucceſſerit Theodoro primo inueſtito in caſtris Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, quæ Theodorus in dotem dederat filiæ ſuæ Violandæ, vt eſſent ei loco legitimæ, & quæ etiamnum à Ser^mo. Duce noſtro poſſidentur. Etſi enim certum eſt, legitimam non tam hereditatis partem eſſe, quàm bonorum, quia non niſi deducto ære alieno conſtituitur, vt omnes tractant *ad Auth. nouiſſima, C. de inoff. teſtam. ex l. Papinianus. 8. §. quarta autem, D. de inoff. teſtam.* Attamen illud quoque

Vt quis ſuccedat in feudo hereditario, nõ requiritur ꝙ ſit heres ex aſſe, ſed ſufficit vt ſit heres ex parte aliqua, vel minima.

Digitized by Google

Filius, qui legitimam habet, quomodo habere debet titulo inſtitutionis, pro herede partiario quodammodò eſt.

non minùs certum eſt, legitimam relictam titulo inſtitutionis, quomodo relinqui eam hodie debere omnes Interpretes conſentiunt, *ex §. aliud quoque capitulum, Nouell.115. vt cùm de appell. cognoſc.* perinde admittere ius adcreſcendi in tota hereditate, ac ſi legitimarius haberet partem hereditatis, vt tradit Bart. *ad l. quoties. 13. C. de hered. inſtit.* Atqui cùm dicimus dotem ſuccedere loco legitimæ, *ex l. quoniam. Nouell. 29. C. de inoff. teſtam.* & ex traditis per DD. *in l. Titio cẽtum. §. Titio genero, de condic. & demonſtr.* de ea legitima intelligitur, quę relicta ſit titulo inſtitutionis: adeò vt liberos, quibus legitima in contractu dotali data & prorogata eſt, non ſit neceſſe in teſtamento inſtitui, aut exheredari, cùm habeantur iam pro inſtitutis in legitima, vt tractat Iul. Clar. *in §. teſtamentum, quæſt. 38.* Habendi ergo etiam ſunt pro heredibus, hactenus ſaltem, vt non minùs feudi ſint capaces etiam hereditarij, quàm ſi reuera heredes eſſent ex parte aliqua hereditatis, vt non tam titulus ſucceſſionis ſpectetur, quàm cauſa & origo bonorum, *arg. l. tutor. 69. D. de fideiuſſ.* Præſertim cùm dos illa, quæ loco legitimæ cõſtituta fuerat Violandæ à Theodoro patre, in dictis caſtris Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, conſtituta eſſet in parte feudi, non in cæteris bonis minimè feudalibus: qui caſus maiorem fortaſſis haberet dubitationem. Quidni enim capax ſit habendi totius feudi hereditarij is, qui iam partem aliquam eiuſdem feudi habeat, licèt alio iure quàm hereditario? Nec enim ſicut hereditas, ita & feudum negari poteſt conſiſtere propriè in re aliqua ſingulari. Eſtque in hanc ſententiam textus, meo iudicio & perelegans & accommodatus, *in l. etſi non totam. 13. & ſeqq. D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam.* vbi ſcriptum

Legitima per patrem conſtituta filię in bonis feudalibus, facit eam capacem totius feudi, etiã hereditarij.

Applicatio *l. etſi non totam. 13. & ſeqq. D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam.*

ptum eſt, Etſi nõ totam aliquis hereditatem, partémve eius, ex qua heres inſtitutus eſt, ab inteſtato poſſideat; ſed vel minimam portiunculam, vel etiam vnam aliquam rem ſingularem, teneri eum Edicto illo, *ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam.* ad ſolutionẽ legatorũ & fideicommiſſorum, quamuis non propriè pars hereditatis in vna re intelligatur, *§. ſi quis vna. Inſt. de fideic. hered.* Nam ſi in actione odioſa id obtinet, qualis illa eſt quæ ex Edicto illo competit, qua parte pœnalis eſt, licèt ex parte actoris contineat rei perſecutionem, *l. de libertatibus. 12. §. 1. eod. tit.* quidni multo magis idem dicendum eſt in caſu fauorabili, qualis ille eſt, de quo nunc tractamus, vt fiat capax habendi totius feudi is, qui iam partem feudi habet? quique ex iis eſt, qui feudum totum ex inueſtitura habere poſſunt? Etſi namque in feudis ius adcreſcendi non habet locum: eſt tamen fauorabilior ſemper feudi ſucceſſio in eius perſona, qui iam partem feudi poſſidet; præſertim cùm agitur de feudo dignitatis, quod ſui natura indiuiſibile eſt, vt tractant omnes *ad tit. 14. de feud. March.* Nec enim per diuerſas & ſeparatas inueſtituras acceperat Theodorus in feudum ab Imper. Hérico VII. caſtra Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, ſed per eam ipſam inueſtituram, per quam & totum reliquum Marchionatum acceperat. Cur non ergo pro parte heres Theodori cenſeri debuit Dux Carolus, quantum ad cauſam feudi attinebat, cùm partem feudi ab eo ipſo poſſideret, titulo quidem dotis, ſed in vicem tamen portionis legitimæ & hereditariæ ſucceſſionis? Facit textus *d. tit. 17. de eo qui ſibi, vel hered. ſuis, lib. 2.* Afflict. *in prælud. feudor. num. 92.*

Feudum dignitatis ſui natura indiuiſibile eſt.

Tertia reſponſio.

SED præcipua pro nobis ad obiectionem iſtam reſponſio, & ratio eſt, quòd non ſolùm ex inueſtitura vel Ottoniana, vel Henriciana, quarum illa Aledramo, hæc Theodoro Paleologo facta eſt, Marchionatū petit Sermus. Dux Sabaudiæ; ſed ex pacto dotali, quo conuenit inter Theodorum, & Aymonē Com. Sabaudiæ, cùm Violanda Theodori filia Aymoni Comiti nuptui traderetur, vt ſi Ioannē Theodori filiū, & ipſius maſculos contingeret decedere ſine maſculis, Marchionatus totus ad maſculos ex eo matrimonio deſcēdentes perueniret. Quis enim requirat, vt heres ſit Theodori, aut maſculorum ex Theodoro deſcendentium is, qui agat ex pacto contra Theodorum ipſum, eiúſque maſculos deſcendentes interpoſito? Quis vnquam audiit, Ex pacto non alium agere poſſe, quàm qui heres ſit eius contra quem pactum fuit interpoſitum? Eius potiùs heredem illum eſſe oporteret, qui pro ſe, ſuíſque heredibus pactus fuiſſet. Nec enim aliis ſolent pacta prodeſſe quàm paciſcentibus, aut ipſorum heredibus, *l. ſi pactum. 9. D. de probat.* Conſtat autem Sermum. Sabaudiæ Ducem per medias tot Ducum & Comitum perſonas heredem eſſe Aymonis & Violandæ, qui pactum illud pro ſe, ſuíſque maſculis inierunt. Quamquam nec neceſſe eſt, vt Aymonis & Violandæ ſint heredes, qui ex pacto volunt ſuccedere, cùm veniant ex pacto & prouidentia Theodori, ac veluti iure cuiuſdam ſubſtitutionis conuentionalis: pro qua obtinenda ſufficit vt ſe probent ex iis eſſe, de quibus pactum loquitur: id eſt, ex maſculis, qui ab Aymone & Violanda deſcenderunt: nempe quia non tam Aymoni & Violandæ ſuccedunt, quàm Theodoro, qui eam ſibi,

Sereniſſ. Sabaudiæ Dux petit Marchionatū non ſolùm ex inueſtituris ſuorum anteceſſorum; ſed etiam ex pacto dotali conuento inter Theod. Paleologum, & Aymonē Comitem Sabaudiæ.

Sufficit Sereniſſ. Sabaudiæ Ducem eſſe heredem illorum, qui pro ſe, ſuiſque heredibus pacti ſunt.

Ad ſubſtitutionē conuentionalem admitti poſſunt omnes, de quibus ſubſtitutio loquitur.

ſibi, ſuíſque & bonis, & heredibus legem dicere & voluit, & potuit: quod ſatis eſt, vt ex eo pacto admitti poſſint etiam illi qui nulla ex parte ſint heredes & ſucceſſores Theodori: ex traditis per Afflict. *tit. 26. ſi de feud. defunct. content. ſit int. dom. & agnat. vaſall. ſ. feudum ea lege datum, notab. 8.* Brun. *conſ. 135. col. 18. verſ. Reſpondetur quod ipſa venit ex contractu.* Faciunt notata per DD. *de fideicommiſſo conuentionali, in l. quoties. 3. C. de donat. quæ ſub mod. & in l. qui Romæ. 122. ſ. coheredes, de verb. oblig.*

Argumentum fortiſſimum ex ipſorum aduerſariorum confeſſione, & ſuppoſitione.

ET verò ſi Ioannes Theodori filius deceſſiſſet, relicta filia vnica, quam ſibi heredem ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato reliquiſſet, nec aduerſarij ipſi negant, futurum vt ex pacto ſuccedere in Marchionatu Violanda debuiſſet: Id enim apertè agebat Theodorus, vt ſicuti maſculos ſuos & maſculorum maſculos præferri volebat Violandæ filiæ ſuæ, omnibúſque maſculis ex ea deſcendentibus; ita filiam ſuam propriam, maſculóſque omnes in infinitum ex ea deſcendentes anteponeret filiabus filij ſui, cæterorumque maſculorum ex filio deſcendentium. Nec id ratione noua, vel obſcura, cùm proximiore ſanguinis vinculo eum contingeret filia primi gradus, & conſequenter maſculi omnes ex ea deſcendentes, quàm neptis ex filio, maſculique ex ea nepte deſcẽdentes. Vt autem proximior teſtatori quiſque eſt; ita & dilectior eſſe viderique debeat, *l. cùm pater. 77. §. pen. de legat. l. heredes mei. 57. §. vlt. D. ad S. C. Trebell.* Et tamen non potuerat Theodorus non præuidiſſe futurum, vt Violandam filiam non haberet heredem; etiamſi Ioannes vnica tantùm filia ſuperſtite moreretur; ſed filiam potiùs Ioannis, quem ipſe heredem ſibi

& vniuerſalem ſucceſſorem deſtinabat. Ita namque ordo iuris & naturæ ſuggerebat, vt filia patri & ſuperſtes & heres eſſet, *l. ſcripto. 7. §. ult. D. vnde liberi, l. nam etſi. D. de inoff. teſtam.* itemque vt heres heredis eſſet heres teſtatoris, *l. vlt. C. de hered. inſtit. l. ſi quis. 7. §. in omni ſucceſſione, D. de acquir. hered.* Ergo pactum illud dotale, quo conuenit inter Theodorum & Aymonem, vt quandocunque maſculos Theodori ſine maſculis decedere contingeret, Marchionatus totus ad maſculos, qui ex Aymone & Violanda naſcerentur perueniret, ſic neceſſariò ex ipſius Theodori mente accipiẽdum eſt, etiamſi Aymonis maſculi nulla ex parte heredes Theodori forent.

Alia ratio & obſeruatio ex verbis pacti dotalis, de quo diſputamus.

SED & illud præcipua obſeruatione dignum eſt, quòd pactum de quo agimus, ita conceptum proponitur, vt ſi Theodorus ipſe ſine maſculis decederet, & aliquæ tamen filiæ ex eo ſupereſſent, nihilominùs Marchionatus eſſet & eſſe deberet pleno iure dictæ D. Violandæ & ſucceſſorum ſuorum, in augmentum, & ex cauſa dotis dictæ Violandæ: filiabus verò dicti Theodori prouideretur ſecundum dignitatem Marchionatus, per dictam Violandam & heredes ac ſucceſſores eius, de congrua & ſufficienti dote, pro matrimoniis copulandis, vel per aliam viam caſtitatis, ſeu religionis, ſi ipſam magis eligerent. Hæc enim pacti verba ſunt, ex quibus apparet nihil minùs cogitaſſe Theodorum, quàm vt Violandam filiam, eiúſque poſteros maſculos aliqua ex parte heredes haberet. Alterutrum enim caſum, ex duobus quos præuiderat, euenire neceſſe erat, vt ſcilicet vel Theodorus ipſe ſine maſculis dece-

decederet, maſculíve eius ſine maſculis, vel maſculi ex eo, eiúſve maſculis aliqui ſemper ſupereſſent. Poſteriore caſu nullam ſuccedendi ſpem Violandæ filiæ, nec ipſius maſculis relinquebat: priore verò iam inde ab eo tempore Marchionatum dabat in dotem, dotíſque augmentum, ſub ea ſcilicet condicione quandocunque illam exiſtere contingeret. Nec proinde caſus vllus contingere poterat, quo Violanda ſuccedere Theodoro patri potuiſſet, cùm is alia bona præter dictum Marchionatum nulla haberet. Neque enim potuiſſet iure hereditario vnquam ſuccedere in Marchionatu, quem ex cauſa dotis iam habuiſſet. Denique duplicem dotem Theodorus Violandæ filiæ ſuæ dabat. Primam purè, nulláque condicione ſuſpenſam caſtrorum Lancei, Ciriaci, & Caſellarum: alteram totius Marchionatus, ſi moreretur ipſe ſine maſculis, aut maſculi eius ſine maſculis. Nihil enim vetat dari, aut promitti dotem ſub condicione, *l. promittendo. 41. §. ſi à debitore, l. licèt. 43. §. 1. verſ. ſimilique modo, D. de iur. dot.* Stultum ergo eſt obiicere, Ser^mum. Ducem Carolum ideò ſuccedere in Marchionatu non potuiſſe, quòd Theodori heres non fuerit, cùm ex cauſa dotis, quæ Violandæ conſtituta fuerat, non tantùm perſonalem actionem ad petendum & perſequendum Marchionatum habuerit; ſed etiam, quod longè plus eſt, dominium ipſum Marchionatus, tanquam iam ab eo tempore tranſlatum in Violandam, ſub condicione quæ tandem extiterit. Nam & illud quoque tritum eſt, poſſe dominium non minùs quàm poſſeſſionem transferri ſub condicione, & interim eſſe quodammodò in pendenti, *l. ſi ego. 9. §. ſi res, eod. tit. de iur. dot. l. ſeruus. 43. §. cùm ſeruus, de acquir. rer. domin.*

Duplex dos data Violandæ vxori Comitis Aymonis à Theodoro patre, vna purè, altera ſub condicione.

domin.l.de hereditate.19.§.quid autem, D. de caſtren. pecul. l. quædam.15.de reb. dub. l. qui abſenti.14.§.1.D.de acquir.poſſ. Itaque licèt quandiu Theodorus, eiúſque maſculi per maſculinam lineam deſcendentes, vixerunt, dominium Marchionatus ad eos pleno iure pertinuerit: quia non ideò minùs noſtrum quid poſſumus dicere, quòd eius dominium à nobis abire aliquo cáſu poſſit, *l.non ideo. 66.D. de rei vindic.* Attamen ſtatim atque pacti dotalis condicio extitit, finita Theodori linea maſculina per mortem Io. Georgij vltimi Marchionis ex linea Paleologorum, verum fuit dicere, totius Marchionatus dominium ipſo iure, ac citra nouam vllam traditionem, aut reſtitutionem, ad Ser^mum. Sabaudiæ Ducem Carolum ex pacto illo dotali perueniſſe. Id enim operantur verba illa conuentionis: [*Sint & eſſe debeant pleno iure dictæ D. Violandæ, & ſucceſſorum ſuorum, in augmentum & ex cauſa dotis,*] vt factum hominis nullum requiratur ad transferendum dominium, tanquam dicta lege bonis ipſis, non perſonis. Quid enim tam naturale, quàm voluntatem domini volentis rem ſuam in alium transferre ratam haberi? inquit Caius *in l.qua ratione.9. §. hæc quoque res, D. de acquir. rer. domin.* Idque indubitatum ſanè eſt in caſu noſtro, cùm in eo inſtrumento dotali, de quo nunc agimus, reperiatur appoſita clauſula conſtituti, per quam nemo dubitat quin vera, realis, & actualis poſſeſſio transferatur; non minùs quàm per veram & realem traditionem, *l. quod meo. 18. cum ibi notat. D. de acquir. poſſeſſ. l. quædam mulier. 77. D. de rei vindicat.* Siquidem, vt iam probauimus, transferri poteſt poſſeſſio etiam ſub condicione, *ex d.l.qui abſenti.14.§.1.D.de acquir. poſſ.* Quamquam neque

Digitized by Google

neque nouum eſt, vt ex variis cauſis dominium ſine poſſeſſione transferatur, & ipſo iure, *l.1.§.vlt.l.2.& 3.D. de public. in rem act.* Inter quas poſſit quis meritò ponere cauſam dotis, tanquam quę inter fauorabiliſſimas enumeretur, adeò vt eius fauore receptum ſit, ſi Bartolo, & Interpretibus credimus, valere donationẽ inter patrem & filiam, ex cauſa dotis, contra omnes iuris regulas, *ex l. Pomponius Philadelphus.35.famil.erciſc.not.ad l.2.C.de inoffic. donat.* ſicut & inter cauſas pias cenſetur. Text. eſt elegãs *in l.cùm is.32.§.mulier, de condict.indeb.* Vnde eſt quod vulgò noſtri iactitant, Eccleſiam, fiſcum, & mulierem pari paſſu ambulare circa priuilegia, Bald.Nouell. *in tract. de dote, part.8.priuileg.6.num.17.* poſt gloſſ. *in l. ſi ex pecunia. & l.ſi vt proponis. C. de rei vindic. l. dotis. 9. C. de iur. dot. ex l. 2. C. de priuil. fiſc. & d. l. cùm is. 32. §. mulier, de condict. indeb.* Atqui certum eſt & Eccleſiæ, & cuiuſlibet piæ cauſæ priuilegium illud eſſe, vt in eam dominium transferatur ſine vlla traditione ac poſſeſſionis apprehenſione, *l. vt inter.23.aliàs l.vlt. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Andr. Tiraq. *de priuil. piæ cauſæ, priuil. 107.* Sicut & fiſcus idem habet priuilegium, *l. commiſſa.14.D. de publican. & vectig.* Quidni ergo idem priuilegium etiam dos habebit? ſecundum ea quæ tractat idem Tiraq. *priuil. 86. in fin.* & aliis quamplurimis eiuſdem tractatus locis. Nec obſtat, quòd contractus dotis ex eorum numero eſt, fuitque ſemper, qui re contrahuntur & traditione perficiuntur, *ex l. dotale.13.§.1. D. de fund. dotal. iunct. l. de diuiſione. 5. in fin. D. ſolut. matr.* Neque enim iure Pandectarum tale vllum erat priuilegium piæ cauſæ, vt in eam dominium transferri poſſet ſine poſſeſſione: quod Iuſtinianus primus induxit *in d. l. vt inter.* A quo de-

Dotis cauſa pia eſt, & conſequenter fauorabilis.

Priuilegiũ piæ cauſæ eſt inter cætera, vt in eius fauorem dominium etiã ſine poſſeſſione transferri poſſit.

Digitized by Google

mùm tempore cœpit etiam cauſa dotis, tanquam pia idem priuilegium habere, quod antea nunquam habuerat. Idque tanto faciliùs admittendum eſt, quòd iam antè idem Iuſtinianus in dote reſtituenda induxerat, vt rei dotalis reſtituendæ dominium rectà in mulierem tranſiret citra vllam traditionem, vt pluribus tractat idem Baldus *in Nouell. dict. priuileg. 6. ex l. in rebus. 30. C. de iur. dotium.* Quod igitur in dote reſtituenda per expreſſam Iuſtiniani legem conſtitutum eſt, cur non facilè poſt inductum exemplum piæ cauſæ, trahatur etiam ad dotem, quæ marito conſtituta ſit, ei præſtandam? Cuius vtique nemo dixerit cauſam eſſe minùs fauorabilem: cùm in dote reſtituenda ſolius mulieris fauor verſetur: in ea verò,quę marito ex conſtitutione præſtanda eſt, & mulieris fauor & mariti,qui cùm onera matrimonij ferre cogatur, *l. pro oneribus. 20. eod. tit.* decipiendus ſanè non eſt, cùm non fuerit ille aut indotatam, aut minùs dotatam vxorem ducturus, *l. Titia. 62. in fin. D. eod. l. ſi donaturus. 9. §. 1. de condict. cauſ. dat. l. vlt. §. 1. in fin. D. quæ in fraud. credit. iunct. l. 4. §. apud Iulianum, & l. 5. §. pen. D. de doli mali except. l. ſeruo legato. 69. §. ſi teſtator, de legat. 1.* Quamquam in propoſita ſpecie nil his auxiliis indigemus; cùm, vt dictum eſt, habeamus clauſulam conſtituti, quæ traditio ficta eſt, & veræ traditioni æquipollet, licèt modus ipſe tradendi ſit fictitius.

Rei dotalis reſtituendæ dominium, ſoluto matrimonio, tranſit rectà via in mulierem, citra vllam traditionem.

Fauorabilior eſt dos ſoluenda, quàm reſtituenda.

SED & magnum pro hac ſententia præbet argumentum, quod ex Vlpiano ſcriptum eſt *in d. ſi ego. 9. §. ſi res, D. de iur. dot.* Si quando rei dotalis traditio facta quidem ſit marito, ſed ita vt ex aliqua cauſa dominium ſtatim transferri in maritum non potuerit; vt puta propter

Applicatio & explicatio *l. ſi ego. 9. §. ſi res, D. de iur. dot.*

pter ſuſpenſam condicione aut expreſſa, aut tacita, vim traditionis, vt in illius §. ſpecie: poſtea verò exiſtente condicione, ſit neceſſariò exquirenda voluntas heredum, quibus interim acquiſitum fuerat dominium; nec velint illi conſentire, benignius eſſe fauore dotium neceſſitatem imponi heredi cõſentire ei quod defunctus fecit: aut ſi diſtulerit, vel abſit, etiam nolente eo, vel abſente, dominium ad maritum ipſo iure transferri, ne mulier maneat indotata. Hæc etenim Vlpiani verba ſunt, in ea ſpecie, quæ nihil habet cum noſtra diſſimile; niſi quod ibi traditio vera interuenerat, quam diſputatio noſtra ſupponit in caſu noſtro nullam interueniſſe veram, ſed tantùm fictam. Sed non poteſt ea diſſimilitudo argumenti noſtri vim retundere, nec ſi poſſeſſio nulla tranſlata eſſet, ne per fictam quidem traditionem: cùm non minùs alienum ſit à iuris regulis, vt transferatur dominium facta traditione, ex qua nõ potuerit transferri in ipſo inſtanti traditionis, quàm vt ſine vlla traditione transferatur. Nullius enim ad dominium transferendum momenti eſt traditio, quæ eo ipſo inſtanti quo fit, inefficax eſt ad faciẽdam tranſlationem, *l. traditio. 20. l. nunquam nuda. 31. & paſſ. D. de acquir. rer. domin. l. traditionibus. 20. C. de pact. l. ſi à Titio. 72. D. de reï vindic. l. ſi quis alienam. 46. D. de action. empt. l. 2. D. de except. rei vend. & tradit. l. apud Celſum. 4. §. antep. D. de doli mali except.* Quemadmodum igitur iam olim obtinebat, vt rei dotalis dominium, etiam ex longo poſt factam inefficaciter traditionem interuallo; nihilominus ipſo iure transferretur ad maritum, inuitis quoque heredibus illius qui dotem dederat; quamuis eorum tanquam dominorum conſenſus exquirendus

Nihil intereſt an traditio ſit vera an ficta.

Traditio nullius momenti eſt ad transferendum poſſeſſionem ſi eam non poſſit trãſferre illo inſtãti quæ fit.

eſſet: Quidni hodie, poſt auctum tantopere hac parte ius & priuilegium, & piæ cauſæ, & dotium, idem admittemus, eo quoque caſu, quo nulla traditio facta ſit; ſi modò conſtitutio præceſſerit dotis, ſine qua non fuerat maritus contracturus? Maximè verò cùm aperta fuit illa voluntas contrahentium, vt dominium rei dotalis ipſo iure in maritum transferretur, quemadmodum in propoſita ſpecie. An non enim ſatis dicit, *ipſo iure*, qui dicit, *pleno iure*, nullis præſertim additis verbis, quæ faciendæ traditionis neceſſitatem imponant. Nam neque fieri poterat eo tempore interpoſiti pacti dotalis, vt Marchionatus facto ipſo traderetur Violandæ, aut eius coniugi Aymoni Comiti, cùm penes Theodorum naturaliter manere deberet, eiúſque poſteros maſculos, quandiu maſculus aliquis ex linea maſculina ſupereſſet. Quòd ſi vſusfructus retentio pro traditione eſſe creditur, etiam ad dominium transferendum, *vulg. l. quiſquis. 28. C. de donat.* non abs re eſt vt retentio poſſeſſionis per eum facta, qui dominium ſibi retinet in tempus vſque exiſtentis condicionis, pro traditione haberi debeat; non ad transferendum ſtatim dominium, ſed in eum ſaltem caſum, & in id tempus, quo euenerit condicio. Maximè ſi concurrat eorum ſolùm contradictio, qui conſentire deberent, quíque ex pacto illo ſunt obligati: [*Fauore ſcilicet dotium, & ne mulier maneat indotata:*] vt ſcriptum eſt, *in d. §. ſi res, in fin.* An enim mulier manſura ſit indotata, vel minùs dotata, nihil refert, cùm ex promiſſa & conſtituta dote, nihil aut marito, aut mulieri aufferendum ſit, *d. l. Titia. 62. in fin. de iur. dot.* Sicuti nec quicquam intereſt an detur quid, aut promittatur in dotem, an in

Satis agitur vt dominiũ transferatur ipſo iure, cùm id agitur vt pleno iure transferatur.

Retentio ſola vſusfructus pro traditione eſt.

Non attẽditur contradictio eorum qui cõſentire debent, & qui ex pacto ſunt obligati.

Nihil intereſt an detur quid, an promittatur in dotem.

augmen

augmentum & additamentum dotis, *l. inter ſocerum.26. §.cum inter, D. de pact.dotal. l. etiamſi. 8. C. de iur. dot. l. promittendo.41.D. eod.* Quamquam, vt iam prædiximus, minùs neceſſaria eſt tota hæc diſputatio in caſu noſtro, in quo habemus poſſeſſionem tranſlatam per clauſulam conſtituti, quæ non minùs poteſt ad transferendam poſſeſſionem ex contractu conditionali, quàm traditio ſub condicione facta, vt in *d.§.ſi res:* niſi quòd caſus noſter tanto fauorabilior eſt, quòd in eo adiecta fuit condicio caſualis, quæ quandocunque exiſtens retrotrahitur ad tempus contractus, nec vllum admittit medium inhabile; non magis quàm ſi contractus ab initio purè factus fuiſſet, *l. potior. 11. & l. qui balneum. 9.* vbi omnes notant, *D. qui potior. in pignor. hab.* At in ſpecie *d.§.ſi res,* erat cōdicio merè poteſtatiua, futurarum ſcilicet nuptiarum, quæ inter inuitos non contrahuntur, *l. ſi cogente. 22. D. de rit. nupt.* In quo genere condicionum, quas Iureconſulti, [Promiſcuas] noſtri, [Poteſtatiuas] vocant, certum eſt eas non retrotrahi in præiudicium iuris, quod medio tempore alij quæſitum eſt, *l.1. D. qui potior. in pignor. hab.* Vnde eſt quod in ſpecie *d.§.ſi res,* conſenſus heredū illius qui res tradiderat, ita vt ſecutis nuptiis dotales efficerētur, conſenſus requirēdus fuit, qui in caſu noſtro requirendus certè non eſt.

Per clauſulam conſtituti trāſfertur poſſeſſio etiam ex contractu cōdicionali.

Condicio caſualis ſemper retrotrahitur ad tempus cōtractus.

Condiciones promiſcuæ ſeu poteſtatiuæ nō retrotrahuntur in præiudicium iuris quod alij medio tempore quæſitū eſt.

HINC porrò intelligimus quàm leuis etiam illa obiectio ſit, qua potiſſimùm nituntur aduerſarij, quòd pactum illud dotale factum ſit de futura ſucceſſione contra iuris regulas, *ex l. hereditas. C. de pact. conuent. tam ſup. dot. l. ex eo. 4. C. de inutil. ſtip.* Non enim pactum hoc interpoſitum eſt, vt eſſet vice teſtamēti, quemadmodum

Alia obiectio aduerſariorū, ex eo quòd pactum dotale, de quo agimus, ſit de futura ſucceſſione contra iuris regulas.

Reſponſio.

Digitized by Google

Pactum de quo diſputamus nō eſt de futura ſucceſſione;ſed conſtitutio & augmētum dotis ſub condicione.

in dict.l. hereditas, nec de hereditate & ſucceſſione vniuerſali, vt in ſpecie eiuſdem legis:ſed animo cōſtituendæ dotis & augendæ,vt verba contractus ſonant. Qui caſus nominatim excipitur *in dict. l. hereditas*, iis verbis, [*Quæ dotis titulo tibi non ſunt obligata:*] Neque hoc agebatur per pactum illud de quo diſputamus, vt vel maritus vxori,vel vxor marito ſuccederet;ſed vt filia ab eo tempore haberet in dotem ex contractu inter viuos non modò tria illa caſtra Lancei,Ciriaci,& Caſellarum, quæ purè conſtituta & tradita fuerant;ſed etiam totum Marchionatum,ſub ea tamen condicione:ſi quandoq; contingeret patrem,aut eius liberos maſculos, mori ſine maſculis. In quo nihil certè fiebat contra rationem iuris.Nam ſicuti nulla lege prohibetur mulier bona ſua omnia in dotem dare, *l.nulla lege.4.C. de iur. dot.l. mulier bona.72. D. eod.* ita nec prohibetur parens omnia bona ſua filiæ in dotem conſtituere etiam purè:multo magis ſi,vt in propoſito,partim purè, partim ſub condicione, *l.promittendo. 41. §. ſi à debitore,D.de iur.dot.* dummodò non ſit dos inofficioſa, *l. vnic. C. de inoff. dotib.* ſoliſque liberis, qui per eiuſmodi dotem immodicam legitima portione defraudarentur, actio, aut querela inofficioſæ dotis competeret; non parenti, qui bona ſua vniuerſa in dotem conſtituiſſet, *d.l.vnic.*Nec refert hac parte,id eſt,quantum ad validitatem conſtitutæ dotis, an dos per traditionem conſtituta ſit,an per promiſſionem:ſicut neque an purè,an ſub condicione,*d.l.promittendo.41.in princ.* & *§.ſi à debitore,D.de iur.dot.* quoniam alienatio quæ purè fieri poteſt,multo magis poteſt fieri ſub cōdicione ſi actus legitimos excipias, qui neque diem recipiunt, neque condicionem, *l.actus legitimi.77. de reg.*

Nihil prohibet in dotem dari bona mulieris omnia, & partim purè, partim ſub condicione.

Dotis inofficioſæ actio nō cōpetit parēti, qui dotem dedit, ſed eius liberis.

Alienatio quæ purè fieri poteſt,multo magis poteſt fieri ſub condicione.

Digitized by Google

de reg. iur. Nec ruſum intereſt an condicio talis ſit, quæ viuo patre dotem conſtituente exiſtat, an quæ non niſi poſt ipſius mortem: cùm nihil vetet etiam ab heredibus & contra heredes actionem incipere, ſi non tãtùm dilata petitio ſit; ſed etiam ſubſtantia ipſa & initium obligationis poſt tempus mortis obligati, *l. vnic. C. vt action. ab hered. & contr. hered. incip. iunct. l. ſi iam facta. 11. §. 1. D. de condic. & demonſtr.* Nimirum exiſtente quandocunque condicione actus habetur pro puro: & conſequenter eandem vim & poteſtatem habet, quam haberet ſi purè interpoſitus fuiſſet, *d. l. qui balneum. 9. l. potior. 11. §. 1. D. qui potior. in pignor. hab. l. vlt. §. 1. D. de vulg. & pupill. ſubſtit.* Quamquam condicio pacti dotalis, de quo tractamus, talis fuit, quæ viuo adhuc ipſo Theodoro impleri potuit, licèt euentu non niſi aliquot poſt mortem eius ſeculis impleta ſit. Quid enim ſi Theodorus ſine vllis maſculis, ſuperſtite tãtùm, præter Violandam, aliqua filia deceſſiſſet? Vtique condicio extitiſſet dotalis conſtitutionis de toto Marchionatu factæ. Eſt enim hæc prima pars condicionis conceptæ iis verbis: [*Si contingeret dictum D. Marchionem, vel eius liberos maſculos, ex legitimo matrimonio procreatos, decedere, quoquo tempore, abſque liberis maſculis.*] Extitiſſet, inquam, viuo adhuc Theodoro: in ipſo nempe inſtanti mortis, in quo ſcilicet certum eſſe cœpiſſet moriturum eum ſine maſculis, ſi modò aut nullam vxorem, aut vxor vacuum ventrem habuiſſet, *l. ventre præterito. 84. D. de acquir. hered. l. ſi filius. 16. D. de liber. & poſth.* Inſtãs autem mortis palam eſt vitæ adſcribendum eſſe, non morti, quia mortuus non

Poſſunt actiones incipere ab heredibus, & cõtra heredes.

Condicio pacti dotalis, de quo agimus, potuit impleri etiam viuo Theodoro.

Tempus & inſtãs mortis adſcribitur vitæ, non morti.

mori

moritur, ſed viuus. De quo ſunt textus elegãtes & aperti *in l. vlt. D. de condic. inſtit. l. qui duos. 18. §. 1. D. de manum. teſtam.* Quid ergo prohibuiſſet valere pactum de quo agimus, ſi eiuſmodi caſus contigiſſet? An fortè potuiſſet obiici, quod nunc aduerſarij obiiciunt, factum fuiſſe de futura viuentis hominis ſucceſſione & hereditate, quod viuo adhuc Theodoro paciſcente vires ſuas exeruiſſet? ac priuſquàm vlla eſſet ipſius hereditas? Nec enim he-

Hereditas non conſtituitur in vltimo inſtanti vitæ, ſed in primo poſt mortem.

reditas conſtituitur in vltimo inſtanti mortis, ſed in primo inſtanti quod ſequitur mortem, cùm viuentis hominis non magis hereditas vlla, quàm heres quiſquam eſſe poſſit, *l. 1. D. de hered. vel act. vendit. l. 1. D. pro hered.* Valuiſſet igitur proculdubio, quaſi toto Marchionatu ab initio in dotẽ purè conſtituto: quamuis viuo Theodoro agi ex ea conſtitutione nunquam potuiſſet. Nam

Poteſt dos ita cõſtitui à patre, vt tamen ab eo viuo non petatur.

nec quicquam vetat ita dotem à patre conſtitui, vt tamen ab eo viuo nõ petatur, ſi modò ab heredibus eius poſſit incipere exactio, *l. cùm pater. 11. D. de pact. dotal. d. l. vnic. C. vt action. ab hered. & contr. hered. incip.* Quod ſi fatendum neceſſario eſt, vt eſt, pactum illud non fuiſſe interpoſitum de futura Theodori hereditate & ſucceſſione; ſed de toto Marchionatu in dotem dando, ſub condicione quidem; ſed quæ tamen viuo Theodoro poterat exiſtere, & antè quàm de ipſius ſucceſſione & hæreditate tractari potuiſſet: Quis dicat eo minùs valere pactũ debere, vel ob id magis de futura ipſius ſucceſſione initum videri, quòd ex euentu contigerit pacti condicionem longo poſt Theodori mortem ſpatio

Vnum idémq; pactum dotale diuerſo iure cenſeri nõ debet.

extitiſſe in perſona Io. Georgij vltimi ex linea Paleologorum, ſine maſculis defuncti? An patiemur vnum, idémque pactum dotale, vſque adeò diuerſo iure cenſeri:

ſeri, vt pro priore condicionis parte valeat, pro poſteriore non valeat: Pro priore condicionis parte non ſit de futura ſucceſſione; ſit verò quod ad poſteriorem partem? Repugnant planè iuris regulæ, *vulg. l. eum qui ædes.23.D.de vſucap.l.iam hoc iure. 4.de vulg.& pupill.ſubſt.* Repugnat quoque dotium fauor, qui ſuadet potiùs vt poſterior pars condicionis ex priore interpretationem accipiat, quemadmodũ in *d.l.cùm pater*; quàm vt diuerſa interpretatio inutile efficiat pactum, ſine quo non aliter fuerat Aymo contracturus. Eſſet enim eiuſmodi interpretatio maligna, vt iam ſæpiùs diximus, ex *l. ſi ita ſtipulatus.126.§.Chryſogonus,verſ. neque enim malignè,D.de verb.oblig.* Denique nihil intereſt an pacti huius condicio extiterit per obitum Theodori ſine maſculis, an per mortem vltimi maſculorum Theodori; niſi quòd illa citiùs exiſtere potuiſſet, hæc tardiùs. Quæ tamen differentia ad iuris diuerſitatem inducendam facere nihil poteſt, vt vno caſu valeat pactum potiùs quàm alio: præſertim cùm vna eadémque condicio ſit, licèt duas partes habens, quæ proinde tota indiuidua eſt, exemplo cæterarum condicionum omnium; quæ adeò ſunt indiuiduæ, vt ſcindi ex accidenti nunquam debeant, inquit Vlp. *in l. cuiſundus.16.de condic. & demonſtr.iunct.l. hæc ſcriptura.26.eod.tit.* Nec enim diuerſitas euẽtus, diuiſionem iuris aut voluntatis poteſt inducere, *l.eum qui.18. §.vlt.in fin.D.de his quæ vt indign.* Cùm præſertim quoties de alicuius conuentionis viribus quæritur, initium pacti inſpiciendum ſit, non euentus, *l. ſi procuratorem.8. in princ.D. mandat.l.1. §. ſi ſeruus depoſuit,30.D. depoſ.l. ſi tantùm.12.D.de S.C.Maced.l.2. D. quod iuſſu.* Sicut enim quod ab initio vitioſum eſt, tractu temporis conuale-

Fauor dotis ſuadet vt totũ pactum dotale valere debeat, potiùs quàm vt pro parte inutile fiat.

Maligna interpretatio eſt, quæ actũ facit inutilem.

Condicio quæ vna eſt, etiam indiuidua eſt, licèt duas habeat partes.

Conuentionis cuiuſlibet validitas ex initio inſpicienda eſt, non ex euentu.

ſcere non poteſt, *l. quod initio. 29. de reg. iur.* ita è contrariò quòd ab initio conſtitit, ex poſtfacto irritum fieri nequit, ſi Papiniano credimus, *in l. verbis. 5. in fin. D. ad leg. Falcid.* Quemadmodum ergo valuiſſet indubitatè pactum dotale de quo agimus, ſi Theodorus ſine maſculis deceſſiſſet, tanquã interpoſitum nõ de futura viuentis hereditate, ſed de dote per patrem conſtituta filiæ ſub condicione, quæ ipſo etiam viuo Theodoro extitiſſet: Ita & eodem penitùs iure valere illud dicendum eſt, etiam ſi non prior illa pars condicionis extiterit; ſed poſterior tantùm, quæ non niſi mortuo demùm Theodoro potuit exiſtere. Quid enim referre poteſt quonam tempore condicio extiterit, dummodò eo tempore quo ſuperfuerit perſona, in cuius commodum & vtilitatem exiſtere potuerit? *d. l. peto. 69. §. fratre, l. cùm pater. 77. §. hereditatem filius, l. qui ſolidum. 78. §. prædium, de legat. 2.* Nempe quia quandocunque condicio exiſtat, retrotrahitur ad tempus contractus, *d. l. qui balneum. & d. l. potior.* Oldrad. omnino videndus *conſ. 139. incip. Ad habendam.* Scilicet cùm tales ſunt cõdiciones, quæ quandocunque, id eſt, ſiue viuo, ſiue mortuo eo qui illas adſcripſit, poſſint exiſtere, *l. 2. l. ſi iam facta. 11. §. 1. D. de condic. & demonſtr.*

Quod ab initio conſtituti, ex poſtfacto irritũ fieri non poteſt.

Nihil refert quonam tempore pacti cõdicio extiterit, dummodò ſuperſtite aliquo ex iis in quorũ fauorem exiſtere potuit.

Verus ſtatus huius quæſtionis.

QVARE nil neceſſe eſt nos ad eas exceptiones confugere, quas adferre & probare noſtri ſolẽt, in illa quæſtione, an valeat pactum de futura ſucceſſione, cùm luce clarius appareat non verſari nos in ea quæſtione; ſed in hac potiùs, quæ controuerſa nunquam fuit, An poſſit pater in caſum & euentum incertum mortis ſuæ, aut maſculorum ſuorum ſine maſculis, bona ſua omnia in dotem dare filię, ſalua cæterarum filiarum ſiue ſuarum, ſiue ex maſculis ſuis ſuſceptarum legitima portione.

De

De quo nec dubitauit hucuſque quiſquam, nec dubitare probabiliter poſſit. Eſtq; in hanc rem textus apertiſſimus *in d.l. vnic. C. de inoffic. dotib.* Niſi quòd in illius ſpecie, pura erat dotis conſtitutio, & à matre facta proprio nomine, id eſt, ipſius matris, non filiæ nomine: Hęc autem, de qua contẽdimus, & à patre facta eſt filiæ nomine, & ſub condicione. Sed quod ſub condicione facta ſit, tanto minùs inofficioſam eam efficit, quia plus præſtatur non minùs tempore, & condicione, quàm re, *§. plus autem, Inſt. de action.* Quod autem filiæ nomine, facit eam tanto fauorabiliorem, vt intelligimus ex cõparatione inofficioſarum donationum, quæ ſi in extraneos collatæ ſint, reuocantur in totum: ſi in aliquem ex liberis, non niſi pro legitima cæterorum portione, vt vulgò noſtri ſentiunt, *ex l. ſi totas. 5. & l. ſi liqueat. 8. C. de inoffic. donat. iunct. l. ſi vnquam. 8. C. de reuoc. donat.* In ſumma cùm illo ipſo pacto dotali conuenerit, vt ſi quæ filiæ ex dicto D. Marchione ſupereſſent, aut ex eius maſculis, prouideretur eis de dote congrua, quæ loco legitimę futura eſſet, apparet nihil cauſæ eſſe, cur aut ab initio videri debeat inutile, aut ex poſt-facto reuocãdum: cùm in poteſtate ſit cuiuſlibet quam velit legem bonis ſuis dicere, ſiue per contractum, ſiue per ſpeciem vltimę voluntatis, dum ne qua fraus legitimæ liberorum fiat, *d. l. ſi totas. l. ſi mater. 7. & paß. eod. tit. l. Titia. 37. §. Imperator, de legat. 2. l. vlt. D. de bon. damnat.*

Applicatio *l. vnic. C. de inoffic. dotib.*

Inofficioſæ donationes aliter reuocãtur cùm in liberos collatæ ſunt, aliter cùm in extraneos.

Probatur dotẽ à Theodoro conſtitutã ſub condicione filiæ Violãdæ de toto Marchionatu Montiſferrati, nõ fuiſſe inofficioſã.

PLACET tamen, quod Scriptores noſtri pluribus cùm rationibus, tùm authoritatibus probarunt, Etiamſi pactum illud fuiſſet de futura ſucceſſione, nõ eo minùs tamen valiturum. Primùm tanquam de certis bonis &

Rationes quib. defendi poteſt pactum dotale, de quo agimus, validum eſſe, etiam præſuppoſito quòd ſit de futura ſucceſſione.

Prima ratio.

Pactum de futura ſucceſſione valet, ſi factū ſit de certis bonis & ſingularibus, non de vniuerſa ſucceſſione.

ſingularibus factum, non de ſucceſſione vniuerſali, vt per Brunum, *conſ.135.per tot.* & Pariſ. *conſ. 26. num. 81. & 88.* vbi dicit communem *lib.2.* Guill.Bened. *in verb.duas habens filias, num.217.* Apoſtill.ad Alex. *conſ.83.num.6.lib.2. & conſ.28.num.11.lib.3.*

Secunda ratio ſumpta ex eo, quòd in feudis valet pactum, etiam de futura ſucceſſione deferenda.

SECVNDÒ, tanquam diſponens de feudo, in quo placet valere tale pactum, etiam de futura ſucceſſione deferenda. Brunus poſt Baldum, Aluarotum, & alios per eum citatos, *d.conſ.135.* Bart. *in Auth.poſt fratres, C. de legit.hered.* ex §.*filiæ, tit.8.de ſucceſſ.feud.lib.1.& tit. de eo qui ſibi, vel hered.ſuis maſcul.& fœm.lib.2.* Afflict. *in §.ſi quis inueſtierit, de feud.dat.inuicem leg.commiſſ.tit.27.lib.1.*

Tertia ratio ex eo, quòd pactū de futura ſucceſſione valet, ſi ſit iuratum.

TERTIÒ, tanquam iuratum, ex eodem Bruno *d. conſ.135.col.5.& 6.* Iaſ. *in l.ſtipulatio hoc modo concepta.61.de verb.oblig.num.12.* Bald. *ad §.moribus, tit.26.ſi de feud.content.ſit int.dom.& vaſall.agnat.lib.2.* Guid.Pap. *conſ.31.nu.2.& ſeqq.* Bened. *in d.verb.duas habens filias, num.194. & 201.verſ.& ſunt talia pacta.* Nec enim eſt tale iuſiurādum cōtra bonos mores naturales, cùm non inducat votum captandæ mortis, cùm ſit ex voluntate illius de cuius bonis interponitur, *l.vlt.* vbi Bart. *C.de pact.* Idem Bart. *in d. l. ſtipulatio. num.5. in fin.* Pariſ. *d.conſ.26.num.114. lib.2.*

In Principes nō cadit ſuſpicio voti captādæ mortis alienæ.

Præter id quod alienum eſt à dignitate Principum, & ſacrilegio proximū tale aliquid de iis ſuſpicari, vt eiuſmodi voto captandæ inuicem mortis alienæ ſe obligent. Iaſ. *conſ.1.num.20.* Bened. *d.num.201.*

Quarta ratio. Pactum de futura ſucceſſione, ſi ſit factum ex cauſis honeſtiſſimis, valet.

QVARTÒ, quòd factum eſſet ex cauſis honeſtiſſimis, maximè verò ad inuitandum Aymonem Comitem Sabaudiæ, vt cum Violanda filia Theodori matrimonium contraheret: Bald. Aluar. & alij *ad d.tit.26.ſi de feud.fuer.cont.* §.*filij nati*, Oldrad. *d.conſ.139.verſ.ſed contrarium*

rium magis, Socin. Iun. *conſ. 65. num. 54. lib. 2.* Pariſ. *d. conſ. 26. num. 101. verſ. ex quibus patet.*

SED magis placet, quod iidem Scriptores noſtri reſpondent, Pactum hoc, de quo tractamus, ideò maximè iuſtum & validum cenſeri debere, quòd etiamſi de futura ſucceſſione factum eſſet, quod nos negamus; non tamen eſſet de ſucceſſione conferenda & obuenienda, ſed tantùm de conſeruanda. Quo caſu communis & receptiſſima interpretum ſententia eſt, non eſſe pactum improbatum, tanquam quòd ſit fauorabile, multoque fauorabilius, quàm quod fit ad acquirendam ſucceſſionem. Vix enim eſt vt quiſquam ſibi hereditatem acquirat, aut quid aliud, quin alicui noceat; vel in hoc ſaltem quòd acquirendi ius & occaſionem alij præripit. Qui verò id agit vt ſpem ſuccedēdi ſibi delatam conſeruet, nemini certè facit iniuriam. Ita Bartol. *in d. l. vlt. num. 3. in 2. membro distinctionis, C. de pact.* Vbi dicit quod magis eſt, ſi quando is, qui alioquin haberet ius ſuccedendi, priuetur eo iure propter aliquem iuris rigorem, poſſe illum proſpicere per pactum, ſi modò paciſcatur cum eo qui de iis bonis potuerit diſponere teſtando, *per text. in §. fin. Inſt. de legit. agnat. ſucceſſ.* Secus, inquit, ſi non potuerit, *ex d. tit. 8. in princ. de ſucceſſ. ſi ud.* Idem addit *num. 4.* Sicubi extet ſtatutum diſponēs quòd filia dotata non ſuccedat patri ab inteſtato extantibus maſculis; & filia, tempore quo nuptui traditur, faciat pactum cum patre vt poſſit ſuccedere ab inteſtato, tale pactum valere tanquam conſeruatiuum ſucceſſionis filiæ, remouens obſtaculum ſtatuti ad reſtituendum ius commune: eamque Bartoli ſententiam ſequuntur omnes ferè quotquot ad eam legem ſcripſerunt.

Quinta ratio ſumpta ex eo, quòd pactum hoc ſi eſſet de futura ſucceſſione, eſſet de cōſeruāda illa, non de deferēda, cuiuſmodi pacta valēt.

Nemini facit iniuriā, qui ſpē ſuccedendi ſibi delatam conſeruat per pactum.

Valet pactum filiæ, vt poſſit ſuccedere patri ab inteſtato, cui alioqui ſuccedere ex ſtatuto, maſculis extantibus, nō poſſet.

Digitized by Google

Applicatio cõcluſionis Doctorũ ad facti noſtri ſpeciem.

Violanda manſiſſet in perpetuum excluſa, ſi non fuiſſet ei conſeruata per pactum capacitas ſuccedendi.

Pactum, de quo tractamus, cõſeruatoriũ fuit potiùs, quàm acquiſitorium ſucceſſionis feudi.

Qui poteſt diſponere teſtando, poteſt & paciſcendo.

QVID verò dici pro nobis potuit accommodatius? Erat Violanda Theodori filia, & ſponſa Aymonis Comitis capax ſuccedendi patri ſimul cum maſculis ex iure communi: excluſa tamen per maſculos iure feudali, ex quo, quandiu maſculus aliquis ſupereſt, admitti filia nunquam poteſt. Rurſum erat capax illa ſuccedendi ex iure feudali, táquam cõprehenſa in prioribus inueſtituris, ex quibus vocabantur fœminæ, ſaltem poſt maſculos, & ipſis deficientibus: & tamen quia fuerat illa ſemel excluſa, nunquam potuiſſet vlteriùs ſuccedere, manſiſſetque in perpetuum excluſa ex rigore eiuſdem iuris feudalis, per textum *in tit. 6. Epiſcop. vel Abbat. vel Abbatiß. vel dom. pleb. feud. dar. non poſſ. ſ. quinetiam.* niſi per pactum, de quo agimus, fuiſſet ipſi, ipſiúſque maſculis reſtituta capacitas ſuccedendi in defectum maſculorum, per quos excluſa fuerat. Fuit ergo pactum hoc conſeruatorium potiùs, quàm acquiſitorium ſucceſſionis feudi: & quidem ab eo factum, qui de feudo Marchionatus poterat diſponere pro arbitrio, etiam teſtando, & per ſpeciem quamlibet vltimæ voluntatis, vt in præcedẽtibus probauimus. Quidni igitur paciſcendo, iuxta ſupradictam Bartoli traditionem? Nam & iam antea Ioannes vltimus maſculus ex linea Aledrami heredem inſtituerat ſororem ſuam Violandam, matrem Theodori: eáque via fuit transferendi Marchionatum à linea maſculina Aledrami in lineam Paleologorum. Quo exemplo potuit ſanè ſimiliter Theodorus inſtituere Violandam filiam ſuam, ſi voluiſſet, adeoque præferre illam maſculis: Quanto magis in defectum lineæ maſculinæ Paleologorum, transferre Marchionatum in illuſtriſſimam Sabaudiæ familiam?

TACEO

Recenſentur quamplurimæ conuentiones aliæ perſimiles ei, de qua diſputamus, factæ tam ab eodem Theodoro Paleologo, quàm ab eius anteceſſoribus, & ſucceſſoribus.

Taceo pleraſque alias ſimiles conuentiones factas tam ab ipſo Theodoro, quàm ab aliis eius deceſſoribus & ſucceſſoribus Marchionibus Montisferrati. Inter quas illa eſt,quam ſuprà retulimus factá à Theodoro cum Philippo Principe Achaiæ,in tractatu ſponſaliorum, quæ contrahi ſperabantur inter vnum ex filiis ipſius Philippi & ipſam Violandam: & inter Ioannem filium Theodori, & vnam ex filiabus dicti Philippi Principis Achaiæ anno *1323.* quamuis ea ſponſalia effectum nõ habuerint.

Pactio facta per Guillielmũ VII. cognomẽto Magnum cũ Alphonſo Rege Caſtellæ.

Item illa quæ per Guillielmum ſeptimum cognomento Magnum inita eſt,cum Alfonſo decimo Rege Caſtellæ, in contractu matrimonij celebrati inter Margaretam filiam Guillielmi, & Ioannẽ filium Alfonſi,18. Octobr.*1261.* quæ tamen nec ipſa effectum habuit, quia condicio pacti defecit, ſuperſtite ex dicto Guillielmo, eius filio Ioanne,qui fuit vltimus de linea Aledrami, quique ob eam cauſam inſtituit poſtea dictam Violandam ſororem ſuam matrẽ Theodori.

Pactio facta per Guillielmũ Paleologũ cum Ludouico Marchione Saluciarum.

Item illa quam Guillielmus Paleologus fecit cum Ludouico Marchione Saluciarum, cùm ei Ioannam filiam ſuam nuptui traderet, interueniente conſenſu Bonifacij fratris,qui tùm erat Marchio;& qui tamen eum conſenſum poſtea reuocauit, atque ita irritum pactum fecit, *iuxta l. fin. C. de pact.*

Alia pactio facta per Bonifacium, Guillielmi fratrem eũ Carolo, Duce Sabaudiæ, & Blanca de Mõteferrato.

Illa denique, quam dictus Bonifacius,Guillielmi frater, fecit in contractu matrimonij inter Carolum I. Sabaudiæ Ducem,& Blancam de Monteferrato,neptem Bonifacij, ex dicto Guillielmo fratre,anno *1481.* In quibus omnibus pactionibus videas id actum & conuentum,vt in ſimilem caſum defectus maſculorum ex linea maſculina deſcendentium, ſuccederent in toto Marchionatu fœminæ & maſculi

deſcen

Ex tot actuum multiplicatione inducitur, & probatur totius familiæ conſuetudo.

deſcendentes ex fœminis. Ex qua tot actuum multiplicatione apparet fuiſſe illam familiarem Marchionum Montisferrati conſuetudinem, vt de illo feudo diſponerent in fauorem fœminarum, & maſculorum ex fœminis deſcendentium, non minùs paciſcendo, quàm teſtando. Conſtat enim ex frequentia actuum, etiam extraiudicialium, induci conſuetudinem in familia ſic paciſcendi & contrahendi, ſi modò familia illa habeat merum & mixtum imperium: quod habuerunt iam inde ab initio Marchiones Montisferrati, vt pluribus tractat Brun. *conſ. 137. col. 1. & 2.* poſt Bart. *in repet. l. de quibus. col. 6. verſ. ſecundò videamus, D. de legib.* & conſequenter valere pactum ex tali conſuetudine, iis etiam caſibus, in quibus alioqui ex mera iuris ratione non valeret: Bald. *in d. l. de quibus. verſ. item non valet pactum. & in §. filij, tit. 26. ſi de feud. fuer. content. int. dom. & vaſall. agnat.* vbi eſt text. expreſſ. *& in l. pactum. 3. in 2. oppoſſ. C. de collat.* Bart. *conſ. 72. incip. Ex facto proponitur, verſ. præterea per ſtatutum, per text. in tit. 29. de filijs nat. ex matrim. ad Morganat. contr. lib. 2.* Sũt enim ſemper tolerabilia quæ vetus conſuetudo adprobauit, *l. Imperatores. 13. in fin. D. de pollicit.* Nec tantùm in perilluſtri familia Marchionum Montisferrati, ſed in tota paſſim Italia; maximè verò in Gallia Ciſalpina, adeoque toto ferè terrarum orbe inualuiſſe conſuetudinem hanc inter nobiles omnes; ſed præſertim inter illuſtriores & potentiores viros; multo magis inter Principes, vt ab iis poſſint fieri pacta de ſuccedendo, vel non ſuccedendo, ſaltem quod ad iuriſdictiones, & feuda dignitatem habentia, potiſſimùm in contractibus matrimoniorum, qui contractus familiarum ſunt potiùs, quàm priua-

Pactum de futura ſucceſſione valet ex cõſuetudine, iis etiam caſibus, quibus alioqui ex iuris ratione non valeret.

Pacta de ſuccedendo, vel non ſuccedẽdo, præſertim in feudis & dignitatibus, valent de generali conſuetudine inter familias illuſtres, maximè verò Principes: potiſſimùm ſi facta ſint in tabulis dotalibus.

Digitized by Google

priuatorum nuptias ineuntium teſtantur noſtri ferè omnes vno ore ad *l. licèt. 19. & ad l. pactum quod dotali. 11. C. de pact.* Io.Papon. *in Syntagm.lib. 20. tit. 2. Arreſt. 1.* Guill.Bened. *in Rep. c. Raynutius, in verb. duas habens filias, num. 197.* Facit Leonis *Nouell. 19. de pact. patern. ex quo hered. futur. fil.* quæ licèt contraria iuri communi, vſu tamen & praxi recepta eſt, Andr. Tiraq. *in tract.de iur.primig.quæſt.7.in fin.*

Replicatio ad reſponſionem quam adferunt Mantuani, ex eo quod in dotali pacto, de quo tractamus, conſenſus maſculorũ, qui in feudo ſuccedere poterant, non interuenerit.

NEC eſt quod quis dicat, ſupradictam Bartoli diſtinctionem ad *d.l.vlt.* eo tantùm caſu poſſe procedere, quo maſculorum conſenſus ad patris paciſcentis voluntatem accedat. Ne alioqui ius quæſitum maſculis, ſaltem in ſpe probabili, ex diſpoſitione ſiue ſtatuti, ſiue inueſtituræ, aut iuris feudalis, iis inuitis & non conſentientibus auferatur, contra *l. vlt. D.de pact.l. ſi poſt mortem.10. §. fin. de bonor. poſſ. contr.tabul.* vt contra Bartolum Baldus, Caſtrenſis, Alex.& alij plerique ratiocinantur, *in d. l. vlt. C. de pact.* Nam præter id, quòd frequentior ſententia eſt pro Bartolo, vt maſculorum conſenſus non magis requiratur in pacto patris, quàm in eius teſtamento, quod certum eſt ex alieno arbitrio pendêre nec poſſe, nec debere, *l.illa inſtitutio.32. l. captatorias. 70. D. de hered. inſtit.* quemadmodum atteſtantur Roman.Iaſ.Dec. Cagnol. & recentiores ferè omnes ſcribentes ad *d. l. vlt. C. de pact.* Ratio illa efficaciſſima eſt pro tuenda opinione Bartoli, quòd cùm ſtatutum excludit fœminas à ſucceſſione inteſtati, propter maſculos; non tamen adimit parentibus poteſtatem teſtandi & prouidendi filiabus per teſtamentum. Ergo, inquiunt, neque per pactum, *ex l. ſeruum filij.44. §. eum qui chirographum, de legat. 1.* Nec enim debet Prætor minùs

Confirmatur ſententia Bartoli magis cõmuniter probata ab Interpretibus, quòd in pacto dotali maſculorũ cõſenſus non fuerit neceſſarius.

ſubſequi patris quàm legis & ſtatuti voluntatem, vt in ſimili ſcribit Papinianus, *in l. pater. 10. §. 1. ad fin. D. de captiu. & poſtlim.* Et quamuis in eo videatur diſſimilis eſſe ratio ſucceſſionis ſtatutoriæ, & feudalis, quòd ſtatuta non excludũt filias niſi à ſucceſſione inteſtati: ius verò feudorũ excludit eas etiam à ſucceſſione teſtati: id tamẽ nõ obtinet in feudo improprio, quod quis acceperit pro maſculis & fœminis, cũ libera facultate de eo diſponẽdi inter viuos, & in vltima voluntate etiam in extraneos, quale hoc eſſe de quo diſputamus ſuprà oſtendimus ex verbis primæ inueſtituræ Ottonianæ. Potuit igitur de eo diſponere Theodorus in fauorem filiæ Violandæ, etiam exiſtentibus maſculis, ſi voluiſſet: ergo & paciſci: maximè verò cùm nihil pactus ſit in fauorem filiæ, & maſculorum ex ea deſcendentium, niſi in eum caſum, quo maſculos omnes per lineam maſculinam deſcendentes defeciſſe contingeret; vt appareat nullam eum maſculis ſuis iniuriam, nullúmque damnum intuliſſe. Sed etſi damnum in eo aliquod eſſet maſculorum, cùm tamen facta ſit ea pactio in contractu dotali, & in augmentum dotis, vt inſtrumenti verba ſonant, cogendi ſunt maſculi conſentire ei quod pater fecit. Multo magis maſculorum heredes extranei: adeò vt abſentibus iis, vel nolentibus conſentire, dominium bonorum ipſo iure transferatur in mulierem, ne maneat indotata, vt eleganter & diſertè ſcriptum eſt *in d. l. ſi ego. 9. §. ſi res, D. de iur. dot.* qui textus hanc noſtram quæſtionem in terminis, vt aiunt, decidere videtur: tantóque certiùs in propoſito, quòd feudum hoc etiam aduerſarij noſtri fatentur eſſe hereditarium. Quo caſu nemo dubitat quin maſculi, iidemque heredes paciſcentis, teneantur

[Margin notes:]
[1] Pactum, quòd filia poſſit ſuccedere deficiẽtibus maſculis, nullam maſculis facit iniuriam.

Feudum hereditariũ poteſt & per teſtamẽ-

neantur ſtare pacto defuncti, perinde atque alij heredes extranei quilibet, vt poſt alios concludit Roman. *in d.l.vlt.C.de pact.ex vulg.l.cùm à matre.14.C.de rei vindic. l.vlt.§.in computatione,C. de iur.delib. l.ex qua perſona. 149. de regul.iur.* Sed ſunt ſuperuacuæ omnes iſtæ quæſtiones ad validitatem pacti, de futura ſucceſſione pertinentes; cùm pactum, de quo agimus, nullomodò tale ſit, vt de futura ſucceſſione & hereditate Theodori ſiue acquirenda, ſiue conſeruanda cogitatum ſit; ſed tantùm de toto Marchionatu in dotem filiæ à patre conſtituẽdo, ſub condicione, quæ licèt non niſi multis poſt Theodori mortem ſeculis extiterit; poterat tamen adhuc eo viuo exiſtere, vt appareret non eſſe pactum illud ex eorum numero, quæ ideo non valent, quòd ſint vice teſtamẽti, vt loquitur *d.l.hereditas.5.C.de pact.conuent.* Neque ſanè ad hanc rationem noſtram, iam ſatis ſuperque in ſuperioribus comprobatam, reſponderi quicquam poſſe arbitramur, quàm eo magis mirandum eſt ab iis, qui ante nos ſcripſerunt, aut omninò prætermiſſam, aut minùs exactè propoſitam fuiſſe.

tum, & per pactum alienari in prẹiudicium vocatorum, ſi ſint heredes paciſcentis.

ILLA maioris momenti videtur eſſe obiectio, quam ex iure feudorum aduerſarij deſumunt, quòd non potuerit Theodorus paciſci de feudo in prẹiudicium ſucceſſorum, *ex cap.1.de alien.feud.pater.tit.39.lib.2.* vbi diſertè ſcriptum eſt, Alienationem feudi paterni non valere etiam ex domini voluntate, niſi agnatis cõſentientibus, ad quos beneficium quandoque ſit reuerſurum: Nec in filiam vaſallum poſſe feudum confirmare, agnatis non conſentientibus, vel poſtea ratum non habentibus. Cui ſimile eſt quod ait text. *in tit.8.de ſucceſſ.feud.lib.1.* in illis

Alia obiectio Mãtuanorum, ex eo deſũpta, quòd non potuerit Theodorus paciſci de feudo Marchiẹ in prẹiudicium ſucceſſorum.

verbis. [*Nulla ordinatione defuncti in feudo manente, vel valente*:] & quod apertiùs *tit. 9. qualiter olim poter. feud. alien. §. donare*, nullius Curiæ conſuetudine receptum eſſe, vt vaſallus donare feudum poſſit, aut pro anima iudicare, aut in dotem pro filia dare. Cùm itaque feudum de quo agitur ſit paternum, &, quod magis eſt, antiquum, vt ex ipſa Theodori inueſtitura conſtat, non videtur potuiſſe Theodorus paciſci de feudo in præiudicium vocatorum maſculorum, qui tali pacto non conſenſerunt.

Reſponſiones variæ ad ſupradictam obiectionem.

VERVM facilis reſponſio eſt ex ſuperioribus: Nempe, imò verò potuiſſe Theodorum, qui primus fuit inueſtitus ex linea Paleologorum, & quidem ad exemplum primæ inueſtituræ Ottonianæ Aledramo factæ de toto Marchionatu, pro arbitrio diſponere in fauorem filiæ Violandæ, & maſculorum ex ea deſcendentium.

Prima reſponſio.

Violanda filia Theodori fuit ex perſonis in vtraque inueſtitura & Ottoniana & Henriciana cõprehenſis: & quotquot maſculi ex ea deſcenderunt.

PRIMVM, quia cùm eſſet Violanda ex deſcendentibus non modò Theodori, ſed etiam Aledrami, per mediam perſonam auiæ ſuæ Violandæ, quę fuerat mater Theodori, & ſoror Ioannis vltimi Marchionis ex linea Aledrami, non poteſt negari quin eſſet de numero perſonarum in vtraque inueſtitura comprehenſarum, & quotquot ex ea maſculi deſcenderunt. Non poteſt igitur videri, factam fuiſſe pactionem in præiudicium vocatorum, cùm facta ſit in fauorem deſcendentium, qui ſunt ex vocatis. Neque hoc caſu locum habent textus in cõtrarium allegati: ſed tunc tantùm cùm diſpoſitio facta eſſet in fauorem perſonarum penitùs extranearum, nec in inueſtituris comprehẽſarum: Puta ſi quis

ſi quis vellet vocare fœminas, aut maſculos ex iis deſcendentes, ad feudum prorſus maſculinum, aut filiæ ſuę feudum tale in dotem dare: quod certè niſi cõſentientibus agnatis fieri nullomodò poſſet, ne quidem volente domino, *d.tit.39.de alien.feud. patern. & d.§.donare.* Denique in feudo proprio & verè recto id locum habet, non in improprio, quod poſſit etiam in fœminas tranſire, & de quo permiſſum ſit vaſallo diſponere quomodò voluerit.

SECVNDA igitur reſponſio eſt, quòd feudum hoc, de quo quærimus, eſt improprium & alienabile, ad nutum & voluntatem vaſalli [*omnium contradictione remota.*] Quæ verba, iunctis maximè præcedentibus, *& quicquid decreuerit animus faciendi,*] omnem prorſus neceſſitatem tollunt exigendi conſenſus ſiue agnati, ſiue domini; etiamſi in perſonas omninò extraneas facta eſſet alienatio: Pariſ.*conſ.2.num.17.& ſeqq.& conſ.3.num.8.& ſeqq.vol.1.* Crauet. *conſ.256. col.3.verſ.ſed hic dubitatur,* Collegium Bononienſe inter conſ. Matuæ, *conſ.15. num. 51. 59. & 60.* Ad quid enim prodeſſent tam multa tamque enixa verba ſupradicta, ſi non feudi naturam alterarent? Quid verò iuſtius, aut tolerabilius facere poteſt is, qui liberam de feudo diſponendi facultatem habet, quàm ſi feudum det in dotem filiæ, & quidem in eum duntaxat caſum quo lineam totam maſculinam defeciſſe contingeret? Nam quemadmodum quod per ſe licitum eſt, ſolet fieri illicitum ſi in tempus illicitum conferatur, quia non tam diſpoſitionis tempus ſpectandum eſt, quàm illud in quod confertur

Reſponſio ſecunda, ex natura feudi de quo agimus, quod eſt impropriũ & alienabile.

Nulla fauorabilior poteſt eſſe feudi alienatio, quàm ſi datũ ſit in dotem filiæ, in eũ caſum, quo lineã totã maſculinam deficere contingeret.

Digitized by Google

diſpoſitio, *l. quod ſponſa. 4. C. de donat. ant. nupt. l. Stichus. 39. D. de manum. teſtam. cum ſimilib.* Ita è contrario id quod alioquin eſſet illicitum, pro licito haberi debet, quoties in tempus licitum confertur, *l. ſi eum. 9. §. vlt. & l. ſeq. D. de donat. int. vir. & vxor.* Atqui dubitare nemo poteſt, quin potuerit Theodorus, ſi pacti dotalis tēpore maſculos nullos, nec poſteà vnquam habuiſſet, feudum dare in dotem filiæ, & omnibus maſculis ex ea deſcenſuris. Quis enim conſenſus requiri potuiſſet agnatorum, aut maſculorum, qui nulli fuiſſent? Idem ergo dicēdum eſt in illo etiam caſu, qui in pactionem deductus eſt, vt potuerit feudum Marchionatus dare in dotem filiæ, & maſculis ex ea deſcendentibus, in illum ſaltem caſum, quo maſculi omnes per lineam maſculinam deſcendentes extincti eſſent. Cùm nihil poſſit intereſſe, an ea conuentio facta ſit nullis maſculis exiſtentibus; an verò ea lege, vt nullum niſi poſt maſculos omnes extinctos, effectum haberet. Quemadmodum qui fundum aliquem in familia relinquere iuſſus eſſet, nihil contra fideicommiſſum, teſtantiſque voluntatem faceret, ſi fundum illum alicui extraneo relinqueret in eum caſum, quo nemo amplius de familia ſupereſſet, quamuis teſtamenti tempore aliqui adhuc extarent, *arg. l. qui ſolidum. 78. §. prædium, de legat. 2. l. 2. C. quand. dies legat. ced.*

Nihil intereſt an feudum datum ſit in dotem filię, nullis extātibus maſculis: an verò extātibus quidem maſculis, ſed in eum caſū dūtaxat quo extincti omnes forent.

Simile de fideicommiſſo, quod quis in familia relinquere iuſſus eſt.

TERTIA reſponſio eſt, Feudum hoc de quo tractamus non modò improprium eſſe, ſed etiam hereditarium: cùm in omnibus inueſtituris, præſertim verò in ea quam accepit Aledramus ab Ottone, inſerta reperiantur hæc verba, [*pro ſe & heredibus ſuis:*] quo caſu nemo dubitat quin feudum ſit hereditarium, vt ex-

Reſponſio tertia ex eo, quòd feudum, de quo tractamus, ſit hereditarium.

ex communiore Interpretum ſententia concludit Iul. Clar. *in §. feudum, quæſt. 9.* poſt Afflict. *in tit. 5. quibus mod. feud. amitt. lib. 1. num. 74.* & Curt. *de feud. 1. part. princip. quæſt. 8. col. 6.* Imò verò etiamſi nihil de heredibus dictum ſit, ſi modò nihil etiam de filiis dictum inueniatur, feudum præſumitur hereditarium, vt poſt Bald. Raph. Cuman. Alex. Curtium, & alios ſcribit Pariſ. *d. conſ. 3. num. 8. & ſeqq. lib. 1.* Neque in hoc probando valdè laborandum eſt, cùm in eo aduerſarij quoque noſtri conſentiant. Atqui quoties feudum eſt hereditarium, illud etiam conſtat non poſſe maſculos ſuccedentes improbare factum defuncti cuius ſunt heredes, *d. l. cùm à matre. 14. C. de rei vindic. l. vlt. §. in computatione, C. de iur. delib. l. ſi ab eo. 7. C. de liber. cauſ.* Adeò vt quamuis feudum tale ſit, in quo ſolus primogenitus ſuccedere debeat; ſi tamen ſit hereditarium, cogendus ſit etiam primogenitus ſuccedens in tali feudo ea omnia ſeruare, rataque habere quæ prædeceſſores geſſerunt, vt poſt Franciſc. Curtium, Martin. Laudenſem, Alex. & alios quamplures tractat Pariſ. inter Conſilia Mantuæ, *conſ. 9. num. 88. & 148.* Cùm ergo Sereniſſimi Duces Mantuæ ſint heredes, per mediam perſonam Margaretæ, quæ fuit ſoror Io. Georgij vltimi Marchionis, præcedentium omnium Marchionum, maximè verò Theodori, qui pactum illud iniit, de quo nunc diſputamus; planè cõſequens eſt, vt ei pacto ſtare teneantur tanquam heredes; aut feudum amittere, ſi heredes non ſint, *d. tit. an agnat. vel fil. defunct. 45. lib. 2.* quem textũ negant omnes procedere in feudo hereditario, vt iã ſuprà ſcripſimus, & probauimus. Nec proinde neceſſe eſt in eã facti quæſtionem venire, quam aduerſarij inijciunt, vtrum Guilielmus

In feudo hereditario maſculi deſcendentes & vocati non poſſunt improbare factũ defuncti.

Tit. *An agnat. vel fil. defunct.* non procedit in feudo hereditario.

lielmus Marchio repudiauerit hereditatem Ioannis fratris ſui, necne. Nam præter id quod noſtri adfirmant, & ex actis conſtat, repudiationem illam non niſi verbalem fuiſſe: Reuera autem Guillielmum bona Ioannis omnia quæ repudiare ſe dicebat, ſemper poſſediſſe; quæ res irritam facere ſolet repudiationem, tanquam ſimulatã, tùm quoque cùm non niſi per ſuppoſitam alterius perſonam continuata poſſeſſio eſt, *l. ſi is qui bonis. 91. D. de acquir. hered. l. 1. & 2. C. eod. l. ſicut. 8. §. ſuperuacuum, D. quib. mod. pign. vel hypoth. ſoluit.* parum refert an Guillielmus heres fuerit Ioannis tùm vltimi anteà poſſeſſoris, dummodò heres fuerit Theodori, quomodo fuit per mediam perſonam Ioannis Iacobi patris, & Theodori aui, aliorúmque anteceſſorum, vſque ad Theodorum primum, qui primus fuit ab Henrico VII. inueſtitus. Nam ſi nec Theodori noſtri heres fuit, feudum proculdubiò repudiata hereditate retinere non potuit, *d. tit. 45. an filius, vel agnat.* Iul. Clar. *in d. ſ. feudum, quæſt. 9. verſ. ſed quæro an oporteat,* poſt Alex. *conſ. 10. num. 8. lib. 3.* & Brun. *conſ. 135. col. 17. verſ. quod comprobatur, quia in feudo hereditario*: Nec rurſum impugnare factum Theodori, cui heres fuerit, ſiue mediatè, ſiue immediatè: cùm generaliter verum ſit quod Paulus ſcribit *in l. ſi quis filiumfamilias. 7. ſ. 1. D. de acquir. hered.* In omni ſucceſſione illum qui ei heres extitit, qui Titio heres fuit, Titio quoque heredẽ videri, nec poſſe Titij omittere hereditatem, *l. 3. D. de hered. petit. l. vlt. C. de hered. inſtit. l. heredis appellatio. 65. l. heredis 170. de verb. ſignific.*

Non potuit Guillielmus retinere feudũ Theodoro cõceſſũ, ſi nõ fuit heres Theodori.

Sed neque dici poteſt data nullitate pacti dotalis ob deficientem conſenſum Imperatoris, vt aduerſarij ſuppo

Duplicatio ad replicationem aduerſariorũ.

ſupponunt,non teneri heredem adprobare factum defuncti, quæ vna eſt ex limitationibus *ad d. l. cùm à matre. C. de rei vindic.* teſte Oſaſch. Cacher. qui plures allegat *Deciſ. Pedem. 180.* Illud enim priùs probandum eſt quod habent illi pro vero, nos autem falſum eſſe probauimus,nullius momenti fuiſſe pactum dotale,de quo contendimus. Validum enim fuit & iuſtum, tanquam quod matrimonio contrahendo cauſam dederit inter Aymonem Com.Sabaudiæ, & Violandam filiam Theodori:nec fuit neceſſarius cõſenſus Imperatoris, cũ eo pacto nihil factum ſit,niſi quod per vtramque inueſtituram & Ottonianam,& Hericianam licebat. Quod enim ſemel Principi placuit,perpetuum legis vigorem habet,*l.1.D. de conſtit.Princip.* Neque nouus Imperatoris conſenſus exigendus fuit in eo faciendo, quod fieri iure potuit,*l.Imperatores.30.D.de reb. author. Iudic. poſſid.* & cui iam ſuum ſemel accomodauerat conſenſum;cùm nihil interſit an voluntas præcedat, an ſubſequatur,*l.ſi autem.10.§.de aqua & aquæ pluu. arc.* Ideò namque voluntas domini exigitur, ne dominus ignorans iniuriam accipiat: nullam autem poteſt videri iniuriam accipere, qui ſemel voluit, vt in ſimili ratiocinatur Paulus, *in l.in diem.9.§.1.eod.tit.* Id enim duntaxat cauere vaſallus debet, ne quid faciat contra formam inueſtituræ, & ſuprà quàm ei per leges inueſtituræ liceat. In quo non poteſt videri Theodorus peccaſſe, quem inueſtierat Henricus,vt Marchionatum teneret, eo penitùs iure, & ea forma, quo, & qua anteceſſores ipſius tenuerant: vt habent verba inueſtituræ.Anteceſſores autem ipſius, qui fuerant ſucceſſores Aledrami,tenuerant eo iure ex prima inueſtitura Ottoniana, vt poſſet feudum

Non eſt neceſſarius conſenſus Imperatoris ad validandum pactum, quod de feudo initum ſit, ſecundum legem feudi.

Nihil aliud cauere vaſallus debet, niſi ne quid faciat cõtra formam inueſtituræ.

Digitized by Google

tranſire ad familias vtriuſque ſexus, id eſt, ad maſculos & ad fœminas, & vt de eo poſſent diſponere pro arbitrio, tam inter viuos, quàm in vltima voluntate, omnium contradictione remota. Quid ergo fecit Theodorus contra inueſtituram, cùm in dotem dedit propriæ filiæ, pro ea, & eius maſculis totum Marchionatum, in eum caſum quo maſculinam ipſius Theodori lineam omnino deficere contingeret?

Reſpōſio quarta.

QVARTA reſponſio eſt, Succeſſores, quorum voluntatem & conſenſum exigunt aduerſarij, & dicunt interuenire debuiſſe ad validitatem pacti huius dotalis, ſatis ex poſtfacto conſenſiſſe, cùm paſſi ſint per tot ſecula poſſeſſionem caſtrorum Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, quæ partem integralem Marchionatus conſtituebant, manere penes Comites & Duces Sereniſſimos Sabaudiæ in hodiernum vſque diem: non alio vtique iure, quàm dicti dotalis pacti, cùm nullum aliud ius vnquam habuerint Sereniſſimi Duces & Comites Sabaudiæ in dictis caſtris, niſi quod ex pacto illo dotali quæſitum ipſis fuit. Quis enim aut ignoraſſe illos dicat, quod omnes viderunt & ſciuerunt, *l. regula. 9. §. ſed facti, D. de iur. & fact. ignor. l. ſed ſi pupillus. 11. §. proſcribere, D. de inſti. act.* aut ſcientes & patientes per tot annos non ſaltem tacitè conſenſiſſe, & à Theodoro factas conuentiones adprobaſſe: *l. 2. C. de acquir. poſſ.* in poſtremis illis verbis, [*Ipſa tamen rei veritate id conſecutus es, ſi ſciente venditore, in poſſeſſione fuiſti.* Vnde & noſtri omnes vulgare illud brocardicum inferre ſolent, Præſumi quemlibet poſſidere ex titulo præcedēte, &, vt loquuntur, præambulo, vt & *ex l. quædam mulier. 77. D. de rei vindic.*

Sufficit cōſenſum maſculorum, ad feudi ſucceſſionem vocatorum, ex poſtfacto interueniſſe.

Præſumitur quilibet poſſidere ex titulo præcedente.

vindic. Imò verò tùm quoque, cùm nullus præceſſit titulus; ſola tamen longi temporis ſcientia & patientia plerumque pro titulo eſt, vt *l. ſi quis diuturno. 10. D. ſi ſeruit. vindic. l. 2. C. de ſeruit. & aqua.* Maximè verò ſi ſit tanti temporis, cuius initij memoria non extet, vt *in l. 3. §. ductus aquæ, D. de aqua quotid. & æſt. l. vlt. D. de aqua & aquæ pluu. arc.* adeoque centum duntaxat annorum, de qua *in l. vlt. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Nam neque huiuſmodi præſcriptiones requirunt probationem vllam ſcientiæ ac patientiæ alienæ; adeoque nec vllius bonæ fidei; quoniam ex tanti temporis decurſu omnia interueniſſe præſumuntur; etiam quæ extrinſecùs interuenire debuerunt, vt ex ſupradictis locis noſtri communiter notant *ad l. ſciendum. 36. de verb. oblig.* Neque eſt quod quis dicat, Iuſtam eſſe, & probabilem alieni facti ignorantiam, *l. vlt. D. pro ſuo.* Nam præter id quod non habet hoc locum in iis, quæ palam & publicè fiũt, & quæ cæteri omnes ſciunt, *d. §. ſed facti, & d. §. proſcribere.* falſum eſt quantùm ad Theodori filios & ſucceſſores, inter alios videri factam conuentionem, quæ à Theodoro facta eſt, cùm filiam nuptui traderet. Siquidem, vt iam ſæpiùs diximus, contractus matrimoniorum non priuatarum perſonarum contractus ſunt, ſed familiarum, & gentilium vtrimque omnium, propter liberos, qui ex matrimonio ſperantur, cum quibus agnationis & cognationis iura habituri ſunt quotquot ex ea familia & agnatione vel cognatione ſunt. Pacti ergo illius dotalis non poſſunt Theodori ſucceſſores ignorantiam obtendere, non magis quàm facti proprij, *l. quamquam. 7. D. ad S.C. Velleian.*

Longi temporis ſcientia & pátientia plerũque pro titulo eſt, multo magis ſi ſit tẽporis longiſſimi, & immemorialis.

Non requiritur probatio ſciẽtiæ, nec patientiæ, nec bonæ fidei in præſcriptione tẽporis immemorialis.

Cõtractus matrimoniorũ nõ priuatarũ perſonarum contrahentiũ ſunt, ſed familiarũ.

AT nec illud rurſum dici poteſt, Theodori ſucceſſo-

Theodori ſucceſſores nõ po-

Digitized by Google

tuerũt pactum illud dotale partim ſciuiſſe, partim neſciuiſſe.

res ſciuiſſe pactũ illud dotale, quantum ad caſtra Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, nõ etiam quod ad reliquum Marchionatum Montisferrati. Cùm enim non ſolùm in eodem inſtrumento; ſed etiam in eadem inſtrumenti parte conſtitutus fuerit totus Marchionatus in augmentum dotis, ſub condicione illa, ſi quãdoque maſculos omnes ex Theodoro deſcendentes mori contingeret, quis ferat, & propitiis auribus audiat hanc ſcientiæ diuiſionem? *l. non eſt ferendus. 12. D. de tranſact.* vbi Celſus ſcribit, non eſſe ferendum eum, qui generaliter de his quæ in teſtamento relicta erant, tranſegerat; ſi poſtea cauſetur de eo ſolo ſe cogitaſſe quod priore parte teſtamenti; ac non etiam quod poſteriore cõtinebatur.

Qui partem contractus ſciuit, & adprobauit, totũ contractum ſciuiſſe, & adprobaſſe præſumitur.

Et generaliter verum eſt, ex probatione partis induci præſumptionem totius, maximè verò in indiuiduis, *d. l. non eſt.* Boer. *quæſt. 50. num. 18.* poſt Baldum & alios ibi relatos. Prẹſuppoſita verò ſcientia totius pacti dotalis, nec minùs pro dotis augmento, quàm pro dote ipſa, quid abſurdius dici poteſt, quàm Theodori liberos maſculos & ſucceſſores, qui pactum illud adprobarunt, quod ad dotem ipſam attinet, non etiam adprobaſſe quantum ad dotis augmẽtum? Quaſi verò ſeparari hac parte dos poſſit ab ea portione quæ augmenti & additamenti dotalis cauſa data fuit. Contra *d. l. inter ſocerum. 26. §. cùm inter, D. de pactis dotal. & d. l. etiamſi. 8. C. de iur. dot.* Aut quaſi permittendum fuerit dictis maſculis Theodori pactum illud dotale partim adprobare, partim verò improbare; quod eſſet longè abſurdius, *l. nam abſurdum. 6. D. de bon. libert. l. ſi ita ſtipulatio. 39. §. 1. in fin. D. de oper. libert. l. cum quæritur. 16. D. de admin. tutor.* Nec tantum abſurdius hoc eſſet, verùm etiam iniquius, quia non fuerat

Ex probatione partis inducitur prẹſumptio totius, maximè in indiuiduis.

Pactũ illud dotale non potuit partim probari, partim improbari.

Aymo

Aymo pro parte pacti dotalis matrimonium contracturus, *l. tutor vrgentibus.47.§.1.D.de minor.l.ſi quis aliam. 46.§.1.de ſolut.l.Titia.62.& d.l.ſi ego.9.§.ſi res,D.de iur.dot. l.vlt. C. de pact.int.empt.& vendit.* Denique contractus omnes in ſui ſubſtantia, vt & omnes rerum ſubſtantiæ, ſunt indiuiſibiles, licèt materia ipſius contractus ſit plerumque diuiſibilis, *l.cùm ex cauſa.139.de verb.oblig.* Contractus enim quilibet æſtimatur ex concluſione quæ ſemper vnica & indiuidua eſt, *l. dominus. 8. D. de præſcr. verb.* Non eſt igitur quod pactum illud dotale ideo videri nullum poſſit, quia in eo non interuenerit conſenſus maſculorum Theodori, qui eo tempore fortaſſis in rerum natura nondum erant. Et verò quis vnquam audiit cogendum patrem in conſtituenda dote filiæ, conſenſum liberorum ſuorum exigere, etiam in feudo ſucceſſurorum, præſertim quos ille ſibi futuros heredes eo tempore ſperaret, quoſque ſubinde heredes habuiſſet? An non credendus eſt pater quilibet accipere prudens conſilium pro liberis, cùm, vt vulgò iactari ſolet, nullus affectus vincat paternum, *vulg.l.vlt.C.de impub. & aliis ſubſtit.* Aut quid prudentius fieri potuit pro maſculis & fœminis, quàm quod Theodorus fecit, vt maſculi præferrentur fœminis; nec propriæ filiæ teſtatoris, aut maſculis ex ea deſcendentibus locus vllus aperiretur, quandiu vel vnus maſculus extaret deſcendens per lineam maſculinam; deficientibus verò maſculis omnibus, filia teſtatoris filiabus filiorum in eo feudo anteponeretur: nec eo minùs tamen filiabus maſculorum de dote congrua & competēte prouideretur? An non hoc fuit maſculorum iura omnia integra, intactáque conſeruare, maximè verò legitimarum ſucceſſionum feudalium;

Contractuum omnium natura & eſſentia indiuiſibilis eſt.

Prudens conſilium Theodori in eo pacto dotali, de quo diſputamus: & quā benè proſpexerit ille ſuis maſculis, & filiæ & maſculis ex ea naſcituris, & aliis quoque fœminis & filiabus ex maſculo aliquo ſuſcipiendis.

quemadmodum dici ſolet de patre, qui plures habens filios impuberes, ſoli ſubſtituit pupillariter vltimo decedenti? *l. vel ſingulis. 37. de vulg. & pupill. ſubſt.* Aut quænam videri poteſt facta eſſe iniuria maſculis ob vocatas fœminas, non niſi deficientibus maſculis? *l. heredes mei. 57. §. vlt. ad S.C. Treb.* in poſtremis illis verbis [*Deficiẽte verò gradu nepotum, ex cognatis quam velit perſonam eligi poſſe*] Nec ſanè ratio vlla eſt, vt dicamus procedere hoc caſu diſpoſitionem *d. tit. 39. de alien. feud. patern.* exigentis conſenſum agnatorum omnium, qui in feudo paterno poſſint ſuccedere, non ſolùm quòd non procedat in feudo hereditario, quale eſt hoc de quo agimus, vt toties diximus; ſed etiam quia debet ille textus intelligi de feudi paterni alienatione, per quam fiat iniuria aliqua maſculis, & agnatis, qui in eo feudo alioquin eſſent ſucceſſuri. Quod non contingit in hoc caſu, in quo pacti dotalis euentus, effectuſque confertur in id tempus, quo nulli amplius futuri ſint maſculi ex iis, qui capaces ſint ſuccedendi. Præter id quod in maſculis deſcendentibus, & in infinitum deſcenſuris ex alienante, non poteſt fieri vt eorum omnium conſenſus exigatur; cùm non poſſint conſentire, qui nondum ſunt in rerum natura; & ad quos tamen cùm nati erunt feudi ſucceſſio pertinere debeat. Quomodo enim conſentient, qui nec ſentiunt? inquit Pomponius *in l. ſi tibi. 8. §. vnius, de opt. legat. iunct. l. vlt. ſ. vbi autem*, in illis verbis [*Adhibeatur autem etiam filiorum conſenſus, niſi adhuc in prima ætate ſunt conſtituti, vel longè abſunt*] *C. de bon. quæ liber.* De aliis igitur agnatis intelligi textus debet, qui etiam agnati ſint tempore alienationis, & conſequenter nati, vt poſſint conſentire, & ex tranſuerſalibus ſint, non ex deſcendentibus.

Applicatio *l. vel ſingulis. 37. de vulg. & pupill. ſubſt. & l. heredes mei. 57. §. vlt. D. ad S.C. Trebell.*

Explicatio & limitatio *ad tit. de alien. feud. patern.*

dentibus. Nam nec filius propriè patri agnatus proximus eſt, cùm ſit ſuus, *l. ſcripto.7.D.vnde liber.* Diſtinxit enim lex XII.Tab.ſuum heredem ab agnato proximo, iis verbis:[*Si paterfamilias inteſtato morietur, nec ſuus heres vllus erit, agnatus proximus familiam habeto,*] licèt ſuus heres admittatur ex edicto Prætoris, tanquam legitimus, etiam ex capite [*vnde legitimi;*] ex quo & agnati vocantur;ſicut & tanquam cognatus, ex capite [*vnde cognati,*] *l.2.in prin.D.vnd.legit.l.4.§.filius,D.quis ord. in bonor.poſſ.ſeruet.l.1.§.ſed videndum,D.de ſucceſſ.edict.* Neque verò magni momenti eſſe poſſet conſenſus præſtitus à filio, qui propter paternam verecundiam & reuerentiam contradicere patri non auderet, *l. 1. §. quæ onerandæ,D.quar.rer. act. non det.l. penult. D. de furt.* Propter quam cauſam in toto ferè iure noſtro ſic comparatum eſt, vt ſi quando filij, aut filiæ conſenſus exigatur, non tam inſpiciendum ſit,an filius aut filia cõſenſerit,quàm vtrum iuſtam contradicẽdi cauſam habuerit:vt ſi nullam habuit,hoc ipſo ſatis conſenſiſſe intelligatur,dummodò ſciuerit,*l.2.§.vlt.l.dotem.37.D.ſolut.matrim.* Quam verò ſatis iuſtam cõtradicendi cauſam habuiſſent maſculi,in quorum præiudicium nihil à Theodoro factum fuerat, cùm non niſi deficientibus iis omnibus filiam ſuam Violandam, maſculóſque ex ea deſcendentes ad feudi ſucceſſionem inuitaſſet?

Filius præſumitur conſenſiſſe, aut cõſenſurus fuiſſe patri,ſi iuſtã contradicendi cauſam non habuerit.

Maſculi ex Theodoro ſuſcepti nullã potuiſſent iuſtam habere cauſam contradicendi pacto dotali.

MANEAT ergo ratum & inconcuſſum,Pactionem illam Theodori vt deficientibus maſculis omnibus per lineam maſculinam deſcendentibus, ad Violandam, maſculóſque ex ea deſcendentes totus Marchionatus perueniret,validam fuiſſe & efficacem,& quandam veluti partem dotis conſtitutæ pro filia Violãda Aymoni Comiti

Concluſio, Pactum dotale à Theodoro factum in dote conſtituẽda filiæ Violandæ, aut potiùs Aymoni Comiti Sabaudiæ pro filia, validũ &

iuſtum fuiſſe, nec per illud decipi Aymonem debuiſſe, qui non aliter fuerat matrimonium contracturus.

Comiti, qui non aliter fuerat matrimonium contracturus, & qui nullo prætextu decipiendus fuit, *d.l.vlt.C.de pact.int.empt. & vendit. l. fundi partem.79. D. de contrah. empt.l.ſi venditor.6.§.1.in fin.D. de ſeru.export.l. ſi ſterilis. 21.§.ſi tibi, D.de act.empt.d. l.ſi donaturus. 9. §. 1. de cond. cauſ.dat.l.5.§.penult.D.de dol.except.l.Titia.62. in fin.D. de iur.dot.*

Reſpõſiones ad alias aduerſariorum obiectiones: Ac primùm ad eam, quæ fit ex conceſſione & inueſtitura facta per Carolũ IV. Imper. Ioanni filio Theodori.

QVO poſito, inanes fiunt obiectiones omnes, quas aduerſarij congerunt ex ſubſecuta inueſtitura per Carolum IV. Imperatorem conceſſa Ioanni filio Theodori, quaſi per eam fuerit alterata natura feudi, vt in eo poſſent ſuccedere deſcendentes omnes cuiuſcunque ſexus, etiamſi non forent heredes primi inueſtiti, propterea quòd facta fuerit inueſtitura Ioanni [*pro ſe, heredibus & ſucceſſoribus maſculis & fœminis,*] per quæ verba volunt factum fuiſſe feudum ex pacto & prouidentia, quod antea fuerat hereditarium, ex Afflict. *in Prælud.feud.num.90. verſ. videamus ergo, & plurib. ſeqq.* & Dec. *conſ. 185. & 395.* Socin. Iun. *conſ. 72.num. 27. lib.1.*

Prima reſponſio.

Non potuit alterari feudũ Marchionatus in præiudiciũ iuris, quod ex præcedente pacto dotali fuerat iam quæſitum Aymoni Comiti Sabaudiæ & Violandæ vxori eius, maſculiſq; naſcituris ex eo matrimonio.

NAM vt maximè verum eſſet, quod illi ſupponunt, & nos poſteà negabimus, quis tamen admittat potuiſſe alterari naturam feudi in præiudicium iuris, quod antea fuerat ex pactione illa dotali iuſta & licita quæſitum Violandæ & maſculis ex ea naſcituris? Repugnant nimirum omnes iuris ciuilis & naturalis regulæ, quæ negant, id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro aufferri nobis poſſe, *vulg.l. id quod noſtrum. 11. l. non debet. 74. de reg. iur.l.vlt.D. de pact.* & poſſe per alium fieri deteriorem ignorantis condicionem, *l.2.D.quod vi aut clam, cum ſimilib.*

ſimilib. Quod in dote maximè obtinet, ne dos auferatur matrimonio & marito, qui non aliis legibus fuerat vxorem illam ducturus, *d. l. Titia. 62.* in illis verbis, [*Nihil proponi cur dos marito auferenda ſit,*] *iunct. d. l. ſi ego. 9. §. ſi res, de iur. dot. l. ſi donaturus. 9. §. 1. de condict. cauſ. dat. l. purè. 5. §. penult. D. de dol. except.*

ENIMVERÒ falſum eſſe quod aduerſarij ſupponunt, Vt per inueſtituram illam à Carolo IV. conceſſam Ioanni filio Theodori, fuerit alterata primæua natura feudi, ex eo apertè intelligimus, quòd meminit expreſſim veteris illius conceſſionis per Ottonem factę Aledramo. Ineſt enim ſemper relatum in ſuo referente, cum omnibus ſuis qualitatibus, *vulg. l. aſſe toto. 77. D. de hered. inſtit.* Nec vnquam capienda eſt ea interpretatio, per quam cenſeatur Imperator poſterior derogare velle ei quod à prioribus factum ſit: Quin potiùs confirmaſſe credendus eſt, quod expreſsè non immutauit, *vulg. l. præcipimus. 32. C. de appellat.* Quod enim non eſt immutatum, cur ſtare prohibeatur? *vulg. l. ſancimus. 27. C. de teſtam.* Et in inueſtituris nominatim hoc obtinet, vt primâ inueſtitura debeat attendi, quaſi poſteriores omnes nihil aliud ſint, quàm renouationes prioris, ſi non expreſsè prior ſit immutata: Pariſ. *d. conſ. 2. num. 23. verſ. & licèt ſecunda inueſtitura*, poſt Bald. Caſtrenſ. & alios ibi citatos, Curt. Iun. *conſ. 181. num. 3.* & Curt. *conſ. 1. col. 4. verſ. ponderandum, & col. ſeq. in princip. poſt tract. feud.*

Secunda reſpōſio, Non eſſe alteratam naturam primæuam feudi, per conceſſionem factam à Carolo IV. Imperatore.

Poſteriores inueſtituræ debēt intelligi ſecundum primam, ſi prima non ſit immutata.

NEC ſanè in tota conceſſione Caroli IV. quicquam eſt, ex quo iſta feudi alteratio induci poſſit. Nam quod

De conceſſione & inueſtitura facta per Carolum IV. Im-

nitum Theodorum, qui poſſeſſionem dicti Marchionatus ſuo nomine adprehendit, & Marchionatum tenuit iure hereditario: quod & Collegium ipſum Bononienſe fatetur, *conſ.11.n.33.verſ.nam Theodorus*. Quo potiſſimùm argumento, qui pro Duce Mantuę ſcripſerũt, intentionem Manfredi Saluciarum Marchionis impugnarunt, qui Marchionatum dicebat ex conceſſione Ottonis fuiſſe feudum rectum, proprium, & inalienabile; cùm tamen Marchio ipſe Saluciarum, quem Ioannes ille vltimus teſtamento ſuo gubernatorem Status conſtituerat, eidem teſtamento conſenſiſſet, ac conſilio, tractatúque habito cum Primoribus & Ordinibus omnibus Prouinciæ, Legatos miſiſſet ad Violandã, rogaturos vt iuxta fratris voluntatem veniret illa è Græcia, vel aliquem ex filiis ſuis mitteret, qui Marchionatus poſſeſſionem adprehenderet, vt Hiſtorici omnes conſentiunt, qui de Theodori vita ſcripſerunt, inter quos Beneuenutus, cuius fide, licèt ſuſpectiſſima & in plerisq; vacillante, Mantuani potiſſimùm nituntur.

Interpretatio inueſtituræ ab Henrico VII. factæ Theodoro, ſumenda eſt ex eo ſtatu in quo erat Marchionatus illo tẽpore, & fuerat temporibus Ioannis vltimi Marchionis ex linea Aledrami.

Ex quo Ioannis teſtamento apparet manifeſtiſſimè, inueſtituram Henrici VII. dicto Theodoro conceſſam de dicto Marchionatu in feudum nobile, rectum, & antiquum, ad habendum & tenẽdum eo iure, & forma, quo & qua prædeceſſores ipſius habuerant, & tenuerant, non alium ſenſum habere poſſe, quàm vt haberet in feudum hereditarium, improprium & alienabile. Cùm & Theodorus ipſe Marchionatum illum non poſſideret, niſi iure hereditario, & ex diſpoſitione atque alienatione facta in fœminam ab vltimo ex Aledrami linea poſſeſſore, & immediato ſuo anteceſſore. Ad quẽ enim potiùs, quàm ad vltimum & immediatum prędeceſſorem

ceſſorem referre poſſes quod ait inueſtitura de prædeceſſoribus? Inde igitur liquidò conſtat neque impetrantis Theodori, neque concedentis Henrici VII. mentem illam fuiſſe, vt feudum Marchionatus ex feudo hereditario fieret feudum ex pacto & prouidentia, & ex feudo improprio proprium: ex indifferenti ad maſculos & fœminas ſucceſſiuè, maſculinum: ex alienabili denique inalienabile: ſed vt maneret feudum improprium, & alienabile, quale fuerat ſemper anteà.

CONSEQVENTER Theodorus hoc modo inueſtitus de Marchionatu ab Henrico VII. de eo quoque diſpoſuit in ſuo teſtamento anno 1336. & heredem ſibi vniuerſalem inſtituit Ioannem filium ſuum primogenitum, adiecta etiam ſubſtitutione in fauorem maſculi primogeniti, qui ex dicto Marchione naſceretur, & ſucceſſiuè aliorum maſculorum, qui ex illo primogenito, ſecundum ordinem geniture.

Theodorus ſimiliter poſt inueſtituram ſibi factam de Marchionatu ab Henrico VII. de eo diſpoſuit per teſtamentũ, anno 1336.

PER quam diſpoſitionem obſeruandum eſt, nihil à Theodoro factum fuiſſe contra eam conuentionem matrimonialem, de qua diſputamus; cùm nihil diſpoſuerit in eum caſum, quo maſculos omnes deficere cõtingeret: Nempe quia in hunc ipſum caſum iam prouiderat per pactũ dotale vocata Violanda filia, & deſcendentibus eius maſculis in defectũ lineæ maſculinæ Paleologorum. Vtroque autem modo demõſtrauit liberam ſe habere de Marchionatu illo diſponẽdi facultatem, & inter viuos, &, quod magis eſt, in vltima etiam voluntate: ſic nimirum inueſtituram ſibi ab Henrico factam interpretatus, vt ſibi vtrumque licere crederet.

Per teſtamentũ Theodori non fuit derogatũ pacto dotali, quod idem Theodorus fecerat cum Aymone Comite Sabaudiæ pro filia Violanda.

SIMILITER & Ioannes Theodori filius à Carolo

Ioãnes Theodori filius ſim-

tuerũt pactum illud dotale partim ſciuiſſe, partim neſciuiſſe.

res ſciuiſſe pactũ illud dotale, quantum ad caſtra Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, nõ etiam quod ad reliquum Marchionatum Montisferrati. Cùm enim non ſolùm in eodem inſtrumento; ſed etiam in eadem inſtrumenti parte conſtitutus fuerit totus Marchionatus in augmentum dotis, ſub condicione illa, ſi quãdoque maſculos omnes ex Theodoro deſcendentes mori contingeret, quis ferat, & propitiis auribus audiat hanc ſcientiæ diuiſionem? *l. non eſt ferendus. 12. D. de tranſact.* vbi Celſus ſcribit, non eſſe ferendum eum, qui generaliter de his quæ in teſtamento relicta erant, tranſegerat; ſi poſtea cauſetur de eo ſolo ſe cogitaſſe quod priore parte teſtamenti; ac non etiam quod poſteriore cõtinebatur.

Qui partem contractus ſciuit, & adprobauit, totũ contractum ſciuiſſe, & adprobaſſe præſumitur.

Et generaliter verum eſt, ex probatione partis induci præſumptionem totius, maximè verò in indiuiduis, *d. l. non eſt.* Boer. *quæſt. 50. num. 18.* poſt Baldum & alios ibi relatos.

Ex probatione partis inducitur pręſumptio totius, maximè in indiuiduis.

Pręſuppoſita verò ſcientia totius pacti dotalis, nec minùs pro dotis augmento, quàm pro dote ipſa, quid abſurdius dici poteſt, quàm Theodori liberos maſculos & ſucceſſores, qui pactum illud adprobarunt, quod ad dotem ipſam attinet, non etiam adprobaſſe quantum ad dotis augmẽtum? Quaſi verò ſeparari hac parte dos poſſit ab ea portione quæ augmenti & additamenti dotalis cauſa data fuit. Contra *d. l. inter ſocerum. 26. §. cùm inter, D. de pactis dotal. & d. l. etiamſi. 8. C. de iur. dot.* Aut quaſi permittendum fuerit dictis maſculis Theodori pactum illud dotale partim adprobare, partim verò improbare; quod eſſet longè abſurdius, *l. nam abſurdum. 6. D. de bon. libert. l. ſi ita ſtipulatio. 39. §. 1. in fin. D. de oper. libert. l. cum quæritur. 16. D. de admin. tutor.* Nec tantum abſurdius hoc eſſet, verùm etiam iniquius, quia non fuerat

Pactũ illud dotale non potuit partim probari, partim improbari.

Aymo

Aymo pro parte pacti dotalis matrimonium contracturus, *l. tutor vrgentibus. 47. §. 1. D. de minor. l. ſi quis aliam. 46. §. 1. de ſolut. l. Titia. 62. & d. l. ſi ego. 9. § ſi res, D. de iur. dot. l. vlt. C. de pact. int. empt. & vendit.* Denique contractus omnes in ſui ſubſtantia, vt & omnes rerum ſubſtantiæ, ſunt indiuiſibiles, licèt materia ipſius contractus ſit plerumque diuiſibilis, *l. cùm ex cauſa. 139. de verb. oblig.* Contractus enim quilibet æſtimatur ex concluſione quæ ſemper vnica & indiuidua eſt, *l. dominus. 8. D. de præſcr. verb.* Non eſt igitur quod pactum illud dotale ideo videri nullum poſſit, quia in eo non interuenerit conſenſus maſculorum Theodori, qui eo tempore fortaſſis in rerum natura nondum erant. Et verò quis vnquam audiit cogendum patrem in conſtituenda dote filiæ, conſenſum liberorum ſuorum exigere, etiam in feudo ſucceſſurorum, præſertim quos ille ſibi futuros heredes eo tempore ſperaret, quoſque ſubinde heredes habuiſſet? An non credendus eſt pater quilibet accipere prudens conſilium pro liberis, cùm, vt vulgò iactari ſolet, nullus affectus vincat paternum, *vulg. l. vlt. C. de impub. & aliis ſubſtit.* Aut quid prudentius fieri potuit pro maſculis & fœminis, quàm quod Theodorus fecit, vt maſculi præferrentur fœminis; nec propriæ filiæ teſtatoris, aut maſculis ex ea deſcendentibus locus vllus aperiretur, quandiu vel vnus maſculus extaret deſcendens per lineam maſculinam; deficientibus verò maſculis omnibus, filia teſtatoris filiabus filiorum in eo feudo anteponeretur: nec eo minùs tamen filiabus maſculorum de dote congrua & competẽte prouideretur? An non hoc fuit maſculorum iura omnia integra, intactáque conſeruare, maximè verò legitimarum ſucceſſionum feudalium;

Contractuum omnium natura & eſſentia indiuiſibilis eſt.

Prudens conſilium Theodori in eo pacto dotali, de quo diſputamus: & quã benè proſpexerit ille ſuis maſculis, & filiæ & maſculis ex ea naſcituris, & aliis quoque fœminis & filiabus ex maſculo aliquo ſuſcipiendis.

quemadmodum dici ſolet de patre, qui plures habens filios impuberes, ſoli ſubſtituit pupillariter vltimo decedenti? *l. vel ſingulis. 37. de vulg. & pupill. ſubſt.* Aut quænam videri poteſt facta eſſe iniuria maſculis ob vocatas fœminas, non niſi deficientibus maſculis? *l. heredes mei. 57. §. vlt. ad S.C. Treb.* in poſtremis illis verbis [*Deficiẽte verò gradu nepotum, ex cognatis quam velit perſonam eligi poſſe*] Nec ſanè ratio vlla eſt, vt dicamus procedere hoc caſu diſpoſitionem *d. tit. 39. de alien. feud. patern.* exigentis conſenſum agnatorum omnium, qui in feudo paterno poſſint ſuccedere, non ſolùm quòd non procedat in feudo hereditario, quale eſt hoc de quo agimus, vt toties diximus; ſed etiam quia debet ille textus intelligi de feudi paterni alienatione, per quam fiat iniuria aliqua maſculis, & agnatis, qui in eo feudo alioquin eſſent ſucceſſuri. Quod non contingit in hoc caſu, in quo pacti dotalis euentus, effectuſque confertur in id tempus, quo nulli amplius futuri ſint maſculi ex iis, qui capaces ſint ſuccedendi. Præter id quod in maſculis deſcendentibus, & in infinitum deſcenſuris ex alienante, non poteſt fieri vt eorum omnium conſenſus exigatur; cùm non poſſint conſentire, qui nondum ſunt in rerum natura; & ad quos tamen cùm nati erunt feudi ſucceſſio pertinere debeat. Quomodo enim conſentient, qui nec ſentiunt? inquit Pomponius *in l. ſi tibi. 8. §. vnius, de opt. legat. iunct. l. vlt. ſ. vbi autem*, in illis verbis [*Adhibeatur autem etiam filiorum conſenſus, niſi adhuc in prima ætate ſunt conſtituti, vel longè abſunt*] *C. de bon. quæ liber.* De aliis igitur agnatis intelligi textus debet, qui etiam agnati ſint tempore alienationis, & conſequenter nati, vt poſſint conſentire, & ex tranſuerſalibus ſint, non ex deſcendentibus.

Applicatio *l. vel ſingulis. 37. de vulg. & pupill. ſubſt. & l. heredes mei. 57. §. vlt. D. ad S.C. Trebell.*

Explicatio & limitatio *ad tit. de alien. feud. patern.*

Digitized by Google

dentibus. Nam nec filius propriè patri agnatus proximus eſt, cùm ſit ſuus, *l. ſcripto.7.D.vnde liber.* Diſtinxit enim lex XII.Tab.ſuum heredem ab agnato proximo, iis verbis:[*Si paterfamilias inteſtato morietur, nec ſuus heres vllus erit, agnatus proximus familiam habeto*,] licèt ſuus heres admittatur ex edicto Prætoris, tanquam legitimus, etiam ex capite [*vnde legitimi*;] ex quo & agnati vocantur; ſicut & tanquam cognatus, ex capite [*vnde cognati*,] *l.2.in prin.D.vnd.legit.l.4.§.filius,D.quis ord. in bonor.poſſ.ſeruet.l.1.§.ſed videndum,D.de ſucceſſ.edict.* Neque verò magni momenti eſſe poſſet conſenſus præſtitus à filio, qui propter paternam verecundiam & reuerentiam contradicere patri non auderet, *l. 1. §. quæ onerandæ,D.quar.rer. act. non det.l.penult. D. de furt.* Propter quam cauſam in toto ferè iure noſtro ſic comparatum eſt, vt ſi quando filij, aut filiæ conſenſus exigatur, non tam inſpiciendum ſit,an filius aut filia cōſenſerit,quàm vtrum iuſtam contradicēdi cauſam habuerit:vt ſi nullam habuit,hoc ipſo ſatis conſenſiſſe intelligatur,dummodò ſciuerit,*l.2.§.vlt.l.dotem.37.D.ſolut.matrim.*Quam verò ſatis iuſtam cōtradicendi cauſam habuiſſent maſculi,in quorum præiudicium nihil à Theodoro factum fuerat, cùm non niſi deficientibus iis omnibus filiam ſuam Violandam, maſculóſque ex ea deſcendentes ad feudi ſucceſſionem inuitaſſet?

Filius præſumitur conſenſiſſe, aut cōſenſurus fuiſſe patri,ſi iuſtā contradicendi cauſam non habuerit.

Maſculi ex Theodoro ſuſcepti nullā potuiſſent iuſtam habere cauſam contradicendi pacto dotali.

MANEAT ergo ratum & inconcuſſum,Pactionem illam Theodori vt deficientibus maſculis omnibus per lineam maſculinam deſcendentibus, ad Violandam, maſculoſque ex ea deſcendentes totus Marchionatus perueniret,validam fuiſſe & efficacem,& quandam veluti partem dotis conſtitutæ pro filia Violāda Aymoni Comiti

Concluſio, Pactum dotale à Theodoro factum in dote conſtituēda filiæ Violandæ, aut potiùs Aymoni Comiti Sabaudiæ pro filia, validū &

iuſtum fuiſſe, nec per illud decipi Aymonem debuiſſe, qui non aliter fuerat matrimonium contracturus.

Comiti, qui non aliter fuerat matrimonium contracturus, & qui nullo prætextu decipiendus fuit, *d.l.vlt.C.de pact.int.empt. & vendit. l. fundi partem.79. D. de contrah. empt.l.ſi venditor.6.§.1.in fin.D. de ſeru.export.l. ſi ſterilis. 21.§.ſi tibi, D.de act.empt.d. l.ſi donaturus. 9. §. 1. de cond. cauſ.dat.l.5.§.penult.D.de dol.except.l.Titia.62.in fin.D. de iur.dot.*

Reſpõſiones ad alias aduerſariorum obiectiones: Ac primùm ad eam, quæ fit ex conceſſione & inueſtitura facta per Carolũ IV. Imper. Ioanni filio Theodori.

QVO poſito, inanes fiunt obiectiones omnes, quas aduerſarij congerunt ex ſubſecuta inueſtitura per Carolum IV. Imperatorem conceſſa Ioanni filio Theodori, quaſi per eam fuerit alterata natura feudi, vt in eo poſſent ſuccedere deſcendentes omnes cuiuſcunque ſexus, etiamſi non forent heredes primi inueſtiti, propterea quòd facta fuerit inueſtitura Ioanni [*pro ſe, heredibus & ſucceſſoribus maſculis & fœminis,*] per quæ verba volunt factum fuiſſe feudum ex pacto & prouidentia, quod antea fuerat hereditarium, ex Afflict. *in Prælud.feud.num.90. verſ. videamus ergo, & plurib. ſeqq.* & Dec. *conſ. 185. & 395.* Socin. Iun. *conſ. 72.num. 27. lib.1.*

Prima reſponſio.

Non potuit alterari feudũ Marchionatus in præiudiciũ iuris, quod ex præcedente pacto dotali fuerat iam quæſitum Aymoni Comiti Sabaudiæ & Violandæ vxori eius, maſculiſq; naſcituris ex eo matrimonio.

NAM vt maximè verum eſſet, quod illi ſupponunt, & nos poſteà negabimus, quis tamen admittat potuiſſe alterari naturam feudi in præiudicium iuris, quod antea fuerat ex pactione illa dotali iuſta & licita quæſitum Violandæ & maſculis ex ea naſcituris? Repugnant nimirum omnes iuris ciuilis & naturalis regulæ, quæ negant, id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro auferri nobis poſſe, *vulg.l. id quod noſtrum. 11. l. non debet. 74. de reg. iur.l.vlt.D. de pact.* & poſſe per alium fieri deteriorem ignorantis condicionem, *l.2.D.quod vi aut clam, cum ſimilib.*

ſimilib. Quod in dote maximè obtinet, ne dos auferatur matrimonio & marito, qui non aliis legibus fuerat vxorem illam ducturus, *d.l.Titia.62.* in illis verbis, [*Nihil proponi cur dos marito auferenda ſit,*] *iunct.d.l.ſi ego.9.§.ſi res,de iur.dot.l.ſi donaturus.9.§.1.de condict.cauſ.dat.l.purè.5.§.penult.D.de dol.except.*

ENIMVERO falſum eſſe quod aduerſarij ſupponunt, Vt per inueſtituram illam à Carolo IV. conceſſam Ioanni filio Theodori, fuerit alterata primæua natura feudi, ex eo apertè intelligimus, quòd meminit expreſſim veteris illius conceſſionis per Ottonem factę Aledramo. Ineſt enim ſemper relatum in ſuo referente, cum omnibus ſuis qualitatibus, *vulg.l.aſſe toto.77.D.de hered.inſtit.* Nec vnquam capienda eſt ea interpretatio, per quam cenſeatur Imperator poſterior derogare velle ei quod à prioribus factum ſit: Quin potiùs confirmaſſe credendus eſt, quod expreſsè non immutauit, *vulg.l.præcipimus.32.C.de appellat.* Quod enim non eſt immutatum, cur ſtare prohibeatur? *vulg.l.ſancimus.27.C.de teſtam.* Et in inueſtituris nominatim hoc obtinet, vt prima inueſtitura debeat attendi, quaſi poſteriores omnes nihil aliud ſint, quàm renouationes prioris, ſi non expreſsè prior ſit immutata: Pariſ. *d.conſ.2.num.23. verſ. & licèt ſecunda inueſtitura*, poſt Bald. Caſtrenſ. & alios ibi citatos, Curt.Iun. *conſ.181. num.3.* & Curt. *conſ.1.col.4. verſ. ponderandum, & col.ſeq. in princip. poſt tract.feud.*

Secunda reſpõſio, Non eſſe alteratam naturam primæuam feudi, per conceſſionem factam à Carolo IV. Imperatore.

Poſteriores inueſtituræ debet intelligi ſecundum primam, ſi prima non ſit immutata.

NEC ſanè in tota conceſſione Caroli IV. quicquam eſt, ex quo iſta feudi alteratio induci poſſit. Nam quod

De conceſſione & inueſtitura facta per Carolum IV. Im-

per. in fauorem Ioannis, qui fuit filius Theodori.

poſt dictionem, [*heredibus,*] adiecit, [*maſculis & fœminis,*] nihil niſi illud ipſum eſt, quod Ottonis conceſſio & inueſtitura expreſſerat: [*ad familias vtriuſque ſexus,*] & Henricus VII. in inueſtitura Theodori primi, vbi poſitũ erat ſimpliciter verbum, [*heredibus,*] relatum tamen, vt tota inueſtitura, ad conceſſionem Ottonis: (Quamuis regulariter in feudis verbum, *heredibus*, intelligatur de liberis. Dec. omnino videndus, *conſ. 395. nu. 6. & 9.*) niſi quòd paulò apertiùs hîc expreſſum eſt. Quæ autem dubitationis tollendæ cauſa adiiciuntur, ea ius commune non lædunt, *l. quæ dubitationis. 81. de regul. iur.* Nec tollit adiectio illa vim & poteſtatem præcedentis dictionis, *heredibus*, quæ feudum ſemper facit hereditarium; ſed ampliat potiùs, vt quæ alioquin ſolos maſculos comprehenderet, etiam fœminas complectatur, ſed eas tamen quæ ſint heredes duntaxat, & quia heredes, quamuis non quatenus heredes, vt frequentiore calculo à noſtris probatum eſt, etiam ab iis qui pro Duce Mantuæ ſcripſerunt. Inter quos Pariſ. *d. conſ. 2. num. 21. & ſeqq.* poſt Alex. Dec. Iaſ. & alios *in locis ibi relat. & num. 23. verſ. eſt bona deciſio:* vbi allegat Baldum, Alexandr. & Brunum, Sigiſmund. Neapol. *conſ. 1. num. 26.* poſt conſilia feudalia Bruni, Cardin. Simonet. inter conſ. Mantuæ, *conſ. 39. num. 24. verſ. & ad propoſitum iſtud*, poſt Anton. Rub. Alexandr. *conſ. 18.* Idem Pariſ. inter conſilia Mant. *conſ. 9. num. 70. & ſeq.* Crauet. *conſ. 256. num. 3. verſ. ex quibus apparet*, Iul. Clar. *in §. feudum, quæſt. 9. in fin.* omnes contra Decium ſibi ipſi contrarium, *conſ. 185. & 395.* cuius opinio proinde damnata eſt.

Verbum, *heredibus*, facit feudũ ſemper hereditarium, nec alias perſonas complectitur, quàm quæ ſint heredes, & quia heredes, licèt non quatenus heredes.

Opinio Decij damnata.

ITA

ITA verò eſſe, vt per dictam inueſtituram à Carolo IV. factam Ioanni, non ſit alterata prior natura feudi, manſeritque feudum vt anteà & hereditarium, & improprium, & alienabile, conſtat apertiſſimè ex obſeruantia ſubſecuta, & ex tot diſpoſitionibus factis tam inter viuos, quàm in vltima voluntate; tam ab illo ipſo Ioanne, qui fuerat à Carolo IV. inueſtitus, quàm à cæteris omnibus Marchionibus Paleologis, qui poſt eum in Marchionatu ſucceſſerunt, relinquentes dictum Marchionatum vt plurimùm filio, aut fratri primogenito: nonnulli etiam, quod magis eſt, filio ſecundogenito, vt Theodorus ſecundus, qui filio ſuo primogenito regnum Teſſaliæ reliquerat. Quorum omnium nihil dici verè poſſet, ſi feudum alteratum fuiſſet per dictam inueſtituram Caroli IV. & factum ex pacto & prouidentia, proprium, & inalienabile: per text. *in c.1. de ſucceſſ. feud. in princ.* in verbis illis, [*Nulla ordinatione defuncti in feudo manente*:] & ibi Feudiſtę omnes: *& in cap.1. de natur. ſucceſſ. feud.* Iul. Clar. qui dicit communem, *in §. feudum, quæſt. 40.*

Probatur ex obſeruatione ſecuta, nõ fuiſſe alteratam naturã feudi, per conceſſionem & inueſtiturã factam Ioanni filio Theodori à Carolo IV. Imper.

NAM & eo tempore, quo Marchionatus erat in linea & familia Aledrami, ex ſola conceſſione & inueſtitura Ottoniana, de eo diſpoſuerunt ſemper Marchiones, pro arbitrio; & inter cæteros vltimus Marchio Ioannes, qui Violandam ſororem ſuam heredem ſibi vniuerſalem inſtituit, vxorem Andronici Paleologi Græcorum Imperatoris, & ſuos: cuius inſtitutionis vigore Violanda heres fuit: & tanquam heres elegit ſibi ſucceſſorem filium, non primogenitum, qui patri in Græcorum Imperio ſucceſſit, ſed ſecundoge-

Etiam in linea & familia Aledrami feudum Marchionatus ſẽper fuit improprium, & alienabile.

Ioannes vlt. Marchio ex linea Aledrami inſtituit heredem vniuerſalem Violãdam, ſororem ſuam, vxorẽ Andronici Paleologi Græcorũ Imperatoris, & ſuos.

nitum Theodorum, qui poſſeſſionem dicti Marchionatus ſuo nomine adprehendit, & Marchionatum tenuit iure hereditario: quod & Collegium ipſum Bononienſe fatetur, *conſ.15.n.33.verſ.nam Theodorus.* Quo potiſſimùm argumento, qui pro Duce Mantuę ſcripſerũt, intentionem Manfredi Saluciarum Marchionis impugnarunt, qui Marchionatum dicebat ex conceſſione Ottonis fuiſſe feudum rectum, proprium, & inalienabile; cùm tamen Marchio ipſe Saluciarum, quem Ioannes ille vltimus teſtamento ſuo gubernatorem Status conſtituerat, eidem teſtamento conſenſiſſet, ac conſilio, tractatúque habito cum Primoribus & Ordinibus omnibus Prouinciæ, Legatos miſiſſet ad Violandá, rogaturos vt iuxta fratris voluntatem veniret illa è Græcia, vel aliquem ex filiis ſuis mitteret, qui Marchionatus poſſeſſionem adprehenderet, vt Hiſtorici omnes conſentiunt, qui de Theodori vita ſcripſerunt, inter quos Beneuenutus, cuius fide, licèt ſuſpectiſſima & in pleriſq; vacillante, Mantuani potiſſimùm nituntur.

Interpretatio inueſtituræ ab Henrico VII. factæ Theodoro, ſumenda eſt ex eo ſtatu in quo erat Marchionatus illo tẽpore, & fuerat temporibus Ioannis vltimi Marchionis ex linea Aledrami.

Ex quo Ioannis teſtamento apparet manifeſtiſſimè, inueſtituram Henrici VII. dicto Theodoro conceſſam de dicto Marchionatu in feudum nobile, rectum, & antiquum, ad habendum & tenẽdum eo iure, & forma, quo & qua prædeceſſores ipſius habuerant, & tenuerant, non alium ſenſum habere poſſe, quàm vt haberet in feudum hereditarium, improprium & alienabile. Cùm & Theodorus ipſe Marchionatum illum non poſſideret, niſi iure hereditario, & ex diſpoſitione atque alienatione facta in fœminam ab vltimo ex Aledrami linea poſſeſſore, & immediato ſuo anteceſſore. Ad quẽ enim potiùs, quàm ad vltimum & immediatum prędeceſſorem

ceſſorem referre poſſes quod ait inueſtitura de prædeceſſoribus: Inde igitur liquidò conſtat neque impetrantis Theodori, neque concedentis Henrici VII. mentem illam fuiſſe, vt feudum Marchionatus ex feudo hereditario fieret feudum ex pacto & prouidentia, & ex feudo improprio proprium: ex indifferenti ad maſculos & fœminas ſucceſſiuè, maſculinum: ex alienabili denique inalienabile: ſed vt maneret feudum improprium, & alienabile, quale fuerat ſemper anteà.

CONSEQVENTER Theodorus hoc modo inueſtitus de Marchionatu ab Henrico VII. de eo quoque diſpoſuit in ſuo teſtamento anno 1336. & heredem ſibi vniuerſalem inſtituit Ioannem filium ſuum primogenitum, adiecta etiam ſubſtitutione in fauorem maſculi primogeniti, qui ex dicto Marchione naſceretur, & ſucceſſiuè aliorum maſculorum, qui ex illo primogenito, ſecundum ordinem geniture.

Theodorus ſimiliter poſt inueſtituram ſibi factam de Marchionatu ab Henrico VII. de eo diſpoſuit per teſtamentū, anno 1336.

PER quam diſpoſitionem obſeruandum eſt, nihil à Theodoro factum fuiſſe contra eam conuentionem matrimonialem, de qua diſputamus; cùm nihil diſpoſuerit in eum caſum, quo maſculos omnes deficere cōtingeret: Nempe quia in hunc ipſum caſum iam prouiderat per pactū dotale vocata Violanda filia, & deſcendentibus eius maſculis in defectū lineæ maſculinæ Paleologorum. Vtroque autem modo demōſtrauit liberam ſe habere de Marchionatu illo diſponēdi facultatem, & inter viuos, &, quod magis eſt, in vltima etiam voluntate: ſic nimirum inueſtituram ſibi ab Henrico factam interpretatus, vt ſibi vtrumque licere crederet.

Per teſtamentū Theodori non fuit derogatū pacto dotali, quod idem Theodorus fecerat cum Aymone Comite Sabaudiæ pro filia Violanda.

SIMILITER & Ioannes Theodori filius à Carolo

Ioānes Theodori filius ſimi-

Digitized by Google

liter de Marchionatu Montisferrati inter tres liberos ſuos, per inſtitutioné & ſubſtitutioné diſpoſuit, anno 1372.

IV. inueſtitus, quem alio iure Marchionatum tenuiſſe volunt aduerſarij, ſicuti non alio iure quàm hereditario tenuit, hoc eſt, tanquam heres Theodori patris ex eius teſtamento: ita & ſuo ipſe teſtamento quod condidit anno 1372. cùm tres haberet maſculos Secundotū, Ioannem, & Theodorum, primogenitum heredem inſtituit in Marchionatu nominatim, & ei ſubſtituit Ioannem; tum Ioanni Theodorum ex ordine primogenituræ, ſecutus in omnibus patris ſui voluntatem. Nec eum fefellit euentus: quia liberi omnes eodem ipſo ordine quem præſcripſerat deceſſerunt. Præmortuis Secundoto & Ioanne ſine liberis, ſuperſtite Thodoro ſecundo eius nominis, qui vnicum duntaxat filium relinquens, nomine Io. Iacobum, etiam heredem illum habuit: ab inteſtato quidem, ſed non alia de cauſa, quàm quia nullo in eam rem opus erat teſtamēto, cùm vnicus ipſe filius ſupereſſet, iſque ex patris & aui teſtamentis vocatus ſatis, vt verendum non eſſet, ne quis ei controuerſiam Marchionatus faceret, etiamſi nulla Caroli inueſtitura præceſſiſſet.

Theodorus II. filius ſupradicti Ioannis deceſſit inteſtatus, relicto vnico filio Ioanne Iacobo.

* Io. Iacob. deceſſit inteſtatus, anno 1445. relictis 4. maſculis, qui poſteà ex ordine primogenituræ ſucceſſerunt in Marchionatu, ſecundùm formam in teſtamentis aui & proaui præſcriptam.

De Guillielmo I. qui fuit ſecundogenitus Io. Iacobi, & poſt fratrem ſuum primogenitum Ioannem in Marchionatu ſucceſſit.

* DECESSIT poſtea hic Io. Iacobus, anno 1445. relictis quatuor maſculis, Ioanne, Guillielmo, Bonifacio, & Theodoro: ex quibus tres priores ei ex ordine ſucceſſerunt: Ioannes primùm, vt erat primogenitus, deinde mortuo eo ſine maſculis, Guillielmus, qui licèt hereditatem fratris verbotenùs repudiaſſe dicatur; Marchionatum tamen ipſum retinuit: non alio vtiq; iure, quàm ex teſtamento aui ſui Theodori, & tanquam ipſius heres, ſaltem per fideicommiſſum ſubſtitutus. Mortuo Guillielmo, ſuperſtite vnica filia Blanca, quæ Carolo I. Sabau

Sabaudiæ Duci poſtea nupſit. Succeſſit in eodem Marchionatu Bonifacius III. frater, dotata Blanca, quam vtique dotare tenebatur, ex diſpoſitione Theodori primi, contenta in pacto dotali de quo tractamus, ad ſummam vſque octuaginta millium ducatorum, obligatis in eam cauſam, quod ſummopere notandum eſt, bonis nõ Guillielmi, ſed ſuis omnibus tam feudalibus, quàm allodialibus. Quæ oppignoratio non valuiſſet, nec obligatus fuiſſet dictus Bonifacius, vt nepti ex fratre conſtitueret dotem ex bonis feudalibus, etiamſi alia bona nulla fuiſſent, ſi tenuiſſet Marchionatum in feudum rectum, proprium, & inalienabile: non autem vt hereditarium, impropriũ, & alienabile, *d. cap. 1. §. donare, tit. qualit. olim poter. feud. alien.* Statuto enim Sabaudię primùm cautum eſt, vt pro dote poſſint bona etiam feudalia alienari & obligari, ſi alia nulla ſint: nec idem iure communi obtinet, *d. §. donare.* Sed quemadmodum ex voluntate & diſpoſitione Theodori primi iubebantur omnes maſculi ex eo deſcendentes, qui in Marchionatus feudo eſſent ſucceſſuri, vt filiabus prædefunctorum maſculorum competentes dotes conſtituerent: Ita credẽdus eſt, quidquid fecit hac parte, feciſſe iuxta voluntatem dicti Theodori primi, & in adprobationem pacti huius noſtri dotalis. Quidquid enim tale eſt quod fieri potuerit ex duplici cauſa, quarum vna ſit voluntaria, alia neceſſaria, præſumendum eſt factum fuiſſe potiùs ex neceſſaria, *l. 3. in fin. l. 4. ſ. 7. l. cùm ex plurib. 97. D. de ſolut.* & ex titulo præcedẽte potiùs, quàm ex noua cauſa, *l. quædam mulier. 77. D. de rei vindic. l. 1. D. qui potior. in pign. l. 2. C. de acquir. poſſeſſ.* Non potuit autem talis conſtitutio fieri in conſequentiã pacti dotalis à Theodoro initi citra

Bonifacius III. ſuccedens in Marchionatu dotauit Blancã filiam Guillielmi fratris ſui, prout dotare illã tenebatur, ſecundùm conditiones adiectas in pacto dotali facto inter Theodorũ I & Aymonem Comitem Sabaudiæ, de cuius pacti virib. nunc diſputamus.

Quod potuit fieri ex duplici cauſa, vna voluntaria & alia neceſſaria, præſumendum eſt factum eſſe ex neceſſaria.

tra ipſius approbationem, licèt nulla dicti dotalis pacti mentio facta ſit in contractu matrimonij Blancæ, cùm ex facto non minùs quàm ex verbo, imò tanto fortius inducatur ratihabitio, quanto potentior eſt actus facti quàm actus verbi, vt loquuntur DD. *ex l. non tantùm. ſ. aliàs l. Paulus. D. rat. rem haber.* Tantóque procliuiores eſſe debemus ad hanc interpretationem, quòd per eam ſuſtinetur actus oppignerationis bonorum feudalium, quæ alioqui non ſuſtineretur, vt diximus. Semper enim capienda eſt ea interpretatio, per quam fit vt actus valeat potiùs, quàm pereat, *vulg. l. quoties. 81. de verb. oblig. l. quoties. 12. D. de reb. dub.* Habuit ergo hic Bonifacius feudum Marchionatus pro hereditario, improprio & alienabili, quod proinde pro dote obligare non ſolùm potuerit, ſed etiam debuerit: Aliter enim obligare non potuiſſet quicquam ex feudalibus, ſi nec alienare ei licuiſſet, *d. ſ. donare, l. vlt. C. de reb. alien. non alienand. l. ſed & quod. 9. §. 1. D. de pignor.*

Séper capienda eſt ea interpretatio, quæ faciat vt actus valeat potiùs, quá vt pereat.

Cur Theodorus ſecundus & Io. Iacobus inteſtati deceſſerint.

Etsi verò Io. Iacobus Theodori II. filius æquè ac pater inteſtatus deceſſiſſe proponitur; non ex hoc tamen id factum videri debet, quòd putaret interdictam ſibi de Marchionatu liberè diſponendi facultatem: ſed quia maluit inteſtatus decedere, licèt plures haberet maſculos, cùm auorum ſuorum diſpoſitiones ſufficere videret: nec enim teſtari quiſquam cogitur, etiamſi maximè poſſit, *l. poſthumus. 6. D. de inoff. teſtam.* Cæterùm habuiſſe illum liberam de Marchionatu diſponendi authoritatem, neque dubium ei hoc fuiſſe, ex eo intelligimus, quòd anno *1435.* donationem is contulit in Amedeum VII. Ducem Sabaudiæ omnium terra-

Io. Iacobus donauit partem Marchionatus Amedeo VII. Sabaudiæ Duci, anno 1435.

terrarum, caſtrorum,& villarum exiſtentium citra Padum fluuium, & vltra Tanagrum, de qua in ſequentibus dicemus.

De Ioanne primogenito filio Io. Iacobi, & qui in Marchionatu ſucceſſit patri, & quòd totū Marchionatum nō niſi tanquā hereditarium,impropriū,& alienabile poſſederit.

NEC alia fuit exiſtimatio Ioannis, qui primus in eo Marchionatu poſt patrem ſucceſſit. Nam & mortuo patre, non ſolùm donationem illam adprobauit, ſed etiam nouam inueſtituram petiit ab Amedei filio Ludouico:variiſque aliis modis conuentiones illas omnes adprobauit,quas pater fecerat, nunquam cauſatus interdictam ſibi, vel patri ſuo eam facultatem. Sciebat enim nec à ſe,nec à patre poſſeſſum fuiſſe Marchionatum, niſi tanquam feudum merè hereditarium,improprium,& alienabiſe.

De Guillielmo huius nominis primo, ſed ſecūdogenito filio Io. Iacobi, quòd ſimiliter Marchionatū ſemper poſſederit in feudū merè hereditarium, improprium, & alienabile.

GVILLIELMVS autem ſecundus Io. Iacobi maſculus, quamuis hereditatem fratris retento Marchionatu repudiare tentauerit, ob id ſolùm ne noceret ei noua inueſtitura, quam Ioannes frater à dicto Ludouico acceperat,cæteráq; omnia per dictū Ioannem geſta cum Duce Sabaudiæ; adeoque nonnunquam conqueſtus ſit, & proteſtatus, facta illa fuiſſe omnia per vim & metum Ducis Sabaudiæ, tanquam potentioris: nunquam tamen contradictionis & contumaciæ ſuæ rationem illam attulit, quòd non potuiſſent illi de feudo Marchionatus quicquam facere in præiudicium ſucceſſorum, in Caroli IV. inueſtitura comprehenſorum. Quod tamen omnium minimè prætermittendum erat, nec fuiſſet veriſimiliter à Guillielmo prætermiſſum, ſi tale quid dici poſſe crediſſet. Quid enim attinebat tantis contentionibus diſputare, an vi, aut metu factum fuiſſet, quod nec liberè fieri potuiſſet?

Fruſtra dicitur vi,aut metu factum id fuiſſe, quod nec ſponte fieri potuiſſet.

Non ſolet Prætor audire illum qui petit reſtitutionem in integrum ex capite ſiue metus, ſiue doli,ſiue minoris ætatis: vel denique alia qualibet, ſi videat eum ipſo iure munitum,*l. in cauſæ.16.in princip. D. de minor.l.ſi quidem.11. C. de præd. minor. l.3. C. ſi aduerſ. libert.* Vt neque Imperatores id tribuere, quod iure communi conceditur,*l. Imperatores. 30. de reb.author. Iudic. poſſ.aliàs l. 15. de priuil. credit.* Hoc ipſo igitur, quo allegabat Guillielm⁹ vim illatam patri & Ioanni fratri,& defectum voluntatis duntaxat, non etiam poteſtatis, admittebat ſatis, potuiſſe illos de Marchionatus feudo diſponere pro arbitrio, ſi modò nulla vis, nullúſque metus interueniſſet. Sed & extant proteſtationes aliquæ factæ tam à dicto Ioanne II. quàm à Guillielmo eius fratre, in quibus tamē nihil eſt ex quo poſſit coniici aliud eos,quàm quod volumus, de feudo Marchionatus exiſtimaſſe. Quin & ipſa fraternæ hereditatis repudiatio, quæ à Guillielmo facta dicitur, cùm non alio colore facta dici poſſit, quàm ne omnia,quæ à Ioanne fratre geſta fuerāt cum Ducibus Sabaudiæ Amedeo & Ludouico, rata habere tanquam fratris heres cogeretur, an non probat euidenter liberam habuiſſe Ioannem de Marchionatu diſponendi facultatem? Adeóque Marchionatum fuiſſe hereditarium,& cum hereditate delatum? Alioquin ſi Marchionatus feudum habitum fuiſſet pro recto,proprio, inalienabili, & non hereditario, verendum non erat ne Guillielmo poſſent nocere quæ Ioannes geſſerat,etiamſi Ioannis heres ipſe fuiſſet.Nam nec heres tenetur ex eo defuncti facto, quod nullum ipſo iure fuit,& contra iuris prohibitionem, vt pluribus tractat Oſaſc. *Deciſ. Pedem. 180.* & nos ſcripſimus *in Codice noſtro*

De proteſtationibus factis tam à Ioanne II.quàm à Guillielmo I. contra Ducem Sabaudiæ.

De repudiatione fraternæ hereditatis per Guillielmum facta.

Heres non tenetur ex facto defuncti, quod nullū fuit ipſo iure, & factum contra iuris prohibitionē.

Digitized by Google

noſtro, defin. 2. de hered. action. Neque huius rei clarius exemplum afferri poteſt, quàm in feudo, cuius alienatio ſine conſenſu domini facta vſque adeò inutilis & nulla eſt, vt etiam ab eo qui ſit heres alienantis improbari poſſit: Quæ vna eſt ex limitationibus *ad l. cùm à matre. C. de rei vindic. l. venditrici. C. de reb. alien. non alienan.* Ne repetamus quod iam oſtendimus in præcedentibus, Non potuiſſe Guillielmum repudiata hereditate feudum retinere quod eſſet hereditarium: neque hoc caſu locum eſſe diſpoſitioni textus *in cap. vnic. an fil. vel agnat. feud. retin. poſſ. repud. hered.* Nec tamen deſunt etiam alienationes, oppignerationes, & aliæ diſpoſitiones de eodem Marchionatu factæ ab eodẽ Guillielmo, etiam in conſtituenda dote filiabus naturalibus, & illegitimis. Qua igitur fronte ex perſona ipſius dici hodie poteſt, feudum illud fuiſſe ex pacto & prouidentia, ac proprium & inalienabile, non hereditarium?

Variæ alienationes & oppignerationes factæ ab eodem Guillielmo I. de Marchionatu Montisferrati, etiam pro dote conſtituẽda filiabus naturalibus & illegitimis.

GVILLIELMO ſucceſſit poſtea Bonifacius frater tertiogenitus, & quidem tanquam heres fratrum & auorum ſuorum; non quidem in bonis allodialibus, in quibus ſanè Blanca Guillielmi filia ſucceſſerat: ſed in feudo Marchionatus, tanquam in ſeparato quodam patrimonio: ſunt enim quodammodò duæ veluti duorum hominum hereditates, vt de caſtrenſibus & paganicis eiuſdem militis bonis ſcriptum eſt, *in l. ſi certarum. 17. §. 1. D. de teſtam. milit.* Nec quicquam vetat Bonifacium, quamuis non fuerit heres fratris in allodialibus; fuiſſe tamen in feudalibus, à quibus ſcilicet excluſa fuit filia ex natura & iure feudorum. Ac præterea ex diſpoſitionibus auorum, & maximè Theodori

De Bonifacio filio tertiogenito Io. Iacobi, & qui ſucceſſit Guillielmo in Marchionatu, tanquam heres fratrũ, & auorum ſuorum.

Guillielmus I. potuit habere & habuit heredem vniuerſalem Blancã filiam in bonis allodialibus: Bonifaciũ verò fratrẽ in Mar-

Digitized by Google

primi, qui filias deſcendentium ſuorum maſculorum dotari voluit ſecundùm dignitatem Marchionatus, ac proinde ex ipſo quoque Marchionatu.

IDEM Bonifacius poſtea moriens, duos reliquit maſculos, Guillielmum II. & Ioannem Georgium; ſed condito priùs teſtamento, anno *1491.* quo inſtituit ſibi heredem vniuerſalem, nominatim in Marchionatu, Guillielmum filium ſuum primogenitum; qui ex eo teſtamento heres ſolus fuit: & moriens poſtea relicto vnico filio impubere * Bonifacio II. & Margareta, inſtituit heredem filium, vniuerſalem quidem, ſed præcipuè in Marchionatu, excluſa filia Margareta. Defuncto autem poſtmodùm in pupillari ætate dicto Bonifacio, ſucceſſit † Io. Georgius eius patruus, & excluſa iterum dicta Margareta nepte ex fratre, quamuis illa in bonis allodialibus fratri, vt heres, ſucceſſiſſet. Iſque Ioannes Georgius eſt, cuius mors poſtea ſecuta, nullis ſuperſtitibus maſculis, huic liti & controuerſiæ cauſam dedit.

HOC igitur ita conſtituto, vt feudum Marchionatus fuerit ſemper hereditarium, improprium, & alienabile, optima conſecutio eſt, quæ hoc dilemmate à Scriptoribus noſtris concluditur: Aut fuit Margareta heres Theodori primi ſiue mediatè, ſiue immediatè: aut non fuit. Si fuit, non eſt ei permittendum vt veniat contra factum Theodori, & impugnet conuentionem illam dotalem, quæ à Theodoro inita eſt in fauorem Violandæ filiæ ſuæ, & maſculorum ex ea naſciturorum: quia feudum hereditarium eſt, & improprium, & alienabile. Si non fuit heres, ergo ad feudum hodie admitti

chionatu tam iure feudi, cuius ſunt incapaces filiæ, exiſtentibus maſculis, quàm ex diſpoſitione Theodori I.

Bonifacius I. deceſſit condito teſtamento, & inſtituto herede Guillielmo II. filio ſuo, nominatim in Marchionatu, anno 1491.

Guillielmus II. inſtituit heredem ſibi vniuerſalē in Marchionatu, Bonifaciū II. impuberem filiū ſuum.

* Bonifacio II. ſucceſſit Ioan. Georgius patruus in Marchionatu, excluſa Margareta, quæ erat filia Bonifacij I. & ſoror Bonifacij II. quæ tamen ſucceſſit fratri inteſtato in bonis allodialib.

† Io Georgius vltimus maſculus, & Marchio ex linea & familia Paleologa, deceſſit ſine liberis, ſuperſtite Margareta nepte ex fratre. Indéque nata hæc tota controuerſia.

Ex præmiſſis infertur cōcludenti dilēmate excluſio Mantuanorum.

Digitized by Google

mitti non poteſt, eâdem illa ratione, quia ſimiliter eſt hereditarium: & iam ſæpiùs diximus & probauimus, ad feudum hereditarium non alium admitti poſſe, quàm qui vel mediatè, vel immediatè heres ſit primi inueſtiti.

An exceptio, quòd feudum ſit hereditariũ, ſit de iure ſolius Cæſaris, nec ab alio vllo opponi poſſit.

NEC admitti poteſt aduerſariorum replicatio, cùm dicunt, Exceptionem hanc eſſe de iure Cæſaris, nec à tertio vllo poſſe opponi. Quaſi nemo poſſit ſuccedere in feudo ob id ſolùm, quòd alius qui vult ſuccedere, non ſit heres primi inueſtiti. Etſi enim verum eſt, non poſſe ex hac ratione vlli tertio viam aperiri ad ſuccedendum, ſi alio nullo iure nitatur, quia nihil aliud per ſe concludit hæc ratio, niſi quòd feudum deuolui debeat ad Imperatorem: bona tamen ratio eſt ad probandum quod volumus, Non potuiſſe Margaretam impedire quominùs in Marchionatu ſuccederet Carolus Dux Sabaudiæ, ex pacto dotali inito per Theodorum; cùm heredem eam eſſe neceſſe ſit, vt ius aliquod habeat ſuccedendi in feudo hereditario: ſi autem ſit heres, non poſſit impugnare factum defuncti, quod de iure valuit, quandoquidem feudum fuit hereditarium.

Intentio Ser. Ducis Sabaudiæ nõ eſt fundata ſuper excluſione Margaretæ, ſed ſuper pacto dotali inito inter Theodor. & Aymonẽ Comitem Sab.

Replicatio autem, ad elidendam Margaretæ exceptionem, ſuper non iure ipſius Margaretæ.

Itaque agimus non ex non iure Margaretæ, ſed ex iure nobis quæſito per pactum dotale. Neque excipimus contra Margaretam de iure Cæſaris; ſed exceptionem Margaretæ negantis valere pactionem in præiudicium ſuccedentium ex inueſtitura Caroli IV. vocatorum, hac replicatione elidimus, quòd non ſit Margareta admiſſibilis ad ſucceſſionem huius feudi, ſi non ſit heres Theodori: Aut ſi ſit heres, quòd audiri non debeat impugnans factum illius, cui ipſa heres extiterit: neque ad obiectionem hanc reſponderi ſanè poteſt.

Digitized by Google

Aliud refugiū Mantuanorum ad inueſtiturā cōceſſam Margaretæ & ipſius marito Ferdinando Gonzaguæ, per Carolum V. Imperatorem.

OB hanc nimirum cauſam, qui pro Margareta conſuluerunt, coacti ſunt ad aliam defenſionis ſpeciem confugere; quam ſumunt ex vltima inueſtitura per Carolum V. Imperatorem conceſſa dictæ Margaretæ, & eius marito Federico Gonzaguæ, vt inferant ſucceſſiſſe coniuges per huiuſmodi inueſtituram in iura omnia Cæſaris, ad quem per obitum Io. Georgij ſine maſculis feudum erat recaſurum: & in cuius præiudicium, neque pactum illud dotale, neque aliud quicquam fieri potuiſſe conſtabat. Quidni enim ſucceſſor, inquiunt, vtatur reali iure ſui authoris, *l. forma. 5. §. quamquam, D. de cenſib. l. actionum. 25. ff. 1. de verb. oblig.* Indéque inferunt nihil egere Margaretam vt ſit heres Theodori, cùm habeat feudum non à Theodoro, ſed à Cæſare.

Reſponſio ad ſupradictam obiectionem.

SED hæc reſponſio certè omnium leuiſſima eſt. Continet enim petitionem principij, in eo, quod præſupponit, deuolutum & reuerſum fuiſſe feudum ad Cæſarem, déque eo diſponere Cæſarem potuiſſe, etiam in præiudicium Sereniſſimi Caroli Ducis Sabaudiæ, quòd vtrumque nos negamus.

Prima reſponſio, quòd Dux Carolus auus Sereniſſ. Ducis Sabaudiæ fuerit cōprehenſus in primis inueſtituris tā Ottonis, quā Henrici VII.

PRIMVM, quia dicimus Carolum fuiſſe comprehenſum in primis inueſtituris tam Ottoniana, quàm Henriciana, cùm ſit ex deſcendentibus tam ab Aledramo, quàm à Theodoro Paleologo. Ab Aledramo quidem per Violandam primam vxorem Andronici, Græcorum Imperatoris, & ſororem Ioannis vltimi Marchionis ex linea Saxonica, & quæ eadem mater fuit dicti Theodori. A Theodoro autem per Violandam ſecundam filiam ipſius Theodori, & vxorem Aymonis Comitis

Comitis Sabaudiæ. Nam cùm vtraque inueſtitura ſit pro maſculis,& fœminis,vt ſuprà probauimus,& Carolus ſit ex deſcendentibus per fœminas,& præterea maſculus,dubitandum non eſt quin ſit non modò ex comprehenſis in inueſtitura;ſed etiam præferendus Margaretæ duplici iure, & quia maſculus, & quia nunquam excluſus: imò vocatus expreſsè per pactum dotale initum inter Theodorum & Aymonem Comitem Sabaudiæ. Cùm è contrario fuerit Margareta tanquam fœmina bis excluſa iure feudi, ſemel per fratrem Bonifacium, quem diximus impuberem deceſſiſſe, & iterum per Io. Georgium patruum, qui fuit vltimus Marchio ex maſculina linea Paleologorum. Rurſum, & tertiò, per pactum illud dotale,per quod fuit conſeruatum ius ſuccedendi in eo feudo,non ſolùm Violandę,quæ viuo patre nondum poterat videri fuiſſe vnquam excluſa; ſed etiam maſculis ex ea deſcẽdentibus, in quo numero erat Carolus, vt diximus,& aduerſarij quoque conſentiũt. Proinde non poteſt nobis obiici,quod nos aduerſariis de Margareta obiicimus, Fuiſſe Violandam quoque filiam Theodori excluſam per tot maſculos, qui ſucceſſerunt ex linea Paleologorum:Nunquã enim fuit excluſa præcisè & abſolutè,ſed ſuſpenſiuè tantùm, ac ſecundùm quid, quandiu ex linea maſculina Theodori maſculus aliquis ſupereſſet, qui hodie nullus ſupereſt. Fuitque illi & maſculis ipſius deſcendentibus conſeruatum ius per ſupradictam conuentionem dotalem, eo tempore,quo cõſeruari adhuc poterat:id eſt, priuſquàm amiſſum & extinctum eſſet: At è contrario Margareta fuit bis excluſa iure feudi,vt oſtendimus:& iterum per dictam conuentionem dotalem,& quidem ſimpli

Carolus Dux Sabaudiæ fuit pręferẽd' Margaretæ duplici iure, & quia maſculus, & quia nunquam excluſus; at expreſsè vocatus per pactum dotale Theodori, cum Aymone: cũ tamen Margareta præter ſexum fuerit etiam bis excluſa à Marchionatu, & quidem tanquã fœmina.

Violanda filia Theodori, à qua deſcendit Carolus Dux Sabaudiæ, nunquam fuit excluſa pręcisè & abſolutè, ſed tantùm ſuſpenſiuè.

ſimpliciter, & abſolutè,& præciſè. Et conſequenter in eius perſona locum habet diſpoſitio illa iuris feudalis, quę vult, Filiam ſemel excluſam, manere in perpetuum excluſam, nec vlterius admitti vnquam poſſe: per textũ apertiſſimum *in tit.6.Epiſcop. vel Abbat. vel Abbatiſſ. vel domin. pleb. feud. dar. non poſſ.§. quinetiam, in vſib. feudor. lib.1.* Quam eſſe cõmunem noſtrorum ſententiam; & à qua in iudicando & conſulendo non ſit recedendum, teſtatur inter cæteros Socin. Iun. *conſ.110.col.2. & 3. lib.2. & conſ.114.eod.lib.* Pariſ. *conſ.72.num.79.lib.4.* vbi refert ſe aliàs ita conſuluiſſe in hac ipſa cauſa Montisferrati, Berous *conſ.105.num.1.2.3.* Decius *conſ.390.num.4.* Natta *conſ.676. num.33.* Iul. Clar. *de feud. quæſt.80. verſ. ſed quæro.* Dummodò, inquit, non agatur inter fœminam & fiſcum, quo caſu ait videri ſibi hanc ſententiam paulò duriorem. Sed exceptio hæc ad caſum noſtrum non pertinet, in quo non habet Margareta fiſcum aduerſarium, ſed Carolum, qui etiam ſemoto pacto dotali, ſi perſona ſemel excluſa non maneret in perpetuum excluſa; præferendus tamen eſſet tanquam maſculus, licèt ex fœmina. Potiúſque debet nobis exceptio iſta prodeſſe, vt inferamus, Nullum ius habuiſſe Imperatorem Carolum V. concedendæ huius inueſtituræ, aut dictæ Margaretæ, aut Federico eius coniugi, aut vtrique. Nam ſi verum eſt, quod Clarus putat, perſonam ſemel excluſam non manere in perpetuum excluſam, quod ad dominum pertinet; ſed reuocari eam ad ſucceſſionem in præiudicium fiſci, aut domini directi: conſequens omnino eſt, vt nihil penitùs iuris habere potuerit Imperator Carolus V. extra ius feudi & ſuperioritatis in Marchionatu, quandiu vixit Margareta; etiamſi ſola illa ex omnibus

In feudis filia ſemel excluſa remanet in perpetuum excluſa, nec vlteriùs admitti vnquã poteſt.

Carolus Dux Sabaudiæ fuit præferendus Margaretæ, etiã ſemoto pacto dotali, & ſemota excluſione Margaretæ, vtpote tãquam maſculus, licèt ex fœmina.

Nullum ius habuit Carolus V. Imperator ad concedendam nouã inueſtiturã Margaretæ, aut Federico eius cõiugi, aut vtrique.

Aledrami

Aledrami & Theodori deſcendentibus ſuperfuiſſet. Ac proinde nihil iuris in Margaretam tráſferre ille potuit, cùm ad eum non fuiſſet reuerſum feudum: Nec enim eſt hoc feudum ex iis, quæ ideò impropria dicuntur, quòd dantis arbitrio auferri poſſint, de quibus *in tit. 81. de feud. impropr. quod auffer. dant. arbitr. lib. 2.* Quòd ſi Margareta iure ſuo vti noluit cõtra Imperatorem, maluitq́; ab eo Marchionatum obtinere ex noua inueſtitura, quàm ex antiquis, non potuit ea res nocere Carolo, qui eandem exceptionem aduerſus Cæſarem habebat, & ad ius omne ipſius excludendum: nec tantùm ex perſona Margaretæ (quo caſu, quia non fuiſſet exceptio excluſiua iuris agentis ſimpliciter, ſed ita ſi tertius vellet, vtique admitti non potuiſſet inuita Margareta, ex doctrina Bartoli, quam omnes adprobát *in l. 2. D. de except. rei iudic.*) ſed etiam ex propria: cùm eſſet Dux Carolus ex deſcendentibus & vocatis & inueſtitis; & quidem antè Margaretam, tanquam maſculus; ac proinde cui Margareta facto ſuo neque nocere, neque propriam ei exceptionem & defenſionem adimere potuiſſet. Nec ſi ex ipſius Margaretæ perſona ſemel eam habere cœpiſſet, vt in ſpecie *d. l. vlt. D. de pact.* Nec enim de illo vnquam noſtri dubitant, vtrum eo iure, quod ex tua perſona habeo, poſſim vti inuito te: ſed de hoc tantùm, an poſſim eo vti contra te, quaſi nimis durum hoc videatur. Cùm igitur Carolus ex propria perſona iuſtam haberet defenſionem, non modò contra Cæſarem, tanquam vnus ex deſcendétibus, etiam præſuppoſita Violandæ excluſione, quam Iulius Clarus vult, & admittit non fuiſſe niſi ſuſpenſiuam, quandiu maſculi ſupereſſent: ſed etiam contra Margaretam, ſcilicet tanquam

Feudum Marchionatus, de quo diſputamus, non eſt ex eorum genere, quæ impropria ideo dicuntur, quòd pro arbitrio concedentis auferri poſſint.

Dux Carolus non ſolùm fuit ex deſcendentibus ab inueſtito, ſed etiam ex vocatis & inueſtitis per primas inueſtituras.

maſculus, licèt remotior: quemadmodum etiam antè fuerat excluſa per alium maſculum remotiorem, patruum vltimi defuncti, cuius erat illa ſoror:(nec enim habet proximus agnatus quod conqueratur, etiamſi alius remotior ei præferatur, Crauet. *conſ. 256. verſ. iſtud etiam voluit Baldus.*) Conſequens etiam eſt, non ſolùm nihil iuris habuiſſe Imperatorem Carolum, quod per nouam inueſtituram träsferre in dictam Margaretam, & eius coniugem potuerit; cùm ſupereſſent duæ perſonæ, quæ impediebant ne feudum adhuc deuolutum, & ad eum reuerſum fuiſſe dici poſſet: & inter eas perſonas Carolus, qui ex proprio iure, propriaque perſona non modò Imperatori, ſed etiam Margaretæ fuiſſet præferendus; & conſequenter inuito etiam Cæſare, ac inuita quoque Margareta ad feudi ſucceſſionem admittendus: Poſſetque dicere Cæſari, *Si vinco vincentem te, multo magis vinco te, vulg. l. de acceſſionibus. 14. D. de diuerſ. tempor. præſcr.*

Quãdiu ſupereſt aliqua perſona ex vocatis & inueſtitis, nõ poteſt Imperator ius vllum, per nouam inueſtituram, in aliũ transferre.

NEC reſponderi poteſt, quod quidam ex aduerſariis reſpondent, diſpoſitionem *d. §. quinetiam*, procedere in feudo recto & proprio; nõ in eo, quod ſit improprium, quale hoc eſſe ſemper diximus. Etſi enim eſt improprium, quantùm ad hoc, quod tranſitorium eſt etiam ad fœminas; item quantùm ad liberam de eo diſponendi facultatem: in cæteris tamen omnibus ſicuti feudum manet. Ita retinet propriam naturam recti feudi: nec improprium aut alteratum videri debet, niſi quatenus, & impropriatum & alteratum expreſſim fuit, præterquàm ſi quid veniat in neceſſariam conſequentiam pacti alterantis: Maximè cùm agatur hic de interpretando

Replicatio ad reſponſionem, quam adferunt Mantuani, vt eludant diſpoſitionẽ textus *in d. §. quin etiã, tit. 6. Epiſcop. vel Abbat. lib. 1.*

Feudum etiam improprium, & alteratum retinet naturã recti & proprij feudi, niſi in eo, in quo expreſsè fuit al-

tando non actu conceſſionis; ſed actu amiſſionis feudi, ſecundùm diſtinctionem Socini *conſ.257.col.pen.verſ.præmiſſis non obſtat,lib.2.* per text. *in cap.1. de feud.non habent. propr.natur.feud.tit.48.lib.2.*Alex. poſt Iſern. quem refert *conſ.30.nu.20.lib.1.*Præpoſ. *in Prælud.feud.col.12.*poſt Iſern. & Calder. ibi relatos, Zaſius poſt Bald. Dec. Rom. & alios *in tract.de feud.part.vlt.in princ. verſ. recepti enim iuris eſt*, Carol.Ruin.*conſ.15.incip.Conſideratis,col.antep.verſ. quia licet,lib.1.& conſ.39.viſis,eod.lib.*Gozad.*conſ.26.nu.46.* Socin. Iun.*conſ.42.num.1.lib.3.* Berous inter Conſ. Mant. *conſ.17.num. 13. verſ. retenta tamen in aliis natura feudi*, Aret.*conſ.14.col.2. in fin.& ſeq.*Dec. *conſ.193.col.pen.* & alij multi,quos noſtri in hanc rem congeſſerunt, vt ſcilicet minùs, quàm fieri poſſit, natura recti & proprij feudi alteretur.

teratum,aut in eo,quod venit in neceſſariam conſequétiam pacti alterãtis.

VERVM igitur eſt,etiam in hoc feudo Marchionatus Montisferrati perſonam ſemel excluſam, perpetuò debere excluſam manere.

In ſucceſſione feudi Marchionatus, perſona ſemel excluſa, ſéper & in perpetuum remanet excluſa.

CVI non obſtat quod ſuprà diximus, tot maſculos ex linea Paleologa in hoc ipſo Marchionatu ſucceſſiſſe, poſt eos, per quos priùs fuerant excluſi, vt in fratribus & patruis euenit; cùm ex natura recti & proprij feudi fratres ſimul in feudo ſuccedere debuiſſent æqualiter, *tit.8.de ſucceſſ.feud.lib.1.& tit.50.de natur.ſucceſſ.feud.lib.2.*

Aduerſariorũ obiectio, ex eo quòd diximus, tot maſculos in hoc Marchionatu ſucceſſiſſe, poſt eos, per quos fuerant excluſi.

NAM reſpondeo,primùm nunquam fuiſſe illos excluſos à ſucceſſione huius feudi; ſed contrà expreſſim vocatos per teſtamenta & diſpoſitiones Theodori primi & Ioannis eius filij:per quas vocationes fuit iis conſeruatum ius ſuccedendi, ſuo ſaltem gradu, & ordine, cùm ſucceſſerint eo tempore,quo nullus erat alius ſiue

Reſponſio, Quòd maſculi qui ſucceſſerãt in Marchionatu,nunquã fuerant ab ea ſucceſſione excluſi, ſed tantùm tardiùs vocati.

Digitized by Google

proximior, ſiue remotior, qui præferri eis deberet; vt proinde nunquam excluſi fuiſſe dici poſſint;ſed tantùm tardiùs vocati,vt & *in l.omnia.32.aliàs l.cùm ita.§.in fideicommiſſo,l.peto.69.§.fratre,l.cùm pater.77.ff.penult.de legat.2.l.heredes mei.57.§.vlt.D.ad S.C.Trebell.* Ex quo inferendum eſt,Tanto verius & certius eſſe,quod volumus,eos qui ad Margaretam vſque, in hoc feudo ſucceſſerunt, ex vtraque linea & Saxonica & Paleologa,non tantùm iure feudi ſucceſſiſſe:ſed etiam ex diſpoſitionibus vaſallorum, per vtramque inueſtituram permiſſis;pleroſque etiam ex ſolis diſpoſitionibus illis, cùm alioqui iure feudi ſolo ſuccedere non potuiſſent. Et conſequenter liberum fuiſſe Theodoro de toto Marchionatu diſponere,non minùs per pactum dotale in fauorem Violandæ filiæ,quàm per ſpeciem vltimæ voluntatis.Quod in Margareta diuerſum fuit, quæ nec ex inueſtituris vocata erat,niſi deficientibus omnibus maſculis,qui nondum defecerunt,nec vnquam deficient,quandiu Deus Opt. Max. Sereniſſimam hanc Principum noſtrorum familiam ſaluam & ſoſpitem eſſe volet.Volet autem,vt ſperare licet ex fœliciſſima tantæ prolis fœcunditate, in perpetuas æternitates:Neque ex prædeceſſorum ſuorum diſpoſitionibus, quæ ſemper maſculos ſolos vocauerunt;ſi excipias teſtamentum Ioannis vltimi ex linea Saxonica, qui heredem inſtituit ſororem Violandam & ſuos: & ſupradictam Theodori primi conuentionem dotalem,quæ in defectum lineæ maſculinę vocauit Violandam filiam & maſculos ex ea deſcendentes: imò,ſi verba conuentionis inſpicimus, ſucceſſores eius indefinitè,id eſt,quoſcunq; etiam extraneos.Adeò voluit ille maſculos ex Violanda deſcendentes præferri etiam

etiam filiorum ſuorum filiabus, ac multo magis maſculis, quos ex iis naſci contingeret. Niſi quis velit dicere nomen [ſucceſſorum,] ad ſolos deſcẽdentes reſtringi debere, ex Dec. *conſ.516.num.14.* Quod etſi maximè verum eſſet, tamen etiam fœminæ & maſculi ex fœminis, [deſcendentium] appellatione continerentur.

Etiam fœminę & maſculi ex fœminis appellatione *Deſcendentium* continentur.

DEINDE reſpondemus, Etiamſi nullæ fuiſſent prędeceſſorum diſpoſitiones in fauorem maſculorum, qui in Marchionatu ſucceſſerunt; potuiſſe tamen eos ſuccedere iure feudi, quamuis iam excluſos, quia nemo alius ſupererat, qui feudi controuerſiam eis facere poſſet: Nam fœminæ, nec rurſum maſculi ipſi ex Violanda ſuſcepti, cùm non eſſent vocati ſiue ex inueſtituris, ſiue ex dotali pacto Theodori, niſi poſt maſculos, & in defectum maſculorum. Sufficiebat enim ad excludendas per defectum condicionis fœminas, aut fœminarum maſculos, vt aliqui ſupereſſent maſculi, quamuis excluſi, *l. filiusfamilias.114. §. cùm erit, de legat.1.* Solus itaque Imperator poterat controuerſiam feudi facere, illudque dicere deuolutum & ad ſe reuerſum: Atqui ex ſententia Iulij Clari, quam ſuprà retulimus, perſona ſemel excluſa, non eo minùs admitti poſtea poteſt, ſi non alium aduerſarium habeat, quàm dominum directum. At in perſona Margaretæ nihil tale tractari potuit, quæ ſemel excluſa, nec ſemel tantùm, ſed bis à ſucceſſione feudi, aduerſarium habuit Carolum Sabaudiæ Ducem nunquam excluſum: quamuis deſcendentem ex Violanda filia Theodori; quia nec Violanda fuit excluſa niſi ſuſpenſiuè, quandiu maſculi ſupereſſent; imò vocata, & eius quoque ſucceſſores, in eum caſum, quo linea maſculina deficeret. Ergo tametſi

Alia reſpõſio, quòd maſculi potuerunt iure feudi ſuccedere, etiam poſtquàm fuiſſent excluſi, cùm per ſolã ipſorum exiſtentiã excluſæ eſſent fœminę, & omnes maſculi ex fœminis deſcẽdentes.

Margareta bis excluſa à feudali ſucceſſione huius Marchionatus, sẽper habuit aduerſarium Ducem Carolum, qui nunquam fuerat præcisè excluſus, vt neque Violanda eius mater, niſi ſuſpenſiuè.

Margareta fuiſſet ex perſonis vocatis per inueſtituram in defectum maſculorum; non tamen potuit ſuccedere propter geminatam illam excluſionem: quarum altera ſufficere poterat ad eam in perpetuum excludendam, fauore Violandæ, & ſucceſſorum eius, quandiu ex iis aliquis vel vnus supereſſet. Tantúmque concludit aduerſariorum argumentum, potuiſſe illam ſuccedere, licèt excluſam, ad excludendum Imperatorem, ſi neque Violanda, neque Violandæ ſucceſſor vllus eo tempore ſuperuixiſſet. Stante igitur validitate pacti dotalis, dubitandi cauſa nulla ſupereſt, cur non ſit pręferendus Dux Carolus dictæ Margaretæ, & maſculis ex ea ſuſceptis, quamuis fuerit illa & proximior & deſcendẽs ex maſculo.

Præſuppoſita validitare pacti, tam multis rationibus probata in præcedentibus, non poteſt dubitari, quin Dux Carolus fuerit præferendus Margaretæ.

Alia ratio, propter quam etiã circũſcripta pacti dotalis validitate, Carolus pręferendus fuit Margaretæ ex inueſtituris.

SED & circumſcripta validitate pacti, poteſt defendi Carolum Sabaudiæ Ducem potuiſſe ex inueſtituris ſuccedere, & præferri Margaretæ: quia licèt eſſet ex Violanda ſuſceptus, quæ per fratrem Ioannem excluſa fuerat, quamuis non niſi ſuſpenſiuè, vt ſuprà diximus; & dici ſoleat, excluſa perſona aliqua, cenſeri excluſos quoque omnes ex ea deſcendentes, *arg. l. ſi viua matre. 3. C. de bon. matern.* Tamen fuit ille vocatus per inueſtituras, ex proprio capite, non tanquam deſcendens ex Violanda, ſed tanquam deſcendens à primis inueſtitis Aledramo & Theodoro. Ac proinde non debet ei nocere excluſio Violandę, etiamſi præciſa fuiſſet, qualis certè non fuit, cùm non ex ipſius perſona velit ſuccedere, ſed ex ſuo proprio capite, quod & aduerſarij fatentur in maſculis Margaretæ, per text. elegantem *in l. 3. D. de interd. & releg.* in poſtremis illis verbis, [*Non enim hæc patrem, ſed maiores eius eis dediſſe,*] *l. emancipatum.*

cipatum. 7.§.vlt.D. de Senator. Scilicet cùm filius venit ex noua delatione, & in nouum caſum, vt hîc, *ex l. 1.§. ſed videndum, D. de ſucceſſ. edict.* vt in plurium perſonis, & in feudis quoque recipiatur hodie, quod olim etiam in vna recipiebatur in bonis cæteris, *arg. l. ſingularia. 15. D. de reb. cred.* licèt in perſona ipſa excluſa aliud obtineat, *d.§. quinetiam.*

Filius, aut alius ſuſceptus, etiã ex perſona excluſa, poteſt venire ad feudũ ex proprio capite, dũmodò ſit comprehenſus in inueſtituris, & veniat ex noua delatione, & in nouum caſum.

MVLTO minùs ad rem pertinebit, ſi quis replicet, Eadem igitur ratione dicendum eſſe maſculos Margaretæ præferendos eſſe Duci Carolo, cùm ipſi nunquam fuerint excluſi ex proprio capite; ex quo tamen perinde venire poſſunt, tanquam non minùs vocati quàm maſculi ex Violanda deſcendentes: habeant verò hoc amplius, quòd ſunt proximiores, *ex cap. 1. de eo qui ſibi & hered. ſuis maſcul. & fœmin.* Nam reſpondemus, Eſſe iſtorum cauſam diſſimilem; quia non fuerunt in rerum natura eo tempore, quo deceſſit Io. Georgius vltimus maſculus ex linea maſculina Paleologa. Quo demùm tempore cœpit locus fieri huic quæſtioni, de huius feudi ſucceſſione. Quemadmodum enim fœmina ſemel excluſa per exiſtentiam maſculi, ſemper & in perpetuum manet excluſa, nec reuocatur ad ſucceſſionem per defectum eiuſdem maſculi poſtea contingentem, *vt in d. l. filiusfamilias. 114. §. cùm erit quis rogatus, de legat. 1.* Oldrad. *conſ. 21. incip. Thema tale eſt:* ita & multo magis perſona, quæ ſemel fuit admiſſa per defectum maſculi, ſemper & perpetuò dicitur admiſſa, etiamſi poſtea ſuperueniant maſculi, per quos excludi ab initio potuiſſet, ex notat. per DD. præſertim Iacob. de Bellouiſ. Bald. & alios communiter *ad d. cap. 1. de eo qui ſibi*

Alia aduerſariorũ obiectio ex capite liberorum Margaretæ, quòd debuerint præferri Duci Carolo, tanquã proximiores in gradu, licèt per fœminam deſcendentes.

Reſponſio ex ratione diuerſitatis, quæ eſt inter maſculos deſcendẽtes ex Violanda filia Theodori, & maſculos qui nati ſunt ex d. Margareta.

Inſpiciendum eſt tempus exiſtentis condicionis & delatæ ſucceſſionis feudi.

Digitized by Google

ſibi & hered. ſuis, reprobata Gloſ. *ibid.* Iaſ. *de feud. part. 8. partic. 2. concluſ. 3. num. 52. verſ. ſed quaeras de caſu magis dubitabili*, Curt. *de feud. part. 3. q. 28.* Socin. Iun. *conſ. 110. num. 9. & 10.* Pariſ. *conſ. 85. num. 31. & ſeqq. & conſ. 48. nu. 22. & ſeq. lib. 2.* In his enim diſpoſitionibus condicionalibus ſemper & præciſè inſpiciendum eſt tempus euenientis condicionis, *l. intercidit. 59. l. eum qui poſt. 104. D. de condic. & demonſtr. l. ſi in perſona. 21. C. de fideic. d. l. filiusfamilias. 114. §. cùm erit, de legat. 1. l. heredibus. 77. D. ad S. C. Trebell.* Rurſum præter illam excluſionem legalem Margaretæ, quæ iure feudi excluſa bis fuit à ſucceſſione, & quidem præciſè, vt diximus, primùm per exiſtentiam fratris, deinde per exiſtentiam patrui: fuit illa etiam excluſa, vt diximus, per pactum Theodori, quo in defectum lineæ maſculinæ vocata eſt Violanda, & omnes eius ſucceſſores, excluſis proinde etiam deſcendentibus maſculis ex Margareta. Conſequenter dicendum eſt, etiamſi per excluſionem legalem Margaretæ non eſſent excluſi eius maſculi; fuiſſe tamen excluſos illos per pactum, in fauorem non tantùm Violandæ & maſculorum ex ea deſcendentium, ſed etiam omnium ipſius ſucceſſorum, vt verba pacti habent. Non eſt igitur bona collectio à liberis maſculis Violandæ, qui nunquam fuerunt excluſi, excluſione præciſa, ſed ſuſpenſiua tantũ, & qui per pactum illud Theodori expreſſim vocati ſunt poſt maſculos maſculorum, ad liberos maſculos Margaretæ, qui fuerunt excluſi cum matre, & quidem excluſione præciſa antequàm nati fuerint: Nec tantùm ex natura & qualitate feudi & per inueſtituras, ſed etiam per ſupradictum pactum dotale; ex quo nullus eis ad ſuccedendum locus relinqui-

In diſpoſitionibus cõdicionalibus ſemper inſpiciendũ eſt tẽpus euenientis condicionis.

Digitized by Google

linquitur, niſi poſt om n~s m.ſculos ex Violanda deſcendentes.

Alia obiectio aduerſariorũ, ex eo quòd ſi feudum hoc Marchionatus fuerit improprium & alienabile, potuerit ergo Io. Georgius vlt. maſculus Paleologus diſponere de eo in fauorem Margaretæ & maſculorum ipſius: diſpoſuerit autem ſatis, cùm deceſſit inteſtatus.

SED neque obſtare nobis poteſt, quod iidẽ aduerſarij rurſum obiiciunt, Si feudũ hoc fuit ſemper improprium, & alienabile, vt probauimus, potuiſſe igitur de eo diſponere Io. Georgium vltimum Marchionem ex linea Paleologa, etiam in fauorem Margaretæ & maſculorum ex ea deſcendentium: quemadmodum Ioannes vltimus Marchio ex linea Aledrami de toto Marchionatu diſpoſuit in fauorem Violandæ ſororis & ſuorum. Videri autem ſatis diſpoſuiſſe hoc ipſo, quòd inteſtatus decedens reliquit eam heredem, cùm legitimi heredes ab inteſtato ſuccedant, quaſi tacito patrisfamiliàs defuncti iudicio inſtituti, *l. 3. ſ. 1. l. conficiuntur. 8. D. de iur. codicill. l. ab exheredati. 126. de legat. 1.* Nam in promptu reſponſio eſt. Primùm etiamſi de eo Marchionatu Io. Georgius diſpoſuiſſet, non potuiſſe tamen fieri, vt diſponeret in præiudicium eius diſpoſitionis, quam Theodorus primus fecerat in tabulis dotalibus filiæ ſuæ Violandæ: præſertim cùm dictus Io. Georgius heres mediatè fuiſſet dicti Theodori, cuius factum proinde improbare non potuit, *vulg. l. cùm à matre. C. de rei vindic. & l. ſi venditrici. 3. C. de reb. alien. non alienand.* Maximè cùm feudum, de quo tractamus, ſit hereditarium, vt probauimus in præcedentibus. Deinde facultatem illam liberam, quæ per Ottonis inueſtituram conceſſa primùm fuit, deinde per Henric. VII. confirmata & repetita, de hoc Marchionatu diſponendi pro arbitrio, & quicquid animus decreuerit faciendi, quamuis ad teſtamentarias quoque diſpoſi-

tiones pertineat,vt ex tot diſpoſitionibus conſtat, quas ſuprà retulimus à Marchionibus factas eſſe:non tamen extendi poſſe ad ſucceſſionem inteſtati ; ſed in vera & expreſſa datione verificari debere,non in ficta,vel præſumpta ; qualis illa eſt, quæ per inteſtati ſucceſſionem inducitur. Riminald. *conſ.176.incip.Andreas,per tot.lib.2.* Berous *conſ.66.num.14.verſic.ſecundò reſpōdetur,lib.1.* Dec. *conſ.171.*Bald.& Aluar.*in cap.1.per illum text.de eo qui finem fec.agnat.de feud.patern.tit.49. lib.2.& tit 26.ſi de feud. defunct.content.ſit int domin.& agnat.vaſall.§.vlt.* vbi ſunt in hanc rem textus aperti:citat Bald. ad *l. non diſtinguemus.32.§.dies compromiſſi,D.de recept.qui arbitr. recep.* Soc. Iun.*conſ. 72.num. 47.& ſeq.& num.57.lib.1.*Vbi rationem adfert,quòd in generali diſpoſitione etiam expreſſa, & ſiue teſtamentaria,ſiue inter viuos,non veniunt feuda, niſi de iis expreſſim diſpoſitum ſit : Quanto minùs venient in diſpoſitionem tacitam duntaxat, & præſumptam? Bart.*in l.vt iuriſiurandi.§.ſi liberi,col.2.verſ.præterea poſito quòd pater poſſit,D.de oper.libert.& conſ.60.incip.Quæſtio iſta habet duo dubia.* Habent enim feuda propriam naturam & ſeparatam ab aliis bonis,& quæ vt nobilior eſt;ita & dignior, quæ ſpecialiter exprimatur, ne alioqui neglecta videatur,*ex l.item apud Labeonē.17.§.hoc edictū,D.de iniur.*Pariſ.*conſ.7.col.1.lib.1.& conſ.12.n.63.& ſeq. eod. lib.* poſt Dec.*conſ.76.col.1.* & alios ibi relatos. Et ſanè qui ab inteſtato ſuccedit,tanquam heres legitimus ſuccedit ex prouiſione legis, potiùs quàm hominis, *l. 1. & tot.tit.de ſuis & legit.hered.D.& C.l.3.§.de illo.D.pro ſocio.* Nec tam videtur paterfamiliàs legitimam hereditatem iis dare, quàm non adimere, ſi quis partitè loqui velit cum Vlpian.*in l.1.§.ſciendum,de legat.3.vbi etiā gloſ.*

Permiſſio data diſponendi de feudo, intelligi debet de expreſſa diſpoſitione & vera: non de tacita & ficta, qualis illa eſt,quæ per ſucceſſionē inteſtati inducitur.

In generali diſpoſitione, etiā expreſſa, ſiue teſtamentaria, ſiue inter viuos, non veniunt feuda,niſi de iis expreſſim diſpoſitum ſit: Multo minùs in diſpoſitione tacita & ficta.

Qui ſuccedit ab inteſtato, ex legis potius, quàm ex hominis diſpoſitione ſuccedit.

Aliud eſt legitimam hereditatem dare, aliud non adimere.

ATQVE

Digitized by Google

ATQVE ita ipſos etiam Marchiones Montisferra- tenſes ſenſiſſe,& inueſtituras prædeceſſoribus ſuis conceſſas interpretatos eſſe cõſtat ex eo, quod Bonifacio vltimo, qui frater fuit Margaretæ,& ſine maſculis, & inteſtato defuncto; non ideo tamen ſucceſſit in Marchionatu, dicta Margareta tanquam ab eo tacitè inſtituta; ſed Io. Georgius defuncti patruus. Et iam anteà cùm deceſſiſſet Guillielmus primus frater primi Bonifacij, relicto fratre Bonifacio & ſuperſtite filia Blanca & ab inteſtato, habuit quidem ille heredem Blancam filiam in bonis allodialibus, ſed non in Marchionatu; quomodo tamen habere potuiſſet per expreſſam patris diſpoſitionem, ſi de Marchionatu diſponere in fauorem filiæ Guillielmus voluiſſet, nihilque præter inueſtituras, ac non etiam Theodori primi, & Ioannis primi eius filij diſpoſitiones obſtitiſſent. Non ergo habuerunt tacitam voluntatem morientis ab inteſtato, pro diſpoſitione, quæ ex licentia per inueſtituras data feudi naturam alterare potuerit. Eſtque multo probabilius, vt dicamus, eum qui de feudo non diſpoſuit expreſſim, ſed inteſtatus mori maluit, videri quantùm ad feudum reliquiſſe omnia diſpoſitioni iuris communis, & conſuetudinis feudalis, ſolos maſculos admittentis excluſis fœminis, quandiu maſculus aliquis ſupereſt. Quomodo in hoc Marchionatu fuiſſe ſemper obſeruatum etiam aduerſarij fatentur, in eóque ſuccedi debere iuxta conſuetudines feudorum, & ius commune feudorum ſeruari oportere.

Interpretatio inueſtiturarum Marchionatus Montisferrati facienda eſt, ex eo quod poſtea ſecutum & obſeruatum fuit.

Guillielmus I. moriens inteſtatus heredem habuit filiam Blancã in bonis allodialib. ſed in Marchionatu Bonifacium fratrem.

Qui de feudo non diſpoſuit expreſsè, cenſetur omnia relinquere diſpoſitioni iuris communis, & conſuetudinarij feudorum.

NEC me mouent reſponſiones, quas aduerſarij adferunt poſt Soc. Iun. inter conſilia Mãtuæ *conſ.7. nu.129.*

Reſponſiones futiles Mãtuanorum, vt pro-

Digitized by Google

bent Margaretam, licèt bis excluſam per maſculos, admitti ad hoc feudũ debuiſſe, deficientibus maſculis.

& ſeqq. ad d. §. quinetiam, vt probent Margaretam licèt bis excluſam propter maſculos, potuiſſe nihilominus & debuiſſe admitti ad hoc feudum, deficientibus iiſdem maſculis.

Prima aduerſariorũ reſponſio *ad §. quinetiam, tit. 6. Epiſcop. vel Abbat.*

Reſponſionis confutatio.

RESPONDENT primùm, procedere illum textum eo ſolùm caſu, quo inueſtitus quis ſit pro ſe & deſcendentibus maſculis & fœminis, quaſi eo caſu ſoror per fratrem excluſa non poſſit dicere ſe vocatam, cùm fratri non ſit deſcendens, ſed tranſuerſalis. Sed malè: Non enim qualis ſit is, qui in feudo vult ſuccedere, metiendum eſt & æſtimandum ex perſona vltimi defuncti, ſed ex perſona primi inueſtiti, à quo ſcilicet & feudum originem & ipſe cauſam habet, vt ſuprà diximus ex Pariſio, qui pro aduerſariis ſcripſit, *conſ. 23. num. 130. & ſeq.* & qui hac in re ideò inſtar omnium eſſe poteſt.

Reſponſio ſecũda, quòd excluſio, de qua *in d. §. quinetiã*, nõ ſit perpetua, ſed temporalis.

SECVNDÒ reſpondent, Excluſionem, de qua *in d. §. quinetiam*, ſic debere intelligi, vt non ſit perpetua, ſed temporalis, quandiu maſculi ſupererunt, *ex cap. 1. de eo qui ſibi, & hered. maſcul. & fœmin.* Apertè contra verba textus, quæ ſic habent, [*Relicto maſculo, vlteriùs fœminæ non admittuntur:*] Nam ad ſignificandam excluſionem temporalem, ſatis fuiſſet dicere, [*Relicto maſculo, fœminas non admitti:*] nec fuiſſet neceſſe addi dictionẽ, [*vlteriùs,*] cuius non alius ſenſus eſſe poteſt, quàm vt nec poſt mortem maſculi, per quem fœminæ excluſæ fuerant, admitti poſteà fœminę vnquam poſſint; ac ſi ſcriptum eſſet, [*Vltra, & poſt maſculum, & ex noua etiam dilatione ſucceſſionis feudalis.*] Quæ porrò dilatio noua fieri nulla poteſt, niſi poſt mortem demùm maſculi, qui iam ſucceſſit, cùm ei, qui

Poteſtas & ſẽſus dictionis, *vlteriùs.*

iam

iam heredem habet inſolidum; alius heres vltrà adiici non poſſit, *l.quod contra.141. §.vni duo, de reg.iur. l.verbis ciuilib. 7. de vulg. & pupill. ſubſtit.* & viuentis nulla ſit hereditas, nulla ſucceſſio, *l.1. D.de hered.vel act.vend. l.1. D.pro hered.* Nec ſimile eſt quod affertur *ex d. c.1. de eo qui ſibi, & hered.ſuis maſcul.& fœmin.* in cuius ſpecie admittitur quidem fœmina, defuncto maſculo; ſed quæ per maſculum excluſa nunquam fuerat, quamuis nec vocata, quandiu maſculus ſupereſſet. Aliud enim eſt dicere, Fœminam eſſe iam excluſam: aliud verò nondum vocatam eſſe. Quemadmodum dicimus, aliud eſſe loqui de condicione iam defecta: aliud verò de condicione nōdum impleta. Nam quæ nondum impleta eſt, impleri adhuc poteſt: non etiam illa quæ iam defecit, *l. hæc condicio,10.in fin.prin.de condic. & demonſtr.* ſecundùm interpretationem & emēdationem viri doctiſſimi Iac. Cuiacij, *lib.13.Obſer.c.vlt.* Sic & fœmina nōdum vocata, adhuc vocari vlteriùs poteſt; at non ea quæ iam ſemel excluſa fuit; Paul.Caſtrenſ. *conſ.191.incip.Viſis, & diligenter conſideratis,num.4.lib.2.* Idem Socin. Iun. ſibi contrarius, *conſ.110.num.7.& 17. lib.2.* Sicut enim acquiſitiones debent eſſe perpetuæ, non temporales, *d.l.1.D.de iur.dot.* ita & excluſiones: Bald.poſt Gloſ. *ad l.in quibus. C. de ſecund.nupt.* In dubio enim etiam alius quilibet actus pręſumendus eſt perpetuus, non temporalis, *l.ſufficit.56.D. de condict.indeb.* Gloſ. *in cap.fin.in verb.perpetuus,de reſcript. lib.6.l.corruptionem.13.C.de vſufr.l.ſi quis heredem. 7. C. de inſtit. & ſubſtit.l.1.D. de excuſ.tutor.* Maximè verò hoc obtinet in actibus legis, quia lex ſemel tantùm loquitur. Vnde fiebat olim, vt neque in ſuis, neque in agnatis eſſet ſucceſſio, quia poteſtas tota legis prima delatione

Explicatio *tit. de eo qui ſibi & hered. ſuis maſcul.& fœmin.*

Aliud eſt dicere, Perſonā aliquam eſſe iam excluſā à feudo: aliud verò dicere, nōdum vocatam.

Acquiſitiones & excluſiones ſui natura debent eſſe perpetuæ, nō temporales.

In dubio quilibet actus pręſumendus eſt perpetuus, non temporalis.

Lex ſemel tantùm loquitur.

conſumebatur, *l.1.§.ſciendum.D.de ſuis & legit.§.placebat, Inſt.de legit.agnat.ſucceſſ.* Item vt neque repudiata hereditas adiri vnquam poſſet, ſicut nec adita repudiari, *l.ſicut.4.C.de repud.vel abſtin.hered.l.ſi ſeruus.91.§.vlt. D.de acquir.hered.* Quoniam repudiatio, quæ nihil niſi voluntaria excluſio eſt, habet effectum perpetuum.

Alia reſponſio Auguſtini Beroi pugnans cũ verbis ipſis textus.

QVOD verò Auguſtinus Berous *conſ.17.num.42. & ſeq.* reſtringere vult *d.§.quinetiam* ad eum caſum, quo inueſtitura facta ſit pro maſculis, vel fœminis alternatiuè, non copulatiuè, prorſus ridiculum, & impertinens eſt. Nam & verba *d.§.quinetiam*, ponunt copulam, non diſiunctionem in illis verbis: [*Vt eius deſcendentes maſculi & fœminæ illud habere poßint.*] Et ſimiliter inueſtitura Ottoniana de familiis vtriuſque ſexus coniunctim locuta eſt: & illa Caroli IV. qua potiſſimùm aduerſarij nituntur, [*de maſculis & fœminis*] coniunctiuè, non diſiunctiuè de maſculis, vel fœminis. Et vel vna hæc reſponſio apertiſſimè probat nihil habere aduerſarios, quod reſpondeant ad *d.§.quinetiam* cùm melius nihil habeant, & facti quoque, & textus veritatem cogantur corrumpere, vt iuris diuerſitatem inducant, & ſe ab eius §.deciſione & authoritate extricent, quam effugere, aut cauillari probabili nulla ratione poſſunt.

Quarta principalis exceptio Sereniſſ. Ducis Mantuæ, ex eo quod Violanda fuerit abſens tempore pacti dotalis initi per Theodorũ primum cum

QVARTA Sereniſſimi Ducis Mantuæ exceptio eſt, Ex ſupradicto pacto dotali nullum ius acquiri potuiſſe Violandæ, quòd tunc fuerit abſens, nec ſtipulationem Notarij vnquam ratam habuiſſe proponatur: At nec ipſius liberis & heredibus, quibus nec Notarius ſtipulatus eſt, niſi tanquam heredibus, & ſucceſſoribus

ceſſoribus Violandæ,& quatenus Violanda ipſa ius aliquod habuiſſet, quod ad eos tranſmittere potuiſſet: præſertim cùm pacti verbis expreſſim contineatur factam eam conuentionem in augmentum dotis, quæ fuerat Violandæ per eundem contractum purè conſtituta.

Aymone Comite Sabaudię nec ſtipulationem Notarij ratam vnquam habuerit.

NOS contrà defendimus,Ex ea Notarij ſtipulatione ius acquiſitum fuiſſe Violandę,& ipſius poſteris ac ſucceſſoribus omnibus;maximè verò maſculis.

Variæ reſponſiones ad ſupradictam obiectionem.

PRIMVM, quia receptior illa interpretum noſtrorum ſententia eſt, Ex ſtipulatione Notarij per totum,vt loquuntur,mundũ, acquiri ius abſenti & ignoranti,nulla etiam ſecuta ratihabitione.Et de eo tantùm quærunt ac diſputant, vtrum ius illud acquiratur irreuocabiliter:an verò reuocari poſſit ante ſecutam ratificationem. Magíſque in id inclinant, vt exiſtiment irreuocabiliter ius acquiri, dummodò ſequatur tandem ratihabitio,quæ ſatis ſequitur, cùm agitur ex eiuſmodi ſtipulatione.Maximè verò hoc obtinet, cùm ſtipulatio fit ex cauſa dotis, quæ ſicut habet multa priuilegia; ſic & hoc inter cætera habere deberet, ſi ius commune repugnaret.Ita poſt alios innumeros concludit Antonin. Teſſaur.*deciſ. Pedem.70.*quem pro omnibus quos cumulat,hac parte allegaſſe ſufficiat.Id verò indubitatius eſt in perſonis liberorum Violandæ, qui cùm omnes in eo pacto comprehendantur, etiam qui nondum erant eo tempore in rerum natura;& conſequenter,qui eo tempore neque ſtipulari cum Notario;neque ratam Notarij ſtipulationem habere poterant, eo ſanè priuilegio digni fuerunt, vt iis Notarij ſtipulatio prodeſſe deberet, ne alioqui nulla ſuperſit ratio talibus perſonis ſtipulandi

Prima reſponſio, Quòd ex Notarij ſtipulatione ius acquiritur abſenti citra vllam ratificationem: adeóq; irreuocabiliter, ſecuta quandocunque ratificatione.

Notarius poteſt ſtipulari, & ius acquirere etiam perſonis nondũ conceptis, præſertim in cauſa dotis.

pulandi & prouidendi; quibus tamen tanto magis prouidendum fuit, quòd ipſi proſpicere ſibi non poſſunt: *l.3.D.rat.rem haber.* Vbi fit mẽtio, & alibi ſæpe, ſeruorũ publicorum, qui olim præcipuè in hunc vſum erant comparati, vt pupillis infantibus, & aliis huiuſmodi perſonis ſtipularentur, quæ ſtipulari per ſe non poterant. Idem Teſſaur. vbi ſuprà, addens etiam pro perſonis nondum conceptis ſtipulari poſſe Notarium, ex *l.ſi quis oper.us.* 5. vbi eſt textus *D. de oper.libert.l.Paulus reſpondit.* 47. *§.penult.D. de bon. libert.* Maximè verò interueniente coniuncta aliqua perſona, vt idem ſubiicit, & pluribus probat. Sufficitque vt hodie qui ex liberis Violandæ ſunt, ratam habeât eam Notarij ſtipulationem, agendo ex ea: ſatis enim adprobat contractum quiſquis ex eo aliquid petit, *l.ſeruum Titij.49.* vbi Bart. & alij *D.mandat.*

Secunda reſpõſio, quòd interuenerit nõ tantũ Notarij ſtipulatio, ſed etiam mariti.

SECVNDÒ reſpondemus, non tantùm Notarij ſtipulationem interueniſſe; ſed etiam Comitis Aymonis mariti Violandæ, & cui illa nuptui tradebatur. Sufficit verò maritum fuiſſe ſtipulatum dotem, aut marito dotem eſſe traditam, potiùs quàm ſi aut filia ipſa ſtipulata à patre, aut dos ei tradita fuiſſet, *l. pater.71.D.de euict. & tot. tit. D. de iur. dot.* Nec enim dos profectitia promittebatur olim vnquàm à patre, nec tradebatur filiæ; ſed marito tantùm nomine filiæ: quoniam filia, quæ erat in poteſtate, neque ſtipulari à patre poterat, ſalua patria poteſtate, *l. Imperator.50.D.ad S.C. Trebell.* neque dominium vllum ab eo acquirere, etiam per donationem, *l.ſiue emancipatis.17.C.de donat.l.2.C.de inoffic.donat.* Et ſi verò magis communiter ab Interpretibus probatum eſt, vt fauore dotis, & ex ea cauſa poſſit filiafamiliàs dotem ipſa ſtipulari & accipere à patre, *ex l.Pomponius*

nius Philadelphus. 35. D. famil. erciſc. quæ tamen potiùs probat manifeſtè contrarium, vt docuimus *in libris Coniecturarum, & in 2. parte Chiliadis noſtræ, de error. pragmat.* nemo tamen eſt, qui hanc filiæfamiliàs ſtipulationem neceſſariam eſſe dicat, & qui non fateatur etiam hodie ſufficere mariti ſtipulationem ad acquirendum ius, ſi non vxori, ſaltem marito, & liberis, ex eo matrimonio quandocunque naſcituris, & heredibus mariti. Textus eſt *in l. ſi pater marito. 5. C. de dot. promiſſ. l. cùm pater. 29. D. de iur. dot.*

Sufficit ſtipulatio mariti, cui dos promittitur.

QVIDNI verò ſufficit ſtipulatio mariti, iuncta præſertim etiam ſtipulatione Notarij, cùm nulla quoque penitùs ſtipulatione interueniente lex fingat eam interueniſſe, vt habeat mulier actionem ex ſtipulatu, tam ad petendam dotem, quæ ei conſtituta ſit, quàm ad petendam reſtitutionem ſoluto matrimonio, *l. vnic. C. de rei vxor. act.*

Dotis ſtipulatio ſemper creditur interueniſſe ex parte mulieris.

SED & reſpondemus tertio loco, Non poſſe defendi quod aduerſarij in facto ſupponunt, nullam Violandæ ſubſecutam fuiſſe ratihabitionem. Quænam enim maior, aut expreſſior ratihabitio ſequi potuit, quàm ex obſeruatione, effectúque ſecuti matrimonij? Quod negari quippe non poteſt ſecutum eſſe in conſequentiam, & executionem dicti contractus, cùm de alio cõtractu nullo appareat, in quo vel de eo matrimonio contrahendo aliquid actum ſit, vel de pactis dotalibus. Et ſicuti pluralitas inſtrumẽtorum pro vno eodémque contractu non præſumitur: ita neque credendum eſt ex alio contractu, quàm ex eo de quo tractamus, ſubſecutum fuiſſe inter Aymonem & Violandam matrimonium. Semper enim præſumitur ſecuta obſeruatio

Tertia reſponſio, ex ſecuta ratihabitione Violandæ, per effectum ſecuti poſteà matrimonij.

Semper præſumitur ſecuta

obſeruatio ex titulo præcedente.

ex titulo præcedente de quo apparet, *vulg. l. quædam mulier. 77. D. de rei vindic. l. 2. C. de acquir. poſſ. l. prædia. D. eod. lib. 1. D. qui potior. in pignor. hab.*

Probatur ex ſecuto euétu, adprobatú fuiſſe à Violáda vxore Comitis Aymonis contractum dotalem, in quo pactum continetur, de quo diſputamus.

DEINDE, cùm in dicto inſtrumento contractus dotalis legamus, data fuiſſe purè in dotem Aymoni Comiti à Theodoro Marchione, nomine filiæ Violandæ, caſtra & loca Ciriaci, Lancei, & Caſellarum, conſtat etiamnum hodie teneri ea caſtra, & poſſideri à Sereniſſimo Duce Sabaudiæ, non alio vtique iure quàm hereditario dictæ Violandæ: quam & ipſam, dum vixit, eadem caſtra tenuiſſe apparet ex pleriſque priuilegiis per eam conceſſis habitatoribus dictorum locorum: quod vtique fieri non potuit citra expreſſam adprobationem pactorum dotalium in neceſſarium antecedēs, *d. l. ſeruum Titij. 49.* vbi Bart. & alij notant, *D. mandat.* Nam & ſufficere poterat, quod filia ſciret voluntatem patris, nec iuſtam contradicendi cauſam vllam haberet, vt patri conſenſiſſe videretur, *l. 2. §. vlt. l. dotem. 37. D. ſolut. matr.* quæ loquuntur in terminis multò difficilioribus.

Quarta reſpõſio, ex alia adprobatione facta per Violandam in poſteriore cõtractu inito in conſequẽtiam prioris.

QVARTÒ reſpondemus, Habere nos aliam ratihabitionem expreſſam ab ipſa Violanda factam, per contractum initum anno 1332. inter coniuges ipſos Aymonem Comitem, & dictam Violandam: in cuius inſtrumento per eundem Notarium recepto, qui dotale inſtrumentum confecerat, expreſſa mentio fit dicti inſtrumenti dotalis, cum anni & diei deſignatione. Et ex ea cauſa Comes Aymo conſtituit ei doarium triginta millium florenorum annuorum ſuper fructibus & reditibus omnibus Prouinciæ Maurianenſis, in eam rem expreſſa conuentione obligatis. Quid enim potuit dici,

ei, aut ſcribi apertius, vt dotale quoque inſtrumentum à Violanda comprobatum eſſe appareret, ac proinde omnia quoque in eo contenta? Non ob id ſolùm, quòd relatum inſit in referente, cum omnibus ſuis qualitatibus, vt toties diximus; ſed quia non ſit credibile Violandam adeò inconſultam & parùm cautam fuiſſe, vt accepta tam exigua dote, recuſauerit ratum habere pactum illud, quod præcipui erat momenti ad augendam dotem, ſi non planè expreſſa ratihabitione, ſaltem tacita & facto ipſo, iuxta *d.l.non tantùm. 5. aliàs l.Paulus. D.rat.rem haber.* Nemo enim credendus eſt iure ſuo tam iuſtè quæſito vti nolle, non magis quàm ſuum iactare velle & perdere, *vulg. l. cùm de indebito. 25. D. de probat.* Et quamuis eius pacti dotalis vtilitatem abiicere Violanda voluiſſet, quod nemo vnquam crediderit; certi tamen iuris eſt non fuiſſe in ipſius poteſtate, vt dotem ſuam diminueret in pręiudicium mariti, qui fuiſſet ipſe ſtipulatus, non tantùm vxori, quod facere non potuiſſet ex ratione iuris, niſi adhibito etiam Notario: ſed etiam ſibi ſuiſque ſucceſſoribus, quod facere etiam ſine Notario potuiſſet. Cur enim permittamus mulieri facere deteriorem condicionem mariti in dote, & communium liberorum ſuſceptorum ex eo matrimonio, quod alioqui contractum non fuiſſet, *d.l.Titia.62.D.de iur.dot.* & aliis in hanc rem iam ſuprà citatis, quibus addo *l.cùm dos. 7. D.de pact.dotal.*

Nemo credendus eſt velle abiicere ius ſibi vtile.

Non poteſt mulier facere condicionem mariti ſui, nec liberorum ſuorum deteriorẽ in dote.

QVOD autem aduerſarij dictam conuentionem dotalem ſic interpretantur, vt Violãdæ liberis prodeſſe nõ potuerit, in eum caſum, niſi quo priùs ipſi Violandę profuiſſet, quaſi ex ea conuentione non ſint vocati li-

Alia Mantuanorũ obiectio, ex interpretatione prorſus improbabili cõuentionis dotalis, quaſi

noluerit Violanda ius aliquod acquirere ſuis liberis, niſi in eum caſum, quo ipſi Violandę priùs acquiſitũ eſſet in effectu.

*Reſponſio.

Fuit quidem Violanda prior vocata ad Marchionatum, in defectum maſculorum patris ſui; ſed poſt eã fuerunt etiam vocati liberi ipſius, & quidẽ in caſum vulgarem.

beri, niſi tanquam heredes, & conſequenter in ius quod Violanda viuens habuiſſet, prorſus improbabile eſt. * Fuit enim Violãda quidem prior vocata, non ſolùm tanquam prædilecta, & filia primi gradus, ſed etiam quòd eo tempore nulli adhuc eſſent liberi; ſed tantùm ſperarentur ex matrimonio, de quo tùm primùm contrahendo agebatur, in quos proinde nullam adfectionem habere Theodórus poterat, niſi intuitu & cõtemplatione Violandæ. Verumtamen non eo minùs verum eſt vocatos fuiſſe liberos & poſteros omnes Violandæ ex propria cuiuſque ipſorum perſona, & ex proprio capite, non tanquam heredes ipſius & in eius iura ſuccedentes; ſed reſpectu potiùs ſanguinis, id eſt, tanquam deſcendentes ex ea. Propter quam cauſam non [***heredum,***] nomen à contrahentibus vſurpatum eſt, ſed [***ſucceſſorum:***] quo nomine in materia feudali ſucceſſores ſanguinis intelliguntur, potiùs quàm ſucceſſores patrimonij. Et quamuis non ſint vocati liberi Violandæ, niſi poſt Violandam: (hoc enim eſt quod aduerſarios feſellit,) non tamen vocati ſunt niſi in caſum vulgarem, id eſt, in eum caſum, quo priùs deceſſiſſet Violanda, quàm pacti dotalis condicio extitiſſet: quod & euenire facilè poterat, & euenit. Ex not. & tradit. per Bald. & alios *ad l. Gallus. §. quidam rectè, de liber. & poſthum.* Vbi licèt Paulus Caſtrenſis exiſtimet liberos poſt parentem vocatos, cenſeri debere vocatos eſſe non modò in caſum vulgarem; ſed etiam in caſum fideicommiſſi: communiter tamen reprobata eſt ipſius ſententia, vt recentiores ad eum locum ſcribentes teſtantur; ne tam facilè capiatur interpretatio fideicommiſſi, quod per ſe odioſum eſt, cùm ſit onus, *l. coheredi. 41. §. cùm*

Poſt Violãdam vocati sũt eius liberi, ſed in caſum vulgarem tantùm, non in caſum fideicõmiſſi.

Caſtrenſis ſententia contraria *ad l. Gallus. §. quidam rectè, de liber. & poſthum.* communiter reprobata.

cùm filiæ,de vulg. & pupill. ſubſtit. Nullum verò grauius & odioſius, quàm quo pater, vel mater erga proprios liberos adſtringitur, quo reuerentia, quæ parentibus debetur, minuatur, *l. quidam cùm filium. 46. D. de hered. inſtit. l. nec ei. 17. §. penult. D. de adopt. l. cùm oportet. 6. circa princip.* in illis verbis, [*Ad alios transferenda aſpicientes, vel ad extraneos, vel ad fratres ſuos, quod etiam grauius multis eſſe videtur,*] *C. de bon. quæ liber.* Proinde ſi Violanda ex pacto dotale Marchionatum obtinuiſſet, quòd ea viua Theodorus ſine maſculis deceſſiſſet, aut maſculi eius ſine maſculis, non puto dici poſſe, quòd ex eodem pacto fuiſſet obligata cum liberis ſuis iure fideicommiſſi reſtituere: cùm nullomodò proponeretur fuiſſe grauata, nec alij poſt eam vocati, quàm [ſucceſſores.] Quo nomine ſiue liberos tantùm intelligas, ſiue quoſlibet alios ſucceſſores, etiam extraneos, non poteſt fieri vt fideicommiſſum vllum inducatur: quia nec grauari quiſquam poteſt, vt heredi & ſucceſſori ſuo aliquid reſtituat. Nec enim magis poteſt obligari defunctus heredi ſuo, quàm ſibi ipſi, cùm defuncti perſonam heres & ſucceſſor eius repræſentet, *l. heres à debitore. 21. §. ſeruus, & ſeq. l. Granius. 71. D. de fideiuſſ. l. ne cum filiofamilias. 16. D. de furt. l. debitori. 7. C. de pact. l. in imponẽda. 6. & l. irritum. C. ad leg. Falcid.* Quemadmodum olim dicebat Imperator quidam, cùm inuitaretur ad occidendum eum qui ſucceſſor in Imperio futurus ſperabatur, Neminem poſſe ſucceſſorẽ ſuum occidere. Nam & ſucceſſoris perſona ſemper incerta eſt, niſi ad liberos certæ perſonæ referatur, *l. qui liberis. 8. §. 1. D. de vulg. & pupill. ſubſt.* Sed & ſolemus dicere ſubſtitutiones

Nemo grauari poteſt fideicõmiſſo erga proprium ſuũ heredem.

Subſtitutiones omnes in de-

bio interpretādæ ſunt directæ potiùs,quā fideicommiſſariæ.

omnes in dubio interpretandas eſſe directas, potiùs quàm fideicommiſſarias, etiamſi verbis communibus factæ ſint;vt diſertè ſcriptum eſt *in cap.ſi pater,de teſtam. in 6.* Nimirum vt euitetur præſumptio & onus fideicommiſſi. Quanto magis ſi non de vltima voluntate agatur; ſed de contractu:nec de ſubſtitutione facta per verbum commune,ſed quæ facta ſit per verba merè directa & ciuilia, qualia ſunt ea quibus in dicta conuentione dotali cantrahentes vſi ſunt, [*Quòd in illo caſu Marchionatus Montis ferrati,cum ipſius honoribus,&c. & vniuerſaliter cum ipſius iuribus ſint & eſſe debeant pleno iure dictæ D.Violantis & ſucceſſorum ſuorum, in augmētum & ex cauſa dotis.*] Bart. & poſt eum communiter cæteri *ad l. Centurio. de vulg.& pupill.ſubſtit.*

Verba pacti dotalis, de quo diſputamus,sūt merè directa & ciuilia.

ET quamuis non deſint qui ſequantur opinionem Pauli Caſtr.*ad d.§.quidam rectè*, exiſtimantis filios poſt patrem, aut matrem ordine ſucceſſiuè vocatos, non modò in caſum vulgarem vocatos intelligi; ſed etiam in caſum fideicommiſſi: attamen præterquàm quòd magis communiter ea reprobata eſt,vt diximus; nobis tamen ad victoriam ſufficit, quòd nemo vnquam fuit qui negauerit cenſeri vocatos etiam in caſum vulgarem. Nec enim Caſtrenſis ſua illa opinione ſuſtulit caſum vulgarem,quem omnes admittunt;ſed ſuperinduxit & adiecit caſum fideicommiſſarium, quem plures negant. Abſurdum igitur eſt dicere liberos Violandæ, qui vocati ſunt ſub nomine non heredum,ſed[ſucceſſorum,] & quatenus ſucceſſores ſanguinis, non patrimonij;vocatos non fuiſſe in caſum vulgarem. Ergo vel ob

Neque Caſtrēſis, neque alius quiſquam negat liberos poſt parentem ſucceſſiuè vocatos,etiam in vulgarem caſum vocatos intelligi.

ob id tanto magis admittendi ſunt, quòd ipſa nunquam admiſſa fuerit.

ERITQVE hoc euidentius, ſi lubeat obſeruare ſub quibus condicionibus Violanda vocata fuerit: Nempe, ſi contingeret dictum Theodorum Marchionem, vel eius liberos maſculos ex legitimo matrimonio procreatos, decedere quoquo tempore abſque liberis maſculis, ex ſuis corporibus & legitimis matrimoniis procreatis. Quam condicionem certum eſt ad eos quoque Theodori maſculos pertinere, qui quingentos poſt annos naſcerentur, vt in ſequentibus oſtendemus: ac proinde eo tempore, quo certum eſſet non poſſe amplius Violandam viuere. Quemadmodum igitur condicio vocationis non tantùm ad Theodorum, eiuſque filium, qui viua Violanda mori poterat; ſed etiam ad eos liberorum liberos maſculos pertinet, qui non niſi mortua iam Violanda naſci poſſent: Ita & vocatos Violandæ poſteros fatẽdum eſt, in eum quoque caſum, quo Violanda prædeceſſiſſet, id eſt, neque ſucceſſiſſet ipſa, neq; ſuccedere potuiſſet: vt ex qualitate condicionis, qualitas vocationis quoque æſtimetur. Ij namque vocati intelligendi ſunt, qui tempore condicionis euenientis potuerint viuere, *l. cùm pater. 77. §. hereditatem filius, de legat. 2.* in illis verbis, [*Viriles autem inter eos fieri, qui eo tempore vixerint, cùm de aliis eligendi poteſtas non fuerit.*]

Condicio pacti dotalis, de quo tractamus, pertinet ad liberos, qui quandocunque etiã poſt quingentos annos ex Aymone Comite & Violãda vxore, eorúmque maſculis naſcerentur.

Ex qualitate cõdicionis æſtimanda eſt qualitas vocationis, & ij ſub cõdicione vocati credendi ſunt, qui tempore condicionis euenientis potuerint viuere.

ACCEDIT, quod huiuſmodi conuentio dotalis eſt, nec tantum facta in dotali inſtrumento; ſed hoc expreſſim acto, vt eſſet in partem & augmentum dotis: Ideóque non debet ſeparari à dote ipſa, *l. inter ſocerum. 26. ff.* *cùm*

Pactum dotale, de quo agim⁹, factum eſt in partem & augmentum dotis.

Digitized by Google

cùm inter,D.de pact.dotal.l.etiamſi.8.C. de iur.dot. Quam tamen certum eſt non eſſe adeò propriam & perſonalem in perſona nubentis mulieris,vt non tranſeat etiam ad heredes,*d.l.vnic.C.de rei vxor.act.l.filiæ.59.& tot. tit. D.ſolut.matr.* Etiamſi ſit dos profectitia, in qua volunt Doctores omnes filiam poſſe hodie habere heredem, etiam viuo patre, vt Bart.& alij tractant *ad l. quæ dotis. 33.eod.tit.ex Nouell.118.de hered.ab inteſt.venient.* Ergo & pactum hoc ſic interpretandum eſt, vt ſit tranſitorium ad omnes heredes & ſucceſſores, ad quos ipſa etiam dos tranſiret: ne aliter interpretantibus vna eademque dos diuerſo iure cenſeatur. Contra *l. iam hoc iure.4. de vulg.& pupill.ſubſtit.l.eum qui ædes.23.D.de vſucap.* Cumque pactum hoc ſit adhibitum fauore mulieris,in ipſius quoque fauorem interpretandum eſt, *l. in ratione. 30.§. tametſi, verſ. ſed id non eſt veriſimile,D. ad leg.Falcid.* Ad ipſius autem fauorem pertinet, vt non cum ipſius perſona extinguatur; ſed ad ſucceſſores eius tranſeat, vt tanto locupletiorem & opulentiorem iis hereditatem relinquat.Idcirco enim receptum eſt,vt poſſit quis non minùs heredibus ſuis,quàm ſibi ipſi ſtipulari & proſpicere,*l.ſi pactum. 9.D.de probat.l.ſi ita.9.l.pater.23.D.de pact. dotal.* Nimirum quia vniuſcuiuſque intereſt ad retinendam famam, vt opulentam minimeq; ſuſpectam hereditatem relinquat, ad hoc vt heredem habere & inuenire poſſit,*l.Iulianus.42.aliàs l.ſi pupillus.D.de acquir.hered. l.4.D.ad S.C.Treb.*

Dos & dotis pacta omnia tranſeunt regulariter ad heredes quoſcunque, etiam extraneos.

Vna & eadem dos non debet diuerſo iure cenſeri.

Cur intelligatur quilibet nō minùs heredibus ſuis, quàm ſibi ipſi ſtipulari & proſpicere.

NEC ad rem pertinet ſi dicatur,Non fuiſſe datum in dotem Violandæ Marchionatum Montisferrati, niſi ſub condicione & in caſum, quo lineam maſculinam Paleo-

Replicatio ad id, quod pro aduerſariis reſponderi poſſit, Marchionatū

Paleologam deficere contingeret. Violandam autem pendente condicione deceſsiſſe. Etſi enim vtrumque hoc verũ eſt;nihil tamen ex eo inferri poteſt,cùm etiam id quod ſub condicione debetur,ad heredem tranſmittatur, ſi creditor condicionalis pendente condicione deceſſerit,§.*ex condicionali,Inſt.de verb.oblig*. In quo differunt contractus ab vltimis voluntatibus, vt ſcriptum eſt *in l. is cui.42.de oblig.& action.*Atqui,inquies, mortua Violanda matrimonium eſſe ampliùs non poterat:ergo neque dos, quippe quæ ſine matrimonio eſſe non poteſt,*l.3.D.de iur.dot.*Verùm captioſa,inquam, hæc replicatio eſt.Nam ſoluto matrimonio dos quidem eſſe deſinit;ſed non ideò extinguitur ius aut mulieris, aut mariti, aut ſucceſſorum ſiue mulieris,ſiue mariti, ad quos ea dos pertinere debeat. Retinet enim nomen dotis, quia dos aliquãdo fuit, & dotis titulus transferendi dominij cauſam præbuit. Sed tamen nemo probabiliter ideò dixerit, Dotem promiſſam marito, ſub condicione,quæ non niſi ſoluto matrimonio extiterit, ideò minùs ſoluendam eſſe marito, quòd hodie dos amplius eſſe non poſſit, ſi modò penes maritum dos remanere debeat,*l. licet. 43. ad fin. D. de iur. dot.* Alioqui nec purè promiſſa exigi poſſet, ſi mulier, aut maritus ante exactionem deceſſiſſet: quaſi deducta re ad eum caſum à quo incipere non potuiſſet. Quod tamen euidenter falſum eſt;& eo ſolo caſu ceſſat exactio, quo debeat reuerti dos ad eum,qui dedit,*vt in d.l.licet.43.ad fin. D. de iur.dot.*Denique certiſſimum eſt,quotieſcunque condicio extitit alicuius diſpoſitionis, perinde habendum eſſe ac ſi ab initio pura fuiſſet diſpoſitio, quandocunq; condicio exiſtat, etiamſi medio tempore alteri ſit ius

non fuiſſe datũ in dotem, niſi ſub cõdicione, ſi maſculos oẽs Theodori deficere contingeret.

Etiam condicionale debitũ ad creditoris intereà defuncti heredem tranſmittitur.

Dos promiſſa ſub condicione,quæ non niſi ſoluto matrimonio extitit, non eo minùs ſoluẽda eſt.

Exiſtens condicio caſualis,

vel mixta, facit vt diſpoſitio ab initio pro pura habeatur, etiã in prçiudicium iuris quæſiti tertio.

quæſitum; ſcilicet quando caſualis condicio eſt, aut mixta, non ſimpliciter poteſtatiua, *d.l.1.l. qui balneum.9. l.potior.11.D.qui potior.in pign.hab.l.is cui via.11.§.1.D.quem. ſeruit.amitt.* Ergo cùm pacti dotalis, de quo tractamus, condicio tandem extiterit per defectum lineæ maſculinæ Paleologæ, moriente Io.Georgio vltimo ſine maſculis, licèt non niſi poſt mortem Violandæ id contigerit; perinde tamen haberi debet, ac ſi Marchionatus in dotem datus purè fuiſſet Violandæ, ſicuti data fuerant caſtra Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, de quibus nemo facit controuerſiam Ser^mo^ Duci Sabaudiæ; quin ea poſſideat etiam hodie iuſto titulo: quem tamen nullum habet alium, quàm quòd eo ipſo dotali inſtrumento data purè fuerunt, quo datus fuit Marchionatus ipſe, ſub condicione. Quænam igitur diuerſitatis ratio afferri poteſt? cùm etiam tria illa caſtra eſſent de Marchionatu Montisferrati, nec magis alienabilia, quàm totus ipſe Marchionatus? Planè non video quid ad hoc poſſit, vel per mendacium, aut iuris imperitiam reſponderi: nec quid dici poſſit cur aliud ius eſſe debeat totius, quàm partis, vbi eadem ratio eſt vtriuſque, contra *vulg.l.quæ de tota.76.D.de rei vindic.cum ſimilib.* Præſuppoſito nimirùm quòd pacti noſtri dotalis condicio extiterit, de quo in ſequenti articulo diſſeremus.

Cùm extiterit tandem condicio, ſub qua Marchionatus fuit in dotem datus Aymoni Comiti, pro filia Violanda, perinde haberi debet, ac ſi ab initio fuiſſet purè in dotem datus.

Valet argumentum à parte ad totum, vbi eſt eadem ratio.

In ſumma ſuperfluũ videtur quærere, An ex Notarij ſtipulatione ius aliquod quæſitum ſit Violandæ abſenti quidem, ſed non ignoranti; cùm ſola pollicitatio ſufficere in eam rem potuerit, quæ nihil niſi nuda offerentis ſolius promiſſio eſt, *l.ad exactionem.6.C.de dot.promiſſ. iunct.l.3.§.1.D.de pollicit.* Itẽ ſola ſtipulatio mariti, cuius potiſſimũ intererat, *d.l.ſi pater marito.5. C.de dot.promiſſ.l.*

Ex ſola dotis pollicitatione datur actio, nulla etiam ſtipulatione interueniente.

cùm

cùm pater.29. D. de iur.dot. & liberorum ex eo matrimonio naſciturorum, quibus proinde ſtipulari maritus potuit ac ſibi ipſi, *l. ſi quis operas.5. D. de oper. libert.* Quamquam & hæ quoque rationes ſuperfluæ ſunt, cùm tam multas à Violanda ratihabitiones factas eſſe docuerimus. Quæ etiamſi nullæ probarentur; ſufficeret tamen, quod ex tam longi temporis diuturnitate præſumi deberent. Etſi enim ſunt qui poſt Baldum negent mandatum vnquam præſumi, ne quidem per mille annos (quamquam ea opinio magis communiter reprobata eſt, teſte Decio *d. conſ.36.* vt initio huius Conſultationis docuimus:) nemo tamen negat quin ratihabitio ex temporis diuturnitate præſumatur, vt in præcedentibus probauimus, *ex l. qui in aliena.6. §. ſed etſi non adierit, D. de acquir. hered. l. ſi filiusfamilias.10. cum ibi not. C. de petit. hered.*

QVINTA Mantuanorum exceptio eſt, Etiamſi valeret ſupradicta dotalis conuentio, non eo magis tamen fore, vt prodeſſe vnquam potuerit Duci Carolo, quia de ſolis liberis & primi gradus & iam natis intelligi debeat: quorum tamen reſpectu dici nequit condicionem pacti eueniſſe, cùm Ioãnes primus Theodori primi filius Secũdotum, Ioannem, & Theodorum reliquerit filios ſuperſtites & heredes: & Theodorus ille Ioannem Iacobum, & ille rurſus alios, vt iam diximus. Et in hac exceptione aduerſarij noſtri potiſſimùm difficultatis nodum conſtituunt, quem tamen diſſoluere tam facile eſt, & expeditum, vt nihil magis. Nec mihi videtur ſanè improbabilius quicquam dici potuiſſe. Nam vt ita ſentiant, mouentur ex eo primùm, quod pa-

Quinta Mantuanorum exceptio principalis:

Quòd ſupradictum pactum dotale intelligi debeat de ſolis Violandæ liberis, & primi gradus, etiã natis.

Rationes quibus mouentur

Digitized by Google

aduerſarij, vt ſuam illam interpretationẽ adſtruant.

ctum conceptum eſt per participiũ[procreatis,]quod eſt, inquiunt, præteriti temporis; ac proinde non alios liberos ſignificare poteſt, quàm qui iam tùm nati & procreati eſſent. Deinde ex eo, quòd ſecunda pars pacti dotalis de dotandis filiabus filiorum, oſtendat ſatis in priore parte vſurpatum fuiſſe à contrahẽtibus nomen [liberorum,] pro nomine, [filiorum,] quo certum eſt ſignificari magis propriè illos, qui primi tantùm gradus ſunt, [*Aliter enim filij, aliter nepotes appellantur,*] *l. quid ſi nepotes. 6. D. de teſtam. tutel.* Et quamuis retentum fuiſſet nomen liberorum; non ideò tamen potuiſſet extendi vltra quartum gradum, *ex Nouell. 159. vt reſtit. fideic. vlt. quart. grad.*

Pacti dotalis verba pertinẽt ad liberos oẽs tam ex Theodoro, quã ex liberis eius maſculis, quocunq; gradu & tempore, naſcituros.

NOS verò in contrarium dicimus, Pacti verba eſſe apertiſſima & relata ad liberos omnes, qui non modò ex Theodoro, ſed etiam ex liberis eius maſculis quoquò tempore naſcituri eſſent, & in quocunque forent gradu.

Prima ratio. Nomen *liberorum*, generale eſt, & collectiuum pluriũ, non modò perſonarum, ſed etiam graduum in infinitum.

PRIMVM, quia vſurpatum eſt à contrahentibus nomen [liberorum,] quod ſui natura eſt generale & collectiuum plurium nõ ſolùm perſonarum, ſed etiam graduum; ita vt omnes omnino deſcendentes comprehẽdat vſque in infinitum, *l. liberorum. 220. de verb. ſignific.* Cuius verba omnia eſſent hîc tranſcribenda, ſi non eſſet commodius apud Calliſtratum ea videre, adeò elegantia ſunt. Sed illud tamen prætermitti non poteſt, quod Iureconſ. poſtquam dixit, [Liberorum] appellatione, nepotes quoque & pronepotes, cæteroſque omnes, qui etiam ex pronepotibus deſcendunt, contineri; ſubiungit ex Papirio Frontone, Prædio legato cum villico,

lico,& contubernali eius,& filiis,nepotes quoque ex filiis contineri, niſi voluntas teſtatoris aliter habeat: [*Filij enim appellatione*,inquit,*ſæpe & nepotes accipi multifariã placet*. Tandemque ad finem legis ſubiungit, *Præter hæc omnia naturam quoque docere parentes pios, qui liberorum procreandorum animo & voto vxores ducunt, filiorum etiam, nedum liberorum appellatione omnes, qui ex nobis deſcendunt, contineri. Nec enim dulciore nomine poſſumus, quàm filij, nepotes noſtros appellare. Etenim idcirco filios,filiáſve concipimus atque edimus, vt ex prole eorum,earúmve, diuturnitatis nobis memoriam in æuum relinquamus.*] Vbi nomine *æui*, certum eſt nihil niſi perpetuitatem temporis & infinitatem ſignificari:nec quicquam referre an dixerit Iureconſ. *in æuum*,an verò *in perpetuum*, aut *in infinitum*. Nec tantùm deſcendentes omnes, qui ex eodem genere, & eadem familia orti ſunt,continentur appellatione *liberorum*, ſed etiam cæteri omnes etiam nati ex fœminis in aliena familia, *l. cognoſcere.56. §. 1. eod. tit.iunct.l.1. D. de iur.immunit.*

Etiam *filiorum* appellatione omnes deſcendentes continentur: multo magis nomine *liberorum*.

PROPIVS autem ad eam ſpeciem, de qua tractamus, id eſt de dotali inſtrumento, in quo appoſitum ſit nomen [liberorum,] non debere id reſtringi ad liberos primi gradus; ſed etiam ad vlteriores extendi, probamus per textum in hanc rem apertiſſimum *in l. ſi dotali.48.* quæ ſumpta eſt ex eiuſdẽ I.C. Calliſtrati eodẽ libro, ſecundo ſcilicet quæſtionum, *D. ſolut. matr.* vbi ſcriptum eſt. [*Si dotali inſtrumento ita ſtipulatio*

Applicatio *l. ſi dotali 48. D.ſolut.matrim.*

interpoſita ſit, vt liberorum nomine dos apud maritum reſideat, nepotum quoque nomine dotem retineri. Nepotum, inquam, *etiam ex filia ſuſceptorum,*] vt ad eum locum benè noſtri notant, *ex l.1.C. de condic. inſert. & d. l. cognoſcere. §.1.* Vnde & Baldus noſter ad illam legem ſcribit, probátque per illum textum, nomen [liberorum,] in contractibus appoſitum, comprehendere omnes deſcendentes: ne quis fortè putet reſtringendum eſſe ad nepotes, de quibus ſolis lex loquitur. Quamuis non videam, cur propoſitionem hanc reſtrinxerit Baldus ad contractus; cùm nec aliud probandum ſit in vltimis voluntatibus. Eſſe enim Calliſtrati ſententiam generalem apparet *ex d. l. liberorum.* quam videtur Calliſtratus veluti rationis loco ſubiunxiſſe poſt ſententiam, quæ extat *in d. l. ſi dotali,* & qua nihil apertius dici, aut excogitari pro nobis potuit, cùm loquatur de nomine [liberorum,] poſito in contractu & inſtrumento dotali.

Nomen *liberorum*, etiam in cõtractibus appoſitum, comprehendit omnes deſcendentes.

NEQVE contrarium eſt, quod in altera eiuſdem pacti dotalis parte, quæ ad maſculorum filias dotandas pertinet, de filiis locuti ſunt contrahentes, non de liberis. Quid enim abſurdi in eo, vel incommodi eſt? cùm etiam filiorum appellatione perinde ac liberorum, deſcendentes omnes contineri ſcribat Calliſtratus, *in d.l. liberorum. in fin.* Aut quid pio parenti procliuius, quàm liberos cuiuſcunque gradus dulciſſimo illo [filiorum] nomine appellare? Præſertim poſt vſurpatum iam ante nomen [liberorum:] quo apertè contrahentes ſignificauerant, nullo dubitationi relicto loco, de omnibus maſculis deſcendentibus fuiſſe cogitatum: cùm ex pro

Aduerſariorũ obiectio, quòd in ſecunda parte pacti dotalis contrahentes locuti ſint de filiis, non de liberis.

Ex proferentis voluntate, &

proferentis voluntate, adeóque ex voluntatis coniectura maximè ſumendum ſit, quid appellatione [filij] contineri voluerit is qui protulit, *d.l.liberorum. §. ſed & Papirius.* Nec melior, aut probabilior vlla ſit coniectura, quàm quæ ex alia eiuſdem inſtrumenti parte ſumitur, *vulg.l.qui filiabus.17. de legat.1.l.quæſitum.12.§. antep. de inſtruct.& inſtr.legat.* Quòd ſi vna clauſula interpretationem potiùs alia recipere & poteſt & debet, quidni ſequens accipere debeat interpretationem à priore potiùs, quàm prior à ſequente? Id enim eſt quod iactare noſtri ſolent, Præcedentia magis apta eſſe vt influant in ſequentia, quàm vt ſequentia retrotrahantur, &, vt ita dicam, regrediantur ad præcedentia, Bart. *in l. auia. per illum text.de condic. & demonſt.& in l.quiſquis.poſt gloſ. ibi.de leg.3.* Etiam in materia odioſa; Iaſ. *ad l. 1. num.5.C. de liber.præter.* poſt Caſtr. *ibid.* & idem Iaſ. *conſ.12.& 69. lib.3.* vbi ait poſt Baldum, quem refert, Præcedentium quadruplicem virtutem eſſe, Declarandi, Supplendi, Ampliandi, & Reſtringēdi. Eſtque euidens ratio diuerſitatis: Nam influxus præcedentium in ſequentia, eſt quid naturale: Regreſſus autem ſequentium ad præcedentia, contra naturam eſt, quæ progredi ſemper ſolet, Regredi nunquam. Sed neque video quiſnam huic quæſtioni locus eſſe poſſit: cui ſcilicèt tum demùm locus eſt cùm aliquid ambigui eſt, de cuius interpretatione quæri proinde oporteat, *vt in l. vtrum autem. 23. D. de hered. petit.* Atqui in propoſita ſpecie nulla penitùs ambiguitas eſt in nomine [liberorum,] de quo vnquam nemo dubitauit, quin omnes cuiuſcunque gradus deſcendentes comprehenderet. Ambiguitas ſi qua eſt, ea tota eſt in nomine [filiorum,] quo ſignifican

Coniectura voluntatis, ſumēdum eſt quid *filij* appellatione cōtineri voluerit is qui protulit.

Clauſula ſequens recipere debet potiùs interpretationē à priore, quàm prior à ſequēte.

Præcedentiū quadruplex virtus, Declarādi, Supplēdi, Ampliandi, & Reſtringendi.

Nulla eſt ambiguitas in nomine, *liberorū*; ſed tantùm in nomine, *filiorum.*

Digitized by Google

ficantur aliquando,&,vt plurimùm,ſoli filij primi gradus: aliquando verò etiam nepotes, & pronepotes, & cæteri omnes deſcendentes in infinitum, vt probauimus *ex d. l. liberorum. §. ſed & Papirius. iunct. §. vlt.* Et ideò interpretatione hîc aliqua opus eſt, eaque iuſta, per quam non dubitatur quin ſicut filiafamiliàs, ita etiam nepos interdum appellatione [filij,] contineatur, vt eleganter Iulianus ſcribit *in l. iuſta interpretatione. 201. cod. tit. de verb. ſignific.* Dictio igitur [filiorum,] illa eſt, quæ in propoſita ſpecie interpretanda eſt ex dictione, [liberorum:] non dictio [liberorum.] quæ proprium ſuum ſenſum,& generalem habet, nulla ambiguitate ſuſpectum, ex dictione [filiorum.] Alioqui eſſet ea interpretatio certi ex ambiguo, non qualis eſſe debet ambigui ex certo. Denique verba repugnant omnino ne poſſimus dicere appellatione [liberorum,] ſolos filios primi gradus contineri, quod nemo vnquã dixit, quantùlibet imperitus rerum & verborum, ſi magnos illos Iureconſultos excipias, qui pro Sereniſſ. Duce Mantuæ ſcripſerunt, quos vel maximè ex hoc apparet, quaſi deſperata nauigatione in ipſo naufragio portum & ſalutem quæſiuiſſe. At verba non repugnant, quominùs filiorum appellatione de omnibus maſculis deſcendentibus cõtrahentes cogitaſſe, ac ſenſiſſe dicamus; cùm id neque in legibus, neque in contractibus, neque in teſtamentis ſit nouum. Reprobanda igitur omnimodò eſt interpretatio, quam aduerſarij ſomniant, vt in dotali inſtrumento, de quo tractamus, ſoli filij primi gradus contineantur, cùm neque verbis conueniat, neque voluntati, vt Celſus ratiocinatur, *in l. ſi ancillas. 63. de legat. 1.* At noſtra conſequenter admittenda, vt cùm

Interpretatio debet fieri ambigui ex certo, nõ certi ex ambiguo.

Non debet admitti ea interpretatio, quæ nec verbis conuenit, nec voluntati.

cùm de filiis ijdem contrahentes locuti ſunt, de maſculis cuiuſcunque gradus, id eſt, de liberis maſculis ſenſerint, ac ſi liberorum nomen vſurpaſſent. Nam & verbum ipſum, [filiorum,] licèt aliquomodò ex proprietate ſtrictiore ſuæ ſignificationis repugnare videatur: tamen non omnino repugnat, quod ſufficit ad iuſtam interpretationem capiendam, *l. talem inſtitutionem. 51. in fin. D. de hered. inſtit.* vbi perelegans textus eſt, & ad propoſitum noſtrum accommodatus. Nam cùm teſtator dixiſſet: *Stichus ſi meus erit cùm moriar, liber & heres eſto,* & Stichum viuus manumiſiſſet, vult Marcianus eum nihilominùs heredem fore, quòd neque voluntas fuerit teſtatoris auferre hereditatem ei, cui libertatem repræſentauit: [*Neque,* inquit, *verba omnino repugnant: nam quamuis ſeruus eius non eſt, at certè libertus eius eſt.*] Ita admittens verba quidem aliquomodò repugnare, quia non aliud teſtator proculdubiò ſenſerat, quàm ſi ſcripſiſſet, [*ſi ſeruus meus erit cùm moriar.*] ſed tamen debere ſufficere, vt verba omnino non repugnent: quia poſſum etiam *meum* dicere, ſcilicet *libertum*, qui meus ſeruus non eſt; & bonus eſt ſenſus quilibet, qui ex verbis concipi poſſit, *l. Gallus. 29. §. quidam rectè, de liber. & poſthum.* Quis verò dicat nomen [filiorum,] vſque adeò interpretationi noſtræ omnino repugnare, vt ſequentium graduum liberos complecti non poſſit? Cùm id alibi fiat tam ſæpe, & quoties fit, iuſta interpretatione fieri dicatur, *d. l. iuſta.* Quémadmodum è contrario, [parentum,] appellatione, aſcendentes omnes, non tantùm ad tritauum vſque intelligimus; ſed aſcendentes omnes in recta linea, vſque

Applicatio *l. talem inſtitutionem. 51. in fin. D. de hered. inſtit.*

Bonus eſt ſenſus, qui ex verbis concipi poteſt.

Parentum appellatione omnes aſcendétes continentur in infinitum.

in infinitum, *l. 4. ʃ. parentem, D. de in ius vocand.* Nec rurſus nouum eſt, vt etiam [patris] appellatione, auus quoque contineatur, patre ſaltem prædefuncto, *d. l. iuſta.* In fauorabilibus ſcilicet, non etiam in odioſis, *l. lege Julia. 44. ʃ. 1. D. de rit. nupt.* Atqui diſpoſitio, de qua tractamus, fauorabilis eſt; cùm non exorbitet à iure communi, vt aduerſarij obiiciunt; ſed appoſita ſit in contractu dotali in partem & augmentum dotis, qua nihil eſt fauorabilius, propter admixtam cauſam & vtilitatem Reipublicæ, *l. 1. D. ſolut. matr. l. intereſt. 18. D. de reb. author. Judic. poſſid. aliàs l. 3. de priuileg. credit.* & pietatis, *l. cùm is. 36. ʃ. mulier, D. de condict. indeb.* & in mariti commodum ac liberorum ex eo naſciturorũ, non minùs, quàm filiæ nubentis: Denique in fauorem contrahendi matrimonij, quod aliàs contractum non fuiſſet, *d. l. ſi donaturus. 9. §. 1. de condict. cauſ. dat. l. purè. 5. §. penult. D. de doli mal. except. d. l. Titia. 62. in fin. D. de iure dot.* Cur non ergo, ſi qua hîc pro nobis eſſet opus interpretatione, non eam potiùs interpretationem capiemus, quæ fauorabilior ſit, & pro dote? *l. cùm quidam. 19. D. de liber. & poſth. l. hoc modo. 64. in fin. de condic. & demonſtr.* Præſertim cùm ea conuentio non in aliorum fauorem facta ſit, quàm qui erant in inueſtituris antiquioribus comprehenſi: & in eum caſum, quo etiam nulla pactione interueniente, fuerant illi ex dictis inueſtituris ſucceſſuri, vt in ſuperioribus probauimus. Quæ res fauorabiliſſimam facit conuentionem, & vel hac maximè ratione tuendam, ſi qua alia debilitaretur, quod nos negamus. Iam enim diximus poſſe feudi etiã paterni alienationem fieri, non requiſito conſenſu aut directi domini, aut proximiorum agnatorum: dummodò

In fauorabilibus, patris, appellatione etiã auus continetur.

Variæ rationes propter quas pactum dotale, de quo agimus, fauorabile videri debet.

In dubio capienda eſt interpretatio, quæ pro dote fauorabilior eſt.

Alienatio feudi, etiam paterni, poteſt fieri irrequiſito cõſenſu ſiue do-

modò fiat in aliquem ex agnatis comprehenſum in inueſtitura, *ex notat. in tit. 39. de alien. feud. patern.* & ſimiliter defendi teſtamentum, quamuis imperfectum, vt etiam tollat prius ipſo iure quod perfectū fuerat, dummodò in poſteriore ſcripti ſint heredes ij, qui ab inteſtato eſſent ſucceſſuri, *l. 2. D. de iniuſt. rupt. l. hac conſultiſſima. 21. §. vlt. C. de teſtam. l. ſi duobus. 12. §. ſi prius, D. de bonor. poſſ. contr. tabul.* Nihil ergo eſt quominùs in ſecunda pacti huius dotalis parte, quod de filiis ſcriptum eſt, interpretemur de liberis, de quibus dictum bis fuerat, nomine illo [liberorum,] bis & ter vſurpato, ſine vlla gradus liberorum enumeratione, aut deſignatione: ergo in infinitum ex propria ſignificatione dictionis [liberorum.] Quidni enim nobis liceat ſic argumētari, quomodo argumentatur Iureconſ. *in l. 1. §. generaliter, D. de legat. præſt.* qui alius textus eſt pro hac noſtra ſententia vrgentiſſimus, etiam ſæpius à nobis citatus? Atque ita concludit Franciſc. Mantic. *lib. 8. de Coniect. vlt. vol. tit. 8. n. 22.* Tum quoq; cùm teſtator habuit nomina [liberorum,] & [filiorum,] pro ſynonimis, appellatione [filiorum,] etiā nepotes contineri, & omnes qui cōtinentur appellatione [liberorum:] vt dictio [filiorum,] amplietur potiùs per dictionem, [liberorum,] quàm vt hæc per illam reſtringatur, ex Curt. Iun. *conſ. 111. num. 7.* & Crauet. *conſ. 55. num. 3.* Alex. *conſ. 158. num. 1. vol. 7.* Et generaliter, quòd etiam in ſubſtitutione fideicommiſſaria, quamuis odioſa, quando diſpoſitio collata eſt in futurum euentum cuius tempore veriſimiliter poſſet eſſe dubium an extaturi eſſent filij, vel nepotes, appellatione [filiorum,] etiam nepotes veniant, concludit Dec. *conſ. 391. num. 3. & 5. & ſeqq.*

mini, ſine agnatorum, dūmodò fiat in aliquā ex perſonis in inueſtitura comprehenſis.

Nomen *liberorum*, prolatum ſine vlla deſignatione & enumeratione graduum, omnes gradus comprehendit.

Dictio, *filiorū*, potiùs eſt amplianda per dictionem, *liberorum*, quàm dictio, *liberorum*, reſtringenda, per dictionem, *filiorum.*

Etiam in ſubſtitutione fideicōmiſſaria, quādo diſpoſitio collata eſt in futurū euētum, cuius tempore veriſimiliter dubium ſit an extaturi ſint filij, an nepotes, appellatione *filiorum*, etiā nepotes continentur.

Cur in pacto noſtro dotali contrahentes vſi ſint nomine *filiorum*, non *liberorum*, cùm tractarent de filiabus dotandis.

SED & dici adpoſitè poteſt, Contrahentes eo loco vſos fuiſſe dictione, [filiorum,] per occaſionem potiùs, quàm quòd [liberorum,] nomen ſui natura generale, & nunquam ad filios primi gradus reſtringendum, ſic illi reſtringerent. Nempe, quia cum caſum tractabant, quo aliquæ filiæ remanerent ex dicto Domino Marchione, aut ex eius maſculis. Non putauit autem imperitus Notarius, [filiabus,] aliud nomen opponi poſſe, quàm [filiorum;] cùm tamen longè aptius & accommodatius potuiſſet opponere nomen [maſculorũ;] & ita ſcribere: [*Quòd ſi aliquæ filiæ remanerent ex d. D. Marchione & maſculis ſuis legitimis:*] Nec enim potuiſſet ſufficere nomen [liberorum,] cùm eo nomine non minùs fœminæ, quàm maſculi contineantur, *d. l. cognoſcere. 56. §. 1. de verb. ſignif. d. l. 1. §. generaliter, de legat. præſt.* Cùm igitur Notarius non poſſet eo loco, [liberorum,] nomen repetere, niſi adiecta qualitate maſculorum, quæ tùm fortaſſis non occurrebat, viſum eſt ei expeditius pro *liberis maſculis*, ſcribere, *filiis*. Non ita ſcripturus haud dubiè, ſi pro [filiabus,] ſcribere *liberas*, potuiſſet. Nam ſubinde antitheſim concepiſſet ſub nomine [liberorum.] Nec alia erroris Notarij, aut quoquomodo variatæ dictionis, [liberorum,] cauſa quærenda eſt.

Confirmatio alia ſuperioris interpretationis.

QVAMQVAM illud etiam apertiſſimum eſt, ea verba, [*& filiis ſuis,*] accipienda eſſe, ac ſi ſcriptum eſſet, *& dictis filiis ſuis*. De quibus enim aliis filiis potuiſſent contrahentes intelligere, quàm de quibus iam dixerant? Quemadmodum in verbis immediatè præcedentibus ſcriptum eſt, [*Quòd ſi aliquæ filiæ remanerent ex dicto D. Marchione:*] Cur non ergo etiã

ſcri

ſcribi potuit, [*& dictis filiis ſuis legitimis:*] aut, quod fuiſſet breuius, [*ex dictis D. Marchione & filiis ſuis?*] Nam & plerumque ita ſcribere Notarij ſolent: quod quamuis hîc factum non ſit, pro facto tamen habendum eſt, non tantùm ex ſolito Notariorum ſtylo; ſed etiam ex præcedentium ſenſu, qui hanc ſuppletionem neceſſariò inducit: vt ſolent in cæteris contractibus pro expreſſis haberi ea quæ ſunt de ſtylo Notariorum, ex notat. per Bart. & alios, *ad l. 1. D. de iur. codicill.* Textus eſt, *in l. verbum volo. 10. C. de fideic. l. 1. §. pen. & vlt. D. de hered. inſtit. l. vnum ex familia. 67. §. ſi omiſſa, de legat. 2.* Atqui præcedens diſpoſitio, cui hæc poſterior accedit, non de filiis locuta erat; ſed de liberis maſculis generaliter, ac ſine vlla graduum diſtinctione, ſed obſeruata tantùm ſexus differentia. Ergo & de liberis omnibus maſculis intelligi dictio, [filiis,] debet, quæ in poſteriore conuentionis parte poſita eſt.

NEQVE verò alio vllo fortiore argumento indigemus, vt hoc ipſum probemus quod volumus, Contrahentes in vtraque clauſula de liberis maſculis cuiuſcunque gradus ſenſiſſe; quàm quod ex hac ipſa poſteriore parte ſumi poteſt, quæ ad filias maſculorum dotandas pertinet. Nam ſi non alios quàm maſculos primi gradus in cõdicione mortis, [*ſi ſine liberis maſculis,*] ponere voluiſſent, non attinebat prouidere de dotandis filiabus maſculorum primi gradus, ſed tantùm de dotandis filiabus Thedori; nempe vt maſculi Theodori poſſint ipſi ſuccedere, excluſis ſororibus, quas dotatas eſſe ſufficeret. Ad quid enim dotare filias primi maſculi, niſi vt poſſent maſculi eiuſdem primi maſculi, & ſe-

Probatur contrahentes in vtraque clauſula pacti dotalis, ſenſiſſe de liberis maſculis cuiuſcunque gradus.

Per pactũ dotale prouiſum fuit de dotandis filiabus, nõ tantùm Theodori, ſed etiam maſculorum Theodori.

Digitized by Google

cundi gradus pariter ſuccedere excluſis ſororibus? Ergo id actum fuiſſe fatendum eſt, vt etiam maſculorum maſculi ſuccedere debere, & fœminis præferri. Igitur & de vocanda Violanda, eiuſque ſucceſſoribus in eum caſum, quo maſculorum maſculos ſine maſculis deficere contingeret, vt ex qualitate adiecti oneris ſumatur interpretatio conuentionis, *l. alumna. 30. §. ab heredibus, de adim. legat.* Non enim fauore ſolo maſculorum, qui excluſis ſororibus ſucceſſuri eſſent, dotari filias Theodorus voluit, ne partem fratribus facerent; ſed in fauorem potiſſimùm Violandæ & eius ſucceſſorum, vt dictis filiabus omnimodò ſalua dote præferrentur. Etſi autem non ignoro clauſulam iſtam, quæ ad filias dotandas pertinet, ad eas maximè referri debere quarum dotandarum onus ad Violandam, eiuſque ſucceſſores, non ad maſculorum maſculos ſpectare debuiſſet, vt ſequentia clauſulæ verba demonſtrant illa: [*per dictam D. Violantem, heredes & ſucceſſores eius.*] Hoc tamen contendo, etiam ſenſiſſe Theodorum de dotandis per maſculos filiabus maſculorum, etiam priùs quàm de Violanda admittenda tractari poſſet: Alioqui non potuiſſet Marchionatus ad dictã Violandã peruenire, nec ſi condicio in filiis primi gradus extitiſſet. Finge namq; defunctum Theodorum ſuperſtite Ioanne maſculo, & alia filia præter Violandam: Deinde Ioannem ſine maſculis, filia tamen aliqua ſuperſtite: Dico Theodori mentem eam fuiſſe, vt non minùs filia ipſius, eademq; ſoror Ioãnis à fratre dotaretur, quàm vt filia Ioannis per Violandam. Quomodo enim Marchionatus poſſet ad Violandam peruenire poſt Ioannis obitum ſine maſculis, ſi onus dotandæ filiæ Theodori ad Ioannem non ſpecta-

Pactum de dotandis filiabus generaliter intelligẽdum eſt de filiab', quarum dotandarum onus non tantùm ad Violãdam eiuſque ſucceſſores; ſed etiã ad maſculos, & maſculorum maſculos pertinere poſſet.

Probatur ex ſuppoſitione ſi Ioannes filius Theodori deceſſiſſet ſine maſculis, vnica filia ſuperſtite, & ſorore Violanda.

ret.

ret in neceſſarium antecedens? An non enim prouidendum fuit filiæ Theodori, ſaltem de dote congrua, ne vel egeſtate ſumma laboraret, vel in Marchionatu ſuccedendo pacti dotalis vtilitatem Violandæ præriperet? Atqui non potuit onus dotandarum filiarum maſculis iniungi in fauorem, vt factum eſt, dictæ Violandę, quin hoc ipſo maſculi illi in condicione pacti dotalis ſint poſiti, & ad eos quoque pacti condicio protrahatur. Cũ igitur voluerit Theodorus dotari non tantùm filias ſuas; ſed etiam filias filiorum ſuorum: nec tantùm per Violandam, eiuſque ſucceſſores, ſi in ipſorum fauorem condicio exiſteret; ſed etiam per maſculos & ſecundi & tertij gradus, ſi aliquem ex maſculis contingeret decedere ſuperſtitibus maſculo, & fœmina: ne aliter Interpretantibus videatur magis dilexiſſe Violandam, quàm maſculos maſculorum ſuorum, quos tamen ei manifeſtè prætulit, vt in *l. Lucius. 85. D. de hered. inſtit.* Conſequens eſt, vt Violandæ & eius ſucceſſoribus earum demùm filiarum dotandarum onus impoſuerit, quas nullus maſculus dotare potuerit, aut debuerit, hoc eſt, quæ ex vltimo maſculo ſupereſſent. Proinde tantùm abeſt vt verum eſſe poſſit, quod volunt aduerſarij, Non niſi ad primi gradus filios Theodori conuentionem pertinere; vt è contrariò de ſolis filiabus vltimi maſculi dotandis, Violandam, eiuſque ſucceſſores onerare voluerit: de cæteris verò dotandis maſculos illos, qui excluſis filiabus in Marchionatu ſucceſſuri eſſent: Ne alioqui videatur tam malo omine præuidiſſe & cogitaſſe futurum, quod tamen non euenit, vt idem eſſet maſculus primi gradus & vltimi (ſemper enim vitanda eſt interpretatio quæ plena ſit mali ominis & triſtis euentus, *l.* *cùm*

Non potuit onus dotandarum filiarum aliis maſculis iniungi, quàm qui ex pacto poſſent ſuccedere.

Non videtur impoſitũ Violandæ, & eius maſculis onus dotãdarũ aliarum filiarum, quàm quæ ex vltimo maſculo ſupereſſent.

Vitanda eſt interpretatio, quę plena eſt mali ominis & triſtis euentus.

cùm tale.72.à princ.D.de condic. & demonſtr.) aut vt Violandæ, eiuſque ſucceſſoribus non foret vtilis conuentio, quam ſecundus maſculorum gradus ſuperſtes euacuare penitùs,& inutilem facere potuiſſet.

Non debent eſſe deterioris cõdicionis maſculi primi gradus ſiue Theodori, ſiue maſculorũ Theodori, quã maſculi ſecundi & tertij gradus.

ET verò cur dicamus,voluiſſe Theodorum deterioris cõdicionis eſſe maſculos ſuos primi gradus, aut maſculorum ſuorum maſculos æquè primi gradus,vt Violandam, eiuſque ſucceſſores habuerint ſibi quodammodò ſubſtitutos,etiam in caſum,quo filias ſibi ſuperſtites aliquas reliquiſſent; quàm maſculos ſecundi & tertij gradus,qui nullis quoque relictis liberis, ne quidem filiabus,Violandam tamen,ſecundùm aduerſariorum interpretationem,excluſuri eſſent?Rurſum,cur deterioris cõdicionis filias cæteras Theodori,aut filiorum eius primi gradus fieri patiamur, vt à ſuccedendo in Marchionatu arceantur,& dote congrua contentæ eſſe cogantur, quàm filias maſculorum ſecundi, aut tertij gradus; quæ ſecundùm aduerſariorum eandem interpretationem,nec dotari debeant, nec ſuccedere prohibeantur?Nam ſicuti quæ dotari iuſſæ ſunt,etiam ſuccẽdere prohibitæ intelliguntur,fauore primùm maſculorum ſuccedentium, deinde Violandæ & ſucceſſorum eius:Ita è contrariò maſculorum filiæ,de quibus dotandis nihil dictum fuit,non poſſunt videri prohibitæ ne ſuccedant;cùm ſit æquiſſimum habere illas alterutrum, aut dotem,aut ſucceſſionem,*l.penult.D.de collat.* Sic igitur eueniet, vt quo remotiores erunt à Theodoro filiæ maſculorum Theodori,eo dilectiores fuiſſe,ac melioris condicionis eſſe videantur. Quod tamen abſurdum ſit dicere:Nam quo proximior quiſque eſt,tanto dilectior fuiſſe intelligitur,*l.heredes mei.57.§.vlt.D.ad S.C.Trebell.* *l.cùm*

Non debẽt cæteræ filiæ Theodori,aut filiorũ eius primi gradus, deterioris eſſe cõdicionis, quã filiæ maſculorũ ſecundi, aut tertij gradus.

Habere alterutrum neceſſariò debent filiæ, aut dotem, aut parentis ſucceſſionem.

Argumentum ab abſurdo: Qui proximior eſt,cenſetur fuiſſe dilectior.

l.cùm pater.77.ff.penult.de legat.2.l.Publius.36.§.1.de condic.& demonſtr. Ergo ne quid iſtorum accidat, dicendum eſt, Eam paciſcentium mentem fuiſſe, vt quandiu maſculi cuiuſcunque gradus ſupereſſent, neque fœminæ vllæ admitterentur, neque Violanda, vel eius ſucceſſores; ſed dotarentur filiæ cuiuſque maſculi à maſculo ſuccedente, & ſuccederent ſoli maſculi: Violanda verò contenta eſſet dote, quam purè accepiſſet. Deficiẽtibus autem maſculis, in quocunque tandem gradu, qui tamen ſuperſtites filias aliquas reliquiſſent, arcerentur quidem filiæ à ſuccedẽdo in Marchionatu, qui ex contractu dotali Violandæ hoc ipſo acquiſitus fuiſſet, ac eius ſucceſſoribus, quaſi iam ab initio in dotem purè datus; ſed ita tamen vt eas filias dotare Violanda, vel eius ſucceſſores tenerentur.

Verus ſenſus pacti dotalis, de filiabus dotandis.

QVARE non eſt quod aduerſarij obiiciant, Theodorum cùm nihil dixerit de dotãdis filiabus liberorum ſecundi gradus & ſequentium, nec de liberis ſecundi, aut tertij, vel vlterioris gradus, ſiue grauandis, ſiue in condicione ponendis, cogitaſſe. Nam imò verò dicimus, de ſolis filiabus vltimi maſculi dotandis oneratam fuiſſe Violandam, eiúſque ſucceſſores. Primi verò gradus & ſequentium omnium vſque ad vltimum excluſiuè filias à maſculis ſuccedentibus dotari debuiſſe; non à Violanda, quæ nullum eo adhuc tempore ſuccedendi ius habuiſſet. Proinde ſi verum eſſet, quod aduerſarij volunt, Theodorum ad ſolos liberos primi gradus totam vim pacti reſtrinxiſſe, nec niſi de filiabus maſculorum primi gradus per Violandam dotandis cogitaſſe, dicendum foret, factam ab eo fuiſſe diſpoſitionem in

Obiectio aduerſariorũ ex eo ſũpta, quòd Theodorus nihil dixerit de dotandis filiab. maſculorũ ſecundi gradus & vlteriorum. Reſponſio.

Digitized by Google

eum duntaxat caſum, quo contingeret peſſimo fato aut ſaltem omine abominabiliſſimo, vt qui eſſet primus maſculorum gradus, idem foret vltimus. Quod an probabiliter dici poſſit, prudentioris cuiuſlibet eſto iudicium.

Alia reſponſio à noſtris Scriptoribus allata.

NEC proinde neceſſe eſt, vt ad eam reſponſionem confugiamus, quam nonnulli ex noſtris adferunt, quòd quantum ad poſteriorum graduum filias, de quibus dotandis nihil dictum eſt, totam rem voluerit Theodorus relictam eſſe diſpoſitioni iuris communis: Nam è contrariò dicimus, quod apertiſſimè veriſſimum eſt, non aliud onus iniunctum fuiſſe Violandæ, aut eius ſucceſſoribus, quàm dotandi filias maſculi, qui vltimus ex Paleologorum linea maſculina deceſſiſſet. Reliquas verò filias præcedentium graduum, non diſpoſitioni iuris, ſed maſculis ipſis ſuccedentibus dotandas reliquiſſe; velut in neceſſarium, vt dixi, antecedens: quòd non aliter poſſet onus dotandi filias vltimi maſculi Violandæ incumbere, quàm ſi ipſa ſuccederet; aut ex eius perſona & iure, ipſius ſucceſſores. Sicut enim non alius onerari poteſt, quàm qui honoratus fuit, *vulg. l. ab eo. 9. C. de fideic. l. ſed etſi. 6. in fin. de legat. 3.* ita nec in aliũ caſum onerari, quàm in quem fuit honoratus. Nec rurſus poſſet aliter Violanda ſuccedere, quàm ſi præcedentium graduum filiæ à ſucceſſione Marchionatus excluſæ eſſent. Nec illæ denique à Marchionatu aliter excludi, quàm ſi dotatæ, vel ſaltem dotandæ eſſent. Itaque de primo ad vltimum, vt aiunt, aut potiùs regrediendo ab vltimo ad primum, fatẽdum eſt, in propoſita conuentione dotali tot factos eſſe gradus cõdicionis illius, [*ſi ſine maſculis,*] quot eſſent gradus liberorum maſculorum in

Non poteſt alius onerari, quàm qui fuit honoratus; nec in alium caſũ, quàm in quem eſt honoratus.

feudo

ſeudo Marchionatus ſuccedentium: Tot gradus quoq; oneris dotandarum filiarum, quot eſſent gradus maſculorum, qui ſucceſſiſſent & filias reliquiſſent, quaſi maſculis ſolis ad excluſionem fœminarum tacitè inuicem ſubſtitutis: filiabus verò excluſis & dotandis in fauorem Violandæ, vt ad eam totus Marchionatus per mortem vltimi maſculi perueniret. Idque argumento accommodatiſſimo ſumpto ex illa pereleganti ratiocinatione Pauli, in *l. Titia Seio. 87. §. Seia libertis, de legat. 2.* Vix enim vlla inter caſum illum & hunc noſtrum diuerſitas obſeruari poteſt, niſi quòd ibi agitur de fideicommiſſo, hîc de dote: ſed vtrobique de onere iniuncto vltimo morienti; apud Paulum quidem reſtituendi fundi ex cauſa fideicommiſſi: hîc verò amittendi ipſo iure Marchionatum, tanquam ab initio purè in dotem datum Violandæ: Itemque quantum ad Violandam vltimo loco ſuccedentem, iniuncto ei onere dotandi filias vltimi maſculi, quas dotare nihil ei prodeſſe poſſet, ſi non præcedentium quoque graduum filiæ dotatæ proponerentur. Ergo quemadmodum Paulus in illa ſpecie ex vnico illo fideicommiſſo, quo vltimus moriens grauatus fuit, prudenter ac ſubtiliter coniicit, Teſtatorem videri in eo fideicommiſſo, de quo quærebatur, duos gradus ſubſtitutionis feciſſe: Vnum, vt is qui ex duobus prior moreretur, alteri reſtitueret; Alterum, vt nouiſſimus poſterioribus fideicommiſſariis reſtitueret. Nempe quoniam niſi inducto priore tacito gradu fieri non poterat, vt totus fundus ad poſtremos fideicommiſſarios perueniret. Quemadmodum Doctores omnes ad illum Pauli locum optimè ratiocinantur: Ita & in propoſita quæſtione, ex eo quod Theodorus voluit,

Explicatio *l. Titia Seio. 87. §. Seia libertis, de legat. 2.*

Cur ex vnico fideicommiſſo Paulus côiiciat duos gradus fideicômiſſi, in ſpecie *d. §. Seia libertis.*

Cur in noſtra ſpecie, ex vnico illo onere dotandi per Violandā filias vltimi maſculi, inducendi ſint neceſſariò varij gradus, etiam aliorū maſculorū filias dotandi. Et cur diuerſi quoque gradus ſubſtitutionis inter maſculos.

poſt mortem vltimi maſculi ex linea Paleologa totum Marchionatum ad Violandam ſolam pertinere, niſi quantùm ad dotandas præcedentium maſculorum filias fuiſſet delibatum, inferendum eſt voluiſſe illū maſculos inuicem ſubſtitutos eſſe, vt alij poſt alios ſuccederent ad vltimum vſque, excluſis ſemper, & ob eam cauſam dotandis filiabus. Nimirum quoniam alioqui fieri non potuiſſet, vt poſt extinctos omnes maſculos, totus Marchionatus ad Violandam, eiúſve ſucceſſores perueniret. Rurſum, ex eo quòd Theodorus filiam vltimi maſculi tantùm dotari voluit per Violādam, eiúſve ſucceſſores, intelligimus voluiſſe illum, vt etiam præcedentium graduum filiæ dotarentur, ſed à maſculis. Ne alioqui onus iniūctum Violandæ, eiúſve ſucceſſoribus dotandi filias vltimi maſculi, maneret ſine honore, ac ſine commodo Marchionatus in dotem ſub condicione conſtituti; quamuis condicio pacti extitiſſet: cùm filias præcedentium graduum, quæ nec dotatæ, nec dotandæ fuiſſent, in Marchionatu ſuccedere oportuiſſet, atque ita Violandæ anteponi, cui tamen ſolos maſculos Theodorus prætulerat; adeò vt cæteras quoque filias, ſi quas eſſet habiturus, ei poſtpoſuiſſet: multo igitur magis filiorum & nepotum & pronepotum & vlteriorum graduum filias, tanquam magis remotas, ob idque minùs dilectas.

Theodor⁹, qui proprias ſuas filias in defectum maſculorum poſtpoſuit Violandę, multo magis filias filiorum ſuorū & nepotum & pronepotum ei poſtpoſuiſſe credendus eſt.

Confirmatio ſupradictæ interpretationis, ex eiuſdē Theodori teſtamento.

ATQVE hanc fuiſſe, quam dicimus, Theodori voluntatem, præter id quod inſtrumenti verba ſonant apertiſſimè, ſi non ea cauillari quis velit, apparet manifeſtiùs ex eiuſdem teſtamento, quo inſtituit ſibi heredem vniuerſalem Ioannem vnicum ſibi maſculum, & eidem ſubſtituit primogenitum ipſius Ioannis, & ſucceſſiuè

Digitized by Google

ceſſiuè alios maſculos, ſeruato ordine geniture: nunquam vocatis, aut ſubſtitutis filiabus: ne quidem in defectum maſculorum,ne ſcilicet aduerſus pactum dotale, quod in fauorem Violandæ fecerat, & Aymonis Comitis, ac ſucceſſorum, aliquid conſtituere velle videretur. Quod nec voluiſſe illum facere credibile eſt; cùm etiamſi maximè voluiſſet, tamen non potuiſſet ſalua fide, quæ cùm omnibus hominibus ſancta eſſe debet, tùm maximè Principibus, quos decet vtique ante oculos ſemper habere præclarum illud Plinij verbum in Panegyrico Traiani, *Sicut ſummæ felicitatis eſt poſſe quantùm velis,ita magnitudinis velle quantùm poſſis.* Neque verò nouum eſt, vt ex teſtamento poſtea facto coniiciamus quid teſtator in contrahendo ſenſerit; tametſi diuerſæ ſint & diuerſorum temporum voluntates: præſertim verò cùm vna ex ipſis alteri dat legem, vt in propoſito, *l.vir vſuras.ſſ. de donat.int.vir. & vxor.* commixtis ſcilicet duobus voluntatibus,vt duobus capitibus legis Velleæ,*in l.Gallus. §.ille caſus,D.de liber.& poſthum.l.tale pactum.40.ſſ.vlt.D. de pact.l.cùm pater.77.ſſ. paterfiliæ, de leg.2.l. donationes. 31. ſſ.pater qui filiæ,D.de donat.*

Sicut ſummæ felicitatis eſt poſſe quantùm velis: ita magnitudinis velle quãtùm poſſis.

Etiam diuerſæ voluntates & diuerſorum tẽporum interdũ coniungi poſſunt,vt vna recipiat interpretationem ex altera.

VERVM tota hæc aduerſariorum obiectio errorem illum præſupponit, quem nos iam confutauimus, quòd Theodorus cùm pactus eſt, vt filiæ ex filiis ſuſceptæ dotarentur per Violandam, eiúſque ſucceſſores,de ſolis filiabus filiorum primi gradus ſenſerit: quod non ita eſt.Imò cùm eo loco [*filios*]Notarius ſcripſerit,pro [*liberis maſculis,*]vt probauimus,dicendum eſt,Oneratam fuiſſe Violandam, eiúſque ſucceſſores de dotan-

Aduerſariorũ obiectio præſupponit errorem iam ſuprà confutatum.

Digitized by Google

dis filiabus quæ ſupereſſent ex maſculis, id eſt, ex vltimo maſculo, qui nullis aliis relictis maſculis moreretur. Ac proinde ſi verum eſt, vt eſt, quod dici ſolet ex qualitate oneris adiuncti alicui diſpoſitioni, eſſe interpretandam diſpoſitionem, *d.l.alumnæ.36.ſ.ab heredibus*, vbi Bart. & alij notant, *D.de adim.legat.* Apparet, ſicuti voluit Theodorus dotari per Violandam, eiúſve ſucceſſores, filias vltimi maſculi cuiuſcunque eſſet ille gradus, dummodò eſſet ex liberis maſculis Theodori: Ita & in condicione pacti voluiſſe ponere omnes liberos maſculos, qui ex Theodoro naſcerentur, ſine vlla graduum diſtinctione, & enumeratione: ergo in infinitum, vt argumentati ſuprà ſumus cum Vlpiano, *in l.1. ſ. generaliter, D.de legat.præſt.*

Ex qualitate oneris, quod adiunctum eſt diſpoſitioni, interpretanda eſt diſpoſitio.

Ex quo etiam loco apertè conuincitur, quod ijdem aduerſarij ſubiiciunt, Etiam retento nomine liberorum, non de aliis tamen liberis maſculis poſſe conuentionem intelligi, quàm de iis, qui eſſent intra quartum gradum, *ex Nouell. 159. vt reſtit. fideic. vſque ad quart. grad. conſiſt.* [Liberorum] enim nomen conſtat eſſe generale, vt omnes cuiuſcunque gradus deſcendentes comprehendat in infinitum, vt ſcriptum eſt disertis verbis, *in d.ſ.generaliter, & d.l.liberorum.220.de verb. ſignific.* Nec quicquam contrà ſcriptum eſt, *in d. Nouell. 159.* quæ nec de contractibus loquitur; ſed tantùm de vltimis voluntatibus, & quidem de fideicommiſſis, quę ſunt odioſiora, vt diximus: (in contractibus enim, maximè dotalibus, aliud eſt, *l.ſi dotali.48.* vbi Bald. nominatim id notat, *D.ſolut. matrim.* cùm non fiant contractus dotales niſi ad perpetuandas per plurium graduum liberos

Alia aduerſariorũ obiectio, quòd pactum dotale, quatenus loquitur de liberis, non de aliis poſſit intelligi, quàm qui ſint intra quartum gradum.

Reſponſio.

Ad Nouell.159. *vt reſtit. fideic. vſque ad quart. grad.conſiſt.*

Latiùs patet nomen, *liberorum*, in contractibus, præſertim dotalibus, vt nũquam reſtringatur ad quartum gra-

beros familias, dum alij liberi ex aliis liberis ſperantur & producuntur, *dict.l. liberorum.in fin.*) Et præterea non de dictione [liberorum,] loquitur *d. Nouell. 159.* nec de fideicommiſſo, quod vel liberis relictum ſit, vel à liberis: ſed tantùm de fideicommiſſo illo interpretatiuo, quod Prudentes noſtri ſolent inducere ex prohibitione alienationis faciendæ extra familiam. Quod fideicommiſſum non vult Iuſtinianus extendi vltra quartum gradum, hac potiſſimùm ratione motus, quòd nō fuiſſet alienatio prohibita liberis generaliter; ſed tantùm filiis primi gradus: ita innuens non obſcurè aliud ſe conſtiturum fuiſſe, ſi liberis omnibus interdicta fuiſſet alienatio. Sed & in nomine [familiæ,] ambiguitas plerumque nec parua eſt, vt conſtat ex *l. vlt. C. de verb. ſignific.* At in nomine, [liberorum,] nulla. Nemo enim vnquam dubitauit, ſi aduerſarios excipias, quin eo nomine poſteri omnes cuiuſcunque gradus in infinitum comprehenderentur. Taceo quod Nouella illa à variis Interpretibus variè accepta eſt, & in vulgata editione ſic conceptus eſt titulus, *vt reſtit. fideic. vſque ad vnum gradum conſiſtant.* Alij ſunt qui legant, *vſque ad quotum*; non autem vt vulgò, *vſque ad quartum*, vt videre eſt apud Iac. Cuiacium, *lib. 4. Obſer. cap. 38.* Sed vt vt ſit, aliud eſt tractare de fideicommiſſo interpretatiuo, ex prohibitione alienationis inducendo; quod ſicut interpretatiuum eſt, ita facilè interpretationem hanc à Iuſtiniani conſtitutione accipere potuit, vt non vltra quartum gradum extendatur, etiam vſurpato nomine, [liberorum.] Aliud verò de datione dotis apertè & apertiſſimis verbis concepta, nullam penitùs ambiguitatem, nec proinde interpretationem admittentibus, & in qua nihil

dum, quàm in vltimis voluntatibus

De quo fideicommiſſo loquatur Iuſtinianus *in dict. Nouell. 159.*

In nomine, *familia*, aliqua eſt ambiguitas, ſed in nomine, *liberorum*, nulla.

Aliud eſt tractare de fideicommiſſo interpretatiuo: aliud verò de pacto dotali apertiſſimis verbis concepto.

Digitized by Google

nihil aliud inſpiciendum, quàm quid voluerint & di-
xerint contrahentes, qui non aliter fuerant contractu-
Nam neque circa teſtamentarias & fideicommiſſaria-
voluntates authoritatem ſuam interpoſuiſſet Iuſtinia-
nus, ſi nullam ambiguitatis materiam inueniſſet. Vo-
luntates enim hominum audire volunt & debēt Impe-
ratores, non iubere, vt præclarè ab Honorio & Theo-
doſio dictum eſt, *in l. omnium. 19. C. de teſtam.*

Voluntates hominum audire volunt & debent Imperatores, non iubere.

ENIMVERO quàm impertinens & nullius mo-
menti ſit hæc aduerſariorum obiectio, ex eo quoque
apparet euidentiùs, quòd Ioannes Georgius March-
vltimus ex linea Paleologa, per cuius obitum ſine ma-
culis dicimus purificatam fuiſſe condicionem pacti do-
talis, de quo diſputamus, non fuit vltra quartum gra-
dum, ſed in quarto ipſo gradu; computando ſcilicet
non à Theodoro primo, qui pactum fecit, ſed à Ioan-
ne ipſius filio primi gradus, à quo incepit ſecunda pa-
condicionis, *ſi ſine liberis maſculis moreretur.* Habet enim
cōdicio huius pacti duas partes: vnam illam, [*ſi Theo-
dorum ſine maſculis mori contingeret, ſuperſtite li-
cèt aliqua filia.*] Et hæc pars condicionis ſi vltra quar-
tum gradum extendi non poſſet, vtique ad Io. Geor-
gium, qui in quinto gradu à Theodoro fuit, peruenire
non valeret. Alteram verò [*ſi Theodori liberos maſ-
culos, abſque liberis maſculis, mori contingeret.*]
Et hanc poſteriorem condicionis partem dicimus ad
Io. Georgium vſque poſſe pertingere. Primus enim
gradus liberorum Ioannis, qui erat filius Theodori, fuit
Secundo ti, Ioannis, & Theodori, qui Ioannis illius pri-
mi tres filij & ex ordine heredes fuêre. Secundus gra-
du

Ioannes Georgius Marchio vltimus ex linea Paleologa non fuit vltra quartum gradum à Theodoro, ſed in quarto gradu.

Condicio pacti dotalis, de quo agimus, habet duas partes. Primam quæ incipit à Theodoro: ſecūdam quæ à Ioanne filio Theodori.

Computatio graduum in liberis Theodori, vt appareat Io. Georgium vltimum maſculum nō fuiſſe vltra quartū gradum.

dus fuit Ioannis Iacobi,qui filius fuit dicti Theodori,& in Marchionatu ſucceſſor. Tertius fuit Ioannis,Guillielmi,Bonifacij,& Theodori, quos Ioannes Iacobus filios habuit,& omnes ſuperſtites reliquit. Quartus fuit Guillielmi & Io.Georgij vltimi ſine maſculis defuncti, qui ambo filij fuerunt Bonifacij primi. Et quamuis alius fuerit quintus gradus Bonifacij vltimi, qui & ipſe ſine maſculis deceſſit & impubes, ſuperſtite ſorore Margareta; hic tamen in hoc caſu non attenditur: quoniam à Bonifacio res tota rediit ad Io. Georgiũ, qui in quarto gradu fuit. Nec ob id magis in ſexto gradu fuiſſe videri poteſt, quòd poſt quintum gradum ſucceſſerit. Gradus enim liberorum computamus, non autem ſucceſſorum in Marchionatu. Ergo tametſi non poſſet pacti huius dotalis diſpoſitio vltra quartum gradum porrigi, quod aduerſarij volunt, & nos negamus: non tamen ea res excluderet caſum,qui euênit per obitum d. Io. Georgij,cùm eſſet ille in quarto gradu & de numero liberorum, etiam ſecundùm hanc interpretationem in pacto comprehenſorum. Aduerſarios igitur ſuccumbere neceſſe eſt,ſi non præcisè commentum illud ſuum probent, quod de ſolis liberis maſculis primi gradus contrahentes ſenſerint.

Computandi hic ſunt gradus liberorum,non autem ſucceſſorum in Marchionatu.

QVOD etſi iam plus quàm ſatis refutatum à nobis eſt, libet tamen ex ipſis quoque pacti verbis aliis, quàm quæ hucuſque ponderata ſunt, conuincere. Pacti verba ſic habent: [*Quòd ſi contingeret dictum Marchionem,vel eius liberos maſculos ex legitimo matrimonio procreatos decedere, quoquo tempore,*

Alia ratio ex ipſis pacti verbis deſumpta, vt probetur pactum illud ad ſolos liberos primi gradus reſtringi non poſſe.

abſq; liberis maſculis ex ſuis corporibus, & legitimis matrimoniis procreatis. Quem verò ſenſum habere poſſunt illa, [*quoquo tempore*,] ſi non referantur ad defectum maſculorum, quoquo tempore contingentem? Ergo ad cuiuſcunque temporis gradus, ac proinde non ad liberos tantùm primi gradus; ſed ad liberos etiam ſequentium graduum; quia ſunt ſequentium temporum, & tempus omne in infinitum pacto comprehenſum eſt. Nec enim dici poteſt, iis verbis cogitatum fuiſſe de temporibus ætatis pupillaris & pubertatis coniungendis, vt cùm ſit compendioſa ſubſtitutio, de qua *in l. precibus. 8. C. de impub. & aliis ſubſtit. & in l. Centurio. 15. de vulg. & pupill. ſubſt.* Nam neque in Theodoro tractari poterat de pupillari ætate, neque in perſona etiam Ioannis, quem conſtat vxorem duxiſſe paucis pòſt annis, ſcilicet anno *1337*. Et quamuis pupillus eo tempore fuiſſet, non tamen tractabatur de pupillari aliqua, vt nec de fideicommiſſaria, ſubſtitutione facienda; ſed tantùm de dando in dotem Marchionatu, in omnem caſum, quo deficeret linea maſculina Theodori; [*quoquo tempore*,] id accideret, id eſt, ſiue eo tempore, quo Theodorus ipſe moreretur, ſiue eo tempore, quo Ioannes, aut Ioannis filij maſculi, aut nepotes, aut pronepotes. Non enim quoquo tempore poſſet accidere id, quod tempore vel Theodori, vel maſculi primi gradus accidere neceſſe eſſet. Denotant ſiquidem hæc verba perpetuitatem temporis, & extenſionem ad omne tempus futurum in infinitum, & multiplicatiua ac comprehenſiua plurium temporum vniformiter, vt loquitur Bald. *ad l. ſi quis ad declinandam. C. de*

Verba illa, *quoquo tempore*, referuntur ad defectum maſculorum, quoquo tempore contingentem.

Abſurda aduerſariorum interpretatio ad illa verba, *quoquo tempore*.

Explicatio illorum verborum, *quoquo tempore*.

Verba illa, *quoquo tempore*, denotant perpetuitatem temporis, & extenſionem ad omne tempus futurum in infinitum.

Digitized by Google

de Epiſc. & cleric. Andr.Tiraq.*de Retr. conuent. §.1.gloſ.1. num.17.& ſeq.*

NEC reſponderi poteſt, quod ad hæc verba reſpondent aduerſarij, Eſſe comprehenſiua plurium temporum, ſed non plurium perſonarum: & ideo ſufficere vt poſſint verificari in tēporibus pupillaritatis, pubertatis, & hereditatis aditæ, & nō aditæ, *ex l.neminem.cum gloſ.in verb.quandocunque, C.de decur.lib.10.* Neque enim tractari quicquam poteſt in propoſito de tempore pupillaritatis, aut pubertatis, aut hereditatis vel aditæ, vel non aditæ; ſiue in perſona Theodori, ſiue in perſonis maſculorum primi gradus. Et cum referantur ad verbum, [*decedere,*] quod nō niſi de perſonis intelligi poteſt, planè non video quomodò poſſit hac parte ſeparari tempus à perſonis, vt ſignificent ea verba perpetuitatem quantum ad tempus, non quantum ad perſonas. Aut cur generalis eorum ſignificatio ſtrictiùs accipiatur in materia non ſtricta; & quæ generalitatem illam poteſt admittere, non minùs quod ad perſonas, quàm quod ad tempus.

Replicatio inanis aduerſariorum.

Verba, *quoquo tempore,* referēda ſunt ad verbum, *decedere,* quod nō niſi de perſonis intelligi poteſt.

PONDERO item verba illa, [*Abſque liberis maſculis ex ſuis corporibus & legitimis matrimoniis procreatis,*] quæ cùm ſint pluralis numeri, verificari debent in pluribus, nec tantùm in liberis Theodori, & filij eius Ioannis; ſed etiam in pluribus liberis liberorum maſculorum Theodori & Ioannis; poſitis quippè ſeparatim in ſecunda parte cōdicionis: In pluribus, inquam, non tantùm perſonis; ſed etiam gradibus liberorum maſculorum. Cur enim velimus ſufficere, vt verificari

Ponderantur alia eiuſdē pacti verba, quæ verificari debēt in pluribus liberis liberorū maſculorū, non modò Theodori; ſed etiā Ioānis: & in pluribus non tātùm perſonis; ſed etiam gradibus perſonarum.

Non ſufficit verificari in

Digitized by Google

pluribus perſonis verba, quæ poſſunt verificari in pluribus gradibus.

poſſint in pluribus perſonis,non etiam in pluribus gradibus, cùm verborum generalitas hanc æquè ac illam generaliter interpretationem admittat: Generalia enim verba generaliter ſunt intelligenda, & vbi contrahentes non diſtinxerunt, nec nos diſtinguere debemus; Multominùs quàm ſi de legis vel edicti interpretatione ageretur, *vulg. l. de precio, 8. D. de Public. in rem act. cap. ſolitæ, de maior. & obed.* Præſertim cùm pluralitas quoque legitimorum matrimoniorum ſupradictis verbis deſignetur. Aptiùs autem & apertiùs in clauſula ſequenti, de filiabus dotandis, eo loco: [*Quòd ſi aliquæ filiæ remanerent ex dicto D. Marchione & filiis ſuis legitimis, & legitimis matrimoniis procreatis.*] Quæ pluralitas licet poſſit verificari etiam in pluribus perſonis primi gradus; poteſt tamen multo commodiùs in perſonis plurium graduum. Quid enim ſi, quod accidit, vnus tantùm fuiſſet filius primi gradus? Quomodo in eo verificarentur verba illa, [*ex ſuis corporibus?*] Nullo prorſus modo: Niſi addas ſecundum gradum liberorum maſculorum, in quo licèt vnus tantùm maſculus eſſet; ſi tamẽ ille filium ſuſciperet, poſſent in coniunctis duobus gradibus vſurpari ea verba, [*ex ſuis corporibus.*] Quomodo rurſum illa, [*& ex legitimis matrimoniis*] in maſculo primi gradus, qui & vnicus eſſet & vnicam vxorem duxiſſet, vt euênit in Ioanne filio Theodori: Dices, Potuiſſe illum plures vxores ducere, ac plura contrahere matrimonia. Non nego; ſed dico caſum hunc eſſe abominabilem, non modò probis viris; ſed ipſis etiam legibus, quæ ſecundis nuptiis funeſtari dicunt eam perſonam, quæ ad ſecunda conuolat vota. Cùm

Generalia verba generaliter & indiſtinctè ſunt intelligenda.

Pluralitas matrimoniorũ ſupradictis verbis deſignatur.

Ponderantur verba illa, *ex ſuis corporibus*, quæ non poſſunt verificari in vno tantùm filio, nec proinde in vno tantùm gradu, ſi vnus tantũ fuit filius.

Ponderantur etiam verba illa, *& ex legitimis matrimoniis.*

Digitized by Google

Cùm igitur tractando de filiis Theodori, & de liberis maſculis maſculorũ ipſius, dictum ſit in plurali numero, [*ex legitimis matrimoniis procreatis*,] ſatis expreſſum eſt, aut ſaltem ſignificatum, de eo caſu cogitaſſe contrahentes, quo plures eſſent maſculi plurium graduum, quos proinde neceſſe omnino eſſet ex pluribus matrimoniis procreatos eſſe. Atqui, replicabis, Etiam in primo gradu ſolo plures poſſe perſonas eſſe, & conſequenter plura matrimonia, vt nil ſit neceſſe ad inducendam pluralitatem matrimoniorum, pluralitatem quoq; graduum inducere. Verùm iam dixi, Poſſe etiam contingere, vt vna tantùm perſona ſit: & verò in caſu noſtro ita ex facto contigiſſe, ac proinde illo caſu pluralitatem graduum induci neceſſariò oportere. Deinde reſpondeo non potuiſſe filios primi gradus naſci ex Theodoro [*ex legitimis matrimoniis*,] in plurali, vt habet poſtrema clauſula, de dotandis eorum filiabus: quin ponendum ſit Theodorum plura matrimonia contraxiſſe, ideoque iam tùm cogitaſſe de pluribus vxoribus ducendis, quod iam diximus eſſe omnino improbabile, etiam in perſona Ioannis, qui tunc adhuc erat iunior: Quanto magis in perſona Theodori iam tum ſenis, & vxorati, & poſt paucos deinde annos defuncti? Quod ſi fatentur aduerſarij, verificari poſſe hæc verba pluralis numeri, etiam in caſibus funeſtis, aut ſaltẽ minus fauorabilibus, & qui non contigerunt, licèt contingere potuerint: quídni etiam, multoque magis admittunt verificari debere in caſu qui euênit, &, vt dicam generaliùs, in omnibus caſibus, qui verbis continentur, vt quibus caſibus conueniunt verba diſpoſitionis, conueniat etiam diſpoſitio, *l. vlt. D. ad S.C. Trebell.* Nam & ſufficeret

Replicatio pro aduerſariis.

Reſponſio ad replicationem, ex eo, quod in propoſito caſu euênit.

Alia reſponſio ex illis verbis pluralitatẽ matrimoniorum denotãtibus *ex legitimis matrimoniis.*

Verba quę poſſunt verificari in caſibus etiã funeſtis & abominabilibus; multo magis verificari poſſunt in cæteris.

talem caſum eſſe, qui ex verbis concipi poſſet, licèt minùs aptè expreſſus eſſet, *l. Gallus. 29. §. 1.* [*vt eo caſu valeat, qui ex verbis concipi poſſit,*] *de liber. & poſthum.* Et ſufficeret verba non omnino repugnare, *d. l. talem inſtitutionem. 51. in fin. D. de hered. inſt.* Tãtùm abeſt vt ob id ſolùm quod in aliquo alio caſu verificari verba poſſint, alij omnes caſus excludi debeãt, qui ſub eâdem verborum generalitate & proprietate comprehenduntur. Itaque non in eo laborare deberent aduerſarij, vt darent caſum aliquem, in quo verificari poſſint verba pacti; ſed potiùs in eo, vt rationem aliquam redderent, cur non debeant verba verificari in omnibus caſibus in quibus poſſunt. Atqui poſſunt verificari, vt iam dixi, multoque aptiùs & commodiùs, & vniuerſaliùs, cùm pluralitas & perſonarum & matrimoniorum inducitur ex pluralitate graduum, quàm ſi tota diſpoſitio ad maſculos primi gradus reſtringatur. Quidni ergo caſus illos omnes ſupradictis verbis comprehẽdi admittemus? *l. ſi vir vxori. 61. D. de condic. & demonſtr.* Vbi dicitur condicionem, [*liberorum,*] à teſtatore adſcriptam, de omnibus liberis intelligi debere, de quibus poteſt, id eſt, ſiue viuo, ſiue mortuo teſtatore naſcantur. Non addit lex, [*ſiue ſint primi, ſiue ſecundi gradus:*] quia, vt iam diximus, nemo vnquã dubitauit, quin [liberorũ,] appellatione, tã ſecundi, quàm primi gradus liberi contineantur. Adde textum elegantem in *d. l. Gallus. §. ſequenti parte, verſ. & benè verba ſe habent ad omnes caſus pertinentia, &c. de liber. & poſthum.* Sanè, quod aduerſarij facere tentant, vt diſpoſitio, quæ ſui natura, & ex proprietate verborum plures caſus continet, ad vnum reſtringatur; perinde eſt ac ſi quis diceret, ſubſtitutionem vulgarem conceptam verbis

Verba quæ in aliquo caſu verificari poſsũt, non ob id minùs verificari debent in cęteris omnibus in quibus poſſunt, ſi ſint generalia.

Pluralitas perſonarũ & matrimoniorum inducitur commodiùs in pluribus gradibus, quàm in vno ſolo.

Applicatio *l. ſi vir vxori. 61. de condic. & demonſtr & l. Gallus. 29. § ſequẽti parte, D. de liber. & poſth.*

Subſtitutio vulgaris, quæ

verbis illis generalibus, [*ſi heres non erit,*] non continere caſum noluntatis, ideò quòd contineat caſum impotentiæ. Aut contrà, non continere caſum impotentiæ, quia contineat caſum noluntatis; contra quàm ſcriptum ſit *in l.3.C. de hered. inſtit.* & aliis locis quampluri- mis. Aut poſthumi inſtitutionem purè factam neutro caſu expreſſo, ſiue illo, [*ſi me viuo naſcetur:*] ſiue illo, [*ſi me mortuo,*] continere non poſſe vnum ex his caſibus, ob id quod alterum contineat. Contra *l. commodiſſimè.10. de liber. & poſthum.* Nam imò verò vtrumque caſum ſupradicta verba continent, quia ſunt generalia, nec ad alterutrum caſum reſtricta.

> poteſt verificari in caſu impotentiæ, non eo minùs continet caſũ noluntatis, & contrà.

> Applicatio *l. cõmodiſſimè.10. D. de liber. & poſthum.*

DENIQVE verba illa, [*Si contingat liberos maſculos Theodori decedere ſine maſculis,*] non alium ſenſum habere poſſunt, quàm vt hunc quoque caſum comprehendant, *Si contingat vltimum maſculum ex linea Theodori decedere.* Quod ſanè tum contingere neceſſe eſt, cùm maſculus vltimi gradus, non primi, decederet ſine maſculis.

> Quem ſenſum habeant verba illa pacti dotalis, *ſi contingat liberos maſculos Theodori decedere ſine maſculis.*

ADDO aliam rationem ſumptam ex eo, quod verba illa: [*Vel eius liberos maſculos ex legitimo matrimonio procreatos,*] ſic neceſſariò accipienda ſunt, ac ſi ſcriptũ eſſet: [*Vel eius liberos maſculos omnes,*] non ſolùm quod indefinita æquipolleat vniuerſali, *l. ſi plures. 98. de leg.3.* ſed etiam, quia ſequeretur alioquin, mortuo vno ex pluribus maſculis Theodori, ſucceſſuram fuiſſe Violandam etiam aliis maſculis ſuperſtitibus: quod apertè eſſet abſurdum, & contra mentem Theodori, qui præterea eo caſu prouidere debuiſſet dictis maſculis, ſicuti prouidit filiabus. Atqui ſi adiecta

> Alia ratio ſumpta ex verbis illis pacti dotalis, *Vel eius liberos maſculos ex legitimo matrimonio procreatos.*

fuiſſet

Digitized by Google

Dictio, *omnes*, cùm ſit vniuerſaliter collectiua, comprehẽdit omniũ graduum perſonas.

fuiſſet dictio illa vniuerſaliter collectiua, [*Omnes*,] nemo dubitaret quin omnes maſculi non vnius tantùm, & primi gradus, ſed omnium graduum continerentur: Idem ergo & in propoſito caſu dicendum eſt, iuncta præſertim dictione illa collectiua omnium perſonarum, [*Omnes*,] cum alio vniuerſali verbo collectiuo omnium temporum, [*quoquo tempore*,] de quo ſuprà diximus.

Alia aduerſariorum interpretatio longè abſurdior, vt pactum dotale non de aliis liberis Theodori debeat intelligi, quàm qui iam tùm nati erant.

QVOD autem aduerſarij rurſum tentant, Pactum illud dotale, cùm de Theodori liberis loquitur, non de aliis intelligi debere, quàm qui iam tùm nati eſſent, propter adiectum participium, [*procreatos*,] quod eſt præteriti temporis, tam abſurdum eſt, vt dicere pudeat. Nam vt maximè verum eſſet, quod ijdem adfirmant, & nos non negamus, iam tum fuiſſe natum & ſuperſtitem Ioannem Theodori filium, quem legimus duxiſſe vxorem anno *1337*. Illud tamen ęquè certò conſtat, nullos eo tempore fuiſſe liberos Ioanni, qui nõdum vxorem duxerat. Ac proinde non poterat non exiſtere condicio illa concepta in perſonis maſculorum Theodori, iis verbis: [*Vel eius liberos maſculos ex legitimo matrimonio procreatos decedere, quoquo tempore, abſque liberis maſculis ex ſuis corporibus, & legitimis matrimoniis procreatis.*] Repetitum enim eſt, vt apparet, participium, [*procreatis*,] in liberis maſculorum Theodori, ad extinguendam condicionem in ipſorum maſculorum perſona adſcriptam, quẽadmodum in condicione adſcripta ipſi Theodoro. Ac proinde vtrumque determinabile debet æqualiter &

Quando in eadem clauſula ſunt plura de-

vni

vniformiter determinare: nec minùs intelligi de liberis maſculis Ioannis iam procreatis, quàm de liberis primi gradus Theodori, ex vulg. regula determinationis vniformis, de qua *in d.l.iam hoc iure.4. de vulg. & pupill. ſubſt.* Atqui iuxta hunc ſenſum iam tum extitiſſet, & impleta fuiſſet in fauorem Violandæ condicio alternatiua, quod ad ſecundam ipſius partem: quia certum erat Ioannem neque tunc habere, neque poſtea vnquam habere poſſe filios, qui iam eo tempore nati & procreati eſsēt ex legitimo matrimonio, cùm nōdum matrimonium contraxiſſet. Debuiſſet igitur iam inde ab eo tempore admitti Violanda ad Marchionatum, etiam viuo adhuc Theodoro, adeóque quamuis ille maſculum haberet iam natum: Quia in alternatiuis condicionibus ſufficit vnam partem impletam eſſe, *l. hæc ſcriptura.26. l. cùm pupillus.78. §. 1. D. de condic. & demonſtr. l. ſi heredi plures. 5. D. de condic. inſtit.* Nec rurſus expectandum eſt, vt condicio iam ſemel impleta, iterum impleatur, aut deficiat; quia condicio, quæ ſemel impleta eſt, neque iterum impleri, neque deficere vnquam poteſt, ſicut nec ea quæ ſemel defecit, *l. hæc condicio. 10. D. de condic. & demonſtr.* Imò verò neque expectatur condicio, cuius euentus nihil operari poteſt, quamuis nec impleta ſit adhuc, nec defecerit, *l. ſi quis ita ſcripſerit.33. D. de hered. inſtit.* vbi eſt textus elegans. Et conſequenter habenda eſt diſpoſitio pro pura, cuius condicio alternatiua iam pro vna parte eſt impleta, *l. potior.11. D. qui potior. in pignor. hab. l. vlt. §. 1. D. de vulgar. & pupill. ſubſtit.* Adeóque, ſi verum amamus, nunquam fuit condicionalis diſpoſitio; quamuis habuerit figuram condicionis, ſi relata fuerit condicio ad tempus

terminabilia, debent vniformiter determinari.

In alternatiuis condicionibus ſufficit alterutram partem impletam eſſe.

Condicio non expectatur, cuius euentus nihil operatur.

Condicio collata in tempus præſens, vel præteritum nō habet vim cō-

dicionis, neque ſuſpendit.

præteritum, aut ad præſens, nec ſi contrahentes ignorauerint iam impletam eſſe: quia condicionis vim, & poteſtatem non aliter obtinere poteſt, quàm ſi in futurum tempus conferatur, *l. cùm in præſens. 37. cum duab. ſeqq. D. de reb. credit.* Quanto magis in propoſito, in quo ſciebant contrahentes & Theodorum habere iam natum filium, ſcilicet Ioannem: & rurſum Ioannem, qui nondum vxorem duxerat, filium nullum habere, ſaltem ex legitimo matrimonio procreatum. Ergo iam inde ab eo die pacti, ſi ea mens contrahentium fuiſſet, quam aduerſarij comminiſcuntur, admitti ad Marchionatum Violandã debuiſſet, tanquam ex cauſa dotis purè conſtitutæ: & fuiſſet Marchionatus in dotem purè conſtitutus. Quod tamen quàm ridiculum ſit dicere, nemo non videt, cùm apertè expreſſerint contrahentes, non fuiſſe datum in dotem Marchionatum, niſi ſub condicione: & implicare contradictionem, vt datus fuerit, & purè & ſub condicione ſimul, *l. ſi Titius. 16. D. de condic. inſtit.* Ergo & abſurdius illud eſt, ex quo tantum abſurdum ſequitur.

Quàm graue abſurdum ſequatur ex aduerſariorum interpretatione.

Alia replicatio aduerſariorũ.

NEC replicari poteſt, ideò non potuiſſe admitti Violanda, viuis Theodoro & Ioanne, etiam ſuppoſita aduerſariorum interpretatione: quia poterat & ipſa mori ante Theodorum & Ioannem, *ex l. Statius Florus. 48. §. Cornelio Felici, D. de iur. fiſc.* Tunc enim ratio illa bona eſt, cùm agitur de commodo captando ex vltima voluntate condicionali, vt *in d. §. Cornelio.* At hic poſuimus & probauimus nullam condicionem fuiſſe in perſona Ioannis, quem conſtabat iam tunc nec maſculos vllos habere ex legitimo matrimonio tunc procreatos;

Reſponſio.

creatos; neque habere vnquam poſſe. In perſona verò Theodori licèt poterat condicio deficere, ſi ſuperſtitem Ioannem reliquiſſet, vt reliquit: nihil tamen poterat nocere Violandæ, quod condicionis alternatiuæ pars vna defeciſſet, ſi alia extitiſſet, vt oſtendimus: & probatur eleganter *ex d. l. Gallus.§. videndum*, in poſtremis illis verbis: [*Niſi quòd, licèt audenter, poſſis dicere viuo patre hunc ſuum heredem eſſe deſiiſſe, licèt poſt mortem decedat, quia nec rediit, nec redire poteſt,*] *de liber. & poſthum.*

Applicatio *l. Gallus. 29. §. videndum. D. de liber. & poſth.*

PRÆTEREA contrahentes noſtros, cùm eam condicionem adſcripſerunt, nihil minùs quàm de liberis iam tum ex Theodoro, aut ex Ioanne procreatis cogitaſſe, ex eo quoque apparet euidentiùs, quòd in eo inſtrumento dotali pactum aliud inuenitur, quo conuenit, vt iura omnia quæ habebat, & habere prætendebat Aymo Comes Sabaudiæ in dictis tribus caſtris & locis purè in dotem datis, Ciriaci, Lancei, & Caſellarum, pertinerent ad communes eorum liberos maſculos, ſi contingeret Violandam prædecedere, ſuperſtitibus liberis maſculis ex eo matrimonio procreatis. Nam & in hoc pacto, ſecundùm aduerſariorum rationem dicendum eſſet propter adiectum participium, [*procreatis,*] quod eſt præteriti temporis, debere conuentionem intelligi de liberis, qui iam tùm procreati fuiſſent ex legitimo matrimonio. Quod tamen non ſolùm eſſet abſurdiſſimum, ſed etiam implicaret manifeſtam contradictionem. Quomodo enim potuiſſent liberos habere iam natos ex eo ipſo matrimonio, quod nondum contractum fuiſſet, ac de quo tum primùm contrahendo tractabatur?

Alia cõfutatio interpretationis aduerſariorum, ex alio pacto dotali appoſito in eodem contractu, in quo vſurpata eſt eadem dictio, *procreatis.*

Idem participium præteriti temporis vſurpatũ eſt in ſecundo pacto, quod in primo; nec tamen aduerſariorũ interpretationẽ pati poteſt.

Vna pars inſtrumenti per aliam declaratur.

ERGO vt pars vna inſtrumenti per aliam declaretur, quomodo fieri ſolet & debet ſiue in contractibus, ſiue in legibus, ſiue in vltimis voluntatibus, *l. Titia. 134. §. idem reſpondit. 2. de verb. oblig. l. vtrum autem. 23. D. de hered. petit. l. qui filiabus. de leg. 1. l. quæſitum. 12. ff. antep. de inſtr. & inſtrum. legat.* fatendum eſt vtroque loco dixiſſe Notarium [*procreatos,*] pro eo quod pluribus verbis ſolent prudẽtes noſtri dicere, [*qui procreati erunt,*] vt *in l. Lucius. 85. D. de hered. inſtit.* [*Si filius natus, natáve erit.*] Eſt enim participium hoc, quamuis præteriti temporis, tamen aptum coniungi verbo futuri, eo modo quo diximus. Ideoque etiamſi non ſit expreſſum verbum futuri temporis; quia tamen ſuppleri ac ſubintelligi poteſt, plerumque, & paſſim accipitur nomen illud non tantùm à Notariis, ſed etiam à Grammaticis, pro participio futuri temporis; vt parùm interſit, an ſcribát, [*procreatos,*] an [*procreandos.*] Nimirum ſecundùm ſubiectam materiam, id eſt, cùm poſitum eſt participium, [*procreatos,*] in diſpoſitione, quæ in cæteris omnibus reſpiciat tempus futurum, qualis hæc eſt de qua diſputamus. Non ob id ſolùm quòd ſit condicionalis, tanquam concepta per articulum [*ſi,*] *l. cùm ab eo. 41. D. de contr. empt.* Condicio autem verè nulla eſt, niſi cùm in futurum tempus confertur, *d. l. cùm in præſens. 37. & duab. ſeqq. D. de reb. credit. l. condicio. 100. de verb. oblig.* Bart. *ad l. 1. de condic. & demonſtr.* Sed etiam quia verba penè omnia condicionis hunc ſenſum habẽt: Quale illud eſt, [*ſi contingeret.*] Item verbum [*liberorum.*] Item verbum [*decedere,*] quod eſt infinitiui modi. Item illa, [*quoquo tempore.*] Item illa, [*abſq; liberis maſculis.*] Item illa, [*ex legitimis matrimoniis:*] cùm eo tempore vnum duntaxat fuiſſet matrimonium

Vetus ſenſus dictionis, *procreatos.*

Participiũ præteriti tẽporis, iunctum verbo futuri, habet futuri temporis ſignificationem.

Faciẽda eſt alia atque alia interpretatio, ſecundùm ſubiectam materiã.

Cætera verba omnia huius cõdicionis reſpiciunt futurũ.

Theodo

Theodori, ex quo ſuſceptus erat Ioannes.Bart. *ad d. l.1. n.34. de cond. & demon.* per textum *in l. ſolemus.9.eod.tit.* Vbi dicitur, quod ad rem noſtram valdè pertinet, Condicionem, quæ de liberis loquitur, ad naſcituros potiùs, quàm ad iam natos referri debere:tãtum abeſt, vt verum ſit quod aduerſarij volunt, hanc, de qua agimus, reſtringi debere ad liberos iam tum natos. Idem Bart.poſt Gloſ. *in l.1.§.ſtipulatio autem,de verb.oblig.* Alex. *conſ.28.num.5.lib.1.l.ſi ſtipulatus.76.in princ. & ſ.1.ſi à colono.79.l.quicquid.99.§.1.l.ſi quis ſtipulatus.tit.112.*& ibi Bart. *D.de verb.oblig.* Adferunt noſtri textum in *l. talis.30. ſ. vlt. de legat.1. l.ſi ita quis.51.de leg.2.l.tutoribus.pen.D. de teſtam.tutel.*

Applicatio *l. ſolemus.9.D. de condic. & demonſtr.* Cõdicio,quæ de liberis loquitur, ad naſcituros magis refertur,quàm ad iam natos.

QVARE non poteſt obſtare, quod proferunt aduerſarij ex eodem Bart.in *l.ſi ita.D.de aur.& argent.legat.* Verbum, [poteſt,] licèt ſit extenſiuum etiam ad futurum tempus; reſtringi tamen ad præſens, tùm quoque cùm adiunctũ eſt verbo infinitiui modi. Tractat enim Bart.eum caſum, quo diſpoſitio concepta ſit per verba denotantia præſens tantùm tempus.In caſu autem noſtro ex natura ipſa diſpoſitionis, & diſpoſitio, & verba eius omnia conferuntur in tempus futurum, ſcilicet in caſum quo Theodorum tunc viuentem, & eius liberos maſculos etiam nondum natos, contingeret decedere quoquo tempore ſine maſculis, qui ex legitimis matrimoniis nondum contractis procreati forent. Alioqui pugnaret ſententia Bartoli cum *d.l.ſi ita quis.51.de leg.2.* Et, vt benè priores noſtri Scriptores obſeruarunt, cùm Bart.ait, in ſpecie, quã ibi tractat, verbum, [poſſunt,] non referri ad res,ſed ad actum reperiendi: quia teſta-

Obiectio aduerſariorũ, ex doctina Bart. *ad l.ſi ita. D.de aur. & argent. legat.* de verbo, *poteſt.* Reſponſio & declaratio ad Bartolum.

Diuerſitas & ratio diuerſitatis inter caſum,quem tractat Bartolus *ad d. l. ſi ita.* & caſum noſtrũ.

Digitized by Google

tor ita dixerat, [*Lego res meas omnes, quæ ſunt, & reperiri poſſunt Peruſij*:] deinde cùm ſuperuixiſſet, alias res multas acquiſiuerat, Bene dicit: Quia teſtator legauerat tantùm eas res quæ tùm extabant, & quæ poterant reperiri. Sed ex hoc non negat, quin reſpiciat res tùm exiſtentes; quia fieri non poteſt, qúin ſi refertur ad actum reperiendi, referatur etiam ad res quæ poſtea reperiantur. Sed negat tantum Bart. referri ad res alias acquiſitas per teſtatorem poſt teſtamentum. At diuerſum eſt, inquiũt, in caſu noſtro, quia verbum, [contingeret,] refertur ad actum deceſſus in futurum, nõ ſolùm Theodori; ſed etiam liberorum eius maſculorum: nec tantùm natorum; ſed etiam naſciturorum. Nec ſanè dici quicquam potuit aut apertius, aut melius, vt appareat, quàm malè aduerſarij ſupradicta Bartoli traditione, vt ſententiam ſuam muniant adeò improbabilem, abutantur.

Verbum, *cõtingeret*, in caſu noſtro, non niſi ad futurum tempus referri poteſt.

QVANTA verò, Deus bone! ac quàm multa ſunt abſurda, quibus aduerſariorum iſta interpretatio redundat, quæ pactum Theodori reſtringit ad maſculos, & primi gradus, & iam natos tempore pacti. Placet hîc repetere, quæ ante nos noſtri hanc in rem congeſſerunt; ſed alia pleraque tamen addere nondum obſeruata.

Abſurda quãplurima, quæ ſuprà dictam & cõſutatam aduerſariorũ interpretationẽ conſequuntur.

PRIMVM eſt, quòd ſi Ioannes filius vnicus Theodori deceſſiſſet viuo Theodoro, & filium tamen aliquem reliquiſſet, dicendum eſſet, ſecundùm aduerſariorum opinionem, quòd Violandæ poſt mortẽ Theodori ſuccedere potuiſſet; quia verum fuiſſet pacti condicionem extitiſſe, & Theodorum ſine liberis maſculis primi

Abſurdum primum, ex ſuppoſitione ſi Ioannes deceſſiſſet viuo Theodoro patre; & filiũ tamen aliquem ſuperſtitem reliquiſſet.

Digitized by Google

primi gradus, iam tempore pacti natis, deceſſiſſe. Quod tamen quis vnquam admitteret? Nec reſpōdeant, Fore hoc caſu, vt nepos ille ſubintraret locū filij & primum gradum: quia licet præmortuo filio nepos ſubintret locum & gradum ipſius; non ideo tamen fit filius: nec proinde conuenit illi diſpoſitio pacti, quod loquitur de filiis, & quidem propriè ſumptis, vt illi interpretantur, & in primo gradu conſtitutis. Fitque hæc, vt ita dicam, ſubintratio per fictionem quamdam repræſentationis, *§. cùm filius, Inſt. de hered. quæ ab inteſt. defer.* In condicionibus autem quoniam facti ſunt, veritas naturæ attendi debet, non fictio & poteſtas iuris, *l. qui heredi. 44. l. Mæuius. 55. l. fideicommiſſum. 76. D. de condic. & demonſtr.* At neque prodeſſet quicquam ex nepote effici filium, ſi non fuerat etiam iam natus tēpore pacti, quod tamen neque per repræſentationem, neque per aliam vllam fictionem fieri poteſt: quia ad ea quæ ſunt facti non extenduntur iuris fictiones, *vulg. l. denique. 19. D. ex quibus cauſ. maior. l. in bello. 12. §. facti, de capt. & poſtlim.*

Nepos ſubintrans locum & gradū filij, non ideo tamen fit filius.

Verba condicionum naturaliter & propriè ſunt intelligenda, non fictè & ciuiliter.

Nepos ſubintrans locum & gradū filij, non ideo fingitur natus eo tempore, quo filius, idemque pater.

SECVNDVM abſurdum eſt, quod ſi eadem ſpecie retenta deceſſiſſet nepos Theodori ex Ioanne pręmortuo, nullis ſuperſtitibus maſculis, ſequeretur, quòd excluſa fuiſſet Violanda à ſucceſſione nepotis: quoniam æquè verum fuiſſet dicere, condicionem pacti hoc caſu defeciſſe: quandoquidem nō deceſſiſſet maſculus primi gradus ſine liberis maſculis, ſed maſculus tātùm ſecundi gradus: qui caſus non eſſet pacto comprehenſus. Ita fieret, vt Violanda, quam Theodorus voluerat præferri filiabus Ioannis, poſtponeretur heredi cuilibet, quantumuis extraneo nepotis remotioris. An non verò eſſet hoc abſurdiſſimum, vt melioris condicionis eſſet nepos

Secundum abſurdum ex ſuppoſitione, ſi eadem ſpecie retenta nepos Theodori ex Ioāne præmortuo, nullis ſuperſtitib⁹ maſculis, deceſſiſſet.

Non deberet melioris eſſe cōdicionis ne-

pos minùs dilectus,quàm filius, nec deterioris condicionis Violanda filia Theodori,quàm extraneus heres quilibet.

pos minùs dilectus, quàm filius;& deterioris condicionis Violanda, cui per huiuſmodi pactum proſpicere pater voluiſſet, quàm extraneus heres quilibet nepotis, ſiue teſtamentarius, ſiue legitimus, puta mater, quæ non potuiſſet non eſſe ex aliena familia? *l. 3. C. de bon. matern.l.Publius.36.§.1.de condic. & demonſtr.*

Tertium abſurdum ex alia ſuppoſitione, in qua poſtponeretur Violãda nepribus Theodori, qui tamẽ eam propriis filiabus ſuis cęteris prę latam volunt.

HVIC abſurdo proximum eſt tertium illud, quod noſtri adferunt, ſi fingas Ioannem patri ſuo Theodoro prædefunctum, relictis filio & filia: Deinde filium deceſſiſſe ſuperſtite ſorore, ac Violanda amita: Quis ferat potuiſſe & debuiſſe ſororem ſuccedere, excluſa amita? Cùm voluerit Theodorus alias quoque filias ſuas excludere, vt eis præferret Violandam in Marchionatu? Quanto igitur magis eam præferre voluit neptibus? *d.l.3.C.de bon. matern.d.l.Publius.§.1.de condic.& demonſtr. l.heredes mei.57.§.vlt.D.ad S.C.Trebell.*

Quartum abſurdum ex alia ſuppoſitione,in qua potuiſſet Imperator ſuccedere in hoc feudo,etiam viua & ſuperſtite Violanda.

QVARTVM eſt, quod ſi fingamus Theodorum præter Violandam aliam filiam ſuſcepiſſe, & Ioannem prædeceſſiſſe relictis filiabus, & nepote, qui deinde nullis relictis liberis deceſſiſſet, ſequetur ex aduerſariorum interpretatione, quòd neque illo caſu potuiſſet Violanda ſuccedere ex pacto, tanquam excluſa per pactum ipſum reſtrictum, ſi Diis placet, ad maſculos primi gradus, & iam natos tempore pacti: in quorum numero certè hic nepos non fuit. At nec tamen alia filia, eadémque ſoror Violandæ poſſet ſuccedere, tanquam ſemel à feudo excluſa per nepotem, & quæ per conſequens excluſa manere in perpetuum deberet, *ex §.quinetiam,tit.Epiſco.vel Abbat.* Quid ergo fuiſſet? Succedere nimirum in hoc feudo Imperatorem oportuiſſet, atque ita præferri Violandæ, cui tamen vel ob hoc ipſum

Pactum dotale, de quo agimus, vel ob hoc ipſum fuit ia-

Digitized by Google

ipſum prouidere pater voluerat, vt ſi maſculi deficerent,feudum ad eam perueniret, nec ad Imperatorem deuolueretur. Cùm igitur de Theodori potiſſimùm mente quæramus, nec tantùm de Theodori; ſed etiam de Comitis Aymonis voluntate, quis credat eam fuiſſe contrahentium mentem, vt ad primi maſculi mortem, qui nullos reliquiſſet liberos, ſed ſuperſtitem tamen Violandam ipſam, feudum aperiretur Imperatori,& non ſolùm Violandæ, ſed etiam alij filiæ Theodori eriperetur?

QVINTVM abſurdum eſt, quod ſi Theodorus poſt pactũ hoc dotale initum, alios maſculos ſuſcepiſſet, ante quos defunctus fuiſſet Ioannes,nullis relictis liberis; dicẽdum fuiſſet admittendã Violandã ad excluſionem fratrum quantumlibet maſculorũ:quia tametſi fuiſſent illi maſculi primi gradus; non tamen fuiſſent iam nati tempore pacti;ac proinde non potuiſſent impedire,quominùs pacti condicio in fauorem Violandę extitiſſet. Cúmque in poteſtate Theodori fuiſſet de Marchionatu diſponere, etiam in præiudicium maſculorum,ex licentia ei data ab Imper.Henrico VII.etiam antea ipſius prædeceſſoribus Marchionibus Saxonicis ab Ottone, excluſi manſiſſent maſculi,& antepoſita ijs Violanda: quam tamen maſculis omnibus ſuis poſtponere,& ſolis filiabus ſuis, aut liberorum ſuorum maſculorum præferre voluiſſet. Neque ſanè abſurdius quicquam dici poſſe arbitramur.

Quintum abſurdum,ex alia ſuppoſitione,in qua fuiſſet Violanda prælata fratribus ſuis maſculis, quos Theodor' poſt pactum dotale ſuſcepiſſet.

SEXTVM abſurdum eſt, quod licèt Theodoro decedenti ſuperſtes fuerit Ioannes filius primi gradus, & Ioanni filio plures maſculi: (ſic enim ex pacto accidit;)non eo minùs tamen verum fuit, deceſſiſſe Ioan-

Sextum abſurdũ, ex eo quod accidit Ioannẽ decedere ſine maſculis, qui iam pacti tempore fuerint procreati.

caſu noſtro interrogati fuiſſent, in quo & de dote agitur, re omnium fauorabiliſſima, cuius cauſa & publica & pia eſſe creditur, *d.l.1.ſolut.matr.& l.cum is.32.§.mulier, D.de condict.indeb.* & pro filia primi gradus nupta tanto Principi, cui non aliter nubere potuiſſet, ac qui non aliter eam fuerat accepturus pro dote tam exigua, quàm erat illa quæ conſtituebatur dictæ Violandæ, extra ſpem Marchionatus aliquando habendi: Ac prætereà in verbis tam apertis, nullam penitùs ambiguitatem admittentibus, & contra extraneos ſucceſſores, quos, tanquam ex fœmina Margareta deſcendentes, excluſos Theodorus voluit à ſpe Marchionatus, quandiu vel Violanda, vel aliquis ex eius ſucceſſoribus ſupereſſet?

interpretatio circa pactum dotale, de quo tractamus, & per quas aduerſariorum interpretatio cõuincitur.

NONVM abſurdum eſt, quod aduerſariorum interpretatio meliorem facit condicionem maſculorum remotiorum, quàm proximiorum. Volunt enim maſculos ſecundi, aut tertij gradus extra condicionis aleam poſitos eſſe, vt nihil ipſis nocere poſſet, quod ſine maſculis morerentur: cùm tamen Theodorus ipſe, aut eius maſculi primi gradus morientes ſine maſculis, vtique Violandæ, eiuſque ſucceſſoribus tanquam ex pacto vocatis viam aperuiſſent ad Marchionatum obtinendum. Quis verò credat Theodorum tam amentem & inconſideratum fuiſſe, vt de Marchionatu teſtandi, & inter viuos diſponendi libertatem ſibi per pactum præripere voluerit, & Ioanni quoque filio ſuo primi gradus, iam tùm nato, cognito, & amato, quem fortunarum ſuarum & dignitatum ſucceſſorem deſtinabat, in eum ſcilicet caſum, quo vel ipſe Theodorus, vel Ioannes ſine maſculis moreretur, relictis licèt filiabus; Ioanni autem Georgio quinti à Theodoro gradus nondum

Nonum abſurdũ, ex eo quòd aduerſariorum interpretatio meliorem facit condicionem maſculorũ remotiorum, quã proximiorum.

Non eſt veriſimile Theodorum meliorem facere voluiſſe cõdicionem maſculorũ quinti gradus, quàm vel ſuam propriã, vel filij ſui.

nato,

nato, nec proinde vel cognito, vel amato, eand
teſtandi,& alienandi libertatem ſaluam relinquere vo
luiſſe:tametſi non modò ſine maſculis, ſed & ſine
bus moreretur?Imò, ſi verum amamus,nec de hoc quę
rimus, an Io. Georgius vltimus maſculus ſine liberis
moriens,de Marchionatu diſponere potuerit, cùm
que inter viuos, neque in vltima volũtat de eo di
ſuerit: Sed, quod magis mirum videri debeat, an M
gareta iam bis à Marchionatus ſucceſſione excluſ
vltimum maſculum,neque ab vltimo maſculo vo
adeoque per pactum dotale, de quo agimus, ex
magis;admitti tamen debeat in præiudicium Viol
ad Marchionatus ſucceſſioné, ad quam nec ipſa T
dori filia, ſi qua præter Violandam eſſet,ac viuere
mitti hodie tamen poſſet? Quid verò eſt quod de
rem facere debuit Violandę condicionem,vt min
ris habere debeat morientibus poſteriorum grad
maſculis, quàm habitura eſſet, ſi Theodorus ipſe
primi gradus maſculus ſine maſculis deceſſiſſet?D
fortaſſe, Theodorum tanquam prudentem patre
miliàs debuiſſe cõdicionem illam, ſub qua dabat V
landæ Marchionatum in dotem, ad maſculos p
gradus reſtringere, ne alioqui per omnes maſcul
gradus in infinitum vagaretur,& perpetuo veluti f
commiſſo maſculi omnes grauarentur. Verùm, p
id, quod iam dixi, nullum hîc ſubeſſe onus fidei
miſſi,ſed dotem ſub condicione datam,hoc ipſum
quod nos abſurdum eſſe contendimus, vt in per
inferiorum graduum noluerit Theodorus inducer
admittere condicionem, quam in perſona ſua adm
Ac cur ſibi, & liberis ſuis maſculis primi gradus m

Ioannes Georgius vltimus maſculus ex linea Paleologa de Marchionatu non diſpoſuit, neque inter viuos, neq; in vltima voluntate.

Non debet eſſe deterior cõdicio Violandæ, morientibus poſteriorum graduũ maſculis, quàm ſi Theodorus, aut primi gradus maſculus ſine maſculis deceſſiſſet.

Obiectio pro aduerſariis.

Reſponſio.

no

nocere voluerit, non ſolùm quàm liberis maſculis poſteriorum graduum; ſed etiam quàm fœminis iam excluſis per maſculos, & quæ ab vltimo maſculo non fuiſſent vocatæ? Quid verò tam præter ſpem Theodoro potuit accidere, quàm vt ille ipſe iam tùm habens filium Ioannem adoleſcentem, & iamiam nuptias ambientem, aut vt Ioannes in florida illa ætate ſine maſculis moreretur? Quid verò minùs præter ſpem, quàm quod in omnibus ferè, ſed in illuſtrioribus potiſſimùm familiis eueniſſe videmus? ſi Sabaudicam excipias, quæ vnica ſingulari priuilegio ac planè diuino beneficio, ab annis penè ſeptingentis, primæuam à Beroldo Saxone Aledrami noſtri fratre, maſculinam familiam feliciſſimè per maſculos in hunc vſque diem, continuata ſerie, conſeruatam gloriari poteſt, nulla fœminarum interiectione variatam, nullo denique vel patruelibus ipſis in ſucceſſione loco vnquam aperto? Poterant ſanè caſus illi duo, in quibus pacti condicionem admittunt aduerſarij, eſſe, aut videri abominabiles. At non illi etiam vt ſine maſculis morerentur liberi, quarti, aut quinti gradus, id eſt, vt tandem aliquo tempore fortè poſt mille annos linea maſculina deficeret. Quis enim familiæ ſuæ in hoc ſeculo æternitatem ſperare debeat, quam nec ferè optare conceditur in tãta rerum humanarum inconſtantia & perturbatione? Si ergo prouidit ille Violandæ, & eius ſucceſſoribus in duos illos caſus primos abominabiliores, quídni etiam prouiſum voluerit in alios caſus & fauorabiliores, & qui faciliùs poterant euenire? Quodnam verò prudentius conſilium capere Theodorus poterat, quàm vt ſibi primùm proſpiceret & ſuis maſculis quorumcunque graduum, data Vio-

Quid Theodorus magis ſperare potuerit, quid minùs.

Mirum & ſingulare à Deo Opt. Max. vni familiæ Sabaudicę conceſſum beneficium.

Non fuit abominabile prævidere familiã Paleologã, deficiẽtibus maſculis, tandem aliquando extinctum iri.

Si Theodorus prouidit in duos caſus primos abominabiles; multo magis credendus eſt diſpoſuiſſe in alios caſus fauorabiliores, & qui faciliùs poterant euenire.

Prudens conſiliũ Theodori

benè proſpicientis ſibi primũ, deinde ſuis maſculis, poſtremò Violandæ filiæ.

Qui ſuas & proximiorum maſculorũ filias excludit, multo magis remotiores excludere creditur.

Aduerſariorũ interpretatio facit ſtultã & ineptam Theodori diſpoſitionem.

Nemo præſumẽdus eſt ſtultam & inſanam cõuentionem facere voluiſſe: omnium verò minimè Princeps.

landæ filiæ tam exigua dote, ſi hanc ſuccedendi ſpem demas, quam benè olim Sapiens quidam dicebat eſſe paullò plus quàm nihil: deinde maſculis, conſeruata ipſis & inter ipſos legitima ſucceſſione, nullo tum adhuc fideicommiſſo inter eos facto, vt *in l. vel ſingulis. 37. de vulg. & pupill. ſubſt.* nec vocata Violanda, niſi in defectum totius lineæ maſculinæ à Theodoro ipſo deſcendentis: denique Violandæ filiæ, dato ei in dotem ipſo etiam Marchionatu, ſi lineam maſculinam deficere contingeret, excluſis etiam filiabus ſuis aliis, quas tanquam nondum natas, nec cognitas amare minùs debuerat, quàm Violandam ſibi tunc vnicam & nuptui collocandam, excluſis etiam filiabus Ioãnis filij ſui, tãquam nec cognitis, & remotioribus. Quídni ergo excluſis etiam filiabus aliorum maſculorum poſteriorum graduum, quas tanto remotiores fore conſtabat, quanto longiore gradu diſtaret maſculus ex quo ſuſcipi eas contingeret? Contrà verò, ſi ſecundi gradus & ſequentium graduum maſculis parcere, adeoque filias ipſorum anteponere Violandæ voluiſſet; ſibi verò & filiis primi gradus eam facere iniuriam, quam ſequentium graduũ maſculis facere noluiſſet, quis non amentem illam, nulliuſque iudicij & conſilij voluntatem dixiſſet? Cur ergo de tanto Principe, quantus is Theodorus fuit, tam malè ſuſpicari volumus, vt ſtultam facere voluerit conuentionem, qualem alius nemo ſanus vnquam fecerit, aut facturus ſit; ac non potiùs tam benè vt prudens conſilium pro ſe, & pro liberis, ex paterno affectu capere voluiſſe exiſtimetur? Voluntates ſiquidem defunctorum coniicere & æſtimare debemus ex deſideriis viuentium, & deſideria morientium ex arbitrio

viuorum

viuorum, *l. quoniam. 4. C. de natur. liber.* De quolibet autem defuncto præſumere, quantùm fieri probabiliter poteſt, quòd prudens conſilium acceperit, *l. Lucius. 85.* ibi: *Prudens conſilium teſtātis animaduertitur, de hered. inſtit.* maximè verò Princeps, idemque pater, *l. vlt. C. de impub. & aliis ſubſtit. l. omnium. 19. C. de teſtam.*

Benè præſumēdum eſt de cōſilio cuiuſlibet defuncti, ſed maximè ſi fuerit Princeps, & pater.

SED & cùm Theodorus dotem purè dedit Aymoni Comiti nomine Violandæ filiæ in caſtris Lancei, Ciriaci, & Caſellarum: quæro, an non in iis bonis quæ erant de Marchionatu, voluerit Marchionatum diminuere, etiam in præiudicium maſculorum tertij, quarti, & quinti gradus? Nemo certè negauerit, cùm dominium, quod ſemel ab aliquo abſceſſit, nō niſi ex noua cauſa diſcedere poſſit ab eo, cui ſemel quæſitum fuit, aut ad eum redire à quo ſemel abſceſſerit, *l. ſi quis vi. 17. §. differentia, D. de acquir. poſſeſſ. d. l. ſi ego. 9. §. ſi res, D. de iur. dot.* Quidni ergo dicemus, eandem Theodori mentem fuiſſe in conſtituenda dote condicionali, vt etiam iis maſculis euentus condicionis noceret, qui tertio, aut quarto, aut etiam remotiore gradu eſſent? Cur non enim liceat nobis argumentari à dote pura, ad condicionalem, & ex partis qualitate præſumere qualitatem totius? ex traditis per Nicol. Boer. *quæſt. 51. nu. 15.* Quamquam nec nocebat maſculis ea condicio, quandiu extarent, niſi hactenus, vt ſi quandoque lineam maſculinam deficere contingeret, Marchionatus ad Violandam, eiúſque ſucceſſores totus recurreret. In quo nihil intererat maſculorum, qui quandiu vixiſſent Marchionatum illum liberè poſſediſſent. Filiarum duntaxat ipſorum intererat, ſi quas reliquiſſent:

Aliud pro nobis argumentū ex dote, quam Theodorus purè dedit Aymoni Comiti in caſtris Lancei, Ciriaci, & Caſellarum.

Dominium, quod alicui ſemel acquiſitum eſt, non poteſt ab eo inuito, ſine cauſa diſcedere.

Valet argumētum à dote pura ad condicionalē, & ex partis qualitate præſumitur qualitas totius.

aut extraneorum heredum, ſi quos inſtituiſſent, aut ab inteſtato habuiſſent. Sed quídni nocere potuit Theodorus proneptibus & abneptibus, qui propriis filiis non pepercisſet? Quídni extraneis multo magis, qui nec ſibi ipſi: Nam ſi abſque maſculis deceſſiſſet, præmortuo fortaſſis Ioanne ſine maſculis, iam diximus & veriſſimum eſt, quòd vltimo inſtanti vitæ ipſius impleta condicione, & conſequenter eo adhuc viuo, Marchionatus ex pacto acquiſitus fuiſſet Violandæ: ac proinde viuus Theodorus cum amiſiſſet, nec ad hereditatem, aut ad heredem ſuum tráſmittere dominium potuiſſet; ſed ſolam poſſeſſionem. Datio enim dotis titulus habilis eſt ad tráſferendum dominium, vt diximus toties *ex d.l.1.D.de iure dotium, l. in rebus. 30. C. eod.* adeóque interdum ipſo iure, vt *in d.l.ſi ego.§.ſi res, D.eod.* Quòd ſi pro dote etiam reſtituenda, quæ minùs fauorabilis eſt, habet mulier vindicationem, ſoluto matrimonio, *d.l.in rebus.30.C.de iur.dot.* quanto magis habere debet pro dote conſtituta, quam omnes fatentur eſſe multo fauorabiliorem, per quam ſcilicet fit non tantùm vt dotata ſit mulier; ſed etiam vt matrimonium contrahatur, ad replendam liberis hominibus ciuitatem, quod alioqui minimè contraheretur? Nec quod neceſſaria ſit traditio ad transferendum dominium dotis ad rem facit: quoniam id obtinet in perſona mariti, qui vtique non aliter fieri poteſt dominus dotis, quàm ſi res ei tradita ſit: ſed in perſona mulieris facilius eſt, vt dos ei acquiratur, nec tantùm actio de dote, ſed etiam dominium dotis; præſertim quæ à Principe ſupremo facta ſit, cuius voluntas ſit pro lege, *l. 1. D. de conſtit. Princ. d.l.omnium.19. C. de teſtam. l. donationes. 26. C. de donat.int. vir. & vxor.* Vbi textus eſt omnium

Negari nõ poteſt quin Theodorus, & proneptibus, & abneptibus ſuis nocere & potuerit, & voluerit, qui nec propriis filiis, nec ſibi ipſi pepercit.

Caſus in quo dominiũ Marchionatus potuit acquiri Violandæ, etiã viuo adhuc Theodoro.

Fauorabilior eſt dos conſtituta & debita, quàm reſtituẽda.

Applicatio, *l. donationes. 26. C. de donat. int. vir. & vxor.*

apertiſſimus & accommodatiſſimus in illis verbis:[*Vtpote Imperialibus contractibus legis vicem obtinentibus, miniméq; opitulatione quadam extrinſecus egentibus.*] facit *l.cùm multa. 7. C. de bon. quæ liber. l. vlt. ad fin. C. de quadr. præſcript.* Quæ leges licèt loquantur de Imperatore, tamen habent etiam locum in Sereniſſimo quolibet ſupremo Principe, qui habeat iura Imperij in ſuo territorio, & legis cōdendæ poteſtatem, qualem habuit olim Theodorus, tanquam ſucceſſor Aledrami, ex ampliſſimis illis verbis conceſſionis Ottonianæ: [*Vt ſicut hucuſque iuri regni noſtri & dominio ſubditæ ſunt: ita amodò in antea præfati Aledrami dominio ſubdantur, & in eius ius delegentur, & omnia transfundantur.*] Dictio enim illa, [*Sicut,*] omnimodam ſimilitudinem denotat in omnibus & per omnia, vt tradunt DD. *ex l. ſicut. C. de oblig. & act. l. ſicut. C. de repud. vel abſtin. hered.* Socin. Iun. *int. conſilia Mantuæ, conſ. 7. num. 50. & in cap. vlt. extr. de reſtit. ſpoliat.* vbi etiam Ant. de Butr. Lex porrò transferre poteſt dominium ſine vlla traditione, *l. 1. & 2. de Public. in rem act.* Et apud Vlp. Lex, vnus eſt ex modis ſex transferendi dominium, etiā iure Quiritium, à traditione diſtinctus, *tit. 19. de acquiſ. rer. in fragm.* Ergo & Princeps: Dec. *conſ. 187. num. 4.* poſt Bart. Ang. & Alex. per eum citatos. Quod ſi etiam in donatione id obtinet, quæ mera liberalitas eſt; quanto magis habebit locum in dote, quæ eſt fauorabilior, & quam pater, etiam Imperator ex neceſſitate officij paterni, conſtituere filiæ cogitur, *l. vlt. C. de dot. promiſſ.* Nam & ſupradicta *l. 26.* non tantùm de donationibus loquitur; ſed generaliter de contractibus omnibus Im-

Dictio, *ſicut*, omnimodam ſimilitudinem denotat.

Lex poteſt transferre dominiū ſine traditione, & conſequēter Princeps.

Maximè verò fauore dotis.

Etiam priuatus conſtituere dotem poteſt nuda pollicitatione.

perialibus: præſertim cùm etiam in aliis perſonis ex nuda quoque pollicitatione dos conſtitui vtiliter poſſit, ex Theodoſij conſtitutione, quam ſuprà retulimus, *in l. ad exactionem. 6. eod. tit.* Adde quod Interpretibus

Ex actu condicionali etiam dominiũ vtile transfertur, ex ſolo euentu cõdicionis, etiam ſine traditione.

noſtris placet, vt dominium ſaltem vtile transferatur ex actu condicionali, per ſolum euentum condicionis, etiam ſine traditione, *arg. l. quoties. 3. C. de donat. quæ ſub mod.* quam ad hoc citat Dec. *conſ. 239. num. 7. & 8. in verſ. nam tali caſu videtur acquiſitum vtile dominium*, poſt Specul. Io. Andr. & Alex. per eum allegatos, Chaſſ. qui eum refert & ſequitur, *conſ. 53. num. 54.* poſt Paul. de Caſtr. *conſ. 21. in nouis*, Crauet. *conſ. 19. num. 8. & 9.* Natt. *conſ. 503.*

In pacto dotali, de quo agimus, traditio ficta interuenit per clauſulam conſtituti, quę tranſtulit verã poſſeſſionem.

num. 1. & conſ. 532. num. 24. & ſeqq. præſertim ſi non ſit omiſſa clauſula conſtituti, quæ reperitur adiecta in dicto inſtrumento, & per quam tranſlata fuit poſſeſſio, & cum poſſeſſione dominium, vt infrà tractabimus latiùs, & ſuprà iam diximus.

Ex teſtamento Theodori apparet voluiſſe illum oneratos nõ ſolos filios primi gradus, ſed etiam maſculos poſteriorum graduum.

NEQVE rurſus verum eſt, quod aduerſarij ſupponunt, Eam Theodori mentem fuiſſe, vt maſculos poſteriorum graduum nollet oneratos; ſed ſolos filios primi gradus. Nam ex ſubſecuto ipſius teſtamento apparet; imò verò id eum voluiſſe, & expreſſim conſtituiſſe, vt maſculi ſui omnes à primo vſque ad vltimum grauati eſſent per fideicommiſſum, de reſtituenda ſibi inuicem hereditate: præſertim autem dicto Marchionatu, ſecundùm ordinem geniture. Cùm igitur in ſuo teſtamento non minùs grauauerit maſculos ſecundi, tertij, & quarti gradus, quàm eos qui primi eſſent, vnde obſecro coniecturã voluntatis ſumere poſſumus, quòd adeò his indulgere voluerit, vt condicionem dotalis

conſti-

conſtitutionis factæ Violandæ ad eos quoque extendi noluerit? An non fuit longè durius & odioſius, quòd eos graduali, ſucceſſiuo, & perpetuo fideicommiſſo grauauit, etiam erga proprios liberos, & fratres, quàm quod in defectum ipſorum omnium Marchionatum ad Violandam, eiúſque ſucceſſores voluit pertinere? Quos ergo magis grauauit in teſtamento, cur minùs grauaſſe credatur in dotali inſtrumento? Nimirum grauandi fuerant inuicem fideicommiſſo perpetuo, non ſolùm vt Marchionatus perpetuò in familia Paleologorum conſeruaretur, quod primum Theodori propoſitum fuit; ſed etiam, vt deficientibus maſculis omnibus, ad Violandam totus & illibatus peruenire poſſet: Niſi quantum pro dotandis filiabus detrahi neceſſe fuiſſet, vt ſuprà diximus. Ita igitur benè omnia conueniunt, & tantùm abeſt, vt in Theodori teſtamento aliquid ſcriptum ſit, quod dotali pacto derogauerit, vt confirmet potiùs omnia, quæ in fauorem Violandæ & Aymonis Comitis conuenta fuerant: cùm in dotali inſtrumento nulla inter maſculos ſubſtitutio facta fuiſſet. Nec nouum eſt coniungi plures plurium ſpecierum voluntates, vt ex vna meliùs intelligatur altera, vt iam ſuprà monuimus, *ex l. tale pactum. 40. ſ. vlt. D. de pact. l. vir vxori. 54. de donat. int. vir. & vxor.* Et hoc decimum ſit abſurdum, quod ex aduerſariorum interpretatione ſequitur, vt Theodorus ſolos filios ſuos primi gradus, non etiam poſteriores maſculos grauatos eſſe voluerit.

Fideicommiſſum graduale, ſucceſſiuum, & perpetuũ, quo Theodorus in teſtamẽto ſuo grauauit ſuos omnes maſculos à ſe deſcendentes, longè onerofius iis eſt, quàm pactũ dotale, ex quo non vocatur Violanda, nec ipſius ſucceſſores, niſi in defectum maſculorum.

Conuenta in pacto dotali & diſpoſita in teſtamẽto Theodori benè omnia inter ſe cõueniunt.

Decimum abſurdum.

VNDECIMVM eſt, quod ſi admittenda eſſet aduerſariorum interpretatio, vt pactum dotale, de quo tractamus, reſtringeretur ad Theodori maſculos iam natos,

Vndecimum abſurdũ, quod ſecundum aduerſariorũ interpretationẽ

pactum Aymonis cum Theodoro eſſet perpetuum, non etiam pactum Theodori cum Aymone.

natos, & qui eſſent primi tantùm gradus, ſequeretur quòd ex duobus pactis correſpectiuis, quorum vnum factum eſſet ab Aymone in fauorem Theodori; alterum à Theodoro in fauorem Aymonis, illud quidem quod ab Aymone factum eſſet, reperiretur perpetuum in fauorem Theodori & maſculorum ipſius omnium, & cuiuſcunque gradus, etiam naſciturorum: Illud verò quod à Theodoro factum fuiſſet in fauorem Aymonis & Violandæ, non eſſet perpetuum; ſed reſtrictum ad liberos primi gradus, adeoque ad iam natos. Nam in eodem dotali inſtrumento legimus, Aymonem Comitem Sabaudiæ, cùm prætenderet ac haberet multa iura, tam per eum quàm per anteceſſores eius Amedeum, & Eduardum Comites acquiſita ſuper caſtris & oppidis Clauaſſij, Verolengi, Montisbelli, & aliis partibus Marchionatus, præter alia quæ habebat ſuper caſtris Lácei, Ciriaci, & Caſelkarum, de quibus ſpecialem initam fuiſſe cōuentionem iam diximus in fauorem maſculorum qui ex Violanda naſcerentur, omnia illa iura Marchioni Theodoro remiſiſſe, & quidem in perpetuum, ac proinde in vtilitatem quoque & commodum maſculorum, qui ex Theodoro, eiuſq; liberis maſculis in perpetuum naſcituri eſſent, abſque vlla graduum diſtinctione ac reſtrictione. Nec enim credendus eſt Theodorus per eam conuentionem, & ſtipulationem liberis maſculis vltimi gradus, minùs quàm iis qui in primo gradu eſſent proſpicere voluiſſe, quod omnium paciſcentium & ſtipulantium votum & propoſitū eſt etiam in fauorem extraneorum heredum, *l. ſi pactum. 9. D. de probat.* Atqui perabſurdum eſt dicere, In pactis correſpectiuis vnum eſſe perpetuum, aliud temporale: vnum reſtri-

Iura, quæ eodé inſtruméto dotali Aymo Comes in perpetuum remiſit.

Paciſcentes omnes id agūt, vt omnib. ſuis heredibus etiā extraneis proſint.

In pactis correſpectiuis debet fieri par de-

reſtrictum ad liberos primi gradus,& iam natos; aliud verò extendi ad liberos omnes maſculos, cuiuſcunque gradus: cùm in actibus correſpectiuis vnus ex alio interpretationem recipere debeat, & vno ceſſante, alius ceſſare, *ex l. vlt. C. de cupreſſ. lib. 11. l. filio. §. matri, l. alumnæ. §. Seia, D. de adim. legat.* Crauet. *conſ. 230. num. 2. & conſ. 246. num. 4.* Eſſe autem hos actus correſpectiuos ex eo apparet, quòd ambo continentur eodem dotali inſtrumento: & vtraque conuentio, vt habent verba inſtrumenti, facta eſt contemplatione matrimonij, quod non aliter contractum fuiſſet, *l. cùm te. 6. C. de pact. int. empt. & vend. l. ſi diuerſa. 14. C. de tranſact.* Cùm igitur commodum pacti, quo dictus Aymo iura ſua omnia in perpetuum remiſit Theodoro, ad omnes ipſius maſculos, etiam vltimi gradus, tranſmiſſum fuerit; conſequens certè eſt, vt de iiſdem quoque maſculis vltimi gradus actum ſit & cogitatum, cùm conuenit, vt ſi morerentur liberi maſculi Theodori, quocũque tempore, ſine maſculis, Marchionatus eſſet pleno iure Violandæ ex cauſa dotis, eiuſque ſucceſſorum: Ne alioqui pacta iſta matrimonialia claudicent: quod ſemper abſurdum eſt, quoties contractus inter eos geſtus eſt, qui obligari vtrimque potuerunt, *l. Iulianus. 13. §. ſi quis à pupillo, ante p. l. bona fides. 50. D. de action. empt.*

terminatio; & ex vno debet interpretatio ſumi alterius.

Quòd pacta contrĕa in dotali inſtruméto ſint correſpectiua.

Nõ debet claudicare contractus initus inter eos qui obligari potuerunt.

DVODECIMVM & vltimum abſurdum eſt (plura enim cõgerere iam piget, pudetq;) quod captioſa prorſus eſt iſta aduerſariorum interpretatio, per quam fieret, vt ſpe huius pacti, & condicionis, aliquando fortaſſis euenturæ, deceptus fuiſſet Aymo Comes Sabaudiæ, qui non aliter Violandam vxorem ducturus fuerat, quàm ſi tale pactum interueniſſet; adeoq; perpetuum,

Duodecimum abſurdũ, quod ſecundùm aduerſariorũ interpretationẽ ſpe pacti dotalis deceptus fuiſſet Aymo, qui non aliter Violandam ducturus erat, decepta etiã Violanda.

KKk

id eſt, tandiu duraturum, quandiu aliquis ex maſculis ſupereſſet, quem poſtea contingere poſſet mori ſine maſculis: ſed & Violanda ipſa, cuius etiam gratiâ pactum hoc adiiciebatur, decepta fuiſſet. Nam cùm nullo pacto interueniente potuiſſet illa & illius ſucceſſores, præſertim maſculi, ſuccedere in feudo Marchionatus poſt extinctam totam lineam maſculinam, vt à nobis probatum eſt in præcedentibus: attamen ex eo pacto non potuiſſet illa, neq; illius maſculi ſuccedere in Marchionatu: ne quidem poſt extinctos omnes maſculos, ſi modò vel vnus ex filiis primi gradus relicto vno maſculo deceſſiſſet. Atque ita pactio quæ appoſita fuiſſet ad augenda Violandæ iura, non profuiſſet niſi ad diminutionem. Quo quid abſurdius dici poteſt? *vulg. l. legata. 19. de leg. 1. l. legata inutiliter. 14. D. de adim. legat. l. in ratione. 30. §. tametſi ad leg. Falcid.* in illis verbis: [*Sed id non eſt veriſimile, cùm talis oratio magis pro ipſo, quàm contra ipſum poſita videatur,*] *l. nulla. 25. D. de legib. l. quod fauore. 6. C. eod.* Denique, quod magis eſt, ipſe etiam Theodorus ſe decepiſſet. Nam cùm id egiſſet, ſecundùm aduerſarios, vt condicionem, quam Aymo & Violanda coniuges perpetuam fore putabant, & ad cuiuſcunque gradus maſculos, quoquo tempore naſcituros, extendēdam, citiùs & in perſonis maſculorum primi gradus extingui poſſet: Id tamen ſuo illo dolo aſſecutus fuiſſet, vt eo moriente, ac proinde adhuc viuo, Marchionatum obtinere Violanda potuiſſet, ac debuiſſet, tanquam impleta iam pacti condicione alternatiua in perſona Ioannis, quem neceſſe erat mori ſine liberis maſculis legitimis ante pactum natis. Et hanc obiectionem præſentientes quidam ex aduerſariis ſubtilioribus, coacti ſunt diuinare,

Melius fuiſſet Violandæ nullum tale pactū interponere, quàm quale interpoſitum eſſe volunt aduerſarij.

Pactum dotale appoſitum ad augenda Violandæ iura, non profuiſſet niſi ad diminutionem.

Aduerſariorū interpretatio facit vt Theodorus etiam ſeipſum deceperit.

Quid aduerſarij coacti ſint diuinare & cō-

Digitized by Google

nare, ſed dubitanter, ne nimis impudenter, Ioannem potuiſſe iam tùm habere aliquem filium, quod tamen non modò commentitium, ſed etiam falſiſſimum eſt: cùm neque adhuc contraxiſſet nuptias, ſed tantùm anno 1337. vt ſuprà oſtendimus: neq; ex prioribus nuptiis liberos vllos poſtea ſuſceperit, ſed tantùm ex ſecunda vxore, vt Beneuenutus teſtatur. Vide, obſecro, quiſquis hæc legis, quàm multa in hoc abſurdo ſint abſurda: quæ tamẽ omnia euitabit quiſquis nobiſcum dixerit, Pacti huius dotalis condicionẽ, ſicut iis verbis concepta eſt, quæ ex propria ſua ſignificatione maſculos omnes comprehẽdunt & natos & naſcituros, & primi & vltimi gradus, ita & ad omnes maſculos per lineam maſculinam deſcendentes, quoquò tempore natos, & naſcituros, referri debere: vt vltimo eorum decedente ſine maſculis, totus Marchionatus ad Violandam, eiúſque ſucceſſores pleno iure pertineret.

miniſci, vt obiectionem hãc effugerent.

Nullum ex interpretatione noſtra inferri poteſt abſurdũ.

ADDAMVS, Præſumendam eſſe in dubio quamlibet condicionem & diſpoſitionem perpetuam potiùs, quàm temporalem. Et nominatim, quod ad dotem pertinet, certum eſt cauſam dotis eſſe perpetuam, cùm detur eo animo, & voto, vt perpetuò remaneat penes maritum & eius ſucceſſores, *d.l.1.D.de iur.dot.* Ergo & pacta omnia quæ de dote fiunt, pro perpetuis ſemper habenda ſunt, & præſumẽnda, ſi non expreſſim verba contrarium ſuadeant: ſicut è contrario pro temporalibus habenda ſunt ea quæ dotis aut mariti condicionem deteriorem faciunt, vt *in l.cùm pater.11.* vbi eſt textus elegans, *D.de pact.dotal.*

Condicio & diſpoſitio quælibet præſumenda eſt perpetua potiùs, quàm temporalis.

Quemadmodũ dotis cauſa perpetua eſt: ita & pacta dotalia perpetua eſſe debent, non temporalia.

RELIQVVM iam eſt, vt ad eas aduerſariorum ob-

Reſponſio ad varias alias ad-

Digitized by Google

uerſariorũ obiectiones nondum cõfutatas.

iectiones reſpõdeamus, quibus nituntur illi ſuam iſtam adeò improbabilem & abſurdã ſententiã comprobare. Nã quod adferunt de participio, [*procreatis*,] & [*procreatos*,] iam ſatis ſupérq; refutauimus: Itémq; quod ex dictione, [*filiis*,] appoſita in clauſula, de filiabus vltimi maſculi, per Violandam, eiúſque ſucceſſores dotandis.

Prima obiectio ex cõtractu dotali initio inter Theodorum & Philippũ à Sabaudia, Principem Achaiæ, vaſallum Comitis Aymonis anno 1325.

OBIICIVNT, Eundem Theodorum ante aliquot annos, quàm Aymoni Comiti Sabaudiæ filiam ſuam Violandam nuptui traderet, cogitaſſe de ea collocanda in matrimonio cum Philippo à Sabaudia Principe Achaiæ; & pactis dotalibus, anno 1325. conueniſſe, vt ſi Theodorus & Ioannes eius filius decederent ſine liberis, Marchionatus pleno iure eſſet dictæ Violandæ & ſucceſſorum ipſius; ex eoque pacto inferunt eam fuiſſe mentem Theodori, vt ſibi tantùm, & Ioanni, non etiam ſequentium graduum liberis legem daret.

Reſponſio ex diuerſitate cõtractuũ & perſonarum, & ex ratione diuerſitatis.

NOS verò reſpondemus, Eſſe hæc longè diſſimilia: neq; ex eo contractu, qui inter alias perſonas initus ſit, & aliis verbis, argumentum ſumi poſſe ad alterum interpretandum: præſertim vbi euidens ratio diuerſitatis aſſignari poteſt. Philippus enim ille à Sabaudia Princeps Achaiæ, vaſallus erat Aymonis Comitis, & conſequẽter minùs dignus cui tã ampla dos conſtitueretur. Nec tam facile fuiſſet Aymonem Comitem impellere, vt ea ipſa dote contentus eſſet, qua contentus Princeps Achaiæ fuiſſet. Deinde nec aduerſarij ipſi negant aliter cum Principe Achaiæ conuentum fuiſſe à Theodoro, quàm conuentum ipſi velint cum Comite Aymone. Nam cum Principe Achaiæ de Ioanne filio Theodori nominatim actũ fuerat: cum Aymone autẽ volunt illi

Aymo Comes Sabaudiæ dignus erat maiore dote, quã Philippus à Sabaudia, qui vaſallus eius erat.

Fatẽtur aduerſarij aliter cõueniſſe Theo-

actum

actum eſſe non tantùm de Ioanne, ſed etiam de aliis maſculis, ſi qui fuiſſent primi gradus. Vident enim vno loco dictum eſſe de maſculis: alio autem de filiis, quo nomine ſignificatur pluralitas, ſi non graduum, ſaltem perſonarum. Poterat enim fieri vt alios maſculos ſuſciperet ipſe etiam Theodorus. Deinde in ſupradictis verbis pacti cum Philippo initi, [*de liberis*] tantùm proponitur facta mentio: In noſtro [*de maſculis,*] ſolis. Vnde apparet in illo caſu, quo Philippus Violandam vxorem duxiſſet, voluiſſe illum filias etiam cęteras pręferri Violandæ; nec tantùm ſuas, ſed etiam ſi quas Ioannes reliquiſſet. Magis ergo dilexit, vt diligere debuit, Aymonem, quàm Philippum. Tertiò pactum initũ cum Philippo nihil exprimit, aut continet propter quod debeat reſtringi ad liberos ſiue Theodori, ſiue Ioannis in condicione poſitos iam natos: quomodo aduerſarij reſtringi volunt illud quod initum eſt cum Aymone. Quartò nulla iura habebat aut prætendebat Philippus ſuper Marchionatu Montisferrati, quæ poſſet, aut vellet eodem contractu dotali remittere: at Aymo habebat quæ poſſet remittere, & quæ remiſit, alia in fauorem communium maſculorum, qui ex ipſius & Violandæ matrimonio naſcerętur: alia verò in fauorem ipſius Theodori, & maſculorum omnium cuiuſcunque gradus, qui ex eo per lineam maſculinam deſcenderent. Longè igitur maior ratio fuit augendæ dotis in fauorem Aymonis, ſaltem quod ad ſpem obtinendi aliquando Marchionatus, vt quàm longiùs fieri poſſet ea ſpes produceretur, nec ad primi gradus liberos coarctaretur. Nam pro qualitate & dignitate mariti certum eſt ampliorem dotem conſtitui poſſe, & debere, vt con-

dorum cũ Aymone Comite, aliter verò cum Principe Achaiæ.

In pacto inito cum Philippo facto mentio eſt *de liberis* generaliter: in noſtro *de ſolis maſculis.*

Pactum initum cum Philippo nihil continet, propter quod reſtringi debeat ad liberos iam natos.

Nulla iura habebat, nec prætendebat Philippus ſuper Marchionatu Montisferrati, nec proinde vlla remittebat, quomodo habebat & remittebat quàplurima Comes Aymo.

Pro qualitate & dignitate mariti amplior

Digitized by Google

dos conſtitui debet, vt congrua videri poſſit.

grua videri poſſit, *l. quæro. 60. l. cùm poſt. 69. §. gener. D. de iur. dot. Not. ad Auth. res quæ, C. commun. de legat.* Denique cùm ſint hi caſus omnino diſparati, apparet nihil ab vno ad alium inferri poſſe, *vulg. l. Papinianus. 20. D. ex quib. cauſ. maior.*

Retorquetur in aduerſarios obiectio.

SED præterea retorquemus iaculum in aduerſarios, & quidem validiſſimè. Nam ſi Theodorus eandem habuiſſet voluntatem, quomodo illi ſibi fingunt, quam habuerat tempore prioris contractus, de non vocanda Violanda, eiúſque ſucceſſoribus, niſi in caſum quo Theodorus, vel Ioannes eius filius ſine maſculis moreretur, quídni eadem verba vſurpaſſet in poſteriore pacto, quæ vſurpauerat in priore? An non erat illi æquè facile; imò longè facilius, breuius, & expeditius, Ioannis ſolius mentionem facere, quàm liberorum maſculorum ex Theodoro & liberis eius maſculis ex legitimis matrimoniis procreatorum? Textus eſt *in l. vnica. §. vbi autem, verſ. ſin autem ad deficientis,* in poſtremis illis verbis: [*Nam ſi contrarium volebat, nulla erat difficultas,*] *C. de caduc. tollend.* Cùm ergo longè aliis verbis vſus ſit, ibi de ſolo Ioanne; hîc de liberis Theodori omnibus maſculis: aut ſaltem, ſecundùm id quod aduerſarij fatentur, de filiis omnibus primi gradus, qui plures eſſe poterant, ibi poſitis liberis omnibus generaliter in condicione; hîc ſolis maſculis, quis non videt aliam fuiſſe voluntatem Theodori, cùm filiam Violandam nuptui tradidit Aymoni, quàm eſſet cùm tractabat de ea Philippo tradenda? Quis non fateatur aliam quoque eſſe debuiſſe; & longè fauorabiliorem Aymoni ſupremo Principi & potentiſſimo, quàm Philippo à Sabaudia, Principi quidem Achaiæ nobiliſſimo, qui à tam

Ex diuerſa cóceptione verborum, inducitur diuerſitas voluntatis.

Ex diuerſitate verborum, probatur diuerſitas voluntatis.

Quantum intereſſet inter Aymonem Comitem, & Philippũ à Sabau-

Digitized by Google

tam nobili,& inter illuſtriſſimas perilluſtri familia originem trahebat; ſed longè inferiori tamen, & Aymonis vaſallo? Item contemplatione remiſſionis iurium multorum,quam & puram, & perpetuam Aymo faciebat, Philippus nullam? In ſumma non decipiebatur Philippus, cum quo pactum diſertis verbis reſtringebatur ad perſonam Ioannis:At deceptus fuiſſet Aymo, ſi pactum cum eo initum de maſculis omnibus, quoquo tempore morituris, ſine liberis maſculis, reſtrictum fuiſſet ad filios primi gradus, & ad iam natos duntaxat.

OBIICIVNT ſecundò aduerſarij, Nunquam eſſe tolerandam infinitatem, *ex l. ſi auerſione. de peric. & commod.rei vendit.*meliùs ex *l.4.§.ait Prætor,l.à Diuo Pio. 15.§.ſed ſi emptor,D.de re iudic.l.fratris tui.10.C.de tranſact. l.2.C.de re iudic.* vt inferant, non ergò ſic interpretandum eſſe hoc pactum dotale,vt omnes Theodori maſculos deſcendentes in infinitum comprehendat.

Secunda aduerſariorum obiectio, ex eo quòd vitanda ſit infinitas.

SED ſicuti obiectio ridicula eſt, ita facilis reſponſio. Nam imò verò leges noſtræ iſtam admittunt infinitatem in pleriſque iuris partibus, non qualem intelligunt Philoſophi cùm dicunt,Non poſſe dari progreſſum in infinitum; ſed quatenus ſumitur pro indeterminatione, & infinitum, pro eo quod finitum, id eſt, certis finibus circumſcriptum, non eſt. Sic enim Paulus, *in l.ſi cui ſimplicius.9.D.de ſeruit.* [*In infinito,*inquit, *videlicet per quamlibet fundi partem ire, agere licebit.*] Et *in l. qui reſtituere.68.D. de rei vindic.* Vlp. [*Is quantum aduerſarius in litem ſine vlla taxatione*

Reſponſio: Et quo ſenſu Prudentes noſtri admittant infinitum.

Applicatio variorū iuris locorum, qui loquuntur de infinito.

Licet ei, qui habet ſeruitutem actus per fundum vicini,

ire, agere in infinito.

Permittitur iurare in infinitum.

tione in infinitum iurauerit, damnandus eſt.] Nec diſſimiliter idem Vlp. *in l. 4. ʃ. iurare, D. de in lit. iur.* [*Iurare autem in infinitum licet:*] id eſt, ſine vlla certæ quantitatis taxatione, ac determinatione. Et, quod ad rem noſtram accommodatius eſt, *in l. 1. ʃ. generaliter, D. de legat. præſt.* qui locus iam ſæpius à nobis citatus eſt: [*Generaliter,* inquit Vlp. *parentes & liberos Prætor excepit, nec gradus liberorum, parentúmve enumerauit: in infinitum igitur eis præſtabitur,*] id eſt, ſine vlla graduum enumeratione & reſtrictione. Hoc ipſum verò eſt, quod nos in propoſito dicimus, Theodorum & Aymonem in pacto illo Theodori, appellatione generalis nominis, quo vſi ſunt, [*Liberorum,*] liberos omnes maſculos Theodori in infinitum comprehendiſſe: id eſt, omnes liberorum maſculorum gradus, neque condicionem ad vnum, aut alterum gradum reſtrinxiſſe. Denique infinitas nunquam eſt prohibita, cùm ea mens fuit contrahentium, *l. ſi finita. 15. in prin. de damn. inf. l. continuus. 137. §. illud, de verb. oblig. l. cùm quidam. 17. de vſur. l. ſi ita ſtipulatus à Seio fuero. 55.* vbi Bart. *de fideiuſſ.* Denique infinitas toleratur ſemper, niſi cùm ex ea ſequitur abſurdum. Tiraq. *de Retract. conuent. ʃ. 1. verſ. à tel temps, Gloſ. 2. num. 18.* Affict. *in tit. 1. qui feud. dar. poſſ. ad ʃ. & quia vidimus, num. 28. verſ. In gloſa finali.*

Prætor in Edicto, *de bonor. poſſ. contr. tabul. & de legat. præſt.* excepit parentes & liberos in infinitum.

Quo ſenſu dicamus Theodorũ in pacto dotali, de quo agimus, appellatione liberorum maſculorum, maſculos omnes in infinitum comprehendiſſe.

Ea demùm infinitas toleranda non eſt, ex qua ſequitur aliquod abſurdum.

Obiectio tertia, ex eo quod pactum, de quo agimus, ſit odioſum & exorbitans à iure cõmuni, cùm ſit de ſuccedendo.

OBIICIVNT tertiò, Pactum eſſe odioſum & exorbitans à iure communi, cùm ſit de ſuccedendo: & ideò reſtringendum per interpretationem, vt non niſi primi gradus liberos, & iam natos complectatur. Reſpondemus

mus & retorquemus, Imò eſſe pactum fauorabile, non de ſucceſſione aut deferenda, aut conſeruanda (quamquam hoc poſterius eſſet fauorabile;) ſed de dote conſtituta ſub condicione, & in eum duntaxat caſum, quo neque Theodori quicquam intereſſe poterat, nec maſculorum ipſius; ſed tantùm filiarum, aut heredum, quos vltimus maſculus relinquere potuiſſet, quorum minùs fauorabilem cauſam eſſe decebat, quàm Violandæ filiæ Theodori, & primi gradus, & primogenitæ. Ergo debet hoc pactum adiuuari potiùs interpretatione, *l. cùm quidam. 19. D. de lib. & poſth. l. hoc modo. 64. de condic. & demonſtr.* Gaſp. Ant. Teſſaur. *lib. 2. Quæſt. forenſ. quæſt. 79.*

Reſponſio per retorquutionē.

Pactum fauorabile adiuuandum eſt interpretatione potiùs, quàm reſtringendum.

QVARTA obiectio eſt omnium ſuauiſſima, ex genitiuo [*eius,*] poſito in illis verbis condicionis: [*Si contingeret dictum D. Marchionem, vel eius liberos maſculos, &c.*] cuius genitiui, inquiunt, natura eſt, vt dominium, vel aliqualem poſſeſſionem, vel ſaltem detentionem importet: ex Bart. Iaſ. & aliis *ad Rubric. de verb. oblig.* Ergo, inquiunt, non de aliis liberis pactum hoc intelligi poteſt, quàm qui aliquo modo poſſiderentur à Theodoro, vel ratione patriæ poteſtatis, vel quaſi poſſeſſionis filiationis. In quo numero cenſeri nō poſſunt maſculi, qui eo pacti tempore nondum editi, neque concepti, id eſt, neque in hominum, neque in rerum natura erant: *ex l. 1. §. ſed vbi natus, D. vnd. cognat. l. Titius. 6. D. de ſuis & legit.* Reſpondemus, quod veriſſimum eſt, genitiuum, [*eius,*] inducere duntaxat relationem quandam, & reſpectum inter eas perſonas, de qui-

Quarta obiectio ex genitiuo, *eius*, poſito in verbis illis condicionis, [*vel eius liberos maſculos.*]

Reſponſio.

Sunt ex liberis Theodori tam qui poſt pactū, quàm qui antè nati ſunt.

bus agitur. Hanc autem relationem, non minùs conuenire liberis maſculis natis poſt pactum,ſiue ex Theodoro,ſiue ex eius liberis maſculis,quàm iis qui iam tùm nati fuiſſent: quia verum eſt, Eſſe illos omnes liberos Theodori, ſumpta etiam propriè & ſtrictè appellatione [liberorum,] *d.l. liberorum.220. de verb. ſignif. d.l.ſi dotali. 48. D. ſolut. matrim.* & deſcendentes Theodori, heredes ſanguinis Theodori, denique ex Theodoro ipſo & ex ipſius corpore procreatos, vt mox dicemus, *ex cap.1.de eo qui ſibi & hered. ſuis maſcul. & fœm. l. 1.* vbi Bald. Paul.Caſtr.& alij *C.de condic. inſert.* Hoc ergo ſufficit, vt etiam naſcituri poſſint verè, ac propriè dici liberi [*eius,*] ſcilicet Theodori; non ratione alicuius dominij, aut poſſeſſionis, quæ omnia in patre & liberis non niſi ineptè vſurpari poſſent, *l. 1. §.per hanc autem,D. de rei vindicat.* ſicut de exheredatione in extraneo ſcribit Paulus, *in l. quidam filium. 126. de verb.oblig.* ſed per abuſionem, vel potiùs ἀναφορικῶς, id eſt, per relationem, vt iam diximus, poſt Iulianum, *in l.item Prætor.8. D.de ſuis & legit.* id eſt, ratione natiuitatis,quòd ex eo procreati ſint, & ab eo tanquam à ſtipite, & communi parente deſcenderint verè ac naturaliter,deſcendendo ex corpore ipſius per intermedias perſonas præcedentium graduum; ad excluſionem eorum,qui ab ipſo Theodoro, aut ab ipſius liberis maſculis adoptari poſtea, vel legitimari potuiſſent, *d. l.ſi ita quis.51.§.1.de legat.2.l.fideicommiſſum.76. de condic.& demonſtr.* Nec bona eſt conſecutio,vt qui poſt Theodori mortem concepti eſſent, & ſuſcepti ab ipſius liberis maſculis, ideò non poſſint dici,[*eius*] eſſe,quòd ei ab inteſtato ſuccedere non poſſent, neque tanquam ſui, neque tanquam agnati,

Etiam poſteà nati liberi ex Theodoro, aut eius maſculis, liberi dici poſſunt, per relationem ſcilicet ad Theodorū.

Qua ratione dicantur liberi noſtri, qui poſt mortem noſtrā ex noſtris naſcuntur.

Non eſt bona conſecutio, vt qui Theodoro ſuccedere ab inteſtato non potuiſſent, eius liberi dici non poſſint.

agnati, neque tanquam cognati, *ex d.l.Titius. d.l.1. §. ſi quis proximior, D.vnd.cognat.§.cum autem, Inſt.de hered.quæ ab inteſt. defer.* Eſt enim illud ſpeciale ius legitimarum hereditatum, quæ à lege duodecim Tabularum deferuntur & ſuis heredibus,& agnatis, quia lex XII. Tab. iis verbis vſa eſt: [*Si paterfamiliàs inteſtatò morietur, nec ſuus heres vllus erit, agnatus proximus familiam habeto.*] Quibus verbis apertiſſimum eſt tempus mortis deſignari, vt *in l. pen. D.de teſtam.tutel.*& ideò qualitatem iunctam verbo, ſecundùm tempus verbi debere intelligi, ex vulgari noſtrorum brocardico, *l.4.§.ſi extraneus, D. de noxal. act.cum ſimilib.* Prætor autem *in tit. vnd. cognat.* [proximitatis,] &[cognationis] nomine vſus eſt, quæ fuiſſet tempore mortis; quod ſanè non conuenit ei, qui auo viuo neque conceptus, neque natus fuit, *d.l. item Prætor.8. de ſuis & legit.* ſed cùm de eo tantùm quærimus, an quis ab alio deſcenderit, & an à Titio, aut à Mæuio, nihil tale dici poteſt. Alioqui neque auos vllos, neque proauos haberemus: neque Adamum primum parentem noſtrum dicere poſſemus, aut Adamum prohibere, ſi à mortuis reſurgeret, ne quam ex fœminis omnibus, quæ in mundo ſunt, vxorem poſſet ducere, cùm omnes ab eo ſint deſcendentes: Et qui mihi auus, propriè ſi voles, non eſt, quòd poſt mortem eius conceptus fuerim: ſaltem pater mei patris dici poterit, quod ſufficit vt appareat me ab eo deſcendiſſe. Ita eleganter Paulus noſter explicat *in l. Paulus reſpondit. 47. §. penult. D. de bon. libert.* Bart. *in d.l. item Prætor.* per illum text. qui hoc propriè explicat, *D. de ſuis & legit.* Dec.*in rubr.C. de ſucceſſ.edict.*

Non poteſt quiſquam vllo iure ab inteſtato ſuccedere ei, poſt cui' mortem conceptus fuit.

Verba legis duodecim Tabularũ in ſucceſſione inteſtati, deſignant tempus mortis.

Cùm quæritur, an quis ab alio deſcenderit, nihil intereſt an viuo eo conceptus ſit, néc ne?

Qui auus meus non eſt, ſaltem pater patris mei dici poteſt.

& conſ. 217. in fin. poſt Alex. *conſ. 26. incip. Videretur fortaſſe, ad fin. lib. 3.* Idem Bart. *in l. quod dicitur. de verb. oblig.* vbi etiam Alex. Iaſ. & alij communiter, Bald. *in l. ſi in perſona. col. 1. verſic. & nota, lex, item Prætor. C. de fideic.* vbi ait ille aliud eſſe in ſucceſſorio edicto legis: aliud in ſucceſſorio edicto hominis & conuentionis, quamuis parùm propriè ac partitè in hoc loquatur, cùm edictum ſucceſſoriũ nullum ſit, neque legis, neque conuentionis, ſed tantùm Prætoris. De quo *in tit. de ſucceſſ. edict. D. & C.* Iunge notat. *in tit. 1. §. hoc autem, qui feud. dar. poſſ.* & per Andr. de Iſer. *in tit. 8. §. hoc quoque. col. 7. verſ. item an filij naſcituri & agnati, de ſucceſſ. feud.*

Succeſſorium edictum hominis & conuentionis differt ab edicto ſucceſſorio Prætoris.

QVINTÒ ijdem aduerſarij obiiciunt, Dictionem, [*ex*,] qua vſi ſunt contrahentes in pacto, de quo tractamus, denotare cauſam proximam & immediatam, ex not. per Bart. *in l. 1. §. ex incendio, D. de incend. ruin. & naufrag.* vt inferant, Non ergo de aliis liberis maſculis Theodori contrahentes ſenſiſſe in eo pacto de quo agimus, quàm qui ex eo ipſo, aut ex ipſius liberis maſculis primi gradus & immediatè ſuſcepti eſſent. Reſpondemus, & negamus primùm vſurpatam fuiſſe dictionem, [*ex*,] cùm de Theodoro & liberis eius actum eſt, niſi in illis verbis, [*Ex legitimo matrimonio procreatos*;] & in illis ſequentibus, [*Abſque liberis maſculis, ex corporibus ſuis procreatis,*] quod ad rem planè non pertinet. Cauſam enim natiuitatis legitimorum liberorum proximam & immediatam admittimus eſſe legitimum matrimonium, & quidem patris, quiſquis ille ſit, ſiue Theodorus, ſiue ex liberis, aut primi, aut

Quinta aduerſariorum obiectio, ſumpta ex dictione [*ex*,] quæ denotat cauſam proximam, & immediatam.

Reſponſio.

Cauſa proxima & immediata natiuitatis legitimorum liberorum eſt legitimum matrimonium.

aut ſecundi,aut etiam remotiſſimi gradus: ſed non ait pactum: [*Theodorum, vel liberos maſculos ex eo procreatos.*] Illa autem ſequentia,quæ habent articulum *ex*, [*abſque liberis maſculis,ex ſuis corporibus procreatis,*] de iis liberis ſunt, in quos non poteſt cadere dubitatio: id eſt, qui nec ſunt, nec fuerunt, nec erunt. Illud ſanè verum eſt in ſequenti clauſula, quæ eſt de dotandis filiabus,vſurpatam particulam,[*ex*,] iis verbis: [*Quòd ſi aliqua filiæ remanerent ex dicto D. Marchione & filiis ſuis legitimis.*] Sed præter id, quod alia clauſula illa eſt quæ bonum per ſe & ſeparatum ſenſum habet, non loquitur de maſculis, de quibus ſolis nunc diſputamus; ſed de ſolis filiabus, de quibus nunc nõ agimus. Nec enim quærimus,an Margareta ſola ſuperſtes fœmina ſit dotanda per Sereniſſ. Ducem Sabaudiæ, cùm conſtet non eſſe dotandam:ſiue cum ea intelligas pactum de dotandis tantùm filiabus filiorum primi gradus, ſiue,vt nos interpretamur, de filiabus vltimi maſculi: quandoquidem Margareta nec primi maſculi filia fuit, nec vltimi; adeoque nec penultimi;ſed antepenultimi: ac proinde dotari debuit à fratre,vel ſaltem à patruo,à quibus & dotata fuit. Vltimus verò maſculus Io. Georgius filiã nullam reliquit: cuius ſi qua fuiſſet, dotandæ onus ad Sereniſſ. Ducem Carolum pertinuiſſet, cùm iam inde à die pacti interpoſiti acquiſitus Marchionatus fuiſſet Violandę,eiúſq; ſucceſſoribus, in caſum, qui euẽnit deficientis lineæ maſculinæ Paleologorum.

Clauſula de dotandis filiabus non loquitur de maſculis, ſed tantùm de filiabus.

Io. Georgius filiam nullam reliquit, quam ſi reliquiſſet, dotanda illa fuiſſet à Sereniſſ. Sabaudiæ Duce Carolo.

Ex quo apparet, quàm facilè ac leuiter obiectiones iſtas futiles & inanes conquirant, vt vndequaque

Aduerſarij melioribus rationibus deſtituti, obiectiones

Digitized by Google

iſtas futiles & inanes coniurunt.

ſibi conſulant, ſupponentes in facto, quod ex ipſa verborum lectura manifeſtiſſimè conuincitur. Debuerunt potiùs dicere genitiuum illum, [*eius*,] de quo tam multa illi & tam anxiè, poſitum eſſe pro illis verbis, [*ex eo*:] & idcircò debere ſic intelligi, vt denotet causam proximam & immediatam, quam denotaret articulus, [*ex*.] Atque ita eôdem recidiſſet obiectio: ſed voluerunt illi pro vna duas comminiſci, vt nos duabus credo reſponſionibus onerarent. Nos verò huic eorum deſiderio, quamuis ſuperuacuo, non tamen inhoneſto, ſatisfaciamus.

Genitiuũ, *eius*, poſitum eſſe pro, *ex eo*.

Particula, *ex*, non ſemper denotat cauſam proximam & immediatam.

DICIMVS particulam illam, [*ex*,] non ſemper denotare cauſam proximam & immediatam; ſed aliquando pro perſonarum & rerum varietate cauſam remotam, & mediatam, vt in propoſito. Nam ex Theodoro, adeóque, quod magis mirum videri poſſit, ex Theodori corpore deſcendiſſe dici poſſunt quotquot per lineam maſculinam ab eo deſcenderunt, ad Bonifacium vſque vltimum, qui in quinto & omnium remotiſſimo gradu fuit. Quemadmodum nec aberraret, nec malè loqueretur, qui nos diceret ex Adamo deſcendiſſe, ſcilicet, [*per relationem*:] vt eleganter Iulianus explicat, *in d. l. item Prætor. 8. de ſuis & legit.* quia continuatio ſanguinis facit, vt idem corpus eſſe videatur. Quãdoquidem, [*dici poteſt idem, quod continuatiuè eſt idem,*] vt inquit Baldus, & poſt eum cæteri, *ad d. l. 1. C. de condic. inſert.*

Non malè loquitur, qui dicit nos omnes ex Adamo deſcendiſſe, ſcilicet, per relationem.

Dici poteſt idem, quod cõtinuatiuè eſt idem.

Applicatio & explicatio *cap. 1. de eo qui ſibi & hered. ſuis maſcul. & fœm.*

ET in hanc rem textus eſt elegans & apertus *in c. 1. de eo qui ſibi & hered. ſuis maſcul. & fœmin.* in illis verbis: [*Donec ſupereſt maſculus, ex eo qui primus inueſtituram de*

feudo

Digitized by Google

ſeudo accepit.] Ait enim textus, [*In eo numero eſſe deſcendentes omnes à primo inueſtito, etiam qui per fœminas deſcenderunt.*] Et *in tit. 50. de natur. ſucceſſ. feud.* in illis verbis: [*Si cui etiam ex aliis ſuperioribus, vel primis fratribus ſuperſunt maſculi,*] *lib. 2.* Nec ſanè fieri ferè poteſt, vt meliùs, aut aptiùs quis poſſit ſenſum hunc exprimere, quàm per hūc articulum, [*ex,*] qui per ſe aptus eſt ad deſignandam æqualiter cauſam quamlibet ſiue proximam ſiue remotam. Sic & *in d. l. Lucius. 85. de hered. inſtit.* cùm teſtator dixiſſet: [*Aut filium, filiámve ex ſe natum, natámve non habebit:*] nemo ex Interpretibus dubitat, quin non tantùm filij primi gradus; ſed etiam omnes vlteriorum graduum ſupradictis verbis contineantur: quamuis non [liberorum] nomen ibi vſurpaſſet teſtator, ſed [filij:] nec [filiorum] in numero plurali, ſed [filij,] aut [filiæ,] in ſingulari, vt tractat Socin. *conſ. 43. viſo teſtamento, col. 3. verſ. ad hoc textus notabilis, & verſic. præſertim quia diſpoſitio collata eſt in futurum euentum, lib. 3.* Curt. Iun. *conſ. 111. n. 19.* Alex. *conſ. 26. videtur fortaſſe, col. 2. & fin. lib. 3.*

Textus *in tit. 50. de natur. ſucceſſ. feud.*

Ad *l. Lucius. 85. D. de hered. inſtit.*

SEXTA obiectio eſt, Fuiſſe vocatam Violandam ſolam; ſed non eius ſucceſſores, niſi ſucceſſiuè, ſi in perſona Violandæ condicio extitiſſet. Et vt huic obiectioni colorem aliquem dent aduerſarij, dicunt in inſtrumento ſcriptum eſſe paucioribus literis, [*ſucceſſ.*] quod illi interpretantur, [*ſucceſſiuè:*] Nos verò [*ſucceſſorum:*] ſed dicimus legendum eſſe, [*ſucceſſorum,*] cùm propter adiectiuum, [*ſuorum,*] qui ſubiungitur; tum quia in ſequenti clauſula, quæ eſt de dotandis filiabus maſculorum, non

Sexta aduerſariorū obiectio, quod ſola Violanda per pactū dotale Theodori fuerit vocata: nō autem eius ſucceſſores, niſi ſucceſſiuè poſt Violandam, id eſt, poſtquā in eius perſona condicio pacti extitiſſet.

Abbreuiatura Notarij quomodo in caſu noſtro ſit extendenda.

non tantùm Violanda onerata fuit;ſed etiam ſucceſſores eius:& quidem æquè principaliter,ac per copulam, [&,]quamuis æquè illo loco per abbreuiationem ſcripſerit Notarius, [*ſucceſſ.*] Vnde coniectura fortiſſima ſumi poteſt, neque aliter Notarium ſenſiſſe in prima abbreuiatura, neque Theodorum vocaſſe ſucceſſores Violandæ acceſſoriè,ſed principaliter æquè ac Violandam ipſam, cùm eos æquè principaliter grauauerit de dotandis filiabus: ſi valet argumentum, quo nituntur aduerſarij,à qualitate oneris ad qualitatem diſpoſitionis: Onus enim præſupponit honorem in neceſſarium antecedens, *d.l.ab eo.9.C. de fideic.l.ſi ſic.6.in fin.de legat.3.*

A qualitate oneris argui poteſt ad qualitatem diſpoſitionis.

Et quamuis non negemus vocatos fuiſſe ſucceſſores Violandæ poſt Violandam ſucceſſiuè, non ſimul, & coniunctim cum ipſa: (nec enim heredes,aut ſucceſſores vlli ſunt viuo eo, cui ſucceditur, vt ſimul cum ipſo admitti poſſint:)negamus tamen vocatos eſſe in caſum illum, quo Violanda Marchionatum iam obtinuiſſet; ſed potiùs & omnimodò in caſum quo prædeceſſiſſet illa ante euentum condicionis, id eſt, in caſum vulgarem. Id enim agebat Theodorus, vt in defectum lineæ ſuæ maſculinæ, proſpiceret Violandæ filiæ ſuæ, & eius marito Aymoni, ac per conſequentias ipſorum ſucceſſoribus, de quibus nihil erat neceſſe illo caſu cauere. Aut, vt ſi Violanda prædecederet vltimo maſculo, proſpiceret ipſius heredibus & ſucceſſoribus, vt haberent illi, quod Violanda morte præuenta habere non potuiſſet:Vt ſcilicet Violanda,ſi Marchionatum ipſum habere viua non poſſet,nec proinde ad ſucceſſores ſuos eum tranſmittere, ſaltem ſuccedẽdi ſpem ad cos tranſmitteret: Illi verò Marchionatum obtinerent,

Vocati sũt ſucceſſores Violãdæ ſucceſſiuè poſt Violandã, in caſum potiſſimùm vulgarem: id eſt, quo ipſa ante condicionis euentum deceſſiſſet: qui caſus contigit.

Mẽs Theodori fuit,vt liberi,&

rent, ſi non ex inueſtituris primis, ſaltem ex pacto illo & ex perſona Violandę, quaſi dato Violandæ in dotem ſub condicione, quæ poſt ipſius mortem extitiſſet.* At quòd Theodorus cogitauerit de oneranda Violanda erga ſuos proprios heredes, & ſucceſſores, dici nullo modo poteſt: quia nec fieri hoc iure potuit, cùm nemo heredi ſuo poſſit eſſe obligatus, tanquam heredi. Vt verò Marchionatus, qui Violandæ acquiſitus fuiſſet, ad eius heredes & ſucceſſores tranſiret ità demùm, ſi Violanda voluiſſet, nec aliter de Marchionatu diſpoſuiſſet; inutile ac ſuperuacuum erat prouidere: cùm ex iure communi non ad alios, quàm ad heredes & ſucceſſores peruenire Marchionatus potuiſſet. Sicut & quod ad onus dotandarum filiarum, non fuiſſe illud iniungendum ſucceſſoribus Violandæ in eum caſum, quo ipſa Violanda viuens adhuc iam Marchionatum obtinuiſſet, cùm eo caſu ad id obligati fuiſſent tãquam heredes & ſucceſſores illius quæ dotare tenebatur. Et ita eſſet ſuperflua in vtraq; clauſula mẽtio adiecta [ſucceſſorũ;] quod dici nunquam debet, *vulg. l. ſi quando. 109. de leg. 1. c. ſi Papa, de priuil. in 6.* At quoniam præuidebat Theodorus, nec ipſe tantùm, ſed etiam Comes Aymo, cuius potiſſimùm intererat, fieri poſſe, & euenire, quod euênit, vt Violanda primi gradus filia ante vltimi gradus maſculum moreretur, prouiderunt ambo prudentiſſimè, vt Marchionatus, qui Violandæ eſſe nunquam potuiſſet propter ipſius prædeceſſum, ſaltem eſſet heredum & ſucceſſorum ipſius, qui eo tempore in rerum natura reperirentur, quo dotis condicio extitiſſet; In eamq́ue rem cõcipiendum fuit pactum eo modò, quo conceptum eſt, & adiicienda mentio heredum & ſucceſſo-

ſucceſſores Violandæ in caſum euenictis condicionis, haberent Marchionatum, ſi non ex primis inueſtituris, ſaltem ex pacto dotali.

* Nõ cogitauit Theodorus de oneranda filia ſua Violanda erga proprios liberos ſuos & heredes.

Adiectio ſucceſſorum, tam in concedendo Marchionatu in dotem ſub condicione, q̃ in onere dotãdi filias, eſſet ſuperuacua & inutilis ſecundùm aduerſariorum interpretationem.

Nunquam debet admitti interpretatio, quę faciat vt verba ſint ſuperflua.

Cùt in pacto dotali, de quo agimus, ita cõceptum & concipiendũ fuerit.

pactum, de quo agimus, vt mẽtio fieret heredum, & ſucceſſorum Violandæ

rum Violandæ, vt appareret non id actum fuiſſe inter contrahentes, vt cum vita Violandæ pactum finiretur: Sed vt quemadmodum pacti verba in id vſque tempus extenſa fuerant, quo maſculus vltimus moreretur, quod poterat contingere, quomodo contigit poſt ducentos tantùm annos, & eo tempore quo impoſſibile per rerum naturam erat, Violandam viuere: Ita & in vtilitate pacti ſuccederent, qui in cæteris omnibus Violandæ ſucceſſores fuiſſent, vt non tantùm ex iure communi; ſed etiam ex verbis ipſis pacti in locum Violandæ ſuccederent, ſcilicet [deſcendentes,] qui ſoli in hac ſpecie fortaſſis ſignificantur verbo, [ſucceſſorum,] ſecundùm Mantic. *lib.8.tit.11.num.5.& 6.* poſt Socin. Sen. *conſ.1.num.1.& conſ.249.num.12.vol.2.* Quamquam non nego, etiamſi nihil de heredibus & ſucceſſoribus dictũ fuiſſet; perinde tamen fuiſſe illos ſucceſſuros in Marchionatu, propter tranſmiſſam in eos ſpem quam habuerat Violanda obtinendi Marchionatum ex dotali ſtipulatione: & conſequenter etiam in onere dotandi filias, quod iniunctum fuerat Violandæ, ſi ea viua ſtipulationis condicio extitiſſet. Eſſent autem hæc omnia apertiora, ſi in vtraque clauſula fuiſſet poſitus articulus diſiunctiuus, in hunc modum: [*Sint & eſſe debeant pleno iure dictæ D. Violãtis, vel ſucceſſorũ ſuorum.*] Et in ſequenti clauſula: [*Quòd eis prouideatur ſecundùm dignitatem Marchionatus per dictam D. Violantem, vel heredes & ſucceſſores eius.*] Quem tamen ſenſum eſſe ſuperiorum clauſularum omnino ſanè fatendum eſt, & coniunctam reſolui neceſſariò debere in diſiunctam, ad euitandam abſurditatem,

Nomine *ſucceſſorum*, in hac ſpecie, vidẽtur ſoli deſcendẽtes ſignificari.

Etiam nulla mẽtione facta ſucceſſorum Violandæ, ſpes tamẽ pacti dotalis in eos tranſmiſſa fuiſſet.

In clauſula huius pacti, coniunctiua reſoluitur in diſiũctiuam, vt alibi ſæpe, ad euitandam incompatibilitatem, & abſurditatem.

tem,

Digitized by Google

tem,& incompatibilitatem,quæ alioqui ſequeretur, vt ſuprà probauimus.

ITAQVE quod aduerſarij afferunt ex Oldradi *conſil. 177.* & Ioan.Andr. *in addit. ad Speculat.in tit.de teſtam. §. imprimis*,Si inſtituto heredi quis ſubſtituatur, & primo ſubſtituto rurſum alius,& ſecundus gradus non habeat effectum, etiam ceſſare tertium: vt inferant, extincta condicione pacti in perſona Violandæ,nec eius ſucceſſores quicquam iuris ex eo pacto habere poſſe. Nam præter id quod ea Oldradi ſententia communiter reprobata eſt, vt conſtat ex Bart. *ad l. quamdiu. 3. de acq. hered.* vbi etiam Bald.Ang.& Aret.Socin. *conſ.52.vt veram,lib.1.*Dec.*conſ. 427. num. 7. & ſeq.& conſ. 318. n.3.* Iaſ. *conſ. 148. lib.2.* Niſi cùm ſecunda ſubſtitutio habet ſubſiſtentiam, & dependentiam à prima, & debet ſecũdus ſubſtitutus capere à primo,qui caſus eſt Oldradi *ex d.l. Publius.36.§.1.de condic.& demonſtr.* Obſeruare debuerunt aduerſarij, non hîc agi de pluribus ſubſtitutionibus factis ex ordine, ita vt alij aliis ſubſtituti dici poſſint in caſum acquiſitionis: (nam neque Violanda ſubſtituta fuit maſculis,neque ipſi Violandę eius ſucceſſores:) ſed de pluribus ex ordine vocatis ad habendum Marchionatum ex cauſa dotis Violandæ, ſub vna eademque condicione: & in ea tantùm condicione fuiſſe heredes Violandæ ipſi ſubſtitutos, in caſum vulgarem, vt ſi condicio in perſona Violandæ locum non habuiſſet; habere tamen in perſona heredum & ſucceſſorum eius poſſet.Quæ ſubſtitutio facta in vna eademq; condicione, cùm nullum alium caſum, quàm vulgarem complecti poſſit, tantùm abeſt vt ob id minùs habere

Obiectio aduerſariorum ex Oldradi *conſil.* 177. Quaſi deficiente vocatione Violãdæ, ceſſet ac deficiat vocatio deſcendentium ex ea.

Oldradi ſententia communiter reprobata eſt.

Non tractatur hic de pluribus ſubſtitutionib. factis ex ordine: ſed de pluribus gradibus & perſonis ex ordine vocatis ad Marchionatum, ex cauſa dotis exiſtente quandocunque condicione.

Subſtitutio facta in perſonis ſucceſſorũ Violandę in caſum

vulgarem, tãto magis locum habere debet, quòd in perſona Violandæ locum habere non potuerit.

poſſit locum in perſona ſucceſſorum Violandæ, quòd in eius perſona locũ non habuerit: vt è contrario, non aliter poſſit in eorum perſonis locũ habere, quàm ſi non habuerit in perſona Violandæ. Non enim plures ſunt condiciones, vt in caſu Oldradi, quorum vna & prima in perſona Violandæ locum habere debeat: cæteræ in perſonis ſucceſſorum, ſed vnica illa: [*ſi linea Theodori maſculina deficeret:*] quæ condicio, ſicut vnica eſt, licèt plures eſſent maſculi: ita neque poteſt niſi ſemel aut impleri, aut deficere, ſed alterutrum tamen; vel viua adhuc Violanda, vel ea iam mortua. Ideoque in caſum vtrumque & prouidendum fuit & prouiſum, ſcilicet per vulgarem quidem ſubſtitutionem factam de ſucceſſoribus Violandæ poſt eam vocãdis; ſed per vulgarem poſitam in condicione tãtùm, non in diſpoſitione.

Ex hoc pacto dotali, de quo agimus, nõ niſi ſub vnica cõdicione vocati ſunt Violãda & eius ſucceſſores.

Obiectio iſta & ratiocinatio aduerſariorum præſupponit falſum, quod per mortem Violandæ extinctum fuerit ius omne, quod ex pacto dotali habere & ſperare poterat.

SED & ratiocinatio aduerſariorum præſupponit, Extinctam fuiſſe condicionem per mortem Violandæ, & extinctum ius omne, quod Violanda ex pacto illo dotali ſperare poterat. Quod tamen nos negamus, quia moriens ante impletam condicionem, potuit tranſmittere, & tranſmiſit ſpem ex pacto condicionali, *d. §. ex condicionali, Inſt. de verb. oblig.* etiamſi nulla in pacto de heredibus mentio facta fuiſſet. Nec priùs deficere potuit condicio, quàm ſi aut Violanda ſine ſucceſſore deceſſiſſet, aut ipſius heredes, & ſucceſſores ſine ſucceſſore. Alioqui quod maſculi ſuperuixiſſent & duraſſent per mille annos, non tam extinxiſſet condicionem, quàm eius implementum diſtuliſſet, *vt in §. penult. Inſtit. de ſingul. reb. per fideic. relict.* Aliud ergo eſt impletam non eſſe condicionem: aliud verò iam defectam, vt ſuprà diximus

Aliud eſt condicionẽ eſſe iã

diximus, *ex d. l. hæc condicio. 10. in fine princ. D. de condic. & demonſtr.* Quid ſi pactum ſui natura tranſitoriũ fuit ad heredes & ſucceſſores;etiamſi nihil de iis cõuentum fuiſſet, quia ſcilicet per mortem Violandæ condicio pacti nõ defeciſſet;quis credat deteriorem eorum condicionem eſſe debere, ob id ſolùm quòd iis quoque cautum & proſpectum contrahentes voluerint? Præſertim verò cùm poſſint & debeant verba illa intelligi de heredibus & ſucceſſoribus ſanguinis,ſecundùm propoſitam materiam: & conſequenter de iis perſonis quæ iam erant comprehenſæ in præcedentibus inueſtituris Ottonis & Henrici VII. Quia quoties ad feudum fœmina aliqua admittitur, etiam admittuntur omnes ex ea deſcendentes,præſertim maſculi,*cap. 1. de benefic. fœmin.cum ſimilib.* Quorum tamen dicendum eſſet factam eſſe deteriorem condicionem per pactum, ſi ſic intelligeretur quomodo aduerſarij intelligũt,vt non aliter ad Marchionatũ admitti poſſent, quàm ſi Violanda priùs admiſſa fuiſſet,ac ea viua cõdicio extitiſſet.Item vt nec Violanda ipſa aliter admitti poſſet,quàm ſi liberi maſculi primi tantùm gradus, & qui iam ipſo pacti tempore nati fuiſſent, poſtea deceſſiſſent ſine maſculis. Nam ſi Violanda deceſſiſſet relicto filio maſculo Amedeo, ſuperſtite Theodoro patre,& Ioanne fratre, qui ambo poſtea nullis ſuperſtitibus maſculis deceſſiſſent, ſolo relicto Amedeo,dicendum eſſet ex aduerſariorum opinione & interpretatione, futurum, vt non fuiſſet admittendus ex pacto Amedeus, tanquam defecta pacti condicione per prædeceſſum Violandæ: cùm tamen dubitari non poſſit,quin etiam ſecluſo pacto fuiſſet ille admittendus ex inueſtituris, eodem penitùs iu-

defectam:aliud verò nondum impletam.

Verba, *heredũ*, &, *ſucceſſorum*, in feudis, & ſecundùm ſubiectam materiã, debent intelligi de heredib. & ſucceſſorib. ſanguinis.

Quoties ad feudum admittitur fœmina, admittuntur etiam omnes ex ea deſcendẽtes, præſertim maſculi.

Aduerſariorũ interpretatio facit deteriorẽ condicionem ſucceſſorum Violãdæ, quàm ſi in pacto dotali nulla ipſorum mentio facta fuiſſet.

Abſurdum ex hypotheſi.

Etiam ſecluſo pacto dotali, Amedeus filius Violandæ fuiſſet admittendus ex pri-

mis inueſtituris;qui tamen, ſecundùm aduerſariorum interpretationem, admitti non poſſet.

re,quo fuerat admiſſa prior Violanda mater Theodori per obitum Ioannis vltimi maſculi ex linea Aledramica. Quis ergo ferat ita pactum intelligi, vt noceat ſucceſſoribus Violandæ, quibus maximè prodeſſe contrahentes voluerunt, & debuerunt? Aut cur non potiùs ſic pactum interpretamur, vt inueſtituris aliquid addat, non vt quicquam detrahat? ne inducta ad augmentum operentur diminutionem, vt ſuprà diximus: contra *d.l.legata inutiliter.14. de adim.legat.l.in ratione. 30. §.tametſi, D.ad leg.Falcid.* Concludamus itaque vocatos fuiſſe per hoc pactum ſucceſſores Violandæ, non tantùm conſecutiuè à Violanda, & acceſſoriè, ſi in ipſius perſona condicionem pacti exiſtere contingeret: ſed etiam principaliter & per ſe, & conſecutiuè ab vltimo maſculo, ſi poſt mortem duntaxat Violandæ, quod accidit, condicio pacti eueniſſet,quam ex aliis eiuſdem pacti verbis ſufficiebat eueniſſe, *quoquo tempore.* Ergo etiam poſt mortem Violandæ,non autem,*viua tantum Violanda.* Subintelligi enim poſſet talis aliqua clauſula,ſi faueret Violandæ, & doti, vt in ſpecie *l. cùm pater. 11.D. de pact.dotal.* at in propoſito noceret.

Vocati ſunt ſucceſſores Violandæ, non tantùm conſecutiuè à Violanda & acceſſoriè:ſed etiam principaliter & per ſe;& conſecutiuè ab vltimo maſculo.

Subintelligi poteſt aliqua clauſula, quæ faueat doti, ſed non quæ noceat.

SEPTIMA & vltima obiectio eſt ex verbis illis pacti, [*in augmentum & ex cauſa dotis:*] quia, inquiunt, dos eſſe non poteſt ſine matrimonio,licèt matrimonium poſſit eſſe ſine dote, *l. 3. l. ſi ſeruo. 39. in fin. D. de iur. dot.* Atqui matrimonium Violandæ cum Aymone Comite Sabaudiæ, morte ipſius Violandæ finitum fuit. Ergo dos eſſe amplius non potuit in perſonis heredum, ad quos ideo nec tranſeunt priuilegia omnia dotis, vt Bart. & alij tractant *ad l. 1. D. ſolut. matr.*

Septima & vltima obiectio aduerſariorũ ex verbis illis pacti,[*in augmentum, & ex cauſa dotis.*]

matr. Ratio igitur pacti adiuncta pacto, debet eam vim habere, vt pactum reſtringat ad Violandam, quæ ſola fuit capax habendæ dotis, etiam poſt mortem quidem patris, ſi matrimonium adhuc duraſſet, *vt in l. Pomponius. 35. D. famil. erciſc.* at non poſt mortem ſuam. Potiúſque recedendum eſſet à propria ſignificatione verborum præcedentium, quàm vt adiuncta diſpoſitionis ratio violaretur: ex gloſ. Bart. & aliis *ad l. cùm pater. 77. ʃ. dulciſſimis, per ill. text. de leg. 2.* Iaſ. *in l. planè. ʃ. ſi eadem, num. 5. de legat. 1.*

Potiùs recedendum eſt à propria ſignificatione verborum, quàm vt adiūcta diſpoſitionis ratio violetur.

RESPONDERVNT noſtri, nec malè, Cauſam dotis non fuiſſe cauſam limitatam ſupradictæ conuentionis, ſed potiùs [*matrimonium,*] quod aliter contractum non fuiſſet, & quo ſemel contracto, non poteſt in irritum recidere conuentio, licèt matrimonium morte Violandæ finitum ſit. Cùm non ideò irritum factum ſit matrimonium, cuius effectus fuit perpetuus, & ex quo tam multi maſculi deſcenderunt adhuc ſuperſtites: Itémque [*affinitatem,*] quæ per dictum matrimonium inter tantos Principes contrahebatur. Etiamſi ergo dos eſſe deſierit per matrimonij ſolutionem; non ideo tamen verum eſſet ceſſare rationem pacti: quoniam ex pluribus cauſis vnam remanere ſufficit, *vulg. ʃ. affinitatis, & ʃ. ſocrum, Inſt. de nupt. l. ſi non lex. 83. in princip.* vbi Bald. & alij, *D. de hered. inſtit.*

Noſtrorum ad hanc obiectionem reſponſio.

Soluto matrimonio licèt dos eſſe deſineret: non ideo tamen extinguerétur pacta dotalia.

SED nos dicimus præterea, & reſpondemus, Etiam finito matrimonio, dotem manere; non quidem vt retineat nomen dotis; ſed tamen vt remaneat ei acquiſita, cui fuerat iam conſtante matrimonio: niſi cum vel ex ratione iuris, vel ex pacto alij reddenda eſt, *l. licèt. 27. C. de iur. dot. l. ſi dotali. 48. D. ſolut. matr.* id eſt, marito, cui

Etiam finito matrimonio dos manet: eius ſcilicet cui primùm fuerit acquiſita.

Dos datur marito eo animo & voto, vt penes eum perpetuò ſit.

cui datur eo animo & voto,vt penes eum perpetuò remaneat,*l.1.D.de iur.dot.*liberis ſcilicet interuenientibus, *l.2.D.de pact.dotal.* quia & eo voto & fine contrahuntur matrimonia, vt liberi ſuſcipiantur, ex quibus familia in æuum ſi fieri poſſit propagetur, vt ait *d. l. liberorum. 220.§.vlt.de verb.ſignific.* Idque in propoſita ſpecie ita eueniſſe apparet, ex eo quod caſtra Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, quæ Comiti Aymoni purè data in dotem fuerant, etiam in ipſius hereditate remanſerunt; ita vt hodie poſſideantur à Sereniſſ. Duce Sabaudiæ, tanquam herede tam dicti Aymonis, quàm dictæ Violandæ,& ſuorũ in directa linea prædeceſſorum: nec ob id minùs, quòd ſoluto illo matrimonio dos eſſe deſierit. Bona enim, quæ dotis tempore fuerunt dotalia, non idcircò aufferenda ſunt marito, aut ipſius heredibus, quòd per mortem vxoris deſierit maritus eſſe. Finitur enim nomen dotis, ſed non ius dominij,quod ex ea cauſa marito, eiúſque heredibus & ſucceſſoribus acquiſitum eſt. Acquiſitio namque ex cauſa dotis, cùm ſit iuſta & perpetua, tranſit etiam ad heredes quoſlibet,ſicut & cęterę,*toto tit.D.& C.ſolut.matrim.quemadm. dos petat.* quamuis non item fauor & priuilegia omnia dotis.Denique ratio nulla diuerſitatis afferri poteſt inter tria illa caſtra & loca Marchionatus, quæ Violandæ nomine data purè fuerant in dotem, & reliquum totum Marchionatum,dè quo nunc contenditur.Nam id agebatur proculdubio inter contrahentes, vt totus Marchionatus in dotem daretur: ſed cum hac diſtinctione & differentia, quòd tria illa caſtra dabantur & tradebantur purè: totus verò reliquus Marchionatus non niſi ſub condicione illa toties repetita, [*Si Theo-*

Caſtra Lancei, Ciriaci, & Caſellarum eodẽ contractu data in dotem, quo & ipſe Marchionatus,etiãnum à Sereniſſimo Sabaudiæ Duce poſſidentur, tanquam herede & ſucceſſore Violandæ.

Soluto matrimonio, finitur nomen dotis; ſed non ius dominij, quod marito ex cauſa dotis quęſitum eſt.

dorã

dori lineam maſculinam totam deficere cõtingeret.] Quæ condicio cùm tandem extiterit per mortem Io. Georgij vltimi maſculi, fatendum eſt perinde eſſe debere, ac ſi totus Marchionatus in dotem ab initio purè datus fuiſſet. Veriſſimum enim eſt, quod ſuprà probauimus, poſſe dotem conſtitui ſub condicione, non minùs quàm purè, *d.l. promittendo. 41.§. ſi à debitore, D. de iur. dot.* & in tempus quo pater ipſe dotem conſtituens moreretur, *l.pater.76.* vbi eſt text. expreſſus in illis verbis, [*Nam & ſi in id tempus, quo ipſe moreretur, promiſiſſet, obligaretur,*] *eod. tit.* Quæ verba mirum in modum caſui noſtro conueniunt. Nam ſi Theodorus ſine maſculis deceſſiſſet, ſiue viua Violanda, ſiue iam ea mortua, qui vnus erat ex caſibus in pacto comprehenſis, & qui euenire facilè poterat, verum fuiſſet dicere, conſtitutam ab eo dotem in id tempus, quo ipſe moreretur: quia eo moriente, & conſequenter adhuc viuente, condicio extitiſſet, *l. vlt. D. de cond. inſtit. l. qui duos. 18. §. 1. de manum. teſtam.* quæ res proinde dotis dationem puram effeciſſet, *d.l. potior. 11. qui potior. in pignor. hab.* Quid verò refert, an dos promittatur, aut conſtituatur ſub condicione, an in diem mortis incertum, qui condicionem facit? Item quid intereſt an dies adiecta, an condicio adſcripta ſit perſonæ patris, an alterius cuiuſlibet? In ſumma ſufficit quandocunque extitiſſe condicionem: nec neceſſe eſt vt in vita conſtituentis exiſtat, cùm quandocunque exiſtens retrotrahenda ſit ad tempus conuentionis, vt Interpretes loquuntur: aut potiùs, vt dicere ſoleo, nunquam diſpoſitio condicionalis fuiſſe videatur, *d. l. potior. l. pe-*

Nulla differentiæ ratio eſt inter dotem purè datam, & eam quæ data eſt ſub cõdicione, poſtquàm condicio extitit.

Poteſt dos conſtitui ſub condicione, non minùs quàm purè.

Applicatio *l. pater. 76. D. de iur. dot.*

Potuit fieri, vt à Theodoro dos cõſtituta & promiſſa videretur in id tempus, quo ipſe moreretur.

Quandocũque exiſtens condicio retrotrahitur ad tempus contractus, & facit contractum purum.

Digitized by Google

cuniam. 38. D. de reb. credit. l. cedere diem. 213. de verb. ſignific. Sufficit enim vt non conferatur dies, aut condicio in id tempus, quo non erit amplius matrimonium, licèt exactio dotis quoquomodo differatur, *l. Julianus. 20.* vbi eſt text. elegans *D. de iur. dot.* Textus alius eſt optimus *in d. l. vlt. §. 1.* in illis verbis: [*Quippe cùm ſi extiterit condicio, duæ puræ ſint inſtitutiones.*] *D. de vulg. & pupill. ſubſtit.* & paullò ante: [*Sed ſi extiterit condicio, duæ puræ ſunt*,] *l. neceſſario. 8. verſ. quod ſi pendente, D. de peric. & commod. rei vendit.* Neque hoc aduerſarij ipſi negant, vt conſtat ex Bruno, *conſ. 135. col. 8. verſ. & licèt iſta promiſſio Marchionatus*, Socin. Iun. *conſ. 65. num. 58. vol. 1.*

Applicatio *l. Julianus. 20. D. de iur. dot. & l. vlt. §. 1. D. de vulg. & pupill. ſubſtit.*

Etiam ſpes ſicut vendi & donari poteſt, ita etiã in dotem conſtitui.

ET verò ſi ſpes quoque & alea vendi poteſt, *l. nec emptio. 8. §. 1. D. de contr. empt. l. ſi iactum retis. 11. D. de action. empt.* itemque donari, *l. 3. C. de donat.* cur non etiam in dotem conſtitui? Solent etenim donatio & dotis datio pari paſſu ambulare, iiſdémque iuris regulis contineri, *l. quiſquis. 28. eod. tit. l. quoties. 15. C. de rei vindicat.* niſi quod dos ſemper fauorabilior eſt, ideóque præſumenda in dubio, *l. ſed niſi. 8. l. dotem. 30. D. de iur. dot.* cùm è contrario donationis præſumptio ſit odioſa, *l. cùm de indebito. 25. D. de probat.* Cùm autem dicimus ſpem in dotem dari poſſe, dupliciter intelligimus, ſiue ſpes aliqua ſit, quam habuerat is qui conſtituit; puta ſi quid ei ſub condicione debebatur, & ille ius hoc debiti in dotem dederit, quod totum in ſpe conſiſtit, *l. condicionales. 54. de verb. ſignific.* ſiue pactum tale fecerit cum marito, vt ex eo ſpem aliquam habere maritus

poſſit,

poſſit, quam conſtituens habere non poterat, vt in ſpecie propoſita. Et vtroque modo, intelligi poſſe dico, quod ſcriptum eſt, *in d.l.3.* [*Spem quoque donari, & proinde in dotem dari poſſe.*] Nam nec quicquam intereſt, an ſpes, quæ in dotem datur, à conſtituente ipſo cœperit, an ab eo cui fit dotis conſtitutio. Porrò vtroque caſu, cùm ſpes in dotem datur, aut donatur, aut venditur, id ipſum in dotem datum, aut donatum, aut venditum intelligi debet, quod ſpe continetur, ſi quando contingat exiſtere diem vel condicionem, quæ ſperabatur, *d.l.ſi iactum.12.D.de act.empt.* Quomodo etiam dicimus, cùm res donatur, quæ fuerat in dotem data marito, donationem quidem rei non valere; ſed tamen ſpem donatam intelligi, vt ſoluto matrimonio res donata peti poſſit, *l. conſtante. 21.* vbi Bald. notat, & ad eum Barbat. *in apoſtill. C. de donat.* Neque expectandum eſt vt hoc caſu traditio rei in dotem datæ, vel donatæ, vel venditæ, vlla fiat; cùm hi omnes contractus, qui nihil niſi ſpem continent, dicantur fieri ſine re, *d.l.nec emptio.§.1.* ideóque nihil habeant quod tradi poſſit: ſpem enim ipſam quomodo tradere quis poſſet?

Explicatio *l. 3. C. de donat. & l. conſtante. 21. eod.*

Contractus qui nihil niſi ſpem continent, dicuntur fieri ſine re.

QVAMQVAM in propoſito caſu poteſt defendi, cùm totus Marchionatus, vt iam dixi, ab initio datus fuerit in dotem, partim purè, partim ſub condicione: purè quidem quantùm ad caſtra Lancei, Ciriaci, & Caſellarum: ſub condicione verò quantùm ad cætera omnia bona, & iura dicti Marchionatus, poſſe ſufficere traditionem realem factam dictorum trium caſtrorum pro toto Marchionatu transferendo in euentum condicionis: quemadmodum ſufficit traditam fuiſſe glebam fundi, vt totus fundus traditus intelligatur,

Traditio triũ caſtrorum Lãcei, Ciriaci, & Caſellarum, potuit ſufficere pro traditione totius Marchionatus, in euentum condicionis, ſub qua fuerat datus in dotem.

nec neceſſe eſt vt ſingulæ glebæ tradantur, aut vt nouus poſſeſſor omnes glebas fundi perambulet; ſed per adprehenſionem poſſeſſionis partis, cenſetur apprehenſa poſſeſſio totius fundi, etiam eius quod per alluuionem, *l.3.§.1.* vbi omnes notant, *D. de acq. poſſ.* Maximè verò, ſi reliquum tale ſit, cuius poſſeſſio adprehendi non poſſit, ſiue ex natura, quia fortè ſit incorporalis, & conſiſtat in iure: ſiue ex qualitate rei, puta quod ager ſit inundatus, aut à latronibus occupatus, vt *in l. cùm vnus.12.§. vlt.& l.ſeq. D. de reb. author. iudic. poſſid.* Idque generaliter euenit, quoties non transfertur dominium, nec poſſeſſio, niſi ſub condicione, quod fieri poſſe iam ſæpius diximus, *ex l.qui abſenti.38. §. 1. D. de acquir. poſſ.* Nec enim poteſt ſtatim & purè adprehendi & acquiri poſſeſſio, quæ non transfertur, niſi ſub condicione. Vnde videtur fluxiſſe, quod tradunt Interpretes, vt ſuprà diximus, Ex actu condicionali dominium transferri & acquiri ſine vlla traditione, *ex l. quoties.3. C. de donat. quæ ſub mod.* Vt quemadmodum condicio impedit, ne res tradi purè poſſit; ita facere debeat eueniens quandocunque, vt iam inde ab initio res tradita videatur. Probatúrque meo iudicio hæc ſententia multo meliùs *ex l. vlt.* quam tamen nemo ad hoc ponderat, *eod. tit.* in illis verbis: [*Tamen priùs marito defuncto, ſui iuris quocunque modo effecta, ad ſimilitudinem legati ita relicti rem donatam firmiter habere, vel vindicare poteſt.*] Habere, inquam, ſi iam teneat ex facta ei traditione: vindicare verò, ſi non teneat, licèt nunquam tranſlata in eam poſſeſſio ſit: (Id enim ſignificant verba illa: [*Non tenuit.*] Nec rurſus traditio, quæ fit ex cauſa condicionali, etiam dotis, transferre dominium

Per adprehenſionem poſſeſſionis partis, cenſetur adprehenſa poſſeſſio totius: maximè cùm reliquum tale eſt, cuius poſſeſſio adprehendi ſtatim non poſſit.

Non poteſt ſtatim adprehendi & acquiri poſſeſſio, quę non transfertur niſi ſub condicione.

Applicatio *l. vlt. C. de donat. quæ ſub mod.*

Digitized by Google

minium ſtatim poteſt, *d. l. ſi ego. 9. ſ. ſi res, D. de iur. dot.*) ſola ſcilicèt poteſtate condicionis euenientis. Nam & in legato idem contingeret, *l. 2. D. de Public. in rem act. l. is cui via. 11. ſ. 1. D. quemadmo. ſeruit. amittat.* ad cuius legati ſimilitudinem hanc donationem capi, lex ait: Tametſi in ea ſpecie, quod magis mirum eſt, condicio, quæ ex verbis donationis debuerat impleri viuo patre, non niſi per ipſius mortem impleta fuiſſet. Condicio enim illa erat, [*Si filia intra biennium emanciparetur,*] quæ tamen nunquam fuerat emancipata, ſed per mortem patris, ſui iuris effecta. Quamquam in caſu noſtro facta eſt traditio per clauſulam conſtituti relatam ad omnia bona dotalia, per indefinitam, quæ æquipollet vniuerſali. In quo numero etiam condicionaliter data continentur, cùm dos etiam condicionalis verè ſit dos, & traditio quælibet non minùs poſſit recipere condiciones, quàm ſtipulatio, *l. omnia. 7. D. de reb. cred. d. l. ſi qui absenti. 38. D. de acquir. poſſ.* Præſertim cùm addita ſint verba illa generaliſſima [*de ipſis & ſingulis eorum.*] Et paullò poſt: [*ipſumq; D. Comitem in prædictis rebus dotalibus procuratorem & dominum conſtituit in rem ſuam, tanquam in rebus dotalibus.*] Deinde adiecit: [*vt ſuprà,*] ne quis poſſet dubitare, quin ea clauſula cõſtituti ad omnia ſupradicta eſſet referenda, ac proinde etiam ad dotem condicionalẽ: Dec. *conſ. 304. num. 1.* poſt Bart. ibi citatum. Quemadmodum & paullò poſt: [*Promittunt contrahentes omnia & ſingula ſuprascripta rata, grata, & firma habere, cum iuramento:*] Non repetita tamen clauſula conſtituti, quòd viderent primam ſufficere. Accedit, quòd cùm Theo-

In caſu noſtro, facta fuit traditio etiã Marchionatus in dotem, ſub cõdicione dati per clauſulam conſtituti.

Clauſula conſtituti poſita in hoc contractu dotali, referenda eſt ad omnia præcedentia.

Cùm Theodorus de ſolis ca-

Digitized by Google

ſtris Lãcei, Ciriaci, & Caſellarum loqui voluit, ea ſola ſpecialiter expreſſit.

dorus de ſolis caſtris Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, in dotem purè datis loqui voluit, ea ſpecialiter expreſſit; nec generaliter de omnibus prædictis bonis dotalibus locutus eſt, vt in ſequẽti clauſula, quæ ſic habet, [*Mãdans & præcipiens omnibus & ſingulis vaſallis & ſubditis dictorum locorum Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, præſentibus & futuris.*] Quo loco non fuit facienda mentio reliqui Marchionatus; quia non dabatur in dotem, niſi ſub condicione, in cuius vſque euentum non erat mandandum ſubditis vt obedirent Comiti Sabaudiæ, in cuius ſolius fauorem adiecta erat clauſula conſtituti: quoniam marito, non filiæ traditio dotis & puræ, & condicionalis fieri debebat. Sed & obſeruandum eſt, quod initio clauſulæ conſtituti ſic ſcriptum eſt, [*prædicta in dotem aſsignata & data,*] vt omnia comprehenderentur. Aſſignatorum quidem nomine omnia, quæ purè data fuerant, cum certa deſignatione: Datorum verò, cætera generaliter, quæ non alia deſignatione data fuerant, quàm ſub nomine Marchionatus, & in caſum. Adde quod eadem clauſula conſtituti in ſimili pacto fuit appoſita in fauorem Philippi Principis Achaiæ, 1. Mart. 1325. ex cauſa donationis tantùm, & non dotis. Itaque pactum noſtrum fauorabilius eſt, & propter dotem, & quia factum cum maiore Principe. Neque conſtitutum hoc caſu eſt condicionale, ſed purum, vt æquipolleat puræ traditioni, quæ trãſferat dominium ſub cõdicione, vt in *d. l. 9. §. 1. de iur. dot.* licèt pactio eſſet condicionalis, ita vt nulla ſit opus alia traditione, ſed tantùm euentu condicionis: quod valdè notandum eſt, probaturque pereleganter & concludenter

Clauſula conſtituti fuit adiecta in fauorẽ ſolius Aymonis Comitis, non Violandæ.

Ponderatur quod clauſula conſtituti loquitur de bonis omnibus in dotem aſſignatis, & datis.

Eadem clauſula cõſtituti legitur poſita in alio contractu dotali, facto cũ Principe Achaiæ 1. Mart. 1325.

Conſtitutum æquipollet puræ traditioni, tum quoque cũ adhibitum eſt in pacto condicionali: quãuis nec dominium, nec poſſeſſionem trãſferat, niſi ſub condicione.

denter, non tantùm ex textu *d. l.9. ʃ. 1. D. de iur. dot.* ſed etiam ex *l.2. §. ſi pecuniam, D. de donat.* vbi donatio ſimiliter erat condicionalis, ſed traditio pura, & ex qua dominium tranſlatum intelligitur ipſo iure, per euentum condicionis, licèt mortuo iam, vel furente donatore, condicio extiterit: quo tempore nec traditio noua ab eo facta quicquam valeret. In quo falluntur plerique Interpretum, exiſtimantes conſtitutum appoſitum in contractu condicionali æquipollere traditioni condicionali. Nam cùm æquipolleat veræ ac naturali traditioni, adeò vt transferat veram quoque & realem & actualem, licèt non corporalem, poſſeſſionem, *ex notat. in l. quod meo. 18. D. de acquir. poſſ.* certum eſt traditionem corporalem, ſicut eſt meri facti, *l. cōſilio. 7. §. vlt. D. de curat. furioſ.* ita non poſſe fieri ſub condicione, ſi reſpicias factum ipſum tradendi: quoniam facta omnia fiunt verè, naturaliter, & in re præſenti. Natura autem neſcit condiciones, nec quicquam facit ſub condicione: licèt effectus traditionis & alterius cuiuſlibet actus naturalis poſſit recipere condicionem; vt per traditionem quæ nunc fit, non tamen transferatur dominium, adeoque nec poſſeſſio, niſi exiſtente demùm condicione. Nimirum quia actus non operantur vltra intẽtionem agentium, *vulg. l. non omnis. 19. D. de reb. credit. d. l. qui abſenti. 38. de acq. poſſ.*

Applicatio *l. 2. §. ſi pecuniã, D. de donat.*

ADFERRI etiam pro nobis poteſt, quod eleganter ſcriptum eſt à Paulo *in l. 4. D. de iur. dot.* Si proprietati nudæ in dotem datæ vſusfructus acceſſerit, incrementum videri dotis, non nouam dotem: quemadmodum ſi quid alluuione acceſſiſſet. Et ſi enim caſus ille alius eſt, &

Applicatio *l. 4. D. de iur. dot.*

eſt, & diuerſus à noſtro; ſimillimam tamen habet iuris rationem. Nam quemadmodum in illo caſu nuda proprietas in dotem data fuerat: ita & in noſtro, nuda ſpes obtinendi Marchionatus, ſi condicio exiſteret, ſub qua pro parte fuerat datus in dotem. Et quemadmodum ibi vſusfructus acceſſerat nudæ proprietati: ita & hîc per euentum condicionis, rei commodum & emolumentum acceſſit nudæ ſpei: & ſpes quæ ab initio erat ſine re, *d.l. nec emptiò. 8. ſ. 1.* cœpit conuerſa eſſe in rem quæ ſperabatur. Et ſicuti cùm ad nudam proprietatem acceſſit vſusfructus, neque nuda proprietas amplius vlla eſt, neque vllus vſusfructus, ſed ex vtroque fit tertium quid omnino diuerſum, id eſt, plena proprietas: Ita & in caſu noſtro, ex nuda ſpe condicionis implendæ, cùm impleta eſt condicio, fit tertium quid, quod neque ſpes eſt, neque condicio; ſed pura acquiſitio rei quæ ſperabatur. Imò, ſi verum amamus, non ſolùm hæc alia dos non eſt; ſed neque incrementum dotis: At ea dos ipſa, quæ data fuerat ſub condicione, nunc demùm conuerſa in dotem puram: cùm, vt dixi, ſpes nihil aliud ſit in effectu, id eſt, ſi quando effectum habeat, quàm illa ipſa res, quam ſperabamus: cùm tamen nemo dixerit nudam proprietatem, quæ in dotem data fuit, videri eſſe plenam ex poſt-facto proprietatem. Ideoque fatendum eſt, augeri dotem in illa ſpecie, non etiam in noſtra: quia, quod in inſtrumento ſcriptum eſt, [*in augmentum & ex cauſa dotis,*] ſic intelligi debet in augmentum dotis, quæ purè conſtituta fuerat in tribus illis caſtris Lancei, Ciriaci, & Caſellarum: ſed non ita, vt hæc reliqua dos ſub condicione conſtituta augeatur per euentum condicionis. Eadem enim dos illa eſt quæ

Definit eſſe nuda ſpes, cùm conuertitur in rem, quæ ſperabatur.

Impleta condicione dotis condicionalis, neq; noua dos eſt, neque incrementũ dotis; ſed illa ipſa dos, quæ ſub condicione data fuerat, nunc cõuerſa in puram.

Quis ſit ſenſus eorum verborum, [*in augmentum & ex cauſa dotis*]

Digitized by Google

priùs fuerat conſtituta condicionaliter: ſed hodie pura per euentum condicionis,& cõuerſionem ſpei in commodum & emolumentum ſperatum. Deniq; augmentum eſt dotis, ſed factum à patre, non à lege, aut ab euentu aliquo condicionis. Euentus condicionis nec fecit dotem, nec auxit; ſed ſpei, quæ in dotem data purè fuerat, commodum attulit, vt illud ipſum commodum, quaſi in locum ſpei ſubſtitutum, æquè doti purè eſſet. Et ſanè non aliter poteſt conuentio noſtra accipi,quàm ſi ſcriptum eſſet, vt donec aliquis maſculus ſupereſſet, totus reliquus Marchionatus ad maſculos ſolos,non ad Violandam perueniret.Quid enim referre poterat an ita ſcriberent contrahentes: an quomodo ſcriptum eſt?Atqui dictio,[donec,]temporis limitationem denotat: Gloſ. *in Clem.1. in verb. donec, de cenſib.* Bart. *in l.antiquitatem. C.de vſuf.* & quando apponitur poſt conceſſionem alicuius rei,tũc importat condicionem extinctiuam ipſo iure præcedentis diſpoſitionis, *l.4. D.de ſeruit.* Bart. *in l.1.num.15. de cond.& demon.* Surd.qui multos citat, *conſ.439.num.10.* Ergo & in noſtro caſu dicendum eſt,per euentum condicionis extinctum fuiſſe ipſo iure ius omne maſculorum, & purè confirmatum ius Violandæ, quaſi in præteritum dato purè in dotem Marchionatu.

Euentus condicionis, in caſu noſtro, nec fecit dotẽ, nec auxit, quæ iam aucta &conſtituta fuerat à patre.

De ſenſu & poteſtate dictionis, *donec.*

In caſu noſtro, per euẽtũ condicionis extinctum fuit ipſo iure ius omne maſculorum,& purè confirmatum ius Violandæ.

FACIT etiam valdè pro noſtra ſentẽtia quod Paulus adiicit: [*Quemadmodum ſi quid alluuione acceſſiſſet.*] Certum enim eſt alluuionem adcreſcere rei, non perſonæ, *l.ſi Titio.33.in fin.D.de vſufr.* Ergo quemadmodum in ſpecie *d. l. 4.* vſusfructus adcreſcit nudæ proprietati, quę in dotem data fuerat,ideoque dotis incrementum eſſe creditur:Ita & in propoſito dicendum eſt, Impleta

Applicatio eius quod ſcriptum eſt *in d.l. 4.D. de iur.dot.* [*Quemadmodũ ſi quid alluuione acceſſiſſet.*]

Tot' Marchionatus, qui non

niſi ſub condicione datus in dotem fuerat, acceſſit per euentum condicionis velut alluuio, puræ cōſtitutioni dotis.

condicione, quæ ſpem commutauit in rem ipſam, totum Marchionatum, qui non niſi ſub condicione datus fuerat in dotem, acceſſiſſe velut alluuionem alteri portioni dotis purè conſtitutæ: & ideo tam dominij, quàm poſſeſſionis iure intelligi acquiſitum Violandæ, & eius ſucceſſoribus, ac ſi iam tum purè in dotem datus fuiſſet: vt proinde nulla ſit opus noua adprehenſione poſſeſſionis, nulla acquiſitione noua dominij. Quamquam in propoſita ſpecie, hoc amplius eſt, quod cùm tractemus de contractu inito non ſolùm à Principe; ſed etiam inter Principes iura imperij habentes, qui legis vicem obtinere debeat, *ex l. donationes. 26. C. de donat. int. vir. & vxor.* potuerit dominium ex eo transferri ſine vlla traditione, & ipſo iure, perinde atque ex lege, *l. 2. D. de Public. in rem act. l. cùm heredes. 23. D. de acq. poſſeſſ. l. legatum. 80. de legat. 2. l. à Titio. 64. D. de furt.* Præſertim cùm ex verbis illis pacti: [*ſint & eſſe debeant pleno iure,*] appareat manifeſtiſſimè hanc fuiſſe Principum voluntatem: ac ſi eſſet adiecta clauſula, [*ex nunc, prout ex tunc:*] quomodo reperitur adiecta in contractu inito cum Philippo Principe Achaiæ, anno 1325. 1. Martij. Vbi etiam vocatur hæc donatio pura, licèt facta eſſet in caſum deficiētium Ioannis liberorum legitimorum. Condicio enim fuit, [*Si moreretur ille ſine legitimis heredibus, ex eo deſcendentibus: Vel ſe transferret ad partes tranſmarinas, ibi continuò cōmoraturus.*] Sed & dicta donatio non modò continet totum Marchionatum, ſed etiam omnia loca ciſmarina, quæ poſſidebat Theodorus, quocunque loco exiſtentia. Rurſus obſeruandum eſt, in eodem pacto adiectum eſſe in condi

Nulla hic opus eſt adprehenſione noua poſſeſſionis, nulla acquiſitione noua dominij.

Explicantur & pōderātur verba illa: [*ſint & eſſe debeant pleno iure.*]

Volūtas Theodori colligitur etiam ex pacto inito cum Philippo Principe Achaiæ, anno 1325. die 1. Martij.

Donatio facta Philippo Principi Achaię cōtinet totum Marchionatū, & omnia loca ciſmarina, quę Theodorus poſſidebat.

condicione,[*Nullis aliis filiis maſculis legitimis & naturalibus ipſius Marchionis & ſuccedentibus eidem in ipſo Marchionatu Montisferrati.*]Item, quòd illud quoque pactum fuit factum per verba directa,non per viam ſuccedendi.Habet enim,[*Quòd d. Violanda & ſucceſſores, & ſui ex cauſa donationis, & per pactum habeant,teneant, poßideant,& quaſi iam d. Marchionatum, &c.*] Et paullò poſt: [*Faciens idem D.Marchio de prædictis,&c. in caſibus prænotatis,& ex nunc,prout ex tunc,donationem puram, meram, ſimplicem, & irreuocabilem ad præſens & inter viuos: Tali modo quòd ipſa Violanda & ſucceſſores eius, & ab ea cauſam habituri in caſibus prædictis,teneant & poßideant,& quaſi iam dicta omnia & ſingula ex cauſa prædicta, abſque contradictione ipſius Marchionis, & cauſam habentium ab eodem.*] Clauſula verò conſtituti in eo inſtrumento concepta eſt iiſdem penè verbis,quibus noſtra, niſi quòd nulla bonorum dotalium fit mentio:neque illius clauſulæ[*ex nunc, prout ex tunc,*] cuius non eſt vſus neceſſarius,niſi cùm obligatio naſcitur ex die,qui ſit incertus obligationi:non autem cùm ſub condicione; quia condicio quælibet ſui natura retrotrahitur ad tempus contractus in præiudicium contrahẽtis,aut ſucceſſorum eius.Imò verò etiam in præiudicium iuris tertij,ſi condicio ſit caſualis,vel mixta; tametſi poſita ſit in cõſtituti clauſula,*Defi.1.in Cod.noſtro, qui potior.in pign.hab.defi.4.C.de pact.pign.*Dec.*conſ.247.n.3. & 4.*poſt Bart.*ad l.quoties.14.D.de nouat.* Præter id

Verba condicionis pacti.

Pactum initũ cum Principe Achaię factum fuit per verba directa nõ per viã ſuccedendi.

Clauſula conſtituti in vtroque inſtrumẽto iiſdem penè verbis concepta eſt.

Quam vim habeat clauſula,[*ex nũc,prout ex tunc,*]& quẽ vſum.

OOo 2.

quod cùm Margareta fuerit ex heredibus Theodori, non potuit impedire, quominùs ex facto Theodori dotis dominium, etiam quod aliquando ipſe habuiſſet, ad Violandam, eiuſque ſucceſſores ipſo iure pertineret: per textum, quem ſępius iam citauimus, & ad hoc ponderauimus, *in d.l. ſi ego.9.§.ſi res, D.de iur.dot.* ad quem textum nihil fingi iudicio noſtro poteſt, quod aduerſarij reſpondere poſſint.

Tota hæc quęſtio deciditur pro nobis, per textum in terminis, *in l. ſi ego 9 §.ſi res, D. de iur.dot.*

Quàm malè Margareta in poſſeſſorio cõtẽderit coram Cæſare, & obtinuerit.

Ex quo apparet, vt hoc etiam obiter moneamus, quàm malè, nulloque iure, quod ſalua Cęſareæ ſententiæ dignitate dictum ſit, Margareta in poſſeſſorio contenderit, & obtinuerit. Nam cùm interdicto *quorum bonorum* ageret, certum eſt debuiſſe illam probare, Marchionatum fuiſſe in bonis relictis, & repertis in hereditate vltimi maſculi, *ex l.i. C.quor.bonor.* & ſimiliter relictis in hereditate defuncti, vt vtrobique DD. notant. Atqui Marchionatus non mãſit in bonis & hereditate Io.Georgij, cùm eo viuo, id eſt, in inſtanti mortis ipſius, & ſtatim atque certum eſſe cœpit mori Io. Georgium ſine maſculis, extitit condicio pacti, & dominium retroſingitur acquiſitum fuiſſe Violandæ, & Aymoni, tanquam ex conſtitutione pura. Nec nouum eſt, vt dominium, quod quis habuit, ab eo diſcedat & abeat per euentum alicuius condicionis, ſine vlla traditione, vt probatur *ex l.non ideo.66. de rei vindic. d.l.is cui.11.§.vlt. D.ſi ſeruit.vindic.cum ſimilibus.* Ergo quamuis maſculi ex Theodoro deſcẽdentes fuerint domini Marchionatus quandiu vixerunt, cùm tamen extitit condicio per defectum vltimi maſculi, id eſt, ex quo per rerum naturam certum eſſe cœpit nullum maſculum ex ea Paleologo

Marchionatus non manſit in bonis & hereditate Io.Georgij vltimi maſculi, cũ eo moriente extiterit condicio, quæ dotalem Marchionatus conſtitutioné fecerat condicionalem, & cuius euentus puram eam fecit.

Dominium quod quis habuit, poteſt ab eo abire per euentum ſolum cõdicionis ſine vlla traditione.

Dominium Marchionatus

logo

Digitized by Google

logorum linea ſuperfuturum, abiit & diſceſſit dominium ab vltimo illo maſculo, & acquiſitum fuiſſe intelligitur, tanquam ex pura conſtitutione dotis, Violandæ, & eius omnibus ſucceſſoribus, non minùs, quàm ſi ea adhuc viua, nulliſque maſculis vnquam ſuſceptis Theodorus deceſſiſſet, dato priùs in dotem Marchionatu ſub condicione illa, ſi ſine maſculis moreretur. Ná quid intererat an facta eſſet pactio, eo tépore, quo nulli fuiſſent maſculi, & tamen naſci aliqui potuiſſent: an eo tempore, quo adeſſent maſculi, ſed qui poterant, aut eorum maſculi decedere ſine maſculis, cùm facta ſit pactio in caſum deficientium omnium maſculorum?

in telligitur receſſiſſe ab vltimo maſculo, ſtatim atq; certum eſſe cœpit illum ſine maſculis moriturũ.

Nihil intereſt an facta ſit dotis conſtitutio, nullis adhuc exiſtentib. maſculis: an in caſum deficientium maſculorum, ſi qui aliquando extitiſſent.

Et ex hoc illud etiam intelligimus, quàm parui ponderis ſit ratio, quam aduerſarij ducunt ex eo quod conuênit, vt Marchionatus in caſum deficiẽtium maſculorum eſſet Violandæ & eius ſucceſſorum, ſupponẽtes nunquam fuiſſe Violandæ, ideoque nec poſſe ad ſucceſſores pertinere. Nam præter id quod mala eſſet conſecutio, etiamſi præſuppoſitum antecedens verum eſſet, vt oſtendimus in præcedentibus: illud etiam falſiſſimum eſt, quod illi ſupponunt pro vero, Marchionatum hunc nunquam Violandæ fuiſſe videri poſſe, ob id quòd condicio pacti non niſi poſt eius mortem euenerit. Non enim quo tempore condicio euenerit inſpiciendum eſt; ſed quo tempore diſpoſitio & conuentio illa condicionalis facta ſit, vt ſciatur quonam demùm tempore dominium Marchionatus ex cauſa dotis ad Violandam peruenerit. Quia exiſtente quandocunque condicione, diſpoſitio non amplius conſideratur tanquam condicionalis, ſed tanquam quæ ab

Error aduerſariorum in eo, quod ſupponũt Marchionatũ nũquam fuiſſe Violandæ.

Exiſtente condicione diſpoſitionis condicionalis, diſpoſitio non conſideratur am-

Digitized by Google

plius vt condicionalis, ſed vt ab initio pura.

initio fuerit pura, *d.l. potior. 11. D. qui potior. in pignor. habeant. & l. vlt. ſ. 1. de vulg. & pupill. ſubſt.* Et nihil intereſt inter diſpoſitionem puram, & quandocunque purificatam. Ob quam cauſam iuris regula eſt, in diſpoſitionibus condicionalibus inter viuos, inſpiciendum eſſe tempus contractus non euenientis condicionis; quamuis ſecus ſit in legatis & vltimis voluntatibus, *l. ſi filiusfamiliàs. 78. D. de verb. oblig. l. quæ legata. 18. l. non omne. 144. ſ. 1. de regul. iur.* Nec verendum eſt, vt ideò videatur fuiſſe eiuſdem Marchionatus dominium duorum in ſolidum. Nam in pendenti potiùs dominium fuiſſe dicendum eſt hoc caſu, vt & in aliis pleriſque iuris partibus, vt ex poſtfacto retro id fuiſſe, aut non fuiſſe maſculorum dicamus, vt Tryphoninus loquitur, *in l. de hereditate. 19. §. pater., verſ. quid autem, D. de caſtr. pecul. l. quædam. 15. D. de reb. dub. l. ſi tibi homo. 86. §. cùm ſeruus, de leg. 1.* Verumtamen eſt interim, id eſt, pendente condicione dotalis conſtitutionis, dominium Marchionatus fuiſſe maſculorum ex Theodoro deſcendentium: ſed cum ſua cauſa, id eſt, ita vt exiſtente condicione nunquam in ipſorum dominio, adeóque nec in Theodori hereditate, imò nec in bonis ipſius, ex die conſtitutionis fuiſſe videantur. Quomodo in re legata ſub condicione ſcribit Vlp. *in l. & poſt litem. 12. ſ. res quæ, D. famil. erciſc.* & Caius, *in l. generaliter. 29. §. 1. D. qui & à quib. manum.* Vbi ait ſub condicione legatum ſeruum, pendente condicione, pleno iure heredis eſſe; ſed interim tamen libertatem nullam conſequi poſſe, ne fieret iniuria legatario, ſi quandocunque condicio eueniret. Nempe quia libertas, quæ ſemel competiiſſet, reuocari poſtea nunquam poſſet, *ſ. ſi is qui, Inſt. de eo cui libert.*

In contractibus inſpicimus tempus cõtractus, nõ autem euenientis cõdicionis: licèt ſecus ſit in legatis.

Rerum dominia poſſunt eſſe in pendenti, & ſunt in pleriſq; caſibus.

Per legata ſub condicione interim pleno iure eſt heredis, ſed ita vt exiſtente quandocunque poſtea cõdicione, nũquam eius fuiſſe videatur; ſed ab initio, & ſẽper retrofingãtur fuiſſe legatarii.

Ratio diuerſitatis inter da-

libert. cauſ. bon. addic. At cæterarum alienationum alia ratio eſt, quia ex poſtfacto irritari poſſunt, & pro infectis haberi. Quod ſignificat ſatis *l. plerumque. 205. de reg. iur.* Cuius exemplum elegans eſt apud Marcellum, *in d. l. is cui. 11. ſ. vlt. D. quemadm. ſeruit. amitt.* Vbi ait: Si heres, cùm legatus eſſet alicui fundus ſub condicione, impoſuerit ei ſeruitutes, extingui eas, & quidem ipſo iure, ſi legati condicio extiterit tanquam ab eo impoſitas, qui nunquam eius fundi dominus fuiſſe intelligatur, in præiudicium legatarij, qui iam inde à tempore mortis teſtatoris dominus legati fuiſſe retrofingitur, quandocunque condicio extiterit. Nec aliud eſſet, etiamſi legatarius ante condicionis euentum deceſſiſſet, ſi legatum condicionale tranſmitti perinde poſſet, atque certum eſt ſtipulationem condicionalem tranſmitti, *d. ſ. ex condicionali, Inſt. de verb. oblig. l. is cui. 42. de oblig. & action.* De quo eſt textus elegans, *in d. l. neceſſariò. 8.* in illis verbis: [***Quòd ſi pendente condicione emptor, vel venditor deceſſerit, conſtat, ſi extiterit condicio, heredes quoque obligatos eſſe, quaſi iam contracta emptione, in præteritum.***] Nec potuit quicquam à I. C. ſcribi accommodatius ad rem noſtrá. Adde alium textum, *in l. ſi quis ſi Titius. 57. de verb. oblig.* vbi Bart. & alij. Nam & contrahentes poſſunt facere, vt tùm quoque cùm condicio habet adnexum certum tempus, quod ſui natura retrotrahi non poteſt, tamen retrotrahatur ad tempus præteritum, *l. ſi ita ſtipulatus fuero. 126. in princ. D. de verb. oblig.* Et tamen ſubiungit Marcellus *in d. §. vlt. l. is cui. 11. D. quemadm. ſeruit. amitt.* ſi heres pendente legati condicione ſeruitutes aliquas

fundo

tionem libertatis, & cæteras alienationes.

Applicatio *l. plerumque. 205. de regul. iur. & l. is cui. 11. §. vlt. quemadm. ſerui. amitt.*

De ſeruitutibus impoſitis ab herede, pendente condicione legati.

Legatum condicionale non tranſmittitur ad heredem: ſtipulatio condicionalis trãſmittitur.

Applicatio *l. neceſſario. 8. D. de hered. vel act. vendit.* accõmodatiſſimè ad caſum noſtrum. Et *l. ſi quis ſi Titius. 57. de verb. oblig. & l. ſi ita ſtipulatus fuero. 126. in princ. eod.*

Contrahentes poſſunt facere vt tùm quoque cum condicio habet adnexũ certũ tempus, quod retrotrahi nõ poteſt: tamen retrotrahatur ipſa ad tempus præteritum.

fundo legato acquiſiuerit, ſequi eas legatarium: ſcilicet quia verum eſt fuiſſe illas acquiſitas ab eo, qui interim dominus erat pleno iure. Et quamuis poſtea exiſtente legati condicione retrofingatur nunquam fuiſſe dominus, vt diximus; id tamen ius ita conſtitutum eſt fauore legatarij, ne iniuria ei fiat, ſi interim permittatur heredi, tanquam domino, de re legata pro arbitrio diſponere: Non autem vt legatarij condicio deterior ob id eſſe debeat; quomodo eſſet, ſi ſeruitutes fundo legato acquiſitæ per heredem, non ſequerentur legatarium.

Cur ſeruitutes acquiſitæ per heredem fundo legato ſub condicione, ſequantur legatarium.

Et quamuis non poſſint dominia acquiri ad tempus; poteſt tamen in ſuſpenſo manere, cui potiùs ex pluribus perſonis acquiſita videri debeant in perpetuum, id eſt, cuius fuiſſe toto tempore præterito videantur. Quod cùm euênit, interim tamen dominium alicuius eſſe neceſſe eſt: at non ideo ad tempus, ſed ita vt ſi condicio eueniat, neque interim eius vnquam fuiſſe videatur. Et ita hæc tota quæſtio ſubtilis alioquin & difficilis omnino explicanda eſt, vt ſcripſimus in Rationalibus ad *d. ff. vlt. & d. §. res quæ.*

Dominia licèt non poſſint acquiri ad tempus, in ſuſpenſo tamen manere poſſunt.

Verum eſt igitur dicere, Marchionatum, ex quo impleta condicio eſt, retrofingi iam inde fuiſſe Violandæ à die contractus, licèt condicio non niſi longo poſt ipſius mortem interuallo extiterit. Ioannem autem filium Theodori, adeóque Theodorum ipſum ex die contractus dotalis, Marchionem nunquam fuiſſe videri, licèt interim reuerà fuerit. Actus enim viuentium faciliùs quã morientiũ ſuſpendi poſſunt, *l. vlt. in fin. D. commun. præd. l. per fundũ. 11. de ſer. ruſtic. præd. l. proinde. 5. cum præced. de reb. cred.* Iunge fictiones legis Corneliæ, & poſtliminij, *l. illa inſtitutio. 32. §. 1. D. de hered. inſtit. l. penult. D. de ſuis & legit.*

Marchionatus retrofingitur fuiſſe Violandæ, iam ex die cõtractus, poſtquam ſemel condicio extitit.

In fictionibus legis Corneliæ & poſtliminij idem cõtingit.

Digitized by Google

legit. Fuerunt autem hæc pluribus explicanda, quia in hoc vno præcipuus difficultatis nodus conſiſtit.

vt omnia interim rerum dominia in iure maneant in ſuſpenſo.

SVPEREST ſexta & vltima exceptio, qua potiſſimùm nituntur aduerſarij, vt pacti huius dotalis, de quo nos hucuſque tam multa ſcripſimus, vim & poteſtatem elidant. Aiunt enim fuiſſe conuentionem illam reuocatam ex conceſſionibus & inueſtituris Imperatorum ſubſecutis, ſcilicet Caroli IV. Federici III. Maximiliani I. & Caroli V. per quas, ex certa ſcientia, motu proprio, & de plenitudine poteſtatis factas, derogatum eſt expreſſim omnibus in contrarium facientibus.

Sexta & vltima exceptio Mãtuanorum, ex poſterioribus conceſſionibus, & inueſtituris Imperatorum Caroli IV. Federici III. Maximiliani I. & Caroli V. quaſi per eas derogatum ſit prioribus, quæ faciebant pro Sereniſſ. Duce Sabaudiæ.

VERVM eſſe hanc exceptionem omnium leuiſſimam & infirmiſſimam, prçter id quod ex iis, quæ diximus, iam apparet ſatis, etiam ex iis, quæ dicenda ſuperſunt, manifeſtiſſimè apparebit. Reſpondemus vno verbo, per ſupradictas omnes inueſtituras neque derogatum fuiſſe pacto noſtro dotali, neque derogari vllo modo potuiſſe. Alterutrum ad litis victoriam probaſſe ſufficeret, ſed nos vtrumque probabimus.

Exceptio iſta omnium leuiſſima.

Reſponſio duplex.

ET quidem iam in præcedentibus luculentiſſimè à nobis oſtenſum eſt, Ius quod ex ſupradicto dotali pacto quæſitum Violandæ fuerat, & Aymoni Comiti & eorum ſucceſſoribus, neque per ſubſequentes Imperatorum conceſſiones, inauditis, & non vocatis iis, factas potuiſſe ipſis adimi, tanquam quæ ſint poſteriores iure iis quæſito, *ex l. vlt. D. de pact.* & vulgaribus regulis iuris, quas hîc repetere nil eſt neceſſe. Proinde tota hæc quæſtio in eo vno poſita videtur, vt ſciamus, An valuerit illa pactio: & an ex ea ius quæſitum

Non potuiſſe per poſteriores conceſſiones Imperatorum derogari iuri iam quæſito ex pacto dotali.

Status totius huius cauſę pẽdet ex validitate, aut inualiditate pacti do-

talis, de quo hucuſque tam multa.

fuerit Violandæ, & Aymoni, eorumque ſucceſſoribus, & quidem tale, quale hodie à Sereniſſ. Sabaudiæ Duce prætenditur? An non? Si enim verum eſt, vt eſt, fuiſſe illis acquiſitum ius, non actionis tantùm perſonalis, ſed dominij ex cauſa conſtitutionis dotalis, in Marchionatu toto Montisferrati, in caſum deficientis lineæ maſculinæ; prorſus conſequens eſt, vt nec in ipſius Theodori poteſtate fuerit deteriorem facere dotis condicionem, *l.cùm dos.7.l. Attilicinus.17.& paſſ. D.de pact. dotal.* Quanto minùs in poteſtate heredum ipſius, qui neque factum eius impugnare potuerunt, cùm ei heredes extiterint, *vulg. l. cùm à matre.14.de rei vindic.l.venditrici.3.C.de reb. alien. non alienand.* Neque in bonis, aut hereditate eius reperire, quod ipſe iam inter viuos ſub condicione alienauerat; quamuis condicio nondum extitiſſet, cùm tandem poſtea extiterit, *d.l. neceſſariò. 8. verſ. quod ſi pendente, D. de peric. & commod. rei vendit.* Etſi enim Marchionatus interim ipſorum fuit, vt diximus, & quidem iure hereditario; fuit tamen cum ſua cauſa, vt fieri ſolent omnes alienationes, tam quæ inter viuos fiunt, quàm quæ in vltima voluntate, *d. l. & poſt litem.12.§.res quæ, D. famil. erciſc. l.alienatio.67.D.de contr. empt. l. vnic. C.rem alien.gerent. non interd.rer.ſuar.alien.* Id eſt, ita vt ſi quando contingeret condicionem pacti exiſtere, nunquam eorum fuiſſe videretur, *d. §.res quæ, & d.l.is cui.11.§.vlt.D.quemadm.ſer. amit.* Quemadmodum contingeret, ſi Theodorus teſtamento ſuo & extra contractum dotalem Violandæ filiæ ſuæ Marchionatum legaſſet ſub eadem illa condicione, [*Si lineam maſculinam Paleologam deficere quandoque contin-*

Nec Theodorus ipſe potuit ex interuallo deteriorem facere dotis à ſe conſtitutæ cõdicionem: heredes autem ipſius multo minùs.

Alienationes omnes tam inter viuos, quàm in vltima volũtate, ſemper fiunt cum ſua cauſa.

Si Theodorus in teſtamento legaſſet Marchionatũ Violandæ, aut Aymoni Comiti, ſub condicione deficientis lineæ Paleologorum, hoc ad-

tinge

tingeret:] hoc tamen addito, vt legatum huiuſmodi etiam ad heredes ipſius tranſire poſſet: (alioqui legatum condicionale præmoriente legatario intercidiſſet, vt diximus.) Cur enim deterior condicio ſit Violandę, ob id ſolùm, quòd ius habeat quæſitum ex conſtitutione dotali ab initio quidem condicionali, ſed quæ tamen poſt impletam condicionem retrofingatur fuiſſe pura, vt probauimus: conſtat enim potentius eſſe ius, quod acquiritur ex contractu, quàm quod ex teſtamento, & alia ſpecie qualibet vltimæ voluntatis, *d. l. is cui. 42.* vbi omnes notant, *de oblig. & action.* Nec ſanè potuerunt contrahentes apertiùs exprimere velle ſe, vt exiſtens condicio quandocunque retrotraheretur ad tempus contractus, quàm conueniendo, vt quandocunque lineam maſculinam deficere cōtingeret, quod non niſi poſt multa ſecula euenturum, aut ſaltem euenire poſſe credebatur; Marchionatus tamen ad Violandam pertineret ex cauſa dotis, & ex eius perſona ad ipſius ſucceſſores: vt *in l. ſi ita ſtipulatus. 126. in princip.* quam ſuprà ad hoc citauimus, & quæ accommodatiſſima eſt, *D. de verb. oblig.*

dito, vt legatū quamuis condicionale, eſſet tranſmiſſibile, & poſtea condicio extitiſſet, quid iuris foret?

Non debet eſſe deterior cōdicio pacti dotalis, quod ſui natura tranſmiſſibile eſt, quàm legati tranſmiſſibilis.

Non potuerūt contrahentes meliùs exprimere, quòd vellent condicionē pacti huius dotalis quandocunque contingentem retrotrahi ad diē pacti.

QVÒD ſi neque Theodorus, neque liberi eius maſculi pactum illud dotale infringere vlla ratione potuerunt: (& verò nec poſſe voluerūt, nec velle potuerunt,) quis credat Imperatores tam pios, tam iuſtos, & erga Sereniſſimam Ducum Sabaudiæ familiam ſemper tam benè affectos, tale quid contra ſucceſſores Aymonis Comitis & dictæ Violandæ tentare aut voluiſſe, aut potuiſſe? Notiſſima ſunt omnia illa, & Prudentum non minùs quàm Interpretum axiomata, Principem nunquam velle derogare iuri tertij, vt nil ſit neceſſe ad

De Imperatorum erga Duces Sabaudiæ voluntate non malè ſuſpicandum eſt.

Nunquam cenſetur Princeps velle derogare iuri tertij.

Digitized by Google

aliam illam quæſtionem, quæ ſcrupuloſior eſt, recurrere, an poſſit? *l. 2. §. meritò, & §. ſi quis à Principe, D. ne quid in loc. public. l. nec auus. 4. C. de emancip. liber. l. ex facto. 43. de vulg. & pupill. ſubſtit.* Præſupponimus autem valuiſſe pactum Theodori etiam in præiudicium Imperatoris, quamuis irrequiſito eo factum fuerit; quia feudum erat improprium & alienabile in quamcunque perſonam quantumlibet extraneam, remota cuiuſlibet contradictione: quanto magis in perſonas prioribus inueſtituris comprehenſas?

Feudum hoc tanquã improprium & alienabile potuit alienari, etiam irrequiſito Imperatore.

FRVSTRA ergo eſt quærere, an per inueſtituram Caroli IV. conceſſam Ioanni filio Theodori, fuerit alterata natura feudi, quæ fuerat tempore Theodori: cùm etiamſi maximè illud voluiſſet Carolus IV. alterare, & potuiſſet; non tamen potuiſſet in præiudicium iuris quæſiti Violandæ, & eius ſucceſſoribus: præſertim cùm de eo pacto nihil dictum & expoſitum fuiſſet Imperatori, qui probabiliter illud ignorabat. Quando nec Imperator, nec alius Princeps quilibet præſumatur ea ſcire quæ ſunt facti alieni, quoties tale factum eſt, quod etiam ignorante Imperatore fieri potuerit. Vnde eſt quod quiſquis obrepſit, aut ſubrepſit Principi, tacendo verum, aut exprimendo falſum, carere debeat impetratis, *l. 2. 3. & pen. C. ſi contr. ius, vel vtilit. public. l. vlt. C. de diuerſ. reſcript.* Prius enim eſt vt Carolus IV. cæteríque Imperatores ſciuerint ius Violandæ, quàm vt ei derogare voluerint: cùm vt Philoſophi ſolent dicere, voluntas non feratur in incognitum, *l. mater decedens. 19. D. de inoff. teſtam. l. Clodius. 97. D. de acquir. hered.* Atque ita liberalitatem captioſam Principum, interpretatio Prudentum frangere debet; multo magis quàm

Non potuiſſet Imper. Carolus IV. etiamſi voluiſſet, derogare iuri quæſito Violãdę & Comiti Aymoni, ex pacto dotali, præſertim ꝙ ignorabat.

Non præſumitur Princeps ea ſcire, quæ ſunt facti alieni.

Voluntas non fertur in incognitum.

Captioſã Principum liberalitaté, interpre-

quàm priuatorum illam, de qua *in l. cùm Aquiliana. 5. D. de tranſact.* Semper namque ſic interpretanda ſunt reſcripta Principum, vt nihil abſurdi, aut iniqui contineant, *d. l. ex facto. 43. de vulg. & pupill. ſubſtit. l. Paulus notat. 8. D. de Prætor. ſtipulat.*

tatio Prudentum debet frāgere.

NEQVE contrarium euincere poſſunt vulgares illæ clauſulæ, quæ in dictis cōceſſionibus & inueſtituris additæ reperiuntur, ex ſtilo Secretariorū Imperatoris potiùs, quā ex eius mādato, & volūtate, [Motuproprio, Ex certa ſcientia, De plenitudine poteſtatis,] quas aduerſarij ponderant, & tanti faciunt, ad eam vim ipſis tribuēdam, vt poſſint tollere ius quæſitum tertio, etiam quod Imperator ignorauit. Habeant enim, ſi cum Interpretibus voles, eam authoritatem, vt omne vicium obreptionis & ſubreptionis tollere debeant, propter quod mendax precator deberet carere impetratis: hanc certè nunquam habere poterunt, vt iniquitatis exprobrationem poſſint delere, aut impedire. Eſt enim hoc multo difficilius, cùm ſiue omiſſio veritatis, ſiue falſitatis expreſſio, ſicut perſonā duntaxat impetrantis afficit, & impetrationem inficit; ita ſanari facilè poſſit ex mera Principis voluntate ac liberalitate. At ius tertio quæſitum aufferri ei non poteſt, quin manifeſta ipſi fiat iniuria, quam certè nunquam æquum eſt à Principe proficiſci, à quo iura naſcuntur, *l. meminerint. 6. C. unde vi*, & à quo quidquid fit, toto iure reſte fieri dicitur, *l. omnium. 19. C. de teſtam.* Qui denique voluntates hominum audire tantùm vult, non iubere, vt ait eadem *l. omnium.*

Reſponſio ad vulgares illas clauſulas, quæ ex ſtilo Curiæ apponi ſolent in omnibus reſcriptis Imperatorum.

Clauſula, *motu proprio*, & aliæ ſimiles vicium obreptionis tollere fortaſſis poſſunt: at iniquitatē reſcripti delere non poſſunt.

Non debet iniuria proficiſci à Principe, à quo iura ipſa naſcuntur.

ET ſi autem generaliter hoc verum eſt; maximè tamen obtinet, cùm de inueſtitura per Imperatorem, aut

Inueſtitura facta per Imperatorem, aut

alium ſupremũ Principẽ, cenſeri ſemper debet facta, ſaluis iuribus alienis.

alium ſupremum Principem facta tractamus, vt ſemper cenſeatur facta ſaluis iuribus alienis: quia cùm feudum ſit beneficium, & ſpecies quædam donationis, certum eſt de aliena re inueſtituram fieri nullo modo poſſe, *tit.8.de inueſtit.de re alien.fact.lib.2.* vbi dicitur non ſolùm de re aliena fieri inueſtituram non poſſe; ſed neque de re alij obligata. Et rurſum, in eo quidem qui fuit inueſtitus, diſtinguendum eſſe an ſciuerit, an ignorauerit: vt ſciatur, an de euictione agere poſſit, necne. Sed in perſona concedentis nullam eſſe adhibendam diſtinctionem, quia ſiue ſciuerit, ſiue ignorauerit, inueſtitura nullius eſt momenti: nẽpe quia beneficio iuuari queq; oportet, non decipi, *l.in commodato.18.§.ſicut, D.commod.* Deciperetur autem is cui facta eſſet inueſtitura de re aliena, vel alij obligata, quia poteſt dominus, aut creditor eam euincere, *d.tit.8.* Sicut & is cuius ignorantis res alicui donata eſt, *l.ſi filius.14.l.ſi patri.24.C.de donat.* Imò eſt deterior condicio inueſtientis, quàm donantis: quoniam qui inueſtiuit de re aliena ignorantem, tenetur de euictione, ſiue ſciuerit ipſe, ſiue ignorauerit, *d.tit.8.de inueſt.de re alien.fact.* Non etiam donator, *l.ad res donatas.62.D.de ædilit.Edict.* niſi ſit in dolo, *l.1.C.de iur.dot.* vel niſi per ſtipulationem de euictione ſe obligauerit, *l.2.C.de euict.* Rurſum ſpecies lucri illiciti eſt, ne dicam furti, ex alieno largiri & acquirere ſibi beneficij alicuius debitorem, *l.ſi pignore.54.§.1.D.de furt.* Adde textum in *cap.1.qui ſucceſſ.teneant.* ibi, [*Non valet habita inueſtitura*] Paul. de Caſtr. in terminis, *conſ.290.incip. Supraſcripta facti narratione, col.1.lib.2.* vbi allegat *cap.1.de cleric.qui inueſt.accep.& tit.91.de inueſt.alien.benef.lib.2.* Atqui Marchionatus Montisferrati ad Violandam, eiúſque ſucceſſores

Cur non valeat inueſtitura de re aliena, ſiue à ſciẽte facta ſit, ſiue ab ignorante.

Qui inueſtiuit aliquem de re aliena deterioris condicionis eſt, quàm donator rei alienæ, in eo, quod tenetur de euictione.

Donator non tenetur de euictione, niſi ſit in dolo, vel de euictione ſe obligauerit.

Species lucri illiciti eſt ex alieno largiri & acquirere ſibi beneficij debitorem.

ceſſores iam tùm pertinebat, tanquam datus ei in dotem à Theodoro, partim purè, partim ſub condicione quidem, ſed quæ tandem euênit. Ex qua cauſa dotis nemo dubitat, quin dominium acquiri potuerit marito & communibus liberis, qui ex eo matrimonio ſuſcepti ſunt, ac dictæ Violandæ, & Aymoni Comiti heredes extiterunt. Ergo non potuit idem ille Marchionatus per nouam inueſtituram acquiri, neque Ioanni filio Theodori primi, neque Margaretæ filiæ Guillielmi vltimi in præiudicium iuris, quod anteà fuerat quæſitum Violandæ. Non valent igitur poſteriores iſtæ inueſtituræ: tametſi Imperatores, qui eas conceſſerunt, voluntatem illam habuiſſent tollendi ius quæſitum Violandæ. Quod tamen de tantis Principibus, tamque piis ſuſpicari, nedum credere ſacrilegij inſtar eſſet: Potiúſque præſumendum eſt fuiſſe illos circumuentos: Calder. *conſ. 1. tit. de feud.* Rom. *conſ. 298. circa præmiſſa*, Felin. *in cap. olim, col. 5. de re iudic.* Andr. de Iſern. *in d. cap. 1. qui ſucceſſ. ten.* & ibi Laudenſ. *col. 3.* Præpoſ. *circa finem*, Angel. *in l. 2. C. de fund. & ſaltib. rei domin. lib. 11.* Volunt enim boni omnes Principes omnes actus ſuos regulari à iure fori & poli, inquit Bald. *in l. 1. de conſtit. Princip. D.*

Ex cauſa dotis potuit acquiri dominiũ marito, & communib. liberis ex eo matrimonio ſuſceptis.

Poſteriores inueſtituræ, de Marchionatu ab Imperatoribus factæ, non potuerunt valere: & quare.

Credendum eſt de tantis Imperatoribus fuiſſe illos circumuentos potiùs, quàm vt voluerint auferre ius quæſitum tertio, ſi probarentur aliquid conceſſiſſe in præiudicium tertij.

VERVM præter id, quod dicimus de tali eorum voluntate nullo modo apparere, addimus, quod amplius eſt, Imò verò conſtare de contraria mente Caroli V. Imperatoris, qui poſt conceſſionem factam Ducibus Mantuæ, declarauit nunquam fuiſſe mentis ſuæ, vt per eam conceſſionem præiudicaret iuribus Sereniſſ. Ducis Sabaudiæ. Quod nobis ſatis eſt, non vt ex eiuſmodi declaratione aliquid iuris Duci Sereniſſ. acquiſitum eſſe dicamus, quo nec egemus; ſed vt, quod antea competebat,

Conſtat de contraria mente Caroli V. Imperatoris, quod iuribus Seren. Ducis Sabaudię derogare noluit.

Non indiget Dux Sabaudiæ declaratione iſta Caroli V. vt ſibi ex ea ius

aliquod acquirat; ſedtantùm vt declarationem contrariā elidat.

bat, conſeruatum eſſe appareat, nec in eo preiudicatum ipſi vllo modo fuiſſe. Nam & in hac declaratione Caroli V. ſunt eædem clauſulæ, & illud amplius, quod narrata eſt conceſſio & inueſtitura, quæ per obreptionem & ſubreptionem fuerat facta Ducibus Mantuæ. Quòd autem Carolus IV. non cogitauerit de alteranda natura feudi, licèt ad rem noſtram parum pertineat, cùm non potuerit alterare in præiudicium iuris alteri quæſiti, vt iam diximus: apparet tamen ex eo quod narrat præcedentes conceſſiones, etiam Ottonianam factam Aledramo, vt oſtendat non id ſe agere, vt alteret feudum; ſed vt id confirmet potiùs, quale antea erat. Et quod addit expreſſiùs, quàm ſcriptum eſſet in præcedentibus, [*pro maſculis & fœminis,*] non alterandi cauſa dictū eſt; ſed declarandi potiùs illud ipſum quod præcedentibus inueſtituris, ſub generali [heredum] nomine continebatur, & quod tamen iam ſatis ſuperque declaratum fuerat per obſeruationem ſubſecutam ab Aledramo primo ad Ioannem vſque filium Theodori: cùm & Bonifacius auus Io. vltimi Saxonis, diſpoſuiſſet de Marchionatu in fauorem Guillielmi maſculi ſui ſecundogeniti, inſtituto Demetrio primogenito in regno Theſſaliæ: quod vtique facere non potuiſſet, ſi iam tùm non fuiſſet alteratum feudum, factúmque improprium: & extincta linea maſculina Saxonica, Marchionatus perueniſſet iam ad Violādam ſororem Ioannis vltimi Marchionis, matrem Theodori; & per ipſius perſonam ad Theodorum, qui ſubinde pactum hoc de quo tractamus, fecerat in fauorem Violandæ filiæ ſuæ, in caſum ſcilicet deficientis nouæ lineæ maſculinæ Paleologorum. Quod ergo dixit Carolus IV. [*pro maſculis*

Quòd nec Carolus IV. alterare voluerit naturam huius feudi.

Conceſſio Imperatoris Caroli IV. narrat præcedētes cōceſſiones, etiā Ottonianā factam Aledramo, vt eas confirmet, non vt iis deroget.

Ex obſeruatione ſecuta ab Aledramo vſque ad Ioannem filium Theodori, apparet feudum Marchionatus non rectum feudum eſſe, ſed alteratum & improprium.

Extincta linea maſculina Saxonica, iā peruenerat Marchionatus ad Violandam ſororem Ioannis vltimi, matrem Theodori.

Quod habet cōceſſio Caroli

culis

culis & fœminis,]non alteratio feudi eſt;ſed confirmatio potiùs; nec additio noua, ſed declaratio præcedentium,ſecundùm præſumptionẽ vulgarem, quæ de omnibus inueſtituris capi debet,vt ſint renouationes præcedentium potiùs,quàm nouæ inueſtituræ:& vt ſecuncundùm priores intelligi debeant, non ita vt prioribus addant quicquam,vel detrahant.Caſtr.*conſ.176.videtur dicendum,col.fin.lib.1.& conſ.142.col.fin.lib.2.*Dec. *conſ.163. num.4.& conſ.390.num.3.*

IV. [*pro maſculis & fœminis,*] non alteratio feudi eſt, ſed declaratio præcedentium cõceſſionum.

Omnes inueſtituræ ſequentes præſumendæ ſunt renouationes præcedentium potiùs, quàm nouæ inueſtituræ.

In eamque rem obſeruandum eſt, quod Imperator Carolus IIII. cùm in ſua conceſſione ita loquitur: [*Dicto Ioanni Marchioni, & ſuis heredibus maſculis, & fœminis, vltra prædicta donamus & concedimus.*] ſatis oſtendit [*prædicta*] illa, id eſt, quæ iam dixerat ab Ottone conceſſa fuiſſe Aledramo, fuiſſe iam olim conceſſa pro maſculis, & fœminis. Non enim dicit ſe eadem illa de nouo donare pro maſculis & fœminis;ſed vltra prædicta donare ſe alia; vt ſignificet, eaſdem qualitates velle ſe ineſſe rebus tum donatis, quæ iam inerant aliis bonis ab Ottone conceſſis: quaſi priores conceſſiones poſteriorem prouocauerint: nec fuerit fortaſſis Carolus IV.tam multa in ea forma conceſſurus,ſi nihil anteriores Imperatores in eadem forma conceſſiſſent. Ideoque nec aliis legibus conceſſiſſe credendus eſt,quàm quibus priores conceſſerant:id eſt, etiam pro maſculis,& fœminis. Deinde quod ſequitur in eadem cõceſſione, [*Quicquid verò in feudum eſt, vel eſſe debet, aut etiam in retrofeudum in præmiſſis,hoc in rectum & nobile feudum de nouo damus, concedimus & largimur:*] an non manifeſtè probat,

Obſeruantur verba conceſſionis Caroli IV. hic poſita, & põderantur.

Ponderantur verba illa conceſſionis Caroli IV. [*Quicquid verò in feudũ eſt,&c.*]

eſſe illam duntaxat renouationem prioris inueſtituræ, nō nouam inueſtituram? Et quod ait: [*in rectum, & nobile feudum,*] probat neceſſariò alterutrū, vel habuiſſe Imp. Carolum IV. pro feudo recto, etiam quod datum eſſet pro maſculis & fœminis, vt Henricus VII. in inueſtitura Theodoro facta: aut voluiſſe illum alterare naturam feudi, quod anteà erat improprium, & ex improprio facere rectum, vt proinde maſculi in eo ſuccedere ſoli poſſent, non etiam fœminæ. Tantùm abeſt, vt verum eſſe poſſit, quod aduerſarij ſupponunt, fuiſſe in eo alteratum, vt pro maſculis & fœminis eſſe cœperit, quod antea ex natura recti feudi erat tātùm pro maſculis. Etſi veriſſimum eſt, quod nos iam initio diximus, Feudum improprium & alienabile, hoc ipſo quod eſt improprium & alienabile, vt tranſire poſſit per alienationem ad extraneos; multo magis iure ſucceſſionis tranſitorium eſſe ad fœminas, Bagniſ. *allegat. 2. num. 35. per text. in c. 1. de feud. non habent. propr. natur. feud.* Pariſ. *conſ. 23. nu. 61.* Gozad. *conſ. 8. num. 26. & ſeq. relato inter conſilia Mantuæ, conſ. 3. num. 41. & 42. & num. 37. & 38.* Colleg. Bonon. *conſ. 15. num. 51.* Socin. *conſ. 266. incip. In cauſa quæ vertitur, col. 13. circ. med. lib. 2.* Crauet. *conſ. 256. verſ. nam licet verba.* Vbi ait propter hæc, in clauſula [*ad habendum, &c.*] adiectum inueſtituræ verbum, [*heredibus,*] ſtare propriè, vt etiam fœminas comprehendat: poſt Socin. *d. conſ. 266. & 252. col. pen. lib. 2.* Nunquam enim à proprietate verborum recedendum eſt, niſi in caſibus à iure expreſſis: Bald. Aluar. & alij, *ad c. 1. §. 1. Epiſcop. vel Abbat.*

Dilemma collectum ex illis verbis: [*in nobile & rectum feudum.*]

Feudum improprium & alienabile ſicut eſt trāſitorium etiam ad extraneos, ita & multo magis ad fœminas.

In inueſtitura feudi improprij, verbum, *heredibus*, ſtat propriè, vt etiā fœminas comprehendat.

De inueſtitura facta per Carolum V. Impera.

SED & ex aliis quamplurimis cauſis conſtat, nullam, & nullius planè momenti fuiſſe illam inueſtituram à Carolo

à Carolo V. factam Ducibus Mantuæ. Primùm quia de re aliena, & iam Violandæ acquiſita, vt diximus: præſertim cùm facta ſit in eum ipſum caſum quo iam facta fuerat Violandæ, id eſt, in caſum deficientis lineæ maſculinæ Paleologæ. Quídni enim præferenda eſt Violanda, eiuſque ſucceſſores, vt quemadmodum fuit illa prior tempore, ſit etiam potior iure? Ex vulgaribus nimirum iuris regulis, quæ locum habent tam in cauſa dominij, *l. quoties. C. de rei vindic.* quàm in cauſa pignoris, *l. 2. & paſſ. C. qui potior. in pignor. hab. l. ſi is qui cùm. 28. D. de iur. fiſc.* Nam nec dubitatur, quin Violandæ fuerint obligata bona omnia Theodori, pro obſeruatione contentorum in dotali inſtrumento; & conſequenter Marchionatus ipſe, cùm etiam pro debito condicionali poſſit hypotheca purè accipi, *l. grege. 13. §. ſi ſub condicione, D. de pignor.* qui proinde nec alienari potuit, nec infeudari, niſi cum ſua cauſa, *d. l. & poſt litem. 12. §. res quæ, D. famil. erciſc. l. alienatio. 67. D. de contr. empt. l. vnic. C. rem alien. gerent. non interd. rer. ſuar. alien.* Quod ius pignoris conſtitutum in ea ipſa re, quæ fuerat in dotem data ſub condicione, impediit proculdubio alienationem ex alia quacunque cauſa, hactenus ſaltem, vt exiſtente quandocunque condicione, alienatio illa omnes euaneſcat; quemadmodum ſi ſtatuliber, aut datus interim pignori, aut alienatus fuiſſet, *d. l. grege. §. 1. l. lex vectigali. 31. eod. tit.* Longeque magis hoc caſu obtinet, quod ſcriptum eſt in ſpecie *l. ſi creditor. 7. §. vlt. D. de diſtract. pignor.* Nullam eſſe alienationem, vt pactioni ſtetur, quàm ſi in pignore dando conueniſſet, ne interim alienari poſſet, vt *in d. §. vlt.* quia ſatis conuenit inter Theodorum & Aymonem Comitem, ne Theodorus interim alienare

tori Ducibus Mantuæ.

Cõceſſio facta Ducibus Mantuæ per Imper. Carolum V. reperitur facta in eum ipſum caſum deficientis lineæ maſculinæ Paleologæ, in quem facta fuerat Violandæ per Theodorum.

Marchionatus ipſe obligatus fuit dotali inſtrumento, etiã pro dote condicionali.

Non potuit alienari Marchionatus iam obligatus, nec infeudari, niſi cum ſua cauſa.

Applicatio *l. ſi creditor. 7. §. vlt. D. de diſtract. pignor.* quæ ait nullã eſſe venditionem pignoris, per quã fiat ne pactioni ſtetur.

Marchionatum poſſet, cum conuênit, vt in caſum deficientis lineæ maſculinæ Palæologorum, Marchionatus eſſet datus in dotem Violandæ. Quę condicio, licèt non niſi poſt multos annos euenerit, tamen pro eo haberi debet, ac ſi purè data dos fuiſſet, cùm in dotē ſpes ipſa purè ac ſtatim data fuerit. In locum autem ſpei ſuccedat ipſa res ſperata, quoties euênit condicio, quæ ſpem conſtituebat, vt oſtendimus in præcedentibus.

In locum ſpei purè in dotem datæ ſuccedit res ſperata, poſtquàm condicio euênit.

Non potuit inueſtitura de Marchionatu fieri per Carolum V. Imperatorem, viuo Io. Georgio, qui tùm erat Marchio Montisferrati.

SECVNDÒ, non potuit dicta inueſtitura fieri per Carolum V. viuo Io. Georgio, qui tum erat Marchio Montisferrati: procedítque hoc caſu apertiùs, quod ſcriptum eſt, *in d. tit. de inueſtit. de re alien. fact.* rei alienæ inueſtituram fieri non poſſe. Quod & Iul. Clar. fatetur *in ʃ. feudum, quæſt. 9.* vbi & hoc adfert exemplum, licèt tacito nomine, vt oſtendat quàm ſit periculoſum alienæ rei viuo domino inueſtituram facere: præſertim ſi is non conſentiat. Eſt enim hæc res plena triſtiſſimi & periculoſiſſimi euentus, vt ait *l. vlt. C. de pact.* & in hac ipſa ſpecie ex euentu apparuit, ne quid amplius dicamus. Et quamuis placeat, etiam viuentis feudum dari poſſe, quod per mortem vaſalli ad dominum reuerti ſperatur, *ʃ. moribus, tit. ſi de feud. cont. ſit int. dom. & agnat.* ibi, [*Quod poſt mortem ad dominum reuerti ſperabatur,*] *& ʃ. ſi quis inueſtierit, de feud. dat. in vic. leg. commiſſ.* omnes tamen fatentur, & conſentiunt, eſſe huiuſmodi inueſtituras odioſas, & non laudabiles. Andr. de Iſern. *in d. cap. 1. num. 2. verſ. quia odioſum, qui ſucceſſ. ten.* quem refert & ſequitur Afflict. *in d. ʃ. moribus, col. 2. verſ. an iſta inueſtitura, & deciſ. 292. fuit ſupplicatum, num. 3.* quia inducunt votum captandæ mortis alienæ, *cap. 2. de conceſſ. præb. & cap. 2. eod. in 6.* Et præterea ita demùm tolerantur huiuſmodi

Quàm periculoſa ſit inueſtitura rei alienæ, viuo domino: præſertim ſi is non conſentiat, etiamſi talis res ſit, quæ poſt mortē ad dominum reuerti ſperabatur.

Inueſtitura etiam eius rei, quæ per mortē vaſalli ad dominum redire ſperatur, odioſa eſt, nec laudabilis.

Oportet ſpem feudi ad domi-

modi inueſtituræ, ſi feudum erat ad dominum reuerſurum ſpe aliqua conſiderabili, & probabili, aut condicionali. Sed ſi non erat ſpes probabilis, & præſumpta, nullo modo valet talis inueſtitura, text. eſt *in d. ꝟ. moribus*, in ſupradictis verbis, *& in cap. 1. in fin. qui ſucceſſ. ten. 2.* ibi, [*Et hoc intelligendum eſt in vaſallis, qui feudi ſucceſſionem non habent:*] vbi Mart. Laud. *col. 2. verſ. iſta limitatio*, & Afflict. *notat. r. n. 21.* Atqui hîc nulla erat ſpes probabilis recaſurum ad Cæſarem per mortem Io. Georgij, cùm ſupereſſet Carolus Dux Sabaudiæ, qui erat vocatus tam ex inueſtituris, quàm ex pacto Theodori.

num reuerſuri eſſe conſiderabilem, probabilem, & præſumptam, vt de eo fieri poſſit noua inueſtitura, viuo domino.

Nulla hîc erat ſpes probabilis quod poſt mortē Io. Georgij feudum reuerſurum eſſet ad Cæſarem, cum ſupereſſet Ser. Dux Sabaudiæ Carolus.

NEC eſt, quod aduerſarij reſpondeant, Interueniſſe conſenſum d. Io. Georgij, cuius mandatum hac de re productum eſt in actis, ab eo extortum paullò antè quàm moreretur. Nam præter quod inueſtitura nullam huius mandati mentionem facit, apparet etiam ex ipſius mandati lectione, non aliter voluiſſe Io. Georgium huic inueſtituræ conſentire, quàm ſi contingeret eum mori ſine maſculis, aut fœminis. Quam tamen voluntatem ſecutus non eſt Imperator, qui infeudauit Marchionatum, & de eo inueſtiuit Federicum & Margaretam, in caſum, quo Io. Georgius moreretur ſine maſculis: quamuis infeudaretur dictis Federico & Margaretæ, non tantùm pro maſculis, ſed etiam pro fœminis, quomodo & iam olim fuerat infeudatus Aledramo, & Theodoro, & Ioanni filio Theodori. Ex quo apparet quanta d. Io. Georgio iniuria illata ſit per eam inueſtituram, factam non ſolùm eo non conſentiente; ſed, quod magis eſt, etiam inuito; cùm facta ſit non ſeruata forma, quam ipſe præſcripſerat. Nam qui ali-

Reſponſio ad id quod aduerſarij obiiciunt, interueniſſe hic mandatum & voluntatem Io. Georgij.

Inueſtitura facta per Carolum V. Imperatorem nō congruit mandato Io. Georgij.

Quanta Io. Georgio facta ſit iniuria per inueſtiturā Caroli V.

Digitized by Google

quid vult certis legibus, declarat ſatis nolle ſe abſque iis legibus, *l.vlt.C.de pact. int.empt.& vendit.* Indeque ſanè ſecutum eſt, vt nulla dicti mandati mentio facta ſit in inueſtitura: quoniam ſi fuiſſet eius tenor inſertus in inueſtitura, vt inſeri debuerat, ex eo apparuiſſet factam eam eſſe contra formam mandati,& conſequenter nullo iure: præſertim ſecuto poſtea triſtiſſimo illo euentu, qui ex tali inueſtitura ſic facta præuideri poterat, & timeri magis, quàm caueri. Deceſſit enim dictus Io. Georgius decimo poſt factam inueſtituram die, ac priuſquam ſciuiſſet quid ea contineretur, & voluntatem ſuam ab Imperatore ſpretam ac violatam fuiſſe comperiſſet. Et ſanè cùm haberet Io. Georgius feudum Marchionatus pro ſe, & liberis ſuis maſculis, & fœminis, quænam obſecro fuit ratio inueſtiendæ Margaretæ in eum caſum quo Io.Georgius ſine maſculis moreretur, ablata ſuccedendi ſpe filiabus Io. Georgij, ſi quas ipſe reliquiſſet?

Cur nulla huius prætēſi mādati facta ſit mentio in inueſtitura Caroli V.

Mors inopina Io. Georgij decimo die poſt factam inueſtituram, & antequàm voluntatē ſuā àb Imperatore ſpretā comperiiſſet.

Nulla fuit ratio inueſtiendę Margaretæ, ad excluſionem filiarū Io. Georgij, ſi quas ipſe reliquiſſet.

NEQVE rurſus dici poteſt, Carolum V. eiuſmodi conceſſione, ac inueſtitura diſpoſuiſſe, & diſponere potuiſſe de Marchionatu, tanquam ad ſe deuoluto, per defectum lineæ maſculinę. Vtrumque enim falſum eſt,& quòd inueſtitura Caroli V. facta ſit ex ea cauſa; & quòd etiamſi facta eſſet, fuerit tamen valitura.

Quòd Imp. Carolus V. nō diſpoſuerit, nec potuerit diſponere de Marchionatu, tanquam ad ſe deuoluto.

NON fuiſſe factam ex ea cauſa,apparet ex eo,quod inueſtitura ipſa probat, fuiſſe illam à d. Margareta petitam, quaſi debitam ſibi, tanquam ſoli ſuperſtiti ex linea Ioannis I. cui ea inueſtitura conceſſa fuerat pro maſculis & fœminis, per Carolum IV. cuius inueſtituræ tenor ob hanc ipſam cauſam inſertus fuit in illa Caroli

Inueſtituram petiit Margareta, quaſi debitam ſibi, tanquam ſoli ſuperſtiti ex linea Ioannis I.

roli V. Non ergo dedit Carolus V. inueſtituram, quaſi de ſuo iure diſponens pro arbitrio; ſed quaſi debitam d. Margaretæ, cui tamen non erat debita: imò potiùs Caroli Duci Sabaudiæ, non tantùm ex pacto Theodori cum Aymone, ſed etiam ex ipſa inueſtitura: cùm eſſet ille ex deſcendentibus non modò Theodori, ſed etiam Aledrami, qui Marchionatum habuerant in feudum pro maſculis & fœminis. Eſſet autem ille maſculus, quamuis ex fœmina, ob idque d. Margaretæ, quamuis proximiori, præferendus. Quamuis enim ſecluſo pacto Violanda fuiſſet excluſa, non minùs quàm Margareta: ſatis tamen eſſet, quòd Imp. noluiſſet vti iure ſuo, ad hoc vt potuiſſet tam Carolus quàm Margareta ſuccedere, non obſtante excluſione, ſed Carolus prior, & tanquam maſculus, & tanquam qui nunquam ipſe fuerit excluſus, licèt eſſet ex Violanda excluſa (ſemper pactum ſecludimus:) Non enim Violandæ perſonam repræſentabat, at neque gradum, cùm ex propria perſona veniret, tanquam ex deſcendentibus. Fuit ergo dicta inueſtitura facta ex falſa cauſa, & per euidentem obreptionem & ſubreptionem, ac proinde nulliter, & ſine effectu, ex traditis per Afflict. poſt Iſern. *in d. §. moribus, num. 2. & in d. tit. qui ſucceſſ. teneant, ſub num. 4. verſ. quid autem ſi Rex*, Dec. *conſ. 144. num. 2. verſ. ſecundò principaliter*, & magis in terminis, *conſ. 208. num. 13.* Et loquitur Afflictus in fortioribus terminis, cùm Rex concedens inueſtituram putabat vaſallum iam mortuum, & feudum ad ſe deuolutum, cùm tamen nondum eſſet mortuus: aitque non valere inueſtituram, ne quidem poſt mortem vaſalli, quamuis ex die mortis feudum deuolutum fuerit ad Regem: Nempe quòd facta ſit ex falſa

Carolus omnino præferendus erat Margaretæ, & tanquã maſculus, & tanquam is qui nunquam excluſus fuerat.

Inueſtitura Caroli V. facta fuit ex falſa cauſa, & per euidentem obreptionem.

Deciſio elegãs Afflicti, & in fortiorib' terminis.

Digitized by Google

falſa cauſa & erronea, & nullus errantis conſenſus videri poſſit. Quanto igitur magis in caſu noſtro idem dicendum eſt, in quo neque feudum deuolutum vnquam fuit ad Cæſarem, neque deuoluendi eius ſuberat eo tempore vlla ſpes probabilis?

SED & ſi admitteremus, quod præſupponunt aduerſarij, & quod falſiſſimum eſt, fuiſſe factam inueſtituram à Carolo V. ex illa cauſa, id eſt, tanquam de feudo ad Cæſarem recaſuro: adhuc tamen perinde verum eſſet factam eam eſſe ex falſa cauſa & erronea, vt modò probauimus: quia non poterat reuerti feudum ad Cæſarem ſuperſtite Carolo ex Violanda, cui Marchionatus fuerat acquiſitus ex cauſa dotis, & qui erat ex deſcendentibus vocatis per inueſtituras Aledrami & Theodori. Socin. Iun. *conſ. 110. num. 12. lib. 2.* Paul. Caſtr. *conſ. 279. viſa petitione, num. 1. verſ. niſi dicamus, lib. 2.* Ex quo intelligimus quàm parùm pro aduerſariis ad rem faciat, quod adferunt, *ex tit. 24. quemadm. feud. ad filiam pertin. lib. 1.* Loquitur enim ille textus de feudo iam reuerſo ad dominum, & poſt reuerſionē redempto à domino. Item de feudo nouo, non de antiquo, quod acceptum fuerit pro maſculis & fœminis, vt Bald. credidit.

Non poterat Marchionatus reuerti ad Cæſarem, ſuperſtite ex Violanda Carolo, cui fuerat acquiſitus ex cauſa dotis conſtitutæ per Theodorum Aymoni, nomine filiæ Violandæ.

Reſponſio *ad tit 24. quemad. feud. ad fil. pertin. lib. 1.*

DENIQVE ex actis litis apparet, ſolam Margaretam Duciſſam egiſſe coram Imperatore, & petiiſſe Marchionatum, tanquam heredem proximiorem Io. Georgij vltimi maſculi ſine liberis defuncti, non ex illa inueſtitura Caroli V. quæ tam triſtem euentum pepererat, vt fauorabilior ſcilicet eſſet petitio & efficacior ad obtinendum in poſſeſſorio; ideoque potiſſimùm fundaſſe

Sola Margareta egit coram Imp. tanquam heres proximior Io. Georgij, & ex inueſtitura Caroli IV. non ex illa Caroli V.

daſſe intentionem ſuam ex inueſtitura illa Caroli IV. quòd eſſet facta pro maſculis & fœminis. Proinde ſententiam quoque pro eo latam à Carolo V. credendum eſt neceſſariò ex ea ipſa cauſa latam fuiſſe, vt eſſet conformis libello, *vulg.l.vt fundus.19.D.commun.diuid.l. vlt. C.de fideic.libert.*

Sententia Caroli V. lata in fauorem dictæ Margaretæ ſic interpretanda eſt, vt ſit conformis libello.

NEC ad rem pertinet, quod in eadem inueſtitura Caroli V. comprehenſus eſt Federicus Gonzagúa maritus dictæ Margaretæ: Nam ſi quantùm ad Margaretam nulla fuit inueſtitura, nec poteſt fieri vt valeat quod ad maritum, cuius perſona intelligitur adiecta duntaxat ad præſtanda pro vxore ſeruitia, quæ ipſa præſtare non poſſet, vt per Andr.de Iſern. *in tit.ex quib. cauſ. feud.amitt.& tit.de Capitan.qui cur. vendid.§.ſimiliter,* quem cum pluribus refert & ſequitur Pariſ. *conſ.21. nu. 21. lib.1.& conſ.4.n.26.eod.* Cardin.Simonet.*inter conſ. Mantuæ conſ.3. 9. & 11.* & Senatores Lucenſes,& alij de his ipſis Ducibus loquentes, *conſ. 1. num. 20. verſ. quia quando fœminæ.*

Reſponſio ad id, quod in inueſtitura Caroli V. fuit cōprehenſus Federicus Gonzagua maritus Margaretæ.

Maritus debet pro vxore præſtare feudo ſeruitia, quæ ipſa præſtare non poteſt.

ET ex his expedita ſint feliciter omnia,quæ ad primum caput petitionum Sereniſſimi Sabaudiæ Ducis pertinent.

Finis primæ partis.

Digitized by Google

Digitized by Google

ANT. FABRI I. C.

SEBVSIANI, SER$^{mi.}$ SABAVDIÆ

DVCIS CONSILIARII AB INTIMIS,
& in Supremo Sabaudiæ Senatu
Præſidis Primarij

DE MONTISFERRATI DVCATV,

Contra
Ser. DVCEM MANTVÆ,
PRO
Sereniſſimo SABAVDIÆ DVCE,

Conſultationis Pars II.

ETSI poſt allatas tot rationes, quibus probatum eſt clariſſimè, vt nos equidem arbitramur, totum Marchionatum Montisferrati ad Sereniſſ. Sabaudię Ducem ſpectare iure dominij, iam inde à temporibus Aymonis Comitis, & Violandæ Theodori filiæ, ex cauſa dotis acquiſiti, planè ocioſa & ſuperuacua videtur quęſtio, [De parte Marchionatus,] cùm partes omnes eius eſſe neceſſe ſit, cuius eſt totum: Vt tamen tanto certiùs omnes intelligant, quàm multis ex cauſis iuſta Sereniſſimi Ducis petitio videri debeat, non

De parte Marchionatus Mõtisferrati ſpeciali iure ad Sereniſſ. Sabaudiæ Ducẽ pertinente.

Cuius eſt totũ, eius & partes eſſe neceſſe eſt.

erit inutile hanc quoque totius quæſtionis partem tra-ctare, quę à tantis Iureconſultis vtrimque agitata varie fuit, & de qua præcipuè mota lis eſt; tametſi per Cæſaream ſententiam nihil de ea pronunciatum fuerit in petitorio; ſed tantùm in poſſeſſorio.

De parte Marchionatus nihildum pronũciatum fuit in petitorio, ſed tantùm in poſſeſſorio.

PERTINET autem hæc pars litis ad loca illa, & oppida omnia, quæ ſunt citra Padum, & vltra Tanagrum, quæ Sereniſſ. Sabaudiæ Dux Carolus intendebat ſibi obueniſſe poſt mortem Io. Georgij vltimi maſculi ex linea Paleologa, iure inueſtituræ, factæ de omnibus illis locis per Amedeum VII. Ducem Sabaudię, Io. Iacobo Marchioni Montisferrati, die 27. Ianuarij, 1435. Hoc pacto expreſſim addito, vt ſi quando contingeret lineam maſculinam dicti Io. Iacobi deficere, & mori eum ſine deſcendentibus, aſcendentibus, & tranſuerſalibus agnatis, redirent omnia ad Sereniſſ. Sabaudiæ Ducem, & eius ſucceſſores.

Hæc pars litis pertinet ad loca & oppida omnia, quæ sũt citra Padum & vltra Tanagrũ.

Ex inueſtitura facta per Amedeum VII. Ducem Sabaudiæ Io. Iacobo Marchioni Montisferrati, 27. Ianuar. 1435.

Pactũ in ſupradicta inueſtitura appoſitum.

NIMIRVM hæc Sereniſſ. Sabaudiæ Ducis collectio eſt, Pacti condicionem eueniſſe, cùm in facto conſtet ita rem cecidiſſe, vt Io. Georgius Bonifacij penultimi filius, & Bonifacij vltimi patruus deceſſerit, nullis penitùs relictis maſculis agnatis tranſuerſalibus, vt neq; aſcendentibus vllis, aut deſcendentibus, ſola ſuperſtite Margareta Guillielmi fratris filia, ſucceſſionis feudalis incapace, nec in ſupradicto pacto comprehenſa. Ac proinde impletam pacti condicionem fuiſſe, & conſequenter ab eo tempore per conſolidationem vtilis dominij cum directo, cuncta loca illa & oppida, quæ infeudata fuerant, ad Sereniſſ. Ducem Carolum, tanquam legitimum Amedei ſucceſſorem, pertinuiſſe.

Argumentum Sereniſſ. Sabaudiæ Ducis, ex eo quod pacti condicio extiterit per mortem Io. Georgij vltimi maſculi ex linea Paleologa, defuncti ſine deſcendẽtibus, aſcendentibus, & tranſuerſalibus maſculis.

ET quidem de inueſtitura, pactoque in ea appoſito conſtat

De inueſtitura conſtat per in-

conſtat legitimè ex inſtrumento ipſo inueſtituræ authentico, & in actis producto: de cuius fide ac veritate nec dubitatum vnquam fuit, nec dubitari patiuntur tot alia ſubſecuta inſtrumenta in executionem & confirmationem dictæ inueſtituræ facta: De morte autem Io. Georgij ſine maſculis, ſiue aſcendentibus, ſiue deſcendentibus, ſiue tranſuerſalibus, ex ipſa aduerſariorum confeſſione; cùm Margareta non alio colore Marchionatus inueſtituram nouam à Carolo V. Cæſare petierit, atque obtinuerit, quàm quia nulli ex familia Paleologa ſupereſſent maſculi, eiq; proinde licet fœminæ, quáuis iam ſæpius per maſculos excluſæ, inueſtitura deberetur. Conſecutio igitur optima eſt, ac proinde concluſio veriſſima, cùm ſyllogiſmus, vt ſolent dicere Logici, neque in materia peccet, neque in forma.

ſtrumentũ authenticum, nec in controuerſiam vllam deductum.

De morte Io. Georgij ſine maſculis deſcendẽtibus, aſcendentibus & tranſuerſalibus conſtat ex aduerſariorum confeſſione.

Color inueſtituræ nouæ à Carolo V. Imperatore per Margaretam petitæ.

NEQVE tamen Doctores Mantuani adhuc conquieſcunt: ſed quid ad hanc argumentationem reſpondeant, quærunt & perquirunt quanta poſſunt diligentia; nec tamen inueniunt quid poſſit iis ipſis, nedum nobis ſatisfacere. Ita enim de tot, tantiſque viris iuuat credere, potiùs quàm ſibi eos ſatisfeciſſe in rationibus illis, quas hucuſque attulerunt.

PRIMVM autem, coguntur ea refricare ferè omnia, quæ nos circa vniuerſalem Marchionatus petitionem iam refutauimus: ſcilicet nõ valuiſſe inueſtituram, tanquam de feudo recto, ac proprio factam, ſine conſenſu Imperatoris, ab eo, qui nihil penitùs iuris in eo feudo habebat: cùm donatio priùs à Io. Iacobo Marchione collata in Amedeum VII. Ducem Sabaudiæ, ob hanc ipſam cauſam, inquiunt, non valuiſſet, quòd ſine

Mantuanorum argumẽta circa hanc particularem petitionem, eadem ferè, quæ à nobis in ſuperiore Conſultationis parte ſunt refutata.

Digitized by Google

conſenſu Imperatoris facta fuiſſet, quem interuenire neceſſe erat in qualibet feudi recti, ac proprij alienatione: ne alioqui inuito Cæſari nouus vaſallus acquireretur. Et ſanè ſi donatio per Io. Iacobum facta Duci Amedeo nullius momenti fuit, propter non petitam donandi licentiam, quæ fuerit neceſſaria: fatendum eſt neque inueſtituram valere poſſe, quæ donationem ſecuta eſt, & quæ donationem illam pro fundamento ſolam habuit: Qua ceſsãte nihil aliud dici poteſt, niſi quod Ioannes filius Io. Iacobi acceperit inueſtituram rerum paternarum, ac proinde, vel ſuarum; eo iure, quo dicimus, videri filiumfamiliàs iam viuo adhuc patre dominum eſſe bonorum paternorum, *l. in ſuis. 11. D. de liber. & poſth. l. 1. ſ. largiùs, D. de ſucceſſ. edict.* vel alienarum, ſi paternas res ita patris eſſe intelligamus, vt nondum ſint filij, *l. 2. D. ſi à parent. quis manum. ſit.* Quorum neutrum iure feudorum permittitur; *tot. tit. de inueſtit. de re alien. fact. lib. 2. in vſib. feudor. l. neque pignus. 45. de regul. iur. l. ſi aliquem. 28. cum ibi notat. D. de acquir. poſſeſſ.*

Quæſtio tota in eo eſt: An Marchionatus Montisferrati feudum ſit, an allodium: Et ſi feudum eſt, an rectum & proprium feudum ſit, & inalienabile: an improprium, & alienabile.

An fuerit neceſſarius conſenſus Imperatoris, ad validandam alienationem.

PENDET autem totum hoc ex eo, quod in præcedentibus diſputauimus, an Marchionatus feudum ſit, an allodium: Et ſi feudum, vt ſanè eſt, an rectum & proprium, habens naturam veri & proprij feudi, & conſequenter inalienabile: An verò feudum ſit improprium, & tale quod pro Marchionum arbitrio alienari potuerit. Rurſum poſito, quod fuerit alienabile, an tamen neceſſe fuerit requirere conſenſum Imperatoris, & licentiam ad validitatem alienationis. Nam quæ rationes probarent, ſi bonæ eſſent, non valuiſſe pactum à Theodoro initum cum Aymone Comite de toto Marchionatu in dotem dato, ſub condicione, [*ſi maſculos omnes*

nes Theodori per lineam maſculinam deſcendentes mori contingeret,] eædem probarent etiam, non potuiſſe valere donationem,quam Io.Iacobus Marchio in Aymonem Comitem contuliſſet. Idque prorſus ita eſt. Sed cùm probauerimus Marchionatum feudum quidem eſſe,non allodium,ſed tamē improprium, & adeò alienabile, vt in extraneas quoque perſonas, etiam in inueſtitura non comprehenſas,alienari liberè potuerit, non requiſito Imperatore: idq́; tam ex inueſtituris Ottoniana & Henriciana,quàm ex ſubſecuta obſeruantia, inductaque ex tam longo vſu conſuetudine in familia Marchionum alienandi liberè quicquid & quantum vellent, numquam requiſito, at ne quidem reſeruato conſenſu Imperatoris:Conſequens eſt,vt nec de donatione per Io. Iacobum Marchionem collatam in Aymonem, dubitari quicquam poſſit. De quibus omnibus,quia tam multa ſcripſimus, nihil nunc repetemus. Itaque ad reſponſionem aliam, ad quam velut ad ſacram anchoram confugiunt aduerſarij,veniendum eſt.

Alia reſponſio Mātuanorum, ad impugnandam donationem factam à Io. Iacobo, & inueſtiturā factam Ioanni filio d. Io. Iacobi: Quòd omnia illa extorta ſint per vim & metum.

AIVNT verò, neque donationem à Io.Iacobo factam Amedeo Duci valere poſſe, neque inueſtituram ſubinde ab Amedeo conceſſam Ioanni filio Io. Iacobi, tanquam facta ſint illa omnia per vim & metum, nimiamq́; potentiam Ducis Sabaudiæ, cui reſiſtere Marchio non potuiſſet. Ex qua cauſa etiamſi contractus eiuſmodi iure ipſo valuiſſent, concedi tamen poſſet ac deberet in integrum reſtitutio, ad reſcindenda ea quæ tam malo more geſta eſſent: cùm id quod per vim, & metum geſtum eſt, nunquam Prætor ratum habeat nulloque tempore, *l. ſi mulier. 21. ʃ. 1. D. quod met. cauſ.*

Probant

Ex quibus intendant aduerſarij probare vim & metum.

PROBANT autem, vt ſibi videntur, vim illam & metum ex pluribus. Ac primùm, Ex eo, quòd tam donatio illa, quàm inueſtitura; itemque adhærētia, eodem die, & alia pleraque inter eaſdem partes ſubſecuta, cauſam habuerunt omnia à pactis initis Tononi, die 13. Febr. 1432. inter dictum Amedeum Sabaudiæ Ducem, & Ludouicum filium eius primogenitum, ac Locumtenentem generalem ex vna parte: & dictum Io. Iacobum Marchionem Montisferrati, & Ioannem eius filium ex altera. Quo tempore, vt ipſa pactorum præfatio oſtendit, vigebat adhuc bellum inter Philippum Mariam Ducem Mediolani, generum Ducis Amedei, & d. Io. Iacobum Marchionem Montisferrati, eiuſdem Ducis Amedei ſororium ex altera: In quo bello, vt aduerſarij præſupponunt, ſtabat Dux Sabaudiæ à partibus Ducis Mediolani, nec minùs contra Marchionem Montisferrati, qui in belli ſocietatem cum Venetis & Florentinis venerat, quàm contra Venetos ipſos, & Florentinos, quibuſcum præcipuè bellum à Mediolani Duce gerebatur. Nam in eorum pactorum inſcriptione ita ſcriptum eſt: [*Summarium in ſcriptis redactum pactorum quæ conuenta fuerunt, poſt pacem tamen initam ſequendorum.*] Pax enim futura, & ineunda ſupponit bellum præſens. Et in vno ex articulis dictorum pactorum, qui eſt 12. diſertè conuenit, [*Quòd Dux Sabaudiæ liberaliter remittet d. Domino Marchioni, omnes terras, villas, caſtra, loca, vaſallos, recommendatos & adhærentes, quos, quas, & quæ ex hac guerra ipſe D. Dux Sabaudiæ habuit in territoriis ipſius D. Marchionis inter Padum & Tanagrum,*

Pacta inita Tononi inter Amedeum Ducē Sabaudiæ, & Ludouicum ei⁹ filium primogenitum & Vicarium generalem ex vna parte: & Ioannem Iacobum Marchionem Montisferrati, & Ioãnem eius filium ex altera, die 13. Febr. 1432.

Præfatio tractatus Tononenſis.

Verba vnius ex articulis dicti tractatus.

nagrum, quomodolibet conſiſtentibus.] Proferunt in eam rem aduerſarij tres confœderationes initas inter dictos Duces Sabaudiæ, & Mediolani: Primam nempe factam anno 1427. Secundam anno 1431. Tertiam anno 1434.

Alia probatio, quam adferunt Mantuani ex hiſtoria Beneuenuti, & ex teſtationibus in lite productis.

ADDVNT ex hiſtoria Beneuenuti, & probatum dicunt per plures teſtes, eo tempore, quo & donatio, & inueſtitura & adhęrentia facta eſt, fuiſſe Ioannem Taurini detentum in carcere, nec niſi vt carceribus eximeretur, priſtinamque libertatem cōſequeretur, proſiliiſſe cum Io. Iacobo patre ad eos contractus faciendos, qui alioquin facti non fuiſſent: Ac quoniam in inſtrumentis illis disertè ſcriptum eſt, [*dictum Ioannem fuiſſe & eſſe in libertate eundi, ſtandi, & redeundi:*] ex hoc ipſo contradictionis occaſionem arripiunt, quaſi clauſula hæc ſit inſolita, & ob eam cauſam tanto magis ſuſpecta.

Verba appoſita in inſtrumētis, de quibus controuertitur.

Specialis obiectio de Comitatu Aquoſanæ & Canapicij.

ADFERVNT iidem aduerſarij, Non potuiſſe Io. Iacobum diſponere de Comitatu Aquoſanæ & Canapicij, propter erectionem & vnionem factam dictorum Comitatuum, & inueſtituram à Sigiſmundo Imp. anno 1414. die 26. Maij, Io. Iacobo Marchioni, ipſiuſque heredibus & ſucceſſoribus maſculis factam. De qua Oſaſc. *part. 1. n. 7.*

Poſtrema obiectio ex defectu poteſtatis & inſinuationis.

POSTREMÒ negant potuiſſe Io. Iacobum de maiore parte Marchionatus diſponere in præiudicium ſucceſſorum, *ex cap. intellecto, de iureiur.* Et denique inſinuatam donationem non fuiſſe, aiunt.

Reſponſio ad ſingulas obie-

SED leuiores ſunt hæ quoque obiectiones, quàm vt

iectiones ſupradictas.

tot contractuum,& inſtrumentorum fidem ac poteſtatem poſſint conuellere.

Ad allegationem metus & violentiæ.

Ex verbis donationis, & ex iuramentis in ea appoſitis, & repetitis.

Ex cauſa donationis,quę probat fuiſſe hanc donationē remuneratoriā.

NAM, quod ad vim, & metum attinet,Repugnant omnino non modò verba donationis, ſed etiam iuramenta in donatione appoſita,& repetita, quibus diſertè comprehenſum eſt,[*non vi,aut metu vllo factam eſſe donationem,*] de qua diſputamus, [*ſed liberè,ac ſpontanea voluntate donatoris.*]Nec hoc tantùm,ſed ob cauſam remuneratoriam, & in compenſationem quātitatis trecentorum millium florenorum auri, quos ſibi deberi Dux Amedeus contendebat,pro expenſis à ſe factis in conſeruationem, & tuitionem caſtrorum, & oppidorum Marchionatus Montisferrati, quæ idem Io.Iacobus in cuſtodiam ac depoſitum dederat Amedeo, vt ea tueretur aduerſus vim & impetū Ducis Mediolani,qui cætera omnia iam occupauerat, cùm ei reſiſtere Marchio nec viribus ſuis, nec Venetorum, quibuſcum belli ſocietatem inierat,poſſet. Itemq; ob alia, quamplurima benemerita, quibus d.Io. Iacobus Marchio ſe d.Duci Amedeo obſtrictum eſſe fatebatur. Denique adeſt renunciatio expreſſa & iurata exceptioni, & allegationi vis & metus, præter vulgarem iuris præſumptionem,quæ illa eſt, vt nihil vi & metu contra ius factum videri debeat: maximè inter Principes & ſanguinis & neceſſitudinis vinculo tanto coniūctos,quāto illi erāt.Et quamuis ex his omnibus non inferatur concludenter,Nullam vim,nullumque metum interueniſſe,quominus admitti poſſit probatio in cōtrarium:hoc tamen contendimus talia eſſe hęc,vt ad ea labefactanda manifeſtiſſimas violentiæ probationes adferri oporteat,

Ex renūciatione facta allegationi metus, & violentiæ.

Iuris præſumptio eſt nihil vi,aut metu factum eſſe, præſertim inter Principes tam coniunctos.

Contra præſūptionem iuris, probationes afferri poſsūt;ſed quæ ſint maniſeſtiſſimæ.

teat, vt ſcribit Iurec. in ſpecie *l. vlt. D. quod met. cauſ.* Sed illud tamen prius eſſet, vt aduerſus eam donationem petita eſſet à Io. Iacobo, & à Ioanne eius filio, qui ipſe donationi quoque conſenſit, ac ſubſcripſit, reſtitutio in integrum, ex illa parte edicti, quæ eſt, *de eo quod met. cauſſ.* Quæ tamen cùm neque ab illis ipſis, qui contraxerãt, petita ſit, neque ab eorum ſucceſſoribus in Marchionatu per tot interualla temporum, nec in hunc vſque diem; planè conſequens eſt, vt non ſint audiendi, qui hodie vim hanc & metum obiiciũt. Præſertim cùm à die donationis ſuperuixerit Io. Iacobus per decem annos, Ioannes verò filius per triginta: Intra quod tempus & conqueri, & reſtitutionem in integrum petere facilè potuiſſent, *arg. l. 1. §. vlt. D. de S.C. Silan. l. in ipſius. ſ. C. famil. erciſc.* Melior text. *in l. ea quæ à patre. 7.* ibi, [*Præſertim cùm nec patrem tuum in rebus humanis agentem affirmes cõqueſtum fuiſſe ſuper huiuſmodi contractu.*] *C. de reſtit. milit.* Item in illis verbis, [*non decet:*] quæ lex maximè procedit in militibus, vt probant verba illa, [*pro diſciplina militari:*] multo magis in Principibus, qui diſciplinæ militaris gloriam maximè profitentur. Iunge *l. 2. C. de his, quib. vt indign. l. Procula. 26.* ibi, [*& ex diuerſo allegaretur, nunquam id à fratre quandiu vixit, deſideratum, cùm variis ex cauſis ſæpe in rationem fratris ratio Proculæ ſoluiſſet.*] *D. de probat.* Eaque non modò longi, ſed & longiſſimi temporis taciturnitas habenda eſt pro tacita conuentione de non petenda in integrum reſtitutione, etiamſi peti ea potuiſſet, *l. cùm poſt. 69. in princip. D. de iur. dot. l. vir vſuras. 54. D. de donat. int. vir. & vxor.* Neque heredi permittendum eſt, vt conqueratur de iniuria facta defuncto, de qua conqueri defunctus ipſe cùm poſſet, noluit, *l. vlt.*

Nulla vnquam petita fuit reſtitutio in integrũ, quæ peti debuerat ex edicto, *quod met. cauſ.*

De his quæ pater geſſit, nec vnquam conqueſtus eſt, filium conqueri, præſertim militem, non decet.

Longiſſimi tẽporis taciturnitas habenda eſt pro tacita conuentione, de non petẽda in integrum reſtitutione.

Nefas eſt heredem retractare donationes, quas is qui donauerat, in diẽ mortis ſuæ nõ retractauit.

C.de reuoc.donat. Et melius *in l.1.eod.tit.* in poſtremis illis verbis: [*Neque enim fas eſt vllo modo inquietari donationes, quas is qui donauerat, in diem vitæ ſuæ non retractauit.*] *& in l.his ſolis.7.eod.tit. & in c.fin.de donat.l.cùm hic ſtatus.32. §.ait oratio, D. de donat. int. vir. & vxor.* in illis verbis: [*Fas eſſe eum quidem qui donauit pœnitere; heredem verò eripere forſitan aduerſus volũtatem ſupremam eius, qui donauit, durum & auarum eſſe,*] *l.omnimodo.30. C. de inoff. teſtam.*

Reſponſio *ad l. quod autem. 9. D. quod met. cauſ.*

Nec ad rem pertinet quod ſcriptum eſt, *in l.quod autem. 19.D. quod met. cauſ.* Actionem quam Proconſul pollicetur & heredi,& aduerſus heredẽ violenti, de eo quod ad heredem peruenit, eſſe perpetuã. Debet enim id intelligi, ſi nihil ſit propter quod videri debeat ille ipſe, qui vim paſſus dicitur, ab eo agendi iure quod habuit recedere voluiſſe: cùm iis, qui actiones ſuas etiam tacitè remittunt, nullus ſit dandus regreſſus, *l.quæritur.14.§.ſi venditor, D.de ædilit. edict.* & conſenſus quilibet poſterior, etiam tacitus, purget præcedentem metum, *l. ſi per vim.4.iunct.l.2.C.quod met.cauſ.* Sed & conſtat perpetuas actiones finiri hodie ſpatio longiſſimi temporis, *ex l.ſicut.3.C.de præſcr.30.vel 40.annor.* Ergo multo minùs poſt centum annos hæc reſtitutio competet heredibus eorum, qui vim paſſi dicuntur, nec tamen de ea vnquam conqueſti ſunt.

Cõſenſus quilibet poſterior, etiam tacitus, purgat metum præcedentem.

Poſt centum annos reſtitutio in integrũ non poteſt cõpetere heredibus illius, qui nunquam cõqueſtus eſt

Donatio, de qua quærimus, facta eſt in cõſequentiam & executionẽ pactorum Tononi initorum.

PRÆTEREA, cùm donatio, de qua quærimus, facta ſit in conſequentiam, & executionem pactorum Tononi initorum; ſicut & inueſtitura quæ donationem eodem die ſecuta eſt, dici non poteſt factam eam fuiſſe per vim & metum, niſi & pacta illa Tononi facta per vim quoque, ac metum extorta eſſe dicantur, & probentur. Ergo de pactis illis, non autem de donatione,

Digitized by Google

ne, quærendum eſt, an per vim fuerint extorta, nécne? Quicquid enim fit in conſequentiam & executionem contractus liciti, non poteſt non eſſe licitum,& præcedentis contractus naturam ſequi, cùm eo ipſo tempore factum videatur, quo prior contractus factus eſt, *l.1. D. qui potior.in pignor.hab.* Notat.in *Auth. ſed iam neceſſe, C. de donat. ant. nupt.* Quòd ſi ad obtinendam executionem prioris contractus liciti, aliquid ab Amedeo Duce etiam per vim, & metum factum fuiſſet, nihil tamen ea res ad edictum Prætoris pertineret: quia ſicut ex parte illius, qui vim ſe paſſum dicit, iuſtus debet eſſe metus, & talis qui cadat in conſtantem virum, ob atrocitatem facti, *l. 5.& 6.D.quod met.cauſ.l.metum.9.C. eod.* adeò vt nec ſufficiat metus infamiæ, nec alicuius quoque vexationis timor, *l.nec timorem.7.D.eod.*(quanto minus timor amiſſionis bonorum?) Ita ex parte illius, qui vim feciſſe, aut metum intuliſſe dicitur, iniuſtum eſſe metum oportet,& improbum,ac malo,& improbo more geſtum,*l.non intereſt.5.l.ſi donationis.7.C. eod.* Nihil autem improbè facit,qui ius ſuũ exequitur,cùm dici ſoleat, Iuris executionem non habere iniuriam, *l. iniuriarum.13.§.1. D. de iniur.* Ideoque nec irritum habendum eſt, etiam quod in carcere geſtum fuit, niſi carcer fuerit iniuſtus, *l. qui in carcerem.22.* vbi Bart. & omnes notant, *D.quod met.cauſ.* ſibique ipſi potiùs vim & metum intuliſſe dicendus eſt is, qui maluit in carcerem coniici, quàm id facere quod debuit. Quemadmodum Paulus de ea muliere ſcribit, quæ contra patronum ſuum ingrata facta, ſciens ſe ingratam,cùm de ſtatu ſuo periclitaretur, aliquid patrono dederit, vel promiſerit,ne in ſeruitutem redigatur, *in l. ſi mulier. 21.*

Non poteſt nõ eſſe licitũ quicquid fit in conſequentiam, & executionem contractus liciti.

Ex parte illius, qui metum patitur, debet iuſtus eſſe metus, & qui cadat in conſtantem virum.

Metum, qui illatus eſſe dicitur, oportet eſſe iniuſtum, & improbum, vt faciat locũ reſtitutioni in integrum.

Etiam quod in carcere geſtum eſt,tenet, dummodò carcer non ſit iniuſtus.

Applicatio *l.ſi mulier. 21. in*

princip. D. quod met. cauſ.

Ingratitudo Io. Iacobi Marchionis erga Ducem Amedeum.

Omnium maxima ingratitudo eſt, pacta non ſeruare, & fidem ei fallere, à quo beneficium acceperis.

Dolus inducitur ex eo ſolo, quod ſi faciam vt des, poſtquã feci, ceſſas dare.

in princip. eod. tit. vbi ait, in huius mulieris perſona ceſſare edictum, quia hunc ſibi metum ipſa infert. Qui textus mirum eſt, quàm ſit ad propoſitum noſtrum accommodatus. Nam & hîc Io. Iacobus Marchio Montisferrati, quem tot officiis & beneficiis Dux Amedeus ſibi obſtrinxerat, in eo præſertim, quòd tantis & laboribus, & ſumptibus ſtatum Marchionatus periclitantem à Ducis Mediolanenſis violentia & armis defenderat: non parum ingratus erat, qui pacta, quæ belli tempore ſe poſt pacem initam executurum promiſerat, obtenta pace exequi recuſabat. Quænam enim maior ingratitudo eſſe poteſt, quàm pacta non ſeruare, quæ gratitudinis cauſa ſeruaturum te promiſeris? inquit Bald. *ad d. l. vlt. per ill. text. C. de reuoc. donat.* & ſine quibus beneficium pacis non fuiſſes habiturus? Aut quid perfidius, quàm belli tempore, vt pacem obtineas, nihil non promittere: pace autem obtenta, ei illudere, per quem ſis pacem conſecutus, & nihil eorum, quæ bello durante promiſeris, præſtare velle? *l. naturalis. ſ. §. quòd ſi faciam, D. de præſcr. verb.* vbi dicitur: [*Si faciam vt des, & poſtquàm feci ceſſas dare, nullam quidem ciuilem actionem competere, ſed de dolo dari debere.*] Quæ tamen nunquam datur, niſi cùm dolus malus interuenit. Erat ergo Io. Iacobus ingratiſſimus erga Amedeum, cuius beneficio obtenta pace, ac recuperatis omnibus, quæ bello iuſtiſſimo Dux Mediolanenſis ex Marchionatu Montisferrati occupauerat, fidem tamen conuentionum inter eos initarum implere recuſabat. Nec tantùm erat ingratiſſimus, ſed etiam, quod neceſſariò erat conſequens, ſciebat

Digitized by Google

bat ſe ingratum: (neque enim quiſquam ignorans fit ingratus, licèt, vt Ariſtoteles dicebat, omne peccatum ignorantiam aliquam habeat, in actu ſcilicet practicè practico, vt Philoſophi loquuntur:) neque poterat vllo probabili prætextu facti proprij ignorantiam prætenderè, *l. quamquam. 7. D. ad S. C. Velleian.* Cùm ergo videret in eo rem eſſe, vt de ſtatu non ſuæ quidem perſonæ, ſed ſui Marchionatus periclitaretur iterum; quippe qui nec ignorabat ſe Duci Sabaudiæ longè potentiori parem eſſe non poſſe, *l. 3. in princip. D. de alien. iud. mut. cauſ. fact.* nec nihil non facturum Ducem Sabaudiæ, vt tantam perfidiam armis vindicaret, ſi promiſſa omnia non implerentur; quídni potuit eo metu iuſtiſſimo quidē ex parte Ducis Sabaudiæ, ſed iniuſtiſſimo ex parte ipſius Marchionis, ad id adigi, vt faceret coactus, quod ſponte & vltrò facere debuerat; id eſt, vt promiſſa impleret? Felix neceſſitas, inquiebat ille, quæ cogit nos ad meliora; An non autem melius fuit fidem ſeruare, etiam cum aliqua patrimonij iactura, quàm fallere & frangere? *l. 1. D. de pact. l. 1. D. de conſtit. pecun. l. rem alienam. 41. in fin. D. de pignor. act.* in illis verbis: [*Sed ſi conueniſſet de pignore, vt ex mendacio ſuo arguatur, improbè reſiſtit, quo minùs vtilis actio moueatur.*] An non allegaret Io. Iacobus propriam turpitudinem, ſi diceret, pœnitere ſe, quod Marchionatus ſui iacturam aliquam facere, quàm fidem ſeruare maluiſſet? *l. ſi patre cogente. 22.* ibi, [*quia hoc maluiſſet.*] *D. de rit. nupt.* Non enim pecuniario incommodo vllo æſtimari poteſt cōſeruata ſalus ſiue corporis, ſiue exiſtimationis, *l. pen. §. 1. iunct. l. quæ liberti. 8. l. hoc iure. 19. §. 1. l. Aquilius Regulus. 27. D. de donat. l. cùm pater. 77. §. cùm exiſtimaret, de leg. 2.* ibi, [*Quas*

Nemo ignorans fit ingratus, nec factum propriū ignorare quiſquam poteſt.

Quibus rationibus moueri potuerit & debuerit Io. Iacobus Marchio, vt donationē, de qua quærimus, conferret in Amedeum Ducem Sabaudiæ.

Melius eſt fidē ſeruare, etiam cum grauiſſima patrimonij iactura, quàm fidem fallere, vt ex perfidia tua lucrum conſequaris.

Nullo pecuniario commodo æſtimari poteſt conſeruata ſalus ſiue corporis, ſiue exiſtimationis.

[*Quas damni cauſa intercidere durum videbatur.*] *l. iſti quidem.8.§. quod ſi dederis,D. quod met. cauſ.* Ceſſare igitur debet hoc caſu edictum, *quod metus cauſa:* ac multo magis, quàm in ſpecie *d.l.ſi mulier.* quia metus ſeruitutis iuſtiſſima cauſa eſt reſtitutionis, *l. ego puto.4. eod. tit.* ſed metus amiſſionis bonorum iuſta cauſa eſſe nũquam poteſt.

Metus amiſſionis bonorũ non poteſt iuſta eſſe cauſa reſtitutionis in integrum,ex capite metus.

Nihil timere potuit Io.Iacobus Marchio, nec eius filius Ioannes ab Amedeo Duce Sabaudiæ.

AT in propoſito caſu nihil tale eſt, quia neque Io. Iacobus Marchio, neque Ioannes eius filius quicquam timere potuerunt ab Amedeo Duce Sabaudiæ, quod ad cruciatum corporis pertineret, aut mortem minaretur,aut verbera, vel, vt vno verbo dicam cum Vlp. *in l. 5. eod. tit.* [*Quod eſſet maioris malitatis.*] Quid enim vnquam vel dux Amedeus, vel Ludouicus eius filius fecit, quod eiuſmodi metum inducere potuerit? Admiſſo etiam eo,quod aduerſarij affirmant,& nos negamus, fuiſſe Ioannem detentum Taurini tanquam in carcere? Nam præter id, quod de eo non conſtat, & quamuis conſtaret,iuſtus carcer fuiſſet, vt diximus ex notat is per Bart.& alios, *in d. l. qui in carcerem.* illud tamen ſemper verum eſſet,nihil à Ioanne Iacobo factum fuiſſe, nec à Ioanne ipſius filio ob cauſam carceris; ſed tantùm in executionem pactorum Tononẽſium, quorum tempore nec carcer vllus erat, nec iuſtus vllus, aut probabilis metus, ſiue iuſti, ſiue iniuſti carceris. Nec enim Paulus *in d.l. qui in carcerem.* ſic loquitur, vt dicat nullius momenti eſſe quicquid factum eſt cum eo, qui detruſus fuerat in carcerem, vt ei aliquid extorqueretur: ſed addidit,[*ob hanc cauſam:*] vt intelligeremus id tantùm nullius momenti eſſe, quod per iniuſti carceris metum extortum eſt. At in propoſito non fuit facta donatio

Nec ſi fuiſſet Ioannes retentus Taurini, tãquam in carcere.

Tempore pactorum Tononenſium, nec carcer vllus erat, nec metus vllus ſiue iuſti, ſiue iniuſti carceris.

Nõ tam inſpiciendũ eſt quid

Digitized by Google

donatio ob illam cauſam, quòd detruſus fuerat Ioannes in carcerem, ſed ob id potiùs, quòd iam inde ab anno *1332.* conuenerat Tononi, vt ea donatio fieret. Quod ſi iniuſtè faciebat Io. Iacobus & perfidè, qui placitis obtemperare detrectabat; non fecit improbè, qui eum ad placita implenda coegit: argumento eius quod ſcribit Vlpianus *in l. 1. in fin. D. ne quis eum qui in ius vocat. vi exim.* in illis verbis: [*Et ſanè ſi deliquit qui vocat, non deliquit qui exemit.*] Nam & Magiſtratus idem facit, vt inuitos cogat pacta ſeruare, & actionem, iudiciumque dictet in inuitos, *l. inter ſtipulantem. 83. §. 1. de verb. oblig.* Nec enim comparatæ ſunt actiones, niſi in perfidos, vt ſcribit Theophilus *initio tit. de action.* quos ex proprio pacto naturaliter obligatos iure gentium dare oporteret, non Iudicis, aut Magiſtratus interuentum expectare, *l. cùm amplius. 84. §. is natura debet, de reg. iur.* Cumque nec Io. Iacobus Marchio, nec Ioannes eius filius vnquam negaſſent velle ſe præſtare, quod Tononi promiſiſſent; ſed tantùm differrent executionem & implementum in tempus longius, ob hoc ipſum ne recuſare viderentur more debitorum & reorum, quos ideo Græci φεύγοντας rectè vocant, quid prohibuiſſet retineri Ioannem non in carcere, ſed in aula Ludouici, quouſque effectu ipſo præſtitiſſet, quod & ſe cum patre facturum ſolemniter iam ante triennium promiſerat, & in dies non inuitus, aut coactus, ſed vltrò facere ſe velle profitebatur? An poteſt videri aliquid ab inuito extorſiſſe, qui nihil niſi pactorum executionem accepit, & ab eo quidem, qui nunquam negauerat ſe id facturum? Edicto autem ita demùm locum eſſe certum eſt, ſi quis per vim, aut metum coactus ſit

In carcere geſtum ſit, quam ex qua cauſa.

Actiones non ſunt comparatæ iure ciuili, niſi in perfidos, & violatores iuris gentium.

Non poteſt videri coactus, qui tandē fecit quod facturum ſe promiſerat, & facere ſe velle profitebatur.

Nihil per metum extorſiſſe videri poteſt is, qui pactorum executionē accepit ab eo, qui nec negauerat vnquam, nec recuſauerat ſe id facturum.

id facere, quod facere noluiſſet, ac quod alioqui non feciſſet. Quid verò fere intererat an à Marchione Mõtisferrati, & eius filio iam facta eſſet donatio, an promiſſio tantùm de donando: cùm hodie ex Iuſtiniani conſtitutione, *in l. ſi quis argentum. 31. ∬. vlt. C. de donat.* pactum de donando ſit donatio, & ex nuda pollicitatione donandi poſſit quis præcisè cogi ad tradendum?

Hodie nihil intereſt inter donationem, & promiſſionem de donando.

Pacta Taurini habita nõ poſſunt eſſe irrita, validis manentibus illis, quæ Tononi geſta fuerant.

CVM igitur referenda ſint omnia ad pacta Tononi habita, & ad tempus illud, in quo nullus carceris, aut alterius impreſſionis metus ſuberat; nulla certè ratio eſt, vt quæ Taurini geſta ſunt, irrita haberi debeant, manentibus validis iis quæ Tononi geſta erant. Præſertim cùm ad Io. Iacobum Marchionem præcipuè totum id negotium pertineret, qui nec in carcere, nec alibi detentus Taurini proponitur, vbi facta fuit donatio. Et quamuis replicent aduerſarij, non minùs terreri patrem in perſona filij, quàm in ſua propria, *ex d.l. iſti quidem. in fin.* id tamen procederet, ſi poſſet dici, fuiſſe Ioanni filio illatum metum mortis, aut cruciatuum corporis, aut quid aliud ſimile quod iſtis æquiparari poſſet, vt in ſpecie *d.l. iſti quidem. ∬. vlt.* Sed nihil hîc tale fuit. Nullum ergo metum Io. Iacobo illatum fuiſſe dici poteſt, qui tamen ipſe donationem fecit; non Ioannes eius filius, licèt hic quoque donationi ſubſcripſerit, tanquam præſumptus heres futurus, vt *in l. tale pactum. 40. ∬. vlt. de pact.* Eius enim erat donare qui dominium habebat, id eſt, patris non filij; etiamſi de re peculiari actum fuiſſet: aut ſaltem patris voluntas potiſſimùm intercedere debuiſſet, *l. patri. 27. D. de minor.*

Quãdo locum habeat quod dici ſolet, Non minùs terreri patrem in perſona filij, quàm in ſua propria.

Io. Iacobus pater fuit ille qui donauit, nõ Ioannes eius filius, qui in carcere Taurinenſi detentus fuiſſe dicitur.

Patris eſt donare, non filij, etiam cùm de re peculiari agitur.

Digitized by Google

minor. l. filiusfamiliàs. 7. D. de donat. l. tam is. 25. ſ. filiusfamiliàs, D. de mort. cauſ. donat.

QVOD autem in pactis Tononi habitis nulla vis interuenerit, nullúſque metus, præter id quod ex ſola iuris præſumptione credendum ita eſt, maximè verò in Principe quolibet, ſed præcipuè in tam pio ac religioſo Duce, quàm pius & religioſus fuit Dux Amedeus: ex illo etiam manifeſtè apparet, quod Io. Iacobus Marchio, vnà cum Ioanne filio, poſt acceptatas pacis condiciones, quas Dux Amedeus, ſi Beneuenuto credimus, in ipſo actu belli indicendi detulerat, vltrò Tononum petiit, non promiſſis vllis Amedei inuitatus, aut allectus, ſed ſola ſpe, atque opinione rerum ſuarum benè cum amiciſſimo & adfinitate coniunctiſſimo Principe gerendarum; qui ſi captata inde occaſione aliquid per vim, aut metum moliri voluiſſet, quídni obſecro ex eo tempore patrem, filiumque retinuiſſet, quouſque non partem Marchionatus cum onere faciendæ inueſtituræ; ſed totum Marchionatum purè ac ſimpliciter non modò promiſiſſet donare, ſed etiam donaſſet, ac tradidiſſet? An non enim vtrumque perinde fuiſſet facile, ac obuium ei, qui de re aliqua iniuſtè & illicitè extorquenda cogitaſſet? Eum namque, qui verecundiæ ac honeſtatis fines ſemel tranſiliiſſet, vt dicebat Cicero, benè ac nauiter impudentem eſſe oportuiſſet: nec ſolet improbitas, præſertim ſi quando inuadat ſupremum Principem, vllam habere moderationem. Et tamen quid obſecro pactis illis conuentum fuit, quod non multo vtilius fuerit Marchioni Montisferrati; quàm Duci Sabaudiæ? Nimirum, inquies, donabat Marchio Duci Sabaudię maiorem partem Mar-

Oſtéditur nullam vim, nullúmq; metum in pactis Tononi habitis inter Ducem Amedeum, & Ioannem Iacobum Marchionem interuenisse.

Ioan. Iacobus Marchio vnà cum Ioanne filio Tononum vltrò petiit, ſola ſpe rerũ ſuarum benè cum Amedeo Duce gerendarum.

Poterat Dux Amedeus Ioan. Iacobũ, & eius filium Ioannẽ Tononi retinere, & ad omnia quę voluiſſet præſtãda adigere, ſi quid per vim aduerſus eos moliri cogitaſſet.

Pacta Tononenſia fuerunt vtiliora Marchioni Mõtisferrati, quàm Duci Sabaudię.

Digitized by Google

chionatus: Dux verò Marchioni planè nihil. Itáne verò? Imò donabat & remittebat Dux Sabaudiæ, quicquid in tuitione & pro conſeruatione reliqui totius Marchionatus nondum à Mediolanenſi Duce occupati expenderat, ad ſummam vſque trecentorum millium florenorum auri, ad centum & octuaginta millia ducatorum aſcendentem. Nilne præterea? Illud etiam, quod ſe obligabat ad totius Marchionatus tuitionem & defenſionem aduerſus quoſcunque, ſolo Imperatore excepto: nec tantùm pro bonis infeudatis, ſed etiam pro reliquo toto Marchionatu, de quo conuenerat, vt eſſet in adhærentia, & confœderatione perpetua cum ſtatu Ducis Sabaudiæ. Quid amplius? Quod acceptam ex donatione partem Marchionatus promittebat ſe infeudaturum Io. filio Io. Iacobi, pro eo eiúſque aſcendentibus, deſcendentibus, & agnatis Marchionibus Montisferrati. Quid denique? Facturum ſe & curaturum, vt cætera oppida, quæ occupauerat Dux Mediolanenſis, reſtitueret quàm primùm. Itemque Dux ipſe Sabaudiæ, vbi peracta eſſent cætera, reſtitueret illa etiam omnia quæ fidei eius & cuſtodiæ fuerant commiſſa belli tempore, ne à Duce Mediolani occuparentur. Quid verò iſtorum omnium præſtitit Dux Sabaudiæ? Prorſus omnia. Non enim ſolùm reſtituit quicquid acceperat in cuſtodiam, abſque vlla refuſione expenſarum, quas in eam cauſam ab eo fieri neceſſe fuerat: verùm etiàm fecit, vt omnia quæ occupauerat Dux Mediolani, needum reſtituerat, reſtituerentur. Et præterea, eo ipſo die quo facta donatio eſt, infeudauit totum id quod fuerat donatum, exceptis tantùm certis locis & caſtris, quæ ſibi

Quænam, & quãta Dux Sabaudiæ contulerit in Marchionem Mõtisferrati, ad promerendam donationem, de qua quærimus.

Quàm exactè fidem in omnibus ſeruauerit Dux Sabaudiæ.

Dux Sabaudiæ in bonis ſibi donatis, & à ſe poſtea infeudatis, nihil niſi

bi de conſenſu Marchionis, Io. eius filius reſeruauit; atque ita in bonis infeudatis nihil ſibi iuris retinuit, niſi ius dominij directi & ſuperioritatis, relicto vniuerſo commodo & emolumento Marchionatus, Ioanni filio Io.Iacobi, iure vtilis dominij. Quo nomine omnia commoda dominij continentur, vt proinde nihil niſi nudum nomen domini remanſerit penes Amedeum: cætera omnia in filium Marchionis tranſlata ſunt, quæ antea pater habuerat: tanti ſcilicet æſtimauit Marchio ſuperioritate illa & dominio carere, vt Marchionatu toto pacificè frueretur, & quidquid inter Padum & Tanagrum conſiſtebat non tantum pacificè, ſed etiam cū ſuperioritate retineret, ſibique aduerſus expertam toties Ducum Mediolanenſium potentiam, ſecuritatem compararet. Nec infeliciter ea res Marchioni ſucceſſit, cùm ab eo tempore neque Dux Mediolani, neque alius quiſquam Marchionatum illum inuaſerit. Quod cùm antea longè aliter eueniſſet, non alia de cauſa ſic eueniſſe exiſtimandum eſt, quàm quòd ab eo tempore id egerint Duces Sabaudiæ, ne vel à ſe, qui omnium maximè ac cōmodiſſimè id facere poterant, vel ab alio vllo Marchiones impeterentur. Quis ergo ferat vt poſt tot promiſſa & præſtita per Ducem Amedeum, eiuſq; ſucceſſorem Ludouicum, & alios ipſorum in Ducatu ſucceſſores diligētiſſimè obſeruata Marchionibus, obiiciatur hodie, nihil Marchiones illos feciſſe, niſi per vim, & metum, vt quicquid ab iis in fauorem Ducis Sabaudiæ factum eſt, pro infecto & irrito haberi oporteat? Quænam obſecro noua hæc eſt formula reſtitutionis in integrum claudicantis, nec niſi ex vna tantùm parte omnia in integrum reſtituentis? Quídni ſaltem

nudum nomen domini directi retinuit, & ius ſuperioritatis.

Prudens conſilium Marchionis in toto illo tractatu habito cum Duce Sabaudiæ.

Habuerunt Marchiones Montisferrati, ex beneficio Ducum Sabaudiæ, vt ab eo tēpore neque à Ducib. Mediolanenſibus, neque ab alio vllo ſint inquietati.

Non debet reſtitutio in integrum claudicare, ſed omnia ex vtraq; parte

Digitized by Google

in priſtinũ ſtatum reponere.

offerunt aduerſarij eam condicionem, vt ex vtraque parte omnia in priſtinum ſtatum reponantur: ex natura ſcilicet cuiuſlibet in integrum reſtitutionis, *l. quod ſi minor. 24. §. reſtitutio, D. de minor. l. vnica, C. de reput. quæ fiunt in iudic. in integr. reſtit.* Reddat igitur neceſſe eſt oppida, ſaltem illa omnia, quæ eo tempore Dux Amedeus tenebat, & quorum retinendorum ius ille ſe habere dicebat, & habebat pro ſumptibus, quos in eorum conſeruationem feciſſet. Tum verò diſputare licebit, an pro iis ſumptibus retentionis ius haberet Dux Sabaudiæ, necne. Sed quid reddent, aut præſtabunt Marchiones pro ea diligentia, quæ à Duce Amedeo, & filio eius Ludouico præſtita eſt, vt neque Io. Iacobus pater, neque Ioannes eius filius quandiu vixerunt, id eſt, per triginta annos, illam in Marchionatu fruendo controuerſiam & moleſtiam paſſi ſint, ſiue à Duce Mediolani, ſiue ab Imperatore, qui per tot annos habuerat vtrumque in hoſtium numero? Quid non enim probabile eſt moliturum & perfecturum fuiſſe Imperatorẽ potentiſſimum, aduerſus tam debilem Marchionem, ipſius etiam Ducis armis & auſpiciis, pro ea, quam ſacro Imperio debebat, obſeruantia, niſi Ducis fauor & interceſſio efficax obſtitiſſet? Igitur vel ex hoc ſolo intelligimus, negotiũ hoc de quo quæritur, non admittere in integrum reſtitutionem, propter mutatum ſtatum rerum: Et verè hac in ſpecie vſurpari poſſe quod ait Vlp. *in l. ſi ex cauſa. 9. §. Papinianus, D. de minor.* [*Rem ipſam nec capere reſtitutionem, cùm ſtatum mutat.*] Et quemadmodum aduerſus dationem libertatis reſtitutionem dare minori, quæ omnium fauorabiliſſima eſt, omnino impoſſibile eſt, vt ſequitur *in §. vlt. eiuſd. legis*: nempe quia libertas,

Nullã in Marchionatu controuerſiam aut Io. Iacobus, aut Ioannes eius filius paſſi ſunt, quandiu vixerunt, à tempore pactorũ Tononenſium, & Taurinenſium.

Non capit reſtitutionem ea res, cuius ſtatus mutatus eſt.

bertas, quæ ſemel competiit, reuocari nunquam poteſt, *tot.tit.* [*ſi aduerſ.libert.* § *ſi is qui, in fin.Inſt.de eo cui libert. cauſ.bon.addic.* Ita & impoſſibile eſt reſtitui Marchiones aduerſus donationem illam à Io. Iacobo factam, quia nec fieri poteſt, vt in eum ſtatum reponatur Marchionatus, in quo erat donationis tempore: id eſt, vt certum eſſet periculum inuaſionis ab Imperatore, aut à Duce Mediolani, aut ab ipſo Sabaudiæ Duce faciendæ, ſi non aduerſus illud periculum eius donationis remedio prouiſum fuiſſet.

Cur impoſſibile ſit dari in integrum reſtitutionem contra libertatẽ.

Nõ poteſt Marchionatus reponi in eũ ſtatũ, in quo erat tempore donationis.

IDQVE tanto magis probandum eſt, quod per ipſum Io. Iacobum & Ioannem eius filium factum eſt, ne poſſint omnia ex vtraque parte in priſtinum ſtatum reſtitui, propter dilatam ab iis, eorúmque ſucceſſoribus per tot annos iſtius violentiæ & metus allegationem: quam ſi ſtatim, aut poſt aliquod breuius tempus obiicere voluiſſent, potuiſſet fortaſſe Dux Sabaudiæ condicionem delatam accipere, ſummo Marchionatus malo, vt omnibus hinc inde repoſitis in priſtinum ſtatum à pactis Tononenſibus, & Taurinenſibus recederetur. Porrò quod ipſis Io. Iacobo & Ioanni eius filio, qui contraxerunt, obſtare poſſet, quidni ex iuris regula obſtabit etiam ipſorum ſucceſſoribus? *l. quod ipſis. 143. de reg.iur.* Imò verò longè magis ſucceſſoribus nocere hæc obiectio debet, qui vltrò ſe liti offerunt, vt allegẽt violentiam, quam ij qui contraxerunt nunquam allegarunt: ne quidem per proteſtationem aliquam clandeſtinam, aut anteriorem donatione, aut poſteriorem; quę tamen interponi alioquin debuerat, *arg. l. ſi filiusfamiliâs. 16. D. de S.C. Maced.* in poſtremis illis verbis: [*Debet pater ſi actum filij ſui improbat, continuò teſtationem interpo-*

Factum eſt per Marchiones Montisferrati ne poſſint hodie omnia in priſtinum ſtatũ reſtitui, propter tandiu dilatas metus & violentiæ allegationes.

Quod ipſis qui contraxerunt obſtat, multò magis obſtat ipſorum ſucceſſoribus.

nere

nere contraria voluntatis.] *l.pro herede.20.D.de acquir.hered.* Itaque multo minùs ſuccurrendum eſt eorum ſucceſſoribus, qui ſe vltrò in eas anguſtias coniiciunt, vt iubendi ſint & cogendi facere id, quod tamen facere nullo modo poſſint, *l.ſi fideiuſſor.7.§.ſi neceſſaria, D.qui ſatiſd. cogant.l.2.§.vim fluminis, D.ſi quis caution.* At neque ipſis contrahentibus vnquam ſuccurrendum fuit, cùm de illa vi & metu nunquam conqueſti ſint, & omnia fecerint per quæ coniici & probari poſſit, nũquam eos, aut de petendæ in integrum reſtitutione, aut de hoc iure ad heredes & ſucceſſores ſuos tranſmittendo cogitaſſe: cùm etiam vltrò, & non requiſiti id egerint, vt per omnes eos qui ſucceſſuri ſperabantur, rata haberentur omnia, quę inter Ioannem Iacobum & Amedeum Ducem geſta fuerant: id eſt, per omnes Io.Iacobi filios, Guilliel- mum ſcilicet, Bonifacium, & Theodorum, quorum omnium ratihabitiones expreſſæ in actis allegatæ, & productæ fuerunt. Quid enim tam alienum à voluntate petendæ reſtitutionis in integrum, aut ad heredes tranſmittẽdæ, quàm ſi is qui reſtitutionem petere poſſet, non ſolùm non petat per longum & longiſſimum tempus, quo ſuperuixerit; ſed & futuros heredes ac ſucceſſores ſuos vltrò prouocet ad habenda rata ea omnia, aduerſus quæ potuiſſet ille in integrũ reſtitui? Eſt enim hic vnus ex caſibus, ſi quis alius in toto iure noſtro vllus eſt, in quibus beneficium reſtitutionis, ſi quod ab initio competiiſſet; ex poſtfacto tamen excluditur omnino & amittitur. Nam nec nouum eſt, vt quis abiiciat beneficium reſtitutionis, non ſolùm ſibi competentis; ſed etiam petitæ iam & impetratæ, ſi rationibus ſuis magis conuenire reperiat ea non vti, *l.ſi iudex circumuento.*

Io.Iacobus & eius filius Ioãnes nunquam de huiuſmodi vi, aut metu conqueſti ſunt.

Imò non requiſiti & vltrò curarunt rata haberi per ſuos ſucceſſores omnia, quæ cum Duce Sabaudiæ geſſerant.

Ratihabitiones factæ vltrò à cæteris omnib. filiis Ioannis Iacobi.

Poteſt quis beneficium reſtitutionis in integrum ſibi cõpetentis vltrò abiicere, ſi nolit eo vti.

Digitized by Google

uento.41.D.de minor. Quod ſi qua reſtitutio Guillielmo, Bonifacio, & Theodoro competiiſſet, ea proculdubio ipſorum proprio nomine competiiſſet, non iure hereditario, nec tanquam ſucceſſoribus Io.Iacobi:cùm meliorem alium petendæ reſtitutionis colorem non habuiſſent, quàm quòd vrgente & cogente patre, id feciſſent, cui per verecundiam contradicere auſi non fuiſſent, *ex l.1.§.quæ onerandæ, D.quar.rer.act. non det.l.pen.de furt.* Manſiſſent igitur ſemper in ſuo robore contractus illi omnes, quos pater ipſe feciſſet, quoſque non ſolùm nunquam ipſe improbaſſet; verùm etiam à filiis ſuis & præſumptis ſucceſſoribus omnibus comprobatos eſſe voluiſſet, adeoque comprobari curaſſet. Cùm igitur & Io.Iacobo heredes omnes extiterint, & nemo ex ipſis, aut reſtitutionem in integrum petierit: tametſi proprium factum ignorare non poſſet, aut de vi ſibi, ſuóve patri illata conqueſtus ſit, quis hodie propitiis auribus ſucceſſores ipſorum audiat, poſt cētum annos, idipſum allegantes? *arg.d.l.Procula.26.D.de probat.l.cùm poſt.69.in princip.D.de iur.dot.l.vir vſuras.54.D.de donat.int.vir.& vxor.* Iunge *l.Bæbius.30.D. de pact.dotal.* ibi, [*Non quaſi mulieris ex perſona defunctæ pacti exceptione ſe tuebatur: ſed ipſe erat ille, qui etiã viua muliere, ſi ab eo dos peteretur, &c.*] *l.vlt. C. qui & aduerſ. quos in integ.reſt.non poſt.l. cùm quidam.17.§.Diuus Pius*, ponderando verba illa, [*vt gratior debitori tuo eſſes, petendas non putaſti,*] *D.de vſur.*

Liberi omnes Io. Iacobi heredes ei extiterũt, nec vnquã aut de ſuo, aut de patris facto conqueſti ſunt.

Ex his apparet pacta quæ Tononi fuerunt inita inter Ducem Sabaudiæ, & Marchionem Montisferrati, eorumque maſculos primogenitos, ac ſucceſſores futuros, non ſolùm ex bona fide, non per vim, aut dolum

Pacta inter Ducem Sabaudiæ, & Marchionem, Tononi habita, nõ ſolùm iuſtiſſima fuerunt, ſed

etiã Marchioni vtilia maximè, & honorifica.

facta eſſe:ſed etiam Marchioni fuiſſe & vtilia, & honorifica, qui in eo alioqui erat, vt totius ſui Status & Marchionatus iacturam facere potuiſſet, quem beneficio Ducis Amedei tandem integrum & ſaluum habuit, eumque pacificè ac feliciter in tempus vſque mortis ſuæ retinuit.

Ex confœderationibus, quas habuit Amedeus cum hoſtib. Marchionis, nihil inferri poteſt cõtra pactiones Tononenſes.

PROINDE ocioſum videtur, & inutile, plura dicere de confœderationibus, quibus aduerſarij nitũtur, vt probent fuiſſe Amedeum hoſtem Marchionis, & ſocium belli, quod contra Marchionem à Duce Mediolani paratum primùm, deinde etiam motum eſt. Quicquid enim fuerit de dictis confœderationibus, nihil tamen ex iis inferri poteſt, ex quo ſumi probatio vel præſumptio debeat, quod pacta poſtmodùm inita, vim aliquam habuerint, aut metum: cùm facta ſint eo tempore, quo mutata erat rerum condicio, iamque acceptata per Marchionem pax, quæ ab Amedeo in ipſa belli denunciatione oblata fuerat, vt ex ipſis pactis apparet. Quorum porrò tractandorum gratiâ, quis credat Marchionem, eiúſque filium Ioannem Tononum ituros fuiſſe, ac tam beneuola & familiari collocutione res ſuas tractaturos, ſi eo adhuc tempore bellum inter eos & Ducem Sabaudiæ viguiſſet, needum pax fuiſſet ſubſecuta? Vigebat quidem adhuc bellum inter Marchionem & Ducem Mediolani, ob eamque nimirum cauſam Amedei Ducis auxiliũ implorabatur, vt deſperatis rebus componendis ſe interponeret, atque interim cætera Marchionatus loca, quæ nondum Dux Mediolani occupauerat, in fidem ac cuſtodiam ſuam tuenda, conſeruandaq; reciperet, eidemque Marchioni reſtitueret,

Tempore pactorum Tononenſium nullũ vigebat bellum inter Ducem Sabaudiæ, & Marchionem.

poſtquàm

poſtquàm Marchio ex parte ſua promiſſa omnia ſolemniter peregiſſet. Quid ergo attinet de his quæ bellum præceſſerunt, aut quæ belli tempore geſta fuerunt, tractare, cùm ſecuta pax fuit? Cuius vel maximè proprium illud eſt, vt omnem belli memoriam deleat, & ἀμνηστίαν illam inducat, id eſt, malorum omnium, quæ belli furor inuexerat, perpetuam, quantùm fieri poteſt, obliuionem.

Secuta pace, nihil attinet belli memoriam repetere.

SED & ſi maximè verum eſſet, quod aduerſarij adfirmant, & nos negamus, habuiſſe Ducem Amedeum eo tempore exercitum in Prouincia Pedemõtana, cuius terrore perculſus Io. Iacobus Marchio pacem, & pacis pacta illa cum Sabaudiæ Duce iniiſſet, tantùm abeſt, vt ob eam cauſam minùs valitura fuerint pacta, quaſi per vim & metum extorta, vt potiùs, & tanto magis dicendum ſit ea valuiſſe, tanquam quæ ineundæ paci cauſam dederint, & ſine quib. pax ſecuta non fuiſſet. Fuitq; in hunc vſque diem inauditum, vt poſt initam pacem, ſedatis iam omnibus, conuentiones pacis ob id ſolùm irritas facere quiſquam voluerit, quòd vel à victo factæ eſſent cum potentiore, vel ab eo qui ſe à potentiore præuideret victum iri. Nec enim æquas condiciones pacis aut offerre, aut ſperare debet is, qui ſe aduerſario ſuo longè inferiorem eſſe intelligat: cùm ſit ex iure gentium, vt qui in bello potentiores ſunt, melioribus condicionibus pacem inire velint; nec ea res facit iniquas condiciones pacis, cùm is qui vel victus eſt, vel in eo fuit vt iam iam vinceretur, tanti habuerit pacem comparare, ac eo veluti precio quædam amittere, ne cætera quoque perderet. Alioqui nulla pax tam firma

Pacta, quæ ineundæ paci cauſam dederunt, quamuis alioqui per vim & metum extorta, ſeruanda ſunt.

Cùm potẽtiore neque bellum, neque pacem inire inferior poteſt, niſi iniquis condicionibus.

Digitized by Google

& ſancta eſſet, quæ non hac ratione ſubuerteretur: cùm vix vnquam eueniat, vt inter eos bellum geratur, quorum non ſit alter altero potentior: Nec rurſus, vt qui potentior eſt, nolit ſuæ potentiæ fructum illum ferre, vti, ne abſque aliquo lucro, & commodo ab armis diſcedat. Et æquitas condicionum facit duntaxat, vt ſperari poſſit longior pacis continuatio, quemadmodum à Legato illo reſpōſum aliàs Romanis fuit: Non etiam vt à pacis cōdicionibus ob id ſolùm reſilire quis poſſit, quòd eas minùs æquas, ſibiq́ue damnoſas eſſe exiſtimet. Itaque pacis condiciones omnimodò ſeruandæ ſunt, *l. ſi quid bello.28.* in poſtremis illis verbis: [*Si modò non conuenerit in pace vt captiui redderentur.*] *D. de captiu. & poſtlim.* Siue pacem à pactione dictam quis velit, ſiue pactum à pace, *l.1.§.1.D.de pact.* Facit *l.in bello.12.* in illis verbis: [*De quibus nihil in pactis erat comprehenſum.*] Et paullò poſt: [*Niſi fœdere cautum fuerat ne eſſet iis ius poſtliminij,*] *de capt.& poſtlim.* Nec pacis condiciones quamuis iniquiſſimæ & per vim apertam extortæ, ad edictum Prætoris pertinent, [*De eo quod metus cauſa,*] cùm ex iure gentium, profectæ ſint; ex quo etiam bella fluxerunt, *l.ex hoc iure.5.D.de iuſt.& iur.* Tantoq́ue iuſtiores videri debeant, quanto iuſtius bellum fuit ex parte illius, cui ſunt illæ vtiliores: vt hanc delicti & criminis ſui pœnam ſentiat is, qui bellum iniuſtum gerere voluit. Quamuis non eo minùs iuſtæ & licitæ ſint condiciones pacis, quòd bellum etiam ex parte victoris iniuſtum fuerit: quia poſt factam pacem nihil amplius de bello quærendum eſt; ſed tantùm, quid in pace conuenerit, vt id demùm, & omnimodò ſeruandum ſit, quod conuēnit, ſicuti dicimus de omni eo quod iuratum eſt, *l.non erit.*

Æquitas condicionum pacis, longiorem facere poteſt pacem, nō ſanctiorem.

Pacis condiciones quāuis iniquiſſimæ, ac per vim apertam extortæ, non pertinent ad edictū *quod met.cauſ.*

Poſt factā pacem nihil amplius de bello, aut de belli iuſtitia quæri oportet, ſed tantùm quid in

erit. ſ. §. dato iureiurando, D. de iureiur. Nam neque pax vlla fit etiam inter infideles, quæ non iureiurando confirmetur. Nec de belli iuſtitia quærere attinet, niſi cùm diſputatur, an capta in bello facta fuerint occupantium, ſi vel pax nulla ſecuta, vel in pace nihil de eo dictum ſit: Bart. & poſt eum cæteri, *ad l. hoſtes. D. de captiu. & poſtlim.*

ſancienda pace conuenerit.

In propoſito autem etiamſi bellum aliquod geſſiſſet Dux Amedeus cum Marchione Montisferrati, aut in eam rem exercitum paraſſet, iuſtiſſimum tamen id fuiſſet, tanquam Imperatoris Sigiſmundi iuſſu ſuſceptum, aduerſus hoſtem Imperij, qualis habebatur dictus Marchio, propter confœderationem, quam cum Venetis & Florentinis aduerſus Imperatorem ipſum inierat, , vt conſtat ex pleriſque Sigiſmundi ad Amedeum literis, quibus non modò imperat ei præcisè Imperator, vt arma moueat cum Mediolani Duce in Marchionem, & Marchionatum; ſed etiam comminatur & interminatur ni id faciat, eum ſe in rebellium & hoſtium numero habiturum, & quicquid ille ab Imperio teneret, ablaturum. Nemo autem vnquam dubitauit quin & iuſtum, & quod magis eſt, publicum bellum cenſeri deberet, quod vel ab ipſo Imperatore, vel ex Imperatoris ſaltem authoritate indiceretur: Bart. & alij *in d. l. hoſtes*, quod vtrumque hîc interuênit. Quamuis iam dudum obtinuerit, vt non modò Imperator; ſed etiam qui ſub Imperatore ſunt Principes, bellum poſſint indicere, dummodò Imperij iura habeant, quomodo habere eos neceſſe eſt, qui ſupremi Principes appellantur. Idque à Principibus Italiæ maximè vſurpatum & frequentatum ſemper fuiſſe conſtat, vt &

Etiamſi bellum aliquod geſſiſſet Dux Sabaudiæ cōtra Marchionem Mōtisferrati, iuſtiſſimū tamen id fuiſſet, tanquam ſuſceptū pro Imperatore contra hoſtem Imperij.

Epiſtolæ & cōminationes pleræque Sigiſmundi Imperatoris ad Amedeū Ducem Sabaudiæ ad mouendū bellū in Marchionē & Marchionatum Montisferrati.

Principes Italiæ ſolent bella & mouere, & cōponere pro

arbitrio, etiam inconſulto Imperatore.

bella mouerent pro arbitrio, & pacem etiam inconſulto Imperatore ſtabilirent: vt proinde non ſit dubitandum, quin omnia quę Dux Mediolani ex Marchionatu Montisferrati occupauerat, & quæ niſi Ducis Amedei fauor & gratia obſtitiſſet, occupaturus fuerat, capientis facta iure gentium fuiſſent. Nec minùs Amedei Ducis, ſi is, vt in belli, quemadmodum aduerſarij affirmant, ita & in prædæ ſocietatem veniſſet: aut ſi etiam poſt firmatã cum Mediolani Duce pacem, tam iniurioſè ac perfidè cum eo agere Marchio voluiſſet, vt quæ belli tempore, quod à Mediolani Duce gerebatur, præſtari poſt pacem initam conuenerat, præſtare ille ac adimplere recuſaſſet. Fatentur enim ijdem aduerſarij, quod ipſis rerum experimentis compertum eſt, adeò ſemper fuiſſe Duces Sabaudiæ Marchionibus Montisferrati potentiores, vt non tam ab iis bellum, quàm certiſſimum ſibi excidium timere debuerint. Quo admiſſo, quod nos quoque adfirmamus, quiſnam obſecro aut reſtitutioni in integrum locus eſſe poteſt, aut allegationi violentiæ, ex parte Marchionum Montisferrati; tametſi maximè iniquis condicionibus à Duce Sabaudiæ pacem Marchio redemiſſet? Præſertim ſi ponas, quod aduerſarij iam olim, falsò tamen obiicerunt, ſub idem tempus pactorum Tononi habitorum, habuiſſe Ducem Sabaudiæ in agro Pedemontano exercitum iam ad Marchionatus inuaſionem expeditum, cui reſiſtere nullis machinis, aut viribus, nec aliis quàm pacis artibus Marchio potuiſſet. Quis ergo ei imputet, quod ad Sabaudiæ Ducem adhuc longè agentem, ac Tononi commorantem, miſerit, ex conſilio Euangelij, rogatum ea quæ pacis eſſent, ac non potiùs cur tandiu diſtule

Quæ ex Marchionatu Dux Mediolani per bellum occupauerat, facta erant capientis iure gentium, & facta fuiſſent Ducis Amedei ſi occupaſſet.

Duces Sabaudiæ, vel ex ipſa Mantuanorum confeſſione, ſẽper fuerunt potentiores Marchionibus Mõtisferrati.

Nõ poteſt imputari Ioanni Iacobo Marchioni cur pacem ab Amedeo Duce Sa-

ſtulerit, & Hannibalem ad portas venire expectauerit? Cùm ergo dubitari nequeat, quin iuſtiſſimum futurum eſſet bellum, quod Dux Sabaudiæ aduerſus ingratum & perfidum, totque acceptorum beneficiorum immemorem, pro conſequenda indemnitate mouiſſet: nec de illo rurſum, quin bello moto ſtatim omnia Dux Sabaudiæ occupaturus fuiſſet, ſuaque facturus illa etiam quæ Mediolani Dux paullò ante cœperat iam, & reſtituerat, quis miretur Marchionem ad obtinendum pacem iniquiores etiam condiciones non tam accepiſſe oblatas, quàm vltrò ipſe obtuliſſe, in eamque cauſam vnà cum Ioanne filio Tononum iuiſſe, vt & tanti Principis amicitiam promereretur primùm, deinde promeritam retineret, atque ita Marchionatum quoque ipſum ſibi, ſuiſque conſeruaret, de quo tam euidenter periclitari ſe animaduertebat? Vetus, planéque verum Taciti verbum illud eſt, Iuſtum & honeſtum bellum, etiam inhoneſta pace vtiliter ac feliciter commutari. Neque malè res ſuas geſſiſſe videri poteſt, qui in ſumma rerum omnium deſperatione maluit partem Marchionatus donare, idque non abſolutè, ſed vt eam filius in ſubfeudum acciperet, quàm totius ditionis ſuæ iacturam præſentem facere. Denique de Marchione poſſis verè dicere, quod Martialis de eo qui Lino partem dimidiam petitæ in mutuum quantitatis donare maluerat, quàm totam quantitatem credere:

baudiç rogauerit, & obtinuerit.

Ioan. Iacobus Marchio Montisferrati non tam oblatas ſibi ab Amedeo pacis condiciones accepit, quā vltrò obtulit.

Iuſtum etiam & honeſtū bellum, inhoneſta quoque pace commutatur.

Marchioni Montisferrati donāti partem Marchionatus Duci Sabaudiæ potuit applicari elegans hoc diſtichū Martialis.

Dimidium donare Duci, quàm perdere totum
Cùm mauult, mauult perdere dimidium:

ſcilicet quàm totum. Quibus verſibus indicat Martialis, non ſemper ſtultum eſſe & incautum eum, qui donat,

donat, & donando perdit; ſed ita demùm ſi potuerit meliùs ſibi cauere, vt nihil perderet. Prudenter verò illum facere, qui Caſtoris exemplo, ne totum perdat, parte ſui aliqua etiam precioſiſſima ſe ſpoliat: Et quanto grauiorem vim ſibi fingunt aduerſarij, vt donationem per vim & metum extortam fuiſſe probent, tanto iuſtiores ac tutiores faciunt condiciones pacis, etiamſi forent iniquiſſimæ, cùm aduerſus vim nihil ſine vi fieri poſſit, aut ſine precibus. Sufficitque nobis ad victoriam huius litis, vt & iuſtum & publicum illud bellum futurum fuerit, & Marchioni prorſus exitioſum, vt pacta Tononi habita iure licito facta eſſe concludamus, quando de aliis pacis condicionibus nuſquam apparet; ideoque nec ad Prætoris edictum pertinere, *l. 3. ʃ. 1. D. quod met. cauſ.* vbi dicitur de eo edicto vim atrocem accipiendam eſſe, quæ aduerſus bonos mores fiat, non eam quæ iure licito inferatur, puta, inquit Vlp. [*A magiſtratu populi Romani, ſi eam non per iniuriam, ſed honoris ſui quem ſuſtinet, iure intulerit.*] Quanto igitur minùs ea continebitur, quæ à ſupremo Principe illata ſit, non tantùm honoris ſui tuẽdi gratiâ, ne alioqui tantam ab inferiore Principe paſſus iniuriam, ſi eam diſſimulaſſet, minùs animi quàm virium habuiſſe crederetur: ſed etiam vt Imperatoris iuſſa tam multa, tamque iuſta capeſſeret, cui parere habebat neceſſe: *l. non videntur. 167. ʃ. 1. de regul. iur. l. deprecatio. 5. ad leg. Rhod. de iact. d. l. hoſtes.* vbi Bart. & alij *de captiu. & poſtlim.*

Non omnis qui donat, donando perdit.

Applicatio *l. 3. ʃ. 1. D. quod met. cauſ.*

Quod fit ab inferiore Principe iuſſu Imperatoris, non poteſt non fieri iure licito.

SED tamen, ſi verum amamus, nihil eſt in ſupradictis confœderationibus inter Sabaudiæ & Mediolani Duces

De confœderationibus initis inter Sabau-

Duces initis, ex quo tantum ſibi metum à Sabaudiæ Duce illatum ſuſpicari, aut conqueri Marchio potuerit. Nam quod ad primum fœdus pertinet anni *1427.* nihil in eo de Marchione Montisferrati dictum eſt, qui potiùs ſub generali nomine [Colligatorum,] comprehenſus videri debuit, cùm & affinitate proxima vtriq; coniunctus eſſet, & euētus docuerit, nihil alios eo fœdere in illū moliri voluiſſe: cùm anno ſequente *1328.* inter eoſdem Duces & Marchionem aliud fœdus initum fuerit, non quaſi pace & reconciliatione aliqua cum Marchione facta, ſed potiùs ne dubitari poſſet quin [Colligatorum] numero, de quibus in priore fœdere actum fuerat, contineretur, vt quicquid ex præcedente cauſa fieri potuit, ex ea factum intelligatur: ex not. *in l. prædia. D. de acquir. poſſ. l. 2. C. eod. l. quædam mulier. 77. de rei vindic.*

diæ & Mediolani Duces.

De primo fœdere anni 1427. quòd in eo nihil actum ſit contra Marchionem Montisferrati.

QVOD autem ad ſecundum fœdus ſpectat, quod anno *1431.* die 18. Octobris iuratum fuit inter eoſdem Sabaudiæ & Mediolani Duces, etſi in caput Io. Iacobi Marchionis factum illud fuiſſe non negamus: hoc tamen verè dicimus, ex ipſa fœderis lectione conſtare, nullum adhuc eo tempore motum fuiſſe bellum à Duce Sabaudiæ contra Marchionem; ſed à Duce tantùm Mediolani: Nec vltrò, aut iniuſtè, aut etiam Amedei Ducis ope, vel conſilio, vt aduerſarij criminantur; ſed iuſtiſſimis de cauſis, cùm Marchio ſpretis Sigiſmundi Imperatoris mandatis & imperiis, ruptóque fœdere, quod proximè diximus ab eo contractum fuiſſe cum Sabaudiæ & Mediolani Ducibus, anno *1328.* Venetis adhærere maluiſſet, iam tùm hoſtibus Imperij, & Du-

De ſecundo fœdere anni 1431.

Bellum à Duce Mediolani cōtra Marchionē Montisferrati, iuſtiſſimis de cauſis ſuſceptū, ſed neque ope, neque conſilio Deus Sabaudiæ.

cis Mediolani, adeoq́ue iam pleraque oppida & caſtra illorum, qui Cæſaris & Ducis Mediolanenſium partes tuebantur, aperta vi expugnaſſet. Quo nomine clariſſimum eſt, non minùs iuſtum ab Amedeo bellum inferri ei potuiſſe, cùm Amedeus iiſdem & Cæſaris Imperiis, & vindicandæ perfidiæ rationibus, ad nouum illud fœdus cum Mediolani Duce ineundum vrgeretur. Si enim perfidè Marchio fecerat, qui fidem fregerat, æquiſſimum erat de fide rupta conqueri vtrumque Ducem, & quamuis non apud Prætorem, iure tamen, non minùs quàm armis experiri. Quod ipſum tamen ab Amedeo factum eſt tanta cum moderatione, & durantis adhuc adfinitatis veneratione, ſi aduerſariis credimus, & eorum Hiſtoriographo Beneuenuto, vt non priùs bellum ei minatus ſit, quàm pacis condiciones eidem obtulerit: nec vel has, vel illas, quod obſeruatione dignum eſt, ſed quales ipſe vltrò deferret, ſi modò æquæ viderentur, & eo dignæ Principe, qui vt belli iuſtitia, ſic & in cæteris omnibus Amedeo inferiorem ſe non negaret. Vt taceam non modò Amedeum Ducem potuiſſe eo tempore iuſtum bellum in Marchionem mouere, & caſtra ipſius, locaq́ue omnia, ſi aliud nihil obſtitiſſet, occupare; ſed & alium quemlibet, qui id armis aſſequi ſe poſſe crediidiſſet: cùm notorio, publicoq́ue læſæ Maieſtatis crimine Marchio conſtringeretur, publicéque tam à Cæſare, quàm ab omnibus facto ipſo talis, ac veluti proſcriptus haberetur: Afflict. *in tit. hic finit lex, in princip. num. 7.* & poſt eum Pariſ. *conſ. 1. num. 172. & ſeq. vol. 4.*

Poterat Amedeus Dux Sabaudiæ nō minùs iuſtè bellū inferre Marchioni.

Quanta moderatione & belli & pacis condiciones Dux Sabaudiæ Amedeus Marchioni obtulerit.

Marchio Montisferrati publicè habebatur eo tēpore pro reo læſæ Maieſtatis Cæſareæ.

ATQVE ita eſſe, vt dicimus, id eſt, pacis condiciones illas quæ pactis Tononenſibus continerentur, ab ipſo

ipſo Marchione propoſitas & delatas fuiſſe potiùs, quàm per vim aut metum extortas, præter illa quæ iam diximus, ex eo quoque intelligimus, & apparet maniſeſtiſſimè, quòd nihil fuit Marchioni prius, aut antiquius, quàm vt quæcunque loca & caſtra Marchionatus habebat in ſua poteſtate, nondum per Ducem Mediolanenſium erepta, & occupata, traderet in depoſitum Duci Amedeo, vt hoc veluti remedio, quod vnicum ſupererat, ſe ſuáque victricibus Mediolanenſium armis ſubtraheret: aut ſi nec Amedeum vereri & reuereri Dux Mediolani vellet, Amedeum tamen non ſolùm hoſtem Marchio non haberet, ſed etiam fautorem, & confœderatum, cuius auxilio factus potentior Ducem Mediolani facillimè profligare poſſet. Eamque primam pacis condicionem fuiſſe ex eo apparet, quòd ante pacta Tononenſia ea diſpoſitio facta eſt, vigore literarum dicti Io. Iacobi datarum Tridini, penult. Decembr. *1432.* ſumpto à natiuitate Domini. Et in pactis Tononenſibus expreſſim conuenit de caſtris illis, & locis omnibus Marchioni per Ducem Amedeum reſtituendis, poſtquam Marchio omnia quæ promiſerat impleuiſſet. Reſtitutio autem promiſſa depoſiti apertè probat depoſitum, *l. Publia. 26. ſ. 1. D. depoſ. l. Titia. 34. ſ. codicillis. de leg. 2.* Quis verò deponit res ſuas niſi volens? Aut quis depoſitum ſuſcipit, niſi qui & amicus ſit, & de eo rogatus? Nam & inde eſt quod iure noſtro depoſitarius non tenetur niſi de dolo, non ob id tantùm, quod ſolius depoſitarij gratia depoſitum fiat, *l. ſi vt certo. 5. ſ. nunc videndum, D. commodat.* ſed etiam, quia de ſe ipſo conqueri debeat, qui negligenti amico rem ſuam cuſtodiendam tradit, vt Caius ratiocinatur, *in l. 1.*

Oſtenditur pacis cõdiciones à Marchione Montisferrati oblatas non acceptas fuiſſe.

Quænam fuerit prima condicio pacis inter Ducem Sabaudiæ & Marchionem.

Reſtitutio promiſſa depoſiti probat depoſitum.

Cur depoſitarius nõ teneatur niſi de dolo.

§. is quoque, de oblig. & act. & poſt eum Iuſtin. *in §. is quoque, Inſt. quib.mod.re contra.oblig.* Quamquam ſi [tumultus] ex eo dictus eſt, vt Grammatici volunt, quaſi [timor multus,] non nego depoſitum hoc ex eorum numero fuiſſe, quæ tumultus, aut incendij, aut ruinæ, aut naufragij cauſa facta dicuntur, & quæ Prætor in edicto de depoſitis nota ſpeciali digna putauit: cùm & timore multo perculſum Marchionem tùm fuiſſe negari non poſſit, & incendium quoque & ruinam, ac naufragium denique à tantis hoſtibus, id eſt, ab Imperatore & Mediolani Duce timere debuerit, ſi Amedei erga vtrumque gratia, & potentia non interceſſiſſet. In quo depoſiti genere, ſicuti grauior perfidia eius eſt, qui depoſitum non tam ex electione, quàm ex neceſſitate factum denegat, & digna quæ dupli[illegible] pœna coerceatur, *l.1.§.1.l.de eo.18.D.depoſ.* Ita & ingratitudo longè intolerabilior eius, qui à tanto amico acceptum in ea neceſſitate beneficium nolit, non dicam remunerari, ſed agnoſcere. Etſi nec illud facilè ferre poſſum, vt quod in depoſitis tumultus, incendij, ruinæ, ac naufragij cauſæ factis euenire ſolet, Amedeum Ducem quaſi obuium alium quemlibet Marchio rogauerit, de accipiendo in depoſitum omni eo, quod perdendum, & occupandum ex Marchionatu ſupererat. Eligendus enim erat aliquis, qui ea & apud Cæſarem, & apud Mediolani Ducem polleret gratia, & authoritate, vt non modò pacem; ſed etiam occupatorum omnium reſtitutionem impetrare poſſet, & quæ nondum occupata fuerant conſeruare, ſiue *honoris iure*, vt loquitur *d. l.3.§.1. quod met.cauſ.* ſiue etiam armorum poteſtate: vt ſi Ducem Mediolani honor & tanto Principi, & ſocero debitus

Tumultus ex eo dictus, quaſi timor multus.

Grauior eſt perfidia eius, qui depoſitum ex cauſa tumultus, vel incẽdij, vel ruinæ, vel naufragij factũ denegat.

Grauior ingratitudo eius, qui acceptũ ab amico in tanta neceſſitate beneficium non modò remunerari non vult, ſed nec agnoſcere.

Cur Amedeum Sabaudiæ Ducem elegerit Marchio Montisferrati in depoſitarium caſtrorũ, quæ hoſtis Dux Mediolani nõdum occupauerat.

bitus continere non poſſet; maior tamen Amedei potentia eum à grauioribus damnis Marchioni inferendis prohiberet, impetúmque armorum ipſius etiam inuiti ſiſteret, nec belli incendia latiùs vagari pateretur. Qui autem id præſtare poſſet vnicus erat Amedeus, pro ea qua & apud Imperatorem, & apud generum valebat gratia. Præſtitit verò amiciſſimè, diligentiſſimè, fideliſſimè: cùm ab eo tempore non ſolùm damna nulla Marchioni, aut à Cæſare, aut à Mediolani Duce illata fuerint: ſed etiã reſtituta omnia quæ in illũ vſque diem Dux Mediolani occupauerat, necdum reſtituerat. Nec tamen hoc ita accipi volumus, quaſi hâc fidei ſuę, & officij pręſtiti mercedẽ etiam ab inuito extorquere Amedeus potuerit, aut voluerit, quod regio ipſius animo dignũ ſanè non fuiſſet; ſed ſic potiùs vt has & plurimas & iuſtiſſimas remunerandi Amedei cauſas Marchio habuerit, ad diſſoluendam obligationem illam, qua ſe obſtrictum ſentiebat ad ἀντίδωρα, & quæ facere poterat, vt etiam quod ob eam cauſam Amedeo donatum eſſet, non tam donaſſe ille, quàm veluti permutationis quodam genere in Amedeum tranſtuliſſe crederetur, *l. ſed & ſi lege 25. ʃ. conſuluit, D. de petit. hered. d. l. hoc iure. 19. §. 1. l. Aquilius. 27. l. ſi pater. 34. ʃ. 1. D. de donat.* Tametſi nec omnino donatum dici poſſit Amedeo, quod Amedeus ſtatim reddidit, licèt non Io. Iacobo, à quo donationem acceperat; tamen Ioanni eius filio; ne alioqui donatio ſimulata, & tranſlatio dominij impedita fuiſſe dici poſſet, arg. *l. qui ſic. 55. D. de ſolut.* quamuis ſecuta ſtatim alienatio rei donatę, dummodò titulus alienationis immutatus ſit, non impediat quominùs dominium ex donatione trãſlatum intelligatur, *l. qui id quod. §. 1. D. de donat.*

Quàm exactè amici & fidelis depoſitarij officia omnia Dux Amedeus erga Marchionem impleuerit.

Quòd Marchio Montiſferrati donauit Duci Sabaudię, nõ tam donaſſe, quàm certo permutationis genere in eum tranſtuliſſe credendus eſt.

Alienatio, quæ donationẽ ſtatim ſubſecuta eſt, dummodò alienationis ti-

tulus ſit immutatus, non facit irritam donationem.

In propoſito autem, licèt infeudatio quoque donatio ſit, cùm feudum nihil ſit niſi beneficiũ, nec beneficium niſi liberalitas & donatio, *l. interdictum. 14. D. de precar.* attamen ſpecies quędam donationis eſt, per quam non totum transfertur in accipientem, ſed ius aliquod, ſcilicet directi dominij, & ſuperioritatis in feudo retinetur. Ideóque minus beneficium à Io. Iacobo Marchione in Amedeum Ducem collatum videri debuit, cùm ea lege collatum eſſet, vt eadem ipſa caſtra & territoria Dux Amedeus ſubinde Ioanni Marchionis filio infeudare teneretur. Non enim pura & abſoluta donatio dici poteſt, quæ certis legibus & condicionibus facta eſt; *l. 1. & tot. tit. C. de donat. quæ ſub mod.* Et quamuis nihil in donatione dictũ legamus de eiuſmodi infeudatione ſubinde facienda, cùm tamen eodem die coram iiſdem Notariis & teſtibus vterque actus ſecutus ſit, negari non poteſt, quin ſint actus correſpectiui, & alter alterius contemplatione facti, *l. cùm te. 6. C. de pact. int. empt. & vendit.* aut potiùs vnus, idemque actus dicendus, cùm poſterior factus ſit incontinenti poſt priorem, antequàm contrahentes ad alia negotia diuertiſſent, vt *in l. duos reos. 6. §. vlt. D. de duob. reis.* Et ea quæ incontinenti fiunt ineſſe credantur, *l. lecta. 40. verſ. dicebam, D. de reb. credit. l. iuris gentium. 7. §. quinimò, D. de pact.* Idque apparet euidentiùs ex pactis Tononenſibus, quibus cautum erat, Rei gerendæ ordinem eum fore, vt donatio precederet, infeudatio deinde, & adhærentia ſubſequeretur. A quibus pactis tanquam à cauſa ſumendum eſt, quicquid poſtea factum ſit, in executionem ſcilicet pactorum per laudum & ſententiam arbitrorum, & Oratorum, quos Dux Mediolani cõſtituerat, adprobatorum. Quid

Infeudatio donationis ſpecies quædã eſt.

Non eſt pura & abſoluta donatio, quæ certis legibus & condicionibus facta eſt.

Cùm negotiũ vnũ geritur incontinenti poſt alterũ, aut duo ſunt actus correſpectiui, aut vnus cõtractus eſſe intelligitur.

A pactis præcedẽtibus, tanquam à cauſa, pendere intelligitur quicquid poſtea factum eſt.

Digitized by Google

Quid verò intererat, an infeudatio illa fieret Marchioni ipſi, an Ioanni eius filio, qui in toto Marchionatu ſucceſſurus ſperabatur, & quem Marchio pater ſucceſſorem ſibi deſtinabat, tanquam primogenitum, quãuis alios maſculos iam tùm haberet? vt ex epiſtola quadã ipſius conſtat, in qua ſunt hæc ipſa verba: [*Nam de filiis ſatis habemus:*] Tres nimirum, Guillielmum, Bonifacium, & Theodorum, qui fuit Cardinalis, qui omnes, excepto Theodoro, in Marchionatu poſt Ioannem ſucceſſerunt: Imò verò ex hoc intelligimus, quàm vtilis, & fructuoſa Ioanni fuerit hæc infeudatio, quæ etiam viuo adhuc patre, hanc ipſam Marchionatus partem, quam Io. Iacobus pater Amedeo donauerat, Ioanni conceſſit, adiecto pacto, vt feudum illud ex parte poſſeſſoris inſeparabile eſſet à dignitate Marchionatus: Ex parte autem domini directi pariter eſſet inſeparabile à dignitate Ducalis Coronæ Sabaudiæ. Qua pactione factum eſt, vt ab eo tempore non fuerit in poteſtate Io. Iacobi mutare deſtinationem, & alium ſibi in Marchionatu eligere ſucceſſorem, quàm dictum Ioannem. Quomodo Bonifacius VIII. in linea Aledramica prętulerat in Marchionatu ſecundogenitum Guillielmum Dorotheo primogenito: Niſi quatenus per diſpoſitionem Theodori I. prohiberetur, qui ordinem primogenituræ inter maſculos ſeruari præceperat. In ſumma quis iudex propitiis auribus Ioannem audiret, ſi viueret, conquerentem, quòd per vim & metum coactus ab Amedeo Duce fuiſſet totam illam Marchionatus partem in feudum accipere, quæ ſpem vniuerſalis ſucceſſionis eidem certiſſimam polliceretur? Sed de illa inſeparabilitate dicemus poſteà pluribus, cùm de Guillielmo tra

Io. Iacobus Marchio filios quatuor habuit Ioannem, Guillielmũ, Bonifaciũ, & Theodorum, qui fuit Cardinalis.

Quàm vtilis & fructuoſa Ioãni fuerit infeudatio eidẽ facta à Duce Sabaudiæ.

Non potuit Io Iacob. poſt inueſtituram alium ſibi in Marchionatu eligere ſucceſſorem, quàm Ioãnem filium ſuum primogenitum.

Ioannes filius Io. Iacobi, ſi viueret, non poſſet conqueri, coactum ſe per vim & metum fuiſſe, vt tãtum beneficium acciperet.

Digitized by Google

Patrimonia patris & filij ſemel iuncta, ſeparari poſtea non potuerũt.

mo tractabimus,qui Ioannis fratris hereditatem repudiaſſe dicitur,reliquo Marchionatu retento:quod certè facere non potuit, cùm cœperint patrimonia patris & filij iuncta fuiſſe, à quo tempore Ioannes in Marchionatu patri ſucceſſerat,*l.ſed ſi plures.10.ʃ. filio,de vulg. & pupill.ſubſtit.l.paterfamiliàs:28.verſ.at cùm ſubſtitutus,D.de reb.auth.Iudic.poſſid.aliàs l.13.de priuil.cred.*

De tertio fœdere inter Duces Sabaudię & Mediolani inito,anno 1434.

QVOD verò ad tertium fœdus attinet, quo aduerſarij nituntur, & quod initum fuit inter eoſdem Duces Sabaudiæ ac Mediolani, die 14. Octobr. 1434. clariſſimum eſt,nihil ex eo damni, aut incommodi Marchionem ſenſiſſe : cùm iam à menſe Ianuarij eiuſdem anni 1434. vt Beneuenutus refert, Dux Mediolani oppida & caſtra omnia, quæ ex Marchionatu occupauerat,reſtituiſſet Marchioni, curante id, & ſatagente Duce Amedeo : & iam multo antè tempore, adeoque ante pacta Tononenſia,vt diximus,cætera oppida in fidem & cuſtodiam Amedei Ducis depoſita fuiſſent ; Vt proinde nulla litis ampliùs, aut belli materia inter Ducem Sabaudiæ & Marchionem ſupereſſet,niſi fortè Dux Marchionem ad promiſſa implenda vehementiùs vrgere voluiſſet. Quod tamen nec habebat neceſſe facere, cùm ſatis cautum ei eſſet, retentione oppidorum, quæ ei tradita fuerant, de quibus conuenerat, vt non priùs ea reſtituere teneretur, quàm Marchio fidem ſuam liberaſſet : quæ iuſtiſſima erat pactio, & conſequenter vtrimque obſeruanda. Sed neque in eo fœdere quicquam dictum eſt de bello cõtra Marchionem mouendo, aut de violanda pace,quæ inter Ducem Mediolani & Marchionem ſancita fuerat,quæ nec detrimẽti quicquam:

Tẽpore huius tertij fœderis, nulla belli aut litis materia ſupererat inter Ducem Sabaudiæ, & Marchionem Mõtisferrati.

In hoc tertio fœdere nihil dictum eſt de bello contra Marchionem mouendo.

quam ex eo fœdere paſſa eſt. Nec apertius quicquam pro nobis aduerſus hanc illius tertij fœderis allegationem dici poteſt, quàm quòd aliis pactis & conuentionibus, in eodem loco Tononi habitis inter Ludouicum primogenitum filium Amedei, & Ioannem primogenitum dicti Io. Iacobi, 12. Iunij, 1436. ac proinde poſt factam donationem, & inueſtituram acceptam à Ioanne, ac pacatis omnibus, expreſſim conuênit, vt fœdus illud anni 1434. ratum, ac firmum maneret. Quod vtique nec facere debuiſſent, nec feciſſent, ſi quid in eo fœdere de mouendo contra Marchionem bello cautum fuiſſet: quamuis iuſtam querelæ materiam & occaſionem Amedeus haberet, quòd tádiu pactorum executionem differret, quæ in ipſius erat poteſtate. Qua de cauſa, ſi quod odium aduerſus Marchionem Amedeus concepiſſet, nemini mirum id videri debuiſſet, cùm etſi ad extorquédam pactorum obſeruationem mouere etiam bellum voluiſſet, iuſtè prorſus id, ac pro ſuo iure facere potuiſſet, tanquam ſupremus Princeps, cui ea in re ius ſibi dicere licuit, & armis exequi, quod ordinario iudiciorum ordine petere commodè nullibi potuiſſet. Ruptiſque per Marchionem pacis condicionibus, cùm tanta dilatio nullis coloribus fucata, non valde ab expreſſa denegatione diſtaret, licuit ſanè Amedeo Duci ſua authoritate in eum ſtatum reponere omnia, in quo erant ante delatas decretaſque pacis condiciones, *l. ſi diuerſa. 14.* vbi Bald. & cæteri *C. de tranſact.* In eo autem ſtatu res erant, vt bellum ab Amedeo iam indictum eſſet, ac denunciatum Marchioni, vtque vel bellandum eſſet, vel cedendum. Quidni ergo Marchioni pariter ad eaſdem pacis condiciones redire licuit, & quod iam

Aliæ conuentiones habitæ inter Ludouicum Sabaudiæ Ducẽ Amedei filium, & Ioannem primogenitum Ioannis Iacobi, 12. Iun. 1436. quibus conuenit vt ratũ eſſet fœdus anni 1434.

Iuſtum fuiſſet bellum quod Amedeus Dux mouiſſet contra Marchionẽ ad extorquendam obſeruationem pactorum tandiu dilatam.

Moroſa dilatio implendi quod promiſeris, parum à denegatione diſtat.

multo ante tempore præſtare debuerat, cumque præſtare poſſet, diſtulerat, tandem facere & exequi, ne ad arma rurſum decurreretur? Eſto igitur, quod aduerſarij volunt, factam eſſe donationem à Io. Iacobo, & acceptam à Ioanne inueſtituram, metu noui belli: Tanto magis dicendum eſt valere pacta debere, quæ bis & placuiſſent Marchioni, & placere debuiſſent. Si enim prius bellum, quod indictum duntaxat & denunciatum fuerat, iuſtum & publicum futurum erat, tanquam indictum iubente Cæſare, & publico hoſti Cęſaris; non poterat ſanè iniuſtum eſſe poſterius, tanquam quod à priore diuerſum tantùm eſſet tempore, non cauſa, *arg. l. tutor. 69.* ibi, [*Et non titulus actionis, ſed debiti cauſa reſpicienda eſt.*] *D. de fideiuſſ.*

Pacta etiã metu noui belli inita, tãto magis valere debent, quòd iam ante prius bellum placuerũt.

Nõ poteſt iniuſtum eſſe poſterius bellum, quod à priore iuſto differt, tempore tantùm, non cauſa.

SED etſi pacta illa prima Tononi conſcripta, & ſubſcripta die 13. Febr. 1432. aliquo vicio illatæ contra bonos mores violentiæ laborarent, quod quàm à vero alienum ſit, apparet ex præcedentibus; illa tamen ratio vicium ſanaret, quod inter pacta & donationem interceſſit laudum, & ſententia arbitramentalis Oratorum Ducis Mediolani, in hoc miſſorum, & deputatorũ: cuius laudi immediatè vi ac poteſtate factũ eſt, quicquid eo ipſo die inter Ludouicũ filium & Locumtenentem generalem Ducis Amedei, & Io. Iacobum Marchionem, ac Ioannem eius filium ſecutum fuit eadem ipſa die 27. Ianuarij, 1435. Nã cùm in eo ſtatu res eſſet, vt præter illa, de quibus faciendis conuenerat in pactis Tononenſib. Ludouicus pro Amedeo patre peteret ſolui ſibi ſummam trecentorum millium florenorum, quam à patre impenſam dicebat pro cuſtodia & regimine locorum

Inter pacta & donationẽ interceſſit laudũ & ſententia arbitramentalis Oratorum Ducis Mediolani.

fidei

Digitized by Google

fidei ſuæ commiſſorum, per totum illud tempus triennij, quo diſtulerat Marchio promiſſa implere: Marchio autem, eiúſque filius, non tam pacta improbarent, quaſi per vim aut metum extorta, quod minimè prætermittendum erat, ſi verè dici, aut colore aliquo allegari potuiſſet, quàm negarent teneri ſe ad ſummam illam 300000. florenorum, peterentq́ue duntaxat, vt executioni pactorum Tononenſium aliqua moderatio adhiberetur, potiſſimùm veneratione conſanguinitatis, & adfinitatis inter eos contractæ, Apparet omnia, quę per dictos Oratores tanquam arbitros, ab vtraque parte ſi non electos, certè acceptos pronunciata ſunt: quale inter cætera illud fuit, vt pacta Tononi facta ſeruarentur, executioni mandata fuiſſe, & mandari debuiſſe, non tam vigore pactorum, quàm virtute dicti laudi, quaſi nouę tranſactionis iure, cum à confirmante, non à confirmato ſoleat & debeat ſumi denominatio, *l. 2. §. 1. l. quod per manus. 10. D. de iur. codicill. & vulgar.* Nã & illud certum eſt, per laudum & tranſactionem fieri ſemper nouationem quamdam, vt quod ex tranſactionis cauſa deberi cœpit, non amplius ex priſtina cauſa debeatur, ſed ex laudo & tranſactione duntaxat præſtandum, & petendum ſit. Ex not. per Bald. & Dec. *in Rubr. Extr. de tranſact.* Anton. Gabriel *lib. 3. commun. opin. concluſ. 1. de nouat. num. 61.* Et nos ſcripſimus *Defin. 2. Cod. noſtro, de tranſact.* Itaque quamuis per dictum laudum adprobata ſint, vt dixi, pacta Tononenſia; executio tamen, quæ ſecuta eſt eodem laudi die, non tam pactis Tononenſibus adſcribenda eſt, quàm laudo, tanquam cauſæ ſuæ proximæ ac immediatæ: præſertim cùm aliquid ſit amplius in laudo, quàm in priorib. pactis fuiſſet. Quo caſu

Marchio Montisferrati, & Ioãnes eius filius cũ ad obſeruationẽ pactorum Tononenſium vrgerẽtur, nũquam vim, aut metũ allegarunt, ſed petierunt duntaxat aliquam iis adferri moderationem.

Sententia arbitramentalis per arbitros vtrimque acceptos lata, debuit mandari executioni.

Executio pactorum Tononenſium, facta virtute laudi, non tam pactis illis, quàm laudo adſcribi debet.

non poteſt videri facta executio non magis pro parte, quàm tota ex primis pactis; ſed tantùm ex laudo, *arg. l. 3. in princ. l. creditor. 12. §. Papinianus, aliàs l. ſi prior. D. qui potior. in pign. hab.* Ergo nihil iam prodeſſe poteſt dicere, quod in pactis Tononenſibus aliqua vis, vel metus interuenerit, ſi tale nihil in dicto laudo interueniſſe probetur. Nam ſicuti facta nouatione, prioris contractus pignora, & fideiuſſores liberantur, *l. nouatione. 18. D. de nouat.* quæ dubitandi ratio erat *ad d. l. 3. & ad d. §. Papinianus*, ita & vicium, ſi quod fuit in priore contractu, ſublatum eſſe neceſſe eſt, cùm non poſſit eſſe accidens, & ſubſiſtere ſine ſubiecto, aut nō entis aliquæ eſſe qualitates, *vulg. l. eius qui in Prouincia. 41. D. de reb. credit.* Atqui nec dictum fuit vnquam, nec dici poteſt, vim aliquam tempore dicti laudi fuiſſe illatam Marchioni, aut Ioãnni eius filio. Alioqui dicendum eſſet, illatam fuiſſe aut Oratoribus Ducis Mediolani à Ludouico filio Ducis Sabaudiæ, aut Marchioni ab Oratoribus; cùm Oratores illi fuerint, qui Marchionem condemnarunt ad executionem pactorum Tononēſium faciendam, & alia quędam præſtanda, quæ prioribus pactis non continebantur. Tantúmque abeſt, vt de aliqua vi per Oratores illata conqueſtus fuerit, aut conqueri potuerit Marchio, vt ex ipſius laudi præfatione ac narratione appareat, miſſos à Duce Mediolani fuiſſe dictos Oratores, non ad Marchionem, ſed ad Ludouicum Principem Pedemōtium patris ſui vices gerentem: ac proinde, quod neceſſariò præſumendum eſt, ad requiſitionem & ſuggeſtionem Marchionis, cuius potiſſimùm intererat, vt diſſidia illa componerentur. Quænam verò vis eo tempore ab Oratoribus Ducis Mediolani inferri potuit, aut Marchioni,

Fruſtra allegatur interueniſſe vim, vel metum in primis pactis, ſi in laudo non interuenit.

Per nouationē prioris contractus, tollitur vicium, ſi quod ſuberat in priore contractu.

Non poteſt dici aliquā vim eſſe illatā Marchioni tempore laudi, ſiue à Ludouico filio Ducis Sabaudiæ, ſiue ab Oratoribus Ducis Mediolani.

Ex præfatione laudi apparet miſſos fuiſſe Oratores à Duce Mediolani ad Ludouicum filiū Ducis Sabaudię ad componēda diſſidia quæ componi maximè intererat Marchionis.

chioni, qui pacem cum Mediolani Duce iam ſtabilierat, aut à Principe Ludouico, ad quem Oratores mittebantur? Idque apparet etiam manifeſtiùs ex eo, quod in dicti laudi præfatione continetur, dictos Oratores intellecta Ludouici voluntate, paratum ſe profitentis facere omnia, quæ tuta, & honorabilia cenſerentur, regreſſos fuiſſe, &, vt inſtrumentum loquitur, greſſibus reuerſis ad Marchionem ipſum ad ciuitatem Taurinenſem, veniendo concomitatos, & deinde vtrobique vices ſuas interpoſuiſſe, vt diſſidia omnia ſopirentur? Nam quod ſonat inſtrumentum, reuerſos fuiſſe illos ad Marchionem, oſtendit ſatis, quòd eum iam ante viderant, & cum eo collocuti fuerant. Quod tamen nec feciſſent, nec facere debuiſſent, tanquam miſſi ad Principem Ludouicum, non ad Marchionem, niſi ad inſtantiam, requiſitionem, & vtilitatem Marchionis ſe miſſos eſſe cognouiſſent. Cùm igitur Marchio ipſe fecerit, qui ſollicitauerat Ducem Mediolani, vt Oratores mitteret ad Ludouicum, nihil planè eſt, quod aut vi, aut metu in ea re factum poſſit dicere. Et quemadmodum non poteſt mulier allegare ſe deceptam in intercedendo, adiuuandámque exceptione Senatuſconſulti Velleiani, ſi creditorem ſollicitauerit ad mutuam dandam ipſi pecuniam, cùm pro alio vellet illa intercedere; quia deceptis, non decipientibus ſubuenire Senatus voluit, *l.2.§.ſed ita demùm, l.ſi mulier tanquam. 11.l.bona fide. 27. in princ. & paſſ. D. ad S. C. Velleian.* Ita nec Marchio Montisferrati de vi ſibi illata in laudo, quod per eos pronunciatum eſt, quos ſollicitauerat ille, vt venirent, & pronunciarent. Tantóque magis hoc verum eſt in caſu propoſito, quòd non niſi partibus

Oratores Ducis Mediolani, intellecta Ludouici voluntate, regreſſi ſunt ad Marchionem.

Oſtenditur miſſos fuiſſe Oratores ad Ludouicum, inſtāre Marchione Montisferrati.

Mulier quæ ſollicitauit creditorem, nō poteſt ſe tueri exceptione SC. Velleiani.

Non potuit Marchio conqueri de vi ſibi illata in laudo, cuius pronuntiationem ipſe iuſſerat.

ipſis ita volentibus, & ſic fieri conſentientibus, pronunciarunt: ſicuti apparet ex verbis ipſis laudi, vt mirum non ſit approbatum fuiſſe & acceptatum ex vtraque parte laudum, cùm aliud nihil pronunciatum eſſet, quàm quod inter litigatores conuenerat, vt pronunciari oporteret, *l. ſi conuenerit. 26. D. de re iudic.*

Non eſt quærendum de cōpromiſſo ad confirmationē laudi, quod ex partium conſenſu pronunciatum eſt.

PROINDE futilis & vana prorſus eſt illa obiectió, quę fit ab aduerſariis, quod de cōpromiſſo nullo præcedēte appareat, quod ad laudi validitatem, inquiunt, neceſſarium eſſet. Quid enim opus fuit compromiſſo, aut cur de quærendo, probandóve eo laboremus, cùm vtriuſque partis conſenſum habeamus, qui & ante pronunciationem interpoſitus ſit, & poſt pronunciationem? Nam & poſterior ſufficeret, vt defendendum eſſet laudum, ſaltem in vim pacti: tametſi nullo prorſus iure, nec ſeruatis ſolemnibus redditum fuiſſet, *l. 2.* vbi eſt text. in terminis, & ibi Bald. & DD. *C. commun. vtr. iudic.* Baldus *in Rubr. de arbitr.* quem refert & ſequitur Socin. *conſ. 85. lib. 1.* Rom. *conſ. 173. & conſ. 175.* & alij, quos citat Oſaſch. *part. 5. num. 50.* Cùm igitur vis nulla facta dicatur Oratoribus Ducis Mediolani à Ludouico, nec Marchioni ab ipſis Oratoribus, ex quorum laudo, & ſententia factum eſt quicquid circa donationem, infeudationem, & adhærentiam ſecutum fuit, omnino conſequens eſt, vt neque contra pacta Tononenſia, quæ eo laudo fuerunt comprobata, neque contra dictos contractus ſecutos, vlla vis obiici poſſit.

Si nulla vis interceſſit in laudo, nec interceſſiſſe videri poteſt in iis quæ facta ſunt in executionem laudi.

In allegationib⁹ Marchionis, & Ioannis eius filij, nulla querela eſt, ac ne verbū quidem, de vi ipſis illata.

ACCEDIT, quod cùm in narratione dicti laudi multa exprimantur quæ Marchio Montisferrati, eiúſque filius allegabant, ne ea quæ Ludouicus fieri, præſtaríque poſtulabat, facere iuberentur; nullum tamen

ver

verbum de vi aliqua, aut antè, aut poſt pacta Tononenſia ipſis illata, quod tamen omnium minimè fuerat prætermittendum, ſi verè allegari potuiſſet. Cur ergo ipſorum ſucceſſoribus permittatur ea allegare, quæ illi ipſi qui vim paſſi dicuntur, nunquam allegauerint, quorum maximè ac potiſſimùm intererat? Aut quis credat nouam vim iterum ipſis illatam, præſentibus Ducis Mediolani Oratoribus, vt eam vim præcedentem allegare auſi non ſint: cùm tamen contradicere non erubuerint, & negare teneri ſe ad præſtanda ea quæ à Ludouico petebantur? Hîc verò optimè illud quadrat, quod ait Vlp. *in l. vlt. in princ. D. quod met. cauſ.* & Imperatores *in l. tranſactionem. 35. C. de tranſact.* Non eſſe veriſimile, vt viro Principi clariſſimam dignitatem habenti, vis illa ſit vllata in ea ciuitate, in qua potuerit implorare ius publicum, apud aliquem poteſtate præditum, qui vtique vim eum pati prohibuiſſet. Quomodo prohibere poterant Oratores tanti Ducis, tanta cum reuerentia & filiali affectu, vt Oratores ipſi referunt, à Ludouico excepti, à quorum dignitate alienum eſt ſuſpicari, paſſuros eos fuiſſe vim aliquam, præſentibus ipſis, inferri Marchioni, qui ſub eorum fide venerat, & quem ipſi fuerant concomitati. Fuiſſet enim id violare ius gentium, quod à tanto Principe, contra tantum Principem, præſentibus tanti Principis Oratoribus, factum fuiſſe, ſani iudicij nemo crediderit. Quòd ſi amicos interueniſſe ſufficit, vt tranſactio metus velamento reſcindi non poſſit, *d. l. tranſactionem.* quanto minùs hæc reſcindi poterit, quæ non amicis tantùm, ſed etiam clariſſimis viris, & Ducis Mediolanenſis Oratoribus interuenientibus, facta fuit.

Non eſt permittendũ ſucceſſoribus allegare vim, quã defunctus nunquã allegauit, cuius maximè intererat.

Applicatio *l. vlt. in princip. D. quod met. cauſ. & l. tranſactionem. 35. C. de tranſact.*

Alienum eſt à dignitate Oratorum ſuſpicari paſſuros eos fuiſſe, vt vis aliqua, ipſis præſentibus, Marchioni inferretur.

Sola amicorũ pręsẽtia impedit ne tranſactio poſſit reſcindi prætextu metus, aut violentiæ: quanto magis præſentia Oratorum tãti Ducis apud tantùm Ducẽ?

PROIN

Ad id quod Mantuani obiiciunt, Ioannẽ filium Io. Iacobi fuiſſe eo tẽpore detentum in carcere Taurinenſi.

Non probatur ea Ioannis incarceratio per teſtes ſuper ea auditos.

PROINDE fruſtra eſt inculcare toties, Ioannem filium Io. Iacobi fuiſſe eo tempore detentum Taurini, tanquam incarceratum, idque per multos teſtes probatum, auditos ex parte Sereniſſ. Ducis Mantuæ. Nam præter id quod ex teſtium dictis non benè hoc probatur, cùm teſtes ſuper hoc auditi, non modò varia; ſed etiam repugnantia teſtificati ſint, quæ veritatis euidentia, & ſola inſtrumentorum hinc inde productorum lectione conuincuntur, vt ex iis conſtat, quæ ſigillatim contra ſingulorum dicta diligentiſſimè proſecutus eſt Antonius Bagniſaccus, quæ hìc repetere eſſet ſuperfluum, Etiamſi maximè id verum eſſet, nihil tamen ex eo inferri poſſet: cùm ex ipſo laudi inſtrumento, & Oratorum teſtificatione appareat, eo tempore fuiſſe tam Marchionem, quàm eius filium in plena libertate, liberumque arbitrium & facultatem habuiſſe ibidem tutè ſtandi, negotiandique, & deinde quò voluiſſent, redeundi: Vel ex ipſa illorum aſſertione: vt proinde non poſſit dici prædictum laudum factum fuiſſe in carcere, nec conſequenter cætera, quæ in dicti laudi executionem eodem die ſecuta ſunt. Quod ſufficit, vt non poſſit locus eſſe diſpoſitioni *d. l. qui in carcerem. 22. D. quod met. cauſ.*

Ex laudi inſtrumẽto, & ex Oratorum teſtificatione fuiſſe Marchionem, eiúſque filium eo tempore in plena libertate.

Non poteſt in hac ſpecie locus eſſe diſpoſitioni *l. qui in carcerem. 22. D. quod met. cauſ.*

Ad id quod aduerſarij obiiciunt, ſupradictam clauſulam in laudo poſitã, eſſe ſuſpectam.

NEC quod ſupradicta clauſula ſit inſolita, ſuſpectam eam facere debet. Nam ſiue verum eſt, quod nos dicimus, à Ludouico incarceratum Ioannem nũquam fuiſſe: ſiue, quod adfirmant aduerſarij, fuiſſe illum antea detentum in caſtro Taurini velut in carcere, nihil priore caſu ſuſpectum eſſe poteſt in ea re, quæ nihil mali habeat: Poſteriore verò caſu fuit ea clauſula neceſſariò adiicienda, vt apparet non priùs latum fuiſſe laudum,

laudum, quàm in plena eſſet libertate dictus Ioannes, atque ita purgatus eſſet metus. Et quantumuis ſuſpectam facere quis velit illam clauſulam: nihil tamen aliud ex ea inferri poteſt, quàm quòd antea fuerit Ioannes incarceratus; quæ tamen ſola res facere non poſſet, vt cum eo in libertatem reſtituto tranſigi non potuiſſet, quandoquidem iam non tam apud alium, quàm apud ſeipſum eſſe cœpiſſet, vt loquitur Venuleius, *l. vlt. D. de liber. exhib.* Verùm nec ita interpretandam eſſe dictam clauſulam, ex eo intelligimus, quòd non tantùm de Ioanne loquitur, ſed etiam de Io. Iacobo patre, quem tamen conſtat nunquam fuiſſe Taurini incarceratum, neque alio vllo loco; ſed Taurinum veniſſe cum Ducis Mediolanenſis Oratoribus, vt de omnibus his diſſidiis tranſigeret. Ergo cùm de vtroque loquatur clauſula, interpretatio quæ ad patrem aptari non poteſt, nec ad filium aptari poterit, vt fiat par & vniformis determinatio: *ex vulgari reg. l. iam hoc iure.* Alioqui eodem modo inferre poſſis, etiam patrem Io. detentum & incarceratum fuiſſe à Ludouico, quod tamen ex tot teſtibus in eam rem auditis, qui non niſi de auditu loquuntur, nemo dixit, ſi vnum excipias, quem idcirco vel ex aliorum teſtationibus apparet mendacem eſſe, non minùs quàm Beneuenutum, id ipſum aſſerentem: cùm non venerit eo tempore Ioan. Iacobus Taurinum, niſi cum Oratoribus, quibus ſanè & eorum Principi Mediolani longè grauior facta fuiſſet iniuria, quàm ipſi Io. Iacobo, ſi cum fidem publicam, & Ducis Mediolani, adeoque Ludouici ſecutum, Ludouicus quoquo modo malè tractaſſet, nedum in carceres conieciſſet, aut ſimpliciter etiam detinuiſſet.

Cum eo, qui fuit antea in carcere, tranſigi rectè poteſt, vbi liberatus fuit à carcere.

Supradicta clauſula, quam aduerſarij ſuſpectam dicunt, non tantùm de Ioanne filio loquitur, ſed etiã de Ioanne Iacobo patre.

Mendacium vnius ex teſtibus aduerſariorum, & Beneuenuti Mãtuani hiſtorici, cuius fide potiſſimùm nituntur.

Digitized by Google

TACEO, quod cùm eo tempore Marchio Montiſferrati pacem iam iniiſſet cum Duce Mediolani,& Venetis, ac Florentinis confœderatus eſſet, qui Regi Alfonſo,& ipſi etiam Duci Mediolani colligati erant, qui omnes ſimul iuncti haud dubiè potẽtiores erant Amedeo Duce Sabaudiæ:Nulla ratio ſuberat,propter quam inuitus Marchio poſſet aut metu adigi, vt cum Ludouico contraheret, eique partem Marchionatus donaret:aut ſi nil obſtante ea cõfœderatione adhuc inferiorem ſe putabat, & qui Duci Sabaudiæ pactorum executionem vrgenti reſiſtere non potuiſſet: tanto iuſtius fuit eum ſic tranſigere, vt ſe à iuſti belli metu ac periculo liberaret.Neque ſanè ad pactorum Tononenſium iuſtitiam inquirendam ſpectandum erat, quis rerum ſtatus eſſet laudi tempore; ſed qualis fuiſſet tempore pactorum, vt & in cæteris omnibus, quoties quæritur an ex aliquo contractu quis læſus ſit, contractus tempus præciſè inſpiciendum eſt, *l. ſi voluntate.8.& l. 2.* vbi not. *C. de reſcind. vend.* Quo tempore pactorum,erant omnia Marchioni infelicia, Bellum ſcilicet infauſtum, & iniquum cum Mediolani Duce: Marchionatus iam magna ex parte occupatus:Nullum à Venetis, aut Florentinis auxilium: Bellum aliud ab ipſo Amedeo iuſſu Imperatoris indictum. Denique præter Amedeum nemo, qui duplicis huius belli impetum poſſet ſiſtere, & Mediolani Ducem ad pacis rationes ineundas prouocare. Quæ tamen omnia tandem peracta ſunt ſtudio ſummo,& diligentia Ducis Amedei, Legatis pluribus & Oratoribus ad Mediolani Ducem ſæpiùs miſſis, non ſine maximis ſumptibus, quorum rationem aliquam haberi æquum ſanè fuit, ex eaque cauſa pro tot acceptis

Dilemma quo probatur non potuiſſe Marchionem Montisferrati metu adigi, vt ea gereret quæ geſſit cum Duce Sabaudię:aut tanto firmiora eſſe debere,quæ ab eo geſta ſunt.

Quoties quæritur an ex aliquo contractu quis læſus ſit, tempus cõtractus inſpiciendum eſt.

Quis rerum ſtatus eſſet tẽpore pactorum Tononenſium.

Digitized by Google

pris beneficiis moueri Io. Iacobum, ni planè ingratus eſſe voluiſſet, ad donationem Amedeo conſcribendam: quam tamen nec priùs ſibi fieri Amedeus voluit, quàm rem perfeciſſet ipſe ex ſua parte, & Ducem Mediolani cum Marchione conciliaſſet, atque oppidorum omnium bello occupatorũ reſtitutionem ei fieri cum effectu curaſſet. At tanto maior fuit ingratitudo, poſt peracta feliciter ea omnia, tanto Marchionis bono, velle à pactis diſcedere, & ex præſenti temporum ſtatu, non ex eo, qui pactorum tempore fuiſſet, iuſtitiam ipſorum æſtimare: Denique finito periculo, nullam ipſius rationem ducere: contrà quàm Prudentes noſtri velint, *l. in nautica. 3. l. periculi precium eſt. 5. D. de nautic. fænor. & l. pen. §. 1.* vbi eſt textus omnium accommodatiſſimus, *D. de donat.* Quod enim propter dubij euentus periculum iuſtè ab initio factum eſt, non ideò irritum fieri debet, quod ex ſubſecuto euentu appareat vtiliter geſtum negotium non fuiſſe, ne quidem cùm euentus ille totus ex caſu pendet, *l. 1.* vbi eſt text. expreſſus, *C. de pact. l. de fideicommiſſo. 11. C. de transact. l. ſi pater puellæ. 12. C. de inoff. teſtam. l. ſed an vltrò. §. 1. D. de negot. geſt.* Et benè Poeta:

---------- Careat ſucceſſibus opto,
Quiſquis ab euentu facta notanda putat.

Quanto magis, cùm euentus ſucceſſit felix facto, diligentia, ſumptuque ſtipulatoris, non aliter ſucceſſurus, vt in propoſito? Dolus eſt, & actio de dolo contra te competit, ſi faciam pro te, vt des mihi, & poſtquàm feci, ceſſas dare, *d. l. naturalis. 5. §. quod ſi faciam, D. de praeſc. verb.* In ſumma nemo poteſt ex euentu id petere, cuius contrarium non fuerat in contrarium euen-

Quænam & quanta officia præſtiterit Dux Sabaudiæ Marchioni, ante conſcriptã donationem.

Finito periculo, non eo minùs ratio eius habenda eſt.

Ex ſubſecuto euentu, non debet irritum fieri, quod ab initio vtiliter geſtum eſt.

Nemo poteſt ex euentu id petere, cuius

Digitized by Google

contrarium nō fuerat in contrariũ euentum poſtulaturus.

tum poſtulaturus, *vulg. l. penult. C. de ſolut. & d. l. ſi pater. 12. C. de inoffic. teſtam.* Non tam enim eſt inſpiciendum quid euenerit, quàm quid euenire potuerit, etiam in merè caſualibus, *d. l. 1. C. de pact.* multo magis in poteſtatiuis, quæ tum quoque cùm facta ſunt, & feliciter ſucceſſerunt; dici tamen poteſt non ſic futura, & ſucceſſura fuiſſe, niſi eius factum & diligentia interueniſſet, qui rem habuit in ſua poteſtate.

Ea quæ ab initio fuerunt cōtingentia, ex poſtfacto ſunt neceſſaria.

Niſi fortè ſtultam eorum opinionem ſequi volumus, qui etiam ea, quæ ab initio aut voluntaria fuerint, aut contingentia, pro neceſſariis habent, ob id ſolùm, quod ex poſtfacto, id eſt, poſtquam contigerunt, ſint iam neceſſaria. Et quamuis de eo maximè cōquereretur Marchio, quòd Amedeus reſtitutionem recuſaret, aut differret caſtrorum, & oppidorum, quæ fidei eius commiſſa fuerant, vt conſtat potiſſimùm ex Eugenij Papæ ad Amedeum epiſtola: Itémque quòd ingentem pecuniæ quantitatem ſibi reſtitui Amedeus poſtularet, quam ſe in dictorum caſtrorum cuſtodiam ac tuitionem impendiſſe dicebat, iniuſta tamen erat vtraque querela: cùm in pactis Tononenſibus, de quibus nihil Eugenio Papæ expoſitum fuerat, expreſſim conueniſſet, vt non priùs oppida, quæ in fidem ſuam receperat, reſtituere deberet, quàm ſtatim poſt firmatam cum Duce Mediolani pacem, pacta omnia Tononenſia ex vtraque parte implerentur: quandoquidem de eo ſæpiùs requiſitus & interpellatus Marchio fuerat ex parte Amedei, vt in ſupradicto laudo enunciatum eſt, cuius verba enunciatiua nemo negauerit probare debere inter eaſdem partes, earumq́ue ſucceſſores, *vulg. l. optimam. C. de contr. & committ. ſtipul. l. cùm aliquis.* vbi omnes

Epiſtola Eugenij Papæ ad Amedeum Ducē Sabaudiæ.

Verba enunciatiua in laudo appoſita probāt inter eaſdem partes & earum ſucceſſores.

Digitized by Google

nes notant, *C. de impub. & aliis ſubſt.* præſertim verò contra producentem, *vulg. l. cùm precum. C. de liber. cauſ.* Itaque ſi medio tempore, quod propter moram Marchionis fuit longius, tanto maiores ſumptus ab Amedeo, in dictorum oppidorum cuſtodiam & conſeruationem fieri neceſſe fuit: tanto æquius etiam videri debuit, vt ſumptus illi omnes à Ioanne Iacobo, qui in mora fuerat, refunderentur, cùm deberet ille ſuæ culpæ damnum, ſi quod ex eo ſentiebat, imputare. Imò nec damnum in eo vllum ſentire videbatur: cùm ex iuris certiſſima regula, [*Quod quis ex culpa ſua damnum ſentit, nec ſentire videatur,*] *l. quod quis. 203. de reg. iur.* Nec enim quiſquam dubitauerit, habuiſſe Amedeum ius retentionis, quippe quod competit non ſolùm ex pignore, *l. 1. in princ. D. de pignor.* quod in contractu Principis, qui fidem ſuam propriam obſtrinxit, multo magis interueniſſe videri debet, aut ſaltem pro eo haberi, ac ſi interueniſſet: iūctis maximè iis quæ tradit Boer. *q. 282. n. 54.* verùm etiam ex natura obligationis, quæ ex nudo quoq; pacto naſcitur, *l. naturales. 10. D. de oblig. & act. l. etiam. 6. D. de compenſ. l. frater à fratre. 38. l. Iulianus verum debitorem. 60. & paſſ. D. de condict. indeb.* Quòd ſi Prætor pacta ſeruari vult, etiam inter priuatos quoſlibet, data ſaltem ex iis exceptione & retentione, *l. iuris gentium. 7. §. ait Prætor, D. de pact.* quanto magis decet ea ſeruari inter Principes, qui per fidem ſuorum corporum hinc inde manibus tactis datam, vt pactorum verba ſonant, aliquid ſibi inuicem promiſerunt, cùm quicquid à ſupremo Principe fit, toto iure teſte fieri intelligatur, & omnes ſuperet ſolem-

Habuit Amedeus ius retentionis, pro impēſis ab eo factis, ad pignoris conſeruationem.

Pacta ſeruanda sūt inter priuatos, data ſaltem exceptione ac retētione: quāto magis inter Principes.

Digitized by Google

nitates, quæ in aliorum actibus requirantur, inquit *l. omnium. 19. C. de teſtam.*

SED nec illud prætermittere poſſum, quod vnum ad omnem violentiæ, aut metus ſuſpicionem tollendam poſſet ſufficere, quod in vltima dicti laudi clauſula ſcriptum reperitur: [*Et pro ſecuritate omnium conuentorum, illuſtris D. Marchio facere, operari, & curare teneatur, quòd ad eius inſtantiam Illuſtriſſ. D. Dux Mediolani literas ſcribat, promittendo obſeruantiam conuentorum pro illuſtri D. Marchione, & ſuis, & quod aliter contra ipſum inſurget. Et in quantum Illuſtriſſ. D. Dux Mediolani prædictas literas ſcribere nolet, in fide ſui corporis promiſit magnifico Comiti Guidoni Torello reponere in eius manibus duo fortalitia, videlicet Pontiſturiæ, & Montiſcalui, remittenda in manibus & poteſtate Illuſtriſſ. D. Principis, pro ſecuritate & obſeruantia prædictorum omnium.*] Hæc enim conuentio ſuum effectum habuit, quia per operam & diligentiam Marchionis factum eſt, vt Dux Mediolani ad Amedeum Ducē ſcripſerit, & pro Marchione Montisferrati, eiuſque ſucceſſoribus fidem ſuam obſtrinxerit, de omnium per eum promiſſorum obſeruatione, [*& quòd alioqui contra ipſum inſurget.*] Atque ita conſecutus fuit Marchio, vt duo illa fortalitia Pontiſturiæ & Montiſcalui, nec remiſerit in manibus dicti D. Comitis Guidonis Torelli, nec remittere debuerit, cùm alteri parti obligationis alternatiuæ ſatisfeciſſet. Hinc verò

Verba clauſulæ vltimæ in laudo poſitæ.

Dux Mediolani, inſtāte Marchione Montisferrati, ſcripſit ad Ducem Sabaudiæ, ac pro eo fidem ſuā obſtrinxit.

Digitized by Google

verò fortiſſimum & inuincibile argumentum colligo, nihil in dicto laudo per vim, aut metum fuiſſe factum: ſed, vt contrahentes omnes ſæpius ingenuè profeſſi ſunt, & cum iuramento, [*liberè omnia, & ſpontè, & maturè, & ex certa ſcientia, nullo iuris, aut facti errore interueniente.*] Quis enim dici poteſt coegiſſe Marchionem, vt ad Mediolani Ducem mitteret Legatos, rogatum eum, vt ſupradictas literas ad Amedeum ſcriberet, ſuamque fidem, tanquam certiſſimũ fideiuſſorem, pro Marchione interponeret? An fortè Dux Amedeus, aut filius eius Ludouicus? Atqui neutrius ipſorum intererat: Imò contrà, potiùs intererat, vt vel non de eo rogaretur Dux Mediolani, vel rogatus recuſaret, vt deficiente prima illa parte obligationis alternatiuæ, reliqua ſola pars in obligatione remaneret, iuxta *l. Stichum, aut Pamphilum. 95. in princ. de ſolut.* & præcisè obligatus eſſet Marchio ad reponenda fortalitia *Pontiſturiæ & Montiſcalui*, in manibus dicti D. Comitis Torelli, eadem poſtmodùm remiſſuri in manibus Principis Ludouici. Plus enim cautionis fuiſſet in re, quàm in perſona, *vulg. l. plus cautionis. 25. de reg. iur.* Atque vtinam ita res cecidiſſet. Haberemus hodie pignora hæc fidei Marchionis, neque de ſucceſſorum potiùs, quàm de Marchionis perfidia (nihil enim ille contra laudum fecit) conquerendum haberemus. Fecit ergo id Marchio non vi, ſed ſponte; non metu, ſed alacriter, vt rem ſuam meliùs gereret, ac fideiuſſorem potiùs quàm pignora, pignorumque poſſeſſionem daret. An non ergo, vel ex hoc ſolo actu, qui non ſtatim, & incontinenti, ſed ex interuallo ſecutus eſt, non Taurini, ſed Caſellis, & Mediolani

Ex ſupradicta clauſula, & eius effectu ſecuto, apparet nihil in laudo per vim factũ eſſe.

Non intererat Ducis Sabaudię, vt Dux Mediolani fidem ſuam interponeret pro Marchione: imò potiùs vt id recuſaret.

Melius eſſet extare hodie pignora fidei Marchionis, quàm fideiuſſorem.

Ex eo actu, qui non incõtinẽti poſt laudũ, ſed ex interuallo ſecutus eſt, ap-

paret purgatũ eſſe viciũ metus,aut violentiæ, ſi quod præceſſiſſet.

Expreſſæ conuentionis executio, expreſſa ratihabitio eſt.

diolani factus, apertè conſtat purgatum fuiſſe vicium violẽtiæ,aut metus, ſi quod in laudo ipſo interueniſſet? *l.2. C. de his quæ vi,met.cauſ.* An non enim ſatis expreſſa illa ratihabitio, expreſſæ conuentionis executio? Cùm etiam tacita poterat ſufficere ad purgandum metum, *l.ſi per vim.4.iunct.d.l.2.C.de his quæ vi,metúſve cauſ.geſta ſunt.* Quod ſi Dux Mediolani ad Ducem Amedeum ſcribere noluiſſet; non ideo tamẽ Marchio fuiſſet obligatus ad aliud, quàm vt duo illa fortalitia Pontiſturiæ & Montiſcalui reponeret in manibus Comitis Guidonis Torelli, Oratoris Ducis Mediolani, à quo tamen Mantuani nunquam dixerunt vim vllam Marchioni illatam eſſe. Quid ergo eſt obſecro in tota hac cõuentione,quod per vim factum fuiſſe dici poſſit? Interpoſita nimirum perſona tertij,vt putâ fideiuſſoris alicuius, qui bona fide & amicitiæ iure ad negotium acceſſerit, tollit præſumptionẽ omnem metus,& violentiæ,quam alioqui oporteret tertium illum vel intuliſſe,vel paſſum fuiſſe,vel ſaltem participaſſe. Sic dicimus pactum commiſſorium,quod vulgò vocant legis commiſſoriæ,licèt in pignoribus improbatum ſit, *l.1.& 2.C.de pact.pignor.* valere tamen & ſuſtineri, ſi factum ſit cum fideiuſſore, *l.vlt.in princ.*vbi omnes notant,*D.de contr.empt.*Sic etiã dicimus confeſſionem mariti de accepta dote, de cuius numeratione non appareat,licèt ſit ſuſpecta, & cenſeatur facta in fraudem creditorum, ſaltem poſteriorum, ſi qui ſint;valere tamen,nec haberi pro ſuſpecta,vel ſimulata,ſi tertius aliquis interueniat: ex not. *in Auth. ſed iam neceſſe,C.de donat.ant.nupt.*Nec eſt contrarium quod ſcriptum eſt *in l. item ſi cum.14.§. ſi quis,D.quod met.cauſ.* Si quis per vim ſiſti promittendo poſteà fideiuſſorem adhibeat,

Interpoſita perſona tertij tollit omnem metus & violentię præſumptionem.

Pactum commiſſorium in pignoribus valet fauore fideiuſſoris.

Confeſſio mariti de dote recepta, conſtãte matrimonio, non cenſetur ſuſpecta,nec ſimulata, ſi quis tertius interueniat.

adhibeat, eum quoque liberari. Id enim ſic intelligi debet, & ab omnibus intelligitur, ſi per vim quoque fideiuſſor adhibitus ſit. Quemadmodum & quod Pōponius ſcribit *in l. ex ea ſtipulatione. 7. D. de cōdict. ob turp. cauſ.* Ex ea ſtipulatione, quæ per vim extorta eſſet, ſi exacta eſſet pecunia, petitionem eſſe. Omnes poſt Gloſſam ſic accipiunt, & benè, Si in exigenda quoque pecunia vis interuenerit: cùm alioqui prior vis purgetur per tacitam ratihabitionem ſubſecutam, *d. l. 2. & 4. C. de his quæ vi, met. cauſ.* Eodemq́ue modo intelligūt quod ſcriptum etiam eſt *in d. l. item ſi cùm. §. penult.* de eo qui cùm ex fideicommiſſi cauſa quadraginta duntaxat deberet, trecenta tamen promiſerat per vim, & ſoluerat, vt ducentorum & ſexaginta quadruplum cōſequi debeat, quòd in his vim cum effectu paſſus ſit: ſcilicet ſi non tantùm per vim promiſerit, ſed etiam per vim ſoluerit: Vt intelligamus, quoties aliquid per vim, aut metum factum eſſe dicitur, ſi quid poſtea fiat in approbationem & executionem prioris actus, non ſufficere probatam eſſe vim, quæ in priore actu interuenerit, ſed probandum præterea interueniſſe etiam in poſteriore. Secundùm quod quantis, Deus bone! probationibus Mantuani onerarentur, ſi tot violentias probandas haberent, quot ſubſecuti ſunt actus diuerſi in executionem pactorum Tononenſium? Aut quis vnquam ſibi perſuadeat, eam vim planè commentitiam, quam aduerſarij, & laudi & pactorum tempore interueniſſe ſibi fingunt, per tot annos duraſſe, ac per tot ſecula? Et verò, vt de hac ipſa vltima laudi parte dicere abſoluamus, quid cogebat Marchionem aut ire Mediolanum, aut Oratores mittere ad rogandum Ducem, vt ſe tanquam fideiuſſorem pro

Reſponſio ad *l. item ſi cū. 14. §. ſi quis, D. quod met. cauſ.*

Ad *l. ex ea ſtipulatione. 7. D. de condict. ob turp. cauſ.*

Ad *d. l. item ſi cùm. §. penult.*

Non ſufficit probari vim interueniſſe in priore actu, ſi non probetur etiam interueniſſe in poſteriore facto in executionem prioris.

Nemo cogebat Marchionem ire Mediolanū, aut mittere Oratores ad rogādum Ducem Mediolani, vt

Digitized by Google

ſe daret fideiuſſorem erga Ducem Sabaudiæ.

ipſo interponeret, quomodo poſtea ille ſe interpoſuit? Quid verò, ſi Dux Mediolani conuentus fuiſſet tanquam fideiuſſor Marchionis à Duce Amedeo, aut Ludouico:(hoc enim poterat euenire, & eueniſſet procul-dubio, ſi Marchio, aut Io. eius filius controuerſiam Amedeo facere voluiſſet, quam nunc faciunt ipſorum ſucceſſores, quaſi pacta illa Tononenſia & Taurinenſia nullius planè roboris eſſe deberent, tanquam per vim extorta) quis diceret liberatum iri etiam fideiuſſorem, qui & vltrò fideiuſſiſſet, & rogatus non à Ludouico, ſed à Marchione; cùm Ludouici potiùs intereſſet, vt diximus, ne fieret ea fideiuſſio? Fatendum eſt ſaltem hoc caſu non fore locum ei, quod ſcriptum eſt *in d.§. ſi quis per vim.* Quòd ſi fideiuſſor non liberatur datus ab eo, qui ſe per vim adactum dicit vt promitteret; conſequens eſt, vt ea datio fideiuſſoris prodeſſe debeat ad purgandum metum: Alterutrum ſiquidem euenire neceſſe eſt, vt ſubſequens actus dati fideiuſſoris, vel priorem vim, & metum purget, *d.l.2.C.de his quæ vi, metúſve cauſ.* vel eodem vicio laboret. Quod cùm euenit, fideiuſſor quoque liberatur: ne alioqui per mediam fideiuſſoris perſonam debitor ipſe, qui vim paſſus eſt, conueniri videatur, *l.5.in princ.D.de liber. legat.l. cùm lex. 46.D.de fideiuſſ.* Denique certum eſt, vel per minimum actum contrarium, renunciatum intelligi beneficio reſtitutionis, ſi qua prius cõpetebat, *l.ſi filius.30.D.de minor.* adeò vt nec proſit impetratam fuiſſe reſtitutionem, litemque ſuper ea intra legitimum tempus conteſtatam, ſi actor poſtea deſtiterit, *l.Papinianus.20.§.1.eod.*

Fideiuſſor ſpõte interueniẽs, pro eo qui vim paſſus eſt, non habet exceptionem, aut reſtitutionem.

Datio fideiuſſoris, ſponte facta, purgat metũ, qui in principali negotio interuenit.

Beneficio reſtitutionis in integrum renuntiatum intelligitur per minimum actũ contrariũ ſubſecutum.

REPLICABVNT fortaſſis aduerſarij, Prætorem in eo

Digitized by Google

in eo edicto *quod metus cauſa*, generaliter & in rem locutum eſſe, nec adiicere à quo geſtum ſit negotium per vim, aut metum: Et ideo ſiue ſingularis ſit perſona, quæ metum intulit, ſiue populus, ſiue curia, ſiue collegium, ſiue corpus, edicto locum eſſe, *l. metum. 9. ſ. animaduertendum. D. illo tit.* Nec quærendum eſſe an vim, aut metum intulerit is, qui conuenitur, an alius: ſufficere enim actori, hoc docere, Metum ſibi illatum eſſe, & eum qui conuenitur, etiamſi crimine careat, lucrum ſenſiſſe, *d. l. item ſi cùm. 14. ſ. in hac actione, eod. tit. l. 4. ſ. penult. D. de doli mal. except.* Sed facilis reſponſio eſt ex eo ipſo *ſ. animaduertendum*, quod à nullo ex noſtris non magis, quàm ab aliquo ex aduerſariis animaduerſum fuiſſe miror. Subiicit enim Vlpian. quod ad facti noſtri ſpeciem tam accommodatum eſt, vt nihil ſcribi potuerit accommodatius: [*Sed licet vim factam à quocunque Prætor complectatur, eleganter tamen Pomponius ait: Si quo magis te de vi hoſtium, vel latronum, vel populi tuerer, vel liberarem, aliquid à te accepero, vel te obligauero, non debere me hoc edicto teneri: Niſi ipſe hanc tibi vim ſummiſi. Cæterùm ſi alienus ſum à vi, teneri me non debere. Ego enim operæ potiùs meæ mercedem accepiſſe videor.*] Quid obſecro ſcribi pro nobis potuit apertius? An non enim verum eſt, ideo Marchionē ſupradictas conuentiones Tononenſes iniiſſe cum Amedeo, quo magis eum Amedeus de vi Ducis Mediolani, quem manifeſtum hoſtem eo tempore habebat, liberaret? An non, vt oppida Marchionis, quæ Dux Mediolani nondum occupauerat, tueretur? An non ob eam cauſam & contractæ primùm To-

Replicatio Mantuanorum ex eo, quod edictum Prætoris *quod met. cauſ.* in rem conceptum ſit.

Non intereſt quis metū intulerit, dummodò ex metu per alium illato lucrum ſenſerit is, qui cōuenitur.

Reſponſio ex verbis ipſis *l. metum. 9. §. animaduertēdum, D. quod met. cauſ* vbi eſt pro nobis textus in terminis.

Applicatio *d. §. animaduertendum*, ad caſum propoſitū.

Digitized by Google

noni obligationes fuerunt,& contractus donationis,& inueſtituræ ſecuti in ciuitate Taurini? An nō fuit Amedeus eo tēpore omnino alienus à vi;cùm à bello, quod iuſtè indixerat & iuſtiſſimè mouere poterat,iam abſtinuiſſet, & de oppidis, quæ iam tùm occupata fuerant, Marchioni reſtituendis, quanta poſſet fide ac diligentia laboraret? An non verò ea res ſucceſſit feliciter,conſtituta,per interuētum Amedei,pace poſt paucos menſes, & reſtitutis Marchioni tandem omnibus iis, quæ per vim belli Dux Mediolani ei abſtulerat? An fortè vim hanc ſummiſiſſe videri poteſt Amedeus, qui & ipſe bellum mouere iuſſus erat tam ſæpe à Cæſare, contra Marchionem, tanquam rebellem, & hoſtem publicum Imperij, reumque perduellionis? An non potiùs fatendum eſt, ſi quid peccatum ſit ab Amedeo, in eo peccatum fuiſſe, quod Cæſari non paruit bellum inferendo Marchioni ad internecionem vſque,maluitque Marchioni parcere, eique Marchionatum conſeruare, de quo manifeſtiſſimè periclitabatur? An non potiùs eam vim ſibi ipſe ſummiſit Marchio, adhærendo Venetis, Florentinis, & Alfonſo Regi,potiùs quàm Cæſari, à quo Marchionatum ipſum habebat in feudum? vt iam ſuprà diximus, *ex d.l.ſi mulier.21. in princ. eod.tit.* Quid ergo vetat dicere, Amedeum per pacta illa Tononenſia, ſecutámque eorum obſeruantiam,operæ potiùs ſuæ mercedem illam videri accepiſſe,quàm per vim,aut metum quicquam extorſiſſe? Éáque iuris ratio,& interpretatio in propoſita ſpecie tanto magis amplectenda eſt, quòd conuenit verbis donationis, quæ apertam confeſſionem Marchionis continet tot beneficiorum ab Amedeo acceptorum, quibus

Quàm fuerit Amedeus alienus à vi inferenda, & quàm bona fide pro Marchione Mōtisferrari omnia geſſerit.

Nihil ab Amedeo peccatum videri poteſt, niſi quod mitiùs egit cum Marchione,quā iuſſus eſſet à Cæſare.

Interpretatio noſtra conuenit verbis donationis à Marchione collatæ in Ducem Sabaudiæ.

bus parem gratiam referre ſe non poſſe, intelligeret: vocauitq́; ſemper donationem illam remuneratoriam, factam ob cauſam, & talem, quæ nec inſinuatione indigeret. Quæ omnia cùm non ſolùm ex euidentia facti, reique geſtæ veritate ſint certiſſima; ſed etiam ex ipſa Io. Iacobi, eiuſque filij confeſſione, quid ſupereſt de quo ſit vel quærendum amplius, vel dubitandum? Denique nec Dux ipſe Mediolani, qui caſtra, & oppida Marchionatus per vim occupauerat, edicto tamen illo teneretur: non ſolùm, quòd ea eripuit inuito potiùs, quàm extorſit à coacto: ſed etiam, quia inauditum eſt, vt ad ea quę in bello occupantur, edictum Prætoris pertineat: præſertim cùm in toto illo bello, neque mortis, neque cruciatuum corporis vllus Marchioni illatus fuerit metus, qui tamen hoc caſu fuiſſet omnino neceſſarius, *l. interpoſitas. 13. C. de tranſact. l. ſi donationis. 7. C. de his quæ vi, metúſve cauſ.* Quanto minùs igitur poterit edictum illud implorari contra Ducem Amedeum, qui neque vim ipſe fecit, quam iuſtiſſimè facere poterat, & vt faceret iuſſus erat à Cæſare: neque vim ſummiſit, ſed Marchionem & Marchionatum à vi hoſtium liberauit, capta reſtitui perfecit, & quę nondum capta fuerant, tutatus eſt, ne caperentur. Tantùm abeſt, vt vel mortis, vel cruciatuum corporis, quod neceſſe fuiſſet, vt diximus, metum Marchioni vnquam intulerit; vt proinde nec mirum videri debeat, quod de prę ſuppoſita illa vi, & metu nunquã conqueſtus fuerit Io. Iacobus Marchio, nec Ioannes eius filius, nec denique alij ipſorum ſucceſſores: Tanquam qui adprimè eſſent ſibi cõſcij nullam ſibi vim, nullúmque metum illatum fuiſſe. Quid enim melius, & prudentius ad res ſuas benè ge-

Nec Dux ipſe Mediolani, qui partem Marchionatus per vim occupauerat teneretur edicto Prætoris, *quod met. cauſ.*

Metus mortis, aut cruciatuum corporis neceſſarius eſt, ad inducendum edictum Prætoris.

Digitized by Google

rendas facere potuiſſent tempore pactorum Tononenſium, cùm iam per culpam præcedentem in eas ſe anguſtias conieciſſent, vt iuſtum Bellum excipere, totiúſque Marchionatus iacturam facere cogerentur? Sed illud tanto magis mirum eſt, quod cùm neque ipſi, neque eorum filij, & nepotes id fecerint: Margareta tamen auſa ſit id ipſum tentare, quod nec patrem, nec patruũ ipſius, tametſi maximè voluiſſent, facere tamen decuiſſet: per text. *in l.ea quæ à patre, aliàs l. quæ à patre. C.de reſtit.milit.* cuius non illa ſententia eſt, quæ vulgò creditur, vt non poſſit filius miles prætextu militiæ reuocare quæ à patre geſta ſunt, de quo nulla erat dubitatio: ſed hic potiùs, vt veneratione diſciplinæ militaris debeat filius, qui ſe militem profitetur, abſtinere à reuocandis iis quæ pater geſſit, licèt talia ſint, vt ab ipſo patre reuocari ex iuris ratione potuerint per reſtitutionem in integrum: Præſertim ſi pater ipſe, quandiu vixit, de eo conqueſtus non ſit. Quia tametſi in aliis heredibus id permitteretur, cùm reſtitutiones omnes tranſeant ad heredes, *l.non ſolùm. 6. D. de in integr.reſtit. l.quod diximus.16.§.vlt.D. quod met. cauſ.* tamen milites id non decet. Quibus verbis, [*non decet*,] ſignificat lex, licere hoc quidem; ſed non decere: quoniam hæc allegatio contineat exprobrationem quandam auaritiæ in perſonis ipſorum filiorum: imprudentiæ autem, vel facilitatis, & timiditatis nimiæ in perſona patris, qui rebus ſuis proſpicere, & ſe à vi, aut metu liberare neſciuerit, *l.præfecti.17. D.de minor.* Facit *l. in teſtamento. 38. de fideic. libert.* in illis verbis: [*Etiamſi nihil ab inteſtato pater petiiſſet, pios tamen filios debuiſſe manumittere eam, quam pater dilexiſſet.* Alioqui ridiculum eſſet dicere, [*non decere*,] quod

Non eſt ſuccurrendum ei, qui ſeipſum in eas cõiicit anguſtias, vt habeat periclitãdum.

Explicatio & applicatio, *l.ea quæ à patre. C. de reſtit.milit.*

Non ſemper quod reuocare pater potuit, ſi voluiſſet, filio permittendum eſt vt reuocet.

Quod dicitur non decere, ſignificatur licere.

quod nec liceret. At ita loquendum fuit,quia non omne quod licet,decet, honeſtúmque eſt,vt ait *l.non omne. 144.de reg.iur. l. ſemper in coniunctionibus. 197.eod.l. ſemper. 14.D.de rit.nupt.* Quid enim aliud eſt non decere,quàm honeſtum non eſſe? Quod ſi in nudis militibus ita Imperatores eleganter & grauiter reſcripſerunt, quid reſcripturi fuerunt in Principum filiis, quos non puderet velle reuocare, quæ à patre geſta eſſent,prætextu competentis alicuius reſtitutionis in integrum, quam pater petere,etſi iure potuiſſet,nunquam tamen voluiſſet?Et, quod magis indecorum eſt,reuocare prætextu illo quaſi vim & metum paſſus pater fuiſſet, quod à Principis dignitate tam alienum eſt, vt nec verè dici id poſſit de Principe, ſine ipſius dedecore?Principis enim animum adeò generoſum eſſe oportet, vt ſupra omnem vim ſit, & ſupra omnem metum,vt ne quidem mortis,aut cruciatuum corporis terrore, patiatur vinci ſe & cogi, vt quid faciat inuitus. Quod tamen ſi quando euenire contingat,non aliud generoſo Principi auxilium reſtitutionis ſupereſt, quàm vt ſe ipſe reſtituat, illatámque ſibi vim & metum armis ſuis vindicet,ſi facere poterit, & vlciſcatur.Quibus enim magis,quàm ſupremis Principibus licere debeat, factam ſibi ab alio Principe iniuriam ſine iudice vindicare, *vt armis ſubiugent, quod ſerum eſſet iudicio punire*, inquit *l. 1. C.quand. lic.vnic.ſin.Iud.ſe vindic.*Quis ergo tales filios ferat,qui nouas iſtas allegationes patri ipſi incognitas comminiſci velint, vt dedecori ſint patri, & patris cineres aſpergant dedecore, præferentes ſpem neſcio quam lucri pecuniarij, paternæ exiſtimationi, *arg. l. 3. §. ſi emancipatus*, in illis verbis : [*Vt dedecori ſit tam ipſi,* *quàm*

Non omne quod licet, decet: ſed id tantùm quod honeſtum eſt.

Quod in nudis militibus non decet, tanto minùs decet Principes.

Alienum eſt à dignitate Principis, vt vim aliquam paſſus dicatur.

Princeps ſi quãdo vim paſſus ſit ab alio Principe, debet ipſe iniuriã ſibi factam armis vindicare.

Non eſt permittendũ filiis Principum, vt ſpẽ neſcio quã lucri pecuniarij præferant exiſtimationi paternæ.

Digitized by Google

Non eſt audiédus, qui propriã, aut patris ſui turpitudinẽ allegat: præſertim pro cõmodo aliquo pecuniario.

quàm patri.] *D. de bonor. poſſeſſ. contr. tab.* Et quemadmodum non eſt audiendus, qui propriam allegat turpitudinem, *l. mercalem. 5. C. de condict. ob turp. cauſ.* ita neq; qui allegat turpitudinem authoris ſui, præſertim patris, vt ex ea allegatione lucrum aliquod pecuniarium ſentiat. Sed & *in d. l. ea quæ à patre.* obſeruandum eſt ſic loqui

Alia obſeruatio circa generalem ſententiam *d. l. ea quæ.*

Impp. vt dicãt, [*ea quæ à patre geruntur,*] ſimpliciter, non adiecta qualitate illa [*legitimè,*] aut alia ſimili, vt ſignificent generaliter ſe reſcribere de non reuocandis per filios milites iis quæ à patre geſta ſunt, [*quoquo modo contrahendo,*] inquit Accurſius, id eſt, ſiue ita vt reſcindi non poſſint, ſiue ita vt ex aliqua cauſa iuſta potuerit pater eorum reſciſſionem poſtulare. Nam ſi nec volens pater potuiſſet reſtitui, quænam obſecro dubitãdi ratio fuiſſet, an filius ob id ſolùm, quòd miles eſſet, paternum contractum reſcindere poſſet? Neque verò eo caſu ſcribẽdum erat, [*non decet,*] quomodo ſcriptum eſt; ſed [*non licet.*] Quod enim defuncto non licuit, nec

Potuit licere defuncto, quod nec poſſit, nec debeat licere heredi.

licere poteſt heredi: At è contrario potuit licere defuncto, quod nec poſſit, nec debeat heredi licere, vt *in d. l. 1. in fin. l. his ſolis. 7. l. vlt. C. de reuoc. donat. l. 1. §. vlt. D. de S.C. Silan. l. omnimodò. 30. C. de inoff. teſtam.* Et quemadmodum

Interdũ plenior actio cõpetit heredi, aut in heredẽ, quàm competierit defuncto, aut in defunctum.

plenior interdum actio competit heredi, aut in heredem, quàm vel defuncto, vel in defunctum competiiſſet, vt *in l. ſi per imprudentiam. 51. ff. non mirum, D. de euict.* Ita & nouum non eſt, vt minùs liceat heredi, quàm licuerit defuncto, vt in omnibus legibus ſuprà citatis.

Quod in quolibet milite, etiam gregario, indecorum eſt; multo magis indecorum eſt in Principe.

Quod ſi indecorum eſt Principes, adeoq́ue gregarios milites, reſtitutionem quamuis competentem poſtulare aduerſus contractum à patre initum; quanto magis indecorum erit aduerſus donationem & liberalitatem,

quæ

quæ à Principe ſemel facta, debet eſſe perpetua & manſura, adeoque à quocunque facta ſit, *l.1.in fin. C.de reuoc. donat.*

SANE Iuſtinianus *in l.vlt.C.de reuoc.donat.* tractans de donationibus inter viuos, quæ ex certis cauſis reuocari poſſunt per donatorem ipſum, non etiam per ipſius heredes, loquitur de donationibus lege factis, id eſt, legitimè, vt benè Accurſius noſter interpretatur: In quo numero dicent aduerſarij non eſſe donationes per vim, aut metum extortas, *l.ſi donationis.7.C. de his quæ vi, metuſve cauſ.* Sed præter id quod ea lex *ſi donationis.* reſtricta eſt nuncupatim ad eas donationes, quæ metu mortis, vel cruciatus corporis, vel per capitales minas extortæ ſunt, vt *ex l.interpoſitas.13.C.de tranſact.* quorum omnium hîc nihil interuenit, dico Iuſtinianum *in d.l.vlt.C. de reuoc.donat.* loqui de donationibus legitimè factis, vt eas comprehendat, quæ per ſtipulationem factæ ſint, non etiam per traditionem: de quibus etiam loqui videtur *d.l.ſi donationis.* cùm tractet de inſtrumento donationis per metum extorto. Sed cùm donatio non tantùm facta, ſed etiam perfecta eſt, vt loquitur *l.1.eod. tit. C. de reuoc. donat.* id eſt, vt idem Accurſ. interpretatur, *impleta*, quod non fit niſi per traditionem, & dominij tranſlationem, vt in venditione etiam contingit, *l. ſi alienam. 46. D. de action. empt.* non iam diſtinguimus an legitimè facta ſit, necne: ſatiſque eſt ſic factam eam eſſe, vt iuſtum poſſit præbere titulum, iuſtamque cauſam dominij transferendi; ne alioqui traditio nuda ſit, & inefficax ad inducendam dominij tranſlationem, *l. nunquam nuda. 31. de acquir.rer. domin.* Atqui donatio etiam quæ per vim & metum extorta eſt, non eo minùs

Applicatio & explicatio *l. vlt. C.de reuoc. donat.*

Reſponſio *ad l.ſi donationis.7. C.de his quæ vi, metuſve cauſ.*

Donatio fit etiam per ſtipulationẽ, ſed perficitur & impletur per traditionem, ac dominij tranſlationem.

Donatio etiam per vim & metũ extorta, eſt

Digitized by Google

titulus habilis ad dominium trāsferendum: Et quare.

ſufficiens titulus eſt ad transferendum dominium, cùm eius qui vim patitur voluntatem habeat, licèt coactam, *d.l.ſi mulier.21.§.vlt.D.quod met.cauſ.* Nec facit hæc cauſa donationem nullam, aut inualidam ipſo iure, in quo plerique imperitiores falluntur; ſed tantùm præbet iuſtam cauſam petendæ reſtitutionis in integrum ex edicto illo, *Quod metus cauſa*; In quo Prætor non ita locutus eſt, vt diceret, ſe omne id quod metus cauſa factum erit, pro infecto habiturum; ſed id ſe ratum non habiturum, *l.1. & d.l.ſi mulier.§.1.ill.tit.* quod nihil aliud eſt, quàm ſi diceret, ſe id reſciſſurum: data ſcilicet reſtitutione in integrum, nimirum ſi peteretur. Nec enim officium ſuum niſi petenti impertiri Prætor ſolet, *l.4.§.hoc autem, D.de damn.infect.* Vnde fit, vt quandiu Prætor aditus non eſt, nec petita reſtitutio, teneat ipſo iure donatio, etiam per vim extorta, *d.l.ſi donationis.* Alioqui fruſtrà, & ineptè Prætor adiretur ad reſcindēdum actū, qui ipſo iure nullus eſſet, *l.in cauſæ.16.D.de minor.* aut cōtra quem ſufficeret edicti auxilium implorare, non adito Prætore, vt in eo euenit, qui à patris hereditate vult abſtinere, priuſquàm ſe immiſcuerit, *l.ei qui ſe nō miſcuit.12.D.de acquir.hered.* Quamquam illo etiam caſu declaratio voluntatis aliqua neceſſaria eſt. Cæterùm ſi is, qui vim, aut metum paſſus dicitur, de eo non conqueratur; & non ſolùm reſtitutionem nullam petierit, ſed neque nuda aliqua proteſtatione voluntatem vllam conquerendi ſignificauerit, non eo minùs legitimè facta donatio intelligi debet, quod per vim, aut metum extorta ſit: & conſequenter perinde impleri poteſt per traditionem, & dominij tranſlationem, acſi nulla vis, nulluſque metus interueniſſet. Ergo ad hāc quoque donationem,

Prætor non habet pro infecto id quod metus cauſa geſtū eſt, ſed tātùm profitetur ſe id ratum non habiturum.

Non datur reſtitutio in integrum, niſi petenti.

Non poteſt cōpetere, aut dari reſtitutio in integrū aduerſus cōtractum, qui ipſo iure nullus eſt.

Non nocet adhibita vis, de qua non conqueritur is, qui vim paſſus dicitur.

de qua

de qua tractamus, aptari optimè poteſt quod generaliter ſcriptum eſt *in d.l.1.& vlt.C.de reuoc.donat.* [*Non eſſe fas vllo modo inquietari donationem, quam is, qui donauit, in diem vitæ ſuæ non retractauerit.*] Tametſi eam ſententiam alioqui generalem velis reſtringere ad donationes legitimè factas, & perfectas, cùm eas quoque donationes, quæ per vim, aut metum factæ ſunt, retractari perinde neceſſe ſit, vt à Prætore infirmentur, ac ſi per vim factæ non fuiſſent. Nam & *l.vlt.* de iis donationibus loquitur, quæ niſi euertantur ſubſiſtunt, euerti tamen poſſunt. Et vtraque lex hoc ſignificat, Quoties donatio talis eſt, vt tenere debeat, ſi non euertatur, & retractetur, debere illam retractationem incipere à donatore ipſo, non ab eius herede: quod nobis ad victoriam ſatis eſt, etiam admiſſo eo, quod ſibi fingunt aduerſarij & nos negamus, Donationē hanc, de qua diſputamus, per vim extortam fuiſſe. Itaque deciſa eſt per dictos textus tota hęc quæſtio. Quod etiam ne ab aduerſariis animaduerti potuerit, non ex eo factum eſt, quòd textus illos ignorauerint, ſed quia non ad alias donationes pertinere eos crediderint, & benè, quàm quæ legitimè factæ, & perfectæ eſſent. Eas autem quas vis aut metus extorſerit, habent pro illegitimè factis: & hoc malè: ſunt enim legitimè factæ, adeóque irreuocabiles, ſi non per reſtitutionem in integrum reſcindantur, & reuocentur. Legitimè factum quid cùm dicimus, ad legis & iuris ciuilis poteſtatem reſpicimus, non ad æquitatem Prætoris, *l.3.D.ſi vſusfr.petat.* vbi ius legitimum opponitur Prætorio. Et ſanè ratio diuerſitatis nulla reddi poteſt, cur non ſit permittendum he-

Nefas eſt inquietari donationem, quam is qui donauit in diem vitæ ſuæ non retractauit.

Sententia *l.1. in fin.&l.vlt.C. de reuoc. donat.* per quos text. tota hæc quæſtio deciditur.

Quid aduerſarios deceperit, vt ad tam apertos textus non reſpexerint.

Legitimè facti propriè quid ſit.

redi donatoris, vt probet ingratum donatarium poſt acceptam donationem, violentas ei manus intuliſſe, quæ omnium impiiſſima ingratitudo eſt: ſit autem ei permittendum, vt probet donationem per vim extortam fuiſſe. Quid enim aliud eſt, Donationem per vim extorquere, quàm ingratum ſe præbere donatarium, priuſquàm beneficium acceperit? Atqui ingratitudo maior eſt, quę poſt acceptum beneficium committitur: cùm collata in aliquem liberalitas magis ad obſequiũ inclinare illum debeat, quàm ad inſolentiam erigere, vt ait *d.l.1.C.de reuoc.donat.* In qua illud quoque obſeruandum eſt, etiam filiis patroni hoc ius denegari retractandę donationis, quam viuus patronus non retractauerit. Cùm tamen omnium heredum fauorabiliſſimi ſint filij patroni, qui & ipſi, cùm non ſint exheredati mala mẽte, patronorum quoque iure in pleriſque cẽſentur, etiamſi patris hereditate ſe abſtinuerint, *l.ſi patronus.12.§.ſi quis non mala mente, & paſſ.de bono libert.* vt & in aliis pleriſq; melioris ſunt condicionis, vt *in l.ſi vnquam.C. de reuoc. donat.* Si ergo maiorem ingratitudinem obiicere donatoris heres prohibetur, quomodo licebit ei minoris ingratitudinis querelã proponere, *l.non debet cui.21.* à contrario ſenſu, *de reg.iur. & l.cui pacto. 5. D. de ſeru. export.* Aut cur ei licere debeat potiùs eam donationem reuocare, non ſolùm quæ ab initio tenuerit, perinde ac alia quælibet; ſed etiam cuius ex poſtfacto reuocandæ nulla cauſa ſuperuenerit? Solet enim fauorabilior eſſe reuocatio, & mutatio voluntatis, cùm eius mutandæ cauſa noua apparet, quàm præuidere donator non debuerit, vt in *d.l.1.& vlt.C.de reuoc.donat.* Siquidẽ non magis poteſt donator, aut debet præuidere donatarij ingratitudinem,

Nõ magis permittendum eſt heredi donatoris vt probet donationẽ per vim extortam eſſe, quàm vt probet ingratũ donatariũ manus violentas donatori ſuo intuliſſe.

Nec filiis patroni permittitur retractare donationem, q̃ in libertũ collatã patronus ipſe non retractauerit.

Patroni filius in pleriſq; melioris eſt cõdicionis, quàm alius heres cuiuſlibet alterius donatoris.

Fauorabilior eſt donationis reuocatio ob cauſam, quæ ſuperuenerit.

Digitized by Google

dine, licèt poſſibilem, quàm ſi eſſet omnino impoſſibilis, cùm non poſſit eſſe niſi inhoneſta & illicita. Quod autem honeſtè facere quis non poteſt, nec facere abſolutè poſſe credendus ſit, *l. filius. 15. D. de condic instit. Can. faciat. 22. q. 2.* Vt proinde non poſſit hoc caſu donatori obiici ratio illa Pauli, *in l. ſi domum. 9. §. 1. verſ. idem quærit,* in illis verbis: [*Quia hoc euenire poſſe proſpicere debuit,*] *D. locat.* Videtur autem hoc ius proprium eſſe donationum, cùm in cæteris hominum negotiis, & contractibus nihil tale vſpiam proditum ſit, vt non debeat heredi licere contractum aliquem retractare, & impugnare, quem defunctus ipſe non retractauerit. Et ſpecialitatis ratio eſt, non ſolùm ex fauore donationis & liberalitatis, quam firmam, illibatamque manere intereſt, etiam donatoris, ne imprudentiam ſuam, & prodigalitatem fateri & agnoſcere videatur, niſi minor ſit, quem pudere non debeat infirmum ætatis conſilium allegare, *tot. tit. C. ſi aduerſ. donat. l. 3. l. velles necne. 6. cum l. præced. & paſſ. C. de reuoc. donat.* Sed etiam ex eo, quod quiſquis donat, id primò ac principaliter agit, vt patrimonium ſuum minuat; ſi non id etiam agit, vt rem ſuam perdat, *l. filiusfamiliàs. 7. D. de donat.* Cæteri verò contractus etiam venditionum, eò pertinent, vt locupletior fiat qui contrahit, & patrimonium ſuum augeat, *d. l. in cauſæ. 16. §. idem Pomponius, D. de minor.* Item ex eo, quod facilè fieri poteſt, & paſſim contingit, vt qui hodie liberalitatem ſuam reuocatam vellet, cras non velit; ſiue ex innata illa omnibus ferè hominibus inconſtantia, ſiue quòd poſſint quotidie multa accidere, quæ faciant, vt donatarius, qui heri ingratus fuit, hodie gratum ſe præbeat, & iiſdem artibus, aut me-

Non poteſt imputari donatori cur futuram ingratitudinem donatarij non præuiderit.

Ius proprium & ſingulare eſt donationum, vt quamuis ab ipſis donatoribus retractari poſſint, ab ipſorum tamen heredibus non poſſint.

Ratio diuerſitatis, & ſpecialitatis.

Quiſquis donat, id agit vt patrimonium ſuum minuat; ſi non id etiam agit, vt perdat.

lioribus liberalitatem retineat, quibus prouocauit; ac proinde vt donatorem pelliciat ad priorem voluntatem retinendam, *l. in ipſius mariti. 5.* vbi eſt text. elegans *C. famil. erciſc.* Et quamuis nulla poſterior donatoris voluntas tam euidenter appareat, vt tutò dici poſſit, eum à priore voluntate, quam reuocandæ donationis habuerat, receſſiſſe: ſufficit tamen ad excludendam heredis querelam, quòd forſan receſſerit, id eſt, quòd fortaſſe recedendi voluntatem illam habuerit: vt oſtendit oratio illa Imp. Antonini, quam refert Vlp. *in l. cùm hic ſtatus. 32. §. ait oratio, de donat. int. vir. & vxor.* [*Fas eſſe eum quidem qui donauit pœnitere, heredem verò eripere forſitan aduerſus voluntatem ſupremam eius qui donauerit, durum & auarum eſſe.*] Ad quam orationem videtur alluſiſſe Philippus Imp. *in d. l. 1. in fin. C. de reuoc. donat.* cùm ait: [*Neque enim fas eſt vllo modo inquietari donationes, quas is, qui donauerat, in diem vitæ ſuæ non retractauit.*] Nimirum fas eſt donatorem ipſum pœnitere, ſed nefas heredem. Quod ſi verum illud eſt in donationibus inter virum & vxorem, quæ ab initio non valent, nec niſi ab inſtanti mortis quo confirmantur, valere incipiunt, quantò magis id obtinere debet in donationibus etiam per vim, aut metum extortis, quæ ab initio valuerunt? Difficilius ſiquidem eſſe ſolet, vt quæ ab initio conſtiterunt, ex poſtfacto irritentur: tùm quoque cùm ad eum caſum peruenerunt, à quo incipere non potuerunt, *l. verbis legati. 5.* in poſtremis illis verbis: [*Quod ab initio conſtitit.*] *D. ad l. Falcid. l. exiſtimo. 98. in princip. l. pen. §. 1. de verb. oblig. l. in ambiguis. 85. §. 1. de reg.*

Textus elegãs, *l. in ipſius mariti. 5. C. famil. erciſc.*

Oratio Antonini de donationibus inter virum & vxorem, quę morte ac ſilentio donantis confirmatæ ſunt ab herede, non reuocandis.

Fauorabilior eſt donatio etiã per vim, aut metum extorta, quæ ab initio valuit, quã quæ fit inter coniuges, quoniam initio nõ valet.

de reg. iur. §. ex contrario, Inſtit. de legat. Maximè verò in donatione reuocata hoc obtinet, cùm donator ſuperuixit, nec declarauit velle ſe in ea reuocatione perſiſtere, vt *in d.l.in ipſius. & l. 1.§.vlt. D.de S.C.Silan.* præſertim ſi per longum tempus, id eſt, per decennium ſuperuixerit, *l.ſi cùm fideicommiſſa.16 §. Ariſto, D.quis & à quib. manum.* Multo magis ergo, & in donatione per vim, aut metum extorta idem obtinebit, de qua reuocanda nihil vnquam donator dixerit; & conſequenter, de quo ſuſpicandum non ſit voluntatem eum mutare voluiſſe, cùm ſemper ei incumbat probatio, qui voluntatem mutatam dixit, *l. ei qui mutatam. 23. D. de probat.*

Ei ſemper incumbit probatio, qui voluntatem mutatã dicit.

In noſtro autem caſu hoc amplius eſt, quòd donatio illa, quam aduerſarij per vim & metum extortam eſſe tantis contentionibus euincere, & à nobis extorquere conantur, non ſolùm ab initio legitimè ac ritè facta fuit; ſed etiam perfecta, & impleta per ſubſecutam traditionem, tranſlatumque dominium à Io. Iacobo donatore in Amedeum donatarium, qui cùm ſubinde infeudauit Ioanni filio Io. Iacobi eadem illa bona omnia, quæ ex donatione acceperat, exceptis quibuſdam, quæ ſibi retinere ac reſeruare voluit: tanto magis agnitus eſt pro domino, cùm alioqui infeudare, & inueſtituram concedere non potuiſſet, *tot.tit.de inueſtit. de re alien.fact. in vſib.feudor.* Ideoque dubitari minùs poteſt, quin ex ea donatione Amedeus dominium nactus ſit, qui etiam in infeudatis ius dominij & ſuperioritatis ſibi retinuit. Quę omnia & alia tam multa, de quibus poſtea dicemus, cùm facta ſint in executionem & adprobationem expreſſam non modò pa-

Donatio, de qua quærimus, nõ ſolũ ritè, ac legitimè ab initio facta fuit, ſed etiam perfecta & impleta per donatorem.

Alius quàm domin' infeudare & inueſtituram cõcedere non poteſt.

ctorum

ctorum Tononenſium, ſed etiam laudi ab Oratoribus Mediolanenſibus pronunciati, non ſolùm oſtendunt priorem metum, ſi quis illatus fuiſſet, purgatum eſſe, niſi in iis quoque actibus omnibus probetur nouus interueniſſe, *d. l. 2. & 4. C. de his, quæ vi, metúſve cauſ.* Sed etiam tàto minus iuris habere ſucceſſores ad euertendam & reſcindendam donationem, cuius euertendæ cauſam, cùm aliquam, & iuſtam haberet donator, eam tamen implere maluerit: & quidem ex cauſa tranſactionis & habendæ pacis. Nam quemadmodū tranſactio, etiam inter priuatos, non eo minùs valet; imo tanto magis quòd metu futuræ litis facta ſit, *l. 2. C. de tranſact.* dum ne per calumniam & dicis causâ lis mouenda ſit, *l. in ſumma. 65. §. 1. de condict. indeb.* ita & inter Principes ſolus metus belli, etiam iniuſti, dummodò veri, multo magis ſi & verum ſit, & iuſtum, materiam præbet iuſtæ inter eos ineundæ tranſactionis: tantum abeſt vt tranſactioni nocere debeat, quaſi per metum extortæ.

Prior metus purgatus intelligitur ex actibus ſequētibus, ſi nō in iis quoque interueniat nouus metus.

Metus futuræ litis iuſtam ineundæ tranſactionis cauſam præbet, etiam inter priuatos.

Solus metus belli, etiam iniuſti, dummodò veri, multo magis iuſti & veri, cauſam tranſactionis iuſtam præbet inter Principes.

ITAQVE ſunt ſuaues aduerſarij, cùm dicunt, Per ſupradictos actus ſubſecutos, non fuiſſe purgatum metum, qui in pactis Tononenſibus & Taurinenſibus interuenerat, quoniam eadem ſemper metus cauſa duraſſet. Nam præter id quod & locorum & temporum, & negotiorum mutata condicio contrarium probat, vt pluribus infrà oſtendemus; illud iam conſtat ex ſuperioribus, non alium ab initio metum interueniſſe, quàm iuſti belli aduerſus eum ſuſcipiendi, qui vt iure, ita & armis ſuperior futurus eſſet. Itemque non aliam vim, quàm ab eo illatam Duce Mediolani, qui & iuſtum

Aduerſariorū obiectio.

Reſponſio ad obiectionem.

Vis ſi qua in propoſito illata eſt, fuit per Ducē Mediolani illata, ſed iuſtè.

ſtum bellum mouebat mandato Cæſaris; & totũ Marchionatum, quem iam inuaſerat, & magna ex parte occupauerat, breui occupaturus fuerat, ni fauor, & opera Amedei interceſſiſſet. Finge igitur etiam hodie cauſas iſtas durare. Dicam tãto magis valituram etiam hodie donationem, tanquam, quæ ſi nondum facta eſſet, hodie tamen ex iiſdem cauſis iuſtè fieri & poſſet, & deberet: nullis præſertim adhibitis cruciatibus corporis, nullo metu præſentis mortis, nullis denique capitalibus minis, quorum aliquod interuenire neceſſe eſſet, vt edicto Prætoris, De his quæ metus cauſa geſta ſunt reſcindendis, locus eſſe poſſet. Et quæ tamen omnia etiamſi interueniſſent, non eò minùs valeret ipſo iure quicquid per eiuſmodi vim, aut metum geſtum eſſet, quouſque per Prætorem tota res ſuæ æquitati reſtitueretur, vt *in l. vlt. §. 1. 2. & 3. D. quod met. cauſ.* Petita ſcilicet, ac impetrata in integrum reſtitutione, quæ in caſu noſtro nunquam petita fuit, non ſolùm à donatore; ſed nec ab ipſius ſucceſſoribus maſculis, quorum maximè interfuiſſet, à quibus tamen, nec ſi voluiſſent, peti potuiſſet.

Nõ poteſt reſcindi donatio ex iis cauſis, ex quibus ſi adhuc durarent, etiã hodie fieri poſſet.

Valet ipſo iure quicquid per vim aut metum geſtum eſt, donec ſuæ æquitati res per Prætorem reſtituatur.

SED etſi ſucceſſoribus Io. Iacobi permittendum eſſet donationem impugnare, quam donator ipſe neque metus, aut violentiæ, neque alio vllo prætextu vnquam impugnaſſet, adhuc tamen dicendum eſſet, non debuiſſe id permitti eo tempore, quo res ampliùs non eſſet integra, nec poſſent omnia reſtitui in priſtinum ſtatum, & eo tempore, quo res non capit reſtitutionem, vt ſuprà diximus, *ex l. ſi ex cauſa. 9. §. pen. D. de minor.* Alioqui per donationem illam deceptus fuiſſet

Alia ratio contra Mãtuanos, etiam dato ex falſa hypotheſi, quod Io. Iacobi ſucceſſoribus permittẽdum fuiſſet donationem hanc impugnare.

Non eſt danda reſtitutio rebus ampliùs non integris, & cùm res nõ capit reſtitutionem.

Digitized by Google

Non eſt ferendum vt Dux Amedeus per donationem hanc fuerit deceptus.

Amedeus, qui, ſi donatio facta non fuiſſet, in eo erat vt ſibi partim retentione, partim bello iuſtiſſimo, rebusq; ſuis conſulere potuiſſet. Nec tantùm ſi ea donatio facta non fuiſſet, ſed etſi poſt eam factam Marchio de ea conqueri voluiſſet, tanquam per vim & metum extorta fuiſſet. Potuiſſet enim Sabaudiæ Dux fidem Ducis Mediolani, & eius arma iuxta fideiuſſionis formam implorare, adeoque bellum iuſtiſſimum contra Marchionem mouere, qui cùm à Mediolani Duce nihil auxilij ſperare, ſed potiùs perfidiæ ſuæ pœnas timere debuiſſet, facilè, nullóque negotio ſuperatus, totum Marchionatum amiſiſſet. Siue igitur dolo malo querelam Marchio diſtulerit, vt Sabaudiæ Ducem tantiſper deciperet: ſiue, quod magis credendum eſt, bona fide, vt Duci eſſet gratior, nulla ratio fuit audiendi eius, ſi poſt decennium querelam proponere voluiſſet. Textus eſt elegans *in l. cùm quidam. 27. §. Diuus Pius, D. de vſur.* vbi refertur reſcriptum Diui Pij in hæc verba: [*Parum iuſtè præteritas vſuras petis, quas omiſiſſe te longi temporis ſpatium indicat, qui vt debitori tuo gratior eſſes, petendas eas non putaſti.*] Et *in l. cùm notiſſimi. 8. §. imò & illud, verſ. ſed & ſi quis, C. de præſcript. 30. vel 40. annor.* nihil aliud requirit Iuſtinianus, vt improbum dicat eſſe debitorem, qui audet contradicere, quàm ſi more debitorum ſecundam cautionem expoſuerit, ne fieret ſub accuſatione creditoris, vt ipſe loquitur, id eſt, ne à creditore accuſaretur, & vrgeretur. Nam vel ex ſola taciturnitate tanti temporis inducitur pactum de non petendo, *d. l. cùm poſt. 69. in princip. D. de iur. dot.* Et ob eam cauſam certa petendæ in

Quid facturus fuerat Dux Amedeus, ſi hæc donatio facta ei non fuiſſet.

Omiſſa in integrum reſtitutio ab eo, qui id agit vt alij gratior eſſet, repeti poſtea non poteſt.

Ex ſola taciturnitate tanti temporis inducitur pactũ de non petendo.

in integrum reſtitutioni cuilibet præfinita ſunt tempora, quæ vix vnquam actori proroganda ſunt; ſed tantùm reo, cùm in actoris poteſtate fuerit, quando ageret, non autem rei quando conueniretur, inquit *l. petendæ. 6. iunct. l. praeced. C. de tempor. in integr. reſtit. l. purè.5.§.vlt.D.de doli mali except.* Alioqui facile eſſet differre actionem ob id ſolùm, vt probationes interciderent, quas reus ad excludendum reſtitutionem habere potuiſſet: aduerſus quod periculum ſoli actori ſuccurri poteſt, non etiam reo, *l.in lege Aquilia.41.D. ad leg.Aquil.* Et reſtitutionis petendæ tempus longiſſimum etiam in perſona minoris non poteſt duodecim annos tranſcendere, *Auth.ſi minor, C.de tempor.in integr.reſtit.* Et quamuis ad trigeſimum vſque annum extendi poſſet, exemplo perpetuarum & ciuilium actionum, *ex l.ſicut.3.C.de præſcript.30.vel 40.annor.* extinctum tamen eſſet ius petendæ iſtius reſtitutionis, iam inde ferè à tempore mortis Ioannis, qui per triginta, plus minùs, annos ſuperuixit à die donationis, ac multo pluribus à die pactorum Tononenſium. Nec reſponderi poteſt, Ea quæ temporalia ſunt ad agendum, perpetua eſſe ad excipiendum, *d.l. petendæ.& d.l.purè.§.vlt.* Etſi enim Carolus Dux Sabaudiæ contra Margaretam egit; hac tamen parte non poteſt Margareta haberi pro rea, cùm & ipſa citata fuerit iuſſu Caroli V. ad agendum, vt cæteri prætendentes ius aliquod in hereditate Io. Georgij Paleologi. Item, quia licèt poſſideat Marchionatum; Duces tamen Sabaudiæ pariter poſſederunt ius feudi, quod ex ſupradicta infeudatione, ac ſubſecutis inueſtituris quæſitum eis fuerat: & Marchionum fuit agere & conqueri de vi ac metu, ad reſcindenda pacta omnia Tononi,

Petendæ reſtitutionis tempora reo prorogari aliquãdo poſſunt, ſed actori nunquã.

Non eſt ſuccurrendũ actori, qui actionẽ diſtulit ob id ſolũ, vt rei probationes intercciderent.

Ioannes filius Ioannis Iacobi ſuperuixit per plures quã triginta annos, à die pactorum Tononenſium.

Marchionum fuit agere & conqueri de vi, non autem Du-

cum Sabaudiæ, qui pro ſe habebant contractum.

& Taurini facta: non autem expectare vt conuenirentur. Quid enim neceſſe erat eos conuenire, qui non modò contrahentibus ſucceſſerant, ſed & ipſi contraxerant? In quo numero non tantùm Ioannes primogenitus Io. Iacobi; ſed etiam fratres eius omnes fuerunt, Guillielmus, Bonifacius, Theodorus, quorum poſtremus Marchio Bonifacius vixit in annum vſque *1491.* vt ex ipſius teſtamento in actis producto apparet. Negari ergo nulla ratione poteſt, quin ius illud petendæ reſtitutionis etiam ex cauſa metus iam inde à multis annis extinctum fuerit. Cùm licèt Guillielmus, & Bonifacius inueſtituram nullam acceperint; eius tamen accipiendæ legem ſibi impoſitam eſſe non ignorauerint, & ex propria obligatione ad eam petendam & accipiendam potuerint conueniri: ita vt ſemper fuerint in mala fide, quæ & in ipſorum ſucceſſores tranſiit, quamuis ignorantes, *l. cùm heres. 11. D. de diuerſ. temp. præſcript.* multoque magis vicium poſſeſſionis eorum, ſi fingamus, id de quo non apparet, voluiſſe eos mutare ſibi cauſam poſſeſſionis, & interuertere poſſeſſionem Ducum Sabaudiæ, *l. vicia. 11. C. de acquir. poſſ.*

Bonifacius, vltimus liberorũ Ioannis Iacobi, vixit in annum vſque 1491.

Guillielmus & Bonifacius fratres Ioannis, licèt nullam inueſtiturã à Sabaudiæ Duce acceperint, ſciuerunt tamen accipere ſe debere, cùm ipſi quoque cõtraxiſſent.

Mala fides defuncti, & vicia poſſeſſionis trãſeunt in heredes.

QVID? quòd ex ea donatione Dux Amedeus, eiúſque ſucceſſores in hunc vſque diem tenuerunt, tam ex laudo, quàm ex donatione prædicta, terras & caſtra Cliuaſij, Septimi, & alia quæ in inſtrumento inueſtituræ nominatim per Ludouicum excepta, & reſeruata inueniuntur, nulla vnquam de iis mota controuerſia, vt proinde dubitari non poſſit, quin omnia illa inſtrumenta & donationis, & inueſtituræ, pleniſſimum habuerint effectum, quod ad illa loca, & caſtra reſeruata pertinet. Quídni ergo etiam pro reliquis omnibus? An

Alia pro nobis ratio, ex eo ꝙ inſtrumẽta donationis & inueſtituræ effectum habuerunt pro caſtris Cliuaſij, & Septimi.

Digitized by Google

An fortè potuerunt Marchiones Montisferrati conſentire, vt contractus illi pro parte tenerent, pro parte verò eſſent reſcindendi ex cauſa metus? An non & ipſi Marchiones ex iiſdem inſtrumentis & aliis correſpectiuis, conſecuti ſunt pleniſſimam reſtitutionem locorum omnium, quæ poſſederat Io. Iacobus ante bellum, & quæ ad manus illuſtriſſimi D. Ducis Sabaudiæ, vt laudum loquitur, quoquo modo peruenerant? Exceptis tantùm iis locis, quæ Amedeus, vt dixi, per Ludouitum ſibi excepit, & reſeruauit de conſenſu Marchionis. In quo licèt aliquid factum ſit vltra pacta Tononenſia; nihil tamen contra laudum, per quod nominatim exceptus eſt nouus conſenſus partium, iis verbis: [*Secundum, & prout ipſæ partes concordes erunt.*] An fortè potuerunt conuentiones illæ, quas nemo non videt fuiſſe correſpectiuas, & vnius contractus iure cēſendas, ita diuidi, vt pro parte valere & effectum habere debuerint; pro parte verò non valere? Contra *l. nam abſurdum. 7. D. de bon. liberto. l. ſi ita ſtipulatus. 39. in fin. de oper. libert. l. cùm quæritur. 16. D. de admin. tutor.* Denique cōſtat contractus omnes eſſe indiuiduos, nec poſſe pro parte reſcindi, etiam petita reſtitutione, *l. tutor vrgentibus. 47. §. 1. D. de minor.* Sed omnia in priſtinum ſtatum reſtitui debere ab eo, qui petit in integrum reſtitutionem, *l. quòd ſi minor. 24. §. reſtitutio, eod. l. vnic. C. de reput. quæ fiunt in iudic. in integr. reſtit.* Nam quemadmodum qui agere vult ex contractu vltro citróque obligatorio, prior implere contractum ex ſua parte debet, aut ſaltem implementum offerre, *l. Julianus. 13. §. offerri, D. de action. empt.* Ita & qui poſtulat reſtitutionem in integrum, ſiue ex edicto *quod metus cauſa*; ſiue ex alia qua-

Non potuerūt contractus illi pro parte tenere, & pro parte reſcindi.

Quod inter Duce Sabaudiæ & Marchionē Montisferrati geſtū eſt vltra pacta Tononēſia, factum eſt iuxta laudum.

Conuentiones correſpectiuæ & vnius contractus iure cenſendæ, non poſsūt pro parte valere, & pro parte non valere.

Cōtractus omnes ſunt indiuidui, nec poſſunt pro parte reſcindi, etiam petita reſtitutione.

Digitized by Google

libet edicti parte,prior debet reddere,& reſtituere, aut ſaltem offerre reſtitutionem eorum omnium quæ accepit ex contractu,quem vult reſcindere,*l.patri.27.§.ſi pecuniam,D.de minor.* quia & diſtractus,qui fit per reſtitutionem in integrum, etiam vltrò citróque obligatorius eſt,*d.§.reſtitutio,& d.l.vnic.*Cùm ergo Marchiones Montisferrati, nec tantùm Io.Iacobus, & Ioannes eius filius,qui primi,& principaliter contraxerũt; ſed etiam eorum ſucceſſores reſtituta ſibi per Amedeum oppida ſemper retinuerint,& adhuc hodie poſſideant ea ſereniſſ.Duces Mantuæ;apertiſſimum, & inuincibile argumentum eſt, perpetuum illos conſenſum præſtitiſſe iis contractibus,ex quibus,& in quorum executionem, reſtitutionem illam habuerunt,quam alioqui nũquam habuiſſent,cùm & ex pactis Tononenſibus,& ex laudo Taurinenſi conſtet cætera omnia per Marchionem & eius filium Ioannem promiſſa priùs impleri ab iis debuiſſe, & quidem ſolemniter, quàm Amedeus oppida illa reſtituere ipſis deberet. Pacta enim ſic habent: [*Horum autem intuitu, illiſq́; ſolemniter peractis, dictus D.Dux liberaliter remittet dicto D.Marchioni omnes terras,&c.*]Laudum verò in hunc modum,[*Quod ſtatim habita & apprehẽſa poſſeßione locorum Cliuaſij,& Septimi,pro omnium conuentorum obſeruántia,die immediatè ſequenti incipiendo,& continuè,bona fide, ſine intermißione finiendo,ſine vlla exceptione & contradictione reſtituat Illuſtriß.D.Marchioni terras,caſtra,&c.*]Ergo acceptata & obtenta reſtitutio dictorum locorum, & ſecuta

Diſtractus,qui fit per in integrum reſtitutionem, vltrò citroque obligatorius eſt.

Ex pactis Tononenſibus, & ex laudo Taurinenſi debuit Marchio prior ex parte ſua implere.

Verba pactorum Tononenſium.

Verba laudi Taurinenſis.

cuta

cuta ipſorum retentio in hunc vſque diem, inducit in neceſſarium antecedens, adprobationem expreſſam omnium eorum, quę à Marchione facta fuerant, & fieri debuerant. Nam qui alicuius rei poſſeſſionem retinet, quam niſi certis legibus habere non potuit, videtur in ſingula momẽta leges illas agnoſcere & adprobare: cũ quicquid ab initio factum eſt, tamdiu fieri ſingulis momẽtis videatur, quamdiu factum durat, *l. ſi pro patre. 10. §. verſum, D. de in rem verſ. cum ſimilib.* Nec potuerunt Marchiones mutare ſibi cauſam poſſeſſionis, & caſtra illa, & oppida ſibi reſtituta poſſidere ex alia cauſa, quàm dictorum pactorum, & laudi; ac proinde in neceſſariam conſequentiam eorum, quæ ante omnia Marchiones in fauorem Ducis Amedei facere debuerunt, & fecerunt, *l. non ſolùm. 33. §. quod vulgò, de vſucap. l. 2. §. quod vulgò, D. pro hered. l. 3. §. illud quoque, D. de acquir. poſſeſſ.* Proinde tantum abeſt, vt per continuam Marchionum poſſeſſionem interuerſa ſint iura Ducum Sabaudiæ, vt ex contrario fuerint conſeruata; Quandoquidem directus dominus per mediam vaſalli perſonam iura ſua omnia poſſidere & retinere intelligitur, non minùs quàm per emphiteutam, aut conductorem, *l. malè agitur. 2. C. de præſcript. 30. vel 40. annor. d. l. cùm notiſſimi. 8. §. vlt. eod.* in illis verbis: [*Per quantoſcunque annos.*] Nec alia præſumptio pro Marchionibus capi poteſt, quàm quod poſſederint ex titulo præcedente, & eo iure, quo bona fide ac iuſtè poſſidere potuerunt, *d. l. quædam mulier. 77. de rei vindic. l. 2. C. de acquir. poſſ. l. prædia. 48. D. eod.*

Qui retinet rẽ ex aliquo contractu, tamdiu contractum illum adprobare videtur.

Non potuerũt Marchiones mutare ſibi cauſam poſſeſſionis.

Dominus directus per mediã vaſalli perſonam iura ſua omnia poſſidere, ac retinere intelligitur.

Præſumendi ſunt Marchiones poſſediſſe ex titulo præcedente.

ILLVD etiam obſeruatione dignum eſt, quod in dicto laudo Taurinenſi expreſſim conuentum proponitur; [*Quod ſi in prædictis, aut aliquo prædicto-*

Alia ratio ex verbis laudi Taurinenſis.

Digitized by Google

rum,vel in materia hac compoſitionis & concordij de cætero aliqua difficultas ſeu differentia oriretur, per ipſos DD. Oratores declaretur & terminetur: Ita vt ipſi tres, vel duo ex illis, ſi tertius non eſſet præſens, iudicare & diffinire poßint: dummodò tales difficultates, aut differẽtiæ ante feſtum Reſurrectionis ſuborirentur & emergerent.] Cùm itaque intra totum illud tempus, quod ſatis longum erat, nulla difficultas per Marchiones propoſita ſit, ac nec vnquã poſtea: ſed ex contrario impleuerint illi omnia, de quibus implendis, & in ipſis pactis, & in laudo conuentum fuerat; apparet manifeſtiſſimè nouum illum cõſenſum fuiſſe Marchionum, & quod neque de vi, aut metu, neque de alia vlla re conqueri voluerunt. Nam ſi voluiſſent, vtique potuiſſent, & debuiſſent intra illud tempus. Quo elapſo nec fuiſſet eis permittendum propter vim & poteſtatem temporis limitati, vt loqui Baldus ſolet, ex *l. Imperator. 8.* in poſtremis illis verbis: [*Ne pœna tempore determinata contra ſententiæ fidem vlteriùs porrigatur,*] *D. de poſtul. l. Thais. 41. § intra, D. de fideic. libert.*

Tempus præfinitum, intra quod potuerat & debuerat Marchio conqueri de vi illata, ſi voluiſſet.

Quod vſque ad certum tempus licet, poſt tempus non licet.

SED quamuis non neceſſariò, addamus tamen tam multa; aut potiùs ne in immẽſum res abeat, ex tã multis nonnulla, quæ in executionem & adprobationem dictorũ pactorum, dictiq; laudi facta ſunt à Marchione Montisferrati Io. Iacobo, & ab ipſius filiis omnibus, ne dubitari poſſit nullam eos de ſupradictis pactis, & conuentionibus conquerendi, aut reſtitutionis petendæ voluntatem habuiſſe. Si tamen priùs obſeruauerimus, quod obſeruatione dignum certè eſt, nullam à dictis

Quàm multa ſecuta ſint in executionẽ & adprobationẽ pactorum Taurinenſium, & laudi Taurinenſis.

Digitized by Google

dictis Marchionibus proteſtationem de prætenſa vi, aut metu factam eſſe ante vel poſt pacta illa Tononenſia, nec antè, vel poſt laudum Taurinenſe, eiuſque executionem: ne quidem clandeſtinam, qualem tamen facere potuiſſent facillimè, ſi voluiſſent. Quid enim prohibebat, quò minùs inter ſuos eam proteſtationem ederent, priuſquàm domo exirent, vt Tononum primùm, deinde etiam vt Taurinum proficiſcerentur? Præſertim cùm nec deeſſent Conſiliarij iuris conſultiſſimi, qui non ignorabant eo potiſſimùm remedio proſpicere ſibi poſſe illos, qui vim & metum à potentiore inferri ſibi metuant, aut illatum ſentiant; de quo tamen apertè conqueri non auſint propter aliquam reuerentiam, quæ ipſis debeatur, aut aliam cauſam quamlibet, ex not. per Bart. & alios *in l. de pupillo. s. §. ſi quis ipſi Pretori, per illum text. c. cùm locum, in fin. de ſponſal. l. 2. ibi* [*Omiſſa querela de chirographo.*] *C. de his quæ vi, met. cauſ.* Not. per Gloſſ. fin. & DD. *in c. ad id quod, de ſponſalib. & matrimo. & in c. ex literis, de deſponſ. impuber.* Gloſſ. *in l. qui aliena. 6. §. Celſus, in verb. fallens, de acquir. hered.* Crauet. *conſ. 114. num. 16.* Bald. *in Conſ. Schiſmat. poſt rubr. C. ſi quis aliq. teſta. prohibuer. col. 8.* quem refert & probat Neuiſan. *conſ. 46. num. 32.* Alex. *conſ. 146. num. 20. vol. 5. D. de oper. noui nunciatio.* Nec defuit quoque dictis Marchionibus animus proteſtandi, quoties proteſtandum ſibi eſſe exiſtimarunt: Ergo vel ex eo maximè apparet, id quod à Margareta obiectum eſt de vi, metuque illato Io. Iacobo, planè commentitium eſſe, & ab ipſius Io. Iacobi voluntate alienum.

Nulla de vi, aut metu proteſtatio facta eſt à Marchionibus, ne quidẽ clandeſtina, ſiue ante, ſiue poſt pacta Tononenſia, laudumque Taurinenſe.

Remediũ proteſtationis aduerſus ſuſpicionem metus inferendi, aut ſi de metu illato conqueri non audeat.

Marchionibus Montisferrati nec animus, nec conſilium defuit huiuſmodi proteſtationes clandeſtinas faciendi, quoties ſibi proteſtandum eſſe crediderũt.

NON obſtat proteſtatio quædam à Mantuanis pro-

Obiectio Mantuanorum ex

proteſtatione quadam facta à Ioanne filio Io. Iacobi.

ducta, quæ à Ioanne filio & ſucceſſore dicti Io. Iacobi facta dicitur, die 21. Febr. anno 1450. Imò potiùs noſtram cõfirmat ſententiam; non ſolùm quia nihil in ea proteſtatione eſt de vi & metu, quod tamẽ æquè facilè potuiſſet Ioannes facere, ſi ita res fuiſſet, *l. vnic. ſ. vbi autem, verſ. ſin autem ad deficientis, C. de cad. toll. c. inter corporalia, de tranſlat.* ſed etiam quia proteſtatio illa fuit tantùm pro reſeruatione iurium, quæ dictus Ioannes prætendebat ſibi competere in locis à Duce Sabaudiæ poſſeſſis. Quibus verbis videtur Ioannes ea loca & caſtra intellexiſſe, quæ Amedeus ſibi exceperat & retinuerat in inueſtitura: Ideò fortaſſe, quòd de iis reſeruandis nihil in pactis dictum fuiſſet. Nimirum quia nondum eo tempore factæ fuerant in eorum tuitionem & conſeruationem expenſæ, quas poſtea fieri neceſſe fuit, propter tam longam Marchionis in promiſſis implendis dilationem, & procraſtinationem; Quarum rationem haberi ſanè fuit æquiſſimum, præſertim cùm aſcenderent ad tantam ſummam trecentorum millium florenorum auri, vt laudum refert. Cùm igitur dictus Ioannes de iis ſolis caſtris proteſtatus ſit, quæ Dux Sabaudię tenebat, apparet nihil eum proteſtari voluiſſe de cæteris, quæ donata Duci Sabaudiæ fuerant, & ſubinde per dictum Ducem Sabaudiæ eidem Ioanni infeudata: cùm incluſio vnius, ſit excluſio alterius, *vulg. l. cum Prætor. de iudic. l. ex eo. 18. D. de teſtib.* Nec ſanè potuit Ioannes voluntatem ſuam declarare apertiùs, quòd nollet ille de donatione & inueſtitura conqueri, niſi pro bonis reſeruatis, cùm in ea proteſtatione, quantumuis clandeſtina, nihil de cæteris bonis dixerit. Itaque ſi quærimus voluntatem poſteriorem aliquam dicti Ioannis, quòd

Proteſtatio Ioãnis ad quid fuerit reſtricta.

Cur in laudo aliqua ſint adiecta, quæ comprehenſa non erant in pactis Tononenſibus.

Nihil fuit proteſtatus Ioãnes de bonis donatis Duci Sabaudiæ, ac per eum ſubinde infeudatis.

Apertiſſima probatio volũtatis Ioannis, quòd aduerſus donationem & inueſtiturã noluerit ex capite metus petere in integrum reſtitutionem.

quòd reſtitutionem in integrum ex capite metus petere noluerit, ecce apertiſſimam hîc habemus.

HIS ita ſuppoſitis, & conſtitutis, videamus iam cætera omnia, quæ inter Ducem Amedeum & Marchionem Montisferrati, eiuſque filios in laudi confirmationem ſubſecuta ſunt.

> Quàm multa in laudi confirmationem ſubſecuta ſint inter Ducem Sabaudiæ & Marchionem Montisferrati, eiuſque filios & ſucceſſores.

PRIMVM illud fuit, quod eodem die poſt expreſſam laudi adprobationẽ ab vtraque parte factam, Io. Iacobus Marchio donationem puram contulit in Amedeum Ducem, locorum omnium Marchionatus citra Padum & vltra Tanagrum exiſtentium, ſtipulante Ludouico Amedei filio, cum Notario, adiecta etiam clauſula cõſtituti, & perhonorifica mentione facta beneficiorũ, quæ ab Amedeo Duce Marchio acceperat.

> I. Expreſſa laudi adprobatio.
>
> Donatio eodem die ſubſecuta ad formã laudi.

SECVNDVM, quod ſubinde, & eodem ipſo, vt conuenerat, die, idem Ludouicus Amedei patris ſui nomine, ac tanquam generalis ipſius Locumtenens, dicta omnia caſtra, & loca donata ſibi per dictũ Io. Iacobum infeudauit Ioãni eius filio primogenito, iuxta modum & formam, & ſub condicionibus, ac declarationibus contentis in pactis Tononenſibus: exceptis tamen oppidis Clauaxij, Septimi, Brãdicij, & Eugeniç, dicto Duci reſeruatis, cum adhærentia Abbatis ſancti Benigni. Et eodem inſtrumento infeudationis, & inueſtituræ per dictum Ioannem acceptæ, iurauit idem Ioannes Amedeo fidelitatem ligiam.

> II. Inueſtitura facta per Ludouicum filium Ducis Amedei, Ioanni filio Io. Iacobi.
>
> Iuramentum fidelitatis ligiæ, appoſitum in infeudatione Ioanni facta.

TERTIVM, quod idem Io. Iacobus Marchio, & Ioannes eius filius primogenitus, de cæteris bonis, & caſtris Marchionatus Montisferrati intra Padum & Tanagrum conſiſtentibus, eodem die adhærẽtiam per-

> III. Adherẽtia perpetua facta per Io. Iacobum & Ioannem eius filium primogenitum de cę-

teris caſtris & bonis Montisferrati, in eo inſtrumēto deſignatis, eodē ipſo die laudi.

petuam fecerunt cum Amedeo Duce,& Ludouico eius primogenito,pro terris omnibus,locis & oppidis,ac reliqua parte Marchionatus exiſtentibus intra flumina Padi,& Tanagri:Itemque pro ciuitate Albæ, & locis & caſtris Diani,Rodi, & Rodelli exiſtētibus vltra flumen Tanagrum,de quibus conuenerat in pactis Tononenſibus, vt comprehenderentur in prædicta adhærentia, quādiu duntaxat Io. Iacobus viueret: poſt mortem verò ipſius includerentur in infeudatione Ioanni facienda,qui teneretur ea recognoſcere, ſimul cum cæteris in eodem territorio vltra Tanagrum exiſtentibus, in feudum à Duce Amedeo,& eius ſucceſſoribus: hoc etiam addito in dicta adhærentia, vt omnes vaſalli,Communitates, & homines dicti Marchionis promitterent & iurarent, Quod idem Marchio, & eius ſucceſſores obſeruabunt dictam adhærentiam, & omnia quæ in eius inſtrumento ſunt contenta.

De iuramento per vaſallos, Cōmunitates, & ſubditos prçſtando, pro obſeruantia adhærētię,& omnium in ea cōtentorum.

QVÆ omnia,ſicuti facta ſunt eodem ipſo die laudi redditi,ſic teſtibus & præſentibus Ducis Mediolani Oratoribus,& aliis viris clariſſimis, qui laudo adfuerant: præſertim ex parte Io.Iacobi Marchionis,& ipſius Cōſiliariis Marco de Carreto, ex Marchionibus Saonæ, Henrieto & Secundino de Nattis, Ludouico de Titionibus, primario eius Secretario, & R. fratre Bartholomæo de Prouanis,præceptore ſancti Antonij Clauaxij, & aliis ibidem nominatis.

Supradicta omnia facta pręſentibus Oratoribus Ducis Mediolani, & aliis clariſſimis pleriſque viris,ex parte Marchionis.

IV. Mandatum ſequenti die factum à Io. Iacobo Marchione ad tradenda loca Clauaxij & Septimi, in executionē laudi.

QVARTVM eſt, quod ſequenti die 28. Ianuarij, Io. Iacobus Marchio conſtituit dictum Ludouicū Titionum procuratorem ſuum,ad tradēdam Duci Sabaudiæ poſſeſſionem locorum Clauaxij & Septimi, ſecundùm id quod dictum & conuentum fuerat in laudo.

QVINTVM

V. Remiſſio dictorum locorũ facta per procuratorẽ Marchionis, Manfredo Marchioni Saluciarum, pro Sereniſſ. Amedeo Duce Sabaudiæ.

QVINTVM, quod eiuſdem menſis Ianuarij die penultima, remiſſio dictorum locorum & traditio facta fuit per dictum Titionum procuratorem Marchionis, Manfredo Marchioni Saluciarum Mareſcallo Sabaudiæ, pro dicto Duce Amedeo. Idque per remiſſionem clauium portarum, ad portas ipſas, vt conſtat ex inſtrumento adprehenſæ poſſeſſionis.

VI. Mandatum Ludouici filij Ducis Amedei ad reſtituẽda Marchioni loca, quæ Duci Sabaudiæ fuerant conſignata, & in depoſitum tradita.

SEXTVM eſt, quod eadem die 28. Ianuarij, Ludouicus filius Amedei Ducis, eiuſque Locumtenens generalis, mandauit omnibus Capitaneis, Gubernatoribus, Caſtellanis, Stipendiariis, cæteriſque Cuſtodibus caſtrorum & locorum Montisferrati, tam citra quàm vltra Padum & Tanagrum conſiſtentium, ab Amedeo Duce vbicumque conſtitutis, vt continuò viſis literis, ſub pœna perpetuæ indignationis dicti D. Ducis, conſignare ac remittere deberẽt omnia in Marchionis, aut aliorum pro eo agentium, deputatis etiam ad hunc effectum Commiſſariis, Iacobo de Turre legum Doctore, & Ioanne Mutia Secretario, vt conſtat ex literis.

VII. Remiſſio facta dictorũ locorum Commiſſario, per Marchionem deputato, 6. Febr. 1435. cum ratificatione Marchionis, eodem die.

SEPTIMVM eſt, quod virtute dictarum literarum fuerunt ſupradicta omnia caſtra, & loca tradita ſupradicto Marco de Carreto, ex Marchionibus Saonæ, Cõmiſſario per Marchionem deputato, vt conſtat ex quittatione ab eo facta, die *6.* Febr. ſeq. dicti anni *1435.* ratificata per Marchionem eodem die *6.* Febr. in ciuitate Caſallis.

VIII. Retrotraditio per Ludouicũ facta Ioanni in executionẽ infeudationis & inueſtituræ factæ Ioanni.

OCTAVVM eſt, quod ſtatim poſtquàm Ludouico Principi facta fuit remiſſio locorum omnium citra Padum exiſtentium, idem Ludouicus incontinenti retrotradidit ea omnia Ioanni, virtute infeudationis, &

inueſtituræ ei factæ: exceptis dictis oppidis Clauaxij, Septimi, ac Brandicij, quæ fuerant expreſſim reſeruata. Idque apparet ex diuerſis inſtrumentis apprehenſæ poſſeſſionis & remiſſionis dictorum locorum, factæ diuerſis diebus menſium Ianuarij, & Febr. dicti eiuſdem anni *1435*.

IX. Poſt ſupradicta omnia peracta, Ioannes domũ reuerſus cũ patre Io. Iacobo, ad Amedeum Ducem Sabaudiæ ſcripſit.

NONVM eſt, quod poſt hæc peracta, domum reuerſus Ioannes primogenitus, cum Io. Iacobo patre, ſcripſit literas ad Amedeum Ducem, Caſallis datas, die 9. Febr. eodem anno *1435*. ſubſcriptas, [*Fidelis & humilis nepos veſter*, IOANNES DE MONTEFERRATO:] cuius verba omnia, quoniam ad rem noſtram omnino pertinent, neceſſariò tranſcribenda ſunt.

Tenor literarũ Ioannis filij Io. Iacobi Marchionis.

Illuſtriſſ. Princeps, & excellentiſſ. D.D. metuendiſſ. Præuia humili, & deuota recommendatione. De concluſione, Deo laudes, firmata pridiè in Taurino inter Illuſtriſſ. & Excellentiſſ. D. genitorem meum honorandum D. Marchionem, ac Illuſtriſſ. & Excellentiſſ. D. & conſanguineum meum honorãdum D. Principem Pedemontium, aliter pro nunc ſcribere non expedit, quia Excellentia veſtra, vt ſum certus, plenè informata eſt, Niſi quod dicta concluſio prædicto D. genitori meo gratiſſima fuit, & eſt, & ex ea reſtat contentiſſimus. Ego itaque Celſitudinem veſtram certam reddo, ſicuti omnia promiſſa benè ac fœliciter adimplebo, & ſeruabo, totóque animo ſtudebo circa omnia, quæ augmentum veſtri Status & honoris concernunt. Conſtantiſſimè tenens, quod Illuſtriſſ. D. veſtra me tanquam fidelem ſuum & filium paterno dulcore tractabit. Verùm Illuſtriſſ. D. mi metuendiſſ. deuotiſſimè ſupplico, vt locum Mazadij in feudum mihi conferre dignetur, nec aliam perſonam anteponere pro loco prædicto,

Cõcluſio Taurinenſis gratiſſima Io. Iacobo Marchioni.

Promiſſio adimplendi benè ac feliciter promiſſa omnia.

Ioannes profitetur ſe fidelem Ducis Amedei.

Petit à Duce Sabaudiæ locũ Mazadij in feudum.

dicto, quia profectò alium Feudatarium meliorem me habere non poteſt, nec qui ita de ipſo feudo fideliter ſeruiat, ſicut ego faciam. Hoc enim pro honore meo,& ex ſingulariſſima gratia deuotiſſimè peto à prælibata Excellentia veſtra, quam authore Deo viſitare diſpono, quàm primùm commoditas temporis adfuerit, prout meo incumbit debito. Pronus omni tempore ad quæque eiuſdem veſtræ Celſitudinis præcolenda mandata.

HACTENVS tenor literarum. Quibus obſecro quid ſcribi potuit apertius, ad teſtificandum amorem ſummum erga Ducem Amedeũ, purgandámque omnem violentiæ & metus ſuſpicionem, in iis, quæ Taurini ante quindecim dies geſta fuerant? Quid enim cogebat Ioannem hunc,cùm iam domi eſſet,ac Caſallis, vbi potentiam Amedei & carceres perhorreſcere amplius non poterat, ita loqui,ita ſcribere, & fidelem ſe, vaſallumque profiteri, & nouum feudum in ſuam gratiam poſtulare? Illatio approbationis, quæ ex ſupradictis literis probatur.

DECIMVM eſt,quod tertio poſt die,id eſt 12.eiuſdem menſis Februarij, Io. Iacobus Marchio ſimiliter iam domum reuerſus, nullóque amplius aut carcerum metu, aut liberandi filij deſiderio commotus, mandauit, per literas Caſallis datas, omnibus vaſallis ibidem deſcriptis locorum,& terrarum citra Padum, & Canapicij, vt in obſeruantiam conuentorum inter ipſum Marchionem,& Ludouicum Principem Pedemõtium, Locumtenentem generalem D.Sabaudię Ducis,facere iuramentum,& promiſſionem deberent,iuxta formam conuentionum,ſine vlla exceptione. X. Mandatum Io. Iacobi ad ſubditos de præſtando iuramẽto ad formam conuentionum Taurinenſium.

VNDECIMVM eſt,quod eodem die Ioannes primogenitus dicti Io. Iacobi filius eiſdem nobilibus & XI. Aliud mandatũ Ioannis primogeniti ad

vaſal

nobiles & vaſallos, de codē iuramento pręſtando, datum Caſallis, eodem die.

vaſallis ſimiliter mandauit, ac præcepit, vt idem iuramentum præſtent, vt conſtat ex literis etiam datis Caſallis, eodem die 12. Febr. *1435*.

XII. Iuramentum pręſtitum à nobilibus & vaſallis S. Georgij, Rochæ, & Coni, Cādiæ, Orij, & Caſtillioni, in manibus Cōmiſſarij deputati non à Duce Sabaudię, ſed à Marchione, 24. Febr. 1435.

DVODECIMVM eſt, quod in executionem dictorum mandatorum & præceptorum, nobiles & vaſalli locorum Sancti Georgij, Rochæ, & Coni, Candiæ, Orij, & Caſtillioni iurauerūt & promiſerunt quicquid ex pactis Taurinenſibus iurandum erat, in manibus Mathæi de Coconato, nuncij, & Commiſſarij ad id ſpecialiter deputati, non à Duce Sabaudiæ, ſed, quod ſummoperè notandum eſt, ab ipſo Io. Iacobo Marchione, & Ioanne primogenito eius filio, vt conſtat ex inſtrumento dictæ promiſſionis & iuramenti, die 24. eiuſdem menſis Februarij, *1435*.

XIII. Aliud mandatū Io. Iacobi Marchionis, ad idē iuramentū pręſtādum per vaſallos & Communitates, vltra Tanagrum exiſtentes.

DECIMVMTERTIVM eſt, quod in eadem ciuitate Caſallis, idem Io. Iacobus Marchio ſimiliter mandauit, & imperauit omnibus vaſallis & Communitatibus vltra Tanagrum conſiſtentibus, vt idem iuramentum præſtarent: eiúſque mandati literæ extant ſub data 20. Martij ſequenti, *1435*.

XIV. Procuratores conſtituti à Io. Iacobo Marchione, & Ioāne eius filio ad recipiendū iuramētum à vaſallis & Communitatib⁹ vltra Tanagrum conſiſtentibus.

DECIMVMQVARTVM eſt, quod in executionem dicti mandati, ſimiliter conſtituti ſunt Commiſſarij, & procuratores Ioannes de Medicis, & Mathæus de Coconato ab eodem Io. Iacobo Marchione, & Ioanne filio eius primogenito, vt patet ex inſtrumento procuratorio rogato in caſtro Caſallis, Sancti Euaſij, die 22. eiuſdem menſis Martij: in cuius mandati executionem, & obſeruantiam eorum, quæ pactis Tononenſibus, & Taurinenſibus continebantur, dictę Communitates, & vaſalli vltra Tanagrū conſiſtentes ſimili ſe iureiurando obſtrinxerunt: Extantq́ue iuramentorū & promiſ-

ſorum huiuſmodi varia inſtrumenta in actis producta.

DECIMVMQVINTVM eſt, quod ſubinde mandatum & præceptum ſimile factum eſt Communitatibus, & vaſallis locorum, & terrarum dicti Marchionatus, exiſtentium inter flumina Padi & Tanagri:& mandati executio facta eſt, præſtitaque omnia, quæ imperata fuerant, iuramenta.

XV. Aliud mandatum factũ Cõmunitatibus & vaſallis locorũ Marchionatus conſiſtentium inter flumina Padi & Tanagri.

DECIMVMSEXTVM eſt, quod poſt impleta omnia, quæ ex fide pactorum Tononenſium, & Taurinẽſium à Io.Iacobo Marchione, ac Ioanne primogenito eius impleri debuerant, ſcripſerunt illi alias literas ad Ducem Amedeum, quibus declararent, & certum facerent adimpleta fuiſſe omnia, quæcunque ex eorum parte fuerant promiſſa. Extant literæ datæ non Taurini, vbi metus aliquis allegari fortaſſe potuiſſet, ſed Caſallis, die 14. April. eiuſdem anni *1435*.

XVI. Aliæ literæ Io. Iacobi Marchionis & Ioãnis eius filij ad Ducem Amedeum, Caſallis datæ 14. April. 1435. quibus declararũt impleta fuiſſe omnia quę promiſerant.

DECIMVMSEPTIMVM eſt, quod quamuis neque in laudo, neque in inueſtitura quicquam cautum eſſet de aliis Marchionis liberis maſculis, ad ratihabitionem aliquam obligandis; Guillielmus tamen ſecundogenitus dicti Marchionis filius vltrò ratificauit omnia, & ſingula, quæ in dicto laudo, dictiſque pactis continebantur, idque præſente & authoritatem, cõſenſumque præſtante patre Marchione, & id ipſum ſatagẽte, quòd ſciret, quanta ex dictis pactis vtilitas ad Guillielmum eſſet peruentura, ſi quando ad eum Marchionatus perueniret. Ideoque non tantùm filius, quod ſufficere poterat; ſed etiam pater ipſe, ambo ſimul & pariter iurauerunt, cum renunciationibus & clauſulis ſolitis: nemine, quod præcipuè notandum eſt, ſtipulante pro Duce Sabaudiæ, ac ne præſente quidem, excepto ipſius Mar-

XVII. Ratihabitio facta per Guillielmum filium Io. Iacobi, quãuis de eo nihil in pactis Taurinenſibus conueniſſet.

Cũ Guillielmo filio iurauit etiã Io. Iacobus pater, vltrò, ac nemine requirente, nec ſtipulãte pro Duce Sabaudiæ,

Digitized by Google

excepto ipſius Marchionis Secretario, die vlt. Nouembr. eodem anno 1435.

chionis Secretario,vt videre eſt ex literis manu propria ipſius Marchionis,& Guillielmi eius filij,& per Secretariũ Marchionis debitè ſubſcriptis, & ſigillatis,dat. Caſallis,die vlt. Nouemb.eiuſdẽ anni *1435*.Quid verò cogebat Guillielmum, vt eam ratihabitionem faceret,de qua nihil in pactis conuenerat? An fortè metus aliquis carcerum Taurinenſium, cùm res Caſallis gereretur? An fortè Ducis Amedei potentia & reuerentia, cùm pro Duce Amedeo nemo adeſſet? An denique patris reuerentia, cui contradicere Guillielmus filius non audebat? Ne hoc quidem. Quis enim credat patrem tam malum conſilium pro filio cepiſſe, vt eum vellet inuitum cogere ad rata ea habenda,quæ pater ipſe non niſi per vim & metum facere coactus fuiſſet? Quis verò patrem ipſum cogere poterat, vt ita faceret, ac plus præſtaret, quàm ex pactorum rigore teneretur? An non fatendum eſt Marchionem hoc ſaltem vltrò & ſponte feciſſe,quod fecit amplius quàm pacta iubebant? Nam ſi verum eſt noſtrorum illud brocardicum, Limitatam cauſam non niſi limitatum poſſe effectum producere, *vulg.l. in agris,de acquir. rer. dom.* vtique conſentaneum eſt vt vis illa, per quam aduerſarij extortum eſſe volunt quicquid pactis continetur, non poſſit extendi vltra id, quod in conuentionem deductum fuit. Ergo quicquid vltra & præter pacta eſt,ad imaginariam vim iſtam referri nullo modo poteſt, nec aliam cauſam habuiſſe, quàm exuberantem Marchionis voluntatem; non tam Duci Amedeo, quàm ſibi, ſuorúmque vtilitati conſulentis. Quemadmodum de eo dicere ſolemus, qui ante diem ſoluit, quod vt ſolueret antè diem cogi non poterat. Nam & hic plus præſtat, quàm debeat,

Nullus tunc metus carcerum, nulla abſentis Amedei reuerentia.

Non eſt credendus pater permiſſurus, vt fili' rata haberet ea, quæ pater ipſe per vim & metum promiſiſſet.

Non poteſt videri per vim factã in pactis Taurinenſibus id extortum, ꝙ extra & vltra pacta à Marchione & eius filio præſtitum eſt.

Qui ſoluit antè diem plus

l. Jauo

l. Iauolenus. 15. aliàs l. eum qui. D. de ann. legat. Sed non tam vt creditori ſuo proſit, cuius fortaſſe intereſſet tardiùs accipere; quàm ſibi potiùs, vt tanto citiùs liberationem conſequatur, ſeque eo modo faciat locupletiorem. *l. ſi pupilli. 66. in fin. D. de ſolut.* Nec ſanè cauillationem vllam ratio hæc pati poteſt,

quidem præſtat quàm debeat, ſed vt ſibi conſulat, non vt creditori.

DECIMVMOCT. eſt, quod Ioannes ille primogenitus Io. Iacobi Marchionis, anno ſequenti, *1436.* vltrò quoque, nec vllis ab Amedeo Duce literis, aut promiſſis allectus, ſed continua illa rerum ſuarum benè gerendarum ſpe, & auiditate impulſus, Sabaudiam ſe tranſtulit; & Tononi, vbi Dux Amedeus commorabatur, noua pacta iniit, & confœderationem ſpecialem cum Ludouico Pedemontium Principe Amedei filio, de iis quæ haberent agenda & curanda, ſi Philippum Mariam Ducem Mediolani ſine liberis, qui iam tum nulli ex eo ſperabantur, mori contingeret. In qua confœderatione, quod ad rem noſtram pertinet, illud maximè eſt, quod inter cætera expreſſim dictum fuit, [*Quod omnia ibi tunc conuenta, eſſent & intelligerentur eſſe ſine præiudicio, & citra receſſum à conuentionibus factis in ciuitate Taurini, anno præcedente 1435. die 27. Ianuarij, quibus,* inquiunt, *nullatenus cenſeatur derogatum.*] Qua conuentione, ac proteſtatione, quid potuit exprimi apertius, non ſolùm ad ratificanda expreſſim omnia, quæ Taurini geſta fuerant; ſed etiam ad faciendum, vt ſi qua vis, metúſve aliquando in pactis illis interueniſſet, ex poſtfacto ſublatus, purgatúſque cenſeretur? Quomodo enim potuerunt iſta ſimul ſtare, vt & vim paſſus eſſet

XVIII. Noua pacta Tononi inita per Ioannē filium Io. Iacobi anno ſeq. 1436. & ſpecialis cōfœderatio cum Ludouico filio Amedei.

Expreſſa adprobatio pactorum Taurinenſium in nouis pactis Tononenſibus.

Quis neget purgatum ex huiuſmodi adprobatione priorem metum, ſi quis interueniſſet.

Marchio, & ille ipſe Ioannes in pactis Taurinenſibus, & de ea vi ſibi illata conquerendi, ex eaque cauſa in integrum reſtitutionem petendi animum gereret; & tamen nouum fœdus de re tanti momenti cum Ludouico inire vellet, à quo ipſo vim paſſus antea fuiſſet, ac nihilominus pactis illis Taurinenſibus perſtaret? Et tamen illa ipſa, quæ retulimus, verba ſunt inſtrumenti confœderationis, quod rogatum fuit Tononi, die 12. menſis Iunij, *1436*.

Replicatio ad reſponſionem aduerſariorũ.

QVID ergo iam aduerſarij cauſabuntur? An illud etiam fortaſſe, quod de prioribus pactis Tononenſibus cauſantur, Fuiſſe hæc etiam facta Tononi, & cõſequenter eo loco, vbi erat Ioannes in Ludouici Principis poteſtate? Sed quis eum, aut quid venire ad Ludouicum cogebat, niſi proprium lucrum & commodum, quod ſibi ex cõfœderatione Ludouici pollicebatur? Aut quis vnquam credet, fuiſſe illum hoſtili animo exceptum à Ludouico Principe conſobrino ſuo, nouum cum ipſo fœdus ineunte? Quod ſi qua hîc fuiſſet diſſimulatio, & perfidia, an non tota fuiſſet ex parte Ioannis nouum fœdus per amicitiæ ſpeciem poſtulantis, & tamen retinentis [*alta mente repoſtam*] eandem voluntatem, quam fingitur habuiſſe antea conquerendi de illis ipſis pactis, de quibus tùm conueniebat, vt nullatenus iis derogaretur? Non iſta ſanè ratio fuerat retinendæ querelæ, aut reſtitutionis ex edicto *de eo quod vi, metúſve cauſa*, ſi qua eo adhuc tempore competebat. Sed aut querelam ſtatim proponere Ioannes debebat, aut ſaltem teſtationem aliquam contrariæ voluntatis, vt ſuprà diximus, *ex l. ſi filiusfamiliàs. 16. D. de S.C. Maced.* Ac omnimodò

Mantuani cùm noua hæc pacta Tononẽſia ſuſpecta habẽt, arguunt Ioannem Marchionis filium inſignis diſſimulationis & perfidiæ.

abſtinere

Digitized by Google

abſtinere ab iis omnib. per quæ videri poterat facturus vt prior violentia purgata eſſet, *d.l.2.*ibi: [*Quãdo veriſimile non ſit ad ſolutionem te properaſſe, omiſſa querela de chirographo, vtpote per vim, niſi & in ſoluendo te vim paſſum dicas:*] *iunct. l. ſi per vim.4. C. eod. tit.* In quibus verbis notandum eſt, quod lex ait, [*properaſſe.*] Quid enim tam contrarium voluntati petendæ reſtitutionis in integrum, ex capite violentiæ, aut metus, quàm ſi is qui vim paſſus dicitur, quem lex iubet properare ad declarandam voluntatem contrariam, & querelam ſuam manifeſtare, vt loquitur Iuſtinian. *in l. in contractibus.14. §. in omni, C. de non num. pecun.* properet è contrario ad exequenda ea omnia, quę poſtea per vim geſta velit dicere? Quid verò properantius fieri potuit ad promiſſa omnia fideliter & alacriter exequenda, quàm quod à Marchione Io. Iacobo, & Ioanne eius filio factum eſt, in executionem conuentionum Taurinenſium? Nam & in iis, quæ in animo ſolò conſiſtunt, cauendum eſt, ne quid fiat extrinſecùs, ex quo animus ille veriſimiliter coniici poſſit: quod euenit, quoties id quod fit, ordinatum eſt ad eam voluntatem animique ſententiam declarandam, *l. duo fratres.78.* in poſtremis illis verbis: [*Itaque cauere debet ne qua in re plus ſua parte donationem interponeret,*] *D. de acquir. hered. l. Titia.48.* in illis verbis: [*Omnia pro domina egit, reditus exegit, mouentia diſtraxit,*] *D. de ſolut.* Facit *l. ſi is qui bonis.91. iunct. l. ſi quis extraneus.21. D. de acq. hered. l. non omnes.5. §. à barbaris, D. de re milit.*

Debebat Ioannes filius Marchionis abſtinere ab omnibus actibus adprobatoriis, ſi cogitabat de petenda in integrum reſtitutione.

Ponderatur verbum [*properaſſe,*] *in l. 2. C. de eo quod met. cauſ.*

In iis quæ in animo ſolo cõſiſtunt, cauendũ eſt ne quid extrinſec' fiat, ex quo animus ille coniici poſſit.

DECIMVMNONVM eſt, quod ſupradictam confœderationem, & cõfeſſionem, cum omnibus ſuis qua- XIX.

Ratificatio per Io. Iacobũ fa-

ĉta poſteriorũ pactorum Tononenſiũ: Itẽq; perGuillielmũ, Bonifacium & Theodorũ eius filios, non Tononi, ſed Caſallis, die 11. Decemb. 1436.

litatibus & proteſtationibus, non ſolùm Io. Iacobus Marchio ratificauit expreſsè, ex cuius ſcilicet voluntate dubitandum non eſt, quin Tononum profectus eſſet Ioannes filius primogenitus; ſed etiam vnà cum ipſo Marchione patre, filij eius cæteri omnes, Guillielmus nimirum, & Bonifacius, & Theodorus: idq́ue non Tononi, ſed in ciuitate Caſallis, vt ex inſtrumento ratificationis conſtat, poſt ſex menſes facto, ex ſpontanea & libera omnium voluntate: nemine adhibito pro Principe Ludouico ad ratificationem illam vrgendam, vel ſtipulandam, die 11. Decemb. eiuſdem anni 1436. Quæ tamen ratificatio non potuit fieri dictæ confœderationis, præſertim ſimpliciter & abſolutè, citra expreſſam ratificationem pactorum quoque omnium, quæ in dicta confœderatione narrata fuerant, & adprobata; cùm relatum ſemper inſit in ſuo referente, cum omnibus ſuis qualitatibus, *vulg. l. aſſe toto. 77. D. de hered. inſtit.*

Non potuit ratificatio illa fieri, citra expreſſam adprobationem pactorum Taurinenſium.

XX.

Nouum mandatũ Io. Iacobi Marchionis ad renouandam & confirmandam adhærentiam cum Ludouico Duce Sabaudiæ, poſt mortem Ducis Amedei.

VICESIMVM eſt, quod poſt mortem Ducis Amedei, Io. Iacobus Marchio memor pactorum Tononenſium, & Taurinenſium, procuratores quoſdam cõſtituit ad renouandam & confirmandam adhærentiã perpetuam & colligationem indiſſolubilem cum ſupradicto Ludouico filio, eodemq́ue ſucceſſore Ducis Amedei, iuxta formam & tenorem prioris adhærẽtiæ aliàs contractæ inter eundem ipſum Marchionem, & præfatum Ludouicum tunc Principem, & Locumtenẽtem generalem dicti Ducis Amedei, Taurini, die 27. Ianuar. 1435. Idq́ue conſtat, id eſt, de mandato illo nouo Marchionis, ex inſtrumento rogato in ciuitate Caſallis die 26. Nouemb. 1440. An enim potuerunt aduerſarij dicere eo adhuc tempore eandem cauſam duraſſe metus, cùm Amedeus

Tempore noui huius mandati, nullus prætex-

Amedeus eſſet iam mortuus, aut eundem metum carcerum Taurinenſium, cùm in ciuitate Caſallis res gereretur: aut deniq; præſentiam Ludouici, vel ipſius exercitum, cùm eſſet Ludouicus in remotiſſimis Sabaudiæ partibus, non de alio tũc ſollicitus, quàm vt patri pientiſſimo iuſta faceret ac parentaret? Nam nec Marchionem vnquam de illa adhærentia renouanda interpellatum fuiſſe legimus.

tus, nec color vllus ſuberat metus, aut violentiæ.

XXI. Nouum mandatum Ioannis ad petendam nouam inueſtituram à Ludouico Duce & ſucceſſore Amedei, pro locis ſitis citra Padum & vltra Tanagrum, inſequendo formam pactorũ, & infeudationis, ad 4. Dec. 1440.

VICESIMVM PRIMVM eſt, quod Ioannes Marchionis filius primogenitus poſt paucos alios dies, hoc eſt, ad diem 4. Decemb. eodem anno 1440. inſequendo formam pactorum & infeudationis ſibi factæ per dictum Ludouicum Principem, continentis inter cætera, vt ad mutationem cuiuſlibet dominij & vaſalli fieret renouatio inueſtituræ, pro prædictis terris citra Padum & vltra Tanagrum: procuratores quoque ſpeciales conſtituit, eiſque mandauit, vt ſe transferrent ad dictum Ludouicum filium Amedei, & ſucceſſorem eius in Ducatu, ab eoque peterent, & obtinerent nomine ipſius Ioannis, inueſtituram dictorum locorum omnium, citra Padum & vltra Tanagrum, eiuſdemque nomine iurarent fidelitatem ligiam, ad formam prioris inueſtituræ: Cuius proinde fatendum eſt non potuiſſe magis expreſſam fieri confirmationem.

XXII. Secuta inueſtitura & præſtitũ iuramẽtum fidelitatis 19. Ianuar. 1441.

VICESIMVM SECVNDVM eſt, quod per dictos procuratores ita factum eſt vt mandatum erat, acceptáque inueſtitura nomine dicti Ioannis in ciuitate Gebennarum, iurata per eoſdem fidelitate, vt conſtat ex inſtrumento inueſtituræ, rogato die 19. Ianuar. 1441.

XXIII. Ratificatio ab ipſo Ioanne fa-

VICESIMVM TERTIVM eſt, quod reuerſis procuratoribus, idem Ioannes, in eadem ciuitate Caſallis, ratificat

Digitized by Google

ratificat & adprobat dictam inueſtituram ſuo nomine obtentam,& fidelitatem ſuo nomine præſtitam,nemimine ſtipulante præter Notarium,ac ne præſente quidem pro Duce Sabaudiæ. Quanam igitur vi, quonam metu? Extat ea de re inſtrumentum, datum die 12. Aprilis, eiuſdem anni *1441*. Quis verò non fateatur induci veriſſimum, & perfectiſſimum conſenſum non ex actu geminato,qui poſſet ſufficere, præſertim poſt biẽnium, adeoq́ue quinquenniũ; ſed ex tot actibus multiplicatis, *l.ſi mulier.22.* in illis verbis: [*Videtur enim ex huiuſmodi temporis prolixitate, non pro aliena obligatione ſe illigare, ſed pro ſua cauſa aliquid agere, & tam ex ſecunda cautione ſeſe obnoxium facere, inquantum hoc fecit, quàm pignus,aut interceſſorem vtiliter dare.*] *C. ad S. C. Velleian. l. vnic. ad fin. C. de plur. petit.* Vbi diſertè Iuſtinianus conſtituit, vt tùm quoque cùm per dolum, & machinationem cautio aliqua indebitæ quantitatis extorta eſt, non liceat debitori conuento hoc obiicere, ſi ſuper illo dolo, aut machinatione tranſegerit, aut ſecundam confeſſionem fecerit, ſiue inſinuata illa ſit, ſiue non. Quo etiam loco Accurſius noſter notat,non requiri vt biennium tranſcurrerit, quomodò requiritur in caſu *d. l. ſi mulier.* quia, inquit, adeſt hîc perſona, quæ ſtatim poteſt ſibi præiudicare. Et quamuis loquatur ille textus de cautione per dolum,& machinationem extorta; tamen perinde locum habere debet in ea, quæ per vim & metũ extorta eſt,quia nec vis,nec metus ſine dolo,& machinatione inferri ferè poteſt,*l.2.§.doli mali,D.de vi bonor. rapt.* Aut ſi quãdo infertur,vt *in l.3.in fin.D.ne quis eum*

&a prædictę inueſtituræ, & prædicti iuramenti, 12. April.1441.

Conſenſus perfectiſſimus ex tot actib⁹ multiplicatis.

Applicatio *l. ſi mulier.22.C.ad S.C.Velleian.*

Textus elegãs, & accommodatus *in l. vnic. ad fin.C.de plur. petit.*

Nihil intereſt an per vim, an per dolũ quid admiſſum ſit.

eum qui in ius. tanto minùs eſt odioſa. Quod igitur facit tranſactio, vel ſecunda confeſſio in fauorem eius, qui dolum ipſe admiſit; multo magis facere debet in fauorem illius, qui ipſe metum intulit ſiue cum dolo malo, ſiue abſque dolo. Et quemadmodum tranſactio facta etiam ſuper dolo præterito valet, ſi modò fiat ſine dolo,& bona fide,vt ad *d.l. vnic.* tradit Bartolus poſt Accurſium; ita & tranſactio facta ſuper illato metu. Nec enim ratio diuerſitatis reddi poteſt, quod ſatis eſt vt idem ius vtroque caſu conſtitui debeat, *l. 3. §. vnde etiam,D. de iniuſt.rupt. vulg. l. illud. 32. D. ad l. Aquil.* Facit etiam textus *in l.cùm notiſſimi.7. §. imò & illud, verſ.ſed & ſi quis,in fin. C. de præſcr. 30. vel 40. annor.* vbi dicitur, improbum eſſe debitorem qui contradicit, poſteaquam ne ſub accuſatione creditoris, more debitoris fiat, ſecundam in eum ſuper eodem debito cautionem expoſuit: Gloſ. *in l. in contractibus.14. §. ſed quoniam,in verb.opponi,C.de non numer.pecun.*

Tranſactio facta ſuper dolo, & ſuper metu valet, ſi modò facta ſit ſine dolo, & ſine metu.

Alius textus, *in l. cùm notiſſimi. 8.§ imò & illud, verſ. ſed etſi quis,in fin. C. de præſcr. 30. vel 40.annor.*

VICECIMVM QVARTVM eſt, quod Ioannes Iacobus Marchio,(priuſquàm ad tempus, quod eius mortem ſecutum eſt,veniamus,)à Philippo Maria Duce Mediolani petiit & obtinuit, vt is pro dicto Marchione intercederet apud Amedeum Ducem Sabaudiæ,& ei promitteret obſeruantiam pactorum Taurinenſium,ſecundùm id quod inter eos conuenerat: Ne alioqui pignoris iure teneretur Marchio fortalitia duo Pontiſturij & Montiſcalui Duci Sabaudiæ tradere; atque ita dationem illam pignoris euaſit, vt conſtat ex inſtrumento promiſſionis per dictum Ducem Mediolani factæ, & ad Amedeum Ducem miſſæ, & geminatæ: Quarum vna eſt ſub die 17. Febr. *1435.* altera ſub

XXIV. Interceſſio Ducis Mediolani pro Marchione apud Amedeũ Ducem Sabaudiæ,ad poſtulationem Marchionis.

Inſtrumentum promiſſionis & fideiuſſionis factæ per Ducem Mediolani apud Ducem Sa-

Digitized by Google

baudię, pro Marchione Montisferrati.

die 18. Martij, eiuſdem anni *1435*. Quid enim eſt in hac interceſſione, & interceſſionis perquiſitione, quod à Duce Amedeo, aut à filio eius. Ludouico factum dici poſſit per vim, aut metum? An non potiùs ex mera & libera Marchionis voluntate, qui ſicuti Ducem Mediolani ad interponendam pro componendis diſſidiis authoritatem ſuam rogauerat: ita & eum fideiuſſorem obtulerat, pro cautione & obſeruatione omnium conuentorum. Vt proinde dubitari non oporteat, quin ad eius ſolius requiſitionem ea Ducis Mediolani fideiuſſio facta ſit, vt ſe à dandis pignoribus liberaret: non ad requiſitionem Amedei, aut Ludouici, quorum magis intererat, nolle illum fideiubere, vt plus cautionis haberent in duobus illis fortalitiis, quæ perire non poterant, Ducis Mediolani; quàm in perſona, quæ perire poterat & periit, mortuus ſine ſucceſſore, quemadmodum ſuprà diximus; niſi quod ſalua ſupereſſet hypothecaria in bona, & locà omnia, quæ fuerunt in eam rem obligata, ſi inter priuatos, non inter Principes ageretur.

Ea fideiuſſio præſtita fuit ad ſoli⁹ Marchionis requiſitionem, quòd ſolius eius intereſſet.

XXV.

Aliud mandatũ Ioãnis Marchionis ad renouandam & confirmandam adhęrẽtiã, poſt mortem Io. Iacobi patris ſui, 12. Martij, 1445.

VICESIMVMQVINTVM eſt, quod mortuo Io. Iacobo Marchione, 12. Martij *1445*. Ioannes eius filius primogenitus, & in Marchionatu ſucceſſor miſit procuratores ſuos ſpeciales, Secundinum Nattam, & Gaſparinum ex Marchionibus Inciſæ, ad Ludouicum Ducem Sabaudiæ, ad renouandam & reconfirmandam adhærentiam, pro terris & oppidis Marchionatus exiſtentibus inter flumina Padi & Tanagri, ſecundùm id quod in pactis Taurinenſibus conuenerat, vt moriente vaſallo quolibet, dicta adhærentia inter ſucceſſores renouaretur. Idque à dictis procuratoribus præſtitum eſt,

Secuta renouatio adhęren-

eſt, qui dictam adhærentiã renouarunt,& iurarunt, vt conſtat ex inſtrumento recepto per Franciſcum Fabri Secretarium dicti Ludouici,die 11. Octobr.eiuſdem anni *1445*. Idque, quod etiam obſeruandum eſt, nulla præcedente Ludouici Ducis, aut alterius pro eo interpellatione vel comminatione: nempe quia intererat Marchionis, magis quàm Ducis Sabaudiæ, præſertim ſuppoſita totius reliqui Marchionatus inueſtitura.

tiæ cum iuramento,11.Oct. anno 1445.

VICESIMVMSEXTVM eſt,quod cùm in priore adhærentia inita inter Amedeum Ducem Sabaudiæ & Io.Iacobum Marchionem,conueniſſet,vt ciuitas Albę, necnon oppida Diani,Rodi, & Rodelli eſſent,& comprehenderentur in adhærentia, quandiu duntaxat Io. Iacobus viueret: eo autem mortuo, venirent in infeudationem Ioanni factam,& in ea comprehenderentur, & tam ab ipſo,quàm ab ipſius ſucceſſoribus tenerentur in feudum, & pro eis fidelitas Duci Sabaudiæ præſtanda eſſet; petierunt procuratores Ioannis Marchionis,& obtinuerunt à Ludouico, vt in hac quoque ſecunda adhærentia & ciuitas Albæ, & dicta oppida remanerent,viuo Ioanne: eo autem mortuo,recipi deberent in feudum per ſucceſſores ipſius Marchionis à dicto Duce Sabaudiæ, & eius ſucceſſoribus, & pro ipſis præſtari fidelitas,non minùs quàm pro cæteris terris & oppidis vltra Tanagrum exiſtentibus. Atque ita factam adhærentiam Ioannes Marchio adprobauit, & ratum habuit, etiam cum iuramento, per inſtrumentum ratificationis factæ in caſtro Montiſcalui, die 28. Octobr. eodem anno *1445*. Quæ cùm fuerit noua conuentio,quæ priorem proculdubio nouauit,nouámq; ei ſaltem hac parte formã indidit,dubitandũ nõ eſt,quin

XXVI. Noua pactio facta per Ioannem iam Marchionem Montisferrati, cum Ludouico Duce Sabaudiæ, vt ciuitas Albę remaneret in adhærentia, nec tranſiret in inueſtituram, viuo Ioanne.

Ratificatio adhærentiæ facta die 28.Octobr. 1445.

ſicut veterem conuentionẽ immutauit;ita vim omnem & metum, ſi quis in priore adhærentia interuenerat, peremerit, & purgauerit. Nouatione ſiquidem facta, perimuntur & extinguntur vetera omnia, *l. nouatione. 18.D.de nouat.* & tota rei ſubſtantia ex noua obligatione æſtimatur, quia per nouationem tota obligatio vetus in nouam & ſequentem transfunditur, *l. 1. eod. tit. l. vlt. C. eod.* Ideoq́ue facta tranſactione nihil amplius de præcedente dolo, aut metu quæri poteſt, *d. l. vnic. C. de plur. petit.* quia ſcilicet per tranſactionem fit nouatio, vt omnium optimè is locus probat, & nos iam diximus. Probandum ergo eſſet ab aduerſariis in hac quoque noua adhærentia, quæ in ipſius Ioannis fauorem tantùm facta, & immutata fuerit, aliquid per vim aut metum à Ludouico factum fuiſſe: & conſequenter aliquã vim procuratoribus Ioannis illatam eſſe, quæ terrorem mortis, aut cruciatuum corporis iis incuſſerit. Nam Ioanni ipſi quiſnam obſecro metus talis inferri potuit, cùm abeſſet, ac in caſtro Montiſcalui degeret? Atqui allegatio hæc ne per ſomnium quidem aduerſariis in mentem venit. Quid ergo eſt, obſecro, quod ad hanc adeò expreſſam pactorum Taurinenſium, laudiq́ue adprobationem reſpondere poſſint, & negare priorem metum, ſi quis fuerat, purgatum ſatis ſupérque fuiſſe?

Per nouationẽ tota vetus obligatio in nouam transfunditur.

Per tranſactionem fit nouatio.

Nihil in hac ratificatione per vim factũ dici poteſt.

XXVII. Secuta à tempore pactorum Taurinenſium maximæ amicitiæ teſtificatio inter Ducẽ Amedeum, & Io. Iacobum Marchionem.

VICESIMVMSEPTIMVM eſt, quod præter illa tam multa hucuſque à nobis relata, quæ ex cauſa & in conſequentiam pactorum Tononẽſium, ac Taurinenſium facta ſunt, apparet etiam ex aliis pleriſque ſummam amicitiam ab eo tempore, nec vulgaria tãtę amicitiæ pignora inter Ducem Amedeum, & Io. Iacobum Marchionem interceſſiſſe: Quale illud fuit inter cætera, quod

quod Marchio vnam ex ſuis filiabus Iſabellam nomine, collocaturus in matrimonium cum Ludouico de Saluciis, duxit eam ad Amedeum, voluitque matrimonium celebrari Ripalliæ, prope Tononum: cuius matrimonij contemplatione donauit ei Amedeus ſummam quinque millium florenorum, vt conſtat ex inſtrumento dato Ripalliæ, die 7. Auguſti, eodem anno quo pacta Taurinenſia facta fuerant, 1435.

Matrimonium contractũ Ripalliæ, in præſentia Ducis Amedei, inter Iſabellam, filiã Io. Iacobi, & Ludouicum de Saluciis, 7. Aug. 1435.

VICESIMVMOCTAVVM eſt, quod aliud quoque matrimonium Ripalliæ factum eſt inter Amedeã eiuſdem Marchionis Io. Iacobi filiam, & Io. Luſſignanum Hieroſolimarum & Cypri Regem, filium Regis Hieroſolomitani, die 23. Decembr. 1437. Idque miniſterio & tractatu Ducis Amedei, vt Beneuenutus hiſtoricus refert. Quis verò credat facta hæc omnia inter eos, qui de metu aliquo vel iam illato, vel inferendo cogitarent, vel de reſtitutione in integrum ex cauſa præcedentis alicuius metus poſtulanda? Quod ſi fideicommiſſum ab amico datum, ex ſolis ſuperuenientibus inimicitiis ademptum intelligitur, propterea quòd non ſit veriſimile inimicum hominem tam benè mereri de inimicis voluiſſe, *l. 3. ſ. vlt. & l. 4. D. de adim. legat.* quanto iuſtior illa præſumptio eſt, vt is, qui vim, aut aliam iniuriam ab aliquo paſſus dicitur, omnem iniuriæ memoriam deleuiſſe credi debeat, ſi ab eo tempore amicioris & reconciliati animi argumenta aliqua ediderit, quæ contrariam interpretationem admittere nullo modo poſſint? vt *l. in ipſius. ſ. C. famil. erciſc.* Nam ſi verum eſt quod Papinianus, quãuis ethnicus, ſolebat dicere, Hominem beneficio adfici intereſſe hominis: vindictæ verò non irrogatæ indignationem, ſolam duritiam con-

XXVIII. Aliud matrimonij Ripalliç contractum inter Amedeã aliam eiuſdem Marchionis filiam, & Luſſignanum Regẽ Hieroſolimarum & Cypri, 23. Decemb. 1437.

Fideicommiſſum ab amico datum, ex ſolis inimicitiis ſuperuenientibus, ademptum intelligitur.

Digitized by Google

tinere: Nec bono viro conuenire credere quicquam vllius intereſſe, quòd animo ſæuientis ſatisfactum non

Applicatio l. ſi venditor. 6. §. 1. & l. ſeq. D. de ſeru. export.

fuiſſet, *l. ſi venditor. 6. §. 1. & l. ſeq. D. de ſeru. export.* quanto dignius eſt, vt inter Chriſtianos ea reconciliationis præſumptio capiatur; præſertim verò inter tantos Principes, tot, tantiſque conſanguinitatis & adfinitatis vin-

Omiſſa iniuriarũ actio, aut alia, quæ grauiorem querelam habeat, repeti poſtea nũquam poteſt.

culis coniunctos: Omiſſam verò ſemel, remiſſamque iniuriarum actionem, aut aliam quamlibet grauiorem, quæ atrocitatem facinoris in ſe habeat, vt loquitur Vlp. in *l. 1. §. interdictum hoc, 43. D. de vi & vi armata*, qualis eſt actio, *quod met. cauſ. l. 1. & ſeq. D. quod met. cauſ.* quis ferat repeti ab eo ipſo, qui paſſus fuit iniuriã, & remiſit? *l. auxilium. 37. D. de minor.* Ab ipſius verò ſucceſſoribus quanto minùs, vt tam laudabile defuncti conſilium euertant? Ergo his omnibus ſaltem interuenientibus, fatendum eſt nullam Sereniſſ. Ducibus Mantuæ de vi Ioanni Marchioni illata conquerẽdi, aut reſtitutionem in integrum ex ea cauſa petendi ſupereſſe rationem.

XXIX. Alia confœderatio facta à Ludouico Duce, & Ioanne Marchione, cũ Alfonſo Rege Siciliæ, ac Reipub. Venetorũ.

VICESIMVMNONVM eſt, quod anno 1451. alia confœderatio facta eſt à Ludouico Duce, & Ioanne Marchione cum Alfonſo Rege Siciliæ, ac Republ. Venetorum, vt patet ex literis mandati ab Alfonſo Rege facti ad Oratores ſuos, ad concludendum & firmãdum dictam confœderationem, & ligam cum Venetis; & acceptandum, & concludendum in ea præfatos Ludouicum Ducem & Ioannem Marchionem, ſub data diei

Mandatum Alfonſi Regis in eam rẽ, die 15. Febr. 1451.

15. Febr. 1451. Quod à Venetis factum eſt, vt apparet ex inſtrumento quod de ea liga, vt vocant, & confœderatione conſcriptum eſt Venetiis, 26. April. eiuſdem anni 1451.

XXX. Matrimonium

TRIGESIMVM & vltimum, quod certiſſimæ amicitiæ

citiæ

citiæ ac reconciliationis perpetuæ probationem attulit, illud fuit, quod anno 1454. idem Io. Marchio matrimonium contraxit cum Margareta filia Ludouici Ducis Sabaudiæ, vt patet ex inſtrumento matrimonij rogato die 2. Iulij, 1454. Sicut & Carolus primus eius nominis, Dux Sabaudiæ, contraxit matrimonium cum Blanca Guillielmi Marchionis filia, viuo Bonifacio fratre ac ſucceſſore dicti Guillielmi, filio eiuſdem Io. Iacobi, die 1. April. 1485.

contractũ inter Ioannem Marchioné, & Margaretam filiam Ducis Amedei, 2. Iulij, 1454.

Aliud matrimonium primi Caroli Ducis Sabaudiæ, cum Blanca Guillielmi Marchionis filia, 1. April. 1485.

Ex quibus duobus poſterioribus actibus apparet, vt hoc quoque obiter notemus, nullam haberi poſſe rationem eius proteſtationis clandeſtinæ, quæ à dicto Ioanne facta dicitur 21. Febr. anno 1450. contra Ludouicum, pro caſtris & locis, quæ idem Ludouicus tenebat ex Marchionatu: cùm poſt illam proteſtationem duo illi contractus inter eos ſecuti ſint fœderis, & matrimonij, in quibus nulla penitùs mentio eorum, quæ in dicta proteſtatione continentur: A qua proinde receſſiſſe Ioannem dubitandum non eſt, tanquam per actus contrarios, qui nullum aut litium, aut querelarum metum inter Principes tot fœderibus coniunctiſſimos in poſterum relinquebant.

Per ſupradictos actus, extincta fuit proteſtatio illa clandeſtina Ioannis, de qua ſuprà dictũ eſt, & quę facta dicitur cõtra Ludouicum, 21. Febr. ann. 1451.

QVÒD ſi tam multis concurrentibus, metum tamẽ ſi quis præceſſerat purgatum fuiſſe quis neget, eum fateri neceſſe eſt, Nullis ergo modis, nulliſque artibus ſemel illatum metum purgari vnquam poſſe: quod tamen nemo vnquam dixit, nec niſi ſtultè poſſit quiſquam dicere: Imò DD. omnes contrà clamant, quos fuſè & diligenter congeſſit Octauianus Cacheranus *part. 5. nu. 32.* Text. eſt *in l. vnic. in fin. C. ſi rector Prouinc. lib. 5. tit.*

Nullus tantus inferri metus poteſt, quin purgari ex poſt facto poſſit.

*2.& in l.vnic.*ibi:[*Quandiu ibidem adminiſtrauerint,*] *C.ſi quacun.prædit.poteſt.tit.7.*

Non potuit in caſu noſtro metus durare per tot annos, mutato rerũ omnium, & perſonarum ſtatu.

IN propoſita verò ſpecie, quis probabiliter poteſt dicere, eamdem cauſam metus duraſſe per tot annos, mutato rerum omnium & perſonarum ſtatu?

Si metuendi cauſa aliqua fuit tempore pactorum Tononenſiũ, purgatus fuit metus ex iis quæ fecit Marchio in domum ſuã reuerſus.

NAM ſi eo tempore, quo prima pacta Tononi habita ſunt, vim paſſus videbatur Marchio, quòd Tononi eſſet, ac in poteſtate quodammodò Ducis Amedei; an non fuit purgatus is metus, cùm idem Marchio domum reuerſus tam multa fecit, ſcripſitq; ad Amedeum, in confirmationem pactorum Tononenſium, eo tempore, & iis in locis, in quibus dubitari non poterat, quin eſſet pleniſſimè ſui iuris: Cẽſetur enim purgatus metus, ſi quid factum ſit ex interuallo, & alio loco vbi non dõminabatur is, in cuius fauorem facta fuit renunciatio: Alex. *conſ.98.col.fin.verſ. dicit enim Baldus,lib.3. & conſ.93.nu.6.vol.5.* Iuxta not.*in cap.1.quod met.cauſ.* Barto. *in l.penult.D.de condict.ob turp.cauſ.& in d.l.2. C. de his quæ vi,met.cauſ.* Innoc.*in cap.cauſam matrimonij,de offic. deleg.* Angel.*in l.metum.D.quod met.cauſ.*

Si metus naſcebatur ex confœderatione Ducum Sabaudiæ & Mediolani, eo tẽpore quo erant ambo hoſtes Marchionis, ceſſabat tẽpore pactorum Taurinenſium.

QVOD ſi ea prætextendi metus cauſa fuit ex parte Marchionis, quòd tempore pactorum Tononenſium à duobus grauiſſimis hoſtibus vrgeretur, nimirum à Ducibus Sabaudiæ, & Mediolani, quos in eius caput confœderationem iniiſſe conqueritur, quòd eorum viribus & potentiæ impar eſſet, ceſſabat vtique ea cauſa tempore pactorum Taurinenſium, quo tempore inita iam pace cum Duce quoque Mediolani, quæ iam priùs inita fuerat cum Duce Sabaudiæ, acceptatis ſcilicet per Marchionem condicionibus pacis, quæ in ipſa, vt diximus, belli indictione delatæ fuerant: neutrum ille habebat

bebat hoſtem, ſed vtrumque potiùs amicum: maximè verò, & extra ſuſpicionem omnem, Mediolani Ducem, qui ſe & ad componenda diſſidia pro Marchione interceſſorem diligentiſſimum exhibuit, & diſſidiis compoſitis pro eorum, quæ conuenerant, executione fideiuſſorem. Qua ergo fronte poſſunt aduerſarij dicere eamdem metus cauſam duraſſe?

AT verò, inquiunt, eo tempore, quo laudum Taurini factum eſt, habebat Marchio filium Ioannem in carceribus detentum, cuius liberandi deſiderio commotus, nihil non Duci Amedeo & Ludouico eius filio promiſiſſet. Hoc verò nos negauimus: nec benè & concludenter ab aduerſariis probatum eſt, niſi ex fide & hiſtoria Beneuenuti Præſidis Montisferrati, quæ ex ipſorum quoque teſtium, quos ex parte Ducum Mantuæ audiri contigit, fide ac teſtationibus, totque inſtrumentis ex Sereniſſimi Ducis Sabaudiæ parte productis, de mendacio manifeſto conuincitur. Sed vt maximè id verum eſſet, an durauit eadē cauſa metus, cùm & Marchio, & Ioannes eius filius domum reuerſi tot literas amoris, & beneuolentiæ plenas ad Amedeum Ducem ſcripſerunt, quibus declararent placere ſibi omnia, quæ Taurini geſta fuiſſent, eaque ſe libenter adimpleturos? Quis eos, aut quid cogebat ita ſcribere? Quis Guillielmum ad eadem promittenda cum iuramento adigere? Quis à vaſallis, & Communitatibus ipſis de eadem re iuſiurandum exigere? Quis mortuo Amedeo, Ioannem Iacobum adhærentiam cum Ludouico renouare? Quis Ioannem Io. Iacobi filium inueſtituram nouam accipere, & fidelitatem nouam præſtare?

ReplicatioMātuanorum, ex eo quod ſupponunt tempore pactorum Taurinenſiū, Ioannem filium Io. Iacobi fuiſſe in carceribus detentum.

Beneuenuti Mātuani hiſtorici teſtimoniū ſuſpectum & mendax.

Epilogus corū quæ in confirmationem pactorum Taurinenſiū à Marchionibus geſta ſunt.

SED hæc omnia, inquiunt, cùm in executionem con-

uentorum facta ſint, eodem vicio laborant, quo negotium ipſum principale. Nos verò negamus conſecutionem: Nam & in *l.2.& l.4.C. de his quæ vi, met. cauſ.* facta fuit ſolutio & ratihabitio in executionem conuentorum: Et tamen non dubitant Impp. quin prior metus purgatus ſit, vt de eo querela proponi amplius non poſſit. Et quoties ſecunda cautio & confeſſio interponitur, nemo negauerit interponi eam in cõſequentiam & executionem prioris: Et tamen non eo minùs vim illam habet, vt prioris violentiæ, & machinationis allegationem impediat, *d.l.vnic.C.de plur.petit.l.ſi mulier.22. C.ad S.C.Velleian.l.cùm notiſſimi.7.§.imò & illud, verſ. ſed & ſi quis, C.de præſcript.30.vel 40.annor.* Sed & ſi tam verum illud eſſet in iure, quàm maximè falſum eſt, an non oſtendimus, & enumerauimus plurima in adprobationem quidem pactorum Tononenſium ac Taurinenſium facta; ſed quæ tamen in executionem conuentorum fieri nihil erat neceſſe? Quales ſunt tot illæ literæ, tam à patre, quàm à filio conſcriptæ amoris & officij pleniſſimæ. Item ratificatio per Guillielmum ſecundogenitum Io.Iacobi filium facta, cùm de ea facienda nihil in pactis aut Tononenſibus, aut Taurinẽſibus conueniſſet. Itemque nouum illud fœdus iuratum inter Ludouicum Amedei filium, & Ioannẽ filium Io.Iacobi, 12.Iunij, 1436. cum ea expreſſim addita conuentione, vt per fœdus illud non eſſet præiudicatum pactis adhærentiæ perpetuæ, homagiiq; fidelitatis & aliorum feudorum, & pactorum inter eos anno præcedente, die 27. Ianuarij, Taurini factorum. Quam confœderationem, cum ſuis proteſtationibus, & qualitatibus, ſimpliciter poſtmodùm, & ſine vlla exceptione ratificauerunt,

Quod fit in executionẽ contractus initi per vim, aut metũ, non ideò vi, aut metu factũ dici poteſt.

Multa in caſu noſtro facta ſunt in adprobationem pactorum, quæ fieri neceſſe nõ erat.

Ratificatio facta non tãtum

cum

cum Io.Iacobo patre, Guillielmus, Bonifacius, & Theodorus, ipſius filij, adhibito etiam iureiurando: & conſequenter prædictam adhærentiam & homagij fidelitatem ratam habuerunt, die 21. Decemb. eiuſdem anni 1436. An verò dicemus in executionem pactorum Taurinenſium factum eſſe id quod pactis ipſis derogaſſe videri potuiſſet, niſi & proteſtatio conſeruandi iuris gratia interpoſita fuiſſet? Cúmque ea proteſtatio, non ex parte tantùm Ludouici, ei facta fuerit; ſed etiam ex parte Ioannis filij Io. Iacobi: ſicuti pacta illa Taurinenſia erant non modò correſpectiua, ſed etiam vltrò citroque obligatoria; ex eo intelligimus, non minùs à dicto Ioanne, quàm à dicto Ludouico factam fuiſſe eiuſmodi proteſtationem, cùm ipſius Ioannis magis, quàm Ludouici intereſſet ad tuitionem, & ſecuritatem Marchionatus. Et ſicuti fœdus illud nouum negari non poteſt, quin ſponte contractum fuerit, & ex libera dicti Ioannis voluntate, qui nec rogatus, nec prouocatus à Ludouico vltrò profectus eſt Tononum, vt Ludouicum ad eam confœderationem ineundam pelliceret, ſtultum eſt negare liberam quoque ac ſpontaneam fuiſſe dictam adprobationem, quæ tam manifeſtam continet pactorum omnium & contractuum Taurinenſium ratihabitionem, ex traditis per Pariſ. *conſ. 5. nu. 206. circ. fin. vol. 4.*

per Io. Iacobũ Marchionẽ, ſed etiã per Guillielmum, Bonifaciũ, & Theodorum eius filios.

Proteſtatio de non derogando pactis Taurinenſibus, non poteſt videri facta in ipſorũ executionem.

Sicut liberum fuit nouũ fœdus initum à Ioãne cum Ludouico Duce Sabaudiæ; ita & adprobatio libera, quæ ex eo ſecuta eſt.

ILLVD etiam prætermittendum non eſt, quod ſuprà iam attigimus, Donationem illam à Io. Iacobo factam omnium caſtrorum, & oppidorum, quæ eſſent citra Padum & vltra Tanagrum, effectum ſuum habuiſſe in hodiernum vſque diem, quantùm ad oppida Clauaxij, Septimi, & Brãdicij, quæ etiamnum Sereniſſ.

Donatio facta à Io. Iacobo habuit effectũ in hodiernum vſque diem, quãtùm ad oppida Clauaxij, Septimi & Brandicij.

Digitized by Google

Sabaudiæ Dux poſſidet non alio iure, quàm dictæ donationis in Ducem Amedeum collatæ; retentis ſcilicet per inueſtituram iiſdem caſtris, & oppidis, cùm cætera Ioanni filio Ioannis Iacobi infeudarentur. Quis ergo ſupereſſe hodie poteſt locus allegationi violentiæ, vel metus, vel doli, & machinationis aduerſus contractum, qui per ducentos ferè annos perpetuò, ac ſine vlla interruptione fuerit obſeruatus? Textus eſt in *cap. cõtingit*, in illis verbis: [*Et ſi aliquot annis fuerint ſeruata:*] & ibi Gloſ. *de tranſact.* quem citat Decius *conſ. 419. num. 9.* & in terminis noſtris Pariſ. *conſ. 10. num. 60. vol. 1.*

Nullus allegationi metus, aut violentiæ locus eſſe poteſt aduerſus cõtractum per ducentos circiter annos obſeruatum.

DENIQVE ſi ad prætexendum metum ex parte Marchionum Montisferrati, potuit cauſam aliquam præbere potentia Ducis Sabaudiæ, quæ tùm erat, ſemperque fuit maxima, præſertim ſi cum Marchionum potentia conferretur; ceſſauit tamen cauſa illa metus, à quo ſaltem tempore nouum ac perpetuum fœdus initum eſt, anno 1447. die 10. Decembr. inter Ioannẽ Marchionem & Carolum Aurelianenſium Ducem, tam ſuo nomine, quàm Caroli Regis Franciæ, & Ludouici Delfini: In quo fœdere conuenerunt, & inuicem promiſerunt, ſeſe, ſuaque dominia, & territoria mutuis auxiliis defenſuros. Addamus promiſſionem ſubinde factam à Franciſco Sfortia Mediolani Duce, anno 1448. Guillielmo eiuſdem Ioannis fratri, de præſtando ei auxilio ad occupãdas, & expugnandas ciuitates Taurini, Hippocrediæ, Montisregalis, totámque ferè Prouinciam Pedemontanam: Cùm idem Dux Mediolani paratum ſe profiteretur opem & auxilium ei præbere, pro defenſione Ioannis Marchionis, ſi quod ei bellum à vicinis Principibus, id eſt, à Duce Sabaudiæ, qui vnus ex vicinis

Si Marchionibus iuſtam metus causã præbere potuit potentia Ducum Sabaudiæ. ceſſauit ſaltem à tempore initi fœderis per Ioannem. contracti cum Duce Aurelianenſium, & Rege Franciæ, 10. Decemb. 1447.

Promiſſio ſubinde facta à Frãciſco Sfortia Mediolani Duce, de præſtando auxilio, ad expugnandã ciuitatem Taurini, & alias à Duce Sabaudiæ poſſeſſas.

cinis erat, moueretur, vt ex earum promiſſionum tenore latiùs conſtat, quem Beneuenutus in hiſtoria ſua refert. Quid? quod viuo adhuc eodem Ioanne, & anno 1457. aliud fœdus initum eſt inter Venetos & eundem Franciſcum Sfortiam potentiſſimum Mediolani Ducẽ, quo conuentũ inter cætera legitur, vt Io. Marchio Mõtisferrati & Guillielmus, ac alij eius fratres, id eſt, Bonifacius, & Theodorus in eo fœdere cõprehenſi cẽſerentur.

Aliud fœdus pactũ, viuo eodem Ioanne, cũ Frãciſco Sfortia, anno 1457.

Nam & omnia fœdera in ſuo robore durarunt ad mortẽ vſque Ioannis, qui deceſſit anno duntaxat *1464.* vt idem Beneuenutus teſtatur. Quo toto tempore, quid prohibebat Ioannem tot Principibus, tam potentibus confœderatum bella mouere, vt factam ſibi à Duce Sabaudiæ violentiam, & carceres, in quos detruſus fuiſſet, vlciſceretur? Aut quid expectabat, quò minùs eo ſaltem tẽpore de vi ſibi illata conquereretur? At nihil tale vnquam ab eo factum eſt, ſed vna tantùm proteſtatio pro reſeruatione iurium, quæ ſibi competere prætendebat in pleriſque caſtris, & oppidis à Duce Sabaudiæ poſſeſſis.

Supradicta fœdera omnia durarunt ad mortem vſque Ioãnis defuncti, anno 1464.

Quibus verbis non tam videtur ille ſenſiſſe de ſupradictis tribus oppidis Clauaxij, Septimi, & Brandicij, quæ Duci Amedeo donata fuerant per Io. Iacobum, & ab eodem Amedeo retenta, & exceptæ per inueſtituram factam Ioanni filio dicti Io. Iacobi tum Marchionis, (alioqui de cæteris quoque omnibus, quæ iiſdem inſtrumentis continebantur ęquè proteſtatus fuiſſet, de quo tamen non cogitauit,) quàm de multis oppidis nominatim deſignatis in inueſtitura per Carolum IV. conceſſa Ioanni filio primi Theodori, quorum aliqua nec hodie, vbi ſint, ſcitur; alia nunquam à dicto Imperatore Carolo IV. poſſeſſa fue-

Quis fuerit ſenſus proteſtationis per Ioannem factæ.

Inueſtitura per Carolum IV. conceſſa Ioanni filio primi Theodori.

runt;multo minùs à Marchionibus, ſed iam tùm à Ducibus Sabaudiæ:quorum ignorantium bona per Imperatorem infeudare Marchionibus Montisferrati certum eſt non potuiſſe, eamque infeudationem,quod ad ea bona pertinet, iam inde ab initio nullius momenti ipſo iure fuiſſe, *tot.tit.de inueſtit.de re alien.fact. in vſib.feudor.* Et ita intelligendo dictam Ioannis proteſtationem, quomodo videtur intelligi poſſe probabilius, ne ab iis, quæ idem Ioannes & ante & poſt proteſtationem geſſit, receſſiſſe videatur, quod nunquam præſumendum eſt, *l. eum qui mutatam. 23. D. de probat.l. non ad ea.87.de condic. & demonſtr.* maximè in Principe, in quo laudari non poſſet tanta inconſtantia, quæ & in aliis vituperanda eſt, *l. quæ omnia.25. D. de procur.* apparet nihil eam proteſtationem nocere potuiſſe aduerſus ea quæ ritè,rectéque antea facta fuerant. Præter id quòd clandeſtina fuit, cùm nihil eo tempore prohiberet, quominus aperta fieret denunciatio:quo caſu certum eſt clandeſtinas proteſtationes iſtas nullius eſſe momenti, ex not. per Bart.& alios *in d.l.de pupillo.s.§.ſi quis ipſi Prætori*,per illum text. in iis verbis, [*vt interim teſtetur ſe non poſſe nunciare*,] *D. de oper. noui nunciat.* Sed neque proteſtatio illa quicquam prodeſſe poteſt, ſi non poſtea res ad effectum & in apertum perducatur,*d.§.ſi quis ipſi Prætori*,ibi: [*Et ſi nunciauerit poſteà: & quod retrò ædificatum erit, deſtruendum erit, quaſi repetito die nunciatione facta*,] Afflict. *deciſ. 282. num. 8.* Crauet. *conſ. 120. num.3. & ſeq.* poſt Bart. Bald. Abb. & Socin. per eum allegatos. Pariſ. *conſ. 10. num.42.& ſeq. vol.1.& conſ.5.num.95. vol.4.* Atqui in ea ſpecie

Non eſt quiſquam præſumẽdus, præſertim Princeps, ab iis quæ geſſit recedere voluiſſe.

Clandeſtina proteſtatio nihil operatur,cũ aperta fieri potuit.

Proteſtationẽ clandeſtinam oportet tãdem in apertũ perduci.

ſpecie, quã tractamus, neque Ioannes ille, qui proteſtatus dicitur, neque cæteri qui poſt eum in Marchionatu ſucceſſerunt Marchiones, quicquam denunciarunt Ducibus Sabaudiæ, per quod ſcire Duces potuerint pœnitere Marchiones, eorum quæ inter Amedeum Ducem & Io. Iacobum Marchionem geſta fuerant. Quod ſi ſciuiſſent, aut etiam ſuſpicati fuiſſent, credibile eſt fuiſſe illos tanto diligentiores futuros in iure ſuo conſeruando. Et quod priuati facere ſolent per propoſitam actionem vulgarem, *ex l. diffamari. C. de ingen. manum.* id eos iure Principum executuros, & prouocaturos Ioannem illum, cæteróſque Marchiones, vt de prætenſis ſuis iuribus, aut iure, aut bello protinùs experirentur.

Nulla vnquam proteſtationis denũciatio per Marchiones facta eſt Ducibus Sabaudiæ.

At rurſus replicant aduerſarij, Imò verò Ioannem illum Io. Iacobi filium, qui patri in Marchionatu ſucceſſit, apertè conqueſtum de vi, dolo, metu, & alia ſiniſtra machinatione ſibi illata per Ludouicum Ducem Sabaudiæ, & de alienationibus, ſiue diſtractionibus ab eodem Ioanne factis regalium feudorum ad Marchionatum Montisferrati pertinentium: vt conſtat ex infeudatione & inueſtitura, quam idem Ioannes obtinuit per interpoſitam perſonam Martini Pauli de Nibio, die 8. Ianuarij, 1464. ab Imperatore Federico: Per quam infeudationem fuit dictus Ioannes in perſona dicti procuratoris inueſtitus de omnibus feudis ab ipſo Imperatore, & ſacro Imperio, quouis modo dependentibus, ſignanter vbi dicitur, [*de terris & locis S. Damiani, Diani, Inſulæ, Albæ, Rodi, Rodelli, cum ſuis*

Obiectio Mãtuanorũ ex inueſtitura, quam Ioannes obtinuiſſe dicitur ab Imp. Federico, 8. Iannar. 1464.

Verba inueſtituræ, quibus mouentur aduerſarij.

ſuis pertinentiis,] & cum clauſula concepta in hæc verba: [*Alienationibus, ſiue diſtractionibus regalium feudorum, feudalium, & temporalium prædictorum & pertinentiarum, ab eodem per vim forſan, dolum, metum, ſiue al[illegible] ſiniſtram machinationem, aut aliàs quouis modo indebitè exactas & extortas, per quoſcunque, & præſertim per Illuſtriſſ. Ludouicum Ducem Sabaudiæ noſtrum & Imperij ſacri Principem fidelem dilectũ, ipſiúſque progenitores & prædeceſſores quoſuis, vt accepimus, obtentas & factas. Quas omnes & ſingulas, non ad alicuius pro hoc nobis oblatæ petitionis inſtantiam, ſed motu proprio, dictaq; authoritate, ſcientia, & plenitudine poteſtatis caſſamus, irritamus, annullamus.*] Hæc verò inueſtitura eſt de qua maximè aduerſarij gloriantur: quaſi ab eo tempore tam Ioannes ipſe, quàm cæteri Marchiones totum Marchionatum habere cœperint ex hac inueſtitura per Federicum facta, non ex ea, quam Amedeus poſt acceptam donationem fecerat.

Argumentum Mãtuanorum, quod ex ſupradicta inueſtitura colligunt.

Variæ ad ſupradictã obiectionem & infeudationem reſponſiones.

VERVM multa ſunt, ac penè innumera, quæ ad hanc obiectionem, & infeudationem reſponderi poſſunt.

Prima reſponſio, non fuiſſe dictam inueſtituram obtentã à Ioanne, ſed ab alio quaſi ex ipſius mãdato,

PRIMVM eſt, obtentam legi eam infeudationem, & inueſtituram ſub Ioannis quidem nomine, ſed non ab ipſo Ioanne; at à Martino illo Paulo de Nibia, tanquam dicente ſe Ioannis procuratorem eſſe, cùm tamen

men de mandato nullo modo conſtet, de quo ſanè ante omnia conſtare oporteret: non ſolùm quòd præſumi non poſſit, cùm ſit facti, ne quidem per mille annos, ſi Baldo credimus *ad l.1.C.quib.res iud.non nocet, per illum textum, iunct. l.conſilio.7.§.ult.D.de curat. furioſ. l.1. C. de probat. cum ſimilib.* [De quo tamen videnda ſunt quæ pluribus in prima huius Conſultationis parte aduerſus Baldum ſcripſimus.] Sed etiam, quia id agebatur per hanc inueſtituram, vt Ioannes reſtitueretur in integrum ex cauſa violentiæ, doli, & metus aduerſus eã, quam ab Amedeo, & ſucceſſiuè à Ludouico Sabaudiæ Ducibus acceperat de caſtris & oppidis ſitis citra Padum & vltra Tanagrum, vt verba ſupradictæ clauſulæ apertè ſonant, licèt reſtitutionis in integrum mentio nulla fiat. Certum autem eſt, ex ratione iuris ita comparatum eſſe, vt non poſſit quis alterius nomine petere reſtitutionem in integrum, tanquam ipſius procurator, licèt verè conſtet de mandato, niſi ſpeciale in eam rem mandatum habeat, *l.illud.25.§.1.* vbi eſt textus, *D. de minor.& l.vnic.C.etiam per procur. cauſ.in integr. reſtit. agi poſſ.* & ibi omnes notant.

de quo tamen non conſtat.

Mandatum, cũ ſit facti, non præſumitur, niſi probetur.

Nemo poteſt alterius nomine petere reſtitutionẽ in integrũ, ſine ſpeciali mandato.

SECVNDVM eſt, quod ſicut de mandato nullo apparet, ita neque de ratificatione vlla, quæ ſubſecuta ſit, adeoque ſubſequi potuerit, cùm ex hiſtoria Beneuenuti conſtet dictum Ioannem deceſſiſſe die 19. Ianuarij, eiuſdem anni *1464.* ac proinde vndecimo die poſt impetratam dictam inueſtituram, & eo tempore, quo impetrationis notitiam veriſimiliter habere nondum poterat, propter tam diſſitorum locorum diſtantiam, *l.continuus. 137. §. cùm ita, D. de verb. oblig.* In eo præſertim extremæ valetudinis ſtatu conſtitutus, in

Secunda reſpõſio:
Non conſtare de vlla Ioannis ratificatione.

Mors Ioannis ſecuta vndecimo die poſt impetratam inueſtituram, ante quàm eius notitiam habere potuiſſet.

Digitized by Google

quo humana fragilitas mortis cogitatione turbata, mundanis iſtis negotiis implicari nec debet, nec poteſt: & in quo erat conuenientius, vt de noua cœli inueſtitura à Deo Opt. Max. capienda, quàm de Imperatoria cogitaret.

Reſponſio tertia, non ad Ioãnis petitionem conceſſam eſſe nouam illam inueſtituram:

TERTIVM eſt, quod ex duobus iſtis neceſſariò conſequitur, quod non tam ad Ioannis inſtantiam ea noua inueſtitura impetrata fuit, vt verba illa probant: [*Non ad alicuius pro hoc nobis oblatæ petitionis inſtantiam:*] ſed ſuggerente, vt credibile eſt, Guillielmo Io. fratre, qui fratri, ſine liberis morituro, & ſpe habendæ prolis iam deſtituto ſucceſſurus ſperabatur: quòd ſciret, ac præuideret Guillielmus futurum, vt mortuo Ioanne, cogeretur ille in feudum & inueſtiturá accipere à Ludouico Sabaudiæ Duce ciuitatem Albæ, necnon oppida Diani, Rodi, & Rodelli, de quibus in ſecunda Ioannis inueſtitura conuenerat, vt quandiu ipſe viueret, manerent illa in adhærentia, vt durante vita Io. Iacobi, eo autem mortuo ſucceſſor eius ea in feudum à Duce Sabaudiæ, cum cæteris citra Padum, & vltra Tanagrum exiſtentibus, accipere teneretur. Id verò cùm Guillielmus vereretur, nec tamen ſibi vim vllam illatam fuiſſe poſſet dicere, egit per cuniculos, & per ſuppoſitum Ioannis nomen, vt viuo Ioanne, qui vim & metum paſſus dicebatur, priores illę inueſtituræ reſcinderentur, præſertim quod ad illa oppida Albæ, Diani, Rodi, & Rodelli, vt querelam de vi & metu, quam à Ioanne toto vitæ ſuæ tempore omiſſam non potuiſſet ille poſteà repetere, à Ioanne inchoatam probaret, eamque tanto faciliùs ac iuſtiùs tanquam Ioannis ſucceſſor perſequeretur. Atque ita eſſe apparet, non ex eo ſolùm,

Sed ad ſuggeſtionem Guillielmi fratris, qui Ioanni ſine liberis morituro ſucceſſurus ſperabatur.

Quid mouere Guillielmũ potuerit, vt ſupradictam inueſtiturá in odium Ducis Sabaudię impetraret.

Ioannis nihil ntererat talem

Digitized by Google

ſolùm, quòd Ioannis nihil intereràt, qui vt ea loca in feudum, quandiu viueret, à Duce Sabaudiæ acciperet, cogi non poterat; ſed tantùm Guillielmus frater, aut alius quilibet Ioannis ſucceſſor. Verum autem eſt, & perpetuò vſurpandum Caſſianum illud, *Cui bono?* quoties dubitatur quid à quo factum ſit: ſed etiam ex eo, quod in dicta inueſtitura, licèt primis verbis ſit generalis, vt omnia feuda ab Imperio dependentia comprehendat, [*Signanter* tamen, vt habent verba, *de ſupradictis terris* facta eſt *Albæ, Dianæ, Rodi, & Rodelli.*] Et quamuis adiecta ſit mentio oppidorum *S. Damiani*, & *Inſulæ*, id tamen aſturè factum fuiſſe poteſt, vt impetrantis propoſitum tutiùs lateret: aut etiam per errorem facti, cùm fortè Guillielmus, qui totum id negotium non tam pro fratre, quàm pro ſeipſo ſatagebat, non meminiſſet eorum, quæ in prioribus inueſtituris continebantur, & in dubio conſtitutus mallet plura exprimere, quàm pauciora.

petere Inueſtituram ab Imperatore.

Verus verbum Caſſianum, *cui bono?*

De quibus potiſſimùm locis facta ſit inueſtitura.

Omiſſa oppidorum S. Damiani & Inſulæ mentio, aut callidè, conſilio, aut per errorem facti.

ET verò caſu magis, & inconſultò, quàm certo, conſultóque conſilio nouam hanc inueſtituram ſub Ioannis nomine impetratam fuiſſe, ex eo quoque intelligimus, quòd alium euidenter facti errorem continet: In eo quod ſupponit, alienationes illas, ſiue diſtractiones regalium feudorum, feudalium, & temporalium prædictorum ab eodem Ioanne per vim & metum indebitè exactas & extortas fuiſſe; cùm tamẽ nihil Ioannes alienauerit, ſed ſolus Io. Iacobus, Ioannis pater, qui donationem contulit bonorum omnium & locorum citra Padum & vltra Tanagrum exiſtentiũ, & quo adhuc viuente nihil iuris in Marchionatu Ioannes eius filius habere poterat. Contrà verò Ioannes ea ipſa om-

Euidens error facti in ſupradicta inueſtitura.

Io. Iacobus fuit, qui alienauit & donauit, non Ioannes eius filius.

Digitized by Google

nia poſtea in feudum & beneficium accepit ab Amedeo Duce, exceptis illis, quæ ſibi reſeruata Dux voluit ex conſenſu & voluntate Io. Iacobi: cui conſequens eſt, vt nullius momenti eſſe poſſit ea clauſula, quæ alienationes ab eodem Ioanne factas caſſat & irritat; cùm nullas ille fecerit. De ijs autem quæ ab ipſo Io. Iacobo factæ fuerant, nihil dictum ſit in dicta infeudatione. Reuocantur quidem alienationes & diſtractiones non tantùm per Ludouicũ; ſed etiam per quoſcunque ipſius progenitores, & prædeceſſores extortæ per vim, & dolum: ſed non aliæ, quàm quæ eidem Ioanni extortæ probantur, nulla penitùs Ioannis Iacobi facta mentione, quæ tamen omnino facienda erat, ſi id agebatur vt donatio, quæ potiſſimùm reſcindenda erat, reſcinderetur. Subſiſtente namque donatione, reſcinde quantùm voles inueſtituras à Ducibus Sabaudię factas: tanto magis verum erit totum id quod donatum eſt ad Sabaudię Duces, nec ad Marchiones, vel iure etiam feudi pertinere. Et hoc quartum eſt quod ad dictam Federici infeudationem reſpondemus.

Nullius proinde momenti eſt clauſula, quæ irritas facit alienationes à Ioanne factas.

Nulla Ioannis Iacobi mentio in dicta inueſtitura.

Quarta reſpõſio ad ſupradictam inueſtituram.

QVINTVM eſt, quod ea infeudatione nunquam Ioannes vſus fuit, ſiue quòd eſſet mortuus antequàm impetratam ſciret; perſertim quia nihil de ea impetranda mãdauerat, vt diximus; ſiue quòd eius iamiam moribundi parum, aut nihil intereſſet; ſiue denique quòd non niſi iniuſtè de Ludouico & Amedeo Sabaudiæ Ducibus conqueri poſſet, à quibus nullam ſibi vim illatam, ſed pleraque collata fuiſſe beneficia meminerat: præſertim cùm eo tempore adhuc viueret Dux Ludouicus, qui ſi ab Imperatore vocatus & auditus fuiſſet, facilè probaſſet nihil à ſe vnquam vi, aut metu

Quinta reſpõſio, Ex eo quod Ioannes nunquam ea inueſtitura vſus eſt.

factum,

factum, ſed omnia ex bona fide.

Sexta reſpõſio, Ex eo quod nõ omnes donationes & alienationes per eiuſmodi inueſtituram reuocatæ ſunt, ſed eæ tantùm quę per vim & dolũ extortæ eſſent.

SEXTVM eſt, quod nec de omnibus alienationibus & diſtractionibus per Ioannem factis infeudatio loquitur; ſed de iis tantùm quæ per vim forſan, dolum, metum, ſiue aliam ſiniſtram machinationem, aut aliàs quouis modo indebitè exactæ, & extortæ fuiſſent. Atqui tales nullæ ſunt, vt in præcedentibus probauimus: adeò, vt nec ipſe impetrator auſus ſit adfirmare aliquas eſſe huiuſmodi alienationes, adiecta ob eam cauſam dictione [*forſan*,] quæ totam rem ſub dubio & incerto relinquit. Inutilis ergo & ſine effectu iſta fuit impetratio. Et verò, ſi Ioannes ille fuiſſet, qui hanc infeudationem & inueſtituram per procuratorem petiiſſet, quis meliùs, quàm ipſe ſcire, & adfirmare poterat, vim ei aliquam factam fuiſſe, aut metum illatum, aut dolum, aut aliam ſiniſtram machinationem? Quod ergo nihil de eo adfirmatum ſit, non modò probat ſuſpectam mendacij fuiſſe allegationem, ſed nec à Ioanne factam fuiſſe: at potius à Guillielmo abutente Ioannis nomine, ad futuram ſuam vtilitatem.

Dictio forſan, poſita in ſupradicta inueſtitura: Et quare.

Ioannes dubitare non poterat, aut ignorare ſi qua ei vis illata fuiſſet.

Septima reſpõſio, Ex eo quod dicta inueſtitura Ioanni ſoli facta ſit, nõ etiam Guillielmo, aut aliis liberis Io. Iacobi

SEPTIMVM eſt, quod ea conceſſio facta fuit Ioãni ſoli, non etiam Guillielmo, aut vlli ex aliis filiis Ioannis Iacobi, & qui in Marchionatu poſt Ioannem ſucceſſerunt: ac proinde non alij prodeſſe potuit, quàm Ioanni ipſi, ſi vixiſſet diutiùs, & ea vti contra Ludouicũ eiúſve ſucceſſores voluiſſet. Atqui, ſi aduerſariis credimus, deceſſit ille ſine herede, quia & Guillielmus & Bonifacius hereditatem eius expreſſim repudiauerũt, & Marchionatum quaſi ex aliis anterioribus inueſtituris, non ex poſtrema illa Ioanni facta, tenuerunt. Nulla ergo eiuſmodi inueſtituræ ratio pro aduerſariis haberi poteſt.

Perit totũ ius illius qui moritur ſine herede.

Perit enim totum ius ei quæſitum, qui moritur ſine herede;adeò vt nec ſi ſententia pro eo viuo lata ſit,nocere tamen poſſit condemnato,*l.habere licere.57.*vbi eſt textus elegans *de euict.l.1.§.idem Pomponius quærit ſi apud te.14. D. depoſit. l.1.C.de obligat.& act.*Quanto minùs nocebit Ducibus Sabaudiæ inueſtitura ipſis inauditis conceſſa Ioanni, qui poſtmodùm, & ante acceptatam illam, & ſine ſucceſſore deceſſerit?Ideóque nec tractari quicquã poteſt de petẽda amplius reſtitutione in integrum aduerſus ea, quæ Io.Iacobus, & Ioannes eius filius geſſerant,cùm nullum illi habeant heredem, ac ſucceſſorem vniuerſalem: Reſtitutio autem in integrum non alij competat,quàm illi ipſi,qui vim paſſus eſt,aut eius ſucceſſori,aut denique fideiuſſori,*l. non ſolùm.6.D.de in integr.reſtit.l. quod diximus.16.§.1.D. quod met. cauſ.* quorum omnium nihil eſt, quod noſtris aduerſariis conuenire poſſit, qui non niſi à Guillielmo & Bonifacio ius ſuum metiuntur.

Nõ poteſt nocere Ducibus Sabaudiæ inueſtitura ipſis inauditis Ioanni conceſſa,defuncto poſtea ſine ſucceſſore, & ante vllam acceptationẽ.

Reſtitutio in integrum non alij competit, quàm illi ipſi qui læſus eſt, aut eius ſucceſſori, vel denique fideiuſſori.

Octaua reſpõſio,Ex eo quod dicta inueſtitura improbat tantùm alienationes per metum extortas, ſed non itẽ adhærentiam factam à Io. Iacobo, & poſt ipſius mortem à Ioanne eius filio.

OCTAVVM eſt, & vltimum, quod ea inueſtitura, ſiue à Ioanne ipſo, aut ex eius mandato impetrata ſit: ſiue,quod credibilius eſt,à Guillielmo ipſo ſub Ioannis nomine, præter id quod improbat, & annullat eas tantùm alienationes, & diſtractiones, quæ à Ioanne factæ eſſent, non eas quæ à Io.Iacobo eius patre;non improbat adhærentiam tam à dicto Io. Iacobo, quàm poſt ipſius mortem à Ioanne eius filio factam de toto reliquo Marchionatu, qui nõ venerat in donationem. Ac proinde poſt illam quoque inueſtituram,manſit adhętentia rata, firmáque,vt antea; & ex ea obligati Duces Sabaudiæ tueri ac defendere Marchionatum, ſi quis Marchioni moleſtiam facere voluiſſet. Quod enim nõ eſt

Poſt illã quoq; inueſtituram manſit adhærentia.

Digitized by Google

eſt immutatum, cur ſtare prohibeatur? *vulg.l. ſancimus. 27.C. de teſtam.* Neque verò quiſquam dixerit, ſub iis verbis alienationum,& diſtractionum appellatione; dictam quoque adhærentiam contineri, per quam ſcilicet Marchionatus non tam alienatus, quàm conſeruatus videri debet:atque ita Marchionum intereſſet magis, quàm Ducum Sabaudiæ, vt adhærentia illa fieret ac duraret. Atqui de adhærentia illa facienda conuenit iiſdem pactis Tononenſibus, & eo ipſo tempore, quo de donatione quoque & inueſtitura faciendis etiam conuenit. Et ſimiliter,cùm facta fuit adhærentia, eo ipſo die facta eſt,quo & donatio, & inueſtitura, vt dubitari non poſſit,quin non ſolùm fuerint actus correſpectiui, ſed etiam fuerit potiùs actus vnicus, & conſequenter indiuiduus,qui pro parte adprobari non potuit, id eſt, quantùm ad adhærentiam,& pro alia parte improbari, hoc eſt,quantùm ad donationem, & cætera, quæ ſunt donationem conſecuta, *l.nam abſurdum.7.de bon.libert.l.ſi ita.39.§.1. in fin,D. de oper.libert. l. cùm quæritur. 16.D.de admin.tutor.l.tutor vrgentibus.47.§.1.D.de minor.l. cùm ex cauſa.139.de verb.oblig.*

Alienationum, & diſtractionũ appellatione nõ continetur adhærentia.

De adhærentia facienda conuenit eodẽ tẽpore quo de donatione, & iiſdem pactis Tononenſibus.

Actus indiuiduus pro parte adprobari non poteſt, & pro parte improbari.

ET ſanè nihil dici poteſt abſurdius, quàm vt Seren. Duces Mantuæ, qui ſe negant heredes, & ſucceſſores, tam dicti Io. Iacobi, quàm Ioannis eius filij, iuuare ſe poſſint ea inueſtitura,ſub nomine Ioannis ſolius impetrata,per tot obreptiones,& ſubreptiones; cùm nihil in ea expreſſum ſit eorum omnium,de quibus ſuprà diximus, & ex quibus apparere probauimus nihil vi, aut metu à Duce Amedeo, aut Ludouico eius filio factum eſſe;& quamuis aliquid factum fuiſſet, purgatam tamẽ vim fuiſſe,& purgatum metum. Debuerant enim narrari

Duces Mantuæ, qui ſe negant heredes tam Io.Iacobi, quã Ioannis eius filij,non poſſunt ſe iuuare inueſtitura ſub Ioãnis nomine,per tot obreptiones & ſubreptiones impetrata.

Quàm multis obiectionibus

& ſubreptionibus laboret ſupradicta inueſtitura.

rari pacta Tononenſia,& iuſtiſſimæ eorum cauſæ:Item laudum factum ab Oratoribus Ducis Mediolani, à Marchione Montisferrati Io. Iacobo expreſſim adprobatum:Rurſus pacta Taurinenſia: Item officia per Ducem Sabaudiæ præſtita Marchioni erga Ducem Mediolani, pro conſeruatione,& recuperatione Marchionatus: Item Marchionatum eſſe, ſemperque ab initio fuiſſe feudum hereditarium,improprium,& alienabile; De quo plures diſpoſitiones tam in vltima voluntate, quàm per contractum factæ fuerunt à prædeceſſoribus dicti Io. Iacobi, etiam per viam compromiſſi: præſertim à Theodoro, qui fuit proauus dicti Ioannis,& fratrum ipſius,& qui Marchionatum obtinuit ex laudo in eius fauorem pronunciato contra Marchionem Saluciarum.Tacuerunt etiam tot iuramenta vtrimque præſtita: tot executiones dictorum pactorum ſecutas: tot ratificationes,non ſolùm à Ioanne,ſed etiam à Guillielmo, Bonifacio, & Theodoro vltrò ſponte iuratas; tot fœdera inter vtramque familiam inita: tot etiam matrimonia: & alia huiuſmodi innumera, quæ retulimus.

Vna ſola ex tot obreptionib.& ſubreptionibus poſſet ſufficere, ad ſupradictam inueſtituram annullandam.

Quarum omnium obreptionum, & ſubreptionum vel vna poteſt ſufficere, vt eius inueſtituræ ratio haberi nulla poſſit: non ſolùm quòd tales ſint, vt ex iis appareat,ſi veritas expreſſa fuiſſet, nihil vnquam tale cõceſſurum Imperatorem:ſed etiam, quia cùm agatur de reſcripto,non ad ius,ſed ad gratiam, certum eſt vitiari illud ex quantulacunque obreptione, aut ſubreptione; reiecta illa diſtinctione, quæ aliàs fieri ſolet *ex c. ſuper literis, de reſcript.* An æquè facilè Princeps fuiſſet conceſſurus, Pariſ.*conſ.4.num.25. & 26.lib. 2.* Socin.Iun. *conſ. 77. num.83. vol.1.* Gozad.*conſ.9.nu.40.& ſeq.* Roland.à Valle

Reſcriptum ad gratiam vitiatur quantulacunque obreptione, aut ſubreptione, non etiam reſcriptum ad ius.

conſ.

conſ.2.n.157.& trib.ſeqq. Nil obſtante clauſula, [*Ex certa ſcientia, Motu proprio,* &, *de plenitudine poteſtatis:*] Siue propter deficientem conſenſum & voluntatem concedentis, præſuppoſita obreptione, vel ſubreptione minima. Idem Pariſ. *dict.conſ. 4. num.* ■ *& ſeqq. vol.2.& conſ.32.num.61.& ſeq. vol.1.* Siue quod non operentur in iis, quæ ſunt facti, ſed tantùm in iis, quæ ſunt iuris poſitiui, *cap.1.de conſtit. in 6.* Cathel. Cotta *in verſ. Clauſula ex certa ſcientia*, Socin. Iun. *in caſu noſtro, conſ.77.num.126.vol.1.* Roland. à Vall. *conſ.7.num.105. vol.3.* Præſertim quando conſtat Principem malè informatum fuiſſe, & facti veritatem aliter ſe habere; & quando agitur de magno præiudicio. Idem Pariſ. *d.conſ.4. nu.30. & conſ.1. num.76. vſque ad 93. vol.1.* Burſat. *conſ.161.nu.56. & conſ.162.num.30. & 38.* vbi dicit communem Anton. Gabriel. *lib.6. communium concluſionum, de clauſulis, concluſ. 1. num. 47.* & alij, quos citat Cacheranus noſter *part. 5. num.13.& 14.* Maximè verò, cùm agatur non de tollendo ſimpliciter aliquo priuilegio, quod fuiſſet facilius, ſed iure iam quæſito tertio, ex tot contractibus, & iuramentis, quod fieri nunquam poteſt, nec ſimilis adiecta ſit clauſula [*Non obſtante,*] vt ex communi opinione concludit Crauet. *conſ.241.num.18.* Natta *conſ.512.n.21. & ſeqq.* vbi ponit vnicam duntaxat exceptionem, [*Niſi ex cauſa publicæ vtilitatis*, *& data*, vt ipſe loquitur, *recompenſa*, Pariſ. *d.conſ.161. num.57. & conſ. ſeq. num. 20. & plurib. ſeqq.* quos refert & ſequitur Cacher. *dict. part. 5. num.55.& 56.& ſeq.* vbi addit, Prædictas clauſulas nihil operari, quando fuerunt appoſitæ ſine cauſæ cognitione, & parte non vocata, ex innumeris, quos ibi citat;

De clauſulis, [*Ex certa ſcientia, Motu proprio,* &, *De plenitudine poteſtatis,*] quãdo nihil operentur.

Si cõſtet Principem malè informatũ fuiſſe, & agatur de magno præiudicio, ſupradictę clauſulę nihil operantur.

Faciliùs tollitur ius quod ex aliquo priuilegio, quã quod ex cõtractu iurato quæſitum eſt.

Vnicus caſus, in quo poteſt Princeps tollere ius tertio quæſitum, etiã ex contractu.

præſertim Natta *conſ. 589. num. 22.* Maximè cum tractatur de conceſſione aliqua Principis, etiam per viam confirmationis, qua derogetur inueſtituris, & quæ tendant in præiudicium tertij.

Reſponſio ad id quod aduerſarij obiiciunt, non fuiſſe citandos Duces Sabaudiæ.

SVAVES verò ſunt mehercule aduerſarij, qui vt hunc ſcopulum euadant, tentant dicere, Non fuiſſe neceſſe citari Duces Sabaudiæ, tanquam illæ annullationes pendêrent à ſola voluntate Imperatorum. Quis enim vnquam dixit pendêre à ſola voluntate Imperatoris, vt inauditi tertij Principis ius lædatur? Et quamuis ita eſſe admitteremus, quis tamen credat Imperatorem Federicum id animo agitaſſe, vt tot contractuum & iuramentorum commodum eriperet Ducibus Sabaudiæ innoxiis, & inauditis? Præſertim verò, cùm non ſimpliciter & abſolutè quicquam ab Imperatore cõſtitutum ſit; ſed ex hypotheſi & ſuppoſitione illa, quòd vis aliqua per Ludouicum, eiúſve patrem Amedeum Ioanni Marchioni facta forſan fuiſſet. Quod cùm in mero facto conſiſtat, ſanè probandum neceſſariò fuit, antequam vllus dictæ conceſſionis, & declarationis fructus ſperari poſſet, cùm ex facto ius oriatur, & facti quæſtio ante omnia neceſſariò diſcutienda ſit, vt *in l. filiæ. 88. in finalib.* iis verbis: [*Subeſt enim illa ex iuriſdictione pendens quæſtio.*] *D. de ſolut. l. ſi ex plagis. 52. §. in cliuo Capitolino, D. ad leg. Aquil. cum ſimilib.* Quomodo autem probatum fuiſſe dici poteſt, quod nec à quoquam allegatum fuit? Nec enim ſicut motu proprio cõcedi aliquid poteſt à Principe: ita motu proprio illud fieri, vt alicui vel ignoranti, vel inuito, ius acquiratur. Eum enim cui aliquid à Principe conceſſum eſt, neceſſariò declarare oportet ſuam volunta

Neque potuit Imperator, neque credendus eſt voluiſſe Ducis Sabaudiæ inauditi ius lędere.

Conceſſio & infeudatio Federici non eſt abſoluta, ſed ex hypotheſi, & quidem falſa.

Ius ex facto pendet, & facti quæſtio ante omnia diſcutienda eſt.

Motu proprio Principis fieri non poteſt, vt alicui vel ignorãti, vel inuito ius acquiratur.

Digitized by Google

voluntatem,& conſequenter curare, vt is citetur & audiatur, ſaltem ad conceſſionis executionem, qui ex ea cõceſſione læderetur, vt hoc ipſum ſciri poſſit an conceſſio aliqua facta ſit,& qua de re,& an iuſtè,an iniuſtè. Nec quod clauſula,[*Motu proprio*,] facere poteſt,ſecundùm Doctores aliquos, vt obreptionis, aut ſubreptionis vicium opponi non poſſit, facit etiam, vt quicquid motu proprio narratum eſt à Principe, pro vero haberi debeat, nec probatione vlla indigeat, tùm quoq; cùm de tertij præiudicio inſigni agitur. Probandum igitur neceſſariò eſt, aut carendum impetratis. In propoſito autem tanto magis id obtinet,quod Imp.Federicus nihil de vi,aut dolo,& machinatione Ludouici adfirmat; ſed addit[*forſan*,] vt oſtendat ſe facti quæſtionem indiſcuſſam, & diſcutiendam relinquere : vt ſi ita eſſe in facto appareret, conceſſio locum & effectum haberet,non aliter. Sed neque alienationem vllam in ſpecie exprimit Imperator,quam irritam & nullam facere velit.Debuit ergo Ioannes, aut pro Ioanne ſaltem aliquis dicere, quænam ſint illæ alienationes per vim, & metum forſan extortæ,de quibus Imperator ſenſerit, & in quibus verificari potuerint verba conceſſionis. Quod tamen nec à Ioanne, nec ab alio vllo factum eſt : Ideò nimirum, vt credibile eſt, quoniam quiſquis ille fuit, qui inueſtituram illam, & alienationum à Ioanne factarum annullationem impetrauit, ſibi fuit conſcius aliter ſe rem habere, ac de probationibus deſperauit. Præſertim cùm eo tempore adhuc viueret Ludouicus, qui ſi de ea impetratione certioratus fuiſſet, iuſtitiam cauſæ ſuæ certiſſimis probationibus, & argumentis inſtruere facilè potuiſſet. Cæterùm tota hæc quæſtio, &

Clauſula, [*Motu proprio,*] non facit, vt quicquid à Principe narratum eſt, pro vero haberi debeat.

Ponderatur dictio, [*forſan,*] poſita in conceſſione Federici.

Nulla in dicta cõceſſione exprimitur ſpecialiter alienatio, quæ per vim, aut metũ extorta fuerit.

Nullæ probationes ſupradictam cõceſſionem ſecutę sũt, quia nec ſequi potuerunt.

Superuacua eſt tota hæc quæſtio, & quibus de cauſis.

tractatio ſuperuacua eſt, cùm, vt iam dictum fuit, ſoli Ioanni ea inueſtitura & conceſſio facta ſit, & quidem ignoranti, ac nihil tale cogitãti: Ioannes autem etiamſi maximè impetratam eam voluiſſet, tamen neque ea vnquam vſus ſit, neque heredem, aut ſucceſſorem vllum reliquerit, qui ea vti poſſit, aut etiam reſtitutionem in integrum petere aduerſus conuentiones tam à dicto Ioanne, quàm ab eius patre Io. Iacobo factas, quas proinde ratas manere neceſſe eſt.

De alia declaratione facta per eũdem Federicum Imperatorem, anno 1487. in fauorem Bonifacij, qui Guillielmo in Marchionatu ſucceſſit.

Clauſulæ inſolitæ & ſuſpectę, quanto ampliores, tanto inciuiliores.

EADEM ferè tractari poſſunt circa declarationem aliam ab eodem Imperatore Federico factam, iiſdem penè verbis, fauore Bonifacij, qui Guillielmo, in Marchionatu ſucceſſit, & quæ impetrata legitur anno *1487.* licèt cum clauſulis amplioribus, tantoque inciuilioribus, & eadem omnia obiecta patientibus: niſi quod ex earum lectione apparet, non tam ea ratione motum fuiſſe Imperatorem, vt eas declarationes Marchionibus concederet, quòd per vim, aut metum alienationes illæ factæ eſſent, quàm quòd in diminutionẽ Marchionatus, & feudi ab Imperatoribus cõceſſi. Sic enim habent literæ: [*Non obſtante vllo etiam conſenſu tacito, vel expreſſo prædictorum Marchionum, quo metus purgatus, dolus ſublatus, vis, aut quæuis ſiniſtra machinatio, quæ in talibus alienationibus, renunciationibus, ſeu diſtractionibus interueniſſet, ad diminutionem præfati Marchionatus & feudi à nobis & anteceſſoribus noſtris, &c.*] Illud enim certum eſt habuiſſe Imperatores & Marchiones ipſos dolum illum, & metum, quem in pactis Tononenſibus

Verba poſterioris huius cõceſſionis & declarationis.

Habuit Imperator & ipſi etiam Marchiones metum & dolum, qui in

buſ & Taurinenſibus interueniſſe ſupponebant, pro purgato, & ſublato ex tot actibus, & ratificationibus ſubſecutis. Neque aliam rationem ſupereſſe impugnádarum alienationum, de quibus Bonifacius conquerebatur, quàm quòd in diminutionem Marchionatus, & feudi Imperialis factæ eſſent. Quorum tamen neutrum verè dici poterat. Nam quod ad Marchionatum pertinet, conuenerat inter Amedeum Ducem, & Io. Iacobum Marchionem, vt eodem iure & honore Marchionatus maneret penes Marchiones, etiam pro caſtris & locis Ioanni filio infeudatis, quo fuerat antea penes patrem, & eius prædeceſſores, ſine vlla diminutione. Quod verò ad loca illa & caſtra Clauaxij, Septimi, & Brandicij, quæ ſibi excepit Amedeus in infeudatione Ioanni facta, & ſi in eo diminutus Marchionatus fuit; factum tamen eſt iuſtiſſimis rationibus, adeoq; fieri potuit, vt oſtendimus ex tot & inueſtituris, & conuentionibus per ipſos Marchiones pro arbitrio factis. Ex quibus apparet, itemq; ex ſupradicta illa prima Federici conceſſione, quæ alienationes anteà factas non alio iure irritas eſſe vult, quàm quòd per vim, aut metum factæ eſſent, feudum illud Marchionatus non tantùm fuiſſe ab initio improprium, & hereditarium, & alienabile, ſed etiam ſic à Marchionibus perpetuò poſſeſſum, & ab ipſis quoque Imperatoribus habitum fuiſſe, vt alienari pro arbitrio poſſet: præſertim iuſta & neceſſaria cauſa interueniente, quales hîc non vna, ſed tam multæ interuenerunt. Alioqui dicendum eſſet, ea declaratione reuocatas fuiſſe etiam alienationes ex cauſa dotis factas: qualis illa fuit locorum Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, quæ loca & caſtra primùm

alienationibus interueniſſe dicebatur, pro purgato.

Conuentio facta inter Amedeum Ducem, & Io. Iacobum Marchionem, vt Marchionatus eodem iure ac honore maneret penes Marchionem quo antea.

Diminutio Marchionis facta per retentionem Clauaxij, Septimi, & Brãdicij iuſtiſſimè fieri potuit.

Alienationes de Marchionatu factę ex cauſa dotis, nunquam reuocatæ fuerunt. & in hodiernum.

Digitized by Google

vſque diem tenuerunt.

oppignorata fuerunt à Ioanne vltimo ex linea Aledramica, pro dote Margaretæ à Sabaudia vxoris ſuæ: deinde in dotem data per Theodorũ Aymoni Comiti, pro filia Violanda, ex quo titulo ſemper poſſeſſa fuerunt, in hodiernum vſque diem, à Ducibus Sabaudiæ pacificè, ac ſine vlla contradictione. Et tamen in generali illa declaratione proculdubiò comprehenderentur, cùm fuerint aliquando ex dicto Marchionatu, & Imperator deroget omni præſcriptioni, & curſui temporis præterito, vel futuro, etiam tanti temporis, cuius in contrarium non exiſtat memoria. Quemadmodum igitur nemo dixerit, Per eiuſmodi declarationem Imp. Federici reuocatã fuiſſe dotis conſtitutionem à Theodoro factam pro Violanda filia, neque hypothecam à Ioanne vltimo Saxone conſtitutam pro dote Margaretæ, licèt per eiuſmodi conuentiones diminutio Marchionatus facta ſit: quia tam fuerunt iuſtæ illæ cauſæ, vt nec hodie de illis alienationibus Sereniſſ. Duces Mãtuæ conquerantur: ita nec ea declaratio quicquam ponderis & momenti habere debet, quantùm ad eas conuentiones, de quibus diſputamus, cùm ex iuſtiſſimis quoque cauſis factæ ſint, nec potuerint fieri ex iuſtioribus & vtilioribus, quàm illa fuit quæ omnibus conuentionibus cauſam dedit, vt ſaluus fieret totus Marchionatus, cuius pars iam à Duce Mediolani occupata fuerat: altera breui, & facilè occupanda, vel per dictum Mediolani Ducem, ſi Ducis Amedei gratia & authoritas non interceſſiſſet: vel ab ipſo etiam Amedeo, niſi Ioanni Iacobo Marchioni & Ioanni eius filio condiciones pacis magis, quàm belli placuiſſent. Et ſicut inter priuatos creditores hypothecarios, potior cenſe

Supradicta Federici declaratio, ſicut ad dotes rectè conſtitutas nõ pertinet, ita neque ad conuentiones & alienationes ex iuſta cauſa factas.

Non alia fuit cauſa conuentionum, de quibus tractamus, quàm vt Marchionatus totus ſaluus fieret.

Creditor, cuius pecunia ſaluã fecit, totius pi-

cenſetur ille, cuius pecunia licèt poſteriore loco credita, ſaluam fecit totius pignoris cauſam, *l. huius.6. cum l. præced. D. qui potior. in pignor. hab.* Ita & fatendum eſt, nullam fauorabiliorem, magíſque permittẽdam Marchionatus diminutionem fieri potuiſſe, quàm quæ in fauorem Amedei facta eſt minimæ partis, vt totus reliquus Marchionatus conſeruaretur; qui totus alioqui Marchionibus amiſſus fuiſſet, licèt non Imperio Romano.

gnoris cauſam, cenſetur in ea re fauorabilior, & potior cæteris omnibus.

NAM quod ad Romani Imperij ius attinet, conſtat ex dictis pactis Tononenſibus, & Taurinenſibus, ſemper à contrahentibus excepta fuiſſe iura omnia Imperij, nec promiſſam Amedeo fidelitatem à Ioanne facto vaſallo, & feudatario, aduerſus omnes, niſi ſub illa exceptione Imperatoris Romani & iurium Imperij, cuius proinde intuitu nulla diminutio feudi facti dici poteſt. Nec habuerunt Imperatores querelæ occaſionem ex dictis alienationibus, quaſi mutato iis inſcientibus vaſallo nobiliſſimo, & præpotente, quem retineri etiam Imperij intererat: cùm ea mutatio facta ſit in melius, & ex ea donatione dignior & potentior vaſallus ſacro Romano Imperio fuerit acquiſitus. Quo caſu placet alienationem ſubditorum poſſe fieri etiam inuitis ſubditis, & inconſulto ſuperiore Domino feudi, quippè quorum nihil videtur tunc intereſſe. Afflict. *de lege Corradi, ſ. eadem lege, num. 2. & 5.* Hippolit. de Marſil. *in l. 1. ſ. quidam, D. de quæſt.* quos refert & ſequitur Cacher. *dict. part. 5. num. 43.* Nulla ergo diminutio feudi facta eſt, quantùm ad Imperium. Et ſi qua facta fuiſſet, debuerat ea res nocere Marchionibus, qui feudum Cæſaris diminuiſſent inconſulto Cæſare, potiùs quàm

De iure Romani Imperij, quod pactis & Tononenſibus & Taurinenſibus exceptum ſemper fuit.

Nullam querelæ occaſionẽ habuerunt Romani Imperatores ob donationem à Marchione collatã in Ducem Sabaudiæ, qui potentior & dignior vaſallus erat.

Diminutio feudi nulla facta eſt quantum ad Imperium.

Digitized by Google

quàm Amedeo, aut Ludouico Ducibus Sabaudiæ, quibus nihil poterat imputari, & qui bona fide in omnibus contraxerant, & ad ipſorum Marchionum vtilitatem.

Neque Bonifacius, neque Guillielm⁹ expoſuerunt conuẽtiones & ratificationes ab ipſis factas.

SED neque Bonifacius expoſuit Imperatori, quod exponere debuerat, vt neque Guillielmus, quòd conuentiones omnes à Io. Iacobo & Ioanne factas ipſi vltrò ratas habuerunt, ita vt ab iis ipſis peccatum ſit, ſi quid in iis alienationibus, & conuentionibus peccatum fuit.

Oſtenditur literas illas Federici ad ſuggeſtionem Bonifacij conceſſas fuiſſe.

AC prætereà, vt appareat literas illas non obſtante clauſula, [*motu proprio,*] ad Bonifacij ſuggeſtionem ita conceptas fuiſſe, obſeruandum eſt in earum fine addita eſſe hæc verba: [*Et eo libentiùs, quod eorũ fides & deuotio verſus ſacrum Romanũ Imperium in hunc vſque diẽ extitit inuiolata.*] Quæ ſuppoſitio, & ratio euidenter conuincitur ex iis quæ ſuprà ſcripſimus de bello moto inter Ducem Mediolani, ex mandato & imperio Sigiſmundi Imperatoris, & Io. Iacobum Marchionem ſtantem à partibus Venetorum, & Florentinorum, contra Imperatorem, qui tunc habebat eos omnes, eorúmque confœderatos pro rebellibus & reis læſæ Maieſtatis. Et quæ res ſicuti bellis omnibus, quæ eo tempore contra Marchionem à Duce Mediolani geſta, & à Duce Amedeo indicta ſunt, cauſam dedit; ita & conuentionibus omnibus, de quibus nunc Sereniſſimi Duces Mantuæ conqueruntur, quæ nihil aliud niſi pacis condiciones fuerunt, vt oſtendimus. Quænam ergo huiuſmodi literarum ratio habenda eſt, cùm in iis

Rebellio Marchionum Mõtiferrati aduerſus Romanum Imperium, bellis omnibus, quæ contra eos geſta ſunt, & cõuẽtionibus omnib⁹ de quibus contendimus, cauſam dedit.

in iis nihil contineatur, quod non ex tam multis inſtrumentis, & ex facti euidentia conuincatur.

Dilemma, quo hæc tota quæſtio pro nobis concluditur.

DENIQVE tota hæc quæſtio videtur concludi poſſe hoc dilemmate: Aut feudum Marchionatus fuit alienabile, aut non. Si fuit alienabile, non poſſunt alienationes reuocari eo prætextu, quod per eas feudum diminutum ſit, quídni enim potuiſſet diminui, quod poterat in totum alienari? *l. iuris gentium. 7. ∫. adeo*, ibi: [*Nam ſi poteſt tota res tolli, cur non & reformari?*] *D. de pact.* Quod ſi non fuit alienabile, cùm tamen ab eo tempore Duces Sabaudiæ ſteterint in poſſeſſione bonorum alienatorum abſque vlla Marchionum reclamatione, adeò vt ſupradictæ Marchionibus conceſſæ ab Imperatoribus declarationes nunquam Ducibus Sabaudiæ fuerint intimatæ, certum eſt quòd ſaltem præſcriptionis tanti temporis iure bona illa omnia alienata hodie pleno iure ad Duces pertinerent, cùm tempus ſit immemoriale, nec Imperatores ipſi, vt neque Marchiones voluntatem ſuam vnquam ſignificauerint Ducibus Sabaudiæ, quod tamen fuiſſet neceſſarium ad conſtituendos eos in mala fide, & ad interrumpendam præſcriptionem. Quis enim neſcit eiuſmodi literas nullam vim habere niſi à die executionis, aut ſaltem intimationis, *l. ſicut. 3.* vbi omnes notant, *C. de præſcript. 30. vel 40. annor.* Imò verò quotieſcunque præſcriptio currit cum titulo, & bona fide, non interrumpitur per ſolam citationem, ſed tantùm per ſententiam, *l. ſi poſt acceptum. 18. D. de rei vindic.* Aut ſaltem per litis conteſtationem, *l. moræ litis. C. eod.* Sed & ſi fera fuiſſet citatio ex dictis literis à dicto Bonifacio impetratis, anno *1487.* cùm eo anno iam præteriiſſent

Etiamſi feudum Marchionatus eſſet inalienabile; tamen Duces Sabaudiæ tuti eſſent præſcriptione temporis immemorialis.

Nulla vnquam facta fuit denunciatio Ducibus Sabaudiæ ad conſtituendos eos in mala fide, & ad interrumpendã præſcriptioné.

Præſcriptio quæ habet titulum & bonam fidem, non interrupitur per ſolam citioné.

KKkk

quinquaginta anni à tempore conuentionum Tononenſium, & Taurinenſium, & ratificationis factæ à Guillielmo, anno *1435.* & à tempore quoque alterius ratificationis factæ à dicto Bonifacio, eiúſque cæteris fratribus, die 11. Decembr. *1436.* A quo ſaltem tempore nemo dubitet quin potuerit incipere, & currere præſcriptio in fauorem Ducis Sabaudiæ, & in præiudicium Bonifacij & ſucceſſorum ipſius, etiam dato quòd titulus fuiſſet vicioſus propter illatam vim & metum: ex notat. per DD. *in d.l.2. C. de his quæ vi, metúſve cauſ. & in cap. accepta, de reſtit. ſpoliat.* Gloſ. *in l. ſi mulier. 21. in verb. ratum, D. quod met. cauſ. & in l. qui in carcerem.eod.* Dec. *ad l.in omnibus cauſis.de regul. iur.* poſt Bald. Gemin. & Alex. ibi per eum allegatos, Socin. *conſ.4.num. 22.vol.3.* & alij quàm plures, quos citat Cacher. *dict. part.5.num. 32.* Et quamuis placeat pleriſque Interpretibus, poſſe Imperatorem derogare iuri quæſito per præſcriptionem, quaſi per actum ciuilem: fallit tamen ea traditio, cùm præſcriptio ſecuta eſt ex titulo præcedente, habente cauſam à contractu iuris gentium, vt in propoſito: *ex not. in l.vlt. C. ſi contr. ius vel vtil. public.* cùm hîc tot non ſolùm contractus, ſed etiam iuramenta interuenerint. Præſertim cùm nec quiſquam ex Marchionibus id ab Imperatoribus petere voluerit, vt conſtat ex illis verbis reſcripti: [*Non ad alicuius pro hoc nobis oblatæ petitionis inſtantiam:*] neque conceſſione illa Imperatorum, *motu proprio*, vt ſupponitur, facta, vſus fuerit, aut vti voluerit. Fuerat namque in eam rem citandus Dux Sabaudię & audiendus, quod tamen nunquam factum eſt.

Potuit currere pręſcriptio iam inde à ratificatione facta per Guillielmum, anno 1435. aut ſaltē ab ea quæ per Bonifaciū & eius fratres 11. Decemb. 1436.

Metus, qui ab initio interuenit, non impedit pręſcriptionem.

Non poteſt Princeps derogare iuri quæſito per præſcriptionē, cùm præſcriptio ſecuta eſt ex titulo præcedente habēre cauſā à cōtractu iuris gentium.

Nemo ex Marchionibus petiit reſtitutionem in integrū aduerſus præſcriptionē, neque vſus eſt, aut vti voluit ſupradicta conceſſione Federici.

NEC tantùm fuerunt Duces Sabaudiæ in poſſeſſione

ſione caſtrorum, quæ hodie tenent, ſed etiam in poſſeſſione illorum quæ infeudauerunt, quandiu ſaltē vixerunt illi qui infeudationē aut acceperunt, aut ratam habuerunt. Quandoquidem certiſſimum eſt feudi dominum poſſidere per vaſallum, ſicut & per emphyteutam, *l. 2. l. cùm notiſſimi. 7. §. vlt. C. de præſcr. 30. vel 40. annor.* Itaque pro bonis infeudatis, id eſt, quæ ſunt citra Padum, & vltra Tanagrum, fatendum eſt perinde cucurriſſe præſcriptionem, atque pro locis Clauaxij, Septimi, & Brandicij, cùm nihil interſit, an quis poſſideat per ſe, an per alium, quod ad cauſam vſucapiendi, aut præſcribendi, *d. l. 2. l. ſi ſeruus. 16. D. de vſucap.* Nimirum quatenus fuiſſet neceſſaria aliqua præſcriptio, quę certè non fuit neceſſaria, cùm ab initio contractus valuiſſet. Nam qui iam dominus eſt, non poteſt magis fieri dominus, nec indiget vlla exceptione, aut alia actione, *l. in bello. 12. §. ſi quis ſeruum, D. de captiu. & poſtlim.* Idemque obtineret, etiamſi ab initio vis aut metus interueniſſet, quia non eo minùs contractus valuiſſet ad transferendum cum poſſeſſione dominium, nec vllo præſcriptionis auxilio eguiſſet: imò verò ad reſcindendum cōtractum impetrāda fuiſſet in integrum reſtitutio, quæ nunquam fuit impetrata, vt ſuprà ſuo loco diximus, & aduerſus impetrationem eius præſcriptum eſt centenaria præſcriptione, quæ omnia tollit, vt notat Bald. *ad l. 1. C. de annal. except.*

Feudi dominus poſſidet per vaſallum, ſicut & per emphyteutam.

Nihil intereſt an per ſe quis poſſideat, an per alium.

Etiamſi metus aliquis ab initio interueniſſet, attamen valuiſſet, & cōtractus, ad trāsferēdum cū poſſeſſione dominium.

Abſurdum eſt poſt centenariā præſcriptionē, de petenda in integrum reſtitutione quærere.

SED & obſeruatione dignum illud eſt, quod Bonifacius ille, qui eiuſmodi reſcriptum impetraſſe dicitur, anno 1487. paullò ante, id eſt anno 1485. vltima Martij, cùm Blancam Guillielmi fratris ſui filiam Carolo eius

Bonifacius ipſe, qui à Cæſare reſcriptum impetrauit de nō diminuendo Marchionatu, paullò antè, cōtra fecerat in

conſtituenda doto Blancæ filiæ Guillielmi fratris ſui.

nominis primo Sabaudiæ Duci nuptui traderet,fecerat ipſe contra id quod dicto reſcripto continetur, de non diminuendo Marchionatus feudo. Nec in eo ſolùm quod pro dote octoginta millium ducatorum, quam dictæ Blancæ nomine conſtituerat,obligauit ei,deditq; pignori terras omnes,& loca vltra Padum exiſtentes & exiſtentia:quod pignus vtiq; non valuiſſet,ſi non etiam diſtrahi & alienari potuiſſet,*l.mulier.11. & paſſ. C. de diſtract. pignor. l. ſi conuenerit. 4. D. de pignor. act.* ſed in eo etiam, quod illo contractu matrimonij conueniſſe inter cætera legimus:[*Quod caſu quo dictus D.Marchio diem ſuum clauderet extremum,nullis poſt ſe relictis filiis maſculis & legitimis & naturalibus, ex nunc conſtituit pro dote & nomine dotis prædictæ Blancæ omnes terras,loca,iuriſdictiones, homagia,ſuperioritates,& iura,quæ habet vltra Padum: faciendo eo in caſu,quòd vaſalli & Caſtellani præſentes,& qui in futurum erunt,pariter & homines dictarum terrarum promittent & iurabunt obſeruare ſine ſtrepitu iudicij,& aliqua contradictione ſupradictam promiſſionem:& dicto caſu, vt ſuprà eueniente,remiſſionem facient dictorum caſtrorum, & locorum liberè,& ſine vlla contradictione.*] Sed & in eodem inſtrumento ſubiicitur alia clauſula in hęc verba: [*Item conuenerunt,& pepigerunt,quòd reliquum dominij Marchionatus, videlicet ciuitates,terras, loca, iuriſdictiones,iura & dominia mediata & immediata exiſtentes, & exiſtentia citra Padum*

Pignus pro dote conſtitutum in bonis omnibus vltra Padū exiſtentibus.

Conuentio adiecta in cōtractu matrimonij Blancę cum eius nominis I. Carolo Sabaudiæ Duce.

Verba conuentionis dotalis.

Alia pars & clauſula conuentionis dotalis.

Padum vbicunque, & tam in Monteferrato, quàm in partibus vltra Tanagrum, & in quibuſcunque aliis partibus, prælibatus D. Marchio in ſe, eiuſq́ mera, & libera voluntate, & diſpoſitione reſeruauit, & reſeruata eſſe voluit, & expreſſè pepigit, & conuenit.] An ergo dicemus ea quoque pacta non valere, quæ ab eodem Bonifacio in contractu dotali ante reſcriptum Imperatoris Federici facta ſunt, ideo quòd facta ſint ad diminutionem Marchionatus? Et ita deceptum hoc quoque caſu maritum, qui non aliter fuerat contracturus? Quòd ſi reſcriptum illud à dicto Bonifacio impetratum ad hanc alienationis ſpeciem non pertinet, cur pertinebit potiùs ad alienationes à Io. Iacobo factas, cùm ex iuſtiore cauſa factæ ſint, & minore Marchionatus damno, & diminutione? Aut cur etiam pertinebit ad pactum illud dotale à Theodoro initum cum Aymone Comite Sabaudiæ, ex ſimili cauſa dotis, & conſimilibus penè verbis? Neque ſanè habent aduerſarij quod reſpondere ad hoc poſſint, cùm illi ipſi dotale illud inſtrumentum produxerint, omniaq́ue proinde in eo contenta adprobauerint. Nec ipſi tantùm, ſed etiam ſententia ab Imp. Carolo V. lata, quæ oppignerationem eiuſmodi tanquam licitam & validam adprobauit.

Si valet pactio hæc dotalis facta à Bonifacio; multo magis valere debent cõuentiones à Io. Iacobo factæ.

Valere etiam debet pactum dotale à Theodoro initum cũ Aymone Comite Sabaudię, iiſdẽ ferè verbis cõceptum.

Sententia Caroli V. oppignerationem à Bonifacio factã adprobauit tanquam licitam.

QVAMQVAM nec poſſunt iidem aduerſarij eodem inſtrumento ſe iuuare, quantùm ad illam conuentionem attinet, per quam Bonifacius reſeruauit ſibi libertatem diſponendi pro arbitrio de reliquo Marchionatu: Tùm quia non obſcurum eſt, dolo malo Bonifa-

Reſponſio ad obiectionem Matuanorum, ex eo quod Bonifacius reſeruauit ſibi libertatẽ diſponendi de reli-

quo Marchio natu, pro arbitrio.

cij additam eam clauſulam, quaſi per tranſennam, & aliud agendo, vt præcedentes conuentiones à Theodoro & Ioanne Iacobo, eiuſque filio factas eluderet, quæ libertatem hanc ei abſtulerant: cùm eo tempore Carolus annos vixdum quindecim natus à perfido aulico, qui ex ea cauſa tandem condemnatus fuit, regeretur, ignarus ſuorum iurium. Propter quod nemo non videt, etiamſi priuati iure omnino cenſendus eſſet, reſtitui tamen eum in integrum potuiſſe: tùm etiam, quia verba illa pacti, [*Quòd reliquum dicti Marchionatus*,] oſtendunt manifeſtè, quod ea conuentio ad illũ ipſum caſum pertinet, de quo priùs conuenerat, vt alia pars Marchionatus vltra Padum exiſtens ad Blancam pertineret: ſcilicet ſub illa condicione, ſi Bonifacius ſine maſculis moreretur. Quæ condicio defecit cùm Bonifacius duos filios reliquerit, Guillielmum ſecundum, & Ioannem Georgium, vt proinde defecta condicione pacti, ipſum quoque pactum defecerit: adeoque nouationis iure, ſi nouandi animus in contrahẽtibus fuiſſet, & à prioribus conuentionibus, ac iuribus recedendi, qui animus hodie neceſſarius eſt, & probandus, *l. vlt. C. de nouat.* Certum enim eſt, quoties nouantis ſtipulationis condicio defecit, nouationem nullam fieri, *l. quoties. 14. iunct. l. ſi Stichum. 8. §. 1. D. eod.* Et tamen nemo dixerit, actum id fuiſſe, vt nouatio illa fieret eorum iurium, de quibus nihil in conuentione dictum reperitur: Liberalitatem enim captioſam interpretatio prudentũ fregit, *l. cùm Aquiliana. 5. D. de tranſact.* præſertim cùm ignoraret Carolus per ætatem iura illa ſua ſibi competentia. Nemo autem cenſeatur remittere velle ius quod ignorat ſibi competere, *l. mater. 19. D. de inoff. teſtam. l. legitimam. 8. D. de*

Perfidia aulici cuiuſdam Caroli I. vixdum puberis negotia gerentis.

Interpretatio clauſulę, [*Quod reliquum dicti Marchionatus.*]

Bonifaci⁹ duos filios reliquit, Guillielmũ ſecundum, & Io. Georgium.

Nouandi animus hodie probandus eſt.

Nouatio nulla fit, cùm ſtipulationis nouãtis condicio deficit.

Nemo intelligitur remittere ius, quod ignorat ſibi competere.

Digitized by Google

D. de petit. hered. Et verò nec ipſius Bonifacij eam fuiſſe voluntatem, vt quicquam noui iuris ſibi acquireret: nec rurſus Caroli vt in eum quicquam iuris transferret, conſtat ſatis ex verbis ipſis pacti, quæ ſic habent: [*Prælibatus D. Marchio in ſe, eiuſque mera & libera voluntate & diſpoſitione reſeruauit & reſeruata eſſe voluit.*] Cùm enim nihil niſi meram & nudam reſeruationem contineant, apparet nullum per ea verba ius acquiri potuiſſe, ſed tantùm conſeruari, ſi quod competebat. Reſeruatio enim nullum ius tribuit, vt neque proteſtatio, ſed tantùm conſeruat quod competit, *c. ex parte, de priuileg. cum ſimilib.* Et quáuis facta ſit ea reſeruatio per viam pacti, non proteſtationis; tamen non maiorem habet effectũ, quàm nuda proteſtatio, niſi quod probat conſenſum præſtitum proteſtationi. Cæterùm eſt pactum reſeruatorium, quod nihil operari poteſt niſi iuris competentis conſeruationem. Quod ſi nullum competebat, nullius vtilitatis reſeruatio eſt, ex defectu materiæ potiùs, quàm ex parte pacti. Cuius ſanè ſenſus non alius eſſe potuit, quàm vt ſi quod ius competebat Bonifacio diſponendi liberè de reliquo Marchionatu, quomodò competebat certè, vt de eo poſſet inter ſuos, adeoque etiam inter extraneos diſponere, dummodò præcedentium pactorum à Theodoro, & à Ioáne factorum condiciones nunquam exiſterent: Id verò ius ſaluum ei eſſet, nec per dotem Blancæ datam amiſſum eſſe intelligeretur: vt appareat etiam hoc ſenſu non fuiſſe inutilem & ſuperuacuam conuentionem; præſertim cùm certi iuris eſſet pro dote octoginta millium ducatorum fuiſſe bona Marchionatus, cæteraque allodialia conſtituentis ipſo iure tacitè obligata, & conſequenter in caſu

Ex mera & nuda reſeruatione, nihil noui iuris acquiritur, ſed tantùm conſeruatur.

Quoties nullũ ius cõpetebat, reſeruatio inutilis eſt.

Quo ſenſu accipienda ſit reſeruatio facta per Bonifaciũ, vt poſſet liberè de Marchionatu diſponere.

Digitized by Google

caſu non ſolutæ dotis,quæ nec hodie ſoluta eſt, diſtrahi potuiſſe,*l.vnic.C.de rei vxor.act.* Adeò vt longè maior ratio ſit dubitandi, an valeat tale pactum, tanquam per quod fiat deterior condicio dotis, ablato mulieri commodo generalis hypothecæ tacitæ & legalis, quod fieri non poſſe conſtat, *l. Attilicinus.17.D. de pact. dotal. & defin.1.& 2. Cod. noſtro de pact. conuent. tam ſup. dot.* quàm poſsítne aliquid operari,præſuppoſita pacti validitate, etiamſi per illud nullam nouationem & extinctionem præcedentium iurium factam fuiſſe dicamus.

Quænam fuerit maior ratio dubitandi, propter quam pactum à Bonifacio factum nō videretur valere.

NEQVE rurſum dici poteſt ob id factam videri præcedentium iurium nouationem,quòd conuênit, vt loca tantùm quæ eſſent vltra Padum, doti eſſent & ad Blancam pertinerent eo caſu, quo moreretur Bonifacius ſine maſculis,cùm tamen ex pacto Theodori vniuerſus Marchionatus ad Carolum pertinere debuiſſet: Itémque ex pacto Ioannis, quicquid erat vltra Tanagrum.Nouationem enim ipſo iure fieri neceſſe eſt,licèt expreſſim de eo nihil dictum ſit quoties talis minutio facta eſt,vt non poſſit conuentio poſterior cum priore ſubſiſtere,ex not.per Bald.& alios *ad d.l.vlt.C.de nouat.* Nam reſpondeo, Imo verò poſſe has omnes conuentiones ſimul ſtare: quoniam pactio Theodori condicionem illam habebat,ſi maſculi omnes ex Theodoro deſcendentes deficerent. Itémque illa, Ioannis. [*Si moreretur Ioannes,eiúſ-ve liberi ſine maſculis aſcendentibus,deſcendentibus, aut collateralibus agnatis.*] Illa verò Bonifacij longè ſtrictior: [*Si Bonifacius ſine maſculis moreretur.*] Poterat autem accidere vt Bonifacius ſine maſculis decederet

Replicatio Mantuanorum ex diuerſitate pactorum dotaliū à Theodoro & Bonifacio initorum.

Nouatio ipſo iure, & ex neceſſitate facta intelligitur, quoties poſterior conuentio nō poteſt cum priore ſubſiſtere.

Oſtéditur cōuentiones omnes à Theodoro, Ioanne, ac Bonifacio, initas, ſtare ſimul poſſe.

Poterat faciliùs & citiùs

cederet, ſuperſtite Theodoro fratre, qui & ipſe aliquos fortaſſe filios relinquere potuiſſet; atque ita huius poſterioris pacti dotalis condicio exiſteret, priuſquàm aliorum pactorum condicio extitiſſet, quæ viuo ac ſuperſtite Theodoro vltimo, vel aliquo ex ipſius maſculis, nondum exiſtere potuiſſet. Quamquam autem non apparet, quòd dictus Theodorus aliquos ſuſceperit liberos, ſufficit tamen ad interpretationem & validitatem pacti, quòd potuerit euenire vt ſuſciperet. Nã nec diſputamus an condicio pacti extiterit, quam certum eſt defeciſſe per ſuperuiuentiam Guillielmi ſecundi, & Io. Georgij; ſed tantùm an pactum valuerit; & an derogauerit prioribus pactis. Quæ tamen quæſtio videtur ridicula. Quomodo enim derogare potuit, cùm eius condicio defecerit? *d.l. ſi ita 8. §. 1. & d.l. quoties 14. D. de nouat.*

existere condicio poſita in pacto Bonifacij, quàm quæ poſita fuerat in pacto Theodori.

Certum eſt defeciſſe cõdicionẽ pacti per Bonifacium initi.

Stipulatio, cuius cõdicio defecit, nullum effectum habere poteſt.

SED & in eo pacto videtur illud obſeruandum, quod ita conceptum eſt: [*Tam in Monteferrato, quàm in partibus vltra Tanagrum.*] Videtur enim hæc verba probare manifeſtè, loca illa vltra Tanagrum exiſtẽtia non fuiſſe de Marchionatu, vt proinde non poſſint cõtineri in ſupradicto reſcripto Imp. Federici, de reuocãdis alienationibus factis per Marchiones in diminutionem Marchionatus: Cùm non loquatur reſcriptum niſi de Marchionatu, & conſequenter non poteſt reſcriptum illud irritas facere conuentiones factas cum Io. Iacobo, & Ioanne eius filio, de terris exiſtentibus vltra Tanagrum.

Ponderantur verba illa, [*Tã in Monteferrato, quàm in partibus vltra Tanagrum.*]

Loca exiſtẽtia vltra Tanagrũ non pertinent ad reſcriptum Federici, quia nec de Marchionatu fuiſſe videntur.

POSSVNT etiam eadem ferè tractari circa inue-

De alia inueſtitura obtẽta per

Guillielmū II. filium primogenitum Bonifacij, à Maximiliano I. ann. 1494.

ſtituram aliam obtentam per ſecundum Guillielmum filium primogenitum Bonifacij I. à Maximiliano I. Imperatore, anno 1494. cum ſimili clauſula annullatiua omnium alienationum, ſeu diſtractionum à prædeceſſoribus Marchionibus per dolum, & vim factarum, & prout prædeceſſoribus Marchionibus per Federicum Imperatorem prædeceſſorem fuerat conceſſum, & declaratum. Nam cùm ea vltima inueſtitura ad præcedentes omnino referatur, conſequens eſt, vt eodem vicio laboret, quo præcedentes, nec plus virium habere poſſit, nec ad aliud prodeſſe debeat, niſi vt appareat ipſum quoque Guillielmum II. fuiſſe in mala fide, perinde ac patrem Bonifacium: quia licèt non ipſe, ſed ipſius pater contraxiſſet, ſciebat tamen quæ à patre geſta fuerant, vt proinde non magis præſcribere potuerit, aut præſcriptionem inchoare, quàm pater ipſe, cuius & heres, ſucceſſorque vniuerſalis fuiſſe proponitur, & præterea ſucceſſor in vicio poſſeſſionis, *ex d.l.cùm heres. 11.de diuerſ.temp.præſcript.l.vitia.11.C.de acquir.poſſ.*

Vltima hæc inueſtitura ad præcedētes refertur, & eodē vicio laborat.

Guillielmus II. fuit in mala fide, tanquā ſciēs quæ à patre geſta fuerant, & ipſius heres.

SED hîc amplius eſt, quod idem ille Imp. Maximilianus certior poſtea factus de rei veritate, non ſolùm conceſſiones illas reuocauit; ſed etiam adprobauit, & confirmauit omnes contractus, conuentiones, donationem, infeudationem, & adhærentiam, cæteraque omnia quæ geſta fuerant inter Amedeum & Ludouicum Duces Sabaudię ex vna parte: & Io. Iacobum, eiuſque filium Ioannem Marchiones Montisferrati, ex altera: Adeoque inueſtiuit de dictis bonis, locis, & oppidis donatis Philibertum filium primogenitum Amedei VIII. qui Beatus cognominatus eſt, & generū d. Maximiliani

Alia inueſtitura eiuſdē Imp. Maximiliani, quæ præcedentem reuocauit, & conuentiones omnes cū Ducib. Sabaudiæ factas adprobauit, in fauorem Philiberti Ducis, qui fuit primogenitus Beati Amedei, anno 1504.

miliani Imp. remiſſa ei omni caducitate, quæ alioqui habere locum potuiſſet ob non petitam ſuo tempore inueſtituram, præſtitamq; fidelitatem, vt conſtat ex literis dicti Maximiliani ab eo conceſſis, anno 1504. quæ inueſtitura, & declaratio tanquam poſterior attendenda eſt, cùm præcedentium ſpecialem mentionem faciat, eaſque reuocet: ac præterea ſit multo iuſtior, & rerum geſtarum veritati, & æquitati magis conſentanea: Ideoque tollit omne dubium, quod in hac quæſtione mouetur à Marchionibus Montisferrati, eo prætextu quaſi ſupradictæ conuentiones fuerint factæ inter Duces Sabaudiæ & Marchiones, ignorantibus Imperatoribus, & non requiſito ipſorum conſenſu, præſuppoſito tamen quod requiri debuerit, quod nos iam toties negauimus. Certum enim eſt ſufficere, quod quandocunque ſequatur conſenſus, & approbatio Imperatoris, & alterius cuiuſlibet domini directi, vt confirmentur conuentiones, quæ alioqui non valuiſſent: nec poſſit tertius exinde iuuare ſe iure Imperatoris, aut alterius ſuperioris: Ratihabitio enim ſemper retrotrahitur & æquiparatur mandato, niſi quibus caſibus prohibitum eſt, *l. vlt. vbi not. C. ad S. C. Maced.*

Poſterior hæc inueſtitura Imperatoris Maximiliani attẽdi debet magis, quã prior.

Sufficit ſequi ratihabitionẽ Imperatoris tũ quoque, cùm eius conſenſus fuit neceſſarius.

NEC obſtat ſi dicatur, quod ea poſterior Maximiliani declaratio, & inueſtitura nõ potuit tollere ius quæſitũ Marchionibus, per priores Federici, eiuſdemq; Maximiliani conceſſiones, & inueſtituras. Nam præter id quod nullum fuit vnquam quæſitũ, vt apparet ex præcedentibus: ſed fuerunt dictæ declarationes & inueſtituræ conceſſæ non auditis, nec vocatis Ducibus Sabaudiæ per euidentes obreptiones, & ſubreptiones, ideoque potuerunt ſimiliter reuocari, *ex reg. l. nihil tam*

Replicatio ad obiectionem, & reſponſionẽ aduerſariorũ.

Declarationes Marchionibus conceſſæ non auditis Ducib. Sabaudiæ, potuerũt inauditis quoq; Marchionibus reuocari.

Digitized by Google

naturale.35.de regul.iur.l.prout.80.D.de ſolut. Certum eſt in Imperatorum arbitrio manſiſſe, vt quæ bona fide geſta fuerant, adeoque in conſequentiam mandatorum Imp. Sigiſmundi, nec proinde alia vlla confirmatione indigebant, confirmare quandoque non modò poſſent, ſed etiam deberent.

Oratores miſſi à Marchione Guillielmo I. ad Imperatorẽ Maximilianũ, ad impediendã conceſſionem factam Philiberto Duci Sabaudiæ.

IDQVE nec diſſimulare potuit Guillielmus I. qui in facto præſupponitur plures Oratores miſiſſe ad Imperatorem, vt oſtenderet cõuentiones illas à Marchionibus factas, non debere adprobari, nec cõfirmari, quatenus de hoc per Ducem Sabaudiæ requireretur. Quid enim erat laborandum & impetrandum, ne confirmarentur, ſi iam confirmari ab Imperatore etiam volente non potuiſſent, quaſi rebus non amplius integris? Nec enim ab Imperatore vnquam petendum eſt, ne id faciat, quod non niſi iniuſtè facere poſſet; ne illud ipſum ab eo peti videatur, ne quid faciat iniuſtè: quod eſſet abſurdum, & inſtar ſacrilegij, cùm talis ſuſpicio nulla cadere poſſit in Imperatorem, qui omnia teſte iure facere creditur, *d.l.omnium.19.C. de teſtam.* neque rurſum ab Imperatore petendum ſit quod iure communi conceditur, *l. Imperatores.30.de reb.author.Iudic.poſſid. aliàs 15. de priuileg.credit.*

Non eſt petendum ab Imperatore ne id faciat, quod nõ niſi iniuſtè facere poſſet.

De vltima inueſtitura per Carolũ V. conceſſa Federico Gonzago, & Margaretæ filiæ Bonifacij Marchionis, anno 1522.

SVPEREST itaque ſola inueſtitura vltima, per Carolum V. conceſſa Federico Gonzago, & Margaretæ filiæ Bonifacij Marchionis eius cõiugi, anno 1522. de qua, quoniam multa iam ſcripſimus, cùm de vniuerſi Marchionatus petitione egimus, alia hîc non dicemus, niſi quod per eam nihil dictum eſt de reuocandis conuentionibus factis inter Duces Sabaudiæ, & Marchiones:

In hac inueſtitura nihil dictũ

neque

Digitized by Google

neque ruſſus de reuocáda Maximiliani primi declaratione, & inueſtitura, vt proinde non poſſit ea infeudatio & inueſtitura intelligi, niſi de iis rebus, & iuribus, quæ ad Marchionatum ſpectare poterant, ſaluo ſemper iure Sereniſſ. Ducum Sabaudiæ, vt & alterius tertij cuiuſlibet, *d.l.2.§.ſi quis à Principe,& §.meritò,D. ne quid in loc.publ.l.nec auus.4.C. de emancip.liber.* De quo ne dubitari amplius poſſit, facit alia poſterior eiuſdem Caroli V. declaratio, quæ expreſſim continet, Nunquam mentis ſuæ fuiſſe, vt iuribus Ducum Sabaudiæ per eam inueſtituram derogaret. Quæ iura non ſolùm illæſa, & intacta remanere vult, ſed etiam ea omnia ex certa ſcientia, motu proprio, & de Imperialis poteſtatis plenitudine adprobat & confirmat: vt apparet ex literis eiuſdem Imper. datis die 7. Maij, 1534. quæ cùm dictam confirmationem expreſſam contineant, omnium pactorum & conuentionum, quibus Duces Sabaudiæ nituntur, ſupplent proculdubiò defectum illum, qui obiiciebatur, conſenſus non præſtiti ab Imperatoribus, cùm fierent illæ conuentiones; tametſi fuiſſet ille ab initio neceſſarius, cùm ſufficiat vt interuenerit ex poſtfacto: ad hoc, ne vel Imperator ipſe, vel ex eius perſona quiſquam alius poſſit ius vllum caducitatis, aut nullitatis prætendere: Maximè cùm eſſet iſta exceptio de iure tertij, quæ opponi nó poſſet, niſi ex tertij illius voluntate, ex ſingulari doctrina Bartoli *in l. 2. D. de except. rei iudic. l.bona fides.31.D.depoſit.* vbi ſcriptum eſt, Etiam latroni, qui ſpolia, quæ vni abſtulit penes alium depoſuit, reſtituenda eſſe ſpolia, ſi dominus ipſe ad petenda illa non eueniat, licèt conſtet ſpolia eſſe alij ablata.

eſt de reuocandis conuentionibus factis inter Duces Sabaudiæ & Marchiones.

Neque de reuocáda Maximiliani I. declaratione.

Alia poſterior eiuſdem Caroli V. declaratio, 7. Maij, 1534. in fauoré Sereniſſ. Ducis Sabaudiæ.

Adprobatio & confirmatio iurium omniũ Ducis Sabaudiæ.

Poſterior hæc declaratio ſupplet defectum, qui obiiciebatur nõ præſtiti conſenſus ab Imperatore.

Exceptio de iure tertij, quæ non eſt excluſiua iuris agétis, niſi tertius velit, nõ eſt admittenda.

Alia obiectio aduerſariorũ: Ex eo quod Guillielmus I. & Bonifacius, eius frater, hereditatem Ioãnis repudiarũt.

MVLTO minùs facere pro aduerſariis poteſt, quod obijciunt hereditatem Ioannis, qui fuit filius Ioannis Iacobi, & qui ab Amedeo Duce Sabaudiæ inueſtituram acceperat, eíque fidelitatem præſtiterat, repudiatam fuiſſe à Guillielmo eius fratre, vt & à Bonifacio primo, qui dicto Guillielmo fratri in Marchionatu ſucceſſit, vt inferant, Non poſſe igitur illos teneri ex pactis & conuentionibus factis inter dictum Io. Iacobum, & Ioannem eius filium, & Sabaudiæ Duces.

Variæ reſpõſiones. Prima, ex eo quod dicta repudiatio fuit ficta & ſimulata.

NAM reſpondemus primùm, Eam repudiationem fictam fuiſſe ac ſimulatam, & verbalem potiùs, quàm realem; cùm in facto ſupponatur dictum Guillielmum manſiſſe in continua & perpetua poſſeſſione bonorum omnium, quæ Ioannes viuus, & moriens poſſederat, ſiue mobilia illa eſſent, ſiue immobilia, ſiue in iuribus & actionibus conſiſtentia; & ſiue feudalia, ſiue allodialia. Quo caſu nulla talis proteſtationis ratio haberi poteſt, cui factum repugnat, *l. ſi is qui bonis. 91. iunct. l. duo fratres. 72. cum notat. in l. pro herede. 20. D. de acquir. hered.* Debuerat enim eodem tempore Guillielmus, vt omnia ex bona fide gerere videretur, curare vt curator aliquis daretur ſiue bonis, ſiue iacenti hereditati d. Ioannis, & cuius curatoris opera & diligẽtia fieret inuentarium bonorum omnium, quæ in iacente illa hereditate Ioannis remanſiſſent: non ipſe omnia ſibi retinere, quomodo retinuit. Sed & debuerat ea repudiatio denunciari, & ſignificari creditoribus hereditariis, & cæteris omnibus quorum intererat, vt vel inuentarium ſaltem ipſi fieri poſtularent, aut alio modo ſibi proui

Proteſtatio verbalis, quæ facto repugnat, inutilis.

Guillielmus poſt repudiationem manſit nihilominùs in perpetua poſſeſſione bonorum Ioannis.

Digitized by Google

prouiderent & conſulerent. Et cùm eodem loco & tempore Bonifacius quoque eius frater ſimilem actum repudiationis fecerit, debuit præterea vtriuſque repudiatio ſignificari alij eorum fratri Theodoro, qui fuit Cardinalis, vt ſciret an ipſe quoque repudiare totá deberet, an totá adire, cùm ab inteſtato perinde eidem delata eſſet. Quod tamen nunquam factum inuenitur, nec hereditas Ioannis ab alio vllo detenta, vel occupata. Fuit ergo dicta repudiatio vtraque ficta & ſimulata, in fraudem ſcilicet eorum, qui cum Ioanne contraxerant, & ne ſuccedentes in Marchionatu cogerentur rata illa habere omnia, quæ Ioannes geſſerat. Repudiatio autem, quæ fit in fraudem, nullius eſt momenti, *l. qui autem.6. ſ. ſi patronus*, à contr. ſenſu in illis poſtremis verbis: [*Neque enim interdictum eſt, vt quis omittat hereditatem, ſi ſine fraude id fiat*,] *D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam.l. cùm pater.77. ſ. Titio fratri, antep. de legat. 2.* ſicut & ſimulata ſemper pro infectis haberi debent, *l. ſi ex precio.6. C. ſi cert. petat.* in illis verbis, [*ſimulatis, pro infectis habitis*,] *cum ſimilib.*

Debuit ea repudiatio ſignificari creditoribus: maximè verò Theodoro fratri.

Hereditas Ioãnis nũquam ab alio fuit detẽta & occupata, quàm à Guilielmo, & poſt eum à Bonifacio.

SECVNDÒ reſpondemus, Nihil potuiſſe repudiationẽ eiuſmodi prodeſſe, neque Guillielmo, neque Bonifacio, cùm ijdem ipſi expreſſis pactis, & conuentionibus rata habuiſſent omnia, quæ de Marchionatu Montisferrati acta & tranſacta fuerant, tam à Io. Iacobo patre, quàm à Ioanne fratre, vt ſuprà diximus: neque tantùm ſemel Guillielmus, ſed bis. Primùm quidem cùm pacta omnia Tononenſia ratificauit Caſallis, die vlt. Nouemb. *1435*. Et iterum, cum Bonifacio & Theodoro fratribus ſuis, ſimul cum Io. Iacobo patre, in ratificatione fœderis Tononenſis, in eadem ciuitate Caſallis,

Secunda reſpõſio: Ex eo quod Guillielmus, & Bonifaci⁹ erant ipſi ex propriis cõtractibus obligati.

Ratificatio Guillielmi duplex: prima, die vlt. Nouemb. 1435 altera, die 11. Decemb. 1436.

ſallis, 11. Decemb. *1436*. Proinde quamuis valeret vtraque repudiatio; nihil tamen aliud ex eo ſequeretur, niſi quod non fuiſſent illi obſtricti ſtare facto Ioannis: ſed non faceret ea res, quominùs multo magis, & proprio nomine obligati eſſent ad ea omnia præſtanda, & adimplenda, quæ illi ipſi cum iuramento promiſiſſent:

Repudiatio Guillielmi & Bonifacij non faceret quominùs eſſent ipſi obligati.

Sublata enim per repudiationem cauſa obligationis hereditariæ, ſupereſt cauſa propriæ obligationis multo potĕtior, & quę nihil cōmune habet cum repudiatione hereditatis alienæ: Ex duobus autem vinculis ſufficit vnum durare, & quidem quod ſit potentius, *l. cùm is. 32. ſ. mulier. D. de condict. indeb. l. quoties duplici: 91. de regul. iur. cum ſimilib.* Neque ad hoc replicari quicquam poteſt.

Ex duobus vinculis, ſufficit vnū durare, præſertim quod ſit potentius.

Tertia reſponſio: Ex eo quod non potuerunt bona allodialia Ioannis repudiari, retento Marchionatu.

TERTIÒ reſpondemus, Non potuiſſe Guillielmum, neque Bonifacium repudiare hereditatem Ioannis, & bona ipſius allodialia, retento Marchionatu, poſtquàm per pacta Tononenſia, & Taurinenſia ab illis ipſis, vt diximus, adprobata, cœpit Marchionatus inſeparabiliter vnitus eſſe cum bonis per Amedeum infeudatis dicto Ioanni: ita vt nec quiſquam poſſet eſſe Marchio, quantùm ad reliquum Marchionatum, qui non eſſet feudatarius Ducis Sabaudiæ pro bonis infeudatis: Et contrà, nemo eſſe feudatarius, qui non eſſet etiam Marchio: Quemadmodum ex aduerſo non alius poterat Marchionem habere pro feudatario, quàm qui eſſet Dux Sabaudiæ, vt conſtat ex pactis illis Tononēſibus, & Taurinenſibus, vbi verbum ipſum [inſeparabilitatis] & vſurpatum eſt, & repetitum. Quamuis ergo fuerit eo tempore & ab initio ſeparatus Marchionatus, qui remanebat penes Io. Iacobum patrem, à bonis in

Inſeparabilitatis verbū vſurpatum, & repetitum in pactis Tononenſibus, & Taurinenſibus.

nis in

nis infeudatis, & iam tum traditis Ioanni filio; tamen ex quo tempore Ioannes filius factus eſt Marchio per obitum patris; cœpit vtrumque patrimonium ſimul iunctum eſſe, nec proinde ab eo tempore ſeparari potuit per repudiationem hereditatis filij. Text. eſt elegãs *in l. ſed ſi plures. 10. ſ. filio impuberi*, in illis verbis, [*Non poteſt, ſed aut vtriuſque debet hereditatem habere, aut neutrius: iuncta enim hereditas cœpit eſſe.*] *D. de vulg. & pupill. ſubſtit. l. paterfamiliàs. 28. verſ. at cùm ſubſtitutus, D. de reb. author. Iudic. poſſid. aliàs l. 13. de priuileg. credit.* Præſuppoſito ſcilicet, quod eiuſmodi inſeparabilitas potuerit conſtitui à Ioanne Iacobo, & à Ioanne, per pactum; vt fieri poſſe iam diximus, & probauimus.

Duo patrimonia ſimul iuncta, ſeparari poſteà nõ poſsũt.

QVARTO dici etiam poteſt, potiùs pro nobis facere duas illas repudiationes; quia ſi Ioannes deceſſit ſine herede, & conſequenter nullus Io. Iacobi quoque heres eſt; quippe qui non alium habuerat heredem, quàm dictum Ioannem filium ſuum primogenitum: conſequens eſt, vt ab eo tempore nemo fuerit, aut eſſe potuerit, qui de geſtis per Io. Iacobum, & filium eius Ioannem conqueri potuerit: tametſi maximè per vim & metum ea omnia geſta fuiſſe probarentur, cùm non alius de vi & metu cõqueri poſſit, ex eáque cauſa petere in integrum reſtitutionem, quàm qui ipſe vim, aut metum paſſus eſt, vel eius heres, licèt opponi poſſit de metu, quem neque actor intulerit, neque eius heres: quia ſufficit à quocunque illatum eſſe, cùm & actio & exceptio, *Quod metus cauſa*, ſit in rem, *l. metum. 9. ſ. animaduertendum, l. item ſi cùm. 14. ſ. in hac actione, l. quod diximus. 16. ſ. vlt. & l. ſeq. D. quod met. cauſ. l. non ſolùm. 6. D. de in integr. reſtit.* Non eſt igitur, quod tractemus

Quarta reſpõſio: Ex eo quod ſi Ioannes nullum habuit heredem, nec proinde Ioan. Iacobus pater, nemo iam eſt qui de rebus per eos geſtis conqueri potuerit.

Non alius de vi, aut metu cõqueri poteſt, quàm is ipſe, qui vim, aut metum paſſus eſt, vel heres eius.

Fruſtra quæri-

tur de metu, cùm nulla perſona ſupereſt, quæ de eo conqueri poſſit.

ampliùs de metu, neque an purgatus ſit, necne; cùm perſona iam nulla ſit, quæ de eo poſſit conqueri. Illa ergo tantùm quæſtio ſupereſt, an Marchiones illi Io. Iacobus, & Ioãnes eius filius liberam habuerint de dicto Marchionatu diſponendi facultatem, etiam in præiudicium ſucceſſorum, quam habuiſſe illos tam multis argumentis confirmauimus, vt pluribus non ſit neceſſe. Quidni verò habuerint, cùm & Bonifacius eam ſibi adrogauerit, & reſeruauerit in vltima illa clauſula inſtrumenti dotalis Blancæ, filiæ Guillielmi nuptæ Carolo I. eius nominis, Duci Sabaudiæ, vt ſcilicet in ſua mera & libera voluntate reſeruauerit facultatem diſponendi de Marchionatu: etiam in caſum, quo ipſe ſine maſculis moreretur? An fortè antiquiores illæ inueſtituræ, ex quibus nituntur aduerſarij probare, non potuiſſe Io. Iacobum quicquam ex Marchionatu alienare in præiudicium ſucceſſorum, & inconſulto Imperatore, excipiebant perſonam Bonifacij poſt tot annos concepti? An non verò inueſtituræ illę etiam Blancam, licèt fœminam, cæteráſque fœminas omnes admittebant, & vocabant poſt extinctos maſculos: præſertim verò poſt inueſtiturá factá à Carolo IV. in fauorem Ioánis filij Theodori, quæ, vt aduerſarij loquuntur, priores omnes in hoc alterauit? Ergo fatendum eſt neceſſariò, vel non valuiſſe conuentionem illam, táquam factam contra formá inueſtiturarum, inconſulto Imperatore, & in præiudicium vocatorum, ſi feudum erat ex pacto, & prouidentia, & proprium, & inalienabile: Vel ſi Bonifacius putauit & voluit valere dictam conuentionem; non minùs valuiſſe illam quæ inter Io. Iacobum, & Ducem Sabaudiæ facta eſt, ex tam iuſtis, ac propemodùm

Bonifacius in dotali contractu Blancæ, ſibi reſeruauit liberam facultatem diſponédi de Marchionatu.

Antiquæ inueſtituræ, quibus nituntur Mantuani, nó exceperunt Bonifacium.

Eædem inueſtituræ admittebant etiá fœminas, poſt extinctos omnes maſculos.

Dilemma, quo probatur vel nó valuiſſe cóuentionem dotalem factam à Bonifacio: vel conuentiones factas inter Ducem Sabaudiæ, & Marchionem valuiſſe.

modùm neceſſarijs cauſis: præſertim verò cùm Dux Sabaudiæ eſſet etiam ex vocatis, & qui res ſibi donatas reſtituit Marchionibus Montisferrati, nulla alia immutatione facta, niſi quod addidit ius ſubfeudi, quod antea non erat. Proinde ſi Principes maximè decet, vt quod quiſque in alium iuris ſtatuit, ipſe eodem vtatur: qua fronte potuit Bonifacius dicere, Non habuiſſe patrem ſuum liberam illam de Marchionatu diſponendi facultatem, quam ipſe habere ſe dixit, & credidit?

Nulla immutatio alia in Marchionatu facta eſt, per conuentiones Ducis Sabaudiæ, niſi quod additum eſt ius ſubfeudi.

QVINTA reſponſio adferri poteſt, quod ex actu ipſo repudiationis per Guillielmum factæ, apparet, non alio iure habuiſſe illum Mõtisferrati Marchionatum iure ſucceſſorio feudorum regalium, & primogenituræ, niſi vt habent verba inſtrumenti: [*Tam ex ſanguinis neceſſitudine, & Imperialibus indultis, quàm ex vi & poteſtate conſuetudinis vetuſtiſſimæ Marchionatus Montisferrati, cuius initij memoria non exiſtit.*] Atqui probauimus ex vetuſtiſſima, & perpetua conſuetudine, perpetuò obſeruata in vtraque familia Marchionum Montisferrati, ſemper ita obſeruatum fuiſſe, vt Marchiones de toto feudo illo Marchionatus diſponere potuerint, & diſpoſuerint pro arbitrio, quomodo inter cæteros dicti Guillielmus & Bonifacius diſpoſuerunt. Quod ergo illi licere ſibi voluerunt, cur non etiam Ioanni eorum fratri primogenito licere debuit? Cur nõ & eorum patri Io. Iacobo, qui niſi per ſummam prudentiam ita diſpoſuiſſet, vt diſpoſuit in pactis Tononenſibus, & Taurinenſibus, Marchionatum totum amiſiſſet, nec reliquum quicquam habuiſſet, quod ad poſteros ſuos tranſmittere

Quinta reſpõſio: Ex eo quod Guillielm⁹, repudians hereditatem Ioannis, dixit Marchionatum ad ſe pertinere ex vetuſtiſſima conſuetudine.

Non debuit nõ licere Ioanni, quod licuit Guillielmo & Bonifacio: Multo magis debuit idem licere Io. Iacobo.

ſultum fuiſſet repudiare Ioannis fratris hereditatem, ne manerent obligati ex iis, quæ Ioannes geſſerat, cùm etiam retenta hereditate potuiſſent, tanquam heredes, impetrare reſtitutionem in integrum, & poſtulare, vt omnia tanquam per vim, aut metum facta reſcinderentur.

nibus per Ioannem factis.

SEXTA reſponſio eſt, Feudum Marchionatus, de quo agitur, non eſſe ex pacto & prouidentia, vt Bonifacius in ſua illa repudiatione præſupponit, ſed hereditarium, vt ex omnibus inueſtituris ſuprà probauimus. Et conſequenter non potuiſſe agnoſci repudiata vltimi agnati hereditate, quæ fuerat & Guillielmo, & Bonifacio delata: Aut potiùs, non potuiſſe repudiari hereditatem Ioannis à fratribus, retento feudo. Nam quod ſcriptũ eſt in *tit. an filius, aut agnat. feud. retin. poſſ. repud. hered.* Poſſe agnatum retinere feudum repudiata hereditate agnati, certum eſt non habere locum in feudo hereditario, vt pluribus tractat, & concludit Didac. Couarr. ex communi aliorum quos citat ſententia, *lib. 2. Var. reſolut. c. 8.* Bagniſ. *alleg. 4. num. 2.* Debet enim quiſquis ſuccedit in feudo hereditario, qualitatem illam habere, vt ſit heres, & primi inueſtiti, & vltimi poſſeſſoris, adeò vt non ſufficiat, quod alterutrius heres ſit, ſi non ſit vtriuſque, cùm eſſe poteſt. Atqui in propoſito caſu, poterat Guillielmus eſſe heres & primi inueſtiti, id eſt, Theodori I. & Ioannis vltimi Marchionis, ſcilicet dicti Ioannis immediatè pro virili ſaltem parte, quæ delata ei fuerat: (ſufficere namq; poterat, vt ex aliqua parte heres eſſet: Gozad. *conſ. 26. verſ. imò etiamſi non ſit heres*, poſt Bart. Bald. Alex. & Dec. ibi per eum relatos, Bald. *in c. 1. col. 3. verſ. quæro vtrum filius, de ſucceſſ. feud.* Alex. *conſ. 26.* ponde-

Sexta reſponſio Ex eo quod feudum Marchionatus non eſt ex pacto & prouidẽtia, ſed hereditarium.

Non potuit repudiari Ioãnis hereditas, retento Marchionatu.

Ad tit. *an fil. aut agnat. feud. retin. poſſ. repud. hered.*

Quiſquis ſuccedit in feudo hereditario, debet eſſe heres, & primi inueſtiti, & vltimi poſſeſſoris.

Sufficit ad ſuccedendum in feudo hereditario, vt quis ſit heres, ſaltẽ ex parte.

Digitized by Google

*ratis,num.9.lib.5.*Pariſ.*inter conſilia Mantuæ,conſ.13.num.8.* & alij quos refert Bagniſaccus *alleg. 4.num. 6.*) Contr verò, repudiando hereditatem Ioannis, qui non tãtũ fuerat heres Io. Iacobi patris ſui immediatè; ſed etiã Theodori mediante perſona dicti patris ſui & aliorũ ſuorum prædeceſſorum,deſiit Guillielmus poſſe vnqu hereditatem obtinere Theodori I. inueſtiti, & Ioann eius filij inueſtiti à Carolo IV. quorum ſcilicet dict Io.Iacobus eius pater fuerat heres ſolus, & ex aſſe, ta quam filius vnicus Theodori II. qui Ioanni I. per m dias fratrum ſuorum perſonas ex aſſe ſucceſſerat. Na quemadmodũ heres heredis eſt heres teſtatoris & pr mi defuncti, *vulg.l.vlt.C.de hered.inſtit.l.ſi quis filiusfan liàs.7.§.vlt.D. de acquir.hered.* Ita & qui vltimi here hereditatem repudiat, omnium quoque anteceſſoru hereditates videtur repudiaſſe,quibus ille ſiue media ſiue immediatè fuerat heres.Ex quo enim iũctæ cœp rũt eſſe hereditates, neceſſe eſt eum cui defertur vlti hereditas,vel omnes ſibi habere,vel nullã, *d.l. ſed ſi pr res.10.§.filio impuberi,de vulg.& pupill.ſubſtit.d.l.paterfan liàs.28.verſ.at cùm ſubſtitutus,D.de reb.author. Iudic. poſſ l.3.D.de hered.petit.*Et ideò,ſi repudiat hereditatem vl mi,cæteras quoque omnes, quæ vltimo illi delatæ fu rant, & acquiſitæ, repudiare intelligitur: vtpote qu habere non poſſit, niſi per mediam perſonam vltir qui eas habuit. Cùm igitur aduerſarij fateãtur feudu hoc eſſe hereditarium, indeque obiiciant non potui Carolum Sabaudiæ Ducẽ in eo feudo ſuccedere,qu nulla ex parte hereditatis fuerit heres Theodori I.cu Margareta dicebat ſe heredem per medias perſo anteceſſorum ſuorum, apparet argumentum hoc f tiſſi

Guillielmus repudiãdo hereditatem Ioãnis, deſiit eſſe heres illorum, quorum Ioannes fuerat.

Heres heredis eſt heres primi teſtatoris.

Qui repudiat hereditatẽ vltimi, oẽs quoque hereditates, quæ fuerãt ei delatæ, repudiat.

Aduerſarij fatentur hoc feudum eſſe hereditarium.

Digitized by Google

tiſſimè contra dictam Margaretam retorqueri, neque vllo modo nobis obſtare. Nam licèt dicta Margareta dixerit ſe heredem Io.Georgij vltimi maſculi, non ideò tamen poteſt fuiſſe heres Theodori I.cùm ipſius Theodori hereditas inuenta fuerit in hereditate Ioannis vltimi, qui fuit filius Io.Iacobi, & conſequenter repudiata per Guillielmum & Bonifacium, qui dicti Ioannis hereditatem repudiarũt, & quorum illa dicit ſe heredem, ac proinde obſtrictam ad hoc, vt dictam repudiationem ratam habeat: Præſertim cùm non potuerit illa ex propria perſona quicquam iuris habere ad ſuccedendum dicto Ioanni, cuius hereditas fuit repudiata, ſiue quòd eſſet fœmina, & incapax feudi, quandiu alij fuiſſent maſculi: ſiue quod eo tempore nondum concepta eſſet ad implorandum beneficium edicti ſucceſſorij, *l.1. §.ſi quis proximior, D.vnd.cognat.l.Titius. 6. & ſeq. D. de ſuis & legit.* Non ergo potuit Margareta heres eſſe Theodori I. cùm nec Ioannis I. heres eſſe potuerit, propter repudiationes dictæ hereditatis à Guillielmo & Bonifacio factas: cumque eam Theodori hereditatem dicta Margareta amiſerit propter dictam repudiationem, & ex facto & culpa eorum, quos ipſa tãquam heres repræſentat, imputari certè illi poteſt, quod dictis Guillielmo, & Bonifacio, ſi hodie viuerẽt, imputari poſſet, cur Theodori hereditatem repudiauerint, repudiando hereditatem Ioannis. At non ſimiliter poſſit imputare Carolo Duci Sabaudiæ, cur non fuerit heres Theodori, cùm nec eſſe potuerit, etiamſi maximè voluiſſet, quando ei delata nunquam fuerit ipſius hereditas. Et conſequenter non eo minùs poteſt in feudo ſuccedere, quamuis non ſit heres, cùm per eum non

Margareta nũquam ſe potuit dicere heredẽ Theodori I.inueſtiti.

Nec potuit Margareta ſuccedere Ioanni, aut Theodoro I. ex propria ſua perſona.

Imputari poteſt Margaretę, quod imputari potuiſſet Guillielmo & Bonifacio, cur hereditatẽ Theodori repudiaſſent, repudiando hereditatẽ Ioannis.

Non eo minùs potuit Carolus Dux Sabaudiæ

ſtet,

Digitized by Google

in feudo ſuccedere, quòd non fuerit heres Theodori, cùm delata ei nunquam fuerit hereditas.

ſtet, vt ſuo loco diximus. Etſi ſuperuacua eſt illa quæſtio, quod ad Carolum: an feudum ſit hereditarium necne; & an Carolus fuerit heres Theodori in totum aut pro parte? cùm Marchionatus ad eum pertinuerit non ſucceſſionis, ſed acquiſitionis iure, ex cauſa dotis.

Alia aduerſariorum obiectio, ex longiſſimi & immemorialis temporis præſcriptione.

Prima reſponſio: Non poſſe hic tractari de tempore immemoriali.

Nec rurſus de lõgiſſimi temporis præſcriptione tractari hic poteſt.

Non potuit vlla præſcriptio incipere viuo Ioanne, nec viuo Guillielmo, nec rurſum viuo Bonifacio, qui omnes ij ſi contraxerunt.

Fuerũt omnes ſupradicti in mala fide propria, non ficta, & malæ fidei poſſeſſores.

EX ſupradictis apparet, vt ad aliud caput veniamu Fruſtra, nulloque iure aduerſarios obiicere præſcr ptionem longiſſimi temporis, & immemorialis, quò per tot annos nulla fidelitas à Marchionibus Monti ferrati præſtita ſit, nulla etiam per Sabaudiæ Duces p tita. Nam primùm de immemoriali tempore tracta hic nihil poteſt, cùm non modò memoria extet, ſ etiam probatio probata fidelitatis præſtitæ à Ioan filio Io. Iacobi, patre viuẽte, in fauorem Amedei Duc Sabaudiæ, anno 1435. Et rurſum alterius fidelitatis, & r nouatæ inueſtituræ, anno 1441. in fauorem Ludoui Ducis Sabaudiæ, Amedeo defuncto. De præſcriptio verò longiſſimi temporis, ne hoc quidem. Quæna enim præſcriptio incipere potuit viuo Ioanne, qui ip inueſtituram accepit, & fidelitatem, atque homagiu præſtitit? Quænam rurſum viuo Guillielmo, qui ip proprio nomine pacta omnia Tononenſia, & Tau nenſia vltrò rata habuit, adhibito etiam iureiurand cùm tamen nihil de eo in pactis conueniſſet? Quæna verò viuẽte Bonifacio, qui ſimiliter rata habuit eade pacta omnia, ratum habendo fœdus Tononenſe, q pacta illa omnia de nouo fuerãt adprobata? Nam qu hi duo non fuerint heredes Ioannis, nihil ipſis prod poteſt, quantùm ad inchoandam præſcriptionem, c fuerint ipſi in mala fide propria, non ficta, nec po

neg

negari quin fuerint malæ fidei poſſeſſores, *c. vigilanti, &* *c. vlt. extr. de præſcript.* Quænam rurſum potuit præſcriptio inchoari viuo ſecundo Guillielmo, Bonifacij I. filio, qui patri malæ fidei poſſeſſori ſucceſſit, & in hereditate, & in vicio poſſeſſionis? Nam ſi verum illud eſſet, tametſi omnia per patrem geſta ignoraret, *d. l. cùm heres. 11. D. de diuerſ. temp. præſcr. l. vicia poſſeſſionis. 11. C. de acquir. poſſ.* quãto magis id locum habere debet in dicto Guillielmo II. quem conſtat ſciuiſſe omnia quæ geſta fuerant per patrem? Idque ex noua illa inueſtitura, quam accepit ille à Maximiliano I. cum expreſſa reuocatione alienationum & diſtractionum à prædeceſſoribus Marchionibus factarum. Quę ſcientia inducit certè malam fidem, ne dubitare quiſquam poſſit, quin dictus Guillielmus fuerit in mala fide, non ſolùm præſumpta, & ficta, quæ ſufficeret; ſed etiam vera, & perſonali, quæ tanto potentior eſt ad impediendam præſcriptionem, *d. c. vigilanti, & d. c. vlt. de præſcript.*

Non potuit præſcriptio incipere viuo Guillielmo II. Et quare.

Ex reuocatione, quam Guillielmus II. à Maximiliano impetrauit, apparet ſciuiſſe ille omnia per patrem geſta.

Scientia inducit malam fidẽ.

POST mortem dicti Guillielmi II. quæ contigit anno 1518. eadem ratio malæ fidei hereditariæ obſtitit, ne Bonifacius II. qui fuit filius & heres dicti Guillielmi II. potuerit inchoare præſcriptionem, tanquam ſuccedens in eadem vitia poſſeſſionis defuncti, *d. l. cùm heres. & d. l. vitia.* Ergo nec Io. Georgius, qui æquè fuit heres, & ſucceſſor vniuerſalis dicti Bonifacij II. præſcribere potuit, aut præſcriptionem inchoare, cùm heres ſecundus, & tertius, & alij omnes deinceps, eodem iure cenſeantur, quo primus heres, *d. l. ſi quis filiumfamiliàs. 7. §. 1. D. de acquir. hered. l. vlt. C. de hered. inſtit.* Cùm igitur nullum tempus dari poſſit, in quo incipere præſcriptio, & inchoari potuerit; multo minùs dici poteſt, quãdo fuerit

Eadem mala fides Guillielmi II. obſtitit Bonifacio II. eius filio & heredi, ne pręſcriptionem inchoare potuerit.

Nec Io. Georgius, qui fuit heres & ſucceſſor Bonifacij II. præſcribere potuit, aut pręſcriptionem inchoare.

Præſcriptio nunquam cœpta, nunquam cōpleri potuit.

completa, ſiquidem id quod initium nullum habu nec finem habere poteſt, *l. ſi in diem. 46. l. ſi Titio vſusſi ctus. 96. D. de condic. & demonſtr.* Præſertim cùm nu vnquam contradictio facta ſit, quam præcedere opc tebat, vt apparere poſſet de aliqua ſaltem præſcriben voluntate, ſine qua non poteſt vlla præſcriptio curre ne tùm quidem cùm iure nullo impeditur: quonia inutilia, & ſine effectu ſunt omnia, quæ gerimus, ſi a voluntate, aut potentia deſtituantur, *l. 4.* vbi Bald. not *D. de acquir. hered.* Etſi enim multa interuenerunt, q facere poſſint, vt appareat Guillielmum, & Bonifaci I. filios Io. Iacobi, itemque Guillielmum II. filium I nifacij I. id egiſſe, quantùm potuerunt, vt à placitis T nonenſibus & Taurinenſibus recederent; nihil tan ab iis factum eſt, niſi clam & per cuniculos, celatis I cibus Sabaudiæ, qui omnimodò certiorandi erant eorum taciturnitas, & patientia, iuncta cum March num contradictione, dare poſſet initium præſcripti Clam enim fieri dicitur, quicquid fit non certiorato à quo controuerſiam timere quis potuit, & debuit, *§. clam facere. D. quod vi, aut clam.* Et ex clandeſtina ſeſſione, quæ ſemper vitioſa eſt, malamque fidem ſ per adnexam habet, nemo dixerit poſſe inchoari ſcriptionem: quippe quæ ſemper exigit bonam fid ſaltem ab initio; illis etiam caſibus, quibus non requ titulum, *l. ſicut. 3. & ſeq. C. de præſcr. 30. vel 40. annor. l. C. de vſucap. transform.*

Sine præſcribendi voluntate, non poteſt vlla præſcriptio currere.

Nihil factum eſt à Marchionibus contra pacta Tononēſia & Taurinēſia, niſi clam, & per cuniculos.

Clam fieri dicitur, quod fit non certiorato eo, à quo controuerſiam timere quis potuit & debuit.

Clandeſtina poſſeſſio ſēper pernicioſa eſt, & inducit malam fidem.

Præſcriptio ſēper requirit bonam fidem, tum quoque cū non requirit titulum.

Ex parte Ducū Sabaudiæ nulla contra eos potuit currere prę ſcriptio, ſaltem cum effectu.

RVRSVM ex parte Ducum Sabaudiæ, nulla p contra eos currere præſcriptio, ſaltem cum effect contra quam non potuerit, etiam ſi cucurriſſet, da

Ktii

ſtitutio in integrum ex beneficio ætatis, cùm ex die mortis Amedei VIII. fuerint omnes, aut impuberes, aut minores annis 25. qualis fuit Philibertus Pulcher, filius dicti Amedei, & Carolus I. qui annum agens duntaxat 15. vxorem duxit Blancam filiam Guillielmi I. Marchionis Montisferrati, & deceſſit anno ætatis ſuæ 23. ſuperſtite relicto filio Carolo Ioanne Amedeo impubere, qui & ipſe poſt paucos annos mortuus eſt adhuc impubes: herede & ſucceſſore Philippo patruo magno, iam quidem ſene, ſed qui ab eo tempore non integro biênio ſuperuixit: heredemque reliquit filium Philibertum, puberem ſanè, ſed qui ius ſuum perſequi cùm vellet, ne id faceret prohibitus fuit expreſſim, literis & imperiis Maximiliani I. Imperatoris, ſoceri ſui, & iuſſus expectare, vt diſſidia illa componerentur authoritate dicti Imperatoris, ne quid tumultus in Italia oriretur eo tempore, quo Imperatorem aliis negotiis & bellis grauioribus alibi gerendis occupari ac detineri neceſſe erat, vt conſtat ex iis literis productis in actis. Poſt cuius Philiberti obitum ſucceſſit Carolus III. qui mortuo ſub idem tempus Io. Georgio Marchione vltimo ex linea Paleologorũ, litem primus mouit de Marchionatu, vt proinde nũquam poſſit dici longiſſimum tempus cucurriſſe ad inducendam longiſſimi temporis præſcriptionem: quippe ex qua certum eſt ſubducendum ſemper eſſe tempus pupillaris ætatis, ipſo iure: Minoris verò ætatis, per beneficium reſtitutionis in integrum, ex notat. *in l. vlt. C. in quib. cauſ. non eſt neceſſ. in integr. reſtit. ex d. l. ſicut. 3. C. de præſcript. 30. vel 40. annor.*

Poſt Amedeum VIII. Philibertus Pulcher, Carolus I. & Carolus Io. Amedeus deceſſerunt vel impuberes, vel minores 25. annis.

Philippus, patruus magnus Caroli Ioannis Amedei, non integro biẽnio ſuperuixit.

Philibertus, filius Philippi, cùm vellet ius ſuũ exequi, prohibitus fuit à Maximiliano Imperatore, ſocero ſuo.

Philiberto ſucceſſit Carolus III. qui primus & ſtatim hanc litem mouit.

Ex præſcriptione longiſſimi temporis, ſubducitur tempus pupillaris ætatis ipſo iure; & minoris ætatis, per in integrũ reſtitutionem.

QVIS enim Philiberto imputare poſſit, cur à Marchione Montisferrati nouam inueſtituram, & fidelita-

Non poteſt imputari Philiberto Pulchro

Duci Sabaudię, cur non petierit ꝙ ab Imperatore prohibitus erat ne peteret.

tem non exegerit, nec de iure ſuo, aut armis, aut iudici expertus ſit, cũ ne id faceret, prohibitus fuerit vi maio re, & authoritate ſupremi Imperatoris, cui parere hab bat neceſſe, *l. contractus. 23. in fin. l. non videntur. 167. §. 1. regul. iur. cum ſimilib.* Præſertim, cùm eodem tempo etiam ad Marchionem Montisferrati Imperator reſc pſerit, eumq́ue de prohibitione facta Philiberto Du certiorem fecerit.

Eodem tempore Imperator ad Marchionẽ ſcripſit, vt eum de prohibitione Duci Sabaudiæ facta certiorem faceret.

IN quo illud etiam obſeruatione dignum eſt, qu idem Imp. Maximilianus ille eſt, qui ad requiſition Guillielmi II. Marchionis, alienationes & diſtractio à præcedentibus Marchionibus factas in fauorem D cum Sabaudiæ, reuocauerat, & annullauerat: Dein poſteà melius informatus adprobauerat, & confirm uerat, vt proinde non poſſint recuſare Duces Mantu quominùs factum Imperatoris præſtent, ex cuius p ſona & conceſſione lucrum captant, *l. ex qua perſona. de reg. iur.* cùm non minùs Marchiones, quàm Sab diæ Duces Imperatori parere & obtemperare tener tur: maximè verò ratione Marchionatus Montisferr cùm eſſet illud feudum Imperij, vt vtraque pars fate & iam olim erat in confeſſo.

Non poſſunt Marchiones recuſare quominùs factũ Imperatoris præſtent, ex cuius perſona lucrũ captant.

Conſtat inter partes, Marchionatũ Mõtisferrati eſſe feudum Imperij.

ILLA etiam ratio præſcriptionem omnem in dire debuit, quod nihil vnquam à Marchionibus ctum eſt aduerſus adhærentiam illam in pactis To nenſibus conuentam, in Taurinenſibus confirmat & deinde executioni mandatam; quæ tamen, fuerit facta ſimul & ſemel cum aliis pactis don nem, inueſtituram, & fidelitatem reſpicientibus, quam actus correſpectiuus ad alios, & ſine quibu

Marchiones nihil vnquam moliti ſunt aduerſus adhærẽtiam, in pactis Tononenſibus conuentam, in Taurinenſibus adprobatam, ac deinde executioni mandatã.

cta adhærentia facta non fuiſſet, non potuit tenere, quin cæteri quoque omnes tenerent: cùm certi iuris ſit, in actibus correſpectiuis vnum ſubſiſtere ſine alio non poſſe, *l. cùm te.6.C. de pact. int.empt. & vendit.* & retentione partis, totum ius retineri, & totius præſcriptionẽ impediri, *l. is qui vſumfructum. 20.* vbi Bart. Bald. & alij notant, *D. quib.mod. vſuſfr. amitt.l.2.D.quemadm.ſeruit. amitt.iunct.l.ſi ſtillicidij.8.§.1.& l.ſeq.eod.tit.* Idq́; obtinet generaliter in iis omnibus, quæ indiuidua ſunt, *l. vna eſt via. 18.D. ruſtic. præd.* In quo numero ſunt contractus omnes, ſiue ſimplices ſint, ſiue correſpectiui, qui non eſſent facti ſinguli, ſi non ſimul omnes facti fuiſſent, *l. cùm ex cauſa.139.de verb.oblig. l. tutor vrgentibus. 47. §.1.D. de minor. d.l.cùm te.& l.vlt.C.de pact.int.empt. & vendit.*

In actibus correſpectiuis vnᵘ ſubſiſtere, ſine alio nõ poteſt.

Retẽtione partis totũ ius retineri intelligitur, & præſcriptio totius impeditur.

Contractᵘ omnes ſiue ſimplices ſint, ſiue correſpectiui, ſui natura ſunt indiuidui.

NEQVE verò in tot conceſſionibus Imperatorijs, quas Marchiones clàm & obreptitiè, ſubreptitiéque, vt diximus, impetrarunt, mentio vlla vnquam facta eſt dictæ adhærentiæ, ad eam vel impugnandam, vel reuocandam; ſed duntaxat conqueſti ſunt Marchiones de alienationibus & diſtractionibus à Ioanne Iacobo factis: ſicut neque Imperatorum mẽs fuit alias conuentiones annullare, quàm per quas diminutio feudi, & Marchionatus inducta eſſet, vt ex conceſſionum, declarationum, & inueſtiturarum recentiorum tenore apparet. Atqui in eo numero certum eſt, adhærentiam non cõtineri, quæ potiùs tota tẽdit ad totius feudi conſeruationẽ & tuitionẽ. Mãſit ergo illa adhærentia intacta, illibata, & perpetuò obſeruata: nec tãtùm ex Marchionum voluntate ſtabilita, & cuſtodita; ſed etiam ex populorum conſenſu & iureiurando, ad quorum maxi-

In tot conceſſionibus Imperatoriis, quas Marchiones malè impetrarunt, nulla vnquam adhærẽtiæ mentio facta eſt.

Non poteſt dici Marchionatus diminutus per adhęrentiã, per quã potiùs fuit conſeruatus.

mè vtilitatem ea res pertinebat: Et conſequenter nulla potuit præſcriptio currere, quantùm ad cætera, quà dicta adhærentia ſeparari nequaquam potuerunt; cùm non potuerit eſſe in poteſtate Marchionum, vt iſta ſepararent, & conuentiones ſiue Tononenſes, ſiue Taurinenſes adprobarent pro parte, & pro parte improbarent, vt iam ſæpiùs diximus, *ex l. nam abſurdum. 7. de bon. libert. l. ſi ita ſtipulatio. 39. in fin. de oper. libert. l. cum quæritur. 16. D. de admin. tutor.*

Non potuerũt pacta Tononẽſia, & Taurinẽſia per Marchiones pro parte adprobari, & pro parte improbari.

Duces Sabaudiæ ad formam pactorũ Taurinenſium perpetuò tenuerunt tria illa oppida, excepta in inueſtitura Ioanni facta.

POSTREMA ratio, quæ hanc præſcriptionis obiectionem omnino excludit, illa eſt, quod Dux Amedeus VII. & poſt eum Ludouicus eius filius, cæteriq; Duces Sabaudiæ deinceps tenuerunt, & poſſederunt tria illa oppida Clauaxij, Septimi, & Brandicij, quæ per donationem à Io. Iacobo factam acquiſita ipſis fuerunt, & retenta, exceptáq; in inueſtitura ſubinde facta Ioanni filio primogenito dicti Io. Iacobi: ex qua retentione poſſeſſionis, certum eſt impeditum fuiſſe curſum præſcriptionis, ſi qua etiam inchoata fuiſſet, aut inchoari potuiſſet: cùm vel ſola adprehenſio poſſeſſionis rerum obligatarum impediat, & interrumpat præſcriptionem, dummodò adprehenſa ſit poſſeſſio ante completos triginta, vel quadraginta annos. Textus eſt *l. cùm notiſſimi. 7. §. immò & illud, C. de præſcript. 30. & 40. annor.* Nec enim negari poteſt, quin ſupradicta tria oppida, & caſtra fuerint obligata, ſaltem pro obſeruatione pactorum Tononenſium, & Taurinenſium, ſi ex aliqua cauſa fortaſſis dominium ipſorum ad Duces Sabaudiæ peruenire non potuiſſet. Nihil ergo eſt quod de præſcriptione tractari poſſit contra Duces Sabaudi-

Sola adprehenſio rerum obligatarum impedit, & interrũpit pręſcriptionem lõgiſſimi temporis.

di

Digitized by Google

diæ,qui poſſeſſionem illam à die donationis adprehenderunt, & ſine interruptione vlla retinuerunt; cùm ea res ſit fortior ad interrumpendam præſcriptionem, quàm ſi conuentio aliqua, etiam iudicialis,interueniſſet,vt ſcriptum eſt *in d.§. immò & illud.*

Fortior eſt ad interrumpendã præſcriptionẽ, naturalis rerũ detentio,quàm conuentio vlla, etiam iudicialis.

AVGETVR porrò hæc ratio, ex eo quod Marchiones ipſi, qui apud Imperatores conqueſti ſunt de violentia ſibi per Ducem Ludouicum, & eius prædeceſſores facta, & ab ijs inueſtituras nouas impetrarunt,inter cæteras querelæ cauſas illam attulerunt, quòd neque Ludouicus, neque Amedeus placitis obtemperaſſent: non alia nimirum de cauſa, quàm quia cùm ex pactis Tononenſibus omnia bona quæ à Ioanne Iacobo donata eſſent,infeudare Ioãni eius filio debuiſſent; tria tamen caſtra ſupradicta exceperant in inueſtitura, & ſibi retinuerãt. Quaſi verò id feciſsẽt per vim & iniuriam,ac non potiùs conſentiẽtibus ijſdem Marchionibus Io.Iacobo patre & Ioanne filio: Idque in executionem laudi ab Oratoribus Mediolanenſibus prolati, quo idipſum diſertè cautum fuerat & pronunciatum, ex noua ſcilicet cauſa, quòd ob non impleta per Ioan. Iacobum Marchionem ea,quæ in pactis Tononẽſibus conuenta primùm fuerant,de donatione per eum faciẽda,cùm interea triennium ferè iam effluxiſſet, multiſque ſumptibus à Duce Sabaudię in tuitionem depoſitorum caſtrorum ea mora cauſam dediſſet,iam intereſſet Ducis Sabaudiæ, vt pleniorẽ indemnitatẽ à Marchione conſequeretur, vt in dicto laudo,ſecutáque inueſtitura continetur. Cæterùm cõfirmabat ea obiectio tanto magis in cæteris omnibus & pacta Tononenſia, & Taurinenſia, vt nullam querelæ occaſionem,aut volun

In quo Marchiones cõqueſti ſint apud Imperatores non fuiſſe ſeruatam fidem à Ducibus Sabaudiæ.

Noua cauſa propter quam Duces Sabaudiæ retinuerũt ſibi tria illa oppida, ex bonis à Marchione donatis, vltra id quod in pactis Tononenſibus fuerat cõuentum.

Querela per Marchiones facta de tribus illis caſtris à Duce Sabaudiæ retentis, confirmat pacta Tononenſia & Taurinenſia.

Digitized by Google

laudumque ab Oratorib' Mediolanenſibus prolatum, in cæteris omnib.

luntatem cæteri Marchiones habituri fuiſſe videantur ſi tria illa caſtra, ſicuti per donationem à Io. Iacobo receſſerant; ita per inueſtituram ad Ioánem eius filium primogenitum rediiſſent: Tantùm abeſt, vt vllo tempore Marchiones præſcribere potuerint contra Duces Sabaudiæ, qui non modò tria illa caſtra poſſederunt in executionem, vt dictum eſt, non tantùm laudi; ſed etiam inueſtituræ: verùm etiam quicquid Marchiones ex inueſtitura illa poſſederunt: Cùm non alio iure poſſidere potuerint, quàm ex titulo præcedente, ſcilicet dictæ inueſtituræ, & conſequenter nomine Ducum Sabaudiæ potiùs, quàm proprio, *d. l. quædam mulier. D. de reiuindic. l. 2. C. de acquir. poſſ. iunct. d. l. cùm notiſſimi. §. vlt.* in illis verbis: [*Nulla ſcilicet danda licentia ei qui iure emphyteutico rem aliquam per quadraginta, vel quantoſcunque alios annos detinuerit, dicendi ex tranſacto tempore dominium ſibi in iiſdem rebus quæſitum eſſe: cùm in eodem ſtatu ſemper manere datas iure emphyteutico res oporteat.*] *C. de præſcript. 30. vel 40. annor. iunct. l. 2. eod. t.*

Nullo tempore Marchiones præſcribere potuerunt contra Duces Sabaud.

QuicquidMarchiones ex inueſtitura per Duces Sabaudiæ facta poſſederunt, non tam ſuo, quàm Ducum nomine poſſederũt.

Quiſquis poſſidet tanquam emphyteuta, vel feudatarius, non tam ſuo, quàm domini directi iure poſſidet.

Cùm quiſquis poſſidet, ſiue tanquam emphyteuta, ſiue tanquam feudatarius, non tam ſuo nomine poſſideat quàm alieno, *d. l. 2. & l. pignori. 13. D. de vſucap.* Quis vero patiatur obiici præſcriptionem ab eo, qui non poſſidet contra poſſidentem? cùm nec alius poſſit præſcribere aut longa poſſeſſione capere, quàm qui poſſidet; nec contra alium, quàm qui non poſſidet?

Alia ratio excludendæ præſcriptionis, ex eo quod ſubditi quoque Marchionatus iurarunt obſeruare pacta Tononenſia, &

AVGETVR etiam hæc ratio excludendæ præſcriptionis ex eo, quod non tantùm Marchiones Montisferrati, Io. Iacobus & Ioannes, Guillielmus, Bonifacius & Theodorus eius filij, & ex ordine ſucceſſores, iurarunt obſeruare conuenta omnia in pactis Tononenſibus,

Ta-

Digitized by Google

Taurinenſibus; ſed etiam eorum ſubditi omnes, Marchionibus ipſis ita imperantibus, hoc etiam addito, vt ſi quando contingeret Marchiones in promiſſis implendis deficere, non tantùm immunes eſſent ſubditi ab obedientia, & fidelitate iis præſtanda; ſed etiam cogerentur, & deberent contra eos arma ſumere pro Ducibus Sabaudiæ ad promiſſorum omnium obſeruationẽ, & executionem ad implendã: Atqui nihil vnquã à ſubditis factum eſt contra eam conuentionem, & promiſſionem iuratam; ſed ſemper manſit iuſiurandum ipſorum, vt inuiolabile, ita inuiolatum: Et conſequenter fuit per eos retentũ ius, quod Sabaudię Ducibus quęſitum fuerat aduerſus Marchiones ex ſupradictis pactis Tononenſibus, & Taurinenſibus: tanto magis, quod ijdem ſubditi beneficio dictæ adhærentiæ inter Duces Sabaudiæ & Marchiones conſtitutæ, perpetua exinde pace ac tranquillitate potiti ſunt, cùm antea bellis ferè aſſiduis, & continuis iactati, multáque, qualia ex bello ſequi ſolent, incommoda perpeſſi fuiſſent: vt proinde dici poſſit, ſicuti per ipſos ſubditos Marchionatus & iurata, & conſeruata fuit adhærentia: ita & retentam à Ducibus Sabaudiæ poſſeſſionem iurium omnium, quæ ipſis quæſita fuerant, ex ijſdem illis pactis, & conuentionibus, quibus adhærentia illa fuerat conſtituta, etiam pro cæteris omnibus, quibus eadem adhærentia cohærebat: cùm ſeparari nec poſſint, nec debeant, quæ ſemel benè cohæſerunt, *l. etiam. 29. ſſ. 1.* in illis verbis: [*Si ſpecies in qua pupilla in integrum reſtitui deſiderat, cæteris ſpeciebus non cohæret:*] *D. de minor.*

Taurinenſia, ipſis etiã Marchionibus ita imperantibus.

Pactio efficaciſſima in ſubditorum iuramentis appoſita, pro Ducibus Sabaudiæ, contra Marchiones.

Subditorum iuramentum perpetuò mãſit & inuiolabile, & inuiolatum.

Subditi Marchionatus, beneficio pactorũ Tononenſium, & Taurinenſiũ, perpetua exinde pace ſunt potiti.

Retenta & cõſeruata adhærentia, etiam iura omnia Ducum Sabaudiæ retenta & cõſeruata ſunt, quæ cohærentiæ adhæſerũt.

Ex quo etiam apparet, quàm parum ad rem faciat, quod aduerſarij obijciunt, *ex cap. intellecto. extr. de*

Reſponſio ad aliã obiectionẽ, quam faciũt Mantuani *ex*

cap. intellecto, extr. de iureiur.

iureiur. vt probent conuentiones factas inter Duces Sabaudiæ, & Marchiones Montisferrati, non poſſe valere, tanquam quæ alienationem feudi Imperialis & dignitatem habentis contineant. Id enim ad eum caſum non pertinet, quo ſubditi, quorum præcipuè intereſt, conſentiant alienationi, quomodo in propoſita facti ſpecie conſenſerunt. Id enim eſt quod textus ait, illicitum eſſe iuſiurandum poſterius in alienatione regni præſtitum aduerſus iuſiurandum prius, quod licitum fuit: Cuinam enim iurare Rex poteſt, & debet de non alienando regno, niſi ſubditis? Ergo ſi ſubditi conſentiant poſtmodùm alienationi, gratiam iuriſiurandi facere videntur, quam facere poſſunt omnes, & quidem illi tantùm, quibus iuratum eſt, *l. remittit. 6. l. iuriſiurandi. 32. D. eod. tit.* Et conſequenter valent alienationes, quæcunque ſubditis conſentientibus factæ repeiuntur. Atqui in propoſito, non tantùm ſubditi conſenſerunt, ſed etiam iurarunt ſe ratas in perpetuum habituros conuentiones illas omnes, de quibus diſputamus; adeóque arma ſe pro Ducibus Sabaudiæ ſumpturos, ſi quid Marchiones contra eas conuentiones molirentur. Quid ergo iam attinet de huiuſmodi alienationum validitate tractare? Præſertim cùm nullum à Marchionibus de non alienando Marchionatu iuſiurandum interueniſſe proponatur? Quo tamen vno caſu ceſſat ratio illa, qua potiſſimùm mouetur ſummus Pontifex, vt poſterioris iuriſiurandi, tanquam illiciti, nullam omnino rationem haberi velit.

Cùm ſubditi cõſentiũt alienationi regni, valet alienatio.

Poſſunt ſubditi facere gratiam iuriſiurandi, quod ipſorum fauore præſtitum eſt.

Valent alienationes factæ à ſupremo Principe, ſubditis conſentientib⁹.

Nullum à Marchionibus de non alienando Marchionatu iuramentum vnquam interpoſitum eſt.

ACCEDIT, quod de eo regno textus ille loquitur, quod non recognoſcat ſuperiorem. Nam cùm ſuperior aliquis eſt, putà Imperator, ſola ipſius volunta

Textus *d. cap. intellecto*, loquitur de regno non recognoſcente ſuperiorem.

exqu

Digitized by Google

exquirenda eſt, tanquam cuius maximè interſit: ſuperioris enim eſt, qui legem facere poteſt, permittere, iubere, vetare, *l. legis.7. D. de legib.* Atquin ab initio conſtituti huius feudi, conſenſit Imperator Otho, vt feudum hoc Marchionatus eſſet alienabile ad nutum, & voluntatem poſſeſſoris, [*omnium hominum contradictione remota.*] Quibus verbis haud dubiè ſublatam voluit neceſſitatem omnem exigendi conſenſus, non modò ſubditorum, ſed ipſius quoque Imperatoris: cùm ſemel placuiſſe ſatis ſit, vt in perpetuum, & omnibus in Imperio ſucceſſoribus placere debuerit, quemadmodum oſtendimus in præcedẽtibus. Quamquam, ne vllus quæſtioni huic locus relictus eſſe videatur, illud etiã facit, quod Imperator Maximilianus I. itémque Carolus V. omnes illas alienationes, & quicquid iuris quæſitum ex ijs fuit Ducibus Sabaudiæ, confirmarunt, & adprobarunt, vt ſuprà diximus. Nec quod priores quidam Imperatores eiuſmodi alienationes nullas & irritas eſſe voluerunt, inauditis Sabaudiæ Ducibus; necdum benè perſpecta, & cognita facti veritate, obſtare quicquam poteſt, ex ijs quæ à nobis ſuprà dicta, & probata ſunt.

Feudũ Marchionatus ea primùm lege conceſſum eſt ab Imperatoribus, vt eſſet alienabile ad nutum poſſeſſoris.

Satis eſt ſemel aliquid placuiſſe Imperatori, vt omnibus in Imperio ſucceſſuris placere in perpetuum debeat.

Alienationes illæ omnes factæ à Marchionibus in fauorem Ducũ Sabaudiæ, tãdem adprobatæ omnes fuerunt à Maximiliano I & Carolo V. Imperatorib.

ALIA etiam ratione reſponſum rectè eſt à noſtris *ad text. in d. cap. intellecto*, Scilicet non habere locum niſi in Rege, in quo ſpeciale eſt, vt de regno diſponere non poſſit, in magnum præiudicium regni & ſucceſſorum in regno, vt ad eum textum ſcripſit Panormit. *col.* 1. poſt Innocent. *in cap. grandi, de ſupplend. neglig. Prælat.* Quod ſi ita eſt, ius ergo commune in contrarium eſſe fatendum eſt, vt aliud dicendum ſit in quo-

Alia reſponſio ad *cap. intellecto.*

Facilius poteſt alienari feudũ quodlibet, ha-

bens dignitatē minorē regia, quàm regnum.

libet feudo, minorem regia dignitatem & nobilitate habente.

Ratio diuerſitatis inter regnum, & alias dignitates minores.

EST'QVE ratio euidens diuerſitatis, quod regnu alienari non poteſt in alium dominum, qui aut maio aut ſuperior videri poſſit; cùm ſupra regiam dignit tem alia maior nulla ſit, vt probat Lex Regia, de qu *in l. 1. D. de conſtit. Princip.* At verò alia feuda minor quæ recognoſcunt ſuperiorem, poſſunt alienari in pe ſonam digniorem, vt putâ Marchionatus in Ducen Ducatus in Regem, ſicut & Comitatus in Marchio nem. Quod cùm euenit, apparet nihil intereſſe ſubd torum, qui digniorem & potentiorem dominum h bituri ſunt: neque rurſus Imperatoris, aut alterius eo feudo ſuperioritatis ius habentis, quippe qui d gniorem & excellentiorem vaſallum ex eiuſmodi ali natione ſit acquiſiturus. Et ideo magis communit placuit hoc caſu poſſe feudum alienari, id eſt, in d gniorem & potentiorem, etiam ſine licentia domini c recti, quiſquis ille ſit, & non requiſito conſenſu ſubd torum: idq́ue ex generali illa iuris regula, quæ vult, M liorem cuiuſque, etiam ignorantis, & inuiti condici nem per alium fieri poſſe, licèt deterior non poſſit *ſoluendo. 39. de negot. geſt. l. ſolutione. 23. D. de ſolut. l. meli 133. de regul. iur.* Nam & beneficio adfici hominem i tereſt hominis, *l. ſi venditor. 6. §. 1. D. de ſeru. export.*

Nihil intereſt ſubditorū, qui per alienationem tranſeunt in poteſtatem dignioris domini, & potentioris.

Nec rurſum intereſt Imperatoris, qui digniorem vaſallū habitur' eſt.

Poteſt feudū alienari irrequiſito conſenſu ſuperioris, & ſubditorum, ſi alienetur in digniorem & potentiorem.

Non fuit alienat' Marchionatus per donationem factam Duci Sabaudiæ, cùm ſubinde fuerit ſtatim redditus, & infeudatus eſt filio Marchionis.

SED neque verum eſt in propoſita facti ſpec alienatum fuiſſe Marchionatum, quatenus, poſt don tionem à Io. Iacobo factam Duci Amedeo, reddit eſt Ioanni filio primogenito dicti Io. Iacobi, licèt ſi onere & qualitate ſubfeudi, cùm ijdem perpetuò ma ſerint Marchiones Montisferrati, & bonorum donat

ru

rum poſſeſſores: adeóque, quod obſeruandum eſt, iiſdem omnino authoritatibus, & præeminentiis, quibus anteà Marchionatus poſſidebatur: Ita vt non tam alienatum aliquid ex Marchionatu videatur, aut ex dignitate ipſius diminutum, quàm mutata ſolùm qualitas, vt in caſu deficientium maſculorum redirent bona infeudata ad Ducem Sabaudiæ, & quandiu Marchiones durarent, tanto magis in fide & officio erga Duces Sabaudiæ continerentur. In quo nullum certè Marchionum damnum fuit, ſaltem pecuniarium; imò lucrum potiùs, in eo, quod vi & poteſtate huiuſmodi conuentionum factum eſt, vt ab iniuſtis bellis mouendis Marchiones abſtinuerint, viciſſimque pacem firmam, & continuam habuerint, non tantùm cum Ducibus Sabaudiæ; ſed etiam Ducum beneficio, cum cæteris vicinis: præſertim cum Ducibus Mediolani, quos anteà ſemper infeſtos, infauſtoſque vicinos in id vſque tempus experti erant. Denique commodum poſſeſſionis, cuius potiſſimùm deſiderio, & auiditate homines omnes tenentur, omniũ verò maximè Principes, in poſſeſſione ipſa eſt, & in perceptione emolumentorum ex poſſeſſione dependentium; non in titulo poſſeſſionis. Parumque interfuit Marchionum, quo titulo Marchionatus partem illam donatam retinuerint, dummodò cum eadem dignitate, & authoritate, qua reliquum Marchionatum retinuerint. Adeò verum eſſe vulgò creditur, quod olim Cicero in Epiſtola quadam ſcripſit, licèt magis appoſitè ad communem hominum opinionem, quàm ad noſtram Iuriſprudentiam, [*Id cuiuſque proprium eſſe, quo vtitur fruitur.*] Quamquam & Papinianus ipſe diceret, Neque alienatum, neq; abſumptum id videri,

Nõ tam dignitas Marchionatus diminuta eſt per infeudationem Ioanni factam, quàm mutata qualitas.

Lucrum maximũ, quod Marchiones ſenſetunt ex pactis Tononenſib. & Taurinẽſibus.

Commodum poſſeſſionis nõ eſt in titulo poſſidendi, ſed in emolumentorum perceptione, quæ à poſſeſſione dependent.

Ciceronis effatum, [*Id cuiuſque proprium eſſe, quo vtitur fruitur.*

Digitized by Google

quod in patrimonij corpore retinetur, *l. idem ſeruandum. 72. de legat. 2.*

Textus *in c. intellecto*, nō procedit in alienationib. neceſſariis.

SED & quod de non alienando regno ſcriptum eſt *in d. c. intellecto*, non vſque adeò generaliter & indiſtinctè accipiendum eſt, vt ad neceſſarias quoque alienationes pertineat, quas iam ſuprà diximus ſemper exceptas intelligi debere, *l. alienationes. 13. l. qui erat. 49. D. famil. erciſc. l. Diuus Pius. 5. D. de hered. petit. l. ait Prætor. 7. §. vlt. D. de iur. delib. l. filiusfamiliàs. 114. ʃ. Diui. 2. de legat. 1. l. peto. 69. ʃ. prædium, de legat. 2.* Alienationes autem neceſſariæ ſunt quæcunque fiunt ipſius regni conſeruandi gratia, & ad pacem firmandam cum eo, qui iam parte regni armis hoſtilibus occupata, reliquum omne facilius fuerat occupaturus: vt iā ſuprà diximus ex Bald. *ad tit. de pac. Conſtant. in §. hoc quod nos, num. 3.* Pariſ. *conſ. 10. n. 25. & ſeq.* Socin. Iun. *conſ. 68. n. 19. & ſeq. & n. 158. ex cap. his qui, in fin. de maior. & obed.* cum aliis per Cacher. relatis *part. 5. nu. 45. & ſeqq.*

Alienationes neceſſariæ ſunt oēs, quæ fiunt regni conſeruandi gratia.

Alienatio facta per viā donationis remuneratoriæ, quaſi merces eximij laboris, omniū fauorabiliſſima eſt.

Multoque magis dicendum eſt valere eiuſmodi alienationes, ſi factæ ſint per viam donationis remuneratoriæ in eum collatæ, cuius opera, & induſtria, & ſumptibus, pacis fœdera inita ſint cum hoſte; quaſi hæc merces eximij laboris, ſumptuſque vocanda ſit, vt docuimus ex *l. metum. 9. §. animaduertendum, D. quod met. cauſ. & l. ſi pater. 34. ʃ. 1. D. de donat.* Cùm huiuſmodi donationes, ſicuti non aliam cauſam habent, quàm gratitudinis; ita non ſine maxima ingratitudine prætermitti poſſint, quæ naturalem quoque obligationem & pietatem offenderet, *l. ſed etſi. 25. ʃ. conſuluit, D. de petit. hered. l. Aquilius Regulus. 27. D. de donat.* & vtrobique DD. omnes notant: *& in ca. an libertus. ʃ. pro remunerationis, 12. quæſt. 2.* Neceſſariū enim dicitur, cuius

Neceſſarium id dicitur, cuius

contra

contrarium impoſſibile eſt, vt tractant Logici, cùm de propoſitionum & terminorum conuerſione diſputant. Impoſſibile autem dicitur quicquid eſt, non modò cōtra ius ciuile;ſed etiam,& multo magis,contra ius naturale,adeoq́ue contra publicam honeſtatem, *l. filius. 15. D. de condic. inſtit.* Quid autem alienius eſt à publica honeſtate, quàm ingratitudo? cui non alia de cauſa pœnam nullam iure ciuili indictam eſſe ait Seneca, quàm quòd nulla ſatis dura & congrua excogitari poſſe videretur.

contrarium eſt impoſſibile.

Impoſſibile dicitur, quicquid eſt contra bonos mores, & publicam honeſtatem.

Nulla pœna iure ciuili in ingratos conſtituta:Et quare

VLTIMA Mantuanorum obiectio eſt, quod per conuentiones Tononenſes, & Taurinenſes expreſſim conuenerit de inſeparabilitate Marchionatus Montisferrati, & bonorum infeudatorum: vt quiſquis Marchionatum haberet,cętera quoque bona omnia & donata,& infeudata habere deberet, nec alterum ab altero ſeparari poſſet. Ex eo namque inferunt, ſicuti Marchionatus ad Sereniſſ.Duces Mantuæ pertinet ex noua conceſſione, & infeudatione Caroli V. ita & bona infeudata pertinere ad eoſdem debere. Sed facilis,multiplexq́ue reſponſio eſt.

Vltima obiectio Mantuanorum, ex inſeparabilitate Marchionatus Montisferrati, & bonorum infeudatorum.

Variæ reſponſiones.

PRIMVM dicimus, Non eſſe quod vereātur Mantuani, ne Marchionatus à bonis donatis & infeudatis ſeparetur, cùm probauerimus totum Marchionatum ex pacto dotali inito cum Theodoro, ad Sereniſſ. Sabaudiæ Ducem pertinere; ita vt neque illo iure hodie indigeamus, quod per dictam inueſtituram acquiſitum fuerat, cùm in toto pars vtiq; contineatur, quemadmodum initio huius ſecundæ partis diximus.

Prima reſponſio, Totū Marchionatum ex pacto dotali inter Aymonē & Theodorum inito,ad Seren. Sabaudiæ Duces pertinere.

SED tamen ſecluſo etiam pacto illo Theodori, reſpondemus

Secūda reſponſio, Pactum in-

Digitized by Google

ſeparabilitatis, quo nituntur aduerſarij, reſtrictũ fuiſſe ad certum genus perſonarum, & ad certũ tempus.

pondemus ſecundo loco, Fuiſſe pactum illud inſeparabilitatis reſtrictum ad certum genus perſonarum, & ad certum ac determinatum tempus: Quãdiu ſupereſſent aliqui ex deſcendentibus, aut aſcendentibus, aut agnatis Ioannis I. inueſtiti, vt ex pacti verbis apparet. Atqui verum eſt nullos iam aut aſcendentes, aut deſcendentes, aut agnatos ex dicto Ioanne ſupereſſe, cùm maſculi omnes ex Paleologorum linea deceſſerint, nullo penitùs ſuperſtite: Et conſequenter verum eſt inueſtituræ ac reuerſionis legem commiſſam eſſe in fauorem & vtilitatem Sereniſſ. Ducis Sabaudiæ.

Nullus hodie ſupereſt maſculus ex linea Paleologa.

Reſponſio ad obiectionẽ ex eo factã, quod Margareta fuerit agnata ex linea Paleologa.

NEC obſtat, quod Margareta ſoror, conſanguinea Io. Georgij vltimi Marchionis, fuit ex agnatis, ac proinde admitti potuit ad bona inueſtituræ, perinde ac alius agnatus quilibet.

Intentio contrahẽtiũ in inueſtitura fuit, vt non alij poſſent ſuccedere in bonis infeudatis, quàm qui poſſẽt ſuccedere in Marchionatu.

NAM reſpondemus, Sicuti contrahentium intentio, & expreſſa diſpoſitio fuit, vt bona illa comprehenſa in inueſtitura ſeparari à Marchionatu non poſſent: ita nec aliam fuiſſe videri poſſe, quàm vt iidem poſſent ſuccedere in bonis illis, qui ſuccedere poſſent in ipſo etiam Marchionatu. Alioqui diuerſa, & ſeparata interpretatio ſeparationem quoque induceret Marchionatus, & cæterorum bonorum. Atqui Marchionatus, licèt potuerit etiam ad fœminas peruenire, non aliter tamen potuit, quàm deficientibus maſculis, tam ex natura feudi conſtituti pro maſculis, & fœminis, *tit. de eo qui pro maſcul. & fœm.* quàm ex antiqua conſuetudine ab immemoriali tempore obſeruata in diſpoſitionibus omnibus, quæ de Marchionatu factæ ſunt per viam ſucceſſionis. Imò & poſt extinctos omnes maſculos Paleologos,

Marchionatus nõ potuit peruenire ad fœminas, niſi deficientib. maſculis.

logos,debuit Marchionatus tam ex inueſtituris, quàm ex Theodori pacto peruenire ad Carolum Ducem Sabaudiæ,tanquam ſolum maſculum ſuperſtitem ex omnibus perſonis in inueſtitura comprehenſis, & in pacto illo Theodori,vt latiùs in quæſtione,De vniuerſali petitionē probauimus: excluſa penitùs dicta Margareta, quæ nec admitti poterat ex inueſtitura,quamdiu maſculus aliquis ex Aledrami linea,etiā fœminea, ſupereſſet. Nec rurſus tanquam ſola ſuperſtes ex maſculis Paleologis,cùm eſſet ipſa fœmina,& conueniſſet, vt poſt extinctos omnes maſculos, Marchionatus eſſet pleno iure Violandæ,& ſucceſſorum eius. Ergo neque in bonis ab Amedeo infeudatis Ioanni Marchioni pro ipſo, & ipſius deſcendentibus,aſcendentibus, & agnatis,potuit dicta Margareta ſuccedere, vel ob hoc ipſum, ne contra legem inueſtituræ Marchionatum à bonis infeudatis ſeparari oporteret.

Ex pacto Theodori debuit Marchionatus peruenire ad Carolum Ducē Sabaudiæ.

Margareta nō potuit admitti ad Marchionatum, tanquam ſola ſuperſtes ex maſculis, cū eſſet ipſa fœmina.

Nec proinde in bonis Ioanni infeudatis.

SECVNDO reſpondemus, quod noſtri omnes benè reſponderunt,In materia indifferenti,vt loquuntur, ſicuti appellatione heredum continentur indifferenter ſucceſſores omnes maſculi,& fœminæ; ita appellatione agnatorum non minùs agnatas,quàm agnatos contineri,maſculino ſcilicet,vt aiunt,concipiente fœmininum, cùm nulla ſpecialior ſexus diſtinctio facta eſt, *ex l. 1. de verb.ſignific.l.1.ſ.generaliter,de legat.præſt.vulg.l. qui duos. 62. de legat. 3.* Sed in materia feudali, neque heredum, neque agnatorum appellatione alij,quàm maſculi continentur: nec magis fœminæ ex maſculis, quàm quæ ex fœminis,*ſ. quinetiam,tit.Epiſcop.vel Abbat. & ſ.fin. de ſucceſſ. feud.tit.8. & tit.an agnat,vel filius.* Nec eſt hac parte fauorabilior mulier,quæ eſt agnata,quàm qui ex

Alia reſponſio à noſtris ſcriptoribus iam allata.

In materia feudali neque heredum, neque agnatorum appellatione alij, quàm maſculi continentur.

PPpp

Digitized by Google

ea naſcuntur, quos conſtat non eſſe ampliùs agnatos, ſed cognatos: vt idem iudicetur de principio, id eſt, de fœmina ipſa, quod de deſcendentibus ab ea, vt Cacheranus tractat ex Crauet. *conſ. 350. num. 3.* poſt Paul. Caſtr. Curt. & Socin. ibi citatos. Alioqui admiſſa matre, admittendi etiam eſſent deſcendentes ab ea, vt *in l. cùm pater 77. §. cùm inter, de legat. 2.* quod eſſet contra legem, & verba inueſtituræ: cùm deſcendentes ab agnata non ſint agnati, vt diximus, ſed tantùm cognati, qui nullo modo comprehendi poſſunt in inueſtitura, de agnatis tantùm loquente. Nec ſimile eſt, quod in ſpecie *d. §. cùm inter*, ad legatum prædij libertis relicti, quod teſtator vetuerat ne de nomine familiæ exiret, etiam liberta admittitur, & poſt eam filij eius, licèt ſint ex alio nomine, & ex alia familia. Id enim fit, quia teſtator non diſpoſuerat verbis fideicommiſſi, vt prædium illud in familia relinqueretur, ſed tantùm vetuerat ne de familia exiret: quæ prohibitio ſicuti non facit ne ad prædium admitti poſſit liberta; ita neque impedit, ne poſſit prædium ad filios libertæ peruenire: Cùm nihil faciat contra prohibitionem liberta, quæ moritur inteſtata, & filium ſuum heredem ab inteſtato relinquit. Nihil enim facit, qui moritur inteſtatus, nec eſt quod imputari ei quicquam poſſit, *l. poſthumus. 6. §. 1. D. de inoff. teſtam.* Sed diuerſum eſt in infeudatione facta alicui pro eo, & eius agnatis, quia non alij ſub agnatorum nomine vocati poſſunt intelligi, quàm qui & agnati ſunt, & agnationem continuare, ac propagare in alios poſſunt, quod fœminis nullo modo conuenit.

Si admitteretur mater ad feudum tanquã agnata, eſſent etiam admittendi deſcendentes ex ea, qui tamẽ agnati non eſſent.

Cognati non comprehendũtur in inueſtitura, de agnatis tantùm loquente.

Reſponſio ad §. cũ inter, l. cùm pater. 77. de legat. 2.

In infeudatione, quæ agnatos vocat, ij ſoli comprehenſi intelliguntur, qui & agnati ſunt, & agnationem propagare poſſunt.

ITAQVE tertiò reſpondemus, Etiamſi Margareta tanquam agnata potuiſſet comprehendi verbis inueſtituræ,

Tertia reſponſio, ex diuerſitate rationis

ſtituræ,appellatione agnatorũ,quòd & ipſa eſſet agnata;nõ eo magis liberos eius,quamuis maſculos,admitti potuiſſe, cùm non agnati fuerint, ſed tantùm cognati. Proinde condicio reuerſionis,quæ ſuperſtite Margareta nõ tam defeciſſet,quàm nondum impleta eſſet,mortua tandem Margareta,ſuperſtite Carolo Duce Sabaudię,extitiſſet planè,ac impleta fuiſſet.Nec enim nouum eſt in huiuſmodi condicionibus,quæ habent ſucceſſiuum tractum temporis, vt condicio quæ non extitit in perſona vnius,exiſtat in perſona alterius, dummodò in perſona defuncti, aut aliàs nunquam defecerit. Aliud enim eſt defeciſſe condicionem:aliud verò non eſſe adhuc impletam,*l.hæc condicio.10.in fine principij,D.de condic. & demonſtr.*Porrò cui non conueniunt verba inueſtituræ,quæ de agnatis tantùm loquitur,nec conuenire poteſt ipſa inueſtitura.Non ergo illis,qui cognati tantùm ſunt, tanquam qui excluſi ſint abſolutè, & ſimpliciter: non autem in caſum duntaxat contrauentionis,vt *in d. §. cùm inter*, cuius diſpoſitio proinde ad hunc noſtrum caſum aptari nullo modo poteſt.

inter Margaretam, & eius deſcendentes.

Condicio deficientium agnatorum, quæ nondum impleta fuiſſet ſuperſtite Margareta, extitiſſet ea moriẽte.

Aliud eſt condicionem defeciſſe: aliud verò nondum eſſe impletam.

Alia reſpõſio *ad dict. §. cùm inter.l. cùm pater.de legat.2.*

POSTREMÒ reſpondemus,Non potuiſſe Margaretam in dictis bonis infeudatis ſuccedere,quia non ſemel tantùm,ſed etiã bis fuit excluſa à ſucceſſione Marchionatus: Primùm per fratrem Bonifacium vltimum, qui ſolus patri Guillielmo vltimo ſucceſſit, excluſa penitùs dicta Margareta: Deinde per patruum Ioannem Georgium, qui fuit vltimus Marchio, & frater dicti Guillielmi.Etenim cùm fuerit excluſa à dicto Marchionatu,conſequens omnino eſt,vt à bonis quoque infeudatis excluſa fuerit,propter inſeparabilitatem illam inter Marchionatum, & dicta bona infeudata conſtitu-

Tertia reſponſio, Nõ potuiſſe Margaretam ſuccedere in bonis infeudatis, quia fuit excluſa à Marchionatu, nec ſemel tantùm, ſed bis.

Digitized by Google

In inſeparabilibus quod de vno dicitur, de alio quoq; dicendum eſt.

tam: Nam in inſeparabilibus, quod de vno dicitur, etiam de alio dicendum eſt, *l. ſed ſi plures. 10. ſ. filio, D. de vulg. & pupill. ſubſtit. l. paterfamiliàs. 28. de reb. author. Iudic. poſſid. aliàs l. 13. de priuileg. credit. l. 1. ſ. præterea ſciendum eſt, verſ. quid ergo*, ibi: [*Niſi ita coniunctæ poſſeßiones & permixtæ propriis ſint, vt impoßibilem ſeparationem effecerint.*] *D. de ſeparationibus*. Porrò in feudis vera & perpetua concluſio eſt, Perſonam ſemel excluſam, ſemper ac perpetuò manere excluſam, *d. ſ. quinetiam Epiſcop. vel Abbat.* quod quidem nec Margareta ipſa ignorauit, quæ cùm inueſtituram nouam accepit à Carolo V. clauſulam illam exprimi & adſcribi curauit, [*Etiam quòd ſemel ac ſæpius excluſa eſſet.*] Nec tantùm ipſa fuit excluſa, ſed etiam omnes ab ea deſcendentes, ſi non ex proprio capite venire poſſint, quomodo certè non poſſunt venire, cùm non ſint agnati, vt argumentatur Papinianus *in l. ſcripto. 7. D. vnd. liber.* ſed tantùm cognati. Nulla ergo aut dictæ Margaretæ, aut ipſius liberis ad bonorum infeudatorum, de quibus tractamus, ſucceſſionem via patêre potuit: Præſertim verò ſi valuerunt repudiationes factæ à Guillielmo & Bonifacio fratribus Ioannis, de hereditate dicti Ioannis: cùm bona illa infeudata fuerint dicto Ioanni, & quidem pro ipſo, & ipſius deſcendentibus, aſcendentibus, & agnatis ſucceſſoribus in Marchionatu: Et conſequenter in feudum hereditarium, quale erat feudum Marchioantus, vt aduerſarij quoque fatentur. Feudum namque hereditarium non ad alios peruenire poteſt, quàm qui ſint heredes primi inueſtiti, *tit. de eo qui ſibi & heredib. ſuis maſcul. & fœmin.* vbi omnes notant, & nos in ſuperioribus fuſiſſimè probauimus. Cùm itaque

In feudis perſona ſemel excluſa, ſemper ac perpetuò remanet excluſa.

Cõfeſſio Margaretæ ex verbis ipſis inueſtituræ.

Bona quæ infeudata ſunt Ioanni, ſunt infeudata in feudum hereditarium.

dicta

Digitized by Google

dicta Margareta ſe dixerit heredem mediatè dictorum Guillielmi, & Bonifacij, qui hereditatem Ioannis repudiarunt, apertum eſt, nec Ioannis heredem illam eſſe potuiſſe, ac proinde præſuppoſita validitate inueſtituræ, ac infeudatationis Ioanni factæ, nihil eam iuris in bonis infeudatis habere potuiſſe. Quæ alia, & æquè fortiſſima & inuincibilis ratio eſt, propter quam Margareta non tantùm à bonorum infeudatorum, ſed etiã à totius Marchionatus ſucceſſione excluſa videri debuerit: Nec ipſa tantùm, ſed ipſius etiam liberi, & ſucceſſores, quibus ſanè obſtat quicquid Margaretæ, cuius illi heredes ſunt, obſtitit, *vulg. l. quod ipſis. 143. de regul. iur.*

Nihil iuris habere potuit Margareta in bonis Ioanni infeudatis, pro ipſo & ipſius deſcendentibus ſucceſſorib' in Marchionatu, cùm Ioãnis hereditatem amiſerit.

Quod Margaretæ obſtitit, ipſius quoque heredibus obſtare debet.

Ex ſupradictis apparet, quàm iuſta ſit Sereniſſimi Sabaudiæ Ducis intentio, poſtulantis corrigi & emendari ſententiam, ſub nomine Caroli V. Imperatoris redditam per Iudices ab eo delegatos, de cuius reuiſione ac emendatione nunc quæritur: Per quam pronunciatum fuit pro Duce Mantuæ contra Sereniſſ. Ducem Sabaudiæ, tam in petitorio, quàm in poſſeſſorio, quantùm ad vniuerſalẽ Marchionatus petitionem. Quantùm verò ad bona infeudata, in poſſeſſorio duntaxat, reſeruata petitorij definitione in annum proximum, ex iiſdem tamen actis.

De ſententia ſub Caroli V. nomine per delegatos reddita, de cuius reuiſione ac emẽdatione nunc agitur.

Quid de Marchionatu per eam ſententiã pronunciatum ſit.

In quo ſanè illud mirabile eſt, quod non eodem tẽpore deciſa fuerit queſtio petitorij, de bonis infeudatis, ſi iam tùm lis pro hoc quoque capite inſtructa erat ad diffinitiuam ſententiam: præſertim cùm in præfatione ſententię fateantur iudices delegati concluſum fuiſſe à partibus, non minùs in petitorio, quàm in poſſeſſorio.

Primum mirabile, cur eodem tempore non fuerit deciſa quæſtio petitorij de bonis infeudatis, cùm pro ijs æquè eſſet lis inſtructa.

Digitized by Google

Aut ſi nondum inſtructa erat, & aliquid faciendum ſupererat ad præparandam pronunciationem diffinitiuá: Mirabilius illud eſt cur ex iiſdem actis quæſtionem illam intra annum terminari Delegati voluerint, ac non potiùs ea fieri præceperint, quæ ad litem melius inſtruendam neceſſaria videbantur. Nimirum ex eo apparet puduiſſe Delegatos tam iniuſtam contra Sabaudiæ Ducem ferre ſententiam, vt eum in hac quoque ſpeciali petitione ſummouerent, quem ab vniuerſali iam adeò iniquè (quod tantorum virorum pace, & bona cum venia dictum ſit) ſummouerant: Præſertim cùm neque intra annum, vt ferebat ſententia, neque vnquam poſteà de petitorio, quantùm ad bona infeudata, pronunciauerint.

Alterum mirabile, ac mirabili', circa hác de bonis infeudatis interlocutionem.

NEC ſanè deſunt ex Hiſtoricis, etiam Hiſpanis, qui teſtentur, Carolo V. iam tùm Africanam expeditionem meditanti, vnum illud propoſitum maximè fuiſſe, vt Principes quoſque Italiæ ſingulari aliquo beneficio ſibi deuinciret, ne quid contra eum mouerent in Italia, dum ipſe in Africa pugnaret. Atque inter cæteros Ferdinandum Gonzagam, qui Margaretam vxorem duxerat, promiſſa ei victoria litis huius, quæ tum pendebat contra Sereniſſimum Sabaudiæ Ducem Carolum: De cuius Caroli fide & amicitia dubitandi cauſam non habebat, propter arctiſſimam illam, quæ inter eos intercedebat adfinitatem. Etſi vel ea maximè ratione moueri debuerat, non vt quicquam iniqui pro eo contra Mantuæ Duces decerneret: ſed ne quid iniquius contra eum pro Ducibus Mantuæ per Delegatos decerni pateretur, ſi plus iis temporibus ratio

Propoſitum Caroli V. Africanam expeditionem meditãtis ex fide Hiſtoricorũ, etiã Hiſpanorum.

Arctiſſimum vinculum adfinitatis, quod inter Carolum V. Imp. & Carolum Ducem Sabaudiæ intercedebat, nocuit Duci, cui prodeſſe debuerat.

Digitized by Google

tio & pietas, quàm ambitio valuiſſet.

IDQVE eſſe videtur, quod minùs cautè Iudicibus delegatis ex abundantia cordis excidiſſe credibile eſt, cùm in ſententia expreſſerunt: [*& temporibus iſtis conuenire arbitramur.*] Quibus verbis non obſcurè innuerunt aliter fuiſſe ipſos pronunciaturos, ſi alia fuiſſent tempora: Quaſi verò pro temporum varietate ratio iuris, quod ſemper certum & finitum eſt, mutari poſſit: quod tamen, neque iuſtus quiſquam, neque ſapiens vnquam dixerit.

Verba expreſſa in ſententia Delegatorum, ex quibus ratio qua mouentur, colligi poſſit.

Pro temporum varietate ratio iuris non immutatur.

NEC illud quoque minus eſt mirabile, quod eâdem ſententia Ducibus Mantuæ adiudicant non ſolùm Marchionatum Montisferrati, ſed etiam [*caſtra, & loca feudalia, & alia per Marchiones Paleologos poſſeſſa:*] Quæ verba comprehendunt ſua generalitate non modò bona feudalia, & allodialia omnia, quæ à Ioanne Georgio Marchione vltimo in diem vſque mortis ſuæ poſſeſſa fuerant, de quibus ſolis in ea lite tractabatur; ſed etiam cætera omnia per anteriores Paleologos Marchiones poſſeſſa, quæ tamen Duces Mantuæ nunquam in petitionem deduxerant. Vt proinde dubitari non poſſit, quin hac parte iudicatum ſit, non ſolùm vltrà quàm iuris ratio ferret; ſed etiam vltra petita. Quod ipſum quale ſit dicat Iuſtinianus Imperator, *in l. vlt. C. de fideic. libert.* quod nos per modeſtiam, & verecundiam dicere prohibemur. Neque verò errorem hunc tam grauem, & abſurdum diſſimulare Iudices ipſi potuerunt, qui ad iuſtiſſimam Ducis Caroli de eo conquerentis expoſtulationem, reſcribere, vel inuiti tandem coacti ſunt, non de aliis bonis

Tertium mirabile, quod in ea ſētētia iudicauerint Delegati vltra petita, & de rebus in litem nunquam deductis.

Vltra petita iudicare quale ſit, & cuius ſit.

Interpretatio ſententiæ per Delegatos facta, contra verba ſententiæ.

nis per dictam ſententiam adiudicandis cogitatu fuiſſe, quàm de ijs quæ Ioannes Georgius moriens t nuiſſet, ac in hereditate ſua reliquiſſet: Vt quia ſentei tiam mutare turpe erat, eam ſaltem interpretatioı lenirent, ſicuti à quodam Conſule aliàs Romæ fa ctùm eſſe ſcribit Suetonius in Iulio Cæſare.

Alia eiuſdem ſentẽtiæ capita æquè negligẽter & iniquè concepta, circa dotem Blancæ Guillielmi filię cõſtitutam.

SED & ex cœteris eiuſdem ſententiæ capitibus apparet euidentiùs, quàm negligenter, ne quid grauius dicam, in eius litis deciſione verſati ſint illi, quibu ea cognitio, & pronunciatio mandata erat, in ijs omnibus, quæ ad dotem Blancæ Guillielmi filiæ conſtitutam pertinent.

Primùm abſurdum: Margareta quę potuerat & debuerat cõdemnari perſonali actione, non fuit condemnata, ſed pronunciatum eſt ſuper hypothecaria.

PRIMVM in eo, quod cùm Margareta diceret ſe heredem Io. Georgij patrui, Marchionis vltimi, qui & ipſe heres patrui ſui Bonifacij primi ad ſolutionem dotis tenebatur actione perſonali, *ex l. 1. C. ſi cert. pet. l. vlt. C. de heredit. action.* non tamen fuit illa condemnata, vt potuerat & debuerat, ad ſolutionem dotis; ſed pronunciatum dyntaxat ſuper hypothecaria. Non aliter, quàm ſi contra tertium poſſeſſorem actum fuiſſet.

Alterum abſurdũ: Quod bona tantùm allodialia & melioramenta facta in bonis feudalib⁹, pronunciata ſunt obligata pro dote, nõ etiam bona ipſa feudalia, cõtra tenorem dotalis inſtrumenti.

ITEM in eo, quod non alia bona declarata fuerunt hypothecata pro dote dictæ Blancæ, quàm allodialia, & melioramenta facta in bonis feudalibus Marchionatus, non etiam bona ipſa feudalia. Quæ tamen conſtabat ex inſtrumento dotali, & obligata fuiſſe, & obligari potuiſſe pro dote; ſaltem in ſubſidium, ſi alia bona ſufficere non poſſent. Nam quod feudorum iure cautum eſt, vt bona feudalia non magis ex cauſa dotis,

tis, quàm ex alia vlla poſſint alienari in præiudicium ſiue ſucceſſorum, ſiue domini directi, niſi omnibus conſentientibus, *§. donare, Qualit. olim poter. feud. alien.* ad feuda recta, & propria tantùm pertinet, non ad impropria, quæ ad volũtatem feudatarij ſunt alienabilia: Quale eſſe probauimus hoc de quo diſputamus, cuius tam multas, vt alienationes, ita oppignerationes factas fuiſſe legimus, pro dotibus tam conſtituendis, quàm reſtituendis filiarum, etiam naturalium & illegitimarum. Ac ne alia exempla conquiramus, in hac ipſa ſententia, de qua conquerimur, mentio fit dotis, quæ debita erat, & reſtituenda Iuliæ viduæ dicti Io. Georgij vltimi Marchionis, & pro qua declarantur hypothecata Marchionatus bona etiam feudalia: Hæc autem cur obſecro tam variè? An ideo fortaſſe quòd fauorabilior eſſet reſtitutio dotis, quàm conſtitutio? Minimè verò. Nam & ex Interpretibus multi fuerunt, qui dixerunt, Poſſe bona fideicommiſſi alienari & obligari pro dote cõſtituenda, non etiam pro reſtituenda, licèt contraria ſententia magis obtinuerit, *ad Auth. res quæ, C. commun. de legat.* Cùm igitur ijdem Iudices delegati pronunciauerint bona Marchionatus feudalia & obligari potuiſſe, & obligata fuiſſe vtiliter, pro dote reſtituenda Iuliæ vxori relictæ vltimi Marchionis Io. Georgij: quidni hoc ipſum pronunciarunt, pro dote conſtituta Blancæ, pro qua eadem illa bona feudalia inſtrumento dotali obligata inueniuntur? Et quam longè fauorabiliorem non ſolùm illud facit, quod anterior eſt, & conſequenter anteriorem habet hypothecam, *l. aſſiduis. 12. C. qui potior. in pign. hab.* ſed etiam

Feuda impropria ſicuti poſſunt alienari; ita etiam obligari pro dote.

Aliud abſurdũ quod in hac ipſa ſententia etiam feudalia bona Marchionatus pronunciantur hypothecata pro dote viduæ Ioan. Georgij.

Fauorabilior eſt dos conſtituenda, quàm reſtituenda.

Non poteſt dici cur debuerit eſſe melior cõditio doris reſtituẽdę viduæ, quàm eius quæ cõſtituenda, & conſtitutą fuit filiæ.

Digitized by Google

Blanca heres ex aſſe patri fuit.

quod Blanca patri ſuo Guillielmo, qui deceſſerat inteſtatus, heres ex aſſe, & inſolidum extiterat: Ex eáque cauſa in bonis quoque feudalibus ſuccedere potuiſſet, niſi & Theodori primi teſtamentaria diſpoſitio, & feudi natura obſtitiſſet. Cæterùm tanto æquius fuit ex ipſis etiam bonis feudalibus, dotem conſtitui filię; cùm verendum non eſſet, ne feudi euertendi cauſa factum videretur, quod & filiæ pudicitiæ, & patris voto congruebat, vt ſcriptum eſt *in l. mulier. 22. §. cùm proponeretur. D. ad S. C. Trebell.* Præſertim cùm id à Theodoro primo expreſſim conſtitutum fuiſſet, vt ex ipſo Marchionatu dotes filiabus maſculorum conſtituerentur, & quidem competentes, & congruæ, qualem fuiſſe illam, quæ Blancæ conſtituta fuit à Bonifacio patruo, ſatis apparuit cùm eam integram, & ſine vlla diminutione adiudicauerit ſententia Cæſareæ Majeſtatis. Accedente etiam eo quod iam diximus, vt aliæ pleræque dotes ab anterioribus Marchionibus conſtitutæ fuerint, etiam ex bonis feudalibus Marchionatus, in fauorem filiarum, etiam naturalium, & illegitimarum, adeóque eiuſdem Guillielmi, qui dictam Blancam ſolam filiam legitimam habuit. De quibus tamen dotibus nunquam fuit dubitatum, quin vtiliter conſtitutæ fuerint, & conſtitui potuerint, non modò in pecunia numerata; ſed, quod magis eſt, in bonis ipſis feudalibus, nulla certa quantitate redimendis: Nempe quia etiam fœminæ ex antiquis inueſtituris capaces erant ſuccedendi in eo feudo poſt maſculos. Nam quo caſu poſſunt fœminæ ſuccedere in feudo, deficientibus maſculis, eo caſu etiam ex feudis dotari

Applicatio *l. mulier, 22. §. cùm proponeretur, D. ad S.C. Trebell.*

Dos quæ Blancæ conſtituta fuerat, erat congrua.

Aliæ pleræque dotes cõſtitutæ & ſolutæ filiabus, etiã naturalibus & illegitimis.

Fœminæ, quæ ſuccedere poſſunt in feudo, maſculis deſi-

Digitized by Google

dotari poſſunt & debent, maſculis ſuperſtitibus, etiam ceſſante primi inueſtititi, aut cuiuſlibet alterius diſpoſitione.

cientibus, poſſunt ex ijs bonis dotari, etiã ſuperſtitibus maſculis.

QVOD ſi verum eſſet, vt Mantuani præſupponunt, Marchionatum etiam per viam ſucceſſionis inteſtati, à Io. Georgio ad Margaretam peruenire potuiſſe, quaſi ex tacita diſpoſitione teſtamentaria, quæ per infeudationem Ottonianam, & omnes ſubſecutas poſtea inueſtituras permiſſa fuerit, vtique fatendum eſſet Blancam eodem iure patri ſuo inteſtato ſucceſſiſſe, totúmque Marchionatum obtinere debuiſſe: Quo admiſſo illud euidentiſſimum eſt, Grauiſſimè & enormiſſimè læſam fuiſſe Blancam, quæ adeò amplam ſucceſſionem tam exiguo precio octoginta mille ducatorum vendidiſſet: Maximè ſi hoc etiam addamus, quod conuênit, vt non niſi poſt Bonifacij mortem ea pecunia ſoluenda eſſet, quódque nec adhuc hodie ſolutum ex ea quicquam fuit. Cur enim valeat renunciatio, & ceſſio per Blancam facta in fauorem Bonifacij, qui ex parte ſua nihil præſtiterit, nec promiſſis ſatisfecerit? *l. cùm te. 6. C. de pact. int. empt. & vendit. l. ſi diuerſa. 14. C. de tranſact.* Vt taceam, quod in facto præſupponitur, ſingulari neſcio cuius aulici noſtri, poſtea detecti deiectíque perfidia, deceptum Carolum I. huius nominis Ducem Sabaudiæ, nec niſi quindecim annos eo tempore natum, tam iniquæ, ne dicam ridiculæ conuentioni, & ceſſioni conſenſiſſe: cui certè nemo maior annis vigintiquinque, & benè conſultus Princeps conſenſurus vnquam fuiſſet, vt

Argumentum contra Mãtuanos, ex falſa ipſorum hypotheſi.

Quàm grauiter læſa fuerit Blanca, cùm tã modica dote fuit contenta.

Dos promiſſa Blancæ neque fuit ſoluenda, niſi poſt mortẽ Bonifacij, neq; in hunc vſque diẽ ſoluta fuit.

Carolus I. deceptus perfidia cuiuſdam aulici, conuentionibus illis dotalibus conſenſit.

Digitized by Google

Paulus loquitur, *in l. minor ſe in id. 48. ſ. 1. D. de minor.* Cúmque dictus Carolus I. deceſſerit, vt in confeſſo eſt, ante annum ætatis ſuæ viceſimum quintum, relicto filio Io. Carolo Amedeo tum impubere, ac deinde intra pupillares annos defuncto; qui & ipſe Philippum patruum magnum heredem reliquit, ſed tam ſenem, vt non per biennium integrum Ducatu potiri potuerit, viua adhuc dicta Blanca, quæ poſtea & ipſa breui intermedio tempore deceſſit, inſtituto herede Carolo III. qui petitionem hereditatis inſtituit ex perſona quoque, & capite dictæ Blancæ, apparet in id vſque tempus ſalua, & integra manſiſſe iura Blancæ omnia ſubducto eo toto tempore, quo & Blanca ſtetit in matrimonio, & maritum minorem habuit: Neque præſcriptionem vllam temporis obijci hac parte Carolo III. potuiſſe: Nec ſolùm pro conſequenda dote, quæ Blancæ promiſſa fuerat; ſed etiam pro toto Marchionatu obtinendo, prout petitus fuit.

Deceſſit primùm Carolus, deinde Io. Carolus Amede°, poſteà Philipp° patruus magnus, poſtremò Blanca, relicto herede Carolo III.

Mâſerunt Blãcæ iura omnia integra, ſubducto eo tẽpore, quo & in matrimonio ſtetit, & maritum minorem habuit.

Ac quamquam huiuſmodi petitio minùs conuenire videtur ei, quod toties diximus, feudum hoc Marchionatus, licèt ad fœminas, & ad perſonas ex eis deſcendentes peruenire potuerit, nunquam tamen ad fœminas ab inteſtato peruenire potuiſſe, niſi deficientibus maſculis, etiam qui in gradu remotiores inuenirentur: optimum nihilominus argumentum eſt, & ad hominem, vt loquuntur Logici, aduerſus Conſultores Mantuanos, qui contrà tam pertinaciter defendunt, Potuiſſe Margaretam ab inteſtato ſuccedere patruo ſuo Io. Georgio vltimo Marchioni, tanquam ex taci

Contra Mantuanos, qui defendũt potuiſſe Margaretam ab inteſtato ſuccedere Ioã. Georgio, patruo ſuo.

Digitized by Google

tacita quadam ipſius diſpoſitione, *ex l. 3. §. 1. l. conficiuntur. 8. in princip. D. de iur. codicil. l. ab exheredati. 126. D. de legat.* 1. Hoc enim dilemmate tota res concluditur: Aut potuit fœmina in hoc feudo Marchionatus ſuccedere, extantibus quoque maſculis, aut non potuit: Si potuit, ſucceſſit ergo Blāca Guillielmo patri, excluſo Bonifacio patruo. Nec niſi de reſcindendis pactis inter dictam Blancam, & dictum Bonifacium initis tractandum ſupereſt. In quo nulla difficultas ſubeſſe poteſt, ſiue quis enormiſſimam illā læſionem conſideret, quam paſſim noſtri æquiparant dolo ex propoſito, *ad l. ſi quis cùm aliter. 36. de verb. oblig.* Siue tā noua & inſolita pacta inter eos inita, quibus nihil aut abſurdius, aut iniquius fingi poſſit: Maximè cùm tractetur lis in ſupremi Romanorū Imperatoris auditorio, in quo procedi ſolet & debet ſola facti veritate inſpecta, prætermiſſis apicibus iuris, & ſolemnitatibus illis petendæ reſtitutionis, quæ videri poſſent neceſſariæ, ſi apud Prætorem ageretur: quandoquidem de cauſis, & iuſtitia concedendæ reſtitutionis, apparet manifeſtiſſimè, quod ſufficit vt ab Imperatore tota res ad ſuam æquitatem reuocetur, *l. vlt. §. 1. & ſeq. D. quod met. cauſ. l. 1. C. de ſentent. paſſ. & reſtit.* Tùm quoque cùm ſtricto iure competere reſtitutio non poſſet, ſi modò æquitas ſuffragetur. Textus eſt *in l. cùm quidam. 30. in princip. & in l. Pannonius Auitus. 86. D. de acquir. hered.* Si verò non potuit fœmina ſuccedere in Marchionatu extantibus maſculis etiam remotioribus (quod ſanè verius eſt, vel fatente dicta Margareta, quæ ſe bis excludi paſſa eſt; ſemel per fratrem Bonifacium vltimum, qui cum ea erat in eodem gradu

Dilemma.

Nulla ſubeſt difficultas quin reſcindi poſſint pacta Blancæ, dotalia ex cauſa enormiſſimæ actionis.

In auditorio Imperatoris proceditur, ſola veritate facti inſpecta.

Etiamſi ſtricto iure nulla cōpeteret reſtitutio in integrū; ſolet tamē Imperator ſubuenire, quoties æquitas non refragatur.

Margareta bis excluſa, & per quos.

Digitized by Google

ſuccedendi: & iterum per Io. Georgium patruum, licèt remotiorem.) Non ergo potuit Margareta ſuccedere in Marchionatu ab inteſtato poſt mortem dicti Io. Georgij ſuperſtite Carolo maſculo, licèt ex fœmina & remotiore, vt in præcedentibus probauimus. Neutro igitur caſu potuit Margareta vincere, nec ei debuit adiudicari Marchia, prout ei fuit adiudicata; cùm egiſſet illa tam in poſſeſſorio, quàm in petitorio: non alio vtique iure, quàm quaſi heres dicti patrui legitima, & ab inteſtato. Ex quo etiam iure adiudicatam ei fuiſſe Marchiam credendum eſt, vt ſit ſententia conformis libello, *vulg. l. vt fundus. 19. D. commun. diuid. l. vlt. C. de fideic. libert.*

Margareta nullo caſu potuit vincere, cùm non egerit niſi tanquam heres legitima patrui ſui, & ab inteſtato.

Sententia ita accipienda eſt, vt ſit conformis libello.

Alia iniquitas ſententiæ Cæſareæ, in eo quod fuit adiudicata hypotheca in bonis Guillielmi, qui tamen dotem neque conſtituit, neq; promiſit.

ALIA eiuſdem ſententiæ iniquitas tertio loco occurrit in eo, quod per eam fuit adiudicata hypotheca in bonis tantùm Guillielmi, qui fuit pater Blancæ, à quo tamen dos neque conſtituta, neque promiſſa fuit; ac proinde cuius bona nunquam pro ea dote obligata fuiſſe dici poſſunt: Nec ſi velis dicere, eam dotem in legitimæ locum ſucceſſiſſe. Nam neque bona defuncti pro legitima filij obligata ſunt ex communi & vera interpretum omnium opinione *ad Auth. Nouiſſima, C. de inoff. teſtam.* De bonis autem Bonifacij, qui ipſe tanquam fratris ſucceſſor in Marchionatu dotem illam conſtituit, & quidem pro iuribus dictæ Blancæ omnibus, tam paternis, quàm maternis ſibi ceſſis, nihil in ea ſententia commemoratum eſt: De quibus tamen, & quidem ſolis pronunciandum erat, cùm eſſent illa omnia expreſſim, & tacitè obligata: etiam quæ citra

Bona defuncti non ſunt obligata pro legitima.

Nihil in ea ſententia dictum eſt de Bonifacij bonis, qui tamen dotem conſtituit.

Digitized by Google

citra Padum conſtituta erant, tametſi ſpecialiter obligata eſſent cætera, quæ vltra Padum. Nec enim fauor dotis patitur vt valeat ſpecialis datio hypothecæ pro dote, in præiudicium tacitæ generalis, quam lex tribuit in bonis omnibus dotantis: Neque hoc caſu locum habet diſpoſitio *l. vlt. C. de pact. conuent. tam ſup. dot.* Fieret enim hoc caſu per pactum deterior condicio dotis, quod fieri nullo modo poteſt, *vulg. l. Attilicinus. 17. D. de pact. dotal.* Præſertim cùm in præiudicium generalis hypothecæ tacitæ nihil in eo contractu dotali expreſſim dictum, aut factum ſit. Qui enim accipit hypothecam ſpecialem, vt ſibi magis caueat, non ideo generali tacitæ renunciare intelligitur. Cùm magis pro ipſo, quàm contra ipſum, talis conuentio ſpecialis hypothecæ appoſita fuerit, *l. in ratione. 30. §. tametſi, D. ad leg. falcid. l. 3. in princi. l. creditor. 12. §. Papinianus, aliàs l. ſi prior. D. qui potior. in pignor. hab.* Nec diminutionem operari debeant, quæ poſita ſunt ad augmentum, *l. legata inutiliter. 19. D. de adim. legat. l. 3. §. ſi emancipatus, de bonor. poſſ. contr. tabul.* ſcripſimus *defin. 3. n. 1. Codice noſtro, de rei vxor. action.*

Specialis hypotheca pro dote, non tollit tacitam generalem.

Diſpoſitio *l. vlt. C. de pact. conuent.* [illegible] habet [illegible] in hypotheca dotali.

Qui ſpecialem hypothecã accipit, non ideò cenſetur renũciaſſe generali.

Poſita ad augmentum, non debent operari diminutionẽ.

NEC potuerunt Iudices delegati, vt tam iniquè decernerent ac pronunciarent, ex eo moueri, quod Marchia tota ad Bonifacium alio iure, quàm ex ſucceſſione Guillielmi fratris peruenerit. Nam cùm ea dotis conſtitutio, & promiſſio per dictum Bonifacium facta ſit intuitu, & contemplatione ceſſionis ſibi factæ per Blancam, bonorũ omnium ſuorum & iurium paternorũ, & maternorũ; non potuit Bonifacius, nec Bonifacij heres

Reſponſio ad obiectionem, quæ pro tuẽda Delegatorum ſententia, fieri poſſet.

Cur dotem Blancæ Bonifacius conſtituerit.

heres Margareta recuſare quominùs ea conuentio mādaretur executioni in bona obligata, & quæ Bonifacij fuerant quocunque titulo; cùm ea ceſſione potiſſimùm nitantur Mantuani, vt probent Marchiam ad Carolum III. Sabaudiæ Ducem, tanquam heredem Blancæ, pertinere non potuiſſe. Sunt enim actus illi correſpectiui, & conſequenter tales, qui diuidi nullo modo poſſunt; & quorum vno poſito, alterum quoque poni neceſſe eſt, *d. l. cùm te. 6. C. de pact. int. emptor. & vendit.* Aut ergo à tota conuentione recedendum erat, aut ex vtraque parte implendum id omne, quod conuenerat: Non etiam permittendum vt claudicaret conuentio, & ex parte vna conſiſteret, ex altera verò non item, *vulg. l. cùm quæritur. 16. D. de admin. tutor. l. nam abſurdum. 7. D. de oper. libert. cum ſimilib.* In eoque ſanè peruidens iuris error eſt, qui neque diſſimulari, neque excuſari poteſt, ne hîc repetam quod iam ſuprà dixi, ne illa quidem bona Bonifacij quæ obligauerat pro dote fuiſſe adiudicata, id eſt, bona omnia quæ tenebat vltra Padum, etiam feudalia, ſed tantùm allodialia, & quidem ea tantùm, quæ Guillielmi fuiſſent, non etiam quæ Bonifacij, cùm è contrario adiudicari debuiſſent ea duntaxat, quæ Bonifacij fuiſſent, non quæ Guillielmi.

Actus correſpectiui non po[illegible] diuidi, & [illegible] poſito, alius ponitur.

Peruidens error iuris in ſententia Delegatorum.

Quàm grauiter erratum ſit in hypothecarum adiudicationib. faciendis.

SED grauior alius & euidentior iuris error in eo fuit, quod eorum quoque bonorum, quæ pro dote Blancæ pignorata & hypothecata pronunciantur; poſſeſſio tamen non Duci Carolo redditur, ſed Ducibus Mantuæ relinquitur. Quid enim prodeſt vincere in hypothe

Alius euidentior iuris error, in eo quod poſſeſſio bonorum, quæ pro dote hypothecata pronūciātur, poſſeſſio

Digitized by Google

hypothecaria, ſi non poſſeſſio reſtituatur? Siquidem ex iuris ratione certiſſimum illud eſt, Non ad aliud dari hypothecariam, & quaſi Seruianam, quàm vt auocet nudam pignorum poſſeſſionem, *l. ſi cùm venditor. 66. in princip. D. de euict. l. ſi fundus. 16. §. in vindicatione, & paſſ. D. de pignor.*

per hanc ſententiam Ducibus Mantuæ relinquitur. Hypothecaria ſemper auocat nudam poſſeſſionem.

DENIQVE, ne in re tam aperta diutiùs immoremur, Quid iniquius dici poteſt, quàm quod tam exiguæ dotis, velut loco precij, pro tam amplo patrimonio conſtitutæ, vſuras nullas deberi pronunciatum eſt? Nullæ certè adiudicatæ ſunt; quas tamen debitas eſſe conſtabat, etiam citra interpellationem, non ſolùm fauore minoris ætatis mariti, eiuſque heredis, *ex l. Titia Seio. 87. §. vſuras, de leg. 2. l. cùm quidam. 17. §. ſi quid pupillo, D. de vſur. l. in minorum. 3. C. de in integr. reſtit. minor.* verùm etiam quòd viciſſim Bonifacius, eiuſque heredes fructus bonorum ceſſorum percepiſſent, *ex l. curabit. 5. C. de action. empt. l. Julianus. 13. §. veniunt autem, D. eod.* Præſertim cùm maritus interim onera matrimonij ſuſtinuiſſet. Ex qua cauſa, ſicuti dotis fructus ad maritum pertinent, *l. pro oneribus. 20. C. de iur. dot. l. dotis fructum. 6. D. eod.* ita cùm dos in pecunia numerata conſiſtit, dotis vſuras etiam iure Canonico deberi certum eſt, tanquam iuſtum & legitimum intereſſe, *cap. ſaluBriter, extr. de vſur.* habita etiam ratione augmenti dotalis, & doarij eximij à dicto Carolo I. dictæ Blancæ conſtituti.

Alius iuris error, quòd tam exiguæ dotis vſuræ nullæ adiudicatæ sũt.

Dotis vſuræ debebantur, etiam citra interpellationẽ, tũ fauore minoris ætatis, q̃ in vicem fructuum ex bonis ceſſis perceptorum.

Etiam iure Canonico debentur vſuræ dotis tãquam iuſtum & legitimum intereſſe.

QVÆ cùm ita ſint, iudicium eſto doctiorum omnium, qui hæc noſtra legent, quid de cæteris eiuſdem

Digitized by Google

ſententiæ capitibus, de quibus conquerimur, exiſtimari oporteat. Iam enim pudet in tam multis abſurdis referendis ac refellendis immorari diutiùs, & Lectoris patientiam, in re præſertim tam aperta, longiore ſcripto fatigare. Omnia tamen ſub cenſura,& ſaluo cuiuſlibet meliùs ſentientis iudicio.Camberij,anno ſalutis 1615.

LAVS DEO OPT. MAX.

Digitized by Google

INDEX
TITVLORVM,
LEGVM'QVE EXPLICATARVM,
& applicatarum, ac omnium materiarum in hac Conſulatone cõtentarum copioſiſſimus.

A.

Acquiſitiones & excluſiones ſui natura debẽt eſſe perpetua, non tẽporales, 189.
Actiones perpetuæ quo ſenſu dictæ ſunt olim, & dicãtur hodie, 83.
Actiones omnes, etiam eæ quæ dicuntur perpetuæ, finiuntur ad ſummum quadraginta annis, ibid.
Actiones poſſunt incipere ab heredibus, & contra heredes, 135. *perpetuæ finiuntur ſpatio triginta annorum,* 324.
Actiones ſuas, etiam tacitè remittentibus, non datur regreſſus, ibid.
Actiones non ſunt comparatæ iure ciuili, niſi in perfidos & violatores iuris gentium, 329.
Actio plenior interdum competit heredi, aut in heredem, quàm competierit defuncto, aut in defunctum, 376.
Actio perſonalis competit ad ſolutionem dotis, 488.
in Actibus correſpectiuis vnus ſubſiſtere ſine alio non poteſt, 469.
Actori non eſt ſuccurrendum, qui actionem diſtulit ob id ſolùm, vt rei probationes interciderent, 387.
Actum nullum velle facere, nemo in dubio præſumitur, 68.
aliud eſt requirere vt quid Actum ſit, aliud verò vt actum ſit ſpecialiter, 103.
illud Actum ſpecialiter intelligi poteſt, quod expreſſim & ſpecialiter dictum eſt, ibid.
ex Actuũ frequentia inducitur conſuetudo in familia paciſcendi & contrahendi, ſi modò familia habeat merum & mixtum imperium, 144.
Actus facti potentior eſt, quàm actus verbi, 168.
Actus quilibet præſumendus eſt perpetuus in dubio, & non temporalis, 189.
ex Actu condicionali etiam dominium vtile transfertur, ex ſolo euentu condicionis, etiam ſine tradutione, 254.
Actus agentium non debent operari vltra eorum intentionem, 287.
Actus viuentium faciliùs, quàm morientium ſuſpendi poſſunt, 296.
in Actu priore vim interueniſſe, non ſufficit probari, ſi non probetur etiam interueniſſe in poſteriore in executionem prioris, 369.
Actus indiuiduus pro parte approbari, &

Digitized by Google

pro parte improbari non poteſt, 431. *nec cæteri actus*, 470.
Actus correſpectiui non poſſunt diuidi, & vno poſito alius ponitur, 496.
ab Adamo quomodo omnes deſcendimus, 270.
Adhærentia de cæteris caſtris & bonis Montisferrati, 395. & 396. *manſit poſt inueſtituram Federici Imperatoris*, 430. *nihil vnquam aduerſus eam moliti ſunt Marchiones*, 468.
Aduerſariorum replicationi, caſum illum eſſe ſpecialem, reſpondetur, 81. *Item ad* text. cap. vnic. ſi vaſſall. feud. priuet. *quem malè intelligunt*, 85. & 86.
Aduerſariorum error in eo quod ſupponunt Marchionatum nunquam fuiſſe Violandæ, 293.
Æuum apud Papirium Frontonem quid ſignificat, 205.
Affectus nullus vincit paternum, 157
ad Agendum perpetua, ſunt temporalia ad excipiendum, 387.
Agnatus proximus ille eſt, quem alius nemo antecedit, quantumcumq; longiſſimo gradu diſtet, 85.
Agnatus proximus ſuccedit in locum vltimi poſſeſſoris, itémque primi inueſtiti, 90.
quilibet tranſuerſalis poteſt in feudo ſuccedere, etiam repudiata hereditate, non modò vltimi defuncti, ſed etiam primi inueſtiti, 89.
Agnati vltra ſeptimum gradum ſuccedunt, 86. *omnes conſentire debēt feudi paterni alienationi, in quocunque gradu ſint, & ſine vlla graduum diſtinctione & enumeratione*, 91. & 114.
Alienatio quæ fieri poteſt purè, multo magis ſub condicione, 134.
Alienatio feudi ſine conſenſu domini facta, improbari poteſt ab herede alienantis, 171.
Alienatio quæ donationem ſtatim ſubſecuta eſt, dummodò alienationis titulus ſit immutatus, nō facit irritam donationē, 350. *facta per viam donationis remuneratoriæ, quaſi merces laboris eximij, omnium fauorabiliſſima eſt*, 478.
Alienationes & oppignerationes variæ factæ de Marchionatu Montisferrati, 171. *factæ à Marchionib. in fauorem Ducum Sabaudiæ, tandem adprobatæ fuerunt à Maximiliano I. & Carolo V. Imperatoribus*, 475.
Alienationes omnes ſemper fiunt cum ſua cauſa, 298. & 307. *facta à ſupremo Principe, conſentientibus ſubditis, valent*, 474. *ſunt neceſſariæ omnes quæ fiunt regni conſeruandi gratia*, 478.
Alienationum & diſtractionum appellatione non continetur adhærentia, 431.
Alienatum non eſt quod in corpore patrimonij retinetur, 478.
Allodium poteſt dari in feudum, 44. *& ſi conuerteretur in feudum, reciperet diminutionem*, 58. *poteſt infeudari, & à quo*, ibid.
in Allodijs locum habēt regula iuris communis, præſertim quod ad hereditarias ſucceſſiones, 44.
Allodialia omnia præſumuntur, & libera, non feudalia, 39.
Allodialem & liberam rem ſuam recognoſcens ab alio, facit eam feudalem & emphyteuticariam, 54. *dummodò interueniat conſitentis animus*, 55.
Ambiguitas ſi qua ſit in aliquo contractu, recipere interpretationem debet ex ſecuta obſeruatione, 69.
Ambigui interpretatio fieri debet ex certo, non certi ex ambiguo, 208.
in Ambiguis reſpondendum eſt pro dotibus, non ita vt dos minuatur, 244. *etiamſi contra tertium agatur*, ibid.

Amedeus Dux amicus & fidelis depoſitarius erga Marchionem, 349. *habuit ius retentionis pro impenſis ab eo factis ad pignoris conſeruationem*, 365. *quàm fuerit alienus à vi inferenda, & quàm bona fide pro Marchione Montisferrati omnia geſſerit*, 372.
Anteceſſor is eſt, qui omnes antecedit, & quem nemo, 61.
ex Antiquitate temporis omnes ſolemnitates, etiam extrinſeca, præſumuntur interueniſſe, 18.
Antiquitas debet ſupplere omnes defectus, quos ipſa parit, 19. *vim habet tituli, & priuilegij*, 70.
Antiquitas ſola temporis ſufficit ad tuendam fidem inſtrumenti, & ad purgandos omnes defectus, 33. & 34.
Antonini oratio de donationibus inter virum & vxorem, quæ morte ac ſilentio donantis confirmata ſunt ab herede non reuocandis, 382.
Argumentum à veriſimili fortiſsimum eſt in iure, 32. *à dote pura ad condicionalem valet*, 251. *à parte ad totum valet, vbi eſt eadem ratio*, 202.
per Auditum pleraque immemorialia probari ſolent, 19.
Auguſt. Berous reprehenditur, 190.
Augmenti debent eſſe eadem qualitates & condiciones, quæ cõceßionis principalis, 51.
Augmentum non debet ſeparari à dote, 199.
qui Auus meus non eſt, ſaltem pater patris mei dici poteſt, 267.

B.

B*Aldi ſententia improbatur*, 26.27.203. & 206.
Bartoli ſententia quod in pacto dotali maſculorum conſenſus non fuerit neceſſarius, comprobatur, 145. & 146.
eius ſententia ad l. ſi ita. D. de aur. & argent. legat. *declaratur & explicatur*, 237.
Bella ex iure gentium fluxerunt, 340.
Bellum iuſtum & publicum illud eſt, quod ab ipſo Imperatore, vel ſaltem Imperatoris authoritate indicitur, 341.
Bellum iuſtum, etiam honeſtum, inhoneſta quoque pace commutatur, 343.
Bellum à Duce Mediolani cõtra Marchionem Montisferrati iuſtiſſimè ſuſceptum, 345. *poterat etiam Dux Sabaudiæ iuſtiſſimè inferre Marchioni*, 346. & 353.
Bellum poſterius, quod à priore iuſto differt tempore tantùm, non cauſa, non poteſt eſſe iniuſtum, 354.
Beneficium quod datur ſub lege reuerſionis, feudum, non allodium eſt, 42.
Beneficia Principum debent eſſe manſura, & potiùs ampliari, quàm reſtringi, 58.
Beneficij origo ſemper inſpici debet & ſolet, 88.
Beneficium eius eſt qui dat, non eius qui accipit, 108.
Beneficij memoria non eſt tollenda, ſed potius augenda, ibid.
Beneficium non tam acquiri intelligitur illis, qui in feudo ſuccedunt, quã ad eos reuerti, 114.
Beneficium mirum & ſingulare à Deo Opt. Max. vni familiæ Sabaudiæ conceſſum, 249.
Beneficio iuuari quemque oportet, non decipi, 302.
Beneficio hominem affici intereſſe hominis; vindicta verò nõ irrogatæ indignationem, ſolam duritiam continere, 413. & 476.
Blanca fuit heres patri ex aſſe, 490. *eius dos erat congrua*, ibid. *cur illam Bonifacius conſtituerit*, 495.
Beneuenuti hiſtoria & proteſtationes in lite productæ, 321. *ſuſpectæ & mendaces*, 417.

Bonifacius vltimus liberorum Io. Iacobi quãdiu vixit, 388. *ille & Guillelmus licèt nullam inueſtituram acceperint, eius tamen accipiendæ legem ſibi impoſitam non ignorauerunt*, ibid.

Bona fidei non congruit de apicibus iuris diſputare, maximè inter Principes, 35. & 36.

Bonorum appellatio duplex, altera ciuilis, altera naturalis, 112.

Bona dicuntur naturaliter ex eo quod proſint & beent: ciuiliter verò illa etiam quæ plus incommodi, quàm commodi habent, 112.

Bonorum poſſeſſio eſt vice hereditatis, 113.

Bona quæ dotis tempore fuerunt dotalia, non ideo ſunt auferenda marito, aut ipſius heredibus, quòd per mortem vxoris deſierit maritus eſſe, 280. *fideicommiſſo ſubiecta poſſunt alienari & obligari, tam pro dote conſtituenda, quàm pro reſtituenda, contra ſententiam aliquorum interpretũ*, 489.

Bona infeudata Ioanni Marchioni in feudum hereditarium, 484.

C.

Cæſar totius mundi dominus dicitur ex iure ciuili, & iure gentium, 40.

Cæſaris ſunt omnia, ſi non dominio, ſaltem imperio, ibid.

Cap. vnic. ſi vaſſal. feud. priuet. *applicatio*, 85. 86. & 87.

Cap. 1. de eo qui ſib. & hered. ſuis maſcul. & fœmin. *applicatio & explicatio*, 270. & 271.

in Carcere geſtum tenet, dummodò carcer non ſit iniuſtus, 325. *quid geſtum ſit non tam inſpiciendum eſt, quàm ex qua cauſa*, 329.

vbi à Carcere quis liberatus eſt, cum eo rectè tranſigi poteſt, 361.

Carolus IV. alterare noluit naturam huius feudi, 304. 305. *verba iſtius conceſſionis ponderantur*, 305. & ſeq.

Carolus V. Imperator nullum ius habuit concedendi nouam inueſtituram Margaretæ, aut Federico eius cõiugi, aut vtrique, 176. *eius mens declarata*, 303. *de qua nec indiget Dux Sabaudiæ, ibid.* & 304. *non potuit diſponere de iſto Marchionatu tanquam ad ſe deuoluto*, 310. *illius ſententia in fauorem Margaretæ quomodo interpretanda*, 313. *illius propoſitum Africanã expeditionem meditantis*, 486.

Carolus Dux auus Seren. Ducis Sabaudiæ potuit ſuccedere in feudo Marchionatus Mõtiſferrati, quamuis eſſet vltra 7. gradum conſtitutus, 105. *fuit ex maſculis deſcendentibus à Theodoro*, 119. 120. & *ipſi ſucceſſit in caſtris Lancei, Ciriaci, & Caſellarum*, 121. *comprehenſus fuit in primis inueſtituris, tam Ottonis, quàm Henrici VII.* 174. *fuit præferendus Margaretæ duplici iure*, 175. & 182. *etiam ſemoto pacto dotali, & excluſione Margaretæ*, 176. *non ſolùm fuit ex deſcendentibus ab inueſtito, ſed etiam ex vocatis & inueſtitis per primas inueſtituras*, 177. *cur omnino præferendus Margaretæ*, 311.

Caſtrenſis ſententia contraria ad l. Gallus. §. quidam rectè, de liber. & poſth. *communiter reprobata*, 196.

Caſus vnicus in quo poſſunt fœminæ ſimul ſuccedere cum maſculis, 73.

Caſus quem tractat Bartolus ad l. ſi ita. D. de aur. & arg. leg. & *caſus iſtius differentia*, 237.

Caſus in quo dominium Marchionatus potuit acquiri Violandæ, etiam viuo adhuc Theodoro, 252.

Caſus cùm ſunt omnino diſparati, nihil ab vno ad alium inferri poteſt, 262.

ex Cauſis pluribus ſufficit vnam remanere, 279.

Cauſa

Digitized by Google

Cauſa limitata limitatum parit effectũ, 402.
Cautiones priuatorum legum authoritate nõ cenſentur, 26.
Cautionis plus eſt in re, quã in perſona, 367.
Ciceronis effatum, id cuiuſque proprium eſſe, quo vtitur fruitur, 477.
Clam fieri quid? 466.
Clauſula conſtituti transfert veram, realem, & actualem poſſeſſionem, 128. 254. *etiam ex cõtractu condicionali,* 133. *appoſita in aliquo contractu, referenda eſt ad præcedentia,* 285. *æquipollet vera ac naturali traditioni, adeò vt transferat quoque realem & actualem poſſeſſionem,* 287. *fuit adiecta in fauorem ſolius Aymonis Comitis, non Violandæ,* 286. *ponderatur quod loquatur de bonis omnibus in dotem aſsignatis, ibid. & quod ſit poſita in alio contractu dotali, facto cum Principe Achaia, ibid. in vtroque teſtamento iiſdem penè verbis concepta,* 291.
Clauſula ſequens debet recipere potius interpretationem à priore, quàm prior à ſequente, 207.
Clauſula quæ faueat doti ſubintelligi poteſt, non autem ea quæ noceat, 278.
Clauſula inſolita & ſuſpecta quanto ampliores, tanto inciuiliores, 436.
Clauſula, ita quod, *declarat & ampliat diſpoſitionem, & auget præcedentia,* 67.
ex Clauſula, pro ſe, & heredibus ſuis, *feudum præſumitur hereditarium, verùm etiã ſi nihil de heredibus dictum ſit,* 151.
Clauſula, ex nunc, prout ex tunc, *vis, poteſtas, & vſus,* 291.
Clauſula, motu proprio, *& aliæ ſimiles vitium obreptionis tollere poſſunt, nõ autem iniquitatem reſcripti,* 301.
Clauſula, motu proprio, *non facit vt quidquid à Principe narratum eſt, pro vero haberi debeat,* 435.
Clauſula in laudo poſita an ſuſpecta, 361. *verba vltima clauſulæ,* 366.
Clauſula, ex certa ſcientia, motu proprio, & de plenitudine poteſtatis, *quãdo nihil operentur,* 433.
Clauſula, Quòd reliquum dicti Marchionatus, *interpretatio,* 446.
Coactus videri non poteſt, qui tandem facit quod facturum ſe promiſerat, & facere ſe velle profitebatur, 329.
ex Codicillis, qui teſtamentum præceſſerũt, peti fideicommiſſum poteſt, 108. *dummodò non appareat de contraria codicillantis voluntate,* 109.
de Cognatorum ſucceſsione, 85.
Cognati non comprehenduntur in inueſtitura de agnatis tantùm loquente, 482.
de Comitatu Aquoſanæ & Canapicij, 321.
Compromiſſum non eſt quærendum in laudo, quod pronuntiatum fuit ex partium conſenſu, 358.
Conceſſio probata feudalis pro parte, in totum feudalis præſumenda, 43.
Conceſſio Ottoniana an fuerit in allodium, an in feudum; & ſi in feudum, an in rectum & proprium; an in improprium & alienabile, 37.
de Conceſſione facta ab Henrico VI. in fauorem Bonifacij II. cuius verba ponderantur, 51.
de illa per Conradum Imp. in fauorem Bonifacij III. ibid.
de illa ab Henrico VII. in fauorem Theodori Paleologi, 53.
de illa per Carolum IV. Imperatorem Ioanni filio Theodori, 62. *quæ ſupponit præcedentem conceſſionem feudi,* 63.
de illa Sigiſmundi Imp. in fauorem Theodori II. 64.
de illa Federici III. in fauorem Guillielmi Marchionis, ibid. & de illa per eundem facta Bonifacio fratri dicti Guillielmi, & de alijs ſecutis per Imperatores Maxi

Maximilianum & Carolum V. ibid. & ſeq.

Conceſſio Caroli V. quomodo facta Ducibus Mantuæ, 307. non potuit fieri viuo Io. Georgio, 308. nec congruit ipſius mandato, 309. cur nulla huius prætenſi mandati facta ſit mentio in iſta conceſſione, 310.

in tot Conceſſionibus imperatorijs nulla vnquam adhærentiæ mentio facta eſt, 469.

Condicio caſualis ſemper retrotrahitur ad tempus contractus, 133. & quandoque exiſtens, 138. & facit contractum purum, 281.

Condiciones promiſcuæ, ſeu poteſtatiuæ non retrotrahuntur in præiudicium iuris, quod alij medio tempore quæſitum eſt, 133.

Condicione exiſtente actus habetur pro puro, 135.

Condicio pacti dotalis, de quo agitur, potuit impleri etiam viuo Theodoro, ibid.

Condicio quæ vna eſt, etiam indiuidua eſt, licèt duas habeat partes, 137.

Condicio quonam tempore extiterit nihil refert, dummodò ſuperſtite aliquo ex ijs in quorum fauorem exiſtere potuit, 138.

Condicio nondum impleta, adhuc impleri poteſt, non ea quæ defecit, 189.

ex qualitate Condicionis æſtimanda eſt qualitas vocationis, & ij ſub condicione vocati credendi ſunt, qui tempore condicionis euenientis potuerunt viuere, 199.

Condicio caſualis, vel mixta exiſtens, facit vt diſpoſitio ab initio pro pura habeatur, etiam in præiudicium iuris quæſiti tertio, 201. 202.

in Condicionibus alternatiuis ſufficit alterutram partem impletam eſſe, 233.

Cōdicio ſemel impleta neque iterum impleri, neque deficere vnquam poteſt, ſicut nec ea quæ ſemel defecit, ibid.

Condicio non expectatur, cuius euentus nihil operatur, ibid.

Condicio collata in tempus præſens, vel futurum, non habet vim condicionis, neque ſuſpendit, 233. & 234.

Condicio fit per ſi, 236.

Condicio, quæ de liberis loquitur, ad naſcituros magis refertur, quàm ad iam natos, 237.

Condicionis verba reſpiciunt futurum, 236. naturaliter & propriè ſunt intelligenda, non ſictè & ciuiliter, 239.

Condicionem iam extitiſſe plus eſt, quàm omnimodò extituram eſſe, 242.

Condiciones alternatiuæ an duæ ſint nihil intereſt, an vna tantùm condicio duas habēs partes alternatiuas, 243.

Condicionis euentus & implementum tendit ad perfectionem & executionem actus: defectus verò ad annihilationem ipſius actus, 246.

Condicionis extinctio fauorabilis eſt, per quā condicionalis diſpoſitio, quæ ab initio fuit pura, rurſum fit pura, ibid.

Condiciones ſunt odioſæ, quòd ſuſpendant, & euentu ſuo extinguant diſpoſitionem, quæ alioqui ab initio fuiſſet pura, ibid.

Condicio & diſpoſitio qualibet præſumenda eſt perpetua potiùs, quàm temporalis, 259.

Condicionem non eſſe impletam aliud eſt, aliud verò iam defectam eſſe, 276. 277. & 483.

Condicione dotis condicionalis impleta, neq; noua dos eſt, neque incrementum dotis; ſed illa ipſa dos, quæ ſub condicione data fuerat, nunc conuerſa in purām, 288.

Condicionis euentus nec fecit dotem, nec auxit, quæ iam aucta & conſtituta fuerat à patre, 289. & extinxit ius omne maſculorum, & purè confirmauit ius Violandæ, ibid.

Condicionis pacti verba, 291.

Cōdicio qualibet ſui natura retrotrahitur in præiudicium contrahentis, imò etiam in

Digitized by Google

præiudicium iuris tertij, ſi condicio ſit caſualis, vel mixta, 29.
Condicione exiſtente diſpoſitionis condicionalis, diſpoſitio non amplius conſideratur vt condicionalis, ſed vt ab initio pura, 293. & 294.
Cōdicio pacti dotalis deterior eſſe non debet, quòd ſui natura tranſmiſſibile eſt, quam legati tranſmiſſibilis, 299.
Condicio cuiuſque, etiam ignorantis & inuiti, melior, non autem deterior poteſt fieri per alium, 476.
Confeſſio mariti de dote recepta, conſtante matrimonio, non cenſetur ſuſpecta, nec ſimulata, ſi quis tertius interueniat, 368.
Confirmationem in feudis hodie non eſſe neceſſariam, 109.
de Confœderationibus initis inter Sabaudiæ & Mediolani Duces, 345. & 352.
Conſenſus ex poſtfacto, 154.
Conſentit, qui non ſentit, 158.
Conſenſus Imperatoris ad validandam alienationem an fuerit neceſſarius, 318.
Conſenſus perfectiſſimus ex actibus multiplicatis, 408.
de Conſilio cuiuſlibet defuncti benè præſumendum eſt, ſed maximè ſi fuerit Princeps & pater, 251.
Conſiſtens ab initio ex poſtfacto irritum fieri nequit, 138.
in Conſiſtentibus ſolo animo cauendum eſt ne quid extrinſecè fiat, ex quo animus ille poſſit coniici, 405.
Conſuetudo eſt optima interpres conuentionū præcedentium, & ideò dicitur interpretatiua, 52.
Conſuetudo de diſponendo in feudis ex vnico actu ſucceſſiuo, iuncto curſu temporis, inducitur & probatur, 70.
quæ Conſuetudo vetus adprobauit, ſemper tolerabilia ſunt, ibid.
Conſtitutum æquipollet puræ traditioni, & quomodo, 286.
Contingentia ab initio, ex poſtfacto neceſſaria ſunt, 364.
Contrahentes non præſumuntur eam ſcribendi inſtrumenti viam elegiſſe, per quam eorum iudicia & voluntates ſubuertantur, 22. non ſunt credendi ſuperuacuis ſolemnitatibus ſe onerare velle, ibid.
in Contrahendo multa tacitè aguntur, etiam ſi non dicantur, 104. & quæ veniunt tacitè ex natura contractus, 105.
Contractus matrimoniorum, non tam perſonarum quæ cōtrahant, quàm familiarum contractus ſunt, 10.144.145.& 155.
Contractus dotis eſt bonæ fidei, 11.
in Contractibus par & vniformis determinatio fieri debet, 16.
Contractus non quoties ſcribitur, dicitur fieri in ſcriptis, 21.
quæ in Contractibus adijciuntur, dubitationis tollendæ cauſa, non vitiant, 24.
differentia elegans inter Contractus & Teſtamenta, 25.
in Contractu locationis tantùm tractatur de penſionis remiſſione, 45.
qui Contractus partem ſciuit & adprobauit, totum contractum ſciuiſſe & adprobaſſe præſumitur, 156.
Contractuum omnium natura & eſſentia indiuiſibilis, 157.& 469.
Contractus quilibet æſtimatur ex concluſione quæ ſemper vnica & indiuidua eſt, 157.
Contractus initus inter eos qui obligari potuerunt, claudicare non debet, ibid.
Contractū adprobat quiſquis ex eo agit, 192.
Contractus qui nihil niſi ſpem continent, dicuntur fieri ſine re, 283.
Contractus Principum vicem legis obtinent, 290.
in Contractibus inſpicimus tempus contractus, non autem euenientis condicionis, licèt ſecus ſit in legatis & vltimis volun-

E

Eccleſia, fiſcus, & mulier pari paſſu ambulant circa priuilegia, 129

Edictum ſucceſſorium hominis & conuentionis differt ab edicto ſucceſſorio Prætoris, 268

Edicti ſucceſſorij beneficium nondum conceptus implorare non poteſt, 462

Edictum quod metus cauſa in rem conceptum eſt, & ideo qualibet perſona quæ metum intulerit facit locum Edicto, 371

Eius, genitiuum, poſitum in verbis conditionis quid importet, 265. *poſitum pro, ex eo,* 270.

Emphyteuta & feudatarius poſſident non tam ſuo, quàm domini directi nomine, 472.

Errantis nulla eſt voluntas, nulluſque conſenſus, 55. & 312

Error imperitiam detegit, 55 *probatur, quotieſcumque docetur de contrario,* ibid.

Errorē allegantiincumbit onus probandi, 56

Error faciliùs præſumitur, quàm mendacium, ibid.

idem Eſſe, & non eſſe quiſquis dicit, pugnat ſecum, ibid.

ex Euentu ſubſecuto, non debet irritum fieri quod ab initio vtiliter geſtum eſt, 363

ex Euentu nemo poteſt id petere cuius contrarium non fuerat in contrarium euentum poſtulaturus, 363. & 364

quod Euenerit non eſt tam inſpiciendum, quàm quod euenire potuerit, 364

Exceptiones ſex Mantuanorum principales contra conuentionem dotalem Yolandæ, 12. & 13. *refutatæ,* 14. *& multis paginis ſeqq. prima, quæ quæſtiones facti & iuris implicitas habet,* 14.15. *& ſeqq. vſque ad* 36. *ſecunda, vſque ad* 133. *tertia, vſque ad* 190. *quarta, vſque ad* 203. *quinta vſque ad* 297. *ſexta vſque ad finem primi libri.*

Exceptio de iure tertij, quæ non eſt excluſiua iuris agentis, niſi tertius velit, non eſt admittenda, 453

F.

Facta non præſumuntur, niſi probentur, 57

Facta omnia fiunt verè naturaliter, & in re præſenti, 287

Facta ex nulla cauſa, & per obreptionem, & ſubreptionem ſunt nulla, & ſine effectu, 311

Facti proprij ignorantia non eſt probabilis, 327

Factum illius ex cuius perſona lucrum quis capit, non debet improbare, 468

Familiæ appellatione & ipſe Princeps continetur, 61. *plures ſemper continentur perſonæ, & plures quoque perſonarum gradus,* 47

in Familia nomine aliqua eſt ambiguitas, ſed in nomine liberorum, *nulla,* 223

Familia ſua nemo in hoc ſeculo æternitatem ſperare debet, 249

Federici Imperatoris declaratio facta in fauorem Bonifacij, 436. *& ad eius ſuggeſtionem,* 440. *ad quid extendatur,* 438

Feuda Prudentibus noſtris incognita fuerunt, 49

Feudi definitio, 50

de Feudi natura. 77

Feudi & inueſtituræ eodem penè ſenſu promiſcuè accipiuntur, 51

Feudum ſolo beneficij nomine ſignificatur, 41 *& eſt ſpecies quædam donationis,* 301

Feudorum initium, & progreſſus iuris, 106

Feuda cur primùm à Cæſare introducta, 41

Feudum non minùs quàm depoſitum re contrahitur, 53

Feudum ita datur, vt nullum pro eo ſeruitium fiat, quod pauci obſeruant, 41

cu;

Digitized by Google

cui Feudum datum eſt, neque vendere, neque oppignerare, neque donare, neque in piam cauſam legare poteſt, 50

Feudum non eſt antequam ſit conſtitutum: nec dici poteſt datum de nouo, quod nunquam datũ fuiſſet, ſicuti nec confirmari, 63.

ad Feudum conſtituendum non ſufficit vt voluntate domini poſſeſſionem quis nactus ſit, niſi nactus ſit feudi nomine, 30. conſtituitur per inueſtituram ſolam, aut per aliquid aliud quod inueſtituræ æquipolleat, 53. & abſque iis conſtitui non poteſt, 64. & 107.

Feudum conſtitui aliud eſt, aliud feudum probari, 53

Feudum probatur per verba enunciatiua in antiquis, multò magis in antiquiſſimis, & etiam per confeſſionem poſſidentis, ibid.

ad Feudum probandum quæ præcipuè ſufficiunt, 41 poteſt probari per ſolam famam, in antiquis, 59

Feuda naturam propriam & ſeparatam habent ab aliis bonis, quæ vt nobilior eſt, ita & dignior, 186

Feudi ſucceſſio non ab vltimo defuncto, ſed à primo inueſtito accipitur, 188

Feuda ſolent ab vna familia in aliam tranſire, cum omnibus ſuis qualitatibus, 66

in Feudo poſſunt ſuccedere etiam qui in milleſimo quoque gradu ſunt, ſi nihil aliud obſtet, 83. etiam illi qui neque nati, neque concepti fuerunt, moriente primo inueſtito, & quare, & quo iure, 116

in Feudis ſicut non ſucceditur primo inueſtito, ita nec vltimo poſſeſſori, 105. 106. & 111.

in Feudo ſuccedunt priores tanquam proximiores, qui ſunt ex eadem linea, excluſis tranſuerſalibus aliarum linearum, & quare, & quo iure, 115

de Feudi ſucceſſione inter tranſuerſales differentia iuris veteris & noui, 97. 98. & 99.

in Feudis omnibus, ſed maximè dignitatum, ſucceditur inter tranſuerſales deſcendentes in infinitum, poſtquam feudum ſemel radicatum fuit, 118

qui in Feudum ſuccedit, repudiata hereditate poſſeſſoris feudi, non tam dicitur ſuccedere alteri, quàm in feudum & beneficium alterius, 89. vbi refutatur ſcriptorum opinio, ibid.

Feuda non tam ex cauſa ſucceſſionis hereditariæ, quàm ex pacto & inueſtitura deferuntur, 120

de Feudi futura ſucceſſione valet pactum, 140.

Feuda non veniunt in generali diſpoſitione, etiam expreſſa, & ſiue teſtamentaria, ſiue inter viuos, niſi de iis expreſſim diſpoſitum ſit, 186

de Feudo qui non diſpoſuit expreſſè, cenſetur omnia relinquere diſpoſitioni iuris communis, 187

in Feudis cur inſpiciatur quis proximior ſit vltimo defuncto, 116

Feuda illud ſpeciale habent, quod in iis heredum & agnatorum appellatione ſoli maſculi continentur, remotis fœminis, 48.

an Feudum datum ſit in dotem filiæ, nullis extantibus maſculis: an verò extantibus quidem maſculis, ſed in eum duntaxat caſum, quo extincti omnes forent, nihil intereſt, 150

Feudum quamuis fœmineum non poteſt peruenire ad fœminas, etiam poſt omnes maſculos extinctos, niſi id expreſsè in inueſtituris dictum ſit, 38. & 72

de Feudo iugali, 74

de Feudi proprij & improprij natura, 38

Feudi proprij incapaces ſunt fœminæ, 38

ex Feudi recti & proprij natura fratres de-

Donatio etiam per vim & metum extorta eſt titulus habilis ad transferendum dominium: & quare, 378

Donationem inquietari, quam is qui donauit in diem vitæ ſuæ non retractauit, nefas eſt, 379

Donationem per vim extorquere nihil aliud eſt, quàm ingratum ſe præbere donatarum, priuſquam beneficium acceperit, 380.

Donationis reuocatio fauorabilior eſt ob cauſam quæ ſuperuenerit, 380

Donationum ius proprium & ſingulare eſt, vt quamuis ab ipſis donatoribus retractari poſſint, ab ipſorum tamen heredibus non poſſint, 381

Donatio, de qua hîc agitur, non ſolùm ritè ac legitimè ab initio facta fuit, ſed etiam perfecta & impleta per donatorem, 383. *non poteſt reſcindi ex cauſis, ex quibus, ſi adhuc durarent, etiam hodie fieri poſſet,* 385.

Donatio & inueſtitura facta à Io. Iacobo Ioanni filio ſuo an per vim & metum extorta fuerit, 319. 320. 322. *& cur facta,* 322. *&* 324. *quomodo effectum habuerit pro caſtris Clinaſij, & Septimi,* 388

Donationis contractus differt à cæteris, 381

Donator non tenetur de euictione, niſi ſit in dolo, vel de euictione ſe obligauerit, 302

Donatori imputari non poteſt cur futuram ingratitudinem non præuiderit, 381

omnis qui Donat, donando non perdit, 344

quiſquis Donat, id agit vt patrimonium ſuum minuat, ſi non id etiam agit, vt perdat, 381.

Dos minor, maiórve conſtitui debet ex dignitate mariti, 31. 261. *&* 262. *conſtituenda & ſoluenda fauorabilior eſt, quàm reſtituenda,* 130. 252. *&* 489

Dos ſuccedit loco legitimæ, 122

Dos ita poteſt conſtitui à patre, vt tamen ab eo viuo non petatur, 136

Dos ab augmento quomodo ſeparari non debet, 156

Dos non eſt auferenda marito, qui quidem non aliis legibus fuiſſet vxorem ducturus, 161

Dos & dotis pacta omnia regulariter tranſeunt ad heredes quoſcumque, etiam extraneos, 200

Dos vna & eadem non debet diuerſo iure cenſeri, ibid.

Dos ſine matrimonio eſſe non poteſt, ſed non ideo extinguitur ius eorum, ad quos dos pertinere debet, 201

Dos promiſſa ſub condicione, quæ non niſi ſoluto matrimonio extitit, non eo minus ſoluenda eſt, ibid.

Dos purè data à Theodoro Aymoni Comiti in caſtris Lancei, Ciriaci & Caſellarum, 251. *data eodem contractu, quo & ipſe Marchionatus, qui etiamnum hodie poſſidentur à Duce Sabaudiæ, tanquam herede & ſucceſſore Violandæ,* 280. *traditio iſtorum caſtrorum potuit ſufficere pro traditione totius Marchionatus,* 283

Dos licet deſinat eſſe ſoluto matrimonio, non tamen extinguntur pacta dotalia, & remanet dos eius cui fuit acquiſita, nec retinet nomen dotis, 279. *niſi cùm vel ex ratione iuris, vel ex pacto alij reddenda eſt,* ibid.

Dos datur marito eo animo & voto, vt penes eum perpetuò ſit, 280. *&* 259

Dos eſſe non poteſt ſine matrimonio, licèt matrimonium eſſe ſine dote, 278

Dos purè & ſub condicione poteſt conſtitui, 126. *&* 281

Dos

Dos condicionalis verè eſt dos, 283
Dos in dubio præſumenda, quia ſemper fauorabilior, 282
Dos conſtituta, à conſtituente, nec ab alio deterior fieri poteſt, 298. & 448
Dos quæ ab initio valuit, fauorabilior eſt, quàm quæ fit inter coniuges, & quare, 382.
Dos anterior, anteriorem præ ſe fert hypothecam, 489
Dotalis rei reſtituendæ dominium ſoluto matrimonio tranſit recta via in mulierem, citrà vllam traditionem, 130
Dotalis conuentionis interpretatio Mantuanorum prorſus improbabilis eſt, 195. & 196.
Dotis cauſa inter pias cauſas enumeratur, 129.
Dotis contractus re contrahitur, & traditione perficitur, ibid.
Dotis priuilegium eſt, vt in eius fauorem ſine vlla traditione & poſſeſſione transferatur dominium, 129
an in Dotem quid detur, an promittatur nihil intereſt, 132
in Dotem & dari & conſtitui poſſunt omnia mulieris bona, & partim purè & partim ſub condicione, 134
Dotis inofficioſa actio non competit parenti, qui dotem dedit; ſed eius liberis, ibid.
Dotis conſtitutio vt valeat, nihil intereſt an dos per traditionem conſtituta ſit, an per promiſſionem: ſicut neque an purè, an ſub condicione, ibid.
Dotis fauor ſuadet vt totum pactum dotale valere debeat, potius quàm vt pro parte inutile fiat, 157
pro Dote poſſunt bona feudalia obligari & alienari ex ſtatuto Sabaudiæ, 167
Dotis ſtipulatio ſemper creditur interueniſſe ex parte mulieris, 193
ex ſola Dotis pollicitatione datur actio, nulla etiam ſtipulatione interueniente, 202.
Dotis cauſa & publica & pia eſſe creditur, & omnium fauorabiliſſima, 247
Dotis datio eſt titulus habilis ad transferendum dominium, adeóque interdum ipſo iure, 252
Dotem conſtituere etiam priuatus poteſt, nuda pollicitatione, 254
Dotis acquiſitio cùm ſit iuſta & perpetua, tranſit ad heredes quoſlibet, 280.
quamuis non tranſeant omnia priuilegia dotis, ibid.
ex cauſa Dotis acquiri poteſt dominium marito, & communibus liberis, 303
in Dubio facti præſumendum eſt omnia ſolemniter acta, 18
in Dubio, maximè in antiquis, Notarius rogatus præſumitur, 20
in Dubio illa interpretatio capienda eſt, quæ pro dote fauorabilior eſt, 210
quæ Dubitationis tollendæ cauſa adiiciuntur, ea ius commune non lædunt, 162
Duces Sabaudiæ cur adhuc hodie poſſideant caſtra Lancei, Ciriaci, & Caſellarum, 29
Ducis Sabaudiæ intentio benè fundata, 173.
Dux Amedeus quomodo nullam, vim neque metum intulerit Ioanni Iacobo Marchioni Montisferrati in partis Tononenſibus, 331
Dux Sabaudiæ quænam & quanta contulerit in Marchionem Montisferrati ad promerendam illam donationem, 332. & ſeqq. quàm exactè fidem ſeruauerit, in omnibus, ibid.
Dux Sabaudiæ in bonis ſibi donatis & à ſe poſtea infeudatis, nudum nomen domini directi & ius Superioritatis ſolùm retinuit, 333

ratibus, 294.
quidquid fit in conſequentiam Contractus liciti, non poteſt dici non licitum, 325.
quod ipſis qui Contraxerũt obſtat, multò magis obſtat ipſorum ſucceſſoribus, 335.
Contractus tempus præciſe inſpiciendum eſt, cùm quæritur an ex illo quis ſit læſus, 362.
Contractus non poſſunt pro parte tenere, & pro parte reſcindi, etiam petita reſtitutione, 389.
qui ex aliquo Contractu retinet rem, tamdiu contractum illum adprobare videtur, & etiam in ſingulis momentis, 391.
Contradictio eorum qui conſentire debent, & qui ex pacto ſunt obligati non attenditur, 132.
Conuentiones Principum pro legibus iuſtis cenſentur, 11.
Conuentiones in vno contractu dotali adpoſita, facilè in poſteriore contractu æquè dotali repetitæ præſumuntur, 33.
Conuentionis cuiuſlibet validitas ex initio inſpicienda eſt, non ex euentu, 137.
Conuentiones quamplurimæ perſimiles ei, de qua diſputatur, 143.
Conuentionis expreſſa executio, expreſſa ratihabitio eſt, 368.
Conuentiones omnes à Theodoro, Ioanne, ac Bonifacio initas ſimul ſtant, 448. & 449.
Conuentionis dotalis Blancæ cum Carolo I. Sabaudiæ Duce, verba, 444. Bonifacius in eo contractu reſeruauit ſibi liberam facultatem diſponendi de Marchionatu, 458.
Creditor hypothecarius cenſetur potior, cuius pecunia, licèt poſterior, ſaluam fecit totius pignoris cauſam, 439.
Cuius eſt totum, eius & partes eſſe neceſſe eſt, 315.

D.

DAmnum quod quis ex culpa ſua ſentit, ſentire non videtur, 365.
Dare, aliud eſt, aliud vero datum ſignificare, 63.
Dari aliquid purè, & ſub condicione ſimul, implicat contradictionem, 234.
inter Dationem libertatis & cæteras alienationes, diuerſitatis ratio, 295.
Debitum, etiam condicionale, ad creditoris interea defuncti heredem tranſmittitur, 201.
Decij ſententia de Notarijs rogatis, 15. & 19. eius opinio damnata in conſ. 185. & 395. pag. 162.
Decius & Socinus reprehenſi, 68.
Deceptis, non decipientibus ſubuenit SC. Macedonianum, 357.
quod non Decere dicitur, licere ſignificatur, 374.
Defuncto quod non licuit, nec licere poteſt heredi: & è contrario, potuit licere defuncto, quod non licere deberet heredi, 376.
Denominatio debet ſumi à confirmante, non à confirmato, 352.
Depoſitarius non tenetur niſi de dolo, & quare? 347.
Depoſiti reſtitutio promiſſa, probat depoſitum, ibid.
Deſcendentium nomen eſt collectiuum pluriũ graduum, 87. etiam fœminæ & maſculi ex fœminis continentur, 181.
Deſcendentes per fœminas non minùs ſucceſſionis feudalis ſunt incapaces, quàm ipſæ fœminæ, 100. neque enim debent eſſe melioris condicionis quàm fœmina, ex quibus deſcenderunt, 101.
Deſcendentes ex fœmina agnata, non ſunt amplius agnati, ſed cognati, 482.
cùm quæritur an quis ab alio Deſcenderit, nihil intereſt an viuo eo conceptus ſit, necne, 267.
Determinatio par & vniformis fieri debet, 89. & 361.
Determinabilia plura in eadem clauſula, debent

Digitized by Google

hent vniformiter determinari, 233

aliud eſt Dicere, in perpetuum: *aliud*, in infinitum: *ſicut & aliud*, in æternum. 84.

Dictio, heredibus, *intelligi debet de maſculis, cùm loquimur de feudo nobili, recto, gentili, antiquo, auito, & paterno*, 13. & 36

Dictionis, vlteriùs, *poteſtas & ſenſus*, 188

Dictio, omnes, *cùm ſit vniuerſaliter collectiua, comprehendit omnium graduum perſonas.* 232

Dictionis, procreatos, *verus ſenſus*, 236

Dictio, ſicut, *omnimodam ſimilitudinē denotat in omnibus, & per omnia*, 253

Dictio, ex, *denotat cauſam proximam & immediatam*, 268. *non tamen ſemper* 270. *& quid* in l. Lucius. 85. de hered. inſtit. 271.

Dictionis, donec, *ſenſus & poteſtas*, 289

Dilatio moroſa implendi quod promiſeris, parum à denegatione diſtat, 353. *in addit.*

Dilemma, concludens, 172.362.441.458.

Diminui poteſt id quod totum alienari poteſt, 441

in Diſpoſitionibus condicionalibus ſemper & præciſè inſpiciendum eſt tempus euenientis condicionis, 184

Diſpoſitio habenda eſt pro pura, cuius condicio alternatiua iam pro vna parte eſt impleta, 233

Diſpoſitio pura ſemper fauorabilis eſt, 246

Diſtractus, qui fit per in integrum reſtitutionem, eſt vltrò citróque obligatorius, 390

Diuerſitatis ratio vbi in latitudine nulla eſt, tota latitudo præſumēda eſt qualis pars, ſi de contrario non conſtet, 43

Diuerſitas euentus, diuiſionem iuris aut voluntatis non poteſt inducere, 137

Diuerſitatis & ſpecialitatis ratio, 381

Dolus inducitur ex eo ſolo, quod ſi faciam vt des, poſtquam feci, ceſſas dare, 326

Dominus ſolus infeudare & inueſtituram concedere poteſt, 383

Dominus directus per mediam vaſalli perſonam iura ſua omnia poſſidere ac retinere intelligitur, 391

Dominus non poteſt ampliùs fieri dominus. 443

Dominium ſine poſſeſſione ex variis cauſis transferri poteſt, 129

Dominium & poſſeſſio transferri poſſunt ſub condicione, 127.128.& 284

Dominium quod alicui ſemel quæſitum eſt, non poteſt ab eo inuito, ſine cauſa, diſcedere. 251

Dominium poteſt abire ab eo qui illud habuit per euentum condicionis, ſine vlla traditione, 291

Dominia licèt acquiri ad tempus non poſſint, in ſuſpenſo tamen manere poſſunt. 296

Donatio perfecta, nullas poſtea recipit condiciones, 58

Donatio inter patrem & filium valet dotis cauſa ex interpretum opinione, & contra iuris regulas, 129

Donationes inofficioſæ aliter reuocantur cùm in liberos collatæ ſunt: aliter verò cùm in extraneos, 139

Donatio Ioannis Iacobi Amedeo VII. Sabaudiæ Duci, 168.169

Donatio, & dotis datio pari paſſu ambulant, 282

Donatio facta Philippo Principe Achaiæ, 290. *& quomodo*, 291

inter Donationem & promiſſionem de donando hodie nihil intereſt, 330

Donatio facta certis legibus & condicionibus, non eſt pura & abſoluta, 350

Donatio etiam fit per ſtipulationem, ſed impletur per traditionem & translationem dominij, 377

Donationes per vim & metum extortæ non ſunt legitimè factæ, *ibid.*

Digitized by Google

bent ſimul ſuccedere æqualiter, 179

Feuda recta & propria non poſſunt alienari, 489

Feuda impropria ſicut poſſunt alienari, ita & in dotem dari, 489.

in Feudi improprij conceſſione, ſolet dari latiſſima poteſtas de feudo diſponendi & cur, 49. & 50

Feudum eſt impropriandum, vt ad illud fœmina admitti poſſint, 44

in Feudo, etiam improprio, vocantur maſculi per prius, fœmina autem non niſi per poſterius, 71. & 72

Feuda impropria dantis arbitrio aufferuntur, 177

Feudum etiam improprium & alteratum retinet naturam recti & proprij feudi, niſi in eo in quo expreſſe fuit alteratum, 178. & 179.

Feudum hoc tanquam improprium, potuit alienari etiam irrequiſito Imperatore, 300.

Feudum improprium & alienabile ſicut eſt tranſitorium etiam ad extraneos, ita & multo magis ad fœminas, 306

Feudi paterni & antiqui differentia, 60

de Feudo paterno, fraterno, & nouo diſtinctio, 75. 76. & 87. *ſingularia quædam de ſucceſſione feudi paterni, noui, & fraterni,* 76. & *ſeq. item* 86

Feudum antiquum eſſe, aliud eſt, aliud verò antiqui iure cenſeri, 55

Feudum non dicitur paternum, ad differentiam auiti, nec auitum ad differentiam antiqui; ſed habet hæc tria nomina ad differentiam feudi noui & fraterni, 95

Feudum paternum non poteſt retineri per filium, niſi paternam adierit hereditatem, 91

in Feudo paterno poſſunt ſuccedere agnati quotocumque gradu diſtent à priùs inueſtito, & quotocumque gradu inter ſe diſtent, 92. & 93. *contra iuris canonici regulas,* 93

Feudi paterni alienationi conſentire omnes agnati debent, in quocumque gradu ſint, & ſine vlla graduū diſtinctione & enumeratione, 91. & 114

in Feudo hereditario non alius poteſt ſuccedere, quàm qui ſit heres primi inueſtiti, ſiue ex ſuo capite, ſiue per mediam vltimi poſſeſſoris perſonam, 120. *vt quis ſuccedat, non requiritur quod ſit heres ex aſſe. ſed ſufficit vt ſit heres ex parte aliqua, vel minima,* 121

in Feudi hereditarij ſucceſſione non nocet volenti ſuccedere, quod non ſit heres, ſi non ſit ei delata hereditas, ibid.

Feudum hereditarium poteſt, & per teſtamentum, & per pactum alienari, in præiudicium vocatorum, ſi ſint heredes paciſcentis, 146. & 147

in Feudo hereditario maſculi deſcendentes & vocati non poſſunt improbare factum defuncti, 151

ad Feudum hereditarium alius non admitti poteſt, quàm qui mediatè, vel immediatè eſt heres primi inueſtiti, 173. & 484

Feudum Marchionatus non eſt ex eorum genere, quæ impropria ideo dicuntur, quòd pro arbitrio concedentis aufferri poßint, 177.

alteratum & improprium eſſe apparet ex obſeruatione ſecuta ab Aledramo, vſque ad Ioannem filium Theodori, 304

non potuit alterari in præiudicium iuris, 160. *nec vllo modo alteratum fuit per conceſſionem Caroli IV.* 161. 162. & *ſeqq.*

ſemper fuit improprium & alienabile in linea & familia Aledrami, 70. & 163

Feudum dignitatis ſui natura indiuiſibile eſt, 123

Feuda poterant olim aufferri ad nutum & arbitrium concedentis: ſed hodie non, niſi

ex certis

ex certis cauſis, & ex quibuſdam duntaxat caſibus, 42
Feudum alienari poteſt irrequiſito conſenſu ſuperioris, & ſubditorum, ſi alienetur in digniorem & potentiorem, 300. & 476.
Feudi alienatio, etiam paterni, poteſt fieri irrequiſito conſenſu, ſiue domini, ſiue agnatorum, dummodò fiat in aliquam ex perſonis in inueſtitura comprehenſis, 210. & 211
Feudum quodlibet minorem habens dignitatem regia faciliùs alienari poteſt, quàm regnum, 475. & 476
Feudum, quod dicitur ex pacto & prouidentia, non poteſt alienari in deſcendentes ex fœmina, non magis quàm in extraneos, 13
excluſi à Feudo, aut tardius vocati qui, 179. 180. *ſemel excluſi non eo minùs admitti poſtea poſſunt, ſi non alium aduerſarium haberent, quàm dominum directum,* 181
in Feudis perſona ſemel excluſa, ſemper ac perpetuo remanet excluſa, 484
Feudum non tam dicitur venire ad eos, qui in eo ſuccedunt, quàm reuerti, 114
Feudum ſemel reuerſum ad dominum, poſtea ab eo diſcedere nunquam poteſt, ſine noua inueſtitura, 117
ad Feudi dominum deuoluitur feudum, quoties aliquis feudo priuatur ob delictum aliquod admiſſum in ipſum dominum, excluſis omnibus agnatis & proximioribus, & remotioribus, 81. & 82
Feudi reuerſuri ſpem ad dominum, oportet eſſe conſiderabilem, probabilem, & præſumptam, vt de eo fieri poſſit noua inueſtitura, 308. 309
Feudum quando deuoluatur ad Imperatorem, 174
Feudum quod nullum eſt, non poteſt augeri, 51
Feudi dominus poſſidet per vaſallum, ſicut per emphyteutam, 443
Feudatarius in vna re, præſumitur feudatarius in alia, 43
inter Feudales & hereditarias ſucceſſiones ratio diuerſitatis, 117
in Feudali materia ſoli maſculi continentur appellatione heredum & agnatorum, 481.
Fideiuſſor ſponte interueniens pro eo qui vim paſſus eſt, non habet exceptionem, aut reſtitutionem, 370
Fideiuſſoris datio ſponte facta, purgat metum qui in principali negotio interuenit, ibid.
Fides cum omnibus hominibus ſancta eſſe debet, 221
Fidem ſeruare melius eſt, etiam cum grauiſſima patrimonij iactura, quàm fidem fallere, 327
Fides mala defuncti, & vicia poſſeſſionis tranſeunt in heredes, quamuis ignorantes, 388
qui Fideicommiſſum in familia relinquere iuſſus eſt, etiam remotiorem, modò ex familia ſit, poteſt eligere, niſi cùm fideicommiſſi gradus præſcripti ſunt, 92
in Fideicommiſſo fundi, quem quis in familia relinquere iuſſus eſt, proximior videtur primo loco inuitatus, & quidem proximior vltimo decedenti, qui iam fideicommiſſum obtinuit, 116
Fideicommiſſum eſt odioſum, maximè illud quo pater, vel mater erga proprios liberos adſtringuntur, 197
Fideicommiſſum, de quo loquitur Iuſtinianus in Nouell. 159. vt reſtit. fideic. vſque ad quart. grad. conſiſt. *quale ſit,* 223. *& variè correctiones illius tituli,* ibid.
ex Fideicommiſſo vnico cur. Paulus conijciat duos gradus fideicommiſſi in ſpecie d. §. Seia libertis, 219
Fideicommiſſum tam odioſum eſt, quàm dos fauorabilis, 246

Digitized by Google

aliud eſt tractare de Fideicommiſſo interpretatiuo: aliud verò de pacto dotali apertiſſimis verbis concepto, 223
Fideicommiſſum ab amico datum, ex ſolis inimicitiis ſuperuenientibus, ademptum intelligitur, 413
Fideicommiſſarius in vicem & locum heredis directi ſuccedit, nec tamen ei ſuccedit, ſed teſtatori, 90
Filius ſuccedit patri ipſo iure, 91
Filius & filia patri & ſuperſtites & heredes ordo iuris & natura ſuggerit, 126.
Filius qui legitimam habet titulo inſtitutionis, pro herede partiario quodammodo eſt, & iure adcreſcendi admittitur in tota hereditate, ac ſi haberet partem hereditatis, 122
Filius propriè patri agnatus proximus non eſt, 159. tanquam agnatus, & tanquam cognatus admittitur ex capite, vnde legitimi, & ex capite, vnde cognati, ibid. conſenſiſſe præſumitur, aut conſenſurus fuiſſe patri, ſi iuſtam contradicendi cauſam non habuerit, ibid. non audet contradicere patri, 33
Filio non ſemper permittendum eſt, vt reuocet ea quæ pater reuocare potuit, ſi voluit, 374
Filij hodie ſuccedunt in feudis iure tacitæ cuiuſdam confirmationis, 107. & 108
Filius, aut alius ſuſceptus etiam ex perſona excluſa, poteſt venire ad feudum, (quod olim etiam recipiebatur in cæteris bonis) ex proprio capite, dummodò ſit comprehenſus in inueſtituris, & veniat ex noua delatione, & in nouum caſum, 183
Filiorum appellatione, etiam omnes deſcendentes continentur, multo magis nomine liberorum, 205. ex voluntate proferentis, & coniectura voluntatis ſumendum eſt quid filij appellatione contineri voluerit is qui protulit, 207
in Filiorum nomine eſt ambiguitas, non in nomine liberorum, 207. 208
Filiorum appellatione quando nepotes contineantur in fideicommiſſaria ſubſtitutione, 211
Filiorum, dictio, potiùs eſt amplianda per dictionem, liberorum, quàm hæc per filiorum, 211
Filia olim non poterat ſtipulari à patre, ſalua patria poteſtate, neque dominium ab eo acquirere, etiam per donationem, 192.
Filia poteſt ſtipulari & accipere à patre fauore dotis, ex DD. opinione, quæ impugnatur, 193
Filia ſemel excluſa à feudo, manet in perpetuum excluſa, 176. & 240. ſemel excluſa per exiſtentiam maſculi, ſemper & in perpetuum remanet excluſa, nec reuocatur ad ſucceſſionem per defectum eiuſdem maſculi poſtea contingentem, 183.
qui Filias ſuas & proximiorum maſculorum excludit, multo magis remotiores excludere creditur, 250
Filiafamilias ex opinione DD. hodie in dote profectitia poteſt habere heredem, 200.
Filiæ alterutrum habere debent aut dotem, aut parentis ſucceſſionem, 216
Finem habere non poteſt quod initium nullum habuit, 466
Fiſci priuilegium eſt, vt ſine vlla traditione & poſſeſſione transferatur in eum dominium, 129
de Fœminis aut excludendis, aut admittendis non ſolet tractari in conceſſione, niſi cum de feudo agitur, 45
Fœminæ tam ex maſculis, quàm ex fœminis deſcendentes arcentur à ſucceſſione feudali, 481
Fœminæ quæ poſſunt ſuccedere in feudo, maſculis deficientibus, poſſunt ex iis bonis dotari; etiam ſuperſtitibus maſculis, 490. & 491

Fœmina

Fœmina quoties admittitur ad feudum, admittuntur etiam omnes ex ea deſcendentes, præſertim maſculi, 277
qui Fundum aliquem in familia relinquere iuſſus eſſet, nihil contra fideicommiſſum faceret, ſi illum alicui extraneo relinqueret, in caſum quo nemo ampliùs de familia ſupereſſet, 150
de Fundo pluribus ex ordine per fideicommiſſum relicto, 113
Fructuarius non poteſt ea facere, quæ ſolis dominis permittuntur, 50

G

GRaduum in liberis Theodori computatio, 224. & 225
Guillielmus retinuit feudum Theodoro conceſſum, quoniam erat ipſius heres, 152. moriens inteſtatus heredem habuit Blancam in allodialibus, ſed in Marchionatu Bonifacium fratrem, 187

H

HEredum nomen quid ſonet in inueſtitura, & in feudis, 66. & 67
Heredum appellatione omnes ſucceſſores cuiuſcumque ſint ſexus, aut gradus ſignificãtur, 67. nec ab ea interpretatione recedendũ eſt, niſi cùm agitur de feudo, aut in caſibus expreſſis, ibid.
Heredes legitimi ſuccedunt in hereditatibus quaſi ſcripti heredes, 108. fideicommiſſo grauari poſſunt, ibid. ab inteſtato ſuccedunt quaſi tacito defuncti iudicio inſtituti, 185. & potius ex prouiſione legis, quàm hominis, 186
Heres heredis eſt heres teſtatoris, 126. & 462.
Heres ſecundus, & tertius, & alij omnes deinceps eodem iure cenſentur, quo primus heres, 465
qui Heredem iam habet, alius heres vltrà adijci non poteſt, 189
Heredi ſuo nemo poteſt eſſe obligatus tanquam heredi. 273
Heres non poteſt improbare factum defuncti, 185. & 298
Heres non debet retractare donationes, quas is qui donauerat, in diem mortis ſuæ non retractauit, 324
Heres non tenetur ex facto defuncti, quod nullum fuit ipſo iure, & factum contra iuris prohibitionem, 170
Heredi non ei permittitur vt de iniuria facta defuncto conqueratur, cum defunctus non conqueſtus fuit, ſi potuerit, 323.
Heredes & ſucceſſores ſuccedunt in vitia defuncti, 450
Hereditatis emptor ſuccedit in locum heredis, nec tamen ei ſuccedit, ſed teſtatori, 90
Hereditas non conſtituitur in vltimo inſtanti vitæ, ſed in primo poſt mortem, 136. nulla eſt viuentis, ſicut nec heres, ibid.
Hereditatem legitimam dare aliud eſt, aliud verò non adimere, 186
Hereditas ſemel adita, non poteſt repudiari, ſicut nec repudiata adiri, 190
Hereditatem vltimi repudians omnes quoque hereditates quæ fuerant ei delatæ repudiat, 462
Hiſtoriæ fidem adhiberi oportet, præcipuè contra producentem, 35
Homines natura ſunt pares, & eiuſdem condicionis, 40
Honeſtè facere quod quis non poteſt, nec facere poſſe abſolutè credendus eſt, 381
Hypotheca etiam pro debito condicionali poteſt purè accipi, 307
Hypotheca ſpecialis non tollit tacitam generalem, 495
Hypothecaria ſemper auocat nudam poſſeſſionem, 497

Digitized by Google

I

Idem dici poteſt quod continuatiue eſt idem, 270
Ignorare non præſumitur ab aliquo, quod omnes viderunt, 154
Ignorantia iuſta non habet locum in iis quæ palam & publicè fiunt, 155
Illicitum haberi debet pro licito, quoties in tempus licitum confertur, 150
Imperator non eſt credendus quicquam fruſtrà, multo minùs ineptè facere velle, 45. non eſt confidendus, cùm iure ciuili aliquid iam conceſſum fuit, 153. non tribuit quod iure ciuili conceditur: ſicut nec ſolet Prætor audire illum, qui petit reſtitutionem in integrum, ſi videat eum ipſo iure munitum, 170
de Imperatorum erga Duces Sabaudiæ voluntate non malè ſuſpicandum eſt, 299
Imperator, aut alius Princeps non præſumitur ſcire quæ ſunt facti alieni, 300. intelligitur facere omnia teſte iure, 452
ab Imperatore petendum non eſt, ne id faciat quod non niſi iniuſtè facere poſſet, 452. nec quod iure conceditur, ibid.
Imperatori ſemel aliquid placuiſſe ſatis eſt, vt omnibus ſucceſſoribus in Imperio in perpetuum placeat, 475
Imperatoris nihil intereſt vt habeat digniorem vaſallum, 476
ex Imperio mero potiſſimùm æſtimatur Cæſaris poteſtas, 40
Impoſſibile dicitur quidquid eſt contra bonos mores & publicam honeſtatem, 479
Immutatum quod non eſt, cur ſtare prohibetur, 431
Incluſio vnius eſt excluſio alterius, 394
Indefinita æquipollet vniuerſali, 61. 231. & 285.
Inducta ad vnum finem non debent contrarium effectum operari, 22
Inducta ad augmentum non debent operari diminutionem, 258. & 278
Infeudatio eſt beneficium, beneficium verò ſpecies quædam donationis, 310
Infeudatio facta à Duce Sabaudiæ, quàm vtilis Ioanni filio Io. Iacobi, 351
Infinitas in hereditatibus & ſucceſſionibus iuris communis ad decimum vſque gradum extenditur, 82
Infinitas nunquam eſt prohibita, cùm ea mens fuit contrahentium, 264. regulariter non eſt tolleranda, 263. ſemper toleratur, niſi cùm ex ea ſequitur abſurdum, 264
Infinitum quo ſenſu Prudentes noſtri admittant, 263
de Infinito variorum iuris locorum applicationes, 263. & ſeqq.
Ingratitudo omnium maxima eſt, pacta non ſeruare, & fidem ei fallere à quo beneficium acceperis, 326
Ingratitudo eius qui beneficium accepit tempore neceſſitatis grauior eſt nolens ſolùm agnoſcere, 348
in Ingratos nulla pœna iure ciuili conſtituta, & quare, 479
Iniuria vnde dicta, 68
Iniuriam nullam accipere videtur, qui ſemel voluit, 153
Iniuria non debet proficiſci à Principe, à quo omnia iura naſcuntur, 308
Iniuriarum actio omiſſa, aut alia quæ grauiorem querelam habeat, repeti poſteà nunquam poteſt, 414
Inſeparabilitatis verbum vſurpatum & repetitum in pactis Tenonenſibus, Taurinenſibus, 456
in Inſeparabilibus quod de vno dicitur, de alio quoque dicendum eſt, 484
Inſtrumenti dotalis verba, 14. & 15. conſtructio eorum, 15. qui Notarij rogati fuerunt, ibid. & ſeq. cur Raynaudus ſolus, 27. qui non voluit facere inſtrumentum dotale inutile, 27
qui aliquod Inſtrumentum receperit, tanquã Notarius rogatus præſumendus eſt, 19
Inſtrumenti ſolemnitas perfici poteſt per vnius

Digitized by Google

omnis Notarij ſubſcriptionem, perinde ac per plurium, 23. veritas probatur ex ſecuto effectu, 28. probatio omnium fortiſſima eſt, quæ colligitur ex obſeruatione pacti, 29. eſt ſufficiens cùm inſtrumentum ſortitum fuit effectum, 30
Inſtrumentorum pluralitas non præſumitur, 28.36.& 198
contra Inſtrumenti formam extrinſecam, intra primam dilationem opponendum eſt, 33
Inſtrumentum exhibitum, ſi non ſtatim ab aduerſario impugnatur, ab eodem admitti videtur, ibid.
pro Inſtrumento in dubio præſumendum, 33.& 34.
de Inſtrumento inueſtituræ & conceſſionis Ottonianæ Aledramo I. Marchioni Montisferrati factæ, 34. originale tandem inuentum, 36
Inſtrumenti pars vna per aliam declaratur, 236
Inteſtatus qui moritur nihil facit quod imputari ei poſſit, 482
Interdicto quorum bonorum agens, debet probare id quod petit fuiſſe in bonis, & in hereditate defuncti, 291
Interpretatio ſumenda ea eſt in dubio, per quam actus ſuſtineatur potiùs, quàm pereat, 18.& 168. ea maligna eſt, per quam fit vt actus pereat, 18.& 137. illa non eſt capienda, per quam Imperator poſterior cenſeatur derogare velle ei quod à prioribus factum eſt, 161. ea admitti non debet, quæ nec verbis conuenit, nec voluntati, 208. in dubio illa capienda eſt, quæ pro dote fauorabilior eſt, 210. quæ plena eſt mali ominis, & triſtis euentus vitanda eſt, 215. alia atque alia facienda eſt ſecundum ſubiectam materiam, 236. fauorabilis ea eſt, quæ condicionalem diſpoſitionem facit puram, 246. quæ facit vt verba ſint ſuperflua, nunquam debet admitti, 273
Inueſtitura vim habet, ſola obſequiorum & ſeruitiorum mentio in conceſſione, 41
Inueſtitura nomine quid propriè ſignificetur, & in vſibus feudorum, 51.52
Inueſtitura & feudum idem eſt, 64
Inueſtitura renouatio quid, 114
Inueſtituræ poſteriores debent intelligi ſecundum primam, ſi prima non ſit immutata, 161
Inueſtitura ſemper intelligitur fieri ſaluis iuribus alienis, 301. cur non valeat de re aliena, ſiue à ſciente facta ſit, ſiue ab ignorante, 302. & quàm periculoſa, 308.
qui Inueſtiuit aliquem de re aliena, tenetur de euictione, 302
Inueſtituræ omnes ſequentes præſumendæ ſunt renouationes præcedentium, potiùs quàm noua inueſtitura, 305
in Inueſtitura feudi improprij, verbum, heredibus, ſtat propriè, vt etiam fœminas comprehendat, 306
Inueſtitura etiam eius rei, quæ per mortem vaſſalli ad dominum redire ſperatur, odioſa eſt, nec laudabilis, 308
Inueſtitura prima Marchionatus Montisferrati, 6. ſecunda, 7.
Inueſtituræ poſteriores de Marchionatu factæ ab Imperatoribus, quare non potuerunt valere, 308
Inueſtiturarum Marchionatus Montisferrati interpretatio facienda ex eo quod poſtea ſecutum & obſeruatum fuit, 187
Inueſtituræ ab Henrico VII. facta Theodoro, vnde interpretatio ſumenda eſt, 164.
de Inueſtitura conceſſa Margaretæ, & marito Ferdinando Gonzaqua per Carolum V. Imperatorem, 174
Inueſtitura noua à Carolo V. Imper. per Margaretam petita, color, 317
Inueſtitura per Carolum IV. conceſſa Io. filio primo Theodori, 421
Inueſtitura Federici Imperatoris, verba,

424. à quo obtenta, ibid. & 426. 428. & de quibus locis potiſſimum facta, 427. & error facti euidens in illa inueſtitura, ibid. non eſt abſoluta, 434. dictio, forſan, poſita in ea inueſtitura, quare, 429. ponderatur, 435. quàm multis obiectionibus & ſubreptionibus laboret iſta inueſtitura, 432. & ſeqq.
de Inueſtitura obtenta per Guillielmum II. 449. 450. & de illa in fauorem Philiberti Ducis Sabaudiæ, 450
Io. Iacobus quibus rationibus moueri potuerit & debuerit, vt donationem cõferret in Amedeum Ducem, 327. nullus metus, nec vis ei illata fuit, 328. 331. fuit pacificus poſſeſſor Marchionatus, 334. quæ Marchio Duci Sabaudiæ donauit non tam donaſſe, quàm certo permutationis genere in eum tranſtuliſſe credendum eſt, 349
Io. Iacobus & eius filius Ioannes nunquam de vi & metu conqueſti ſunt, 336. 337. 355. & 358.
Io. Iacobi filius an detentus fuerit in carcere Taurinenſi, 360. ſuperuixit per plures quàm triginta annos, à die pactorum Tononenſium, 387
de pace Io. Iacobi Marchionis cum Duce Sabaudiæ, 342. 343. 346. condiciones, 347.
Io. Iacobus Marchio quatuor filios habuit, 351. 388. alienauit & donauit, non Ioannes eius filius, 427
Io. Georgius vltimus maſculus ex linea Paleologa decedens ſine liberis, Carolo II. Sabaudiæ Duci ſuperſtiti ſucceſſionem Marchionatus Montisferrati reliquit, 9. ſi potuerit diſponere de Marchionatu in fauorem Margaretæ & maſculorũ ipſius, 185. non fuit vltrà quartum gradum à Theodoro, ſed in quarto gradu, 224. de Marchionatu non diſpoſuit, neque inter viuos, neque in vltima voluntate, 248. filiam nullam reliquit, & ſi reliquiſſet, cur dotanda fuiſſet à Carolo Sabaudiæ Duce, 269
Io. Georgij mors inopina, 310. euenit ſine maſculis deſcendentibus & tranſuerſalibus, 317
Io. Theodori filius, quomodo de Marchionatu Montiſf. diſpoſuerit, 166. & quomodo filij eius in eo ſucceſſerunt, ibid. & ſeqq. & de ipſo diſponere potuerunt, 168. & ſeq. nullos habuit liberos iam natos tempore pacti dotalis, 242. nec ipſe nec eius deſcendentes maſculi interpretati ſunt pactum illud, vt Mantuani interpretantur, 243
Iudex debet pronunciare ſuper conuentionibus litigatorum, 358
Iudicij & voluntatis varietas ſemper erubeſcenda, niſi in melius facta, 58
Iudicare vltrà petita quale ſit, & cuius ſit, 487.
Iurare permittitur in infinitum, 263. & 264.
Iura, quæ Aymo Comes eodem inſtrumento dotali remiſit in perpetuum, 256
à Iure nihil tam alienum, quàm iniuria, 68.
Iure ſuo potiùs, quàm alieno feciſſe quilibet præſumendus eſt, ibid.
toto Iure teſte intelligitur fieri id, quod fit coram Principe, 30. 68. 365. & 452
Iure ipſo, aut, pleno iure, quid, 132
eo Iure, quod ex tua perſona habeo, poſſum vti te inuito, 177
Iuris fictiones non extenduntur ad ea quæ ſunt facti, 239
Iuri iam quæſito ex pacto dotali non potuit derogari per conceſſiones poſteriores Imperatorum, 297
Iuris executio non habet iniuriam, 325
Iuris ratio pro temporum varietate mutari non debet, 487
Iuriſdictionis propriũ & ſingulare ius eſt, vt in dubio ſemper allodialis præſumatur, non feudalis, niſi expreſſim de contrario conſtet, 39

Iuriſ.

Iuriſdictio nunquam eſt ſine imperio, 40. *Criminalis, nihil aliud eſt quàm imperium mixtum,* ibid.
Iuriſdictionem plenam habens in aliquo territorio, maius imperium in eo territorio habet omnibus, poſt Principem, ibid.
Iuriſdictione alicui conceſſa, ſi ille abutatur, debet ad cōcedentem iuriſdictio redire, 42
Iuriſdictiones omnes præſumuntur datas eſſe à Principe, & feudales, 43
Ius gentium nullas agnoſcit ſolemnitates, 26
Ius dicenti extra territorium impunè non paretur, 43
Ius eſt certius, quàm factum, 79. *eſt certum & finitum,* 417. *ex facto pendet, & facti quæſtio antè omnia diſcutienda eſt,* 434
Ius proprium & ſingulare eſt donationum, vt quamuis ab ipſis donatoribus retractari poſſint, ab ipſorum tamen heredibus non poſſint, 381
Ius quæſitum aliquibus, ſaltem in ſpe probabili, iis inuitis auferendum non eſt, 145. *quod acquiritur ex contractu eſt potentius, quàm quod ex teſtamento & alia ſpecie qualibet vltimæ voluntatis,* 299. *quod ex aliquo priuilegio alicui acquiſitum eſt, faciliùs tollitur, quàm quod ex contractu iurato,* 433
Ius accreſcendi non habet locum in feudis, 123.
Ius tertij ſemper intelligitur reſeruatum, 453
Ius quod quis ignorat ſibi competere, non intelligitur remittere, 446
Ius totum retinetur retentione partis, & præſcriptio totius impeditur, 469
Ius Romani Imperij ſemper exceptum in pactis Tononenſibus & Taurinenſib. 439
Iuſiurandum non eſt contra bonos mores naturales, dummodò non inducat votum captandæ mortis, 140

L

Audi Taurinenſis verba, 390. 391. 392. *cur in eo aliqua adiecta ſunt, quæ comprehenſa non erant in pactis Tononenſibus,* 494. *in ipſius cōfirmationem quæ ſubſecuta,* 395. *& multis ſeqq. pag.*
Legatum condicionale non tranſmittitur ad heredem: ſtipulatio condicionalis tranſmittitur, 295
Legitima nec augeri, nec minui poteſt, ſi nihil pro legitima relictum ſit, 51. *non tam hereditatis pars eſt, quàm bonorum,* 121. *per patrem conſtituta filiæ in bonis feudalibus, facit eam capacem totius feudi, etiam hereditarij,* 122
Legitimè factum propriè quid ſit, 379
Leges legibus ſunt concordandæ, quantùm fieri poteſt, 95
qui Legibus certis aliquid vult, declarat ſatis nolle ſe abſque iis legibus, 310
Legem quam voluerit bonis ſuis dicere quilibet poteſt, 139
Legis vlt. D. de his quæ in teſta. delent. *applicatio,* 22. & 23
Legis cum tabulæ. 7. D. de bonor. poſſ. ſecund. tab. *applicatio,* 24
Legis heredes palam. 21. §. 1. D. qui teſtament. fac. poſſ. *applicatio,* ibid.
Legis vbi numerus. 22. D. de teſtib. *explicatio,* 26
Legis 1. §. generaliter, D. de legat. præſt. *applicatio,* 61
Legis dotem. 30. D. de iur. dot. *applicatio,* 104. & 105
Legis & ſi non totam. 13. & ſeqq. D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam. *applicatio,* 122. & 123.
Legis ſi ego. 9. §. ſi res, D. de iure dot. *applicatio & explicatio,* 130. & 131
Legis vnic. C. de inoff. dot. *applicatio,* 139.
Legis vel ſingulis. 37. de vulg. & pupill. ſubſtit. & *l.* heredes mei. 57. §. vlt. D. ad SC. Trebell. *applicatio,* 158
Legis ſi dotali. 48. D. ſolut. matrim. *applicatio,* 205. & 206
Legis talem inſtitutionem. 51. in fin. D. de

hered. inſtit. *applicatio*, 209
Legis Titia Seio. §. Seia libert. de legat. 2. *explicatio*, 219
Legis ſi vir vxori. 61. de condic. & demonſt. *&* *l.* Gallus. 29. §. ſequenti parte, D. de liber. & poſth. *applicatio*, 230.
Legis commodiſſimè. 10. D. de liber. & poſth. *applicatio*, 231
Legis Gallus. 29. §. videndum, D. de liber. & poſth. *applicatio*, 235
Legis ſolemus. 9. D. de condic. & demonſtr. *applicatio*, 237
Legis ex facto. 17. §. pen. D. ad S.C. Trebell. *applicatio*, 245
Legis donationes. 26. C. de donat. int. vir. & vxor. *applicatio*, 252. 253
Legis Lucius. 85. D. de heredib. inſtit. *applicatio*, 271
Legis pater. 76. D. de iur. dot. *applicatio*, 281.
Leg. Iulianus. 20. D. de iur. dot. *&* *l.* vlt. §. 1. D. de vulg. & pupill. ſubſtit. *applicatio*, 282
Leg. 3. C. de donat. *&* *l.* conſtante. 21. eod. *explicatio*, 283
Leg. vlt. C. de donat. quæ ſub mod. *applicatio*, 284
Leg. 2. §. ſi pecuniam, D. de donat. *applicatio*, 287. *&* *leg.* 4. D. de iure dot. *ibid.* *&* 289.
Leg. 4. D. de iur. dot. *applicatio*, 287. *&* 288. *Item eius quod ſcriptum eſt*, Quemadmodum ſi quid alluuione acceſſiſſet, 289
Leg. plerumque. 205. de reg. iur. *&* *l.* is cui. 11. §. vlt. D. quemadmo. ſeruit. amitt. *applicatio*, 295
Leg. neceſſario. 8. D. de hered. vel act. vendit. *applicationes accommodatiſſima*, *&* *l.* ſi quis Titius. 57. de verb. obligat. *&* *l.* ſi ita ſtipulatus fuero. 126. in princip. eod. 296
in Legis Cornelia & poſtliminij rationibus, *idem contingit, vt omnia rerum dominia maneant in ſuſpenſo*, 296. 297
Legis ſi creditor. 7. §. vlt. D. de diſtract. pign. *applicatio*, 307
Legis quod autem. 9. D. quod met. cauſa, *explicatio*, 324
Leg. ſi mulier. 21. in princip. D. quod met. cauſ. *applicatio*, 326
Leg. 3. §. 1. D. quod met. cauſ. *applicatio*, 344.
Leg. vlt. in princip. D. quod met. cauſ. *&* *l.* tranſactionem. 35. C. de tranſact. *applicatio*, 359
Leg. item ſi cum. 14. §. ſi quis. D. quod met. cauſ. *&* *l.* ex ea ſtipulatione. 7. D. de condict. ob turp. cauſ. *&* *ad d. l.* ſi cum. §. penult. *applicatio*, 369
Leg. metum. 9. §. animaduertendum, D. quod met. cauſ. *applicatio*, 371
Leg. ea quæ à patre. C. de reſtit. milit. *explicatio & applicatio*, 374
Legis ea quæ. *obſeruatio circa generalem ſententiam*, 376
Leg. vlt. C. de reuoc. donat. *applicatio & explicatio*, 377
ad Leg. ſi donationis. 7. C. de his quæ vi, metuſve cauſ. *reſponſio*, 377
Leg. ſi mulier. 22. C. ad S.C. Velleian. *&* *leg.* vnic. ad fin. C. de plur. pet. *applicatio*, 408
Leg. cùm notiſſimi. 8. §. imò & illud, verſic. ſed & ſi quis, in fin. C. de præſcript. 30. vel 40. annor. *applicatio*, 409
Leg. ſi venditor. 6. §. 1. *&* *l.* ſeq. D. de ſeru. export. *applicatio*, 414
Leg. filio. 7. D. vt legat. ſeu fideic. ſeruand. cauſ. caueat. *&* *l.* ſi manumiſſor. 4. C. de obſeq. patron. præſt. *applicatio*, 460.
Legis mulier. 22. §. cùm proponeretur, D. ad S.C. Treb. *applicatio*, 490
Legis vlt. C. de pact. conuent. *diſpoſitio nõ habet locum in hypotheca dotali*, 495

Legis

Legis XII. Tabularũ verba in ſucceſſione inteſtati deſignant tempus mortis, 267
Lex XII. Tab. non niſi agnato proximo detulit hereditatem, 84
Lex poteſt transferre dominium ſine traditione, & conſequenter Princeps, 253. *maximè fauore dotis,* ibid.
Lex ſemel tantùm loquitur, 189
quod Lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, 78. & 228
Liberalitas & Donatio à Principe facta debet eſſe manſura, 377
Liberalitatem captioſam interpretatio Prudentum frangit, 446
Liberorum *nomen generale eſt & collectiuum plurium, non modò perſonarum, ſed etiam graduum in infinitum,* 204. 205. *in contractibus appoſitum comprehendit etiam omnes deſcendentes,* 206. & 222. *prolatum ſine vlla deſignatione, & enumeratione graduum, omnes gradus comprehendit,* 211. *latiùs patet in contractibus, præſertim dotalibus, vt nunquam reſtringatur ad quartum gradum, quàm in vltimis voluntatibus,* 222. 223
Liberi, qui poſt mortem noſtram ex noſtris naſcuntur, qua ratione noſtri liberi dicantur, 266
Liberorum legitimorum natiuitatis cauſa proxima & immediata eſt legitimum matrimonium, 268
Libertas quæ ſemel competiit, nunquam amplius reuocari poteſt, 294. & 335
Licitum per ſe ſolet fieri illicitum, ſi in tempus illicitum conferatur, 149
non omne quod Licet decet; ſed id tantùm quod honeſtum eſt, 375
quod Licet vſque ad certum tempus, poſt illud non licet, 392
Lucri illiciti ſpecies eſt, ex alieno largiri & acquirere ſibi beneficij debitorem, 302

M

à M*Aieſtate Imperatoria alienũ prorſus eſt, vt ius aliquod conſtituerit per auaritiam, aut per vindictam magis, quàm ex ratione & æquitate,* 811
Mandatũ præſumitur ex antiquitate temporis, & quando, 26. *non præſumitur, niſi probetur,* 425
Mandatarius ſicut nec alius quilibet petere poteſt alterius nomine reſtitutionem in integrum, niſi ad hoc ſpeciale habeat mandatum, ibid.
Maſculis extantibus, fœminæ nunquam admittuntur ad feuda, niſi in vno caſu, 74. & 188.
Maſculi potuerunt iure feudi ſuccedere, etiam poſtquam fuiſſent excluſi, & quomodo, 181
Maſculi primi gradus ſiue Theodori, ſiue maſculorum Theodori non debent eſſe deterioris condicionis, quàm maſculi ſecundi & tertij gradus, 216
Maſculinũ concipit fœmininum, cùm nulla ſpecialior ſexus diſtinctio facta eſt, 481
Mater non magis quàm ex ea deſcendentes admittitur ad ſucceſſionem feudi, 482
Matrimonium ſemel contractum non poteſt in irritum fieri, ſicut nec conuentio ipſius, 279.
Matrimonia eo fine & voto contrahuntur, vt liberi ſuſcipiantur, ex quibus familia in æuum, ſi fieri poßit, propagetur, 280.
Matrimonio ſoluto finitur nomen dotis, ſed non ius dominij quod marito, ex cauſa dotis quæſitum eſt, ibid.
Matrimonia varia, 413. 415
Maritus non eſt decipiendus, cùm non fuerit ille aut indotatam, aut minùs dotatam vxorem ducturus, 130. & 160
Marito, non filiæ traditio dotis & pura & condicionalis fieri debet, 286
Maritus debet pro vxore præſtare feudo ſeruitia, quæ ipſa præſtare non poteſt, 313.
Marchionatum Montiſferrati ab initio conceſſum fuiſſe & poſſeſſum in feudum,

non in allodium, rationes, 39. non tantùm eſt feudum Imperij, ſed fuit iam in præteritum & antiquum, 54. & 59. acceſſit velut alluuio puræ conſtitutioni dotis, 290. non manſit in bonis & hereditate Io. Georgij, 292

Marchionatus dominium intelligitur receſſiſſe ab vltimo maſculo, ſtatim atque certum eſſe cæpit illum ſine maſculis moriturum, 293. obligatus dotali inſtrumento, non potuit alienari, nec infeudari, niſi cum ſua cauſa, 307. non potuit reuerti ad Cæſarem ſuperſtite ex Violanda Carolo, 312. non fuit alienatus per donationem factam Duci Sabaudiæ, 476. non potuit peruenire ad fœminas, niſi deficientibus maſculis, 480. non poteſt reponi in eum ſtatum in quo erat tempore donationis, 535

de parte Marchionatus ſpeciali iure ad Ducem Sabaudiæ pertinente, 315. nihildum de ea pronunciatum fuit in petitorio, ſed tantùm in poſſeſſorio, 316. non eſt ex pacto & prouidentia, ſed hereditarium, 461. 462. & eſt feudum Imperij, 468. ea primùm lege conceſſum, vt eſſet alienabile ad nutum poſſeſſoris, 475.

Marchiones Montisferrati perpetuò de eo Marchionatu diſpoſuerunt pro arbitrio, 8. & 37. non potuerunt ſibi mutare cauſam poſſeſſionis, 391. nullo tempore potuerunt præſcribere contra Duces Sabaudiæ, 472

Marchio Montisferrati reus læſæ Maieſtatis Cæſareæ, 346

Marchionum Montisferrati rebellio aduerſus Romanum Imperium, 440

Margareta bis excluſa à Marchionatu, 175. 181. 188. 485. & alibi ſæpe: eius liberi ſi debuerint præferri in ſucceſſione Marchionatus Duci Carolo, 183. quàm malè contenderit in poſſeſſorio coram Cæſare, & obtinuerit, 292. non fuit inueſtienda ad excluſionem filiarum Io. Georgij, ſi quas reliquiſſet, 310. quare ipſa inueſtituram petierit, ibid. & qua qualitate coram Imperatore egerit, 312. nunquam potuit ſe dicere heres Theodori I. nec ei ſuccedere ex ſua propria perſona, 463. non potuit admitti ad Marchionatum, tanquam ſola ſuperſtes ex maſculis, cùm eſſet ipſa fœmina, 481. cur non potuerit ſuccedere in bonis infeudatis, 483. 485. ipſius confeſſio ex verbis ipſis inueſtituræ, 484. quod ei obſtitit, ipſius quoque heredibus obſtare debet, 485

Mendacium vnius ex teſtibus, & Beneuenuti hiſtorici, 361

Mens & intentio contrahentium dignoſcitur ex euentu & obſeruatione ſecuta, 69.

Metus præcedens purgatur per conſenſum quemlibet ſubſequentem, etiam tacitum, 324.

Metus iuſti & iniuſti differentia, 325

Metus amiſſionis bonorum non poteſt iuſta eſſe cauſa reſtitutionis in integrum, ex capite metus, 328

per Metum nihil extorſiſſe videri poteſt is, qui pactorum executionem accepit ab eo, qui nec negauerat vnquam, nec recuſauerat ſe id facturum, 329

Metum quis intulerit non intereſt, dummodò ex metu per alium illato lucrum ſenſerit is, qui conuenitur, 371

Metus mortis, aut cruciatuum corporis neceſſarius eſt ad inducendum Edictum Prætoris, 373

Metus prior intelligitur purgatus ex actibus ſequentibus, ſi nouus dolus non interceſſerit, 384

ob Metum futuræ litis, valet tranſactio inter priuatos, ibid.

Metus belli iniuſti, iuſtam tranſactionis cauſam præbet inter Principes, ibid.

Metus nullus inferri tantus poteſt, quin purgari

purgari ex poſtfacto poſſit, 415
Metus purgatus cenſetur, ſi quid factum ſit ex interuallo & alio loco vbi non dominabatur is, in cuius fauorem facta fuit renunciatio, 416. *quomodo purgatus in hac ſpecie,* ibid. & ſeqq.
Metus anteà illatus, non facit quod executio, quæ poſteà ex contractu per vim, vel metum inito ſit, facta ſit per vim aut metum, 418
Metus allegationi locus non eſt aduerſus cõtractum per ducẽtos circiter annos obſeruatum, 420
de Metu & vi quæſtio non ad alium pertinet, quàm ad illum, qui vim aut metum paſſus eſt, vel eius heres, 457. & *fruſtrà de illis queritur, cùm nulla perſona ſupereſt, quæ de eo conqueri poſſit,* 458.
quod in Milite indecorum, multò magis in Principe indecorum eſt, 376
Minor non debet pudere infirmum ætatis conſilium allegare, 381
Moderator & arbiter quilibet eſt rei ſuæ, & de ea poteſt diſponere, 48
Moriens ille cui adſcripta fuit aliqua condicio per pactum, tranſmittit ſpem ex dicto pacto, etiamſi nulla in eo de heredibus facta fuerit mentio, 276
Moriens inteſtatus nihil facit cur ei imputari poſſit, 482
Morientis ſine herede perit totum ius, 430.
Mors quorundam Ducum Sabaudiæ, 467
Mulier nullam familiam habere poteſt, 47. *non poteſt facere condicionem mariti ſui, nec liberorum ſuorum deteriorem,* 195. *quæ ſollicitauit creditorem, non poteſt ſe tueri exceptione S.C. Velleiani,* 357

N

N*Atura neſcit condiciones, nec quicquam facit ſub condicione,* 287
Neceſſitas ea eſt felix, quæ nos cogit ad meliora, 327
Neceſſarium id dicitur, cuius contrarium eſt impoſſibile, 479
cùm Negotium vnum geritur incontinenti poſt alterum, aut duo ſunt actus correſpectiui, aut vnus contractus eſſe intelligitur, 350
Nepos ſubintrans locum & gradum filij, non ideo tamen fit filius, nec ideo fingitur natus eo tempore quo filius, idémque pater, 239. *non debet eſſe melioris condicionis quàm filius, nec deterioris Violanda, quàm extraneus heres quilibet,* 240.
Nemo credendus eſt velle abiicere ius ſibi vtile, 198
Nemo præſumendus eſt ſtultam & inſanam conuentionem facere voluiſſe, 250
Nemo ignorans fit ingratus, 327
Noſtrum etiam poſſumus dicere, quod eius dominium à nobis abire aliquo caſu poſſit, 128
id quod Noſtrum eſt, ſine facto noſtro auferri nobis non poteſt, 160
Notarius poteſt rogari vt ſit teſtis, 16
Notarij plures adhibiti, præſumendi ſunt ſinguli in ſolidum rogati, niſi de contrario appareat, 19 *adhibiti ad aliquẽ actum, tantam ſinguli authoritatẽ habent, quantam omnes ſimul, ad fidem inſtrumento dandam,* 20. *cur plures adhibeantur,* 21
Notariorum officium authoritate eſt publicum, vtilitate priuatum, 22
Notarij, Chartularij Iudices *vocantur*, ibid.
Notario de ipſius facto aliquid aſſerenti credendum omninò eſt, præſertim cùm dicit ſe rogatum, 28
Notarius poteſt ſtipulari & ius acquirere etiam perſonis nondum natis & nondum conceptis, præſertim in cauſa dotis,

191. & 192. quæ ſunt de Notariorum ſtylo pro expreſſis haberi ſolent, etiam ſi non ſint, 213

Notarij abbreuiatura quomodo hic extendenda, 272

de Nouationibus quædam ſingularia. 104

Nouatione facta prioris contractus, pignora, & fideiuſſores liberantur, 356. tollitur vicium: ſi quod ſuberat in priore contractu, 356. perimuntur & extinguntur omnia iura, 412

per Nouationem tota vetus obligatio in nouam transfunditur, ibid.

Nouatio fit per tranſactionem, ibid. nulla eſt cùm ſtipulationis condicio defecit, 446.

Nouationem fieri neceſſe eſt, quoties talis mutatio facta eſt, vt non poſſit poſterior conuentio cum priore ſubſiſtere, 448

Nouandi animus probandus, 446

Nuptiæ inter inuitos non contrahuntur, 133.

O

OBiectiones Mantuanorum contra inueſtituram Ottonianam, quàm futiles & leues, 34. & ſeq. contra conceſſionem Henrici VII. Theodoro factam, 54. & ſeq.

Obiectio aduerſariorum, quod Dux Carolus fuerit transuerſalis Io. Georgio vltimo Marchioni ex linea Paleologorum vltra 7. gradum, 75. & reſponſio, 76. & ſeq. quòd hoc feudum ſit hereditarium, varia reſponſiones, 120. & ſeq. & 124. quòd in hoc pacto dotali conſenſus maſculorũ, qui in feudo ſuccedere poterant, non interuenerit, explicatio, 145. quòd non potuerit Theodorus pacisci de feudo Marchiæ in præiudicium ſucceſſorum, 147. reſponſiones variæ, prima, 148. ſecunda, 149. tertia, 150. quarta, 154

Obiectioni aduerſariorum, quæ fit ex conceſſione & inueſtitura facta per Carolum IV. Imp. Ioanni filio Theodori reſponſiones variæ, prima, 160. ſecunda, 161. tertia, 162. & plures paginis ſeqq.

Obiectio aduerſariorum quòd Theodorus nihil dixerit de dotandis filiabus maſculorum ſecundi gradus, & vlteriorum, 217. reſponſio, ibid. & ſeqq. quod pactum dotale, quatenus loquitur de liberis, non de aliis poſſit intelligi, quàm qui ſunt intra quartum gradum, 222. reſponſiones, ibid. & ſeq.

Obiectiones aliæ aduerſariorum particulares ſeptem confutatæ, prima, 260. ſecunda, 263. tertia, 264. quarta, 265. quinta, 268. ſexta, 271. ſeptima, 278

Obiectio ex inueſtitura Federici, 423. & variæ ad eam reſponſiones, 424. & ſeqq. ex inſeparabilitate Marchionatus Montisfer. & bonorum infeudatorum, & variæ reſponſiones, 479. & ſeq. quòd Margareta fuerit agnata ex linea Paleologa, reſponſio, 480

Obligatus ad ἀντίδωρα, ſi aliquid donauerit, permutationis quodam iure donare cenſetur, 349

Obligationis parte vna alternatiua deficiente, ſufficit alteram remanere & exiſtere, 367.

Obſeruatione ſecuta, ſecutóque euentu, dignoſcitur mens contrahentium, 69. 70. quod idem obtinet in beſtiis, 70

quod alicui obſtat, ipſius quoque heredibus obſtare debet, 485

Oldradi ſententia in conſ. 177. communiter reprobata, 275

Oppida Clauaxij, Septimi & Brandicij à quo tempore & quandiu poſſeſſa à Ducibus Sabaudiæ, 470. & quare, 471

ex qualitate Oneris adiuncti alicui diſpoſitioni, interpretanda eſt diſpoſitio, 222

à qualitate Oneris argui poteſt ad qualitatem diſpoſitionis, 272

Onerari non poteſt alius, quàm qui fuit honoratus, nec in alium caſum, quàm in quem

in quem eſt honoratus, 218

Onus præſupponit honorem in neceſſarium antecedens, 272

Oratores Ducis Mediolani cur miſſi ad Ludouicum filium Ducis Sabaudiæ, 356. *&* *quo inſtante,* 357

P

Pace ſecuta nihil attinet belli memoriam repetere, 339. *&* 341

Pacis condiciones ſeruandæ ſunt, 340. *earum æquitas longiorem poteſt facere pacem, non ſanctiorem, ibid. quamuis iniquiſſimæ, ac per vim & metum extorta, non pertinent ad Edictum Prætoris, ibid.*

Paciſcentes omnes id agunt, vt omnibus ſuis heredibus, etiam extraneis, proſint, 256.

Pacta quæ non ſunt nec contra leges, nec contra bonos mores, ſunt ſeruanda, 10

Pactum quodcumque in traditionibus rerum appoſitum, etiam quod alioqui non valeret, ſeruandum eſt, ibid.

Pacta Principum in tabulis dotalibus appoſita potiſſimùm ſeruanda ſunt, 11

Pacta omnia in contractibus appoſita, partem contractus efficiunt, præſertim in contractu dotis, ibid.

Pactum appoſitum in venditione, etiam cuius ratione nihil poſſit dici honeſtè intereſſe paciſcentis, ſeruandum eſt, 12

ex qualitate Pacti in contractu adhibiti, qualitas contractus dijudicanda eſt, 45

Pacta condicionalia non poſſunt adimpleri ante condicionis euentum, 30

Pacta apponi ſolita, facilè tranſeunt in ius commune, 42

Pacta non ſolent prodeſſe aliis quàm paciſcentibus, aut ipſorum heredibus, 124

Pactum de futura ſucceſſione non valet, 133. *niſi in dote conſtituenda,* 134. *valet, ſi factum ſit de certis bonis & ſingularibus: ſi iuratum ſit, & ſi ſit factum ex honeſtiſſimis cauſis,* 140. *valet ex conſuetudine, iis etiam caſibus quibus alioqui ex ratione iuris non valeret,* 144.

Pacta de ſuccedendo, vel non ſuccedendo recepta ſunt inter illuſtres & potentiores, præcipuè inter Principes, in toto terrarum orbe, maximè in Italia, ibid.

in Pacto patris, ſicut nec in eius teſtamento, non requiritur conſenſus filiorum, 145

Pactum pro parte adprobari, & pro parte improbari non poteſt, 156. *præſertim cùm is qui contraxit non fuiſſet aliter contracturus,* 157

in Pactis correſpectiuis debet fieri par determinatio, & ex vno debet interpretatio ſumi alterius, 257

Pactum fauorabile adiuuandum eſt interpretatione potiùs, quàm reſtringendum, 265.

Pacta quæ ineundæ paci cauſam dederunt, quamuis alioqui per vim & metum extorta, ſeruanda ſunt, 339

Pactum de non petendo inducitur ex taciturnitate per decennium, 286

à Pactis præcedentibus, tanquam à cauſa pendere intelligitur quicquid poſtea factum eſt, 350

Pacta etiam metu noui belli inita, tanto magis valere debent, quòd iam antè priùs bellum placuerunt, 354

ex Pacto nudo competit retentio, 365

Pacta ſeruanda inter priuatos, data ſaltem exceptione ac retentione, multò magis inter Principes, 365

Pactum commiſſorium regulariter in pignoribus reprobatum; valet tamen fauore fideiuſſoris, 368

Pactum quod fit in feudo de filiarum ſucceſſione, contra naturam & conſuetudinem feudi eſt, 73

Pactum filiæ vt poſſit ſuccedere patri ab inteſtato, valet, 141. *quòd poſſit ſuccedere deficientibus maſculis, nullam eis facit iniuriam,* 146

Pactum quod loquitur de filiis primi gra-

Digitized by Google

dus propriè ſumptis, non intelligitur de nepotibus, 239

Pacta dotalia maximè ſunt ſeruanda, præcipuè ea, ſine quibus maritus non fuiſſet vxorem ducturus, 10. *ſunt præſumenda perpetua, ſi non expreſſim verba repugnant, & non faciant deteriorem conditionem dotis, aut mariti, quo caſu pro temporalibus haberi debent,* 259

Pactum dotale vnum idémque diuerſo iure cenſeri non debet, 136

Pactum de dotandis filiabus generaliter intelligendum eſt de filiabus, quarum dotandarum onus non tantùm ad Violandam, eiúſque ſucceſſores, ſed etiam ad maſculos, & maſculorum maſculos pertinere poſſet, 214. & 217. *habet duas partes,* 224. *ad ſolos liberos primi gradus reſtringi non poteſt,* 225

Pactum dotale, de quo agitur, validum eſſe etiam præſuppoſito quod ſit de futura ſucceſſione, multis rationibus deffenditur, 139. & *ſeqq. conſeruatorium fuit potiùs, quàm acquiſitorium ſucceſſionis,* 142. *cõcluſio,* 159. *factum eſt in partem & augmentum dotis,* 199. *eius condicio ad quos liberos pertineat, ibid. fauorabile videri debet multis rationibus,* 210. *cur contrahentes in hoc pacto vſi ſunt nomine,* filiorum, *non* liberorum, 212. *probatur eos ſenſiſſe de liberis maſculis cuiuſcunque gradus,* 213. *interpoſitum fuit ne Marchionatus ad Imperatorem deuolueretur, quandiu Violanda, vel aliquis ex ea maſculus ſupereſſet,* 240. 241.

in hoc Pacto dotali traditio ficta interuenit per clauſulam conſtituti, quæ tranſtulit veram poſſeſſionem, 254. *eius verba pertinent ad omnes liberos, qui non modò ex Theodoro, ſed etiam ex liberis eius quocunque gradu & tempore naſcituris,* 204

Pactum dotale & teſtamentũ Thodori quàm bene inter ſe conueniant, 255

Pacta inita Tononi inter Amedeum Ducem Sabaudiæ, & Ludouicum eius filium primogenitum ex vna parte: & Io. Iacobum Marchionem Montisferrati, & Io. eius filium ex altera, 320. *præfatio, & verba vnius ex articulis dicti tractatus examinantur, ibid. & ſeq. vtiliora fuerunt Marchioni Montisferrati, quàm Duci Sabaudiæ,* 331. 337. 338. 477. *eorum tempore quis rerum ſtatus erat,* 362. *& eorum verba,* 390. *ſi facta non fuiſſent, non eſſet hodie Marchionatus vllus a Ducatu Sabaudiæ, vel Mediolanenſi ſeparatus,* 460

Pacta noua Tononenſia, 403. *an ſuſpecta haberi debeant,* 404. 410. *eorum ratificatio,* 405. 411. 418. & *ſeq.*

Pacta Taurini habita non poſſunt eſſe irrita, validis manentibus illis, quæ Tononi geſta fuerant, 330

Pactum appoſitum in inueſtitura facta per Amedeum VII. Ducem Sabaudiæ Io. Iacobo Marchioni Montisferrati, 316

inter Pacta & donationem interceſſit laudum & ſententia arbitramentalis Oratorum Ducis Mediolani, 354

Parentum, *appellatione omnes aſcendentes continentur in infinitum,* 209

Pater quilibet prudens conſilium pro liberis accipere credendus eſt, 157

Pater, etiam Imperator, ex neceſſitate officij paterni, cõſtituere dotem filiæ cogitur, 253

in his quæ Pater geſſit, & de quibus non conqueſtus eſt, & filius qui vixit triginta annis, non datur reſtitutio in integrum, 323

Pater credendus non eſt permiſſurus, vt filius rata habeat ea quæ pater ipſe per vim & metum promiſiſſet, 402

Patris appellatione, in fauorabilibus, etiam auus continetur, 210

Patrem minus terreri in perſona filij, quàm in ſua propria quando locum habet, 330

Patris eſt donare, non filij, etiam cùm de re peculiari agitur, ibid.

Patrimonia patris & filij ſemel iuncta, ſeparari poſtea non potuerunt, 352

Patroni filiis non permittitur retractare donationem, quam in libertum collatam patronus ipſe non retractauerit, 380

Patroni filius in pleriſque melioris eſt conditionis, quàm alius heres cuiuſlibet alterius donatoris, ibid.

ex qualitate Partis, præſumitur qualitas totius, 251

Participium præteriti temporis, iunctũ verbo futuri, habet futuri temporis ſignificationem, 236

Participium procreatos, &, procreatis, *repetitum in aliquo pacto, non recipit aliam interpretationem in vno loco, quàm in alio,* 242

Perfidè qui aliquid facit, vt alium decipiat, non improbè facit, qui eum ad placita implenda cogit, 329

Perfidia eius, qui depoſitum ex cauſa tumultus, vel incendij, vel ruinæ, vel naufragij factum, denegat, grauior eſt, 348

Perfidia aulici cuiuſdam Caroli I. Ducis Sabaudiæ, eius negotia gerentis, 446

Periculi ratio habenda, etiam finito periculo, 363

Permiſſio data diſponendi de feudo, intelligi debet de expreſſa diſpoſitione, & vera, non de tacita & ficta, 186

ex Perſonis vocatis & inueſtitis, quandiu ſupereſt aliqua, non poteſt Imperator ius vllum per nouam inueſtituram in alium transferre, 178

Perſona ſemel excluſa à feudo, ſemper & in perpetuum remanet excluſa, 179. *cenſentur excluſi quoque omnes ex ea deſcẽdentes,* 182. *aliud eſt dicere iam eſſe excluſam, aliud verò nondum eſſe vocatam,* 189

Perſona ſemel admiſſa per defectũ maſculi, ſemper dicitur admiſſa, etiamſi ſuperueniant maſculi, per quos excludi ab initio potuiſſet, 183

Perſonarum & matrimoniorum pluralitas inducitur commodiùs in pluribus gradibus, quàm in vno ſolo, 230

Perſona tertij interpoſita tollit omnem metus & violentiæ præſumptionem, 368

Philippus de Sabaudia Princeps Achaiæ, 32

Pia cauſa priuilegium eſt, vt inter cætera in eius fauorem dominium transferatur ſine vlla traditione & poſſeſſione, 129

ex Pignore competit retentio, 365

Pignus non valet, ſi alienari & diſtrahi non poſſit, 444

Plinij præclarum verbum, 221

Pœna vnius, non debet eſſe præmium alterius, 81

Poſita ad augmentum non debent operari diminutionem, 495

Poſſeſſione rerum ſeparata inter condiuiſores, præſumitur inter eos facta diuiſio, 52. & 53.

Poſſeſſio rei repudiata, irritam reddit repudiationem, & ſimulatam, 152

Poſſeſſio totius cenſetur adprehenſa per adprehenſionem poſſeſſionis partis totius, 284. *maximè cùm reliquum tale eſt, cuius poſſeſſio adprehendi ſtatim non poſſit,* ibid.

Poſſeſſionis cauſam nemo ſibi regulariter mutare poteſt, 391

Poſſeſſio clandeſtina ſemper pernicioſa eſt, & inducit malam fidem, 466

Poſſediſſe quilibet iuſtè præſumendus & ex cauſa tituli præcedentis, ex ſuo nomine potius, quàm alieno, 29

Poſſideri feudum hereditarium non poteſt, repudiata hereditate, 152

Poßidere præſumitur quilibet ex præcedenti titulo, 554

an Poſſideat quis per ſe, aut per alium, nihil intereſt, 443

Potentioribus pares eſſe non poſſumus, 40

Præcedentium quadruplex vitius, 207

in Præſcriptione temporis immemorialis non requiritur probatio ſcientiæ, nec patiẽtiæ, nec bonæ fidei, 155

Præſcriptionis iure quomodo bona omnia Marchionatus alienata, Ducibus Sabaudiæ hodie pertineant, 441
Præſcriptio, quæ habet titulum & bonam fidem, non interrumpitur per ſolam citationem, ibid. non impeditur per metum, qui ab initio interuenit, 442
Præſcriptio centenaria omnia tollit, 443
Præſcriptionem inchoare non poſſunt qui ſunt in mala fide propria, non ficta, & malæ fidei poſſeſſores, 464
Præſcriptio nunquam cœpta, nunquam compleri poteſt, 466. *non poteſt currere ſine præſcribendi voluntate, ibid. ſemper requirit bonam fidem, ſaltem ab initio, illis etiam caſibus quibus non requirit titulum,* ibid.
Præſcriptio longiſſimi temporis & immemorialis an hîc allegari poſſet, 464. *& multis, ſeqq. ex ea ſubducitur tempus pupillaris ætatis, ipſo iure, & minoris ætatis per in integrum reſtitutionem,* 467. *impeditur & interrumpitur per ſolam adprehenſionem rerum obligatarum,* 470. *ad interrumpendam fortior eſt naturalis rerum detentio, quàm conuentio vlla, etiam iudicialis,* 471
Præſcribere non poteſt ille, qui ſuccedit in vitia defuncti, 465
Præſentia ſola amicorum impedit ne tranſactio poſſit reſcindi prætextu metus, 359.
qui omnium eſt Præſul, non debet fieri omnium exul, 11
Præſumptiones cur introducta in iure noſtro, 21.
Præſumptio eſt ſicut de præſenti in præteritum, ita & de præſenti in plus præteritum, 59. *regulariter eſt pro filio quòd ſuperuixerit patri,* 245
Præſumptio iuris eſt, nihil vi, aut metu factum eſſe, præſertim inter Principes, 322.
contra Præſumptionem iuris probationes afferri poſſunt, ſed quæ ſint manifeſtiſſimæ, ibid.
Præſumendum eſt factum ex cauſa neceſſaria, id quod fieri potuit ex duplici cauſa, vna voluntaria & alia neceſſaria: & ex titulo præcedente potius, quàm ex nouo, 167
Præſumitur ſemper obſeruatio ſecuta ex titulo præcedente, 193. & 194
Præſumendum eſt in dubio extitiſſe condicionem dotalis conſtitutionis, 245
Præſumendus non eſt quiſquam recedendus ab iis quæ geſſit, maximè Princeps, 422.
Prætor non minùs debet ſequi voluntatem teſtatoris, quàm legis & ſtatuti, 145. 146. *in Edicto* de bonor. poſſ. contr. tab. & de leg. præſt. *excipit parentes & liberos in infinitum,* 264
Prætor nunquam ratum habet, nulloque tempore id quod per vim & metum geſtum eſt, 319. *non habet pro infecto id quod metus cauſa geſtum eſt, ſed tantùm profitetur ſe id ratum non habiturum,* 378
Principes in ſuis contractibus vtuntur iure priuatorum, 11
Princeps ab illicitis abſtinere debet, multò magis quàm priuatus, ibid.
in Principe, mutatio ſola voluntatis indigna eſt eius maieſtate, ibid.
inter Principes veriſimiliter credendum non eſt fuiſſe contractum matrimonium ſine tabulis, 28
Principes inuicem contrahentes, cur plures Notarios adhibeant, 30. 31. *ſimul contrahentibus non capitur fraudis ſuſpicio,* 30. *nunquam credendi ſunt contraxiſſe niſi ex conſilio Iuriſperitorum,* 31
Principis præſentia ſola purgat omnem ſuſpicionem doli, fraudis, & metus, ibid.
coram Principe quod fit, toto iure teſte fieri intelligitur, 30. 68. 365. & 452.
ad Principum dignitatem maximè pertinet vt omnia dicant, & agant bona fide, 35

Digitized by Google

in Principe neque error præſumendus eſt, neque mendacium, 57
in Principe non cadit ſuſpicio voti captanda mortis alienæ, 140
quod Principi ſemel placuit, perpetuum habet legis vigorem, 153
Principis ſupremi voluntas habenda eſt pro lege, 252
Princeps nunquam cenſetur velle derogare iuri tertij, 299. & potius præſumendum eſt circumuentum fuiſſe, 303. poteſt ius tertij tollere vnico tantùm caſu, 483
Principum liberalitatem captioſam, interpretatio Prudentum debet frangere, 300. & 301. eorum reſcripta ſemper ſic interpretanda ſunt, vt nihil abſurdi contineãt, 301.
Princeps vult audire hominum voluntates, non autem iubere, 301
Principes boni omnes actus ſuos regulari volunt à iure fori, & poli, 303. diſciplinæ militaris gloriam maximè profitentur, 323.
Principes Italiæ ſolent bella & mouere & componere pro arbitrio, etiam inconſulto Imperatore, 342
Princeps inferior quidquid agit iuſſu Imperatoris, iuſtè agit, 344
à Principis dignitate alienum eſt, vt vim aliquam paſſus dicatur, 375. ſi quando vim paſſus ſit ab alio Principe, debet ipſe iniuriam ſibi factam armis vindicare, ibid.
Principum filiis non eſt permittendum vt lucrũ præferant exiſtimationi paternæ, ibi.
in Principe non eſt laudanda inconſtantia, quæ in aliis eſt vituperanda, 422. non poteſt facere, vt alicui vel ignoranti, vel inuito ius acquiratur, 434. non poteſt derogare iuri quæſito per præſcriptionem, 442.
Probationes potiùs ampliandæ, quàm conſtringendæ, 21
Probationum ſolemnitates ſicut & cæteræ omnes ſunt ex iure ciuili, 26
Probationes iuris non minùs quàm facti, debent eſſe concludentes, imò concludentiores, 79
ex Probatione partis, inducitur præſumptio totius, maximè in indiuiduis, 156
Probatio ei ſemper incumbit, qui voluntatẽ mutatam dicit, 383
Probare quiſquis debet id, in quo fundat ſuam replicationem, maximè verò cùm ſe fundat in tempore, 57
Promiſſum tempore belli obſeruandum, 326
de Proteſtationibus clandeſtinis, 393. 415. nihil operantur, cùm aperta fieri potuerunt, 422. oportet in apertum perduci, ibid.
Proteſtationes factæ à Ioanne II. & Guilielmo I. contra Ducem Sabaudiæ, 170. ad quid fuerint restrictæ, 394
Proteſtationis denunciatio nulla vnquam facta per Marchiones Ducib. Sabaudiæ, 423.
Proteſtatio verbalis, quæ facto repugnat, inutilis, 454
Proximior dici non poteſt, qui alium nullo proximitatis, aut ſanguinis iure contingit, 116
Proximior quiſque teſtatori, videtur dilectior, 125. & 216
Prudentes noſtri exploſas aliorum ſententias referre ſolent per verba præteriti imperfecti, 95

Q

QValitas aliqua faciliùs ſupplenda, quàm ipſa facti veritas, 20. iuncta verbo, intelligi debet ſecundùm tempus verbi, 267
Quæſtio tota in eo eſt, an Marchionatus Montisferrati feudum ſit, an allodium: & ſi feudum eſt, an rectum & proprium feudum, & inalienabile: an improprium & alienabile, 318
Quiſquis obrepſit, aut ſubrepſit Principi, carere debet impetratis, 300

R

Ratio dubitandi l.cùm heredes.in fine, C.qui teſt.facer.poſſ. 11

Ratihabitio tacita ſufficit ad purgandum metum, 368

Ratihabitio æquiparatur mandato, & ſemper retrotrahitur, 450

Ratihabitiones factæ vltrò à cæteris omnibus filiis Io.Iacobi, 336

Ratihabitionem Imperatoris ſufficit ſequi, tùm quoque cùm eius conſenſus fuit neceſſarius, 451

Recognitio rei non feudalis in feudalem, debet fieri à prudente & ſciente, vt res fiat feudalis, 56

Regno augmentato, pars quæ acceſſit, cenſetur eodem iure quo regnum ipſum, 52

inter Regnum & alias minores dignitates, ratio diuerſitatis, 476

Relatum ſemper ineſt in ſuo referente, cum omnibus ſuis qualitatibus, 161. 195. & 406.

Remedium proteſtationis aduerſus ſuſpicionem metus inferendi, aut ſi de metu illato conqueri non audeat, 393

Repudiatio habet effectum perpetuum, 190. quæ fit in fraudem, nullius eſt momenti, 455.

Repudiatio fraterna hereditatis per Guillielmum facta, 170

de Repudiatione hereditatis Ioannis à Guillielmo II. & eius fratre, 454. & multis paginis ſeqq.

Rei cuiuſque reditus fauorabilis eſt ad ſuam naturam, 246

Rerum dominia poſſunt eſſe in pendenti, & ſunt in pleriſque caſibus, 294

Res vnaquæque qualis eſt pro parte, talis in totum exiſtimanda, 43

Res vna & eadem non debet diuerſo iure cenſeri, 44

Res legata ſub condicione, interim eſt heredis pleno iure: eueniente autem condicione fit legatarij, & retrofingitur nunquam fuiſſe heredis, ſed legatarij ab initio, 294

Reſcriptum ad gratiam vitiatur quantulacunque obreptione, aut ſubreptione, non etiam reſcriptum ad ius, 432

Reſeruatio & proteſtatio nullum ius tribuũt, ſed conſeruant acquiſitum, 447

Reſponſio ad §.cùm inter, l.cùm pater.77. de legat. 2. 482.& 483

Reſponſum quodlibet ita debet intelligi, vt ſit congruum petitioni, 46

Reſtitutio in integrum nulla vnquam fuit petita, 323. non poteſt competere heredibus illius, qui nunquam conqueſtus eſt, maximè poſt centum annos, 324. non debet claudicare, ſed omnia ex vtraque parte in priſtinum ſtatum reponere, 333. & 334. iſtud beneficium non capit ea res, cuius ſtatus mutatus eſt, 334. quod ab initio competiit vnico tantùm caſu, ex poſtfacto excluditur & amittitur, 336. alicui competens poteſt ille vltrò abiicere, ſi nolit eo vti, ibid. huic beneficio renunciatum intelligitur per minimũ actum contrarium ſubſecutum, 370. non datur niſi petenti, nec competit aduerſus contractum, qui ipſo iure nullus eſt, 378. non datur rebus ampliùs non integris, & cùm res non capit reſtitutionem, 385. omiſſa ab eo, qui id agit vt alij gratior eſſet, repeti poſtea non poteſt, 386. petendæ tempora reo prorogari aliquando poſſunt, ſed actori nunquam, 387. non alij competit, quàm illi ipſi qui læſus eſt, aut eius ſucceſſori, vel denique fideiuſſori, 430. illam petere poſt centenariam præſcriptionem abſurdum eſt, 443

Reſtitutiones omnes tranſeunt ad heredes, 374.

Reus læſæ Maieſtatis pro proſcripto habetur, & poſſunt ipſius bona occupari, 346

Rex non poteſt, nec debet alicui iurare de non alienando regno, niſi ſubditis ipſis, & eorum fauore, 474. & poſſunt remittere iuſiurandum, ibid.

S

Sabaudiæ Dux Carolus Emanuel petit Marchionatum non ſolùm ex inueſtituris ſuorum anteceſſorum, ſed etiam ex pacto dotali conuento inter Theodorũ Paleologum & Aymonem Comitem Sabaudiæ, 124. *ſufficit illi eſſe heres illorum, qui pro ſe, ſuiſque heredibus pacti ſunt, ibid.*

Salus ſiue corporis, ſiue exiſtimationis conſeruata, nullo pecuniario commodo æſtimari poteſt, 327

Scientia inducit malam fidem, 465

Scriptura aliquando potiùs ad rei memoriam futuram, quàm ad ſolemnitatem adhibetur, 22

Scripturæ mendum in illis verbis, ac familias, *pro,* ad familias, 46

Separari non poſſunt ea, quæ ſemel benè cohæſerunt, 473

Senſus bonus eſt, qui ex verbis concipi poteſt, 209

Sententia debet eſſe conformis libello, 313

Sententia lata per arbitros vtrimque acceptos, debet executioni mandari, 355

Sententia l.1.in fin.& l.vlt. C.de reuoc.donat. *per quos textus tota hæc quæſtio deciditur,* 379

Sententia Caroli V. in fauorem Margaretæ quomodo interpretanda, 313. *oppignerationem à Bonifacio factam adprobauit tanquam licitam,* 445. *per Delegatos reddita, de cuius reuiſione ac emendatione nunc agitur,* 485. *mirabilia quædam ex ea eliciuntur, ibid. &* 486. 487. *verba in ea expreſſa, quæ mentem Delegatorũ declarant, contrà quàm interpretati ſunt,* 487. 488. *quædam iſtius ſententiæ abſurda, circa dotem Blancæ,* 488. *& ſeqq. pereuidentes errores iuris in ea ſententia,* 496. & 497.

de Seruitutibus impoſitis ab herede, pendente condicione legati, 295

cur Seruitutes acquiſitæ per heredem fundo legato ſub condicione, ſequantur legatarium, 296

Sigiſmundi Imperat. littera ad Amedeum Ducẽ, pro bello contra Marchionem, 341

Simulata pro infectis ſemper haberi debent, 455.

Societas in perpetuum contracta finitur morte, 84

Solemnitas quæ non fuit adhibenda neceſſario inſtrumento, nec omiſſa nocet, 24

Solemnitas neceſſaria ſi interuenerit, ſufficit, quamuis non tanta, quantam teſtator interuenire voluerat, 25

Solemnitas iuris, vnius Notarij ſubſcriptione contenta eſt, ibid.

Solemnitates iuris publici nec ampliari, nec reſtringi poſſunt per teſtatorem, aut per contrahentes, 26

Soluens ante diem, plus præſtat quàm debet, 403.

qui Spem ſuccedendi ſibi delatam conſeruat per pactum, nemini facit iniuriam, 141

Spes ſicut vendi, & donari poteſt, ita & in dotem dari, 282

Spes ſuccedendi eſt paulò plus, quàm nihil, 250.

Spes non poteſt tradi, 283

Statutum excludit fœminas à ſucceſſione inteſtati propter maſculos, 145

ex Stipulatione Notarij per totum mundum acquiritur ius abſenti, dummodò ſequatur ratihabitio aut expreſſa, aut tacita, 191.

Stipulatio mariti, cui dos promittitur, ſufficit, vt acquirat ſaltem marito & liberis, 193

Stipulatio, cuius condicio defecit, nullum effectum habere poteſt, 449

Stipulari quilibet non minùs ſuis heredibus, quàm ſibi ipſi poteſt, & cur, 200

Subditi Marchionatus iurarunt obſeruare pacta Tononenſia, & Taurinenſia, 472. 473. *& pactio efficaciſſima in ſubditorum iuramẽtis appoſita contra Marchiones,* 473

Subditorum nihil intereſt vt per alienatio-

nem tranſeant in poteſtatem potentioris, 476
ex Subſequentibus probantur antecedentia, ſaltem præſumptiuè, 52
Subſtitutiones omnes in dubio ſunt præſumendæ directæ potius, quàm fideicommiſſariæ, 198
Subſtitutio vulgaris, quæ poteſt verificari in caſu impotentiæ, non eò minùs continet caſum voluntatis, & contrà, 230. & 231
Subſtitutus vulgaris ſuccedit in locum & vicem primi heredis inſtituti, 90. *nec tamen ſuccedit ei, ſed teſtatori,* ibid.
in Succeßionibus hereditariis poteſt ſuccedi etiam vltra decimum gradum, 84
Succeſſionis iùs ſemper indiuiduum eſt, 90
Succeſſionis feudi natura eſt, vt deſcendentes ſuccedant in infinitum: ex latere autem omnes per maſculos deſcendentes ſimiliter vſque in infinitum, 93. 94. & ſeqq.
Succeſſionis nomen duplicem habet ſignificationem, alteram ciuilem, alteram naturalem, 111. & 112
in Succeſſione omni, heres qui alicui extitit, non poteſt ipſius hereditatem omittere, 152.
Succeſſorum *nomine, in materia feudali, ſucceſſores ſanguinis, non patrimonij intelliguntur,* 196. & *qui poſſunt intelligi,* 197. 198. & 274.
Succeſſores in Marchionatu Montisferrati qui, 171. & *ſeqq. nunquam fuerunt ab ea ſucceßione excluſi, ſed tardiùs vocati,* 179. 180.
Succeſſor vti debet reali iure ſui authoris, 174. *allegantes poſt centum annos id quod nunquam à præceſſoribus allegatum fuerit, non debent audiri,* 337
Succeſſores Violandæ vocati ſucceſſiuè poſt eam, in caſum potißimùm vulgarem, 272. & *in caſum euenientis condicionis,* 273. & *non tantùm conſecutiuè à Violanda & acceſſoriè, ſed etiam principaliter & per ſe, & cõſecutiuè ab vltimo maſculo,* 278
Succeſſoribus non eſt permittendum vim allegare, quam defunctus nunquam allegauit, 359
aliud eſt Succedere primo inueſtito, aliud verò ſuccedere in locum primi inueſtiti, 30. & *vt quis ſuccedat in locum alterius: aliud verò in ius alterius, tanquam ipſius heres,* 112
Succedens in feudo hereditario debet eſſe heres & primi inueſtiti & vltimi poſſeſſoris, 461. & *ſufficit vt ſit heres ex aliqua parte,* ibid.
Succurrendum non eſt ei, qui ſe ipſum in eas anguſtias conicit, vt habeat periclitandum, 374
Superuacua, & quæ abundant, non vitiant, 24.
Supplicator mendax carere debet impetratis, 56

T

pro T*Abellione præſumendum ſemper eſt, quod in officio non deliquerit,* 20
Tempus & inſtans mortis adſcribitur vitæ, non morti, 135
Tempus, in quod diſpoſitio confertur, inſpiciendum eſt potiùs, quàm in quo fit, 149. & 150.
Tempus exiſtentis condicionis, & delatæ ſucceßionis feudi inſpiciendum eſt, 183
Tempus præfinitum, intra quod potuerat & debuerat Marchio conqueri de vi illata, ſi voluiſſet, 392
Tempore prior, eſt potior iure, 307. & *tam in cauſa dominij, quàm pignoris,* ibid.
Temporis longi ſcientia & patientia plerunque pro titulo eſt, multo magis ſi ſit temporis longißimi & immemorialis, 155
Temporis longißimi taciturnitas habenda eſt pro tacita conuentione de non petenda in integrum reſtitutione, 323
Territorium à terrendo dictum, 43
Teſte toto iure intelligitur fieri quidquid fit à Principe, 301

inter

Digitized by Google

inter Teſtamenta & contractus differentia elegans, 25

Teſtamenti ſubſtantia, ſicut & contractus, pendet à voluntate hominis ſiue diſponentis, ſiue contrahentis, 26

Teſtamenta non debent pendere ab alieno arbitrio, 145

Teſtatorum voluntates quomodo interpretanda, 53

qui Teſtando poteſt diſponere, poteſt & paciſcendo, 142

Teſtari nemo cogitur, etiamſi maximè poſſit, 168.

Textus in §.iugales, tit.104. caſus in quib. fœmin. ſucced. *applicatio,* 74

ſuper Textu, qui varios recipit intellectus, nō eſt faciendum fundamentum, præſertim cùm adeſt textus in contrarium, 79

Text. in tit. 50. de nat.ſucceſſ. *applicatio,* 271.

per Textum in l.ſi ego.9.§.ſi res, D.de iur. dot. *tota hæc quæſtio deciditur,* 292

Textus tit.24. quemad.feud.ad fil.pertin. lib.1. *explicatio,* 312

Textus l. in ipſius mariti.5.C.famil.ercifc. *applicatio,* 382

Textus cap.intellecto.extr. de iureiur. *explicatur,* 474.475.& 478

Theodorus Paleologus inueſtitus. de Marchionatu Montisferrati, 7. *habebat Marchionatum Montiſf.in feudum impropriū & alienabile, tempore pacti dotalis,* 66. *eius teſtamentum an derogauerit pacto dotali, quod fecerat cum Aymone Comite Sabaudiæ, pro filia Violanda,* 165. *non eſt veriſimile eum voluiſſe facere conditionem meliorem maſculorum quinti gradus, quàm vel ſuam propriā, vel filij ſui,* 247 *quid Theodorus magis ſperare potuerit, quid minus,* 249. *eius prudens conſilium, ibid.* & 250. *ex eius teſtamento apparet illum voluiſſe oneratos non ſolos filios primi gradus, ſed etiam maſculos poſteriorum graduum,* 254. *vt aliter conuēnit cum Aymone Comite, aliter verò cùm Principe Achaia,* 261. *quo ſenſu dicitur in pacto dotali, appellatione liberorum maſculorum, maſculos omnes in infinitum comprehendiſſe,* 264. *eius ſucceſſores non potuerunt pactum illud dotale, partim ſciuiſſe, partim neſciuiſſe, nec partim probare, partim improbare,* 156

Theodorus ſecundus & Io. Iacobus cur inteſtati deceſſerunt, 168

Tit. 50.de nat.ſucc. feud.lib.2. *explicatio,* 77.

Tit. de ſucceſſ. fratr. vel gradib. ſucced. in feud. *explicatio,* 78

Tit. 31.ſi vaſall.feud.priuet. cui defer. *explicatio, & applicatio,* 79.& 80

Tit. 26.ſi de feud. defunct.contro.ſit int. domi.& agnat.vaſal. *applicatio,* 80.& 81

Tit. 19.conſtit.feudal.D.Lotharij Impera. §.ſi quis miles, *explicatio,* 88

Tit. 39. de alien. patern.feud. *explicatio,* 91.& 92.

Tit. 50. de natur.ſucceſſ.feud. *explicatio,* 93.& 94.

Tit. 8.de ſucceſſ. feud.§.hoc quoque, *explicatio,* 94

Tit. 1.de his qui feud.dar.poſſ.§.hoc quoque, *explicatio,* 96.97.98.99.& 100. *malè explicatum à quibuſdam.* 99. & *tractare de feudo paterno, probatur,* 99. & 100.

ad Tit. 52.de prohib. feud.alien.per Loth. §.ſatis benè, *reſponſio,* 101. & *illius interpretatio,* 102.& 103

Tit. 45.an agnat. vel fil. defunct.poſſ.retin.feud. repud.hered. *applicatio,* 109. & 125. *non procedit in feudo hereditario,* 151

Tit. 17. de eo qui ſib. vel hered. ſuis maſcul.& fœmin.inueſtit. accep.lib.2. *applicatio,* 109.110.& 111

Tit. 14.de feud.March.in princip. *explicatio,* 118.& 119

Tit. 8.de ſucceſſ.feud.lib.1. *applicatio,* 147

ad *Tit.* de alien.feud.patern. *explicatio & limitatio,* 158

Tit. de eo qui ſib. & hered.ſuis maſcul.& fœmin. *explicatio,* 189

Tit. an fil. aut agnat. feud. retin. poſſ. repud. hered. *applicatio,* 461

Traditio an ſit vera,vel ficta, nihil intereſt, 131. *nullius momenti eſt ad transferendã poſſeſſionem, ſi eam non poſſit transferre illo inſtãti, quo fit,ibid. quæ fit ex cauſa condicionali,etiam dotis, transferre dominium ſtatim non poteſt,* 285

Traditio qualibet non minus quàm ſtipulatio recipit condiciones, ibid.

Traditio corporalis eſt meri facti,& ita non poteſt fieri ſub condicione, 287

Traditio nuda eſt inefficax ad transferendum dominium, 377

Transactio facta ſuper dolo & ſuper metu valet, dummodò facta ſit ſine dolo & ſine metu, 408

Tumultus vnde dictus, 348

Turpitudinem allegans ſiue ſuam, ſiue authoris ſui, ex qua aliquod commodum ſperet, audiendus non eſt, 376

V

VAſallus nihil aliud debet cauere, niſi ne quid faciat contra formam inueſtituræ, 153

Venditio pignoris nulla eſt,per quam fit, nè pactioni ſtetur, 307

Vendere, pignorare,donare,alitérve alienare, prohibitus,non prohibetur teſtamento heredem inſtituere, 49

Verba enunciatiua Notarij probant in antiquis inter eiuſdem partes, etiam inter alias, 27. & 28

cùm Verba non repugnãt, ſufficit vt ſit locus iuris præſumptionibus, 39

Verba potiùs ſunt improprianda, quàm vt nihil operentur: & ſic interpretanda, vt in reſcripto & conceſſione id ipſum contineatur, quod per ſupplicationem petebatur, 47

Verba contractuum non pertinent ad ius teſtandi, 49

Verborum ſolemnitas & differentia in legatis, à Iuſtiniano ſublata, ibid.

*Verba quamtumuis generalia recipiunt interpretationẽ ordinis,ex ordine voluntatis,*72. *generaliter & indiſtinctè ſunt intelligenda,* 228

Verba quæ poſſunt verificari in pluribus gradibus, non ſufficit verificari in pluribus perſonis, 228. *& quæ poſſunt verificari in caſibus etiam funeſtis, & abominabilibus, multò magis in cæteris,* 229. *quæ in aliquo caſu verificari poſſunt, non ob id minùs verificari debent in cæteris omnibus,in quibus poſſunt, ſi ſint generalia,* 230.

*Verba diſpoſitionis in quibus caſibus conueniunt,cõuenire debet etiam diſpoſitio,*229

ex Verborum diuerſa conceptione,inducitur diuerſitas voluntatis, 262. *in annot. ſicut ex diuerſitate verborum, probatur diuerſitas voluntatis,* ibid.

à Verborum propria ſignificatione potiùs recedendum eſt, quam vt adiuncta diſpoſitionis ratio violetur, 279

Verba enũciatiua probant inter eaſdem partes, 364. *præſertim contra producentem,* 365.

Verba illa, pro anima iudicandi,*non ſolent apponi niſi cùm de feudo agitur,* 48

Verba, ita tamen,*declarant præcedentia,ità vt ea reſtringant,* 67. & 68

Verba, vſque in infinitum,*ſunt tam aperta, vt non magis poßint admittere cauillationem,quàm reſponſionem vllam,* 77

Verba, in infinitum, *malè ab aduerſariis ſumpta,*82.*ſignificant etiam vltrà ſeptimum gradum,* 83

Verba illa, Feudum acquiri non minus ſucceſſione, quàm inueſtitura, *quid ſignificent,* 89

ex Verbis illis, pro ſe,heredibus & ſucceſſoribus maſculis & fœminis, *feudum*

quod

Digitized by Google

quod anteà fuerat hereditarium, intelligitur factum feudum ex pacto & prouidentia, 160

Verbum, heredibus, *in feudis, intelligitur regulariter de maſculis*, 162. *facit feudũ ſemper hereditarium, nec alias perſonas complectitur, quàm quæ ſunt heredes, & quia heredes, non quatenus heredes*, ibid.

Verba, heredum, &, ſucceſſorum, *debent intelligi de heredibus & ſucceſſoribus ſanguinis,* 277

Verba, quoquo tempore, *denotant perpetuitatem temporis, & extenſionem ad omne tempus futurum in infinitum*, 226. *omnia continent tempora*, 232. & 245. *illorum vera interpretatio*, 226. 227. & *abſurda aduerſariorũ interpretatio*, ibid. & 232. 234. 235. 238. & *duodecim alia particularia abſurda declarantur à pag.* 238. *vſque ad* 257

Verba, ex ſuis corporibus, &, ex legitimis matrimoniis, *ponderãtur*, 228. & *illa*, ſi contingat liberos maſculos Theodori decedere ſine maſculis, 231. & *illa*, vel eius liberos maſculos ex legitimo matrimonio procreatos, *ibid.*

Verbum, contingeret, *non niſi ad futurum tempus referri debet,* 238

Verbum, liberorum, *eſt generale, quod comprehendit perſonas omnes deſcendentium*, 245.

Verborum, in augmentum, &, ex cauſa dotis, *ſenſus,* 288

Verba illa, ſint & eſſe debeant pleno iure, *ponderantur,* 290

Verbum (properaſſe) in l. 2. C. de eo quod met. cauſ. *ponderatur,* 405

Verbum Caſſianum vetus, cui bono? *quoties dubitatur quid à quo factum ſit*, 427.

Verba illa, tam in Montisferrato, quàm in partib. vltra Tanagrum, *ponderantur*, 449.

Veritas aperta & reperta finem & terminũ diſceptationis facit, 21

ſi Vinco vincentem te, multo magis vinco te, 178.

Vinculum fortius & potentius ex duobus ſufficit durare, 455

Vindicatio competit mulieri ſoluto matrimonio, pro reſtituenda dote, 252

Violanda nupta Aymoni Comiti Sabaudiæ, in dotem habuit Marchionatum Montisferrati, 7. & *ex pacto dotali, ſucceſſio in Marchionatu aperta fuit Duci Sabaudiæ*, 9. & *ſine hoc pacto dotali veriſimile eſt tantum Principem non fuiſſe ducturum in vxorem Violandam*, 11. *quomodo Violanda ſucceßit in Marchionatu*, 75. *duplex dos data à Theodoro patre, vna purè, altera ſub condicione*, 127. *manſiſſet in perpetuum excluſa, ſi non fuiſſet ei conſeruata per pactum capacitas ſuccedendi*, 142. *eius condicio non debet eſſe deterior morientibus poſteriorum graduum maſculis, quàm ſi Theodorus, aut primi gradus maſculus ſine maſculis diſceßiſſet*, 248. *nunquam fuit excluſa à Marchionatu præcisè & abſolutè, ſed tantùm ſuſpenſiuè*, 175. & 181. *quomodo prior vocata, & poſt eam eius liberi,* 196

Vi, aut metu fruſtrà dicitur factum fuiſſe id, quod nec ſponte fieri potuiſſet, 169

Vis, nec metus interuenit in primis pactis, nec in laudo, 356. 357. 367. *nec in iis quæ facta ſunt in executionem laudi*, 358. 362. 367. 392. 393.

Vis adhibita, de qua non conqueritur is, qui vim paſſus dicitur, non nocet, 378

per Vim & metum geſtum valet, quo vſque reſcindatur à Prætore, 385

Vis & metus non poſſunt eſſe ſine dolo, 408

nihil intereſt an per Vim, an per dolum quid admiſſum ſit, ibid.

Vitioſum ab initio, tractu temporis conualeſcere non poteſt, 138

Viuentis nulla eſt hereditas, nullàque ſucceſſio, 189

Digitized by Google

Voluntatis diuiſio non debet temerè induci, 44.

Voluntates etiam diuerſæ & diuerſorum temporum interdum contingi poſſunt, vt vna recipiat interpretationem ex altera, 221.

Voluntates hominum audire volunt & debent Imperatores, non iubere, 224

contra Voluntatem fieri non debet, quod ex voluntate proficiſcitur, 243

Voluntates defunctorum coniicere & æſtimare debemus ex deſideriis viuentium: & deſideria morientium, ex arbitrio viuorum, 250

Voluntates plures plurium ſpecierum coniungi poſſunt, vt ex vna meliùs intelligatur altera, 255

Voluntas non fertur in incognitum, 300

Vſura dotis, tanquam legitimum intereſſe, etiam iure canonico debentur, 497

Vſusfructus retentio ſola pro traditione eſt, 132.

F I N I S.

Errata, quæ ſatis exactam Typographi correctionem effugerunt, ſic emendanda.

In Compendio Facti, Pagina 2.linea 8. *ſubdi viſæ ſunt*, lege *ſubditæ ſunt* Pag.14. lin.19. lege ſe [*vltra prædicta*] P.30.li.vlt. *diſplicere* Pag.31.lin.10.lege *diſcedere*, & li. 25.lege *Italicam* P.33.lin.22. *ex praticatis*, lege *& practicat is* Pag.34. Conſultationis in margine, pro *conceptionis*, lege *conceſſionis* Pagina 62.linea 20. lege *Gozadinum*, & pag.72. lin.3. *Gozadino* Pag.125.lin.27. *de legat.* adde 2. Pag. 138.in margine, lin.2.lege *conſtitit* P.153.lin.19.lege §.1. Pag.188.li.antep.lege *delatione*, & lin.ſeq. *delatio* Pag.241.lin.penult. *pacto*, lege *facto* Pag.275.lin.9.poſt *poſſe*, adde, *ad rem non facit* Pag.291.lin.22. *incertus*, lege *inſertus* Pag. 297.in margine, lin.5.pro *in*, lege *&* Pag.307. lin. 23. *omnes*, lege *omnis* Pag.342. lin.23. *obiicerunt*, lege *obiecerunt* Pag. 347. lin. 16. lege *depoſitio* Pag. 393. lin.16. poſt *text.* adde *D. de oper. noui nunciat.* Pag: 470. lin. 3. lege *ſeparari.*

Ad1
145417

Digitized by Google

Digitized by Google

8445

A63.

Digitized by Google

XVIII.
D/18.

Digitized by Google